20-ئەسىردىكى جاھىلىيەت

جاهلية القرن العشرين

(مىسىر)

مۇھەممەد قۇتۇب

20- ئەسىردىكى جاھىلىيەت

جاهلية القرن العشرين

(مىسىر)

مۇھەممەد قۇتۇب

كىتابلىرىم ئىچىدە مەن يازغانلىقىمدىن پەخىرلىنىدىغان ۋەكىل خاراكتېرلىك ئەسىرىم 20- ئەسىردىكى جاھىلىيەت ناملىق كىتابىمدۇر.

- مۇھەممەد قۇتۇپ

(أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْماً لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ)

«ئۇلار ئىسلامنى قويۇپ – جاھىلىيەتنىڭ ھۆكۈمىنى ئىزدەۋاتامدۇ؟ ھۆكۈمدە اللەدىنمۇ ياخشىراق كىم بار»

الشيخ محمد قطب

موقعنا على الانترنت

منبر التوحيد والجهاد

http://www.tawhed.ws
http://www.almaqdese.com
http://www.alsunnah.info

الدّال على الخير كفاعله

مۇندەرىجە

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇبنىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى 6
تۇغۇلۇش ۋە ئۇسۇپ يېتىلىش..7
ئىككى قېرىنداشنىڭ جاپا-مۇشەققىتى...8
سەئۇدى ئەرەبىستانغا ھىجرەت قىلىش 14
ئۇستازىمىزنىڭ ۋاپاتىغا مەرسىيە 17
سەيد قۇتۇبنىڭ مۇھەممەد قۇتۇبقا كۆرسەتكەن تەسىرى:...18
ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇبنىڭ ئىدىيەۋى پىرىنسىپى 20
مۇھەممەد قۇتۇبنىڭ كىتاب ۋە ئەسەرلىرى..22
ھەيران قالارلىق سۈكۈت..27
ئىسلامى ھەرىكەت يەنىمۇ بەكرەك تەربىيەگە موھتاج 29
ئاپتورنىڭ ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنغان ئەسەرلىرىنىڭ تىزىملىكى............................35
ئەسەرنىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسىگە كىرىش سۆز 36
20-ئەسىردىكى جاھىلىيەت...43
كىرىش سۆز...54
تارىختىن بىر بەت 61
ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ بەلگىلىرى..100
تەسەۋۋۇردىكى بۇزۇقچىلىق...125
ھەرىكەتتىكى بۇزۇقچىلىق..185
سىياسەتتىكى بۇزۇقچىلىق..192
ئىقتىسادتىكى بۇزۇقچىلىق 222
ئىجتىمائىيەتتىكى بۇزۇقچىلىق...242

ئەخلاقتىكى بۇزۇقچىلىق...271
ئوغۇل-قىزلار ئوتتۇرىسىدىكى بۇزۇقچىلىق 301
سەنئەتتىكى بۇزۇقچىلىق 322
بارلىق ساھەلەردىكى بۇزۇقچىلىق..339
ئىنسانىيەتكە ئىسلام كېرەك! 345
ئىنسانلار اللە تەرەپكە قايتىش كېرەك..503

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇبنىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ گەرچە ئاكىسى، «يول بەلگىسى» ۋە «قۇرئان سايىسىدا» ناملىق ئەسەرلەرنىڭ ئاپتورى، بۈيۈك ئىسلامىي مۇتەپەككۇر، ئەدىب سەيىد قۇتۇبقا ئوخشاش دۇنياغا مەشھۇر بولمىسىمۇ، بىراق، ئۇنىڭ

ئەرەب-ئىسلام دۇنياسىدا مەيدانغا كەلگەن ئىسلامىي ھەرىكەتنىكى تەسىرىنى ھەرگىزمۇ ئاكىسى سەيىد قۇتۇبنىڭ تەسىرىدىن تۆۋەن ئورۇنغا قويۇشقا بولمايدۇ. چۈنكى، ئۇ كىتابلىرى، ئەسەرلىرى، لېكسىيەلىرىنى، يولىيورۇقلىرى ۋە ئۇنىڭ رىياسەتچىلىكىدە تۈزۈلگەن، زور سالماقنى ئىگىلەيدىغان ئۇنىۋېرسىتېت رىسالىلىرى بىلەن مۇكەممەل بىر ئىدىيەۋى «مەكتەپ»نى شەكىللەندۈرگەن بولۇپ، شەرق ۋە غەرىبتە ئارقا-ئارقىدىن مەيدانغا كېلىۋاتقان بىر تۈركۈم ئىسلام پائالىيەتچىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۇنىڭ مەڭگۈ ئۇنتۇلماس تەسىرى كۆنسېرى كۈچەيمەكتە.

تۇغۇلۇش ۋە ئۆسۈپ يېتىلىش

مۇھەممەد قۇتۇپ 1919- يىلى 26- ئاپرېل مىسىر تۇزلەڭلىكىدىكى ئاسيۇت ۋىلايىتىگە قاراشلىق مۇشا يېزىسىدا تۇغۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭ دادىسى قۇتۇپ ئىبراھىم شازىلى يېزىسىدىكى دېھقانلارنىڭ بىرى ئىدى. قۇتۇپ ئىبراھىم گەرچە ئارانلا باشلانغۇچ مەكتەپنى پۈتتۈرگەن بولسىمۇ، بىراق، ئۇ يېزىدىكى ئومۇمنىڭ ئىشلىرىغا كۆڭۈل بۆلىدىغان دېھقان زىيالىيلارنىڭ قاتارىدىن سانىلاتتى.

ئانىسى پاتىمە ئوسمان خانىم دىنىي ئائىلىگە مەنسۇپ بولۇپ، ئۇ ئىلىمخۇمار ئايال ئىدى. ئۇنىڭ قېرىنداشلىرى ئەزھەر ئۇنىۋېرسىتېتىنى پۈتتۈرگەن بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئەھمەد ھۇسەيىن مۇشا ئەدەبىي تالانتى ۋە يېزىقچىلىق ئىقتىدارى بىلەن ئالاھىدە پەرقلىنىپ تۇرىدىغان كۆزگە كۆرۈنگەن داڭلىق ئەدىب ۋە شائىر ئىدى. ئۇ مۇخبىرلىق ۋە سىياسىي ئىشلار بىلەن شۇغۇللىناتتى. مۇھەممەد قۇتۇپ ئۇنى سەيىد قۇتۇپ ۋە ئابباس مەھمۇد ئۇققاد بىلەن بىر قاتاردىكى داڭلىق ئۈچ ئەدىبنىڭ بىرى دەپ قارايتتى.

قۇتۇپ ئىبراھىم ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن پاتىمە خانىم ئوغۇللىرى مۇھەممەد بىلەن سەييىدنى ئوقۇتۇش ئۈچۈن ئۇلارنى قاھىرەگە ئەۋەتىش قارارىغا كەلدى. مۇھەممەد قېرىندىشى سەيىد، ھەمشىرىلىرى ئامىنە ۋە ھەمىدە بىلەن بىللە قاھىرەگە كەلدى. ئۇ قاھىرەگە كېلىپ، شۇ يەردىكى

باشلانغۇچ ۋە ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، قاھىرە ئۇنىۋېرسىتېتىغا كىرىپ، ئىنگلىز تىلى ئەدەبىياتىدا ئوقۇدى. ئۇ 1940- يىلى قاھىرە ئۇنىۋېرسىتېتىنى پۈتتۈرۈپ، پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىغا كىرىپ ئوقۇدى ھەمدە مائارىپ ۋە پسىخولوگىيە پەنلىرى بويىچە ئوقۇش پۈتتۈرۈش دىپلومى ئالدى.

مۇھەممەد قۇتۇپ ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن تۆت يىل ئوقۇتقۇچىلىق قىلدى. مائارىپ مىنىستىرلىقىنىڭ قارمىقىدىكى تەرجىمە ئىدارىسىدە بەش يىل ئىشلىدى. كېيىن يەنە ئىككى يىل ئوقۇتقۇچىلىق قىلدى. ئۇنىڭدىن كېيىن مائارىپ مىنىستىرلىقىنىڭ كىتاب تۈزۈش خىزمىتىگە رىياسەتچىلىك قىلدى.

ئىككى قېرىنداشنىڭ جاپا-مۇشەققىتى

ئۇستاز سەيىد قۇتۇپ ئىككى يىل (1949-1950) ئامېرىكىدا تۇرۇپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن قۇتۇپ ئائىلىسى مىسىردا پادىشاھلىق تۈزۈمىنىڭ بىۋاستە زىيانكەشلىكىگە ئۇچراشقا باشلىدى. چۈنكى، سەيىد قۇتۇپ قەلەم كۈرەشچىسى ئاتىلىپ كەتكەن ئىدى. ئۇنىڭ ئۆتكۈر قەلىمى ھەر ۋاقىت دۈشمەن ئۈچۈن ئېغىر تەھدىت بولغاچقا، ئۇنىڭ قاماققا ئېلىنىشى مۇقەررەر بولۇپ قالغان ئىدى.

(ئۇستاز سەيد قۇتۇپ)

1952- يىلـــى ئىيۇلـــدا ئىـــنقىلاب پارتىلـــــدى. ئىـــنقىلابچىلار ئىســـلامى يۆزلىنىشـــتىكى «مۇســـۇلمان قېرىنداشـــلار تەشـــكىلاتى» ۋە ئامېرىكـــدىن قايتىـــپ كېلىـــپلا «مۇســـۇلمان قېرىنداشـــلار تەشـــكىلاتى» بىـــلەن زىـــچ ئـالاقە ئورناتقـان «جامـائەت» مۇتەپەككۇرى سەيد قۇتۇپ بىلەن توقۇنۇشتى.

توقۇنۇش تاكى 1953- يىلىنىڭ باشلىرىدا سەيد قۇتۇپ «مۇسۇلمان قېرىنداشلار تەشكىلاتى»نىڭ تەشكىلىي ئاپپاراتىنى تەسىس قىلىشقا قاتنىشىش ئۈچۈن چاقىرىلغانغا قەدەر داۋاملاشتى. ئاردىن بىر نەچچە ئاي ئۆتۈپ، 1954- يىلى ئۆكتەبىردە يالغاندىن ئويدۇرۇپ چىقىلغان مەشھۇر «زوڭتۇڭغا قەست قىلىش ۋەقەسى» يۈز بەردى (چۈنكى، جامال ئابدۇناسىر «مۇسۇلمان قېرىنداشلار تەشكىلاتى»غا ئۆزگە سۇيىقەست قىلىش جىنايىتى بىلەن تۆھمەت چاپلىغان ئىدى). ۋەقە يۈز بېرىپ، ئارقىدىنلا سەيد قۇتۇپ، مۇھەممەد قۇتۇپ ۋە «مۇسۇلمان قېرىنداشلار تەشكىلاتى»نىڭ باشقا رەھبەر

ۋە ئاساسلىق ئەزالىرى قاماقتا ئىدى. ھەربىي تۈرمىدە ئىككى ئاكا-ئۇكا بىر-بىرىدىن يىراق بولغان ئايرىم-ئايرىم كامېرغا قامالدى. ئۇلار بىر-بىرى ھەققىدە ھېچ نەرسە بىلمەيتتى. بىر-بىرىنىڭ قانداق قىسمەتلەرگە دۇچار بولغىنىدىن پۈتۈنلەي بىخەۋەر ئىدى. ئۇلار ھەربىي تۈرمىدە ئىنسان تەسەۋۋۇر قىلىپ باقمىغان دەھشەتلىك ئازاب ۋە قىيىنچىلىقلارنى باشتىن كەچۈردى....

ئارىدىن بىر مەزگىل ئۆتۈپ، مۇھەممەد قۇتۇپ تۈرمىدىن چىقتى. ئەمما، سەيد قۇتۇپ بولسا، جاللاتنىڭ چاڭگىلىدا ئون نەچچە يىل قېلىپ قالدى.

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ ھەربىي تۈرمىدىكى ئازاب ۋە ئۇنىڭ تەسىرى ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: «ھەربىي تۈرمىدىكى ئازاب مېنىڭ روھى دۇنيايىمغا ناھايىتى زور تەسىر كۆرسەتتى. چۈنكى، ئۇ تەجرىبە خاراكتېرلىك قىيناش ئىدى. ئۇ شۇ قەدەر قاباھەت ۋە رەھىمسىزلىك بىلەن قىلىنغان ئازاب ئىدىكى، ئۇ ھەقتە مەن، پەقەت ‹ئۇ مېنىڭ روھى دۇنيارىمنى ھەر قايسى تەرەپتىن بىر پۈتۈن ئۆزگەرتتى› دېيەلىشىم مۇمكىن... مەن ئىلگىرى ئەدەبىيات، شېئىرىيەت ۋە مەۋھۇم ھېس-تۇيغۇلار ئىچىدە ياشايتتىم. چوڭقۇر بىر گاڭگىراش مېنى قىينىماقتا ئىدى. مەن ئۇنى ‹زالالەت› ناملىق قەسىدەمنىڭ تۆۋەندىكى قۇرلىرىدا مۇنداق تەسۋىرلىگەن ئىدىم:

ئۆتمەكتە ھەر كېچە، ئاقماقتا راۋان،

چېچىلدى خىيالىم، يوقالدى ئامان.

كائىنات ئۈستىدە كۆرۈنسە بىر ھەق،
زالالەت ئىـــــــلكىدە ئادەملەر قايان؟.

بۇ پانىي دۇنيادىن ئىزدىشەر نىمـــــــــە؟
(يەتمىدى مەقسەتكە، تاپمىدى ھايان).

مەن ۋە ھەم كۆڭلۈمنى چىرمىغان ئويلار،
بارىمىز ئاخىرقى شۇ مەنزىل تامام .

تۇگەيدۇ بىر-بىرلەپ، تۈگەيدۇ ھەممە،
قۇملۇقلار قېتىغا كۆمۈلۈپ هامـــــان.

نامەلۇم چۆللـــەردە يۈرەر ھاياتلىق،
پەرۋاسىز ئايلىنار، ئايلىنار جاھان.

بۇ خىل گاڭگىراش ھاياتىمدا ماھىيەتلىك كىرىزىس پەيدا قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ھاياتىمغا بولغان كۈچلۈك تەسىرى تاكى مەن تۈرمىگە تاشلانغانغا قەدەر بىر قانچە يىل داۋاملاشتى. مەن ھەربىي تۈرمىگە قامالغان ئاشۇ دەقىقىلەردىكى تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز ئازاب -ئوقۇبەت ئاخىرى مېنىڭ گاڭگىراشلىرىمنى تۈگىتىپ، ھاياتىمغا مەنە ئېلىپ كەلدى.... مەن بۇنىڭدىن ئۆزۈمنىڭ مەۋجۇتلۇقۇمنى ھېس قىلدىم، بەلكى، مەن ئۆزۈمنى قايتىدىن تاپتىم. روھىمدىكى ‹ئويلار›نىڭ ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى بىلدىم. بۇ ھەقىقەت الله يولىدا مېڭىش، الله تەرەپكە دەۋەت قىلىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىش ئىدى. بۇ يولدا ماڭغۇچى ئازغۇن ئەمەس، بەلكى، توغرا يول تاپقۇچى ئىدى. ئۇ ئەجەل تەقدىر قىلىنغان دەقىقىلەردە ئاشۇ قۇملۇقلارنىڭ قېتىغا كۆمۈلگەندە، ئۇنىڭ قىلغانلىرى ھەرگىزمۇ بىكارغا كەتمەيتتى. ئۇ ھەرگىزمۇ ئۇن – تىنسىز يوقۇلۇپ كەتمەيتتى، بەلكى، الله نىڭ قېشىغا باراتتى ۋە ھەممىنى شۇ يەردە تاپاتتى.

تۆت كوچا ئېغىزى دەل ئاشۇ قۇملۇقلارنىڭ قېتىغا كۆمۈلگەن دەقىقىلەر ئىدى.... زالالەت كوچىسىدىكى تېڭىرقاشلىرىم ئاخىرى تۈگىدى. ئۆزۈمنى قايتىدىن توغرا يول ئۈستىدە تاپتىم.

مەن تۈرمىدىن چىققاندىن كېيىن ئائىلىنىڭ يۈكى مېنىڭ زىممەمگە چۈشتى. ئىلگىرى ئائىلىنىڭ يۈكىنى ئاكام كۆتۈرەتتى. ھەممىمىز شۇنىڭغا

ئادەتلەنگەن ئىدۇق. مانا ئەمدى ھاياتىنىڭ بىر تالاي مۇشەققەتلىرى مېنى كۈتۈپ تۇراتتى. تۈرمۈش ۋە ھاياتلىق ئىشلىرىدا خېلىلا تەجرىبىلىك بولۇپ قالغان ئىدىم... ئاردىن ئون يىل ئۆتۈپ، 1964- يىلى مايدا ئاكام سەيىد – الله ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن! – كېسەللىك سەۋەبىدىن كەچۈرۈم قىلىندى دېگەن نام بىلەن تۈرمىدىن قويۇپ بېرىلدى. مەن بۇنىڭدىن خۇشال بولۇشنىڭ ئەكسىچە ئىچ-ئىچىمدىن بىئاراملىق ھېس قىلاتتىم. چۈنكى، ئۇلارنىڭ ئاكامنى تۈرمىدىن قويۇپ بېرىش ئارقىلىق تۈرمىدىنمۇ يامانراق بىر سۇيىقەستنى پىلانلاۋاتقانلىقىنى كۆڭلۈم تۇيۇپ تۇراتتى. مەن ئويلىغان ئىش ئاخىرى يۈز بەردى. ئاكام ھەربىي تۈرمىدىن ئايرىلىپ بىر يىل بولا-بولمايلا ئىشلار يەنە قالايمىقانلىشىپ كەتتى. بىز سۇيىقەستچىلەرنىڭ ھەر قايسى تەرەپتىن بىزنى قورشاپ بولغانلىقىنى بىلدۇق. 1965-يىلى تۇتقۇن قىلىش باشلىنىپ كەتتى. مەن ۋە ئاكام سەيىد يەنە تۈرمىگە تاشلاندۇق. 1966- يىلى 29- ئاۋغۇست (دۈشەنبە) تاڭ سەھەردە ئاكام سەيىد «مۇسۇلمان قېرىنداشلار تەشكىلاتى»نىڭ ئالتە رەھبىرى بىلەن بىرلىكتە ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىندى. مەن تۈرمىدە (1965- يىلى 30- ئىيۇلدىن 1971- يىلى 17- ئۆكتەبىرگىچە) ئالتە يىلنى ئۆتكۈزدۈم. ئاكام سوت قىلىنىپ ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغاندىن باشقا، چوڭ ئاچامنىڭ ئوغلى رەفئەت سوراق جەريانىدا قىيناپ ئۆلتۈرۈۋېتىلدى. ئاچام نەپىسە، ئامىنە ۋە سىڭلىم ھەمدەمۇ بىز بىلەن بىللە تۈرمىگە تاشلانغان

بولۇپ، سىڭلىم ھەمدە دەھشەتلىك سوراقنى باشتىن كەچۈرگەندىن كېيىن، ئۇ ئون يىللىق قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلىندى. بىز بىر ئائىلە كىشىلىرى كۆڭۈلگە كەچمىگەن ئېغىر ئازاب ۋە قىيىن-قىستاقنى بېشىمىزدىن ئۆتكۈزدۇق. بۇلارنىڭ ھەممىسى دۇنياۋى خرىستىيانلار ۋە خەلقئارالىق يەھۇدىيلارغا ۋاكالىتەن دۆلەت باشقۇرۇۋاتقان ‹مۇسۇلمان› دېگەن نامنى كۆتۈرۈۋالغان مەخلۇقلارنىڭ ئىسلامغا قارشى ئېلىپ بارغان ئۇرۇشلىرىنىڭ بىر تەركىبى قىسمى ئىدى.

بىراق، تۇرلۇك ۋەقە ۋە ھادىسىلەرگە تولغان بۇ ئالتە يىل شۇ قەدەر ئۇزاققا سوزۇلغان يىللار دۆۋسىنى ھاسىل قىلدى».

دېمەك، قۇتۇپ ئائىلىسى مىسىردا ناسىرچىلار تۈزۈمىنىڭ زۇلۇم ۋە ئېكسپىلاتاتسىيەسىگە يەتكۈدەك ئۇچرىدى. ئىنسان تەسەۋۋۇر قىلىپ باقمىغان ئازاب ـ ئوقۇبەت ۋە قىيىنچىلىقلارنى باشتىن كەچۈردى.

سەئۇدى ئەرەبىستانغا ھىجرەت قىلىش

1971- يىلى ئۆكتەبىردە «مۇسۇلمان قېرىنداشلار تەشكىلاتى» ئەزالىرى جامال ئابدۇناسىرنىڭ تۈرمىسىدىن قويۇپ بېرىلگەندىن كېيىن كوللېكتىپ ھالەتتە سەئۇدى ئەرەبىستانغا كۆچتى. بۇ قېتىمقى كۆچۈش «مۇسۇلمان

قېرىنداشلار تەشكىلاتى»نىڭ جامائەت شەكلىدە مىسىردىن ھىجرەت قىلىپ چىقىپ كەتكىنىگە ئوخشاپ كېتەتتى. ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇبمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس ئىدى. ئۇمۇ 70- يىللارنىڭ بېشىدا «مۇسۇلمان قېرىنداشلار تەشكىلاتى» بىلەن بىرلىكتە سەئۇدى ئەرەبىستان مەملىكىتىگە سەپەر قىلىپ، ئاخىرقى تىنىقلىرىغىچە بۇ مۇبارەك دىياردا ياشىدى.

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ دەسلەپتە مەككىدىكى «ئۇممۇل قۇرا» ئۇنىۋېرسىتېتىدا، ئۇنىڭدىن كېيىن جىددىدىكى پادىشاھ «ئابدۇلئەزىز» ئۇنىۋېرسىتېتىدا خىزمەت قىلدى. سەئۇدى ئۇنىۋېرسىتېتلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدا ھەرىكەت خاراكتېرلىك ئىسلامى مەكتەپ تەسىس قىلىشتىكى بارلىق پەزىلەت ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇبقا مەنسۇپ!. ئۇ شەيخ مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇل ۋاھھاب مەكتىپى بىلەن بۈگۈنكى زاماندىكى ئىدىيە ۋە ھەرىكەت قىينچىلىقلىرى ئوتتۇرىسىدا زىچ ئالاقە ئورناتقان بىر قانچە ئۇنىۋېرسىتېت رىساللىرىغا رىياسەتچىلىك قىلدى. بۇ رىساللەر كىتاب ھالىتىدە نەشر قىلىنغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ تەسىرى سەئۇدى-ئەرەب مەملىكىتىدىن ھالقىپ باشقا ئىسلام دۇنياسىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا يېتىپ باردى. دوكتور سەپەر ھاۋالىنىڭ «ئىلمانىزمنىڭ مەيدانغا كېلىشى، تەرەققىي قىلىشى ۋە ئۇنىڭ بۈگۈنكى ئىسلامى ھاياتتىكى تەسىرلىرى» ناملىق ئەسىرى بىلەن شەيخ مۇھەممەد ئىبنى سەئىد قەھتانىنىڭ «دوستلۇق ۋە دۈشمەنلىك چېگرىسى»

نامىلىق ئەسىرى بۇ رىسالىلەرنىڭ ئەڭ گەۋدىلىكراقى ھېسابلىنىدۇ.... ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ 1988- يىلى دۇنياۋى ئىسلام تەتقىقاتچىلىرىغا تارقىتىلغان پادىشاھ فايسال مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

بۇ مىسىرلىق ئىسلام مۇتەپەككۇرى يىللاردىن بىرى مەككە-مۇكەررەمدە ياشاپ كەلدى. ئۇ 2009-يىلى 9-ئاينىڭ 1-كۈنى مېڭە پەردە ياللۇغى كېسەللىكى بىلەن سەئۇدى مەملىكىتى جىددە خەلقئارالىق داۋالاش مەركىزى دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ بېرىلغان بولۇپ، ئۇ ئۇزۇندىن بىرى ئاشۇ دوختۇرخانىدا داۋالىنىپ كېلىۋاتقان ئىدى. ئاخىرى الله نىڭ ئىرادىسى ۋە تەقدىرى بىلەن، ھازىرقى زامان ئىسلام ئويغىنىش ھەرىكىتىنىڭ غوللۇق بايراقدارلىرىدىن بىرى، سىلىكىش خاراكتېرىگە ئىگە بىر يۈرۈش ئەسەرلىرى ۋە لېكسىيەلىرى بىلەن ئىسلامىي دەۋەت ساھەسىدە زور بۇرۇلۇش ياسىغان مەشھۇر ئىسلام مۇتەپەككۇرى، مۇسۇلمان ئۈممىتىنىڭ ئۇستازى، ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ 2014-يىلى 4-ئاينىڭ 4-كۈنى جۈمە ئەتىگەن سائەت سەككىزدە جىددە شەھىرىدىكى دۆلەتلىك مەركىزىي دوختۇرخانىدا 95 يېشىدا ۋاپات بولدى.

الله ئۇستازىمىزغا رەھمەت قىلسۇن، خاتالىقلىرىنى ئەپۇ قىلسۇن، جەننەتنىڭ ئالىي ماقاملىرىغا ئېرىشتۈرسۇن، ئۇنىڭدىنمۇ ئالىي مۇكاپات بولغان ئۆزىنىڭ مۇبارەك جامالىنى كۆرۈشكە مۇيەسسەر قىلسۇن... (ئامىن)

ئۇستازىمىزنىڭ ۋاپاتىغا مەرسىيە

تۆكۈلدى بىر يۇلتۇز بوگۇن، دىنىمىز ئاسمىنىدىن،

ئايرىلىپ قالدى ئۇممەت، يەنە بىر يولباشچىسىدىن.

ۋادەرىخ، قەلبىم شۇئان چوغ ئۈستىدە قىل ئىـــــــرۇر،

ئەجەل ئوقى بىمەھەل سىنى نەق ئاتقانىـــــــــــــدىن.

ئۇمىدۋار، مەغرۇرلۇقۇڭ ۋەزنى گويا تاغ ئىـــــــــــدى،

ھېچ خەۋپلەنمەس ئىدىڭ، ياۋنىڭ قىلىچ ئاسقانىــدىن.

مەشئەل بولۇپ ئۇممەت ئۈچۈن جاھالەت تۈمانىـــــــــــــدا،

نۇر بېرىپ كەلگەن ئىدىڭ، ئاستى-ئۈستى ھەريانىدىن.

ياشىدىڭ ھەق يولىدا، بىر ئۆمۈر دادىل تــــــــــــۇرۇپ،

تايمىغانتىڭ، قايمىغان، رەببىمىز پەرمانىـــــــــــدىن.

جاھالەت ئالەم ئارا مەۋج ئۇرۇپ دولقۇنلىـــــــــــــــــسا،

دەس تۇرۇپ «يوقال!» دېدىڭ، قورقمىدىڭ سۇر ھالىدىن.

تۈلكىلەر ھەر تەرەپتىن سالسا كۆپ رەنجۇ-ئىـــــــــــەلەم،

سۇس كۆلۈپ قويدۇڭ ئاڭا، دىلدا يوق ئەپغانىـــــــــدىن.

ئىمانغا قويۇپ سوئال «بىز مۇسۇلمانمۇ؟» دىـــــــــدىڭ،

تەئەججۇپلەر ئەيلىدىڭ، «مۇسۇلمانلار ئەھۋالى»دىـــــن.

«باياۋاندىن چىقايلى» دەپ، ئەجەب ياڭراق نىــدا قىلدىڭ،

قۇتۇلسۇن دەپ مۇسۇلمانلار، خارۇ-زارلىق پەگاھىـــــــدىن.

«مۇسۇلمانلار چۈشەنچىنى قايتىدىن تۈزەت» دېدىڭ،

ئۆتكۈز دېدىڭ ھەر ئىشنى «قۇرئان»، «ھەدىس» گۇۋاھىدىن.

بىر ئۆمۈر ئۈممەت دېدىڭ، ئۈممەت ئۈچۈن تۇتتۇڭ قـــــەلەم،

ئۈممەت غېمى غېمىڭ ئىدى، غەم يوق پانىي نىگارىـــــدىن.

يازغانلىرىم ئەمەس يالغان، ئىش-ئىزلىرىڭ پاكىت ئاڭـــــا،

ھامان بىر كۈن بىلگەي خەلق، نەتىجە ئىزھارىــــــــــدىن.

كۆرمىدى پانىي ساڭا ئەركىن نەپەسنى ھېـــــــــــــچ راۋا،

ئىلاھىم قاندۇرغۇسى مۇبارەك دىدارىـــــــــــــــــــــــدىن.

رەھمىتى كەڭ رەببىمىزنىڭ، يوق ئاڭا چېگـــــــــرا-توساق،

بەرگۈسى ئالىي ماقام، جەننىتى رىزۋانىدىـــــــــــــــــــن.

سەيىد قۇتۇبنىڭ مۇھەممەد قۇتۇبقا كۆرسەتكەن تەسىرى:

ئالدىنقى ئەسىرنىڭ 60- يىللىرىدا جامال ئابدۇناسىر تەرىپىدىن ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان «مۇسۇلمان قېرىنداشلار تەشكىلاتى»نىڭ مۇتەپەككۇرى ئۇستاز سەيىد قۇتۇپ مۇھەممەد قۇتۇبتىن 12 ياش چوڭ ئىدى. ئاتا-ئانىسى

ۋاپات بولغاندىن كېيىن، ئۇ مۇھەممەد قۇتۇبقا نىسبەتەن ئائىلە باشلىقى، دادا ۋە دوستىنىڭ ئورنىدا ئىدى.

ئۇستاز سەيىد قۇتۇپ سوتتا

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ ئۆزىنىڭ ئىدىيەۋى ۋە ئەقلىي قۇرۇلمىسىغا ئەڭ زور تەسىر كۆرسەتكەن كىشىلەر ھەققىدە سۆزلىگەندە، ئۆزىنىڭ ئۆگىنىش ۋە تەلىم تەربىيە ئىشلىرىغا يېتەكچىلىك قىلغان كىشىنىڭ ئاكىسى سەيىد قۇتۇپ ئىكەنلىكىنى تەكىتلەپ مۇنداق دەيدۇ: «تەربىيە تەرەپتىن ئېيتقاندا، مەن بىلەن ئاكام ئوتتۇرىسىدا كۈچلۈك بىر مۇناسىۋەت شەكىللەنگەن بولۇپ، ئۇنىڭدا مېھرىبانلىق بىلەن كەسكىنلىك بىرلا ۋاقىتتا تەڭ مەۋجۇت ئىدى. ئەمما، ئۇ ھەرگىزمۇ بۇزغۇنچى يۇمشاقلىق ۋە نەپرەتلەندۈرگۈچى قاتتىقلىق ئەمەس ئىدى. ئاكام مېنى ھەر قايسى ساھەلەردە ئوقۇشقا ئىلھاملاندۇراتتى. ئۆزىمۇ ئوقۇشقا پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلگەن ئىدى. ئۇنىڭ بۇ خىل ئىلھامى مەندە بالىلىق چاغلىرىمدىن باشلاپلا دەرسلەرنى مۇھاكىمە قىلىشنى ياخشى كۆرىدىغان روھنىڭ يېتىلىشىگە تۈرتكە بولغان ئىدى».

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ ئىككى قېرىنداش ئوتتۇرىسىدىكى ئىدىيەۋى بىرلىك ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: «مەن زېھنىم ئېچىلىپ، ئاڭغا ئىگە بولغىنىمدىن بىرى ئاكام سەيىدنىڭ ئىدىيەۋى يۈزلىنىشلىرى بىلەن ياشاپ كەلدىم. تولۇق ئوتتۇرىدا ئوقۇۋاتقان چېغىمدىن باشلاپ، ئۇ مېنى ئۆزىنىڭ تەپەككۇر ساھەلىرىگە قاتناشتۇراتتى. ماڭا ئوخشىمىغان تېمىلارغا قارىتا مۇنازىرە قىلىش پۇرسىتىنى يارىتىپ بېرەتتى. شۇ سەۋەبتىن بىزنىڭ ئىدىيىلىرىمىز، پىكىرلىرىمىز ۋە روھلىرىمىز ئۆز-ئارا يۇغۇرۇلۇپ كەتتى. ئۇنىڭدىن باشقا قېرىنداشلىق ۋە بىر ئائىلىدە ئۆسۈپ يېتىلىشىمۇ ئارىمىزدا زور دەرىجىدە يېقىنلىق ۋە ھەمكارلىقنى ھاسىل قىلدى.

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇبنىڭ ئىدىيەۋى پىرىنسىپى

بۇ مەشھۇر ئىسلام مۇتەپەككۇرى غەرب، غەربنىڭ ماددىي مەدەنىيىتى ۋە ئىدىيەۋى كۆز-قاراشلىرىغا قارىتا ئۆزىنىڭ ئاچچىق تەنقىدى بىلەن ھەممىگە تونۇلدى. ئەينى چاغدا لىبېرالىزم، كوممۇنىزم ۋە سوتسىيالىزم ئىدىيەلىرى ئىسلام ئەللىرىنى قاپلىغان، كۆپلىگەن ئاخبارات ۋە مەدەنىيەت ساھەلىرىنى ئىگىلىگەن بولۇپ، بۇ خىل نەزەرىيەلەر 50- 60- يىللاردا ئۇنىۋېرسىتېت ۋە ئىلمىي ئىنىستىتۇتلاردا ئوقۇغۇچىلارغا دەرسلىك قىلىنىپ ئۆگىتىلەتتى. دەل

شۇ چاغدا ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ ئوتتۇرىغا چىقىپ، بۇ خىل نەزەرىيەلەرنى تەنقىد قىلىدىغان، ئۇنىڭ خاتالىقىنى ۋە مائارىپ سىستېمىسىدا ئەرەب-ئىسلام دۇنياسىغا تەتبىقلاشقا يارىمايدىغانلىقىنى بايان قىلىدىغان بىر بۆلۈك باشلامچى خاراكتېرلىك ئەسەرلەرنى يازدى.

ئۇ غەربنىڭ ئىدىيە ۋە مەدەنىيەت نەتىجىلىرىنى تەنقىد قىلىش دائىرىسىدە بارلىق پەنلەرنى ۋە ئۇنى تەتبىقلاشنى ئىسلامى قىممەت ۋە ئىسلامى ئەخلاق ئارقىلىق ئىسلاملاشتۇرۇشقا چاقىرغان دەۋەت مەشئىلىنى كۆتۈردى. ئۇ مۇنداق دەپ قارايدۇ: «ياۋروپادا ئومۇمەن ئىجتىمائىي پەنلەر، خۇسۇسەن پېداگوگىكا، پسىخولوگىيە ۋە جەمئىيەتشۇناسلىق دەپ ئاتالغان پەنلەر پىرىنسىپ نۇقتىسىدىن ئوبيېكتىپ ھالدا مۇسۇلمانلار مەسىلىسىنى چىقىش قىلغان پەنلەر ئەمەس. ئۇنىڭدىكى مەنبە «الله» ئەمەس، بەلكى، ئىنسان بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇ ئىنسانىيەتنىڭ مەسىلىلىرىنى ھەل قىلالمايدۇ... بۇ پەنلەر كۆللىنىش دەۋرىدىن باشلاپ، ياۋروپادا شۇ جايدىكى يەرلىك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن دىننى دۈشمەن بىلىدىغان مۇھىت ئىچىدە ئۆسۈپ يېتىلدى. بىز ئۇنى شۇ پېتى نەقلى قىلدۇق. بىلىپ-بىلمەي ئۇنىڭ شۇ خىل دىنغا قارشى روھى بىلەن مەكتەپ ۋە ئۇنىۋېرسىتېتلىرىمىزدا دەرسلىك قىلدۇق».

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ بۇ قىينچىلىقلاردىن قۇتۇلۇپ چىقىشنىڭ يولىنى كۆرسىتىپ مۇنداق دەيدۇ: «ئىدىيەۋى ھۇجۇمنىڭ ئەقىل ۋە روھىمىزنى قاپلىۋالغان بېسىمىدىن قۇتۇلۇش پەيتى يېتىپ كەلدى. بىز بۇ پەنلەرنى دىن بىلەن ئىلىم، دىن بىلەن ھايات ئوتتۇرىسىدا دۈشمەنلىك پەيدا قىلمايدىغان ئىسلامى نۇقتىئىنەزەر بويىچە قايتا قۇرۇپ چىقىشىمىز لازىم».

مانا بۇ ئۇستازنىڭ ھاياتى ئۇنىڭغا باغلانغان توپ ئىدىيە.

مۇھەممەد قۇتۇبنىڭ كىتاب ۋە ئەسەرلىرى

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇبنىڭ ھاياتىنىڭ كۆپ قىسمى لېكسىيە سۆزلەش، كىتاب يېزىش ۋە يېزىقچىلىق ئىشلىرىغا رىياسەتچىلىك قىلىش بىلەن ئۆتتى. ئۇنىڭ يازغان ئەسەرلىرى ئىدىيە، تەربىيە ۋە ئەدەبىيات... قاتارلىق

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ لىۋىيىلىك دەۋەتچى شەيخ سالىم بىلەن بىللە

كۆپ خىل تېمىدا بولۇپ، سانى 30 پارچىدىن ئاشىدۇ. دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى ئىسلام پائالىيەتچىلىرى ئۇنىڭ ئەسەرلىرىنى سۆيۈپ ئوقۇيدۇ. ئۇستاز 90 يىللىق ئۆمرىنى رېئاللىقنى ئىسلامى كۆزنەك ۋە «غەربنىڭ مائارىپ نەزەرىيەسى»گە قارشى بولغان مائارىپ قارىشى بويىچە چۈشەندۈرۈشكە سەرپ قىلدى.

ئۇنىڭ مەزمۇن جەھەتتە بىر-بىرىنى تولۇقلايدىغان، ئەمما، روشەن تېما خاسلىقىغا ئىگە بولغان بىر يۈرۈش ئەسەرلىرى بولۇپ، ئۇلارنىڭ سانى تۆۋەندىكىچە:

1. 20-ئەسىردىكى جاھىلىيەت.

2. بىزنىڭ ھازىرقى رېئاللىقىمىز (ئۇيغۇرچىغا «مۇسۇلمانلارنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى» دەپ تەرجىمە قىلىنغان).

3. ئىسلام ئويغىنىش ھەرىكىتى («مۇسۇلمانلارنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى»نىڭ داۋامى).

4. «لا إله إلا الله» ئەقىدە، شەرىئەت ۋە ھايات پىرىنسىپى .

5. بىز ئىسلام تارىخىنى قانداق يازىمىز؟.

6. ئىلمانىيلار ۋە ئىسلام.

7. خاتا چۈشەندۈرۈلگەن ئىسلام.

8. ئىجتىمائىي پەنلەرنى ئىسلامى نۇقتىئىنەزەر بويىچە قايتا قۇرۇپ چىقىش ھەققىدە.

9. ئىنسانىيەتنىڭ روھىيتى ھەققىدە تەتقىقاتلار.

10. ئىنسانىيەتنىڭ ھاياتىدىكى تەرەققىيات ۋە ئىزچىللىق.

11. ئىسلامنىڭ تەربىيە يولى (1-2- قىسىم).

12. ئىسلام سەنئىتىنىڭ پىرىنسىپى .

13. ماتېرىيالىزم بىلەن ئىسلام ئوتتۇرىسىدىكى ئىنسان.

14. قۇرئان تەتقىقاتى.

15. بىز مۇسۇلمانمۇ؟.

16. روھىيەت ۋە جەمئىيەت ھەققىدە.

17. پەيغەمبەردىن تامچىلار (تاللانمىلار).

18. ئەنئەنە كۈرىشى.

19. ھازىرقى زاماندىكى ئىدىيەۋى ئېقىملار.

20. تۈزىتىشكە تېگىشلىك چۈشەنچىلەر.

21. ئافغانىستان جىھادى ۋە ئۇنىڭ ئۇقۇملىرى.

22. قۇرئان كەرىمدىن ئېلىنغان تەربىيەۋى دەرسلەر.

23. ھازىرقى دۇنيانىڭ ئەھۋالىنى ئىسلامى نۇقتىدىن كۆزىتىش.

24. شەرىئەتنى يولغا قويۇش ھەققىدە.

25. بوسنىيە-گېرېتسېگوۋىنانىڭ جاپا-مۇشەققىتى ھەققىدە خاتىرىلەر.

26. شەرقشۇناسلار ۋە ئىسلام.

27. مۇسۇلمانلار ۋە يەر شارىلىشىش.

28. ئۇلار قۇرئاننىڭ ئوخشىشىنى مەيدانغا كەلتۈرەلمەيدۇ!.

29. ئاقارتىش مەسىلىسى.

30. ئاياللار ئازادلىقنى مەسىلىسى.

31. كېلىڭلار! باياۋان زۇلمەتلىرىدىن چىقىپ كېتەيلى!.

32. كىشىلەرنى ئىسلامغا قانداق دەۋەت قىلىمىز؟.

33. ئىماننىڭ ئاساسلىرى.

34. تارىخنى ئىسلامى نۇقتىئىنەزەر بويىچە چۈشەندۈرۈش ھەققىدە..

ئاپتورنىڭ ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن بىرى «20-ئەسىردىكى جاھىلىيەت» بولۇپ، ئاپتور بۇنىڭدا غەرب ۋە غەرب يېتەكچىلىكىدىكى دۇنيا ئىنسانىيىتىنىڭ تەسەۋۋۇر، ھەرىكەت، سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت، ئەخلاق، جىنسىيەت ۋە سەنئەت.... قاتارلىق ھاياتنىڭ ھەر قايسى ساھەلىرىدە بۇزۇلۇپ، ئۇلارنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولۇشتىن ئىلگىرىكى دۇنيانىڭ ئىنسانلىرىغا ئوخشاش جاھىلىيەت ئىچىدە ياشاۋاتقان ھالىتىنى جانلىق ئەكس ئەتتۈرگەن.

ئاپتورنىڭ ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن يەنە بىرى «ھازىرقى زاماندىكى ئىدىيەۋى ئېقىملار» بولۇپ، ئاپتور بۇنىڭدا «ھەر قايسى ئېقىملار»غا قارىتا تەنقىدى مەيداندا تۇرۇپ مۇئامىلە قىلغان ھەمدە ئۇلارنىڭ نەزەرىيەلىرىنى ئەمەلىيەت جەريانىدا ئاستا-ئاستا پارچىلىنىۋاتقانلىقىنى روشەن سۈرەتلەپ بەرگەن. بۇ ئەسەر ئەرەب-ئىسلام دۇنياسىدىكى كۆپلىگەن شەرىئەت فاكۇلتېتلىرىدا ئاساسلىق مەنبەگە ئايلانغان.

ئاپتورنىڭ يەنە بىر مۇھىم ئەسىرى «تارىخنى ئىسلامى نۇقتىئىنەزەر بويىچە چۈشەندۈرۈش ھەققىدە» بولۇپ، ئاپتور بۇنىڭدا مۇسۇلمان تارىخچىلارنى ئۇممەتنىڭ ئەقىدىسى بىلەن ئۇلارنىڭ تارىخى تەتقىقاتى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنى يوقۇتۇش ئۈچۈن ئۆزگىچە ئالاھىدىلىككە ئىگە بولغان ئىسلامى ئەندىزە بويىچە ئىنسانىيەتنىڭ تارىخىنى قايتىدىن يېزىپ چىقىشقا چاقىرغان.

سۆھبەت جەريانىدا ئاپتورغا «سىز قايسى ئەسىرىڭىزنى ئەڭ بەك ياخشى كۆرىسىز؟» دېگەن سوئال قويۇلغاندا، ئاپتور بۇنىڭغا جاۋابەن مۇنداق دېدى: «ئادەتتە ئاپتورلار: ‹مېنىڭ ئەسەرلىرىم گويا مېنىڭ بالىلىرىمغا ئوخشايدۇ. مەن ھەممە بالىلىرىمنى ياخشى كۆرگىنىمگە ئوخشاشلا، بارلىق ئەسەرلىرىمنى ياخشى كۆرىمەن› دەپ جاۋاب بېرىدۇ. مەنمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس. ئەمما، مېنىڭ تۇنجى ئەسىرىم ‹ماتېرىيالىزم بىلەن ئىسلام

ئوتتۇرىسىدىكى ئىنسان› بولۇپ، بۇ ئەسەر مېنىڭ باشقا ئەسەرلىرىمگە قارىغاندا قەلبىمدە ئالاھىدە ئورۇننى ئىگە. چۈنكى، ئۇ ئاساسلىق يۆنىلىشنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، كېيىنكى مەزگىللەردە تەربىيە ۋە پسىخولوگىيە ھەققىدە يازغان بىر قانچە ئەسىرىم ئاشۇ خىل يۆنىلىش بويىچە يېزىلغان. ئۇنىڭدىن باشقا ‹20-ئەسىردىكى جاھىلىيەت›مۇ ئەسەرلىرىم ئىچىدە بەلگىلىك ئورۇننى ئىگە. چۈنكى، ئۇ مېنىڭ جاھىلىيەتنىڭ ماھىيىتىگە بولغان ھەقىقىي قارىشىمغا ۋەكىللىك قىلىدۇ. جاھىلىيەت مۇئەييەن زامان ياكى دەۋرگە قارىتىلمايدۇ، بەلكى، ئۇ ھەرقانداق زامان ۋە ماكاندا مەۋجۇت بولىدىغان ھالەت. بۈگۈن ئىنسانىيەت تارىختىن بۇيانقى ئەڭ رەزىل جاھىلىيەت ئىچىدە ياشاۋاتىدۇ».

ھەيران قالارلىق سۈكۈت

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ ئاكىسى سەيىد قۇتۇبنىڭ كىشىلەر تەرىپىدىن خاتا چۈشىنىلگەن «ئىدىيەسى »نى ۋە سەيىد قۇتۇبقا يۈكلەنگەن «ھەممىنى كاپىر دەيدىغان كۆز-قاراش»لىرىنى قوبۇل قىلمىغىنى ئۈچۈن زور تەنقىد ۋە تاپا-تەنىلەرگە ئۇچرىغان بولسىمۇ، بىراق، ئۇ سەيىد قۇتۇبنىڭ ئىدىيىسىگە

نىسبەتەن سادىقلىق بىلەن ئۇنىڭ كىتابلىرىنى نەشر قىلدى ۋە كىتابلارنىڭ بېسىلىش ئىشلىرىغا يېتەكچىلىك قىلدى.

بىر قىسىم كىشلەر: سەيىد قۇتۇپ ۋە مۇھەممەد قۇتۇبنىڭ كىتابلىرى ئۇلارنىڭ ئىدىيەلىرىگە باغلانغان جامائەتلەرنىڭ «ئوزۇق» مەنبەسىگە ئايلىنىپ قالدى. بۇ جامائەتلەرنىڭ ئاشۇ ئەسەرلەر بىلەن بولغان باغلىنىشچانلىقى شۇ دەرىجىگە بېرىپ يەتتىكى، ئۇلار گاھىدا سەيىد قۇتۇپ ئاندىن كېيىن مۇھەممەد قۇتۇپ جاھىلىيەت ۋە ھاكىمىيەت چۈشەنچىلىرىگە ئالاقىدار تەرەپلەردە ئىشلەتكەن سۆز ۋە ئاتالغۇلارنىڭ ئۆزىنى ئەينەن ئىشلىتىدۇ دەپ قارايدۇ.

ھەممىگە مەلۇمكى، «بازا تەشكىلاتى»نىڭ داھىيسى ئۇسامە بىن لادىن ئۇنىۋېرسىتېتتا ئوقۇۋاتقان چېغىدا مۇھەممەد قۇتۇبنىڭ قولىدا تەربىيەلەنگەن بولۇپ، مۇھەممەد قۇتۇپ ئۇنىڭ ھاياتىغا تەسىر كۆرسەتكەن ئازغىنە شەخسلەرنىڭ بىرى ئىدى. ئۇسامە بىن لادىنىنىڭ «بىن لادىنىنىڭ ئەقلى-ئىقتىدارى قانداق شەكىللەندى؟» ناملىق تەرجىمىھالىدا مۇنداق دېيىلگەن: «ئۇنىۋېرسىتېتتا بىن لادىنىنىڭ ھاياتىغا بەلگىلىك تەسىر كۆرسەتكەن ئىككى شەخس بولۇپ، ئۇلار ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ ۋە شەيخ ئابدۇللا ئەززام ئىدى».

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ 20-ئەسىردىكى ئىسلام ئويغىنىش ھەرىكىتىنىڭ مەيدانىغا كېلىشىگە بەلگىلىك تەسىر كۆرسەتكەن بۈيۈك يەتتە مۇتەپەككۇر ۋە

ئالىمنىڭ[1] بىرى. ئۇ ئىسلام پائالىيەتچىلىرىنىڭ ئىدىيەۋى بايلىقى، ھازىرقى زامان ئىسلام ئويغىنىش ھەرىكىتىنىڭ باشلامچىسى، ئىسلام پائالىيەتچىلىرىنىڭ مەنىۋى داھىيسى. ئۇ پۈتكۈل ھاياتىنى الله نىڭ دىنىنى ئۈستۈنلۈككە ئىگە قىلىش ۋە يەر شارىدا الله نىڭ ھاكىمىيىتىنى قۇرۇش يولىدىكى كۈرەشكە بېغىشلىدى. شۇنداقتىمۇ، 50-60 يىلدىن بىرى ئەرەب-ئىسلام دۇنياسىدا ھاكىمىيەت بىلەن ئېغىز-بۇرۇن يالىشىپ ئادەتلەنگەن ئۆلىمالار مۇھەممەد قۇتۇبنى ئىزچىل تۈردە تەنقىدلەپ ۋە ئەيىبلەپ كېلىۋاتقان بولسىمۇ، بىراق، ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ پەرۋاسىز ھالدا ئۆزىنىڭ ئىسلامى مەيدانىدا مۇستەھكەم تۇرۇپ، جاھىلىيەت بىلەن بولغان كۈرىشىنى ئىزچىل تۈردە داۋاملاشتۇرۇپ كەلدى.... مۇھەممەد قۇتۇپ دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى ئوخشىمىغان تىلدا سۆزلىشىدىغان ياش ئىسلام پائالىيەتچىلىرى ياخشى كۆرىدىغان كىشىگە، ئۇنىڭ ئەسەرلىرى ياشلار سۆيۈپ ئوقۇيدىغان ۋە تەرجىمە قىلىپ بىر-بىرىگە يەتكۈزىدىغان ئەسەرگە ئايلاندى.

ئىسلامى ھەرىكەت يەنىمۇ بەكرەك تەربىيەگە موھتاج

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇبنىڭ كامال ھەببىب بىلەن ئېلىپ بارغان سۆھبىتى

كامال ھەببىنىڭ بايانى: ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ مېنى مەككە-مۇكەررەمدىكى ئۆيىدە كۈتۈۋالدى. بىز ئامېرىكىنىڭ ئىسلام دۇنياسىغا قىلغان قاباھەتلىك ھۇجۇمىدىن كېيىن ئىسلام دۇنياسى ۋە ئىسلام ھەرىكىتى دۇچ

1 سەئىد نۇرەسى، ھەسەنۇلبەننا، ئەبۇلئەلا مەۋدۇدى، ئەبۇلھەسەن نەدەۋى، سەيىد قۇتۇب، مۇھەممەد قۇتۇب ۋە ئابدۇللا ئەززام.

كەلگەن يېڭى قىيىنچىلىقلار ھەققىدە خىلى ئۇزۇن پاراڭلاشتۇق. مۇشۇ خىل ئەھۋالدىمۇ مۇھەممەد قۇتۇبنىڭ مەسلىنىڭ ياخشى تەرىپىنى ئويلاۋاتقانلىقى مېنى ھەيران قالدۇردى. ئۇنىڭ قارىشىچە يۈز بېرىۋاتقان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى يامان دېگىلى بولمايدۇ. چۈنكى، بىر يامانلىق بىلەن بىر ياخشىلىق بىللە كېلىدۇ. ئىسلام دۇنياسىغا قىلىنغان ھۇجۇمدا بۇ يامانلىققا ياندىشىپ كەلگەن ئەڭ چوڭ ياخشىلىق ئامېرىكىنىڭ نىقابىنىڭ يىرتىپ تاشلىنىشى بولۇپ، ئەمدى ئامېرىكا دۇنيا جامائەتچىلىكى تەرىپىدىن «ئادالەتنىڭ ھامىيسى» دەپ قارالمايدۇ. ھەممە نەرسە ئاشكارىلانغاندىن كېيىن ئۇرۇش مەخپىي، يوشۇرۇن ھالەتتە ئەمەس، بەلكى، گۇۋاھچىلارنىڭ كۆز ئالدىدا ئوچۇق-ئاشكارا ھالەتتە داۋاملىشىدۇ.

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ ئىسلام دۇنياسىغا قىلىنغان بۇ ئۇرۇشتا ئامېرىكىغا يەھۇدىيلارنىڭ رەھبەرلىك قىلىۋاتقانلىقىنى، 11- سېنتەبىر ۋەقەسىمۇ يەھۇدىيلارنىڭ «ئويۇنى» ئىكەنلىكىنى ئېچىپ تاشلىدى. ھەمدە بۇنىڭدىن «خەلقئارالىق ئوپېرا»نىڭ پەردە ئارقىسىدىكى پىلانلىغۇچىلىرىنىڭ ئاشكارىلىنىشىغا ئەگىشىپ، ئىسلامى ھەرىكەتنىڭ كۆنسېرى كۈچىيىدىغانلىقىنى، ئىسلامى ھەرىكەتنىڭ ئاڭ ۋە تەجرىبىگە ئىگە بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ ئۆتتى.

ئۇستاز بىلەن ئېلىپ بارغان سۆھبىتىمىز ئىككى سائەتتىن كۆپرەك داۋاملاشتى. ئەمما، ئۇ ئۆزى ھەققىدە ھېچنەرسە دېمىدى. ھەتتا، ئۇنى ئوقۇرمەنلەرگە تونۇشتۇرۇش تەلىپىمىزنىمۇ پۈتۈنلەي رەت قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىز باشقا تېمىلاردا سۆزلەشتۇق.

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ مىسىردىكى ئىسلامى جامائەت سادىر قىلغان كەمچىلىكلەر ھەققىدە توختىلىپ، ئۆزىنىڭ كېيىنكى كۈنلەردە يازغان ئەسەرلىرىدە يېتەرلىك كۈچ توپلاشتىن ئىلگىرى ئەرەب دۇنياسىغا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان سىياسىي تۈزۈملەرنىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدىكى خەلقلەر تەۋھىد كەلىمىسىنىڭ مەنىسىنى ۋە الله نىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى چۈشىنىشتىن ئىلگىرى بۇ خىل تۈزۈملەر بىلەن تىركىشىشنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى ئىزچىل تۈردە تەكىتلەپ كېلىۋاتقانلىقىنى ئېيتتى ھەمدە اللەنىڭ:

(وَكَذَلِكَ نُفَصِّلُ الآيَاتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ)

«گۇناھكارلارنىڭ يولى ئاشكارا بولسۇن ئۈچۈن، ئايەتلىرىمىزنى ئەنە شۇنداق روشەن بايان قىلىمىز[2]» دېگەن سۆزىنى دەلىل قىلىپ كۆرسەتتى.

---

2 سۈرە ئەنئام: 55- ئايەت.

ئۇستاز سۆزىنىڭ ئاخىرىدا مۇنداق دېدى: «ئىسلامى جامائەت رەھبەرلىكى سىياسىي تۈزۈملەر بىلەن تىركىشىشىنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى ئۇلارغا ھېس قىلدۇرىدىغان ئاڭ ۋە تەجرىبىنى يوقىتىپ قويغان».

ئۇ سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ يەنە مۇنداق دېدى: «بۈگۈن خەلقئارالىق مەيداندا ۋە پەلەستىندە يۈز بېرىۋاتقان ھادىسىلەر مېنىڭ قارىشىمدا قىيامەتنىڭ يۈز بېرىش ۋاقتىنىڭ ئاز قالغانلىقىنى ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ‹مۇسۇلمانلار يەھۇدىيلارنى ئۆلتۈرمىگىچە قىيامەت بولمايدۇ، مۇسۇلمانلار ئۇلارنى ئۆلتۈرىدۇ، ھەتتا، بىر يەھۇدىي تاش ياكى دەرەخنىڭ ئارقىسىغا يوشۇرۇنۇۋالسا ئاشۇ تاش ياكى دەرەخ: ئى مۇسۇلمان! ئى اللەنىڭ بەندىسى! بۇ يەھۇدىي مېنىڭ ئارقامدا، كەل، ئۇنى ئۆلتۈر! دەيدۇ› دېگەن ۋەدىسىنىڭ ئەمەلگە ئېشىش ۋاقتىنىڭ يېقىنلاپ قالغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ».

ئۇ بۇنىڭغا اللەنىڭ سۈرە ئىسرادىكى:

(فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيراً)

«ئىككىنچى قېتىملىق بۇزغۇنچىلىق (جازاسىنىڭ) ۋەدە قىلىنغان ۋاقتى كەلگەندە، (دۈشمەنلەرنىڭ خار قىلىشى بىلەن) يۈزۈڭلاردا قايغۇنىڭ ئالامەتلىرى كۆرۈلۈشى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ بەيتۇلمۇقەددەسكە دەسلەپكى

قېتىمدا كىرگەندەك كىرىپ (ئۇنى خاراب قىلىشى) ئۈچۈن، ئىشغال قىلغانلىكى يەرنى ۋەيران قىلىشى ئۈچۈن (ئۇلارنى بىز ئەۋەتتۇق) [3]».

﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفاً﴾

«ئاخىرەت ۋەدىسى (يەنى قىيامەت) كەلگەن چاغدا سىلەرنى (قەبرەڭلاردىن مەھشەرگاھقا) (كاپىرلار بىلەن مۆئمىنلەرنى) ئارىلاش ئېلىپ كېلىمىز [4]»

دېگەن سۆزنى دەلىل قىلىپ كۆرسەتتى. ئۇ تەپسىرشۇناسلارنىڭ يۇقىرىقى ئايەت ھەققىدىكى: «ئىسرائىل ئەۋلادلىرى مۇسۇلمانلار بىلەن يەھۇدىيلار ئوتتۇرىسىدا بولىدىغان بىر قېتىملىق كەڭ كۆلەملىك ئۇرۇشقا تەييارلىق قىلىش ئۈچۈن يەر شارىنىڭ ھەر قايسى تەرەپلىرىدىن پەلەستىنگە كەلدى» دېگەن سۆزگە قوشۇلىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

ئۇستاز مۇھەممەد قۇتۇپ غەربنىڭ ئىسلامغا تۇتقان مەيدانىنىڭ ئوچۇقتىن-ئوچۇق ئەھلىسەلىپ مەيدانى ئىكەنلىكىنى، غەربلىكلەرنىڭ: «بىز ئىسلام بىلەن چېقىشىپ ئۆتىمىز ياكى ئىسلامغا كەڭ قورساقلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىمىز» دېگەن گەپلىرىنىڭ پۈتۈنلەي قۇرۇق شوئار ئىكەنلىكىنى تەكىتلىدى ھەمدە غەربتىكى، بولۇپمۇ ئامېرىكىدىكى ئاز سانلىق

---

3 سۈرە ئىسرا: 7- ئايەت.

4 سۈرە ئىسرا: 104- ئايەت.

مۇسۇلمانلارنىڭ كۆنسېرى ئېغىر قىينچىلىق ۋە خەتەرگە دۇچ كېلىدىغانلىقىنى، شۇڭا ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنى كۈتۈپ تۇرۇۋاتقان تېخىمۇ ئېغىر خەتەر ئۈچۈن تەييارلىنىش لازىملىقىنى ئەسكەرتتى.

ئاخىرقى بىر سوئال:

بىز ئۇستازدىن كىشىلەر ئوتتۇرىسىدا كەڭرى تارقالغان: «سەيىد قۇتۇپ ھۆكۈمەتنىڭ ئۆزىنى مائارىپ مىنىستىرلىق ۋەزىپىسگە تەيىنلەش تەكلىپىنى رەت قىلغانلىقى ئۈچۈن ئاشۇنداق ئېغىر جاپا-مۇشەققەتلەرگە دۇچار بولغان» دېگەن گەپنىڭ راست-يالغانلىقىنى سورىدۇق.

مۇھەممەد قۇتۇپ بۇنىڭغا جاۋابەن مۇنداق دېدى: «ئاكامنىڭ ھۆكۈمەتنىڭ بۇ تەكلىپىنى رەت قىلىشى ساقچىلار بىلەن ئىسلام پائالىيەتچىلىرى ئوتتۇرىسىدىكى ئۇزاققا سوزۇلغان ئاشۇ قاباھەتلىك كۈرەشنىڭ يۈز بېرىشىگە سەۋەب بولغان كۆپلىگەن ھەقىقەتلەرنىڭ بىرى. ئەمما، ئۇ بۇ يەردىكى ئاساسلىق سەۋەب ئەمەس. چۈنكى، سەۋەب «يول»نىڭ ئوخشىماسلىقى ئىدى. ئۇلار دەسلەپتە ئاكامنى بويسۇندۇرىمىز دەپ ئويلىغان بولسىمۇ، بىراق، ئاكامنىڭ ھەق ئۈستىدە ۋە اللەنىڭ دىنىدا ئىزچىل تۇردە مۇستەھكەم تۇرۇشى دۈشمەنىنىڭ «تاما»سىنى كۆپۈككە ئايلاندۇرۇۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن 1966-يىلى ئاكامغا ئۆلۈم جازاسى ئېلان قىلىنىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇلار ئاكامغا جامال ئابدۇناسىردىن كەچۈرۈم سوراش ۋە «مۇسۇلمان قېرىنداشلار

تەشكىلاتى»نىڭ خاتا قىلغانلىقىنى ئېلان قىلىش تەكلىپىنى قويدى. ئەگەر ئاكام ئۇلارنىڭ تەلىۋىگە قوشۇلسا، ھۆكۈمەت ئۆلۈم جازاسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، قاماقتىكى بارلىق ئەزالارنى قاماقتىن بوشىتىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئەمما، ئاكام بۇ تەكلىپنى رەت قىلىپ، شەھىد قىلىنىش ئارقىلىق ئاخىرقى «پارلاق مەنزىل»گە يەتتى.

اللە ئىككى ئۇستازنىڭ گۇناھلىرىنى كەچۈرگەي! ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى قوبۇل قىلغاي! ئۇلارغا جەننەتتىن ئورۇن بەرگەي! (ئامىن) - تەرجىمە قىلغۇچىدىن.

ئاپتورنىڭ ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنغان ئەسەرلىرىنىڭ تىزىملىكى

1. 20- ئەسىردىكى جاھىلىيەت.
2. مۇسۇلمانلارنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى (1-قىسىم).
3. ئىسلام ئويغىنىش ھەرىكىتى (2-قىسىم).
4. تۈزىتىشكە تېگىشلىك چۈشەنچىلەر.
5. كېلىڭلار باياۋان زۇلمەتلىرىدىن چىقىپ كېتەيلى!
6. «لا إله إلا الله» ئەقىدە، شەرىئەت ۋە ھايات پىرىنسىپى .
7. ئىماننىڭ ئاساسلىرى (1-2-قىسىم).
8.كىشىلەرنى ئىسلامغا قانداق دەۋەت قىلىمىز.
9.بوسنىيە-گىرسىگوۋىنا قىرغىنچىلىقى

ئەسەرنىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسىگە كىرىش سۆز

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن:

ئون يىلدىن بىرى ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە نەشر قىلىنىۋاتقان دىنى ماتېرىياللارنىڭ سانى گەرچە نەچچە يۈز پارچىدىن ئېشىپ كەتكەن بولسىمۇ، بىراق، بۇ ماتېرىياللار كۆرستەلمىدى. ياكى جەمئىيەتتە بىرەر بۇرۇلۇش ھاسىل قىلىپ، جەمئىيەتتە مەلۇم ئېقىم ھاسىل قىلالمىدى.

سەۋەبى بۇ ئوقۇشلۇقلار (مەۋدۇدى ۋە سەئىد قۇتۇبنىڭ ئەسەرلىرىدىن باشقا) ساپلا ئىبادەت شەكىللىك (قانۇن-تۈزۈم خاراكتېرلىك) ماتېرىياللار بولغىنى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ كۆڭۈل بۆلگىنى پەقەت ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنىڭ سىرتقى(شەكلى) ھەرىكىتىلا بولدى. قەلب ۋە ئىدىيەنى ئۆزگەرتىشتىن بۇرۇن ھەرىكەتنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئىلىپ بېرىلغان ئىسلاھات تەدبىرلىرى ئومۇمىيۈزلۈك مۇۋاپىقيەت قازىنالمىدى.

كىشىلەر نېمىنىڭ توغرا، نېمىنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى يۈزەكى چۈشەندى. ئىسلام دىنى ھەققىدە باشلانغۇچ خاراكتېرلىك ساۋاتقا ئىگە بولدى. بىراق چۈشەنگەنلىرىنى ئەمەلىيەتتە ئىجرا قىلغۇدەك روھقا ئىگە بولالمىدى. ئۇلارنىڭ قەلبى، روھىي دۇنياسى بەلكى پۈتكۈل ۋۇجۇدى ئىسلام روھى بىلەن تويۇنالمىدى. « ئىسلام روھى »غا بولغان ئىنتىلىش پەسەيمىدى. كىشىلەر ئۆزلىرى چۈشەنگەن ھەقىقەتنى ئىجرا قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدى. بىراق قانداق ئىجرا قىلىش لازىملىقىنى بايقىيالمىدى. ئۇلار ئۆزلىرى بىلگەن ۋە چۈشەنگەن ئىسلام پىرىنسىپلىرىنى ئىجرا قىلماقچى بولغىنىدا، قارشىلىشىش «ئىشكەل »لىرى ھەرتەرەپتىن ئۇلارنىڭ پۇت-قوللىرىنى بوغۇپ قويىدى. ئۇلار بۇ ئىشكەل»لەرنى قانداق پاچاقلاپ تاشلاپ، ئۇنىڭ ئاسارىتىدىن قانداق

قۇتۇلۇش كېرەكلىكىنى تونۇپ يېتەلمىدى. چۈنكى، ئۇلارغا ئىسلام دىنىنىڭ ئېملىكىنى بىلدۈرگەن ئاشۇ ئوقۇشلۇقلار ئۇلارنىڭ قەلبى ۋە ئىدىيەسىنى ئىسلام روھى بىلەن توشقۇزالمىدى. ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىنى ھەقىقىي ئىمان نۇرى بىلەن نۇرلاندۇرالمىدى. ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدى ھەقىقى ئىمان بىلەن تويۇنمىدى.ئەڭ مۇھىمى ئىدىيە جەھەتتە ئاشۇ قارشىلىق ۋە دىن دۈشمەنلىرى ئۈستىدىن غەلىبە قىلىپ، جاھىلىيەتنىڭ ئېگىز سېپىللىرىدىن بۆسۈپ ئۆتەلىگۈدەك يۈكسەك ئېتىقاد ئۇلارنىڭ قەلبىدىن ئورۇن ئالمىدى .

﴿إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَـٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾

«ئەگەر مۇئمىنلەرگە قۇرئان ئايەتلىرى ئوقۇپ بېرىلسە ، بۇ ئايەتلەر ئۇلارنىڭ ئىمانىنى ھەسسىلەپ كۈچەيتىدۇ » (8:2) .

كىشىلەر ئىسلام دىنىنى چۈشەندى ، دىن ھەققىدە مەلۇم ساۋاتقا ئىگە بولدى... بىراق ئۇلارنىڭ قەلبىدە ھامان بىر بوشلۇق، ھامان بىر كاۋاك مەۋجۇت ئىدى ... ئۇلار بۇ بوشلۇقنى توشقۇزماقچى ، قەلبىنى تويۇندۇرماقچى بولاتتى .ئەمما بىز ئۇلارغا ئۇلار ئىنتىلگەن نەرسىلەرنى تەقدىم قىلالمىدۇق .

ئۇلار ئېھتىياجلىق نەرسىلەرنى ئۇلارغا دەل ۋاقتىدا بېرەلمىدۇق .

كىشىنى ئەپسۇسلاندۇرىدىغىنى، زىيالىيلار «مىللەتچىلەر» دەل ئاشۇ بوشلۇقنى چىڭ تۇتتى، ئۇلار غەربنىڭ ئاللىقاچان بۇزۇلغان سېسىق چىرىندىلىرىنى ئىدىيە ۋە قىممەت سۈپىتىدە بازارغا سالدى

بۇ چىرىندىلەر ئاللىقاچان ئىچ - ئىچىدىن سېسىپ كەتكەن بولسىمۇ، بىراق ئۇلارنىڭ سىرتقى قىياپىتى «گۈزەل»بولغاچقا، كىشىلەرنىڭ ناھايىتى تېزلا قوللىشىغا ۋە ئېتىراپ قىلىشىغا ئېرىشتى. مۇسۇلمانلار ئاشۇ سېسىق

چىرىندىلەرگە ئۆزىنى ئاتتى ... چۈنكى مىللەتچىلەر - جاھىلىيەتنىڭ قارا ھەيكەللىرىگە ئىسلامنىڭ نۇرلۇق كىيىملىرىنى كىيدۈرۈپ قويغان ئىدى . ئېنىق قىلىپ ئېيتقاندا ئۇيغۇر مۇسۇلمان ياشلىرى مىللەتچىلەر تەرىپىدىن يېزىلغان نەرسىلەرنى بەك كۆپ ئوقۇپ كەتتى ... مىللەتچىلەر ھەرتەرەپتىن يازدى. ئىجتىمائىيەت، ئىقتىساد، سىياسەت، ئەخلاق، ئەنئەنە، تارىخ، ئەدەبىيات ۋە سەنئەت ... ھەققىدە يازدى. بىرى ئىجتىمائىيەت ھەققىدە يازسا، يەنە بىرى سىياسەت ھەققىدە يازدى.

بىرى ئىقتىساد ھەققىدە يازسا، يەنە بىرى ئەدەبىيات ھەققىدە يازدى ...

قىسقىسى يېزىش كۈنسېرى ئەۋجىگە چىقتى. يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرۈلدى ...

ھالقىلىق مەسىلە شۇكى، ئۇلار ئەسەرلىرىگە ھەمىشە ئىسلامىي تۈس بېرىپ كەلدى. ئۇلار بىرەر ئايەت ياكى ھەدىسنى ئەسەرلىرىگە كىرگۈزۈپ قويۇش ئارقىلىق ئۆزىنىڭ رەزىل مەقسىتىنى ئىنتايىن ئۇستىلىق بىلەن يوشۇردى .

قۇرئان ئايەتلىرى ۋە پەيغەمبەرنىڭ ھەدىسلىرى مىللەتچىلەرنىڭ ئۆزىنى نىقاپلايدىغان نىقابى بولۇپ قالدى. بۇ نىقاب كىشىلەرنىڭ كۆز ئالدىنى تۇمانلاشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ماھىيىتىنى بىلىۋېلىشقا ۋە ھەقىيقى ئەپتى – بەشىرىسىنى كۆرۈۋېلىشقا توسقۇنلۇق قىلدى .

كىشىلەر ئاشۇ نەرسىلەرنى ئىسلام دەپ چۈشەندى ... ئەمەلىيەتتە ئۇلار ئۈپئوچۇق جاھىلىيەتتە ئىدى . جاھىلىيەت ھەرگىزمۇ ئىسلام ئۈچۈن «يول» كۆرسىتىپ بېرەلمەيتتى. كىشىلەر ئاشۇ خىل بۇزۇق ئوقۇملارنىڭ تەسىرىگە ئۇچراپ كەتكىنى ئۈچۈن ئىسلامنىڭ سۈرىتى ئۇلارنىڭ قەلبىدە زادى ئېنىق بولمىدى. ئۇلار ئىسلامنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ئېنىق بىلەلمىدى. ئەمدىكى جىددىي مەسىلە ئۇزۇندىن بىرى ئۇلارنىڭ قەلبىدە مەۋجۇت بولۇپ كەلگەن جاھىلىيەت بىناسىنى يىقىتىپ تاشلاپ ، ئۇنىڭ ئورنىدا يېڭى بىر ئىسلام بىناسىنى قۇرۇش مەسىلىسى ئىدى ... كىشىلەرنىڭ مىللەتچىلەرگە

– جاھىلىيەتكە – بولغان يۈزلىنىشنى ئىسلامغا ۋە ھەقىقەتكە قايتۇرۇش مەسىلىسى ئىدى .

« سىلەر مۇستەملىكچىلەرنى قەلبىڭلاردىن چىقىرىۋېتىڭلار ، ئۇلار سىلەرنىڭ زېمىنىڭلاردىن چىقىپ كېتىدۇ »

« سىلەر ئىسلام دۆلىتىنى قەلبىڭلاردا قۇرۇڭلار ، ئۇ سىلەرنىڭ زېمىنىڭلاردا قۇرۇلىدۇ » (ھەسەنۇل بەننا)

دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك مۇھىم مەسىلىلەرنىڭ بىرى شۇكى، مۇسۇلمانلارنىڭ ئېڭىدىكى ئىسلام پەقەت مەسجىد – خانىقالاردا ۋە ئايالالارنىڭ رومال –پۈركەنجىلىرىدىلا ئىپادىلەندى . ئەمما ھاياتنىڭ ئىجتىمائىي ، ئىقتىسادىي ، سىياسىي ۋە ئەخلاقىي تەرەپلىرى پۈتۈنلەي دىندىن يىراقلاشتۇرۇۋېتىلدى . شۇ سەۋەبتىن تا ھازىرغىچە بىزدە ھەقىقىي ئىسلام مەيدانىدا تۇرۇپ يېزىلغان مۇشۇ تېمىدىكى ئەسەرلەردىن بىرەرسىمۇ نەشر قىلىنىپ باقمىدى. كىشىلەر مەسجىدتىن چىقىپ كەتسە ئەتراپتىكى مەسىلىلەرگە قارىتا كىتابلاردىن جاۋاب تاپالمىدى. ئۇلارنى ھەر تەرەپتىن قورشىۋالغان رەڭگارەڭ دۇنياغا نىسبەتەن قانداق پوزىتسىيە بىلدۈرۈشنى بىلەلمىدى. (ئىنكار قىلىش بىلەن قوبۇل قىلىش ئوتتۇرىسىدا بىر قارارغا كېلەلمىدىم) ئۇلار يالغۇز ئىجتىمائىيەت ياكى ئىقتىسادنىلا ئەمەس، بەلكى تارىخ، سىياسەت، مەدەنىيەت، ئەنئەنە ۋە ئەدەبىيات – سەنئەت مەسىلىلىرىمۇ ھەقىقىي ئىسلام پىرىنسىپى ۋە ئىسلام ئۆلچىمى بىلەن ئۆلچەش كېرەكلىكىنى، ئاشۇ خىل ئاتالغۇ ۋە مەزمۇنلارنىڭ ئىسلام كاتېگورىيەسىدىن ھالقىپ كەتمەسلىكى كېرەكلىكىنى زادى بىلەلمىدى.

دېمەك ، مۇسۇلمانلار غەرب دۇنياسىنىڭ مەدەنىيەت تاجاۋۇزچىلىقى ئالدىدا راستىنلا مەغلۇپ بولدى. مەغلۇبىيەتچىلىك ئۇلارنىڭ روھىنى سۇندۇرۇپ ھەربىر مەسىلىگە قارىتا ئىسلام تۈزۈمى ۋە ئىسلام پىرىنسىپى بويىچە ئۆلچەم

تۇرغۇزۇش روھىدىن ئۇلارنى مەھرۇم قىلدى. ئۇلار ئەركىن مەتبۇئاتلاردا نەشر قىلىنىۋاتقان « ئىسلام ئاتالغۇسى » ئاستىدىكى ھەر قانداق ماتېرىيالنىڭ – قايسى بىر كاتتا ئەرباۋلارنىڭ نامى بىلەن يېزىلسۇن – ھەقىقى تىغ ئۇچىنى ئىسلامغا قاراتقان زەھەرلىك نەشتەر ئىكەنلىكىنى سەگەكلىك بىلەن تونۇپ يېتەلمىدىم.

ئەڭ ئاخىرقى مۇھىم مەسىلە شۇكى، مەن ھەممىشە مۇسۇلمان ياشلارنىڭ نەقەدەر ئۈمىدسىزلىكىنى ھېس قىلىمەن. ئۇلارنىڭ ئىچ-ئىچىدىن چىقىۋاتقان

خۇرسىنىش، ھەسرەتلىنىشلەر ... ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىدىكى «يول» نىڭ تېخىچە ئېنىق ئەمەسلىكىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپتۇ ... نۇرلۇق چىراغنى ئۆز قولىدا تۇتۇپ تۇرۇپمۇ، ئۇنىڭ نۇرىدىن پايدىلىنىش ئىقتىدارىدىن مەھرۇم قېلىش؛ ئۆزى ماڭماقچى بولغان يولنىڭ خەرىتىسىنى تېخىچە قولغا ئالالماسلىق بىز مۇسۇلمانلارنىڭ ئەڭ چوڭ پاجىئەلىرىمىزدۇر.

مىللەتچىلەردىن كەلگەن بۇ خىل ئۈمىدسىزلىك روھى ھازىرقى زامان مۇسۇلمان ياشلارنى قاتتىق زەھەرلەپ تاشلىدى ... ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرىدە تەنقىد بىلەن مەدھىيە، ماختاش بىلەن قامچىلاش، خۇشاللىق بىلەن ئازاب ئارىلىشىپ كەتكىنىگە ئوخشاشلا ئۈمىد بىلەن ئۈمىدسىزلىك، توغرا بىلەن خاتا، ھەق بىلەن ناھەق ...

ئاخىرقى ھېسابتا ئىمان بىلەن كۇفرى ئارلاشتۇرۇۋېتىلىدۇ. ئۇلار قىسمەن خاتالىقلارنى مەلۇم دەرىجىدە كۆرسىتىپ بېرەلمىسىمۇ، بىراق خاتالىقنىڭ ھەقىقى ماھىيەتلىك سەۋەبىنى ۋە ئۇنىڭدىن قانداق قۇتۇلۇشنىڭ توغرا يولىنى ئېنىق كۆرسىتىپ بېرەلمەيدۇ. چۈنكى ئۇلار مەسىلىنى ھە دېگەندىلا ماتېرىيالىستىك نۇقتىئىنەزەر بىلەن تەھلىل قىلىدۇ ۋە كۆزىتىدۇ . ئۇلار بەخت ، خۇشاللىق ۋە غەلىبىنى پەقەت مۇشۇ دۇنياغا مەنسۇپ دەپ قارايدۇ. ئەمما بۇ ھاياتنىڭ ئاخىرىدا ئىككىنچى بىر ھاياتنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئۇلار قەتئىي

ھېس قىلالمايدۇ... ئۇلار ئەيىبلىگەن ، تەنقىد قىلغان مەسىلىلەر ۋە ئۇلار ئۆزگەرتمەكچى بولغان « خاتالىق » لار ئەمەلىيەتتە تەنقىد قىلىسمۇ، قىلمىسىمۇ بولىدىغان ؛ تەنقىد قىلغان ئىشلارنىڭ تۈزۈلۈشى كىشىلەرنىڭ رېئال ھاياتقا ھېچقانداق تەسىر كۆرسىتەلمەيدىغان ياكى كىشىلەرنىڭ ھاياتىدا چوڭ بىر بۇرۇلۇش ھاسىل قىلالمايدىغان ئادەتتىكى ئەرزىمەس نەرسىلەردۇر. شۇڭلاشقا ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئوقۇۋاتقان ئادەم گويا تۇمان ئىچىگە كىرىپ قالغاندەك قاياققا مېڭىشنى پەقەت بىلەلمەيدۇ. ئەتراپىدىكى جاھالەت تۇمانلىرى ئۇنى ھەر تەرەپتىن قورشاپ، ئۇنىڭ روھىغا كۈچلۈك بېسىم پەيدا قىلىدۇ... نەتىجىدە ئۇ رېئاللىقتىن، كەلگۈسىدىن ئۈمىدسىزلىنىپ، چۈشكۈنلۈك ۋە ئۈمىدسىزلىك، «كېسىلى» گە گىرىپتار بولىدۇ .

ئەمما ئىسلام يولى دەل بۇنىڭ ئەكسىچە ئىسلامدا «يول» ناھايىتى ئېنىق ئىسلام كىشىلەرنىڭ نېمىنى مەدھىيەلەپ نېمىنى تەنقىدلەش؛ نېمىدىن خۇشاللىنىپ نېمىدىن غەزەپلىنىش كېرەكلىكىنى ناھايىتى ئېنىق كۆرسىتىپ بېرىدۇ. توغرا بىلەن خاتا، ھەق بىلەن ناھەق، ئىمان بىلەن كۇفرى، ئىسلام بىلەن جاھالەتنىڭ پەرقى ۋە چەك چېگراسىنى تېخىمۇ ئېنىق قىلىپ سىزىپ بېرىدۇ. «ئىسلام يولى ئەگرىلىك ۋە قىڭغىرلىقتىن خالى تۈپتۈز «يول» بولۇپ ، باشقا يوللار شەيتاننىڭ يوللىرىدۇر ».

ئىسلام كىشىلەرنىڭ ھاياتتىن، كەلگۈسىدىن ئۈمىدسىزلىنىشكە قەتئىي يول قويمايدۇ. ئىسلام كىشىلەرنىڭ روھىدىكى تۇمانلارنى سۈپۈرۈپ تاشلاپ، ئۇلارنىڭ قەلبىدە ۋە كۆز ئالدىدا ناھايىتى سۈزۈك ۋە پارلاق بىر مەنزىلنى نامايان قىلىدۇ.

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن!

قولىڭىزدىكى بۇ كىتاب ھاياتتىن ۋە كەلگۈسىدىن قەتئىي ئۈمىدسىزلەنمەسلىك كېرەكلىكىنى ئەمەس، بەلكى نېمە ئۈچۈن كەلگۈسىدىن ئۈمىدۋار بۇلۇش لازىملىقىنى ناھايىتى ئوچۇقلا كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئاپتور بۇ كىتابتا ئىمان بىلەن كۇفرى، ئىسلام بىلەن جاھالەت، ھىدايەت بىلەن زالالەتنى ئۆزئارا سېلىشتۇرىدۇ... ئۇلارنىڭ تەرەپدارلىرىنى ئوتتۇرىغا چىقىرىپ، ئۆز ئارا مۇنازىرىگە سالىدۇ... ئاخىردا كۇفرى ۋە جاھالەتنىڭ يەر شارىغا ئېلىپ كەلگەن ھالاكەتلىك ئاقىۋەتى ئۈستىدىن پەقەت ئىسلام ۋە ھىدايەتنىڭ پارلاق نەتىجىسى ئارقىلىقلا غەلىبە قىلغىلى بولىدىغانلىقىنى ئىلمىي ۋە ئەمەلىي پاكىتلار بىلەن مۇئەييەنلەشتۈرىدۇ. بىزنىڭ ئەسكەرتىپ ئۆتمەكچى بولغىنىمىز شۇكى ، ئاپتور بۇ كىتابتا بەزىدە ئىسلام مەيدانىدا تۇرۇپ سۆزلىسە، يەنە بەزىدە جاھىلىيەت مەيدانىدا تۇرۇپ سۆزلەيدۇ. بىراق جاھىلىيەتنىڭ مەيدانى ئەمەلىيەتتە ھەرگىزمۇ ئىسلامنىڭ ياكى ئاپتورنىڭ مەيدانى بولماستىن، بەلكى پەقەت جاھىلىيەتنىڭ مەيداندۇر.

ئوقۇرمەنلەر ئەسەرنى ئوقۇۋاتقان چاغدا ئىسلام بىلەن جاھىلىيەتنىڭ مەيدانىنى ئۆز ئارا ئارىلاشتۇرۇۋەتمەسلىكى، ئاپتورنىڭ مەيدانىنى ۋە ئەسەرنىڭ مەزمۇنىنى خاتا چۈشىنىۋېلىشتىن ساقلىنىش لازىم.

الله مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشتۈرگۈچىدۇر .

-تەرجىماندىن

20-ئەسىردىكى جاھىلىيەت

كىشىلەر«20-ئەسىردىكى جاھىلىيەت» دېگەن بۇ ئاتالغۇدىن ھەيران قالىدۇ ۋە ئۇنى ئىنكار قىلىشىدۇ !

20-ئەسىر ؟ ! ...... ماددىي ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت ، ئىلىم ۋە كەشپىيات ، تەرتىپ ۋە ئىنتىزام ...... ئىنسانىيەتنىڭ تەبىئەتنى بويسۇندۇرۇشى ، ئاتوم ۋە راكېتا ...... ئاشۇلارنىڭ ھەممىسى جاھىلىيەتمۇ ؟ !

بۈگۈن ئىنسانىيەت تارىختىن بۇيان يېتىپ باقمىغان دەرىجىدىكى ئەڭ يۈكسەك چوققىغا يەتتى ...... ئۇ كۈچ قۇۋۋەت ، ھۆكۈمرانلىق ۋە بويسۇندۇرۇشتا شۇ چەككە يەتتىكى، يەرشارى ئاھالىسى بىرنەچچە ئەسىرلەر تۈگۈل ، پەقەت ئون يىللار ئىلگىرى ئۇنى چۈشىدىمۇ كۆرۈپ باقمىغان ئىدى ! ئاشۇنداق تۇرۇپ بىز قانداقمۇ ئىنسانىيەت بۇ 20-ئەسىردە جاھىلىيەت ئىچىدە ياشاۋاتىدۇ دېيەلەيمىز ؟ !

ئىنسانىيەت بۈگۈن ئەركىنلىك ۋە ئازادلىق ، قېرىنداشلىق ۋە باراۋەرلىك دېموكراتىيە ۋە ئىجتىمائىي ئادالەت ... دىن ئىبارەت «قىممەت »لەر سايىسىدا ياشاۋاتىدۇ ! بۇنداق بولسا بىز ياشاۋاتقان بۇ ئەسىرنى قانداقمۇ جاھىلىيەت دەۋرى دېيەلەيمىز ؟ !

كۆپلىگەن كىشىلەر «جاھىلىيەت »نى ئىسلامىيەتتىن ئىلگىرى – ئەرەب يېرىم ئارىلىدا بولۇپ ئۆتكەن – مەلۇم بىر مەزگىل دەپ ئويلايدۇ . ئەنە ئاشۇلار «ئاقكۆڭۈل» ئادەملەر ... ئۇلار پەيغەمبەرلىكتىن بۇرۇنقى ئەرەبلەرنىڭ ھاياتىنى الله «سۈپەتلىگەن ئىشلارنىڭ راستلىقىدا» دە-تالاش قىلمايدۇ

ھەمدە ئىسلامغا نىسبەتەن ئۇنىڭ ھەقىقەتەن جاھىلىيەت ئىكەنلىكىگە چوڭقۇر ئىشىنىدۇ .

ئەمما بىر تۈركۈم «رەزىل» ئادەملەرمۇ بار ... ئىسلامدىن تاشقىرى بىر كۈچ ئۇلارغا تەسىر كۆرسىتىدۇ. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ:

قال عنها الرسول صلى الله عليه وسلم : " ليس منا من دعا إلى عصبية .. " [5]

«تەرەپبازلىقنى تەشەببۇس قىلغۇچىلار مۇسۇلمان ھېسابلانمايدۇ»

بۇ ئادەملەر مۇشۇ ئىش ئۈستىدە دە-تالاش قىلىدۇ. ئۇلار ئەرەب جاھىلىيتىگە يان بېسىپ، ئۇلار ئەرەبلەر – قۇرئان سۈپەتلىگەندەك «جاھىلىيەت» ئەمەس ئىدى . چۈنكى ئەرەبلەرنىڭ مۇھىتىدا « پەزىلەتلەر» يۈكسەك ئەخلاقلار، رۇم ۋە پارىسلاردىن كەلگەن « مەدەنىيەت »، ۋە « مەلۇماتلار» بار ئىدى دېگەن ئىدىيەنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. ئەمەلىيەتتە بۇ شەرقشۇناسلار بارلىققا كەلتۈرگەن ھازىرقى زامان « تەتقىقات »نىڭ « كەشپىيات »لىرى بولۇپ ، ھەرقاچان ئۇلار مەسىلىنى مۇشۇ خىل ئۆلچەم بىلەن ئۆلچەيدىغانلا بولسا، ئۇنداقتا ئۇلار ئالدى بىلەن مۇشۇ 20-ئەسىردىمۇ جاھىلىيەتنىڭ مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايدۇ.

مەيلى ئاقكۆڭۈللەر ۋە رەزىللەر بولسۇن، ھېچقايسىسى «جاھىلىيەت» ئۇقۇمىنى قۇرئان كۆڭۈل بۆلگەندەك ۋە ئەمەلىي رېئاللىقتىكىدەك بىلىپ يېتەلمەيدۇ.

ئاقكۆڭۈل ئادەملەر جاھىلىيەت كۆرۈنۈشلىرىنى ئادەتتىكى شېرىك، ئىپتىدائى بۇتپەرەسلىك، قىساسخورلۇق ۋە ئەرەب مۇھىتىدا ئومۇملىشىپ كەتكەن

[5] " ليس منا من دعا إلى عصبية ، وليس منا من قاتل على عصبية ، وليس منا من مات على عصبية " أخرجه مسلم والنسائي وأبو داود .

ئەخلاقى بۇزۇقچىلىقلار ئىچىدە چەكلەپ قويىدۇ. يەنى ئەرەب جاھىلىيەت «كۆرۈنۈشلىرى»نى « جاھىلىيەت »نىڭ ئۆزى دەپ قارايدۇ.

شۇ سەۋەبتىن ئۇلار ئۇ جاھىلىيەتنى ئەرەب يېرىم ئارىلىدىكى مەلۇم بىر جايدا، مۇئەييەن تارىخى دەۋرىدىكى مەلۇم بىر سۇرەتتە چەكلەپ قويىدۇ. ئۇلار جاھىلىيەتنى مەيلى ۋاقىت نۇقتىسىدىن ياكى رايون نۇقتىسىدىن بولمىسۇن مەڭگۈ كەلمەسكە كەتتى دەپ ئويلايدۇ.

رەزىل ئادەملەر «جاھىلىيەت»نى « ئىلىم »، « مەدەنىيەت » ماددىي تەرەققىيات، ئىدىيەۋى، ئىجتىمائىي ، سىياسىي ۋە ئىنسانىي « قىممەت »لەرنىڭ ئەكسى دەپ ئويلايدۇ. ئۇلار ئەرەبلەرنىڭ جاھىلىيەت ئەمەسلىكىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئاگاھلاندۇرغان ئىسلامدىن تاشقىرى ئاشۇ كۈچنى جان-جەھلى بىلەن مۇداپىئە قىلىدۇ. ئۇلار ئويلايدۇكى، ئەرەبلەر بەزى مەرىپەتلەرنى بىلەتتى، قالاق ئەمەس ئىدى. ماددىي ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت دەۋالغان بەزى ئىشلارغا ئادەتلەنگەن بولۇپ ، قىممەتلەردىن خالى ئەمەس ئىدى. چۈنكى ئۇلاردا: سېخىيلىق، باتۇرلۇق، قىينچىلىققا ئۇچرىغانلارغا ياردەم بېرىش، شەرەپ، ئادەمگەرچىلىك ، ئېسىللىك ۋە شۇنىڭغا ئوخشاپ كېتىدىغان ئىشلار ئۈچۈن جېنىنى پىدا قىلىشتەك ئېسىل خىسلەتلەر بار ئىدى. شۇڭلاشقا قۇرئاننىڭ ئۇلارنى جاھىلىيەت دەپ سۈپەتلىشى تارىخى ھەقىقەت ئەمەس !!!

شۇڭا ئۇلارنىڭ قارىشىچە 20- ئەسىر ئىنسانىيەتنىڭ شېرىن چۈشى رېئاللىققا ئايلىنىش مۇمكىن بولغان ئەڭ يۇكسەك پەللىدۇر.

بىز ئېيتىپ ئۆتكەندەك ئۇلار « جاھىلىيەت » ئۇقۇمنى قۇرئان كۆڭۈل بۆلگەندەك ۋە ھەقىقى رېئاللىقتەك بىلىپ يېتەلمەيدۇ.

جاھىلىيەت – كەلىمىسىگە كەتكەن تارىخى دەۋر دەپ قارايدىغان ئاقكۆڭۈل كىشىلەرنىڭ تەسەۋۋۇر قىلغىنىدەك مۇئەييەن بەلگىلىك « كۆرۈنۈش » ئەمەس!

بەلكى ئۇ شارائىت، مۇھىت، زامان ۋە ماكان دائىرىسىدە رولىلارنى ئالالايدىغان مۇئەييەن مەنبەدۇر. شۇڭا ئۇلارنىڭ ھەممىسى، كۆرۈنۈشلىرى پۈتۈنلەي ئوخشاپ كەتمىسىمۇ، بىراق جاھىلىيەتلىكتە بىر-بىرىدىن قىلچە پەرقلەنمەيدۇ .

جاھىلىيەت –مەيلى ئەرەب جاھىلىيىتىگە نىسبەتەن ئېيتىلسۇن ياكى 20- ئەسىرگە نىسبەتەن ئېيتىلسۇن رەزىل ئادەملەر تەسەۋۋۇر قىلغاندەك ئىلىم-مەرىپەت، ماددىي ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت، ماددىي تەرەققىيات، ئىدىيەۋى ، ئىجتىمائىي ، سىياسىي ۋە ئىنسانىي قىممەتلەرنىڭ مۇتلەق ئەكسى ئەمەس.

شۈبھىسىزكى جاھىلىيەت –قۇرئان مۇئەييەنلەشتۈرگەندەك – ئاللاھنىڭ ھىدايىتى بىلەن مېڭىشنى رەت قىلىدىغان روھى ھالەت ۋە ئاللاھ نازىل قىلغان ھۆكۈمنى رەت قىلىدىغان قانۇنى تۈزۈمدىن ئىبارەت.

" أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللّهِ حُكْماً لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ " [6] .

« ئۇلار جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ ھۆكۈمىنى تەلەپ قىلامدۇ؟ اللەغا چىن ئىشىنىدىغان قەۋمنىڭ نەزىرىدە ھۆكۈمدە اللەدىنمۇ ئادىل كىم بار ؟»

ئۇنداقتا جاھىلىيەت اللەنى تونۇش، اللەنىڭ ھىدايىتى بىلەن مېڭىش، ۋە ئاللاھنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلىشنىڭ ئەكسى، ھەرگىزمۇ ئىلىم، ماددىي مەدەنىيەت ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئۇنۇمى دېگەنلەرنىڭ ئەكسى ئەمەس!

---

[6] سورة المائدة [50] .

قۇرئان ئەرەبلەرنىڭ ئاسترونومىيە، تەبىئەت، خىمىيە ياكى تىبابەت بىلىملىرىنى بىلمىگەنلىكى ياكى سىياسىي تۈزۈملەرنى ئۆگەنمىگەنلىكى ياكى ئۇلارنىڭ ماددىي ئىشلەپچىقىرىش مەيدانىدىكى يېتەرسىزلىكى ۋە ياكى بەزىبىر پەزىلەت « گۈزەل ئەخلاق »تىن ئايرىلىپ قالغانلىقى سەۋەبتىن ئۇلارنى «جاھىلىيەت» دەۋاتقىنى يوق.

ئەگەر ئۇنداق بولسا ئىدى، الله ئۇلارغا دەل ئۇلاردا يوق نەرسىنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇپ بەرگەن بولاتتى. يەنى «بىلىم» جەھەتتىكى نادانلىقنىڭ ئورنىنى ئاسترونومىيە، تەبىئەت، خىمىيە ۋە تىبابەت بىلىملىرى بىلەن، سىياسىي جەھەتتىكى قالاقلىقنىڭ ئورنىنى تەپسىلىي تەتقىق قىلىنغان سىياسىي نەزەرىيە بىلەن؛ ماددىي ئىشلەپچىقىرىشتىكى يېتەرسىزلىكنىڭ ئورنىنى ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئۈنۈمىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش... يالۋۇرۇشلىرى بىلەن تولدۇرۇپ بەرگەن بولاتتى. بەلكى بەزى پەزىلەت ۋە قىممەتلەردىكى كەمچىلىكنىڭ ئورنىنى تېخىمۇ يۈكسەك ئەخلاق قاراشلىرى بىلەن تولۇقلاپ بەرگەن بولاتتى.

لېكىن قۇرئان ئۇلارغا بۇنداق دېمىدى ۋە قۇرئاننىڭ ئۇلارغا بەرگىنىمۇ يۇقىرىقىلارنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇپ بېرىش بولمىدى. بەلكى ئۇلارنىڭ كۆڭۈل خاھىشلىرى بىلەن ھۆكۈم قىلغانلىقى ۋە اللەنىڭ ھۆكۈمىنى رەت قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇلارنى « جاھىلىيەتچىلەر » دېدى ۋە ئاشۇ جاھىلىيەتنىڭ ئورنىدا ئۇلارغا ئىسلامنى تەقدىم قىلدى.

ئەنە ئاشۇ ئىسلام دەل قۇرئان ئىنسانلار ھاياتىنى ئۆلچەيدىغان ئۆلچەم. ئۇ مەيلى ئەرەب جاھىلىيىتى بولسۇن ياكى تارىختىكى ھەرقانداق جاھىلىيەت بولسۇن، جاھىلىيەتنى دەل ئەكسدۇر.

قۇرئان كەرىم ئىلگىرىكى مىللەتلەر ئىچىدىكى كۆپلىگەن «مەدەنىيەت»لەرنى سۆزلەپ ئۆتتى. ئۇ مىللەتلەر ئىسلام دىنى مەيدانىغا كەلگەن چاغدىكى

ئەرەبلەرگە قارىغاندا كۆپ مەدەنىيەتلىك ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ ئۇلار اللەنىڭ كۆرسەتمىلىرى بىلەن ماڭمىغانلىقى ئۈچۈن، ئىسلام ئۇلارنى جاھىلىيەت دەپ قارىدى:

" أَوَلَمْ يَسِـيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَـدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُـلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ، ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِينَ أَسَاءُوا السُّوأَى أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ " [7] .

« ئۇلار يەر يۈزىدە كېزىپ، ئۆزلىرىدىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزەتمىدىمۇ؟ ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەر- قۇۋۋەتتە بۇلاردىن كۈچلۈك ئىدى. ئۇلار زىرائەت تېرىشتا، ئىمارەت سېلىشتا بۇلار- قورەيش – لەردىن ئۈستۈن ئىدى. ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلدى.(ئۇلار مۆجىزىلەرنى ئىنكار قىلدى) الله ئۇلارغا زۇلۇم قىلمىدى. – يەنى الله ئۇلارنى گۇناھسىز ھالاك قىلغىنى يوق-لېكىن ئۇلار ئۆزلىرى- كۇفرى ئۈچۈن ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ مۆجىزىلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقى ئۈچۈن – ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلدى. (شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ھالاك بولۇشقا تېگىشلىك بولدى) ئاندىن يامان ئىش قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتى ئەڭ يامان بولىدۇ . چۈنكى ئۇلار اللەنىڭ ئايىتىنى ئىنكار قىلغان ۋە مەسخىرە قىلغان كىشىلەردۇر »

بۇ ئايەتتە قۇرئان ئەرەب «جاھىلىيەتچىلىرىنى» ئىلگىرى ئۆتكەن جاھىلىيەتچىلەرنىڭ ئاقىۋىتىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭدىن ئىبرەت ئېلىشى، اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلماستىن بەلكى ئۇنىڭغا چوڭقۇر ئىشىنىپ، ئۇنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە مېڭىشى ئۈچۈن شۇلارغا نەزەر سېلىشنى تەشەببۇس

(7) سورة الروم [9 : 10] .

قىلىدۇ. گەرچە قۇرئان كەرىم بۇ جايدا «جاھىلىيەت» ئاتالغۇسىنى ئېنىق ئىشلەتمىگەن بولسىمۇ، بىراق ئۇنىڭ مەزمۇنىنى ئىپادىلىگەن بولۇپ ، ئەرەب جاھىلىيەتچىلىرىگە « ئۇلار گەرچە كۈچ –قۇۋۋەت، زېمىننى گۈللەندۈرۈش، ماددىي ۋە مەنىۋى مەدەنىيەتتە سىلەردىن ئۈستۈن بولسىمۇ، «جاھىلىيەت»تە سىلەر بىلەن ئوخشاش. شۇڭلاشقا سىلەر سىلەرنى ۋە ئاشۇ ئازغۇن «مەدەنىيەت »نى قاپلاپ كەتكەن جاھىلىيەتتىن چىقىپ، اللەنىڭ ھىدايىتىدە مۇسۇلمان بولۇشۇڭلار كېرەك دەۋاتىدۇ.

دېمەك، جاھىلىيەت – اللەنىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن رەت قىلىدىغان روھىي ھالەت. اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلىشقا قارشى تۇرىدىغان قانۇن تۈزۈم.

يۇقىرىقىلارغا ئەگىشىپ بۇخىل ئازغۇنلۇقنىڭ مۇقەررەر نەتىجىلىرى مەيدانغا كېلىدۇ. بۇ نەتىجىلەر ئازغۇنلۇق كۆرۈنۈشلىرى ۋە دائىرىسىنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ ئۆزگىرىپ بارىدۇ. لېكىن ئۇ ئىنسانلار ھاياتىدىكى تۇراقسىزلىق، بەختسىزلىك ، تەۋرىنىش ۋە ئازاب -ئوقۇبەتتە بىر-بىرىدىن پەرقلەنمەيدۇ.

شۇڭلاشقا ئۇ جاھىلىيەت – قانداقتۇر ئەرەب جاھىلىيىتىدە ياكى مەلۇم بىر تارىخى دەۋردىلا چەكلىنىپ قالمايدۇ. بەلكى ھەر قانداق ۋاقىت ۋە ھەر قانداق ئورۇندا تېپىلىپ تۇرىدۇ. شۇنداقلا ئۇ جاھىلىيەت مائارىپ، مەدەنىيەت، ماددىي تەرەققىيات، ئىدىيەۋى، سىياسىي، ئىجتىمائىي ۋە ئىنسانىي قىممەتلەرنىڭ ھەممىسى ئىلاھى كۆرسەتمە بىلەن ماسلاشتىن بەلكى كۆڭۈل خاھىشلىرىغا ئەگىشىپ، اللەنىڭ قانۇنىغا ئەگىششنى رەت قىلغان چاغدا. ھەر قايسى ساھەدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ.

ئېنىقكى، «جاھىلىيەت» ۋە «ئىدىيەۋى خاھىش» ئوپمۇ-ئوخشاشتۇر. ئۆز ئىدىيەسىگە ئەگىشىدىغانلار اللەنىڭ قانۇنىغا ئەگىششنى رەت قىلىدۇ. ئۇلار اللەنىڭ كۆرسەتمىسىنى رەت قىلغانلىقى ئۈچۈنلا داۋاملىق جاھىلىيەت ئىچىدە ياشاۋاتقان بولىدۇ . ئىنسانىيەتنىڭ ئىلمىي ئىقتىدارى، مەدەنىيەت، ماددىي

تەرەققىيات، سىياسىي، ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي تۈزۈم سەۋىيەسى قايسى دەرىجىگە يېتىشتىن قەتئىي نەزەر مۇشۇ جاھىلىيەتنىڭ تۇراقسىزلىق، بەختسىزلىك ، پارچىلىنىش ۋە مەھرۇمىيەت ... دىن ئىبارەت مۇقەررەر ئاقىۋىتىگە دۇچ كېلىدۇ.

شۇ سەۋەبتىن يالغۇز ئەرەب مىللىتىلا ئىسلامىيەتتىن جاھىلىيەت ئىچىدە ياشاۋاتقان بولماستىن، بەلكى ئىلاھى كۆرسەتمىدىن يۈز ئۆرۈپ، ئۆزىنىڭ ئىدىيەۋى خاھىشىغا ئەگىشىپ، ماڭغان ھەر قانداق مىللەت جاھىلىيەت ئىچىدە ياشاۋاتقان بولىدۇ .

جاھىلىيەتنى ئىسلامدىن بۇرۇنقى ئەرەب جاھىلىيىتى دەپ ئويلايدىغانلارغا، ئىنسانىيەتنىڭ 20-ئەسىردە قايسى خىل ھاياتتا ياشاۋاتقانلىقىنى بىلىۋېلىشى ئۈچۈن، جاھىلىيەتنىڭ ماھىيىتىنى ئۇلارغا روشەن كۆرسىتىپ بېرىمىز.

تەرەپبازلىق ئېڭى بىلەن ئەرەب جاھىلىيىتىگە يان بېسىۋاتقانلارغا مۇشۇ يولغا تەقدىم قىلىۋاتقان ئەھمىيەتسىز تىرىشچانلىقلىرىدىن ئۆزىنى تۇتىۋۋېلىشنى ئۈمىد قىلىمىز. ئۇلار ھەر قانچە تىرىشچانلىق كۆرسەتسىمۇ، بەرىبىر ئەرەب جاھىلىيتى ئىلمىي تەرەققىيات، سىياسىي، ئىجتىمائىي تۈزۈم، ئىدىيۋىي «قىممەت»لەردە 20-ئەسىر مەدەنىيىتى يەتكەن سەۋىيەگە يېتەلىدى دېيىشكە پېتىنالمايدۇ. شۇنداق بولسىمۇ، 20-ئەسىر جاھىلىيتى بۇندىن ئون تۆت ئەسىر بۇرۇنقى ئەرەپ جاھىلىيتىدىن تېخىمۇ قاباھەتلىك، بەلكى 20-ئەسىر جاھىلىيتى _ ئەمەلىيەتتە_ زېمىن يۈزىدىكى ئىنسانىيەت تارىخى باشتىن كەچۈرگەن ئەڭ زۇلمەتلىك جاھىلىيەت.

ناھايىتى ئېنىقكى ئەرەب جاھىلىيتى ھەقىقەتەنمۇ گۆدەك ۋە ئاددىي جاھىلىيەت ئىدى. ئاددىي كوچىلاردىكى كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدىغان بۇتلارغا ئىبادەت قىلاتتى. ئۇلار خىلمۇ خىل تەسەۋۋۇر ۋە خىلمۇ خىل ھەرىكەتلەردە ئازغۇنلۇق يوللىرىغا كىرىشىپ كەتكەن ئىدى. توغرا، ئۇ چوڭقۇرلاشمىغان

يۈزەكى ئازغۇنلۇق ئىدى. قۇرەيشلەرنىڭ زۇلۇم ۋە سۇيىقەستلىرى، ئۆزىنىڭ مەنپەئەتى ۋە «خوجايىنلىقى » بولغان ھېرىسمەنلىكنى، ھەقىقەت ۋە ئادالەت يولىدىكى توسقۇنلۇقلىرىنىڭ ھەممىسى مۇشۇ « مەنپەئەت » ۋە «خوجايىنلىق» ئۈچۈن ئىدى.

يۇقىرىقىلارنىڭ ھەممىسى _ ماھىيەتتىن ئېلىپ ئېيتقاندا ھازىرقى ۋە بۇرۇنقى جاھىلىيەتلەرنىڭ ھەممىسىدە مەۋجۇت بولسىمۇ _ بىراق ئۇنىڭ توقۇلمىلىقى ئاشكارا، بۇلغىنىشى بىۋاستە ، مۇرەككەپلىشىپ كەتمىگەن ئاددىي كۆرۈنۈشلەردە ئەكس ئېتەتتى. چۈنكى كىشىلەرنىڭ ئەسلى تەبىئىتىدىكى بۇزۇقچىلىق سىرتقى كۆرۈنۈشلەردىكىدەك ئۇنداق چوڭقۇر ئەمەس ئىدى.

شۇڭلاشقا ھەقىقەت ساختا قىياپەتكە ھۇجۇم قىلدى. نەتىجىدە ئەسلى تەبىئەت مەڭگۈلۈك ھەقىقەتكە تەسلىم بولدى-دە، زۇلمەت يوقۇلۇشقا قاراپ يۈزلەندى.

بىراق ھازىرقى زامان جاھىلىيىتى تېخىمۇ قورقۇنۇچلۇق رەزىل ۋە قاباھەتلىك جاھىلىيەت.

چۈنكى ئۇ « ئىلىم » جاھىلىيىتى.

چوڭقۇر يىلتىز تارتقان مۇستەھكەم تۈزۈم جاھىلىيىتى.

كەڭ دائىرىلىك تارقىلىش بىلەن مەغرۇرلانغان، كۈچ-قۇدرىتى بىلەن باشقىلارنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلىۋالغان ماددىي تەرەققىيات جاھىلىيىتى.

ئىنسانىيەتنى ئىلمىي ئاساستا ۋەيران قىلىش ئۈچۈن پىلانلىق تارقىتىلغان تەتقىق قىلىنغان مۇنتىزىم سۇيىقەست جاھىلىيىتى.

تارىختا مىسلى كۆرۈلمىگەن تەڭداشسىز جاھىلىيەت ...

بۇ كىتاب 20-ئەسىر مۇھىتىدىكى مۇشۇ « كۆرۈنۈشلەر»- جاھىلىيەت كۆرۈنۈشلىرىنى تەتقىق قىلىدۇ...يەنى، ئۇنىڭ سەۋەبلىرى، بەلگىلىرى، ئىنسانلارنىڭ تەسەۋۋۇرى ۋە رېئال ھەرىكىتىدىكى ئىنكاسىنى، ئۇلارنىڭ ھاياتىدىكى ۋە كەلگۈسىدىكى نەتىجىلىرىنى تەتقىق قىلىدۇ.

بىزنىڭ بۇ تەتقىقاتىدىكى پاكىتلىرىمىزنىڭ ھەممىسى مەيلى شەرق ياكى غەربتە بولسۇن، بىز ياشاۋاتقان ئەمەلىي رېئاللىقتىن ئېلىنغان.

پۈتكۈل يەر شارىنىڭ پاكىتلىرى ...

بىزنىڭ بۇ تەتقىقاتىدىكى نىشانىمىز تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەتنى تۈزىتىش يەنى «ئىلگىرىلەش » «تەرەققىيات» «ھەزارەت » ۋە « مەدەنىيەت » ئاتالغۇسى بىلەن كىشىلەرنى ئازدۇرۇۋاتقان مۇشۇ جاھىلىيەتنى ئېچىپ تاشلاش؛ شۇ ئارقىلىق كىشىلەرنى ئەسلى تەبىئىتىگە قايتۇرۇپ كېلىش ۋە ئۆزىنى «توغرا يول» دا دەپ ئويلاپ، ئاستا-ئاستا چۈشۈپ كېتىۋاتقان ھاڭنىڭ ماھىيىتىنى تونۇشتىن ئىبارەت. شۇنداقلا بىزنىڭ نىشانىمىز ئىنسانىيەتنى كەلگۈسىدىن ئۈمىدۋار قىلىش!

بىز شۇنىڭغا ئىشىنىمىزكى، كەلگۈسىدە ئىنسانلار قاراڭغۇلۇقتىن نۇرغا چوقۇم چىقىدۇ.

ماڭا شۇنىسى ئايانكى، بىر كىتاب ... ياكى مىڭلىغان كىتابلار بۇ ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرالمايدۇ. لېكىن مەن بۇ يەردە ئىككى ئىشنى تىلغا ئېلىپ ئۆتمەكچىمەن.

1-مەن شۇنىڭغا كەسكىن ئىشىنىمەنكى، ھەقىقەت ... مەڭگۈ يوقالمايدۇ. گەرچە قۇلاقلار ئاڭلاشنى خالىمىسىمۇ!

2-مەن شۇنىڭغا كەسكىن ئىشىنىمەنكى، قاراڭغۇلۇقتىن نۇرغا قاراپ ماڭغان بۇ ئىسلاھات ئەمەلىيەتتە باشلىنىپ بولدى، قاپقاراڭغۇ زۇلمەت ئىچىدە يوپيورۇق بىر نۇر ئاشكارا بولدى.

مەن ئاشۇ نۇرنى كۆزۈم بىلەن كۆرۈۋاتىمەن... ئاشۇ نۇرنىڭ يورۇقىدا مۇشۇ كىتابنى يېزىۋاتىمەن.

الله مەقسەتنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ بەرگۈچىدۇر. -مۇھەممەد قۇتۇپ

كىرىش سۆز

بىز جاھىلىيەتنىڭ تارىخ جەريانىدا چەكلەنگەن مەلۇم مەزگىل ئەمەسلىكىنى، شۇنداقلا جاھىلىيەتنىڭ ئىلىم، مەدەنىيەت ۋە ماددىي تەرەققىيات دېگەنلەرنىڭ ئەكسى ئەمەسلىكىنى، بەلكى ئۇنىڭ اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلىشنى ۋە اللەنىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن مېڭىشنى رەت قىلىش ئىكەنلىكىنى چۈشەنگىنىمىزدە، 20-ئەسىر جاھىلىيتى ھەققىدىكى بايانغا ئىدىيۋي جەھەتتىن ئازراق تەييارلىق قىلغان بولىمىز.

بىز «ئازراق تەييارلىق قىلىش» .... چۈنكى ھازىرقى زامان جاھىلىيتىنىڭ توپانىغا غەرق بولۇپ كەتكەن نۇرغۇن كىشىلەر مەسخىرىلىك ھالدا مۇرىلىرىنى كۆتۈرۈپ مۇنداق دېيىشىدۇ: ئەگەر سىلەرنىڭ «جاھىلىيەت »دەۋاتقىنىڭلار مۇشۇ بولىدىغان بولسا، ئۇنداقتا بىز ياشاۋاتقان «جاھىلىيەت » نېمە دېگەن ياخشى-ھە! گەرچە سىلەر ئۇنى جاھىلىيەت دەپ ئاتىساڭلارمۇ، بىز ئۇنىڭدىن پۈتۈنلەي مەمنۇن. بەلكى بىز ئۇنىڭغا تولىمۇ قىزىقىمىز.

بىز ئۇنىڭدىن يىراقلىشىپ « اللەنىڭ ھىدايىتى »گە قايتىشنى رەت قىلىمىز. چۈنكى « الله نىڭ ھىدايىتى » نادانلىق، خۇراپاتلىق، قالاقلىق، چۈشكۈنلۈك ۋە ياۋايىلىق ... شۇڭا بىز مەدەنىيەتلىك ئادەملەردىن بۇلۇش ۋە قاراڭغۇ دۇنيادىن يورۇقلۇققا چىقىش ئۈچۈن قەستەن ئۇنىڭدىن چىقىپ كەتتۇق... ياق! جاھىلىيەت بىزگە نىسبەتەن سىلەرنىڭ تەشەببۇس قىلغىنىڭلاردىن كۆپ ياخشى!... »

" فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى " [8] .

ئۇلۇغ الله راست ئېيتتى: ئۇلار ھىدايەتتىن كورلۇق-گۇمراھلىقنى ئارتۇق بىلدى»

" كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ ... " [9]

«ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرمۇ (پەيغەمبەرلىرىگە) شۇنداق سۆزنى قىلغان ئىدى؛ ئۇلارنىڭ دىللىرى بىر ـ بىرىگە ئوخشايدۇ.»

دېمەك ، تارىخ ئېقىندىكى پۈتكۈل جاھىلىيەتچىلەرنىڭ ھەممىسى بىر سىنىپنى تەشكىل قىلىدۇ.

بىز ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ھەققىدىكى باياناتلارغا ئىدىۋىي جەھەتتىن ئازراق تەييارلىق قىلدۇق. مانا ئەمدى بۇ تېما تۈنجى قېتىمدىكىدەك ئانچە غەلىتە تۇيۇلمايدىغان بولۇپ قالدى. لېكىن ئۇ يەنىلا تېخىمۇ ئېنىقراق چۈشەندۈرۈشكە موھتاج .

بەلكى ئۇ ئىختىيار قىلغۇچىلارغا نىسبەتەن مۇشۇ كىتابنى ۋە باشقا كىتابلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئومۇميۈزلۈك بىر بايانغا موھتاج.

بەلكى ئۇ ئىختىيار قىلغۇچىلارغا نىسبەتەن مۇشۇ كىتابنى ۋە باشقا كىتابلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئومۇميۈزلۈك بىر بايانغا موھتاج.

ھەر قانداق جاھىلىيەتنىڭ تەبىئىتى شۇكى، ئۇ ئالدى بىلەن ئاللاھنىڭ ھىدايىتىنى ئىنكار قىلىدۇ. زالالەتنى ھىدايەتتىن ئۈستۈن كۆرىدۇ. جاھىلىيەت

---

[8] سورة فصلت [17] .
[9] سورة البقرة [118] .

يولىنى بىردىنبىر ياخشىلىق دەپ قارايدۇ. ھىدايەت چاقىرىقىنى زىيانكارلىق دەپ چۈشىنىدۇ.

ئەگەر ئۇلار قاراڭغۇلۇقتىن نۇرغا چىقىپ، ئۆز تەبىئىتىنى اللەنىڭ ھىدايىتىگە ئۇيغۇنلاشتۇرۇپ، اللەقا قايتمىغۇچە، ئۆزلىرىنىڭ زالالەت، ئازغۇنلۇق، بەختسىزلىك ۋە پاراكەندىچىلىكتە ياشاۋاتقانلىقىنى ئېنىق بىلىۋالالمايدۇ.

بىزنىڭ بۇ كىتابتىكى مۇھىم ۋەزىپىمىز ئىنسانلار چېكىۋاتقان زالالەت، ئازغۇنلۇق، بەختسىزلىك ۋە تۇراقسىزلىقلارنى ۋە بۇلارنىڭ اللەنىڭ ھىدايىتىدىن يىراقلىشىپ كەتكەنلىك بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى كىشىلەرگە بايان قىلىپ بېرىشتىن ئىبارەت.

لېكىن ئۇلارنىڭ روھىي دۇنياسى ۋە چۈشەنچىلىرىگە نىسبەتەن ئىشلار ئۇنداق ئاسانلا ھەل بولۇپ كەتمەيدۇ. چۈنكى جاھىلىيەت تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەتتىكى تالاي ئازغۇنلۇقلارنى ئاللىقاچان كىشىلەرنىڭ ئىچكى دۇنياسىغا سىڭدۇرۇشكە ئادەتلىنىپ كەتكەن.

جاھىلىيەت بەزىدە كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەتلىرىدە اللەقا قارشىلىق قىلمىغانلىقىنى بۇ ئىشلارنى اللەنىڭ مۇشۇنداق بېكىتكەن ياكى بۇيرۇغانلىقىنى ئېيتسا، يەنە بەزىدە تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەتتىكى ئازغۇنلۇقتا ئۆزلىرىنىڭ قولى يوقلۇقىنى، ئۇنى رەت قىلىش ياكى ئۆزگەرتىش مۇمكىنچىلىكى بولمىغان «تەقدىر» ئىكەنلىكىنى سۆزلەيدۇ.

جاھىلىيەت ھەر دائىم بىرەر مەسىلىنى چۈشەندۈرگەندە، ھەرگىزمۇ اللەنىڭ نامى ۋە بۇيرۇقى كېلىدىغان تەرەپلەردىن چۈشەندۈرمەيدۇ. شۇڭا اللەنىڭ ئۆلچىمىنى ئۆلچەم قىلمىغان يەر شارىدىكى ھەر بىر كۆچ-زوراۋان. يەر شارىدىكى ھەر بىر كۆچ جەڭ ئېلان قىلىنىش كېرەك. ھەر قانداق ۋەزىيەت تۈپتىن ئۆزگەرتىلىشى كېرەك.

كىشىلەر-ئەسلىگە قايتىپ غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغانغان چاغدا بۇ ئىشلارنىڭ يالغۇز ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭلا ئىشى بولماستىن، بەلكى تارىخ ئېقىنىدىكى ھەر قانداق جاھىلىيەتنىڭ ئەھۋالى ئىكەنلىكىدىن ھەيران قالىدۇ.

" وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا " [10] .

« ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) بىرەر يامان ئىشنى قىلغان چاغلىرىدا: ‹‹ئاتا ـ بوۋىلىرىمىزنىڭ مۇشۇنداق قىلغانلىقىنى كۆرگەن ئىدۇق، ئاللاھ بىزنىمۇ شۇنداق قىلىشقا بۇيرۇغان›› دەيدۇ. »

" سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا " [11]

« مۇشرىكلار: «ئەگەر ئاللاھ خالىسا ئىدى، بىز ۋە ئاتا - بوۋىلىرىمىز شېرىك كەلتۈرمەيتتۇق ۋە ھېچ نەرسىنى ھارام قىلمايتتۇق دەيدۇ.»

پۈتكۈل جاھىلىيەت ماددىي ۋە مۇھىت كۆرۈنۈشلىرىدە بىر-بىرىگە ئوخشىمىسىمۇ، بىراق تارىخ ئېقىنىدىكى تەسەۋۋۇر ۋە تەسىرچانلىقتا بىر-بىرىدىن قىلچە پەرقلەنمەيدۇ.

قانداق بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر ئىنسانلار ئۆزلىرىنىڭ ئازغۇنلۇق ئىچىدە ئىكەنلىكىنى ئۇنداق ئاسان بىلىۋالمايدۇ. ياكى بۇ خىل ئازغۇنلۇقنىڭ اللەنىڭ ھىدايىتىدىن يىراقلاپ كېتىشتىن كېلىپ چىققانلىقىنى؛ پەقەت اللەنىڭ

---

(10) سورة الأعراف [28] .

(11) سورة الأنعام [148] .

ھىدايىتىلا ئۇلارنى تۇراقسىزلىق، بەختسىزلىك ۋە دەرد -ئەلەمدىن قۇتقۇزۇپ، تىنچلىق ، خاتىرجەملىك بەخت ۋە خۇشاللىققا ئېرىشتۈرەلەيدىغانلىقىنى، شۇنىڭدەك ئۇلارنىڭ جاھىلىيەت ۋە زالالەت بىلەن بىرىكىپ كەتكەن قىيىنچىلىقلىرىنى پەقەت ئاشۇ ھىدايەتنىڭلا ھەل قىلالايدىغانلىقىنى ئۇنداق ئاسان بىلىۋالالمايدۇ. چۈنكى ھازىرقى زامان جاھىلىيىتى كىشىلەرنى اللە دىن يىراقلاشتۇرۇشتا ۋە اللەنىڭ ھىدايىتىدىن نەپرەتلەندۈرۈشتە ناھايىتى زور تىرىشچانلىقلارنى كۆرسەتتى. ھەمدە ھاياتنى اللە نازىل قىلغان ئىلاھى چۈشەندۈرۈشلەردىن باشقا يوللار بىلەن چۈشەندۈردى.

لېكىن ئىشلارنىڭ قىيىنلىقى بۇ بايانلارنى تەقدىم قىلىشتىن بىزنى ھەرگىز توختىتىپ قويالمايدۇ. ئىنسانلار بىلەن ھەقىقەتكە مېڭىش ئوتتۇرىسىدا توساق پەيدا قىلالمايدۇ. ئىنسانلار ھازىرقى زامان جاھىلىيىتى _ ھەر قانداق جاھىلىيەت ئالدىدا تېز پۈكمىگەن چاغدا، ھەقىقەتكە دىللىرىنى ئاچالايدۇ ۋە ئۇنى ئېنىق بىلىۋالالايدۇ. ھەقىقەتنى ئېنىق بىلىۋالغاندىن كېيىن ئۇنى قوبۇل قىلىپ ۋە ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىپ، شۇ يولدا قانلىق كۆرەشلەرنى مەيدانغا كەلتۈرەلەيدۇ.

كىشىلەر دەسلەپتە بۇنىڭغا ئىشەنمەيدۇ.

ئۇلار بۈگۈن يەر-يۈزىنى قاپلاپ كەتكەن بالايى-ئاپەتلەرنىڭ اللە دىن يىراقلىشىپ كېلىپ چىققانلىقىغا ھەرگىز ئىشەنمەيدۇ.

چۈنكى ھازىرقى زامان جاھىلىيىتى «كاپىتال» ياكى «سىنىپىي كۈرەش» ياكى «شەخسىي مۈلكچىلىك» ياكى «مۇقەررەر زىددىيەتلەر» ياكى «ئىقتىسادىي بېسىم» قاتارلىقلار ... مۇشۇ بەختسىزلىكلەرنىڭ بىردىنبىر سەۋەبى دەپ چۈشەندۈردى. ئەمما اللە ياكى اللە نىڭ قانۇنىيىتى ياكى اللەنىڭ پىرىنسىپىنىڭ رېئال تۇرمۇش بىلەن يېقىن ياكى يىراق مۇناسىۋىتى بار دېگەننى بىر قېتىممۇ ئېيتىپ باقمىدى.

بەلكى ھاياتنىڭ يۈكسىلىشى ياكى چۈشكۈنلىشىشى، بەختلىك ياكى بەختسىز الله نىڭ قانۇنى ياكى اللەنىڭ پىرىنسىپى ئارقىلىق چۈشەندۈرىدىغان ھەرقانداق چۈشەندۈرۈشنى مەسخىرە قىلدى. مەيلى ئەمەلىيەت دۇنياسىدا بولسۇن ياكى نەزەرىيە دۇنياسىدا بولسۇن رېئال تۇرمۇشقا قول سوزۇپ، اللەقا مۇناسىۋەتلىك ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى كىشىلەرنىڭ روھىيىتىدىن ۋە ئېڭىدىن پۈتۈنلەي يىراقلاشتۇرۇشقا ئۇرۇندى.

ئۇنىڭدىن باشقا بىلىم بىلەن اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن يىراقلىشىش ئوتتۇرىسىنى ئۆزئارا چېتىپ قويغاندەك، الله ۋە ئۇنىڭ قانۇنى بىلەن ئوتتۇرا ئەسىرلەر ۋە زۇلمەتلىك دەۋرلەر ئوتتۇرىسىنى ئۆزئارا باغلاشتۇرۇپ قويدى.

شۇنىڭ ئۈچۈن كىشىلەر دەسلەپتە بۇنىڭغا ئاسانلىقچە ئىشەنمەيدۇ.

بىزنىڭ بۇ تەتقىقاتتىكى يولىمىز، ئالدى بىلەن كىشىلەرگە ھازىرقى زامان جاھىلىيەتنىڭ قانداق پەيدا بولغانلىقىنى «تارىختىن بىر بەت» تېمىسى ئاستىدا بايان قىلىش.

ئىككىنچى قەدەمدە، زېمىنى قاپلاپ كەتكەن جاھىلىيەت بەلگىلىرىنى «بۈگۈندىن بىر بەت » تېمىسى ئاستىدا بايان قىلىش.

ئۇنىڭدىن كېيىن تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەتتىكى، سىياسەت ۋە ئىقتىسادتىكى، جەمئىيەت ۋە پسىخولوگىيەدىكى، ئەخلاق ۋە سەنئەتتىكى ۋە ھايات ئۆز ئىچىگە ئالغان بارلىق پائالىيەتلەردىكى جاھىلىيەت كۆرۈنۈشلىرىنى «رېئاللىقتىن بىر بەت» تېمىسى ئاستىدا بايان قىلىش.

ئاخىردا، ئىنسانلار اللەنىڭ قانۇنى بىلەن مېڭىپ، ئۆزلىرىدىن جاھىلىيەت توزانلىرىنى قېقىۋېتىپ، اللەنىڭ ھىدايىتى بىلەن يۈكسەلگەن ۋە پاك يولدا ماڭغان بولسا مۇشۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى قانداق بولار ئىدى؟ دېگەنلەرنى «كەلگۈسىگە ئۈمىد» سەھىپىسى ئاستىدا بايان قىلىشتىن ئىبارەت.

تۆۋەندىكى بۆلۈملەردە مۇشۇ بەتلەرنى تەپسىلىي بايان قىلىمىز.

تارىختىن بىر بەت

زېمىندا ئىماننىڭ تارىخى بولغىنىدەك، جاھىلىيەتنىڭمۇ قەدىمىي تارىخى بار. ئىمان ۋە جاھىلىيەت ھەر ئىككىسى ــ تۇنجى ئىنسان ــ ئادەم ۋە ئۇنىڭ باللىرىغا مۇناسىۋەتلىك. ھەر ئىككىلىسى ئىنسانىيەتنىڭ زالالەت ۋە ھىدايەتنى

جاھىلىيەت ۋە مەرىپەتنى قوبۇل قىلالايدىغان ئارىلاشما خاراكتېرىغا قايتىدۇ.

" وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ، فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ، قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا ، وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا " [12]

.

«روھ بىلەن ۋە ئۇنى چىرايلىق قىلىپ ياراتقان، ئۇنىڭغا ياخشى - يامانلىقنى بىلدۈرگەن زات بىلەن قەسەمكى، روھىنى پاك قىلغان ئادەم چوقۇم مۇرادىغا يېتىدۇ. نەپسىنى (كۇفرى ۋە پىسقى - فۇجۇر بىلەن) كەمسىتكەن ئادەم چوقۇم نائۇمىد بولىدۇ.»

" وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ " . [13]

«ئۇنىڭغا ياخشى يول بىلەن يامان يولنى كۆرسەتمىدۇقمۇ؟»

---

[12] سورة الشمس [7 – 10] .
[13] سورة البلد [10] .

" إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِراً وَإِمَّا كَفُوراً " [14].

« شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭغا بىز (پەيغەمبەر ئەۋەتىش بىلەن ياخشى ـ يامان) يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇ مۆمىن بولۇپ ياخشى يولدا مېڭىپ (ئاللاھنىڭ نېمىتىگە) شۈكۈر قىلغۇچىدۇر، ياكى (فاجىر بولۇپ يامان يولدا مېڭىپ) كۇفرىلىق قىلغۇچىدۇر»

يەر شارىدىكى ئىنسانلار ۋە ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىدا يۈز بېرىۋاتقان ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئىنساننى ھىدايەت ۋە زالالەتنى ئوخشاشلا قوبۇل قىلالايدىغان ئاربلاشما تەبىئەتكە ئىگە قىلىپ ياراتقان ئىلاھى قانۇنىيەتلەر بويىچە بولۇۋاتىدۇ . تارىختىن بۇيان ئىنسانلارنىڭ ھېچبىرى بۇ قانۇنىيەتتىن ھالقىپ كېتەلمىدى ۋە ياكى ھېچقانداق ۋاقىتتا بۇ قانۇنىيەتلەردىن چىقىپ كېتىش ئىمكانىيىتى ھەم بولمىدى.

يەر يۈزىدىكى پۈتكۈل ئىنسانىيەت تارىخى مۇنداق ئىككى قانۇنىيەتنىڭ بىرىدىن ھالقىپ كېتەلمەيدۇ. ھىدايەت ياكى زالالەت ... ئىسلام ياكى جاھالەت! زېمىندىكى ئىنسانلار خىلمۇخىل شەكىلدە تەرەققىي قىلىدۇ.

ئىنسانلار ياكى «لا اله الا اله» نىڭ ھەقىقى مەنىسىگە ئۇيغۇن ھالدا تەرەققىي قىلىدۇ. يەنى يۈكسىلىدۇ، پىشىپ يېتىلىدۇ ۋە مۇكەممەللىشىدۇ.

ياكى ئازغۇنلۇق ۋە ساختىلىق يولى بىلەن تەرەققىي قىلىدۇ؛ يەنى توغرا يولدىن ئېغىپ كېتىدۇ.

ئىنسانلار ئۆزلىرىنىڭ يا ئۇنداق يا مۇنداق تەرەققىي قىلىشىدا شارائىت، ماددىي ۋە ئىلمىي تەرەققىيات، ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي ۋە سىياسىي سەۋىيەگە مۇناسىپ خىلمۇ-خىل كۆرۈنۈشلەردە ئەكس ئېتىدۇ. لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ پۈتكۈل تەرەققىياتىدىكى بارلىق كۆرۈنۈشلەردە مۇنداق ئىككى خىل

---

(14) سورة الإنسان [3] .

ۋەزىيەتتىن ھالقىپ كېتەلمەيدۇ. ... ھىدايەت ياكى زالالەت، ئىسلام ياكى جاھالەت...!

مانا بۇ جايدا جاھىلىيەت بىلەن «ئىلمىي» سەۋىيە، ماددىي تەرەققىيات، ھەزارەت، مەدەنىيەت ۋە ئىنتىزام ئوتتۇرىسىدا ھېچقانداق مۇناسىۋەت بولمىغاندەك، جاھىلىيەت بىلەن زامان ۋە ماكان ئوتتۇرىسىدىكى ھەر قانداق مۇناسىۋەتمۇ ناھايىتى ئوچۇقلا يوقىلىدۇ.

ھىدايەت _ئايرىم يول.

جاھالەتمۇ _ ئوخشاشلا _ ئايرىم يول.

ىراق سۈرەت ۋە شەكىللەر بىر-بىرىگە ئوخشىمايدۇ.

ھىدايەت _ الله نى تونۇش ۋە الله نىڭ ھىدايىتىگە ئەگىشىش.

جاھىلىيەت _ الله نى تونۇماسلىق ۋە اللهنىڭ ھىدايىتىدىن يىراق بۇلۇش...

ئۇندىن كېيىن ھىدايەت ۋە جاھىلىيەت ئىجتىمائىيەت، ۋە ئىقتىساد ۋە سىياسەتتە، ئىلىم ۋە سەنئەت قاتارلىقلاردا... ئىنسانىيەت ئەتراپىدىكى ماددىي كائىنات بىلەن بولغان سۈركىلىشىدىكى ئەقلىنىڭ تەرەققىياتىغا، تەرتىپ ئىنتىزام ۋە تۇرمۇشتىكى ھەرخىل سەۋەبلەر ئوتتۇرىسىنى ئۆز-ئارا چىقىشتىكى «تەجرىبە » نىڭ چېكىگە ماس شەكىللەردە ئەكس ئېتىدۇ.

ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت، سىياسەت، سەنئەت ۋە ئىلىم قاتارلىقلار قايسى تەرەققىيات باسقۇچىدا بولمىسۇن، مۇنداق ئىككى خىل ۋەزىيەتتىن چىقىپ كېتەلمەيدۇ. ھىدايەت ياكى زالالەت ... ئىسلام ياكى جاھالەت!

مانا بۇ جايدا جاھىلىيەت بىلەن ئىنسان ياكى تارىخ باسقۇچلىرىدىن مۇئەييەن بىر باسقۇچ ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت ناھايىتى ئوچۇقلا يوقالغان بولىدۇ .

بىز بۇ جايدا پۈتكۈل تارىخ بەتلىرىنى بىر-بىرلەپ ئاختۇرۇپ بولالمايمىز. لېكىن بىز ئىنسانلار بىلەن ئۇلارنى تۇرمۇش ئەمەلىيىتىدە اللەقا باغلاپ تۇرىدىغان ھەر قانداق مۇناسىۋەت ئوتتۇرىسىنى ئۈزۈپ تاشلاش ئۈچۈن، ھازىرقى زامان جاھىلىيىتى قەستەن سەل قارىغان مۇشۇ ھەقىقەتلەرنىڭ ئوچۇق مىساللىرىنى كۆرسىتىپ بېرىمىز.

دىن بارلىققا كەلگەن چاغدىن باشلاپ ـ كىشىلەرنىڭ ۋىجدان ۋە ئەقىدىسىنى كونترول قىلغىنىدەك، ئۇلارنىڭ ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي ۋە سىياسىي ھاياتتىمۇ بىر پۈتۈن ئىدارە قىلىدىغان قانۇن-تۈزۈمدۇر. ھازىرقى زامان جاھىلىيىتى قانداقتۇر بىر سەۋەبتىن (بىز بۇ سەۋەبلەرنى كېيىنچىرەك بايان قىلىمىز) مۇشۇ ھەقىقەتنى يوققا چىقىرىشقا ئۇرۇندى. ھەمدە دىن ـ ۋىجدان ۋە ئەقىدىنىڭ ئىشى، ئۇنىڭ ھايات قانۇنىيىتى بىلەن قىلچە مۇناسىۋىتى يوق دېگەنلەرنى ئويدۇرۇپ چىقاردى.

گەرچە تارىخ ئېقىنىدىكى بىر دىن بىلەن يەنە بىر دىن ئوتتۇرىسىدىكى ئىبادەت كۆرۈنۈشلىرى تۈپتىن ئوخشاپ كەتمىسىمۇ، بىراق الله ياراتقۇچى. الله ھەقىقىي مەبۇد ... دېگەن ئەقىدە مەڭگۈ ئۆزگەرمەس ھەقىقەتتۇر.

ئەمما شەرىئەت ئىنسانلارنىڭ ئاددىيلىقتىن مۇرەككەپلىككە مۇجمەللىكتىن ئېنىقلىققا قاراپ يۈكسىلىش ۋە پىشىپ يېتىلىش جەريانىدا ئاستا-ئاستا تەرەققىي قىلدى. نەتىجىدە دىن ئەقىدە ۋە شەرىئەتتە مۇكەممەللەشتى.

" الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْأِسْلَامَ دِيناً " [15]

---

[15] سورة المائدة [3] .

«بۈگۈن سىلەرنىڭ دىنىڭلارنى پۈتۈن قىلدىم، سىلەرگە نېمىتىمنى تاماملىدىم، ئىسلام دىنىنى سىلەرنىڭ دىنىڭلار بولۇشقا تاللىدىم»

تارىخ ئېقىنىدا ھىدايەت ۋە جاھىلىيەت ئوخشاشلا مەۋجۇت بولۇپ تۇردى ھەرقاچان بىر پەيغەمبەر دۇنياغا كېلىپ، الله تەرەپتىن ۋەھيي نازىل بولسا، ئىنسانلار ھايات باسقۇچلىرىدا «ھىدايەت» ئۈستىدە مۇستەھكەم تۇردى. بۇ باسقۇچلاردا ئۇلار جاھىلىيەتكە قايتىۋالدى. ھەر قېتىمدا ھىدايەت ۋە جاھىلىيەت ئاشۇ ھايات باسقۇچلىرىغا مۇناسىپ ھالدا ئوتتۇرىغا چىقتى:

" وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْباً قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ، وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّهِ مَنْ آمَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجاً وَاذْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلاً فَكَثَّرَكُمْ وَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ " (16).

«مەديەن (خەلقىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئۇ (ئۇز قەۋمىگە) ئېيتتى: « ئى قەۋمىم! ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئاللاھتىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلاردىن ھەقىقەتەن (مېنىڭ راستلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان) مۆجىزە كەلدى، ئۆلچەمنى ۋە تارازىنى توغرىلاڭلار، كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى كەم بەرمەڭلار. (ئاللاھ پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىپ) زېمىننى تۈزىگەندىن كېيىن، زېمىندا (گۇناھلار قىلىپ) بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار، ئەگەر مۆمىن

(16) سورة الأعراف [85 – 86] .

بولساڭلار، ئەنە شۇ سىلەر ئۇچۇن ياخشىدۇر. سىلەر ئاللاھقا ئىمان ئېيتقانلارنى قورقۇتقان، ئاللاھنىڭ يولىدىن توسقان ۋە ئۇ يولنىڭ ئەگرىلىكىنى تىلىگەن ھالدا يوللاردا ئولتۇرماڭلار، ئەسلىدە سىلەر ئاز ئىدىڭلار، ئاللاھنىڭ سىلەرنىڭ سانىڭلارنى كۆپەيتكەنلىكىنى ياد ئېتىڭلار، بۇزۇقچىلىق قىلغۇچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىغا قاراڭلار»

شۇئەيب ئەلەيھىسسالام ئۆز مىللىتىگە ئەقىدە ۋە شەرىئەتنى ئېلىپ كەلدى. ئەقىدە مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدۇ: «ئى قەۋمىم! اللهغا ئىبادەت قىلىڭلار! سىلەرگە اللهدىن باشقا ھېچ مەئبۇد بەرھەق يوقتۇر»

شەرىئەت ئاممىباپتۇر. ئۇ ئىقتىسادىي تۈزۈمنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ: «ئۆلچەم ۋە تارازىنى توغرىلاڭلار ! كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى كەم بەرمەڭلار» شۇنداقلا ئىجتىمائىي ۋە سىياسىي تۈزۈمنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ : «الله پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىپ زېمىننى تۈزگەندىن كېيىن. زېمىندا گۇناھلارنى قىلىپ، بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار... سىلەر اللهغا ئىمان ئېيتقانلارنى قورقۇتقان، اللهنىڭ يولىدىن توسقان ۋە ئۇنىڭ ئەگرىلىكىنى تىلىگەن ھالدا يوللاردا ئولتۇرماڭلار... » شۇئەييب ئەلەيھىسسالام ئېلىپ كەلگەن بۇ شەرىئەت ئۇلار ياشاۋاتقان دەۋردىكى ئىجتىمائىي ئىقتىسادىي ۋە سىياسىي «باسقۇچ»نىڭ سەۋىيەسىگە دەل مۇۋاپىق ئىدى.

بۇ باسقۇچتا بىر قىسىم كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي ۋە سىياسىي ھاياتىنى اللهنىڭ شەرىئىتىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ئىنتىزاملاشتۇردى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار تولۇق مۇئمىن مۇسۇلمان بولدى. شۇئەيىب ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىدىن يەنە بىر قىسىملىرى ھاياتنى شەرىئەتنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ئىنتىزامچانلاشتۇرۇشنى رەت قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار جاھىلىيەت ئىچىدە قالدى. ئىسلام ۋە جاھىلىيەت ھەر

ئىككىلىسى ئاشۇ دەۋردىكى ئادەملەر ياشاۋاتقان تەرەققىياتنىڭ سەۋىيەسىدە ئىدى. ئاندىن كېيىن مۇسا ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولۇپ ئۇ ھىدايەت ۋە نۇرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان تەۋراتنى ئېلىپ كەلدى .

ئەقىدە مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدۇ: «اللەغا ئىبادەت قىلىڭلار! سىلەرگە اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد بەرھەق يوقتۇر»... شەرىئەت ئىنسانلارنىڭ مۇنتىزىم جەمئىيەت ، دۆلەت ۋە ھۆكۈمەت بولۇپ شەكىللەنگەن يۈكسەك سەۋىيەسىگە مۇناسىپ كېلىدۇ. ئۇنىڭدىكى خىلمۇ-خىل ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي ۋە سىياسىي تۈزۈملەر سودا-سېتىق، توي قىلىش ۋە ئاجرىشىش، جىنايەت ۋە جازا، دۆلەت نىزامى... قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

بۇ باسقۇچتا ئوخشاشلا بىر قىسىم كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي ۋە سىياسىي ھاياتىنى اللەنىڭ شەرىئىتىنىڭ كۆرسەتمىسىگە ئۇيغۇنلاشتۇرۇپ، مۇئمىن - مۇسۇلمان بولدى. مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنىڭ يەنە بىر قىسمىلىرى ھاياتىنى شەرىئەتنىڭ يولىيۇرۇقىغا بويسۇندۇرۇشنى رەت قىلىپ جاھىلىيەت ئىچىدە قالدى. ئىسلام ۋە جاھىلىيەتنىڭ ھەر ئىككىسى ئاشۇ دەۋردىكى ئادەملەر ياشاۋاتقان «تەرەققىيات»نىڭ سەۋىيەسىدە ئىدى.

ئاندىن كېيىن ئىيسا ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولۇپ ، ئۇ كىشىلەر ھارام قىلغان بەزى ئىشلارنى ئۇلارغا ھالال قىلىش (يولغا قويۇش) ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ ئالدىدىكى تەۋراتنى تەستىقلايدىغان ئىنجىلنى ئېلىپ كەلدى. ئىنجىل مەيلى ئەقىدە ۋە شەرىئەت تەرەپتىن بولسۇن تەۋراتنى تولۇقلايدىغان ئۇنىڭ داۋامى ئىدى... بىر قىسىم كىشىلەر ئۇنىڭغا ئەگىشىپ مۇئمىن مۇسۇلمان بولدى.

يەنە بىر قىسمىلىرى ئۇنىڭغا قارشى تۇرۇپ، جاھىلىيەت ئىچىدە قالدى... ئىسلام ۋە جاھىلىيەت ھەر ئىككىلىسى ئۇلار ياشاۋاتقان باسقۇچنىڭ سۈرىتىدە ئەكس ئەتتى.

ئاندىن كېيىن ئىسلام مەيدانغا كەلدى...

دىن مۇكەممەللەشتى. الله ئىنسانغا ئۆز نېئمىتىنى تولۇقلاپ بەردى... ئىسلام- الله تەرەپتىن كەلگەن بارلىق دىنلارغا ئوخشاش ئەقىدە ۋە شەرىئەت (قانۇن) نى ئېلىپ كەلدى... ئەقىدە مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدۇ.

«اللەغا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد بەرھەق يوقتۇر» شەرىئەت الله پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ كەلگۈسىنى كۆزلەپ، ئۇلارنىڭ پىشىپ يېتىلىش سەۋىيەسىگە لايىق ئورۇنلاشتۇرغان، ھاياتنىڭ بارلىق نازۇك تەرەپلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالالايدىغان دەرىجىدە لاھىيەلىگەن، الله قىيامەتنى مەيدانغا كەلتۈرگەنگە قەدەر ماس قەدەمدە ماڭالايدىغان سۈرەتتە تەرەققىي قىلدى.

ئاشۇ ۋاقىتتىن باشلاپ...

بىر قىسىم كىشىلەر ئىسلامغا ئىشىنىپ مۇسۇلمان بولدى ... يەنە بىر قىسىملىرى ئۇنى رەت قىلىپ جاھىلىيەت ئىچىدە قالدى.

ئىسلام دىنى مەيدانغا كەلگەن 14 ئەسىرلەر جەريانىدا ھايات تەرەققىي قىلدى ياكى ئۆزگەردى... يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى كىشىلەر ئەزەلدىن ئىككى قۇتۇپقا بۆلۈنۈپ ياشىدى... مۇسۇلمانلار ياكى جاھىلىيەتچىلەر! ھەر ئىككىسى ئۆزى ياشاۋاتقان دەۋر بىلەن ياكى شۇ دەۋرنىڭ تەرەققىيات سەۋىيەسى بىلەن ماس قەدەمدە ماڭدى... بىر تۈركۈملىرى اللەنى ھەقىقىي تونۇپ، ئۇنىڭ كۆرسەتمىسىگە ئەگەشتى... ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئومۇمىي ھاياتىدا اللەنىڭ شەرىئىتىنى قانۇن قىلدى. ئەنە ئاشۇلار مۇسۇلمانلاردۇر...

يەنە بىر تۈركۈملىرى اللەنى تونۇمىدى. ئۇنىڭ كۆرسەتمىسىگە ئەگەشمىدى. اللەنىڭ شەرىئىتىنى قانۇن قىلمىدى. گەرچە ئۇلار شەكىلۋازلىق ياكى

تەقلىدچىلىك بىلەن ئۆزلىرىنى مۇسۇلمان ئاتىۋالىسىمۇ، ئۇلار بەرىبىر جاھىلىيەتچىلەردۇر.

ھىدايەت ياكى زالالەت... ئىسلام ياكى جاھالەت! ...

مانا بۇلار روشەن ھەقىقەتنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان تارىخنىڭ مىساللىرى.. پۈتكۈل ھايات مۇنداق ئىككى ۋەزىيەتنىڭ بىرىدىن چىقىپ كېتەلمىگەن ھىدايەت ياكى زالالەت... ئىسلام ياكى جاھالەت! ...

ھەر قايسى دەۋرلەر خىلمۇ-خىل شەكىلدە ئەكس ئەتكەن بولسىمۇ، بىراق مۇنداق ئىككى دائىرىنىڭ بىرىدىن چىقىپ كېتەلمىگەن. ھىدايەت ياكى زالالەت... ئىسلام ياكى جاھالەت...! ئىنسانلار ياشىغان باسقۇچنىڭ ئۆزىلا ھىدايەت ياكى جاھالەتنى كۆرسىتىپ بېرەلمەيدۇ. بەلكى مۇشۇ باسقۇچتا ئىنسانلار مېڭىۋاتقان يول مەيلى ھىدايەت ياكى جاھىلىيەت دائىرىسىدە بولسۇن ئۇنىڭ ئورنىنى بەلگىلەپ بېرىدۇ. يەنە بىر نۇقتىدىن ئېيتقاندا ھىدايەت ياكى جاھىلىيەت ئىنسانلار ھاياتىدىكى مۇئەييەن باسقۇچ ئەمەس، بەلكى ئۇ ئىككىسى باشتىن-ئاخىرى پۈتكۈل باسقۇچلارنىڭ دائىرىسىگە تەۋە بولىدۇ .

بىز تارىختىن سۆزلەپ ئۆتكەن بۇ مىساللار بىزنىڭ بۇ بۆلۈمدىكى ھەقىقىي نىشانىمىز ئەمەس! ئۇ پەقەت «تارىختىن بىر بەت» سەھىپىسىدە بىز ئۇتتۇرىغا قويماقچى بولغان مەقسىتىمىزنى ئىزاھلاشنىڭ زۆرۈر مۇقەددىمىسىدۇر. ئەمما بىزنىڭ نىشانىمىز ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ تارىخىنى بايان قىلىش؛ ئۇ قانداق باشلاندى؟ نېمە ئۈچۈن ئۇ ئۆز يۆنىلىشىدە مېڭىپ بۇ 20 – ئەسىردە شۇنچە زورايدى؟ ئۇنىڭ بۈگۈنكى دەۋردىكى ئىنسانلار رېئاللىقىنى ئومۇميۈزلۈك قاپلاپ كېتىشكە سەۋەب بولغان ئامىللار زادى قايسى؟ ... دېگەنلەرنى بايان قىلىشتىن ئىبارەت!

بۈگۈنكى ياۋروپا يەر شارىدىكى تاجاۋۇزچى كۈچتۇر. ئۇنىڭ تاجاۋۇزچىلىقى بىۋاستە بولماستىن، بەلكى مەدەنىيەت، قىممەت قاراش، تەسەۋۋۇر ۋە ئەقىدە جەھەتتە ئىپادىلىنىۋاتىدۇ. (ئامېرىكا ياۋروپانىڭ ئاساسلىق مەدەتكارى) پۈتكۈل ياۋروپا تارىخى جاھىلىيەتنىڭ زەنجىرسىمان تارىخىدۇر.

قەدىمدە گرېك ۋە رۇم جاھىلىيتى مەۋجۇت ئىدى.

ئوتتۇرا ئەسىرلەردە ئازغۇن ئەقىدە جاھىلىيتى ئوتتۇرىغا چىقتى.

ئەمدىلىكتە ھازىرقى زامان جاھىلىيتى مەيدانغا كەلدى. ئۇ بىر تەرەپتىن گرېك ۋە رۇم جاھىلىيتىگە قايتسا، يەنە بىر تەرەپتىن دارۋىنىزم پەيدا قىلىپ، يەھۇدىيلارنىڭ ۋەيران قىلىش تەبىئىتى مونوپۇل قىلغان جاھىلىيەت ئىچىدە تەرەققىي قىلدى.

ئەگەر بىز بۇ كىتابتا سۆزلەۋاتقان ئاساسلىق تېما ھازىرقى زامان جاھىلىيتى بولىدىغان بولسا، ئۇنداقتا بىز قەدىمكى زامان جاھىلىيتى ۋە ئوتتۇرا ئەسىرلەر جاھىلىيتى ھەققىدە قىسقىچە توختىلىپ ئۆتەيلى! چۈنكى بۇ ئۆزلۈكىدىن ئوتتۇرىغا چىقىپ قالمىغان، بەلكى ياۋروپا تۈپرىقىدا ۋە تارىخنىڭ قاتلاملىرىدا چوڭقۇر يىلتىزى بار ھازىرقى زامان جاھىلىيتىنى چۈشىنىۋېلىشىمىزدا ئىنتايىن زور ئەھمىيەتكە ئىگە.

گرېك ۋە رۇم جاھىلىيتى بۈگۈنكى زامان ياۋروپا «مەدەنىيتىنىڭ» ھەقىقىي ئاساسىدۇر. بۇنى ياۋروپا مەنبەلىرىنىڭ ئۆزىمۇ ئېتىراپ قىلىدۇ.

گەرچە ئۇلار ئۇنى جاھىلىيەت دەپ ئاتىماي مەدەنىيەت دەۋالغان بولسىمۇ!

ھازىرقى زامان ياۋروپا گۈللىنىشى — ياۋروپا مەنبەلىرىنىڭ ئۆزى ئېتىقاندەك ئىسلام مەدەنىيتىدىن بەك كۆپ نەرسىلەرنى قوبۇل قىلدى. لېكىن ئۇلار ئومۇمىيۈزلۈك ئىسلام مەدەنىيتىدىن قوبۇل قىلغان ئىلاھى كۆرسەتمە ۋە ئىسلامى تۈزۈم بويىچە ماڭماستىن، بەلكى ئۇنى گرېك ۋە رۇم نىقابى بىلەن

ئۆزگەرتتى ۋە تۈنجى بۆتپەرەسلىككە قايتىپ كەتتى. ياۋروپا چېركاۋلىرى تەسۋىرلىگەندەك خىرىستىيان پەردىلىرى ئۇنى ئورىۋالدى. بۇ پەردىلەر ئاستا-ئاستا چىرىپ نەتىجىدە 19-ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرى 20-ئەسىرنىڭ بېشىدا يىرتىلىپ كەتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز 20 – ئەسىر جاھىلىيتىنى ئوتتۇرىغا قويۇشتىن بۇرۇن، گىرېك ۋە رۇم جاھىلىيتىنىڭ قىسمەن بەلگىلىرىنى كۆرسىتىپ ئۆتۈشنى لايىق تاپتۇق.

گىرېك جاھىلىيتى سەنئەت، پەلسەپە، سىياسي نەزەرىيە ۋە ئىلمي ماقالىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالاتتى.

گىرېك جاھىلىيەتىنىڭ بۇ تەرەپلەردىكى مىراسلىرى بەك كۆپ. ياۋروپا ھازىرقى زامان «گۈللىنىشى» دە گىرېك مىراسلىرىنى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈشكە، كەڭ دائىرىلىك تەتقىق قىلىشقا، ئۇنى ئىنچىكىلەپ بۆلۈشكە ئالاھىدە ئەھمىيەت بەردى. چۈنكى ئۇ مىراسلار ياۋروپا بۈگۈنكى دەۋردە ئۇنىڭدىن قېنىپ سۇ ئىچىۋاتقان بۇلاق.

بۇ خىل ئەھمىيەت بېرىشنىڭ ئەتراپلىق، كەڭ دائىرىلىك ۋە تەڭداشسىز ئىنسانىي تىرىشچانلىق بولغانلىقىدىن بىز قىلچە گۇمانلانمايمىز.

شۇنداقلا گىرېكلارنىڭ تەپەككۇردىكى يېتەرسىزلىك ۋە ئازغۇنلۇق تەرەپلىرىنى-دەپلا ئۇلارنى ئورۇنسىز ئەيىبلەپ يۈرمەيمىز... ئۇلار پۈتۈن كۈچى بىلەن تىرىشچانلىق كۆرسەتتى. بىراق ئۇلارنىڭ ئازغۇنلۇق تەرەپلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان، توغرا يولغا يېتەكلەپ قويىدىغان بىرەر مۇئەللىمنى ئۇلار تاپالمىدى. ۋە ياكى ئۇلار مۇستەقىل ھالدا بۇخىل ئازغۇنلۇقنى ئۆزگەرتىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولالمىدى.

بىز سوغۇققانلىق بىلەن گىرېك مىراسلىرىدىكى ئازغۇنلۇق-ئازغۇنلۇق جاھىلىيەتنىڭ تۈپ بەلگىسى-تەرەپلىرىنى ناھايىتى ئېنىق كۆرسىتىپ ئۆتىمىز.

چۈنكى بۇنداق قىلىش ئاشۇ مىراسلارنى ئوزۇقلىنىۋاتقان ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ بەلگىلىرىنى بايان قىلىشتا چوڭقۇر ئەھمىيەتكە ئىگە.

بىز پۈتۈن كۈچى بىلەن تىرىشىشىمىز ئۆزلىرىنى توغرا يولغا باشلاپ قويىدىغان يېتەكچىلەرنى تاپالمىغان ئاشۇ قەدىمكى مىراس ئىگىلىرىدىن ھېچ بىرىنى ئەيىبلىمىسەكمۇ، بىراق ئازدۇرۇش ئىستىكىدىن باشقا ھېچقانداق سەۋەبسىزلا ئۇلاردىن ئازغۇنلۇقنى قوبۇل قىلغان بۇ يېڭى جاھىلىيەتچىلەرنى ئەيىبلىمەي تۇرالمايمىز.

قەدىمكى مىسىر، ئەرەب ، پارس ، ھىندى ۋە جۇڭگو مىراسلىرىدىكىدەكلا گىرېك مىراسلىرىدىمۇ مەنپەئەتلىك نەرسىلەر ھەقىقەتەن كۆپ ئىدى. بىراق بۇ يەردە دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك مۇھىم ئىككى ئىش بار .

 بىرىنچى ياۋروپا ھازىرقى زامان جاھىلىيەتچىلىكى ئىچىدە تەرەپبازلىق ئېگى بىلەن گىرېك مىراسلىرىنى چوڭ كۆرسىتىشتە چەكتىن ئاشۇرۇپ مۇبالىغە قىلدى. ھەتتا كىشىلەر پۈتكۈل ئەھۋالدا گىرېك مىراسلىرىنى ئەڭ ئاخىرقى يۈكسەك چوققا، بەلكى ئىلاھى ۋەھيى ئۇنىڭغا قىياس قىلىنىپ، ئۇنىڭ راست -يالغانلىقىنى ئۆلچەيدىغان – بەلكى كۆپىنچە ھالدا ۋەھيىنى ئىنكار قىلىدىغان –ئەڭ يۇقىرى پەللە دەپ ئويلاپ قالدى. چۈنكى ئۇلارنىڭ قارىشىچە ئۇ مەۋجۇداتتا ئۇنىڭدىنمۇ راستچىلراق بىر نەرسە تېپىلمايدىغان ئەڭ ئىشەنچلىك ئۆلچەم ئىدى.

 ئىككىنچى ، بىزنىڭ قەدىمكى مىسىر، ھىندى، پارس ۋە جۇڭگو مەدەنىيىتىدىن ھەيران قالغىنىمىزدەكلا مۇشۇ مىراسلارنىڭ بەزىلىرىدىن ئەجەبلىنىشىمىز مۇتلەق قىممەتكە ئىگە دېگەنلىك ئەمەس. ئۇنىڭ قىممىتى ئەلۋەتتە ئۆز دەۋرىگە مەنسۇپ. ھەر خىل باھانە سەۋەبلەرنى كۆرسىتىپ، ئازغۇن جاھىلىيەت ئىچىدىكى بۇ مىراسلارنى قايتىدىن كۆتۈرۈپ چىقىش ئاقلانىلىك ئەمەس! بىز جاھىلىيەتتىن نۇرغا چىقىپ كەتكەن ئىكەنمىز،

ئۇنداقتا ئۇنى قايتىدىن مەيدانغا ئېلىپ چىقىشىمىز ۋە ئۇنىڭغا ئەگىشىشىمىزنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق.

بىز مۇشۇلارغا ئاساسلىنىپ گىرېك مىراسلىرى... ياكى گىرېك جاھىلىيىتىنىڭ ئازغۇنلۇقلىرىنى ئوتتۇرىغا قويالايمىز.

بۇجاھىلىيەت ئىنسان بىلەن الله ئوتتۇرىسىدا تىركىشىش ئىدىيەسىنى پەيدا قىلدى.

كۆپ ئىلاھلىق ئېتىقادىنى نەزەردىن ساقىت قىلغاندىمۇ، گىرېك جاھىلىيىتى ئىنسانلار بىلەن ئاشۇ ئويدۇرما ئىلاھلار ئوتتۇرىسىدا دۈشمەنلىك ئىدىيەسىنى مەيدانغا كەلتۈردى.

«مۇقەددەس ئوت ئوغرىسى پىرومىتنىڭ ئەپسانىسى بۇنىڭ ئەڭ ياخشى مىسالى. «پىرومىتى» ئەپسانىۋى شەخس بولۇپ ، ئىلاھ «زېۋس» سۇ ۋە لايدىن ئادەم يارىتىشتا ئۇنى خىزمەتكە سالاتتى. ئۇ ئادەملەرگە قارىتا كۆيۈنۈش تۇيغۇسىدا بولۇپ . ئاسماندىن مۇقەددەس ئوتنى ئوغرىلاپ ، ئۇنى ئادەملەرگە ئەكېلىپ بەردى. «زېۋس» بۇنىڭغا ئاساسەن «پىرومىتى» نى جازالاپ، ئۇنى زەنجىر – كىشەنلەر بىلەن كاۋكاز تاغلىرىغا باغلاپ قويىدى ھەمدە ئۇنى بىر بۈركۈتكە تاپشۇردى. بۈركۈت ھەر كۈنى كۈندۈزدە ئۇنىڭ جىگىرىنى چوقۇلايدۇ. كېچىدە ئۇنىڭغا يېڭىدىن جىگەر ئۆسۈپ چىقىپ ئۇنىڭ كۈندۈزدىكى ئازابلىرىنى نەچچە ھەسسە كۈچەيتىدۇ. «زېۋس» ئىنسانلار قولىدىكى مۇقەددەس ئوت ئۈچۈن ئۇلاردىن ئىنتىقام ئېلىش مەقسىتىدە ئادەملەر ئارىسىغا «باندۇرا»نى ئەۋەتتى – باندۇرا زېمىن يۈزىدىكى تۇنجى ئايال بولۇپ ـ ئۇنىڭدا بىر سىرلىق قۇتا بار ئىدى. بۇ قۇتا ئىنسانلارنى ۋەيران قىلىش ئۈچۈن پۈتكۈل يامانلىقنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئىدى... «پىرومىتى»نىڭ ئىنىسى «ئوسموس» باندۇرا بىلەن توي قىلىپ ئىلاھنىڭ سوغىسىنى قوبۇل قىلدى.

سىرلىق قۇتا ئېچىلىپ، پۈتۈن يامانلىق تارقالدى ۋە زېمىن يۈزىنى قاپلىدى...
»

ئەنە ئاشۇ ئىنسان بىلەن الله ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ خاراكتېرى مۇقەددەس ئوت ئىنسانلار ئىلاھلاردىن ئوغرىلاپ ئېرىشكەن «مەرىپەت»ئوتى بولۇپ ، ئۇلار بۇ ئارقىلىق كائىنات ۋە ھاياتنىڭ سىرلىرىنى بىلىۋالالايدۇ ھەمدە ئىلاھلارغا ئايلىنىپ كېتەلەيدۇ. ئىلاھلار ھوقۇق تارتىۋېلىش ئۈچۈن ئۇلاردىن ۋەھشىيلەرچە ئىنتىقام ئالىدۇ.

ياۋروپا ھازىرقى زامان جاھىلىيەتچىلىكىدە گىرېكلارنىڭ خىلمۇ-خىل ئەپسانىلىرى ھەققىدە بەك كۆپ نەرسىلەرنى سۆزلىدى... ئىنسان بىلەن ئىلاھلار ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەش ، ئىنساننىڭ ئۆزىنى ئىسپاتلاش كۆرىشى، ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئىسپاتلاش كۆرۈشى، ھاياتتىكى تەسىرچانلىقىنى ئىسپاتلاش، ئىجابىيلىقنى ئىسپاتلاش كۆرىشى، ئىسيانكارلىق – ئىجابىيلىق، تەسىرچانلىق ۋە ئۆزىنى ئىسپاتلاشنىڭ دەلىلى...

بىز بۇ يەردە ھازىرقى زامان جاھىلىيتى بىلەن مۇنازىرىلىشىپ ئولتۇرمايمىز. بىز پەقەت گىرېك جاھىلىيتىنىڭ كېيىنكى مەزگىللەردە ياۋروپا ئىدىيەسىگە قانداق تەسىر كۆرسەتكەنلىكىنى ئېنىق بايان قىلىش ئۈچۈن ئاشۇ خىل جاھىلىيەتنىڭ بىر نەچچە خىل تۈرىنى سۆزلەپ ئۆتىمىز.

مېنىڭ بىلىشىمچە ئاشۇ خىل ئەپسانىۋى جاھىلىيەت يالغۇز گىرېك جاھىلىيتىدىلا مەۋجۇت بولۇشقا ئازلا قالغان قاباھەتلىك ئازغۇنلۇق باشقا جاھىلىيەتلەر بىرنەچچە ئىلاھلارنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئويدۇرۇپ چىقىپ، ئۇلارنىڭ بىر قىسمىنى يامانلىق ئىلاھى دەپ ئاتىدى. ئۇلارنىڭ ھەرىكىتى يامانلىق قىلىش، ئىنتىقام ئېلىش ۋە ئىنساننى بالايىئاپەتكە گىرىپتار قىلىش... لېكىن گىرېك جاھىلىيتى ئىنسانلارنىڭ تەسىرچانلىقى ۋە ئىجابىيلىقىنى

ئىسپاتلاش ئۈچۈن ئىنسان بىلەن ئىلاھلار ئوتتۇرىسىدىكى بۆ نەپرەتلىك تىركىشىشنى ئالاھىدە تەسۋىرلىدى.

ئىنسانغا لەنەتلەر بولسۇن! ! !

ئۇ پەقەت ئۆزىگە تايىنىپلا ئۆزىنى ئىسپاتلىماقچى بولىدۇ . ئۇنىڭ كۆڭلى الله بىلەن چىقىشالمايدۇ. ئۇنىڭ ئىچكىرى دۇنياسىدا ئۆزىنى ئىسپاتلاشتىكى تەبئىي ئىنتىلىشى بىلەن اللەغا ئىشىنىشتىكى تەبئىي قىزىقىش ئوتتۇرىسىدا بىرلىشىش بولمايدۇ!

گىرېك جاھىلىيتى روھنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە ئەقلىنى ئۇلۇغلىدى. ھازىرقى زامان ياۋروپا جاھىلىيىتىنىڭ قارىشىچە گىرېك جاھىلىيتى ئىنساننىڭ مەۋجۇتلۇقى، ئۇنىڭ مۇقەددەسلىكى، ئىجابىيلىقى، دەرىجىسىنىڭ ئۈستۈنلىكى، تەبىئىتىنىڭ يۈكسەكلىكى ۋە ھاياتتىكى قىممىتىنىڭ يۇقىرىلىقىنى گەۋدىلەندۈرۈشكە قاتتىق ئۇرۇنغان بولسىمۇ، بىراق ئىنساننىڭ ئەڭ يۈكسەك تەرىپىنى -روھى تەرەپىنى- پۈتۈنلەي يوق قىلىۋەتتى. روھقا ئەقلگە ئېتىبار بەرگەنچىلىك ئېتىبار بەرمىدى. بەلكى ئەقلىنى ئىنساننىڭ خوجايىنىغا ئايلاندۇرۇپ قويدى.

ئەقىل ئىنساننىڭ مۇشۇ كائىناتتىكى مەۋجۇتلۇقى، تەسىرچانلىقى ۋە ئىجابىيلىقىنى ئىسپاتلاشتا ئۆز رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرالايدىغان زور ئىنسانىي كۈچ ئىكەنلىكى ھەممىگە ئايان. بىراق يالغۇز ئەقلگىلا ئىشىنىش ۋە روھنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە ئۇنىڭغا چوقۇنۇش جاھىللارچە ئازغۇنلۇق بولۇپ ، ئاخىرقى ھېسابتا ئىنساننىڭ قىممىتىنى پۇچەكلەشتۈرۈۋېتىدۇ. ھەتتا گىرېك پەلسەپىلىرىدە ئېيتىلغاندەك ئۇنى ئەقىللىك ھايۋانغا ئايلاندۇرۇپ قويىدۇ.

ئىنسان ماھىيەتتە ئىنسان... ئۇ ھايۋاندىن تاشقىرى باشقا بىر مەۋجۇدىيەت. ئىنسان يالغۇز ئەقلى بىلەنلا ئەمەس. بەلكى پۈتكۈل مەۋجۇدىيتى بىلەن

يۈكسەك، ئۇ ئۆزىنىڭ ئومۇمىيلىقى، مۇكەممەللىكى، باغلىنىشچانلىقى ۋە ئىنساندىن باشقىدا تېپىلمايدىغان تەڭداشسىز سۈرەت بىلەن يۈكسەك.

روھنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە ئەقلنى ئۇلۇغلاش جەريانىدا گىرېك جاھىلىيتىدە بىر مۇنچە ئازغۇنلۇقلار پەيدا بولدى. ئەقىل ئىنساننى چۈشىنىشكە قادىر بولالمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئىنسان تاشلاندۇق نەرسىگە ئايلىنىپ قالىدۇ. پۈتكۈل مەۋجۇداتقا ئەقلنى چىقىش نۇقتىسى قىلىپ مۇئامىلە قىلغاندا، اللەنى بىلىشمۇ ئەقلنىڭ ئىقتىدارىدىن ھالقىپ كېتەلمەيدۇ. مۇشۇ دائىرىنىڭ سىرتىدا اللەنىڭ مەۋجۇتلۇقى بولمايدۇ. اللەنى روھىيەت نۇقتىسىدىن چۈشىنىشنىڭ تەسرى پۈتكۈل گىرېك ئىجادىيتىدە ئىنتايىن ئاجىز بولۇپ ، ھازىرقى زامان جاھىلىيتىدە تېخىمۇ شۇنداق!...

دەل شۇنىڭدەك ئەقلگە چەكتىن ئاشۇرۇپ ئەھمىيەت بېرىشنىڭ تەبئىي نەتىجىسى سۈپىتىدە گىرېك پەلسەپىسىنى قاپلاپ كەتكەن ۋە ئوتتۇرا ئەسىر جاھىلىيتىدە ياۋروپانىڭ ئېنېرگىيەسىنى خورىتىۋەتكەن بىر مۇنچە ئەقلى نەزەرىيەلەر مەيدانغا كەلدى... ئاخىرقى دەۋرلەردە ياۋروپا مۇسۇلمانلاردىن قوبۇل قىلغان تەجرىبە ئېقىمىنىڭ تەسرى بىلەن ئۇنى چۆرۈپ تاشلىدى.

شۇنىڭدەك ئەخلاق جانلىق، رېئال ئەمەلىي مەسىلىدىن ئەقلى مەسىلىگە ئايلىنىپ قالدى. ئەمەلىيەتتە گىرېك «دېموكراتىيەسى» ئەۋلادلىرىنى مۇئەييەن ئىجتىمائىي پەزىلەتلەر بىلەن تەربىيەلىگەن بولسىمۇ، بىراق ئۇلار جىنسىي قالايمىقانچىلىق مەسىلىسىدە يۈكسەك ئەخلاققا ئىگە ئۆلگىلەرنى يېتىشتۈرۈپ چىقالمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەۋلادلارنى مەسئۇلىيەتسىزلىك بىلەن تاشلاپ ھالاكەتكە ئىتتىردى.

مانا بۇلار گىرېك جاھىلىيتىنىڭ بىر تۈركۈم ئازغۇنلۇقلىرى بولۇپ ، بىز ئۇ ھەقتە قىسقىچە توختىلىپ ئۆتتۇق. چۈنكى ئۇ بىز ئېيتىپ ئۆتكەندەك بۇ تەتقىقاتتىكى ئوبيېكتىپ نىشانىمىز ئەمەس. لېكىن بىز ھازىرقى زامان

جاھىلىيتى ۋە تارىختىكى ھەر قانداق جاھىلىيەت مەسىلىسىنى تەھلىل قىلىشتا بىزگە ئەھمىيەتلىك بولغان بىر بۆلۈك ھەقىقەتلەرنى خۇلاسىلەپ ئۆتىمىز.

1- ھەر قانداق جاھىلىيەتتە يۈكسەك نەتىجىلەر، ئالاھىدىلىكلەر ۋە قىسمەن پەزىلەتلەرنىڭ مەۋجۇت بولۇشى ، ئۇنىڭ ساغلام ھاياتتا ياشاۋاتقانلىقىنى، ئەگىشىش ۋە قوبۇل قىلىش سالاھىتىگە ئىگە ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بەرمەيدۇ. چۈنكى ھەر قانداق جاھىلىيەت بۇنداق ئالاھىدىلىكلەردىن خالىي بولالمايدۇ.

2-بۇخىل پەزىلەت، ئالاھىدىلىك ۋە يۈكسەك نەتىجىلەرنىڭ ھەر قانداق جاھىلىيەتتە مەۋجۇت بولۇشى ، ئۇنىڭ جاھىلىيەتلىكىنى ئاقلىيالمايدۇ. چۈنكى ئۇ جاھىلىيەت مۇشۇ خىل ئالاھىدىلىكلەرنى سەتلەشتۈرىدىغان، ئاخىرقى ھېسابتا ئۇنىڭ نەتىجىلىرىنى نۆل قىلىۋېتىدىغان مۇقەررەر ئازغۇنلۇقلار بىلەن بىرىكىپ كەتكەن.

مۇشۇ ئازغۇنلۇقلارنىڭ ئاساسلىق سەۋەبى جاھىلىيەتنىڭ ئىدىيۋى خاھىش ياكى ئىنسانىيەتنىڭ چەكلىك بىلىمى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقانلىقىدۇر. چۈنكى ئۇ جاھىلىيەت اللەنىڭ ھىدايىتىنى تونۇمايدۇ. ياكى تونۇسىمۇ، باشقىسىغا ئەگىشىش ئۈچۈن ئۇنىڭدىن ئېغىپ كېتىدۇ. ئەگەر بىز بۇ ئەھمىيەتلىك ھەقىقەتلەرنى بىلگىنىمىزدە، گىرېك جاھىلىيتى ھەققىدە توختالغىنىمىزدەك رىم جاھىلىيتى ھەققىدە توختىلىپ ئۆتىمىز.

رىم جاھىلىيتى-ماددا جاھىلىيتى ۋە ماددىي دۇنياغا چوقۇنۇش جاھىلىيتى بۇ جاھىلىيەتمۇ گىرېك جاھىلىيتى پەيدا قىلغاندەك ئىنسانىيەتكە پايدىلىق نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئىجاد قىلدى.

ئۇلار سىياسىي، مەمۇرىي، ھەربىي ۋە مەدەنىي تۈزۈملەرنى ئىجاد قىلدى. ئۇلار ئىنسانلارنى پاراۋانلاشتۇرۇش، ئۇلارغا تۇرمۇشنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن ماددىي مەھسۇلات ۋە ماددىي بۇيۇملاردىن پايدىلىنىش مەزمۇن قىلىنغان «مەدەنىيەت»نى ئىجاد قىلدى... يەنى يول، كۆۋرۈك، ئامبار، كۆلچەك، مۇنچا، تىياتىرخانا ۋە توپ مەيدانلىرىنى ئىجاد قىلدى.

بىز يۇقىردا ھەر قانداق جاھىلىيەتنىڭ قىسمەن ياخشىلىق ۋە مەنپەئەتتىن خالى بولالمايدىغانلىقىنى، شۇنداقلا بۇ خىل نىسپىي ياخشىلىقنىڭ جاھىلىيەتنى ئازغۇنلۇق ۋە ھالاكەتتىن توسۇپ قالالمايدىغانلىقىنى سۆزلەپ ئۆتكەن ئىدۇق.

دەل شۇنىڭدەك رىم جاھىلىيتىنىڭ ئەڭ چوڭ ئازغۇنلۇقى روھنى يوقۇتۇش بەدىلىگە، ماددىغا ئالاھىدە چوقۇنۇشتۇر. ئۇلارنىڭ قارىشچە مەۋجۇدات —پەقەت كۆز بىلەن كۆرگىلى بولىدىغان ماددىي مەۋجۇدات بولۇپ ، كۆرۈش دائىرىسىدىن ھالقىپ كەتكەنلىرى مەۋجۇت شەيئى ھېسابلانمايدۇ. ھېسابلىنىدۇ دېگەندىمۇ قىلچىلىك ئېتىبارغا ئېلىنمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن رىم ھاياتىدىكى ئەڭ قاتتىق سەل قارالغان تەرەپ ئەقىدە تەرەپ ئىدى. رىم جاھىلىيتىنىڭ ئەڭ چوڭ ئازغۇنلۇقلىرىدىن بىرى ماددىي دۇنيا ۋە ماددىي ھوزۇرلىنىشنى ئالاھىدە گەۋدىلەندۈرۈش بولۇپ ، رىملىقلار چەكتىن ئاشقان كەيپ -ساپاغا غەرق بولۇپ كەتتى. ئۇلار جىنسى ھوزۇرلۇنۇشلاردىن ھالقىپ، ۋەھشىيلەرچە قان تۆكۈش، ئۆلتۈرۈش، جازالاش ۋە ئادەملەرنىڭ پۇت-قوللىرىنى كېسىپ تاشلاشتىن ھۇزۇرلىنىش دەرىجىسىگە بېرىپ يەتتى... ئۇلار بۇ ۋەھشىي ئويۇننى كۆرۈش ئۈچۈن جەم بولاتتى ۋە شۇ يولدا تالاي پۇللارنى سەرپ قىلاتتى. بۇ ئويۇندا قۇللار ئۆز-ئارا چېلىشىپ، بىر-بىرىنى ئۆلتۈرۈشنى مەشىق قىلاتتى. ئۇلار قىلىچ-خەنجەرلەر بىلەن چېلىشىپ، بىر-بىرىنىڭ قورساقلىرىنى يېرىپ، ئۈچەيلىرىنى كېسىپ تاشلايتتى ۋە قانلىرىنى تۆكەتتى... ياۋۇز رىم

ئاقسۆڭەكلىرى بۇ مەنزىرىدىن قاتتىق ھوزۇرلىناتتى... بۇ قاباھەتچىلىك چېلىشىش ئاخىردا چېلىشچىلاردىن بىرەرسى ياكى ھەر ئىككىلىسىنىڭ ئۆلۈمى بىلەن ئاخىرلىشاتتى.

رىم جاھىلىيتىنىڭ ئەڭ چوڭ ئازغۇنلۇقلىرىدىن بىرى – رىمنىڭ مەشھۇر «ئادالەتپەرۋەر»لىكى بولۇپ ، ئەمەلىيەتتە بۇ ئادىللىق پەقەت رىملىقلارغىلا مەنسۇپ ئىدى. ئادالەتتىن پەقەت شۇلارلا بەھرىمەن بولاتتى. ئەمما بىپايان رىم ئىمپىراتۇرلىغىنى تەشكىل قىلغان ئېزىلگەن مۇستەملىكە قىلىنغان خەلقلەر، ئۇلار قۇللار ئىدى. ئۇلارنىڭ پەقەت مەجبۇرىيتىلا بولۇپ ، ئادالەتتىن بەھرىمەن بۇلۇش ھوقۇقى يوق ئىدى.

مانا بۇلار رىم جاھىلىيتىنىڭ قىسمەن ئازغۇنلۇقلىرى بولۇپ ، بۇ تارىختا ئىنتايىن مەشھۇر.

بىز ئوتتۇرا ئەسىرلەرگە نەزەر سالغىنىمىزدا بۇ جايدىمۇ باشقا بىر جاھىلىيەتنى يەنى ئازغۇن ئەقىدە جاھىلىيتىنى كۆرىمىز.

ئامېرىكىلىق دىيرىبىر «دىن بىلەن ئىنسان ئوتتۇرسىدىكى زىددىيەت» ناملىق كىتابىدا مۇنداق يازىدۇ:

«بۇددىزىم ۋە شېرىك ئەقىدىسى خىرىستىيانلار ئىچىگە رىم ئىمپىراتۇرلىقىدا ئالى مەنسەپ ۋە ئالاھىدە ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەن مۇناپىقلارنىڭ تەسىرى بىلەن سىڭىپ كىردى. ئۇلار كۆرۈنۈشتە خىرىستىيان دىنىدا بولسىمۇ، بىراق ئەمەلىيەتتە دىنى ئىشلارغا قىلچىلىك ئېتىبار بەرمەيتتى. دىنغا ساداقەتمەنلىك بىلەن مۇئامىلە قىلمايتتى. ئىمپىراتور كونىستانتىن دەل ئاشۇنداقلارنىڭ تىپىك ۋەكىلى ئىدى. ئۇنىڭ ھاياتى زۇلۇم ۋە جىنايەت ئىچىدە ئۆتتى. ئۇنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىدىكى (مىلادى 337-يىلى) ئازغىنە ۋاقىتنى ھېسابقا ئالمىغاندا، چېركاۋنىڭ دىنى ئىشلىرى بىلەن زادىلا كارى بولمىغان ئىدى.

پادىشاھ كونستانتىنىنىڭ ھۆكۈمرانلىق مەزگىللىرىدە خىرىستىيانلارنىڭ كۈچى زور دەرىجىدە ئاشقان بولسىمۇ، بىراق ئۇلار بۇددىزمنىڭ قۇيرۇقىنى ئۇزۇپ، ئۇنىڭ مىكروپلىرىنى تۈپ يىلتىزدىن قۇرۇتۇۋېتەلمىدى. ئۇلارنىڭ كۆرۈشىنىڭ نەتىجىسى شۇ بولدىكى خىرىستىيان بىلەن بۇددىزمنىڭ پىرىنسىپلىرى ئارىلىشىپ كەتتى ۋە بۇنىڭدىن يېڭى بىر دىن مەيدانغا كەلدى. بۇ دىندا خىرىستىيانلىق بىلەن بۇددىزم ئوخشاش نامايان بولدى... ئەمما بۇ يەردە ئىسلام خىرىستىيانلىقتىن ئايرىلىپ تۇردى.

چۈنكى ئۇ بۇددىزىمنى پۈتۈنلەي يوقۇتۇپ، ئۆز ئەقىدىسىنى ئارىلىشىپ كېتىشتىن خالى ھەم ساپ ھالدا كەڭرى تارقاتتى.

دۇنياغا قۇل بولۇپ ، دىنى ئەقىدىلىرى ھېچ نەرسىگە ئەرزىمەيدىغان ھالغا چۈشۈپ قالغان بۇ ئىمپىراتور ئۆزىنىڭ شەخسى ۋە بىر-بىرىگە قارشى ئىككى دىن – خىرىستىيان ۋە بۇددىزم –نىڭ مەنپەئەتىنى كۆزلەپ، بۇ ئىككى دىننى بىرلەشتۈرۈشنى قارار قىلدى. ھەتتا ئىخلاسمەن خىرىستىيان مۇرتلىرىمۇ بۇ پىلاننى ئىنكار قىلمىدى. ئېھتىمال ئۇلار : «يېڭى دىن قەدىمكى بۇددىزم ئەقىدىلىرى بىلەن بىرلىكتە چاڭلاشسا ئۇ گۈللىنىدۇ ۋە خىرىستىيان دىنى ئاقىۋەتتە بۇددىزمنىڭ كىر قاسماقلىرىدىن قۇتۇلۇپ كېتىدۇ دەپ ئويلىغان بولۇشى مۇمكىن »

غەرىپلىك بۇ خىرىستىيان يازغۇچىسىنىڭ گۇۋاھلىق سۆزلىرى ياۋروپالىقلارنىڭ توغرا ئەقىدىدىن يۈز ئۆرۈپ، گۇمراھلىققا چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى ئىسپاتلاشتا يېتەرلىك بولۇپ ، بۇنىڭدىن ئارتۇق تەپسىلاتلارنى سۆزلەپ ئولتۇرۇشىمىزنىڭ ھاجىتى يوق. ئەڭ مۇھىمى ئوتتۇرا ئەسىرلەردە دىنىنىڭ سايىسىدا ياشاۋاتقان ياۋروپا جاھىلىيىتىنىڭ رېئال ھاياتىدىكى بىر بۆلۈك ئازغۇنلۇقلارنى كۆرسىتىپ ئۆتىمىز.

خرىستىيان دىنى الله تەرەپتىن نازىل قىلىنغان باشقا دىنلارغا ئوخشاش ئەقىدە ۋە شەرىئەت ئىدى. گەرچە ئۇ شەرىئەت مەزمۇنلىرىنى تەپسىلىي چۈشەندۈرمىگەن بولسىمۇ، بىراق ئۇنىڭ ئاساسلىق قانۇنى بولغان تەۋرات ئىيسا ئەلەيھىسسالامغا نازىل بولغان ئىنجىلدىكى قىسمەن ئۆزگەرتىشلەر ئاساسىدا تولۇقلانغان ئىدى.

" وَمُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَلِأُحِلَّ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ " [17]

«مەن ئىلگىرى كەلگەن تەۋراتنى تەستىق قىلغان ھالدا (كەلدىم)، سىلەرگە ھارام قىلىنغان بەزى نەرسىلەرنى ھالال قىلىش ئۈچۈن (كەلدىم).»

شۇڭا خرىستىيان دىنىنىڭ تەبىئىي چۈشەنچىسى ئىنجىلدا كەلگەن ئۆزگەرتىشلەرگە رىئايە قىلغان ئاساستا تەۋراتتا نازىل قىلىنغان اللەنىڭ قانۇنى بويىچە ھۆكۈمرانلىق قىلىشتىن ئىبارەت ئىدى.

لېكىن ئەمەلى رېئاللىق ھەرگىز ئۇنداق بولمىدى. ئوتتۇرا ئەسىرلەردە ياۋروپا چېركاۋلىرى ئالاھىدە نوپۇزغا ئىگە بولسىمۇ، بىراق ئىلاھى شەرىئەت «كىشىلىك ھوقۇق» قانۇنىنىڭ سىرتىغا تەتبىق قىلىنمايتتى... ئەمما تۇرمۇش رېئاللىقىغا بولسا اللەنىڭ قانۇنى ئەمەس. بەلكى رىم قانۇنلىرى ياكى قەدىمكى رىم جاھىلىيتى ھۆكۈمرانلىق قىلاتتى. گەرچە دىنىنىڭ نوپۇزى كىشىلەرنىڭ ئىدىيە ۋە تەسەۋۋۇرلىرىنى قاپلاپ كەتكەن بولسىمۇ، بىراق دىن بىلەن رېئال تۇرمۇش ئوتتۇرىسىنى ئايرىۋېتىش ياۋروپادا ئوتتۇرا ئەسىر جاھىلىيتىنىڭ ئاساسلىق بەلگىلىرىدىن بىرى ئىدى.

---

[17] سورة آل عمران [50] .

چېركاۋلار قەلب ۋە ھېس تۇيغۇلارغا ھۆكۈمرانلىق قىلىشقا ئۇرۇندى. شۇنداق بولسىمۇ، رىم قانۇنلىرىنىڭ رېئال تۇرمۇشقا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقانلىقىنى جىنايەت ھېسابلىمىدى. چېركاۋلار بۇ ھۆكۈمرانلىقنى يۇرگۈزۈشتە ئەقىلگە ئۇيغۇن دائىرىدىن ھالقىپ كەتتى. پوپلار ئاسمان پادىشاھلىقىنى ئۆزىگە خاسلاشتۇرۇپ، ئۇنى مونوپول قىلىۋالدى. ئۇلار بۇ ھوقۇقتىن بەھرىمەن بولۇشتا، ئۆزلىرى بىلەن چىقىشالمايدىغانلارنى پۇتۇنلەي چەتكە قاقتى.

چېركاۋلار كىشىلەرگە پاجىئەلىك ئىقتىسادى، ئەقلى ۋە روھى سېلىقلارنى بەلگىلىدى. ئالۋان ياساق، فېئودالىزمنىڭ چېركاۋ زېمىنلىرىدىكى ھەقسىز ئەمگەكلەر، ئاسىيلارغا قارشى ئۇرۇش قىلىدىغان چېركاۋ ئارمىيەسىدە ئەسكەر بۇلۇش... قاتارلىقلار بىگۇناھ پۇقرالارغا قارتىلغان ئېكسپالاتاتيىسىنىڭ بىر خىل تۇرى ئىدى.

پوپلارنىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە يەرگە يېقىلىپ باش ئۇرۇش دەرىجىسىگە يەتكەن بۇخىل دىنلارغا چوقۇنۇش ئېكسپالاتاتسىينىڭ يەنە بىر تۇرى ئىدى. ساختا ئىلمى پىكىرلەرنى ئەقىللەرگە مەجبۇرى تېڭىپ، قارشىلىق قىلغۇچىلارنى ھەممىدىن مەھرۇم قىلىش ياكى ئۆلتۈرۈش ئارقىلىق جازالاشمۇ ئەزگۈچى زالىم ھۆكۈمرانلارنىڭ ئۈچىنچى بىر خىل ئېكسپلاتاتسىيە قىلىش ئۇسۇلى ئىدى. برۇتۇس، كوپېرنىك ۋە گالىلې قاتارلىقلار نەزەرىيە ۋە تەجرىبە بىلىملىرىگە ئاساسلىنىپ، چېركاۋ نەزەرىيەلىرىنىڭ ساختىلىقىنى ئىسپاتلىغاندىن كېيىن، چېركاۋلار ئۇلارنى جازالاپ ئۆلتۈرمەكچى ياكى ئىرادىسىدىن قايتۇرماقچى بولدى . دىن نامى بىلەن مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتقان جاھىلىيەت يۇقىرىقىلار بىلەنلا بولدى قىلماستىن، بەلكى تېخىمۇ چەكتىن ئېشىپ كەتتى. پەرىزنىڭ سىرتىدىكى نەپلە ئىبادەتلەر ئۈچۈن مەخسۇس سېلىنغان راھىبلىق ئىبادەتخانىسى ئەر-ئايال راھىبلارنى تەشكىل قىلغان ئومۇمىيۈزلۈك

كىشىلەرنىڭ پۈتكۈل ئەخلاقى جىنايەتلەرنى سادىر قىلىدىغان مەركەزلىرىگە ئايلىنىپ قالدى.

" وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا "[18] .

«رەھبانىيەتنى ئۇلار ئۆزلىرى پەيدا قىلدى، ئۇلارغا ئۇنى بىز بېكىتمىدۇق، ئۇلار ئۇنى پەقەت ئاللاھنىڭ رازىلىقىنى تىلەپ (پەيدا قىلدى)، لېكىن ئۇلار ئۇنىڭغا لايىق دەرىجىدە ئەمەل قىلمىدى..»

ئاخىردا تارىختىكى مەشھۇر «مەغپىرەت چەك» كومېدىيەسى ئوتتۇرىغا چىققان بولۇپ ، دىنى ئىشلارنى قىلچىلىك ئەھمىيىتى ۋە قىممىتى يوق كومېدىيەگە يەنى ئويۇن-تاماشا ۋە ھىيلە-نەيرەڭگە ئايلاندۇرۇۋەتتى.

مانا بۇلار ئوتتۇرا ئەسىرلەردە ياۋروپادا دىن نامى بىلەن مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتقان جاھىلىيەت ئازغۇنلۇقلىرىنىڭ بىر قىسمى ئىدى.

ھازىرقى زامان جاھىلىيىتى ئاشۇ پۈتكۈل جاھىلىيەتلەرنىڭ ئومۇمىي يىغىندىسى بولۇپ ، بىز بۇ كىتابنىڭ كېلەركى بۆلۈمدە ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ تەسەۋۋۇر ۋە رېئاللىقتىكى ھەر بىر بەلگىسىنى تەپسىلىي بايان قىلىمىز. ئەمما بۇ جايدا تارىخ قەدەملىرىگە ئەگىشىپ مېڭىشنى داۋاملاشتۇرىمىز.

ھازىرقى زامان ياۋروپا گۈللىنىشى دىن بىلەن قارشىلاشتى دېمىگەندىمۇ دىندىن يىراقلىشىشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى.

ئەمەلىيەتتە بۇ ياۋروپادىكى شارائىتقا نىسبەتەن «تەبىئىي » بىر ئىش ئىدى. (گەرچە بۇ تەبىئىيلىك خاتا بولسىمۇ)

---

[18] سورة الحديد [27] .

ئوتتۇرا ئەسىرلەردە ياۋروپا خرىستىيانلىرى بىلەن ئىسلام ئوتتۇرىسىدا «ئەھلى سەلىب ئۇرۇشى»پارتىلىدى.

بىز يۇقۇردا كۆرۈپ ئۆتكىنىمىزدەك ياۋروپا ماھىيەتتە خرىستىيان بولمىسىمۇ، بىراق بۇ ئۇلارنى تەرەپبازلىق قىلىپ، ئىسلامغا قارشى بىرلىشىپ، ئوت ئېچىشتىن توسۇپ قالالمىدى. ئەمەلىيەتتە بۇ ئۇرۇش كۆپ قېتىم ئېلىپ بېرىلغان ۋەھشىيلەرچە ئۇرۇش ئىدى. تەرەپبازلىق ساختا دىندارلىقنىڭ دەلىلى. چۈنكى ھەقىقي دىنغا ئېتىقاد قىلغۇچى تەرەپبازلىق قىلمايدۇ. بەلكى اللەنىڭ دەرگاھىدىن كەلگەن ھەر بىر كۆرسەتمىنى قوبۇل قىلىدۇ.

ياۋروپالىقلار اللەنىڭ دىنى ۋە ئۇنىڭ پىرىنسىپىغا ئەگىشىش ئۈچۈن ئۇلارغا بېرىلگەن بىر قېتىملىق پۇرسەتنى رەت قىلدى ۋە جاھىلىيەت ئۈستىدە چىڭ تۇرۇپ، قۇلاق تۈۋىگىچە جاھىلىيەتكە غەرق بولۇپ كەتتى.

لېكىن ئىش بۇ يەردىلا توختاپ قالمىدى...

چۈنكى بۇ يەردە «چاق»نى ئالدىغا ئىتتىرۋاتقان بىر قانچە ئامىللار مەۋجۇت.

لېكىن قايسى يولدا؟ !...

ئەھلى سەلىبنىڭ ئىسلام دۇنياسى بىلەن سۈركىلىشى ياۋروپا ھاياتىدىكى يادرولۇق بۇرۇلۇش ئىدى. شۇنداقلا ياۋروپانىڭ ماراكەش ۋە ئىسپانىيەدە ئىسلام بىلەن ئۇچرىشىشى ھازىرقى زامان ياۋروپا تارىخىدىكى مۇھىم ئامىللارنىڭ بىرى ئىدى.

بىر پولىس «ئىنسانىيەتنىڭ قۇرۇلۇشى » ناملىق كىتابىدا مۇنداق يازىدۇ : «ھەقىقەتەن ھازىرقى دۇنياغا ئىلىم ئەرەب مەدەنىيتى (ئىسلام مەدەنىيتى» ئىجاد قىلغان ئەڭ مۇھىم ئامىل. لېكىن ئۇنىڭ مېۋىلىرى

بەك كېچىكىپ پىشتى. ئەرەب مەدەنىيىتى ئىسپانىيەدە تەۋەللۇت قىلغان بۇ چولپان ئاشۇ مەدەنىيەتلەر قاراڭغۇ بۇلۇتلار كەينىگە يوشۇرۇنۇپ ، بەك ئۇزاق ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، ئاندىن گۈللىنىش پۇرستىگە ئېرىشتى. ياۋروپا ھاياتىنى گۈللەندۈرگىنى يالغۇز ئىلىم بولماستىن ، بەلكى ياۋروپا ھاياتىغا تۈنجى نۇرىنى چاچقان ئىسلام مەدەنىيىتىنىڭ كۆپلىگەن تەسىرلىرى ئىدى. گەرچە بۇ جايدا ياۋروپا گۈللىنىش تەرەپلىرىدىن ھېچبىرىنى تىلغا ئالغىلى بولمىسىمۇ، بىراق ئۇنىڭ ئەسلى يىلتىزىنى كەسكىن سۈرەتتە ئىسلام مەدەنىيىتىنىڭ تەسىرلىرىگە قايتۇرۇش مۇمكىن. چۈنكى بۇ تەسىرلەر ھازىرقى دۇنياغا پەۋقۇلئاددە كۈچ بېغىشلاۋاتقان ئاشۇ ئېنېرگىيەنىڭ مەيدانىغا كېلىشىدە ۋە ياۋروپا گۈللىنىشىنىڭ كۈچلۈك مەنبەسىدە – يەنى تەبىئىي پەن بىلىملىرى ۋە ئىلمى تەتقىقات روھىدا – ئەڭ ئېنىق ۋە مۇھىم ئامىل ھېسابلىنىدۇ»

بۇ سۈركىلىشلەر ھازىرقى زامان ياۋروپا گۈللىنىشى مەيدانىغا كەلتۈرگەن بىردىنبىر ئامىل. بۇ گۈللىنىش ياۋروپا ئىسلامدىن قوبۇل قىلغان ۋە گۈللىنىشنىڭ ئاساسى قىلغان ئەسلى مەدەنىيەتنىڭ مەنبەسى بولغان ئىلاھى قانۇننى قوبۇل قىلىش ئورنىدا ئىسلام بىلەن بەلكى دىن بىلەن دۈشمەنلەرچە قارشىلاشتى.

ئۇلارنىڭ ئىسلامغا بولغان ئۆچمەنلىكى قاباھەتلىك ئەھلى سەلب ئۇرۇشىدا ئەڭ يۇقىرى چەككە يەتكەن ئەخمەقلەرچە تەرىپى بارلىقىنىڭ نەتىجىسى ئىدى.

ئەمما ئۇلارنىڭ دىنىغا بولغان ئۆچمەنلىكىنى ھاماقەت چېركاۋلار ۋەئۇلارنىڭ زەھەرلىك قىلمىشلىرى ياۋروپالىقلارنىڭ روھى دۇنياسىدا پەيدا قىلغان ئىدى.

چېركاۋلار ئىلىمگە قارشى تۇراتتى. چۈنكى نادانلىق ئۇلارنىڭ خەلق ئۈستىدىكى ھۆكۈمرانلىقىنى ساقلاپ قېلىشىنىڭ ئەڭ چوڭ تايانچىسىز ئىدى. مۇبادا خەلق چېركاۋ تەلىماتلىرىنىڭ مۇنازىرە ئالدىدا پۇت تىرەپ تۇرالمايدىغان بىر بۆلۈك ئەپسانىلەر ئىكەنلىكىنى بىلىپ قالغىنىدا، خەلق ھەرگىزمۇ زۇلۇم ۋە جاھالەتنىڭ سايىسىدا تۇرۇۋاتقان چاغدىكىدەك ئۇنداق ئاسانلىقچە ئۇلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقىغا بويسۇنمايدۇ.

چېركاۋلار ئەركىنلىككە قارشى تۇراتتى. چۈنكى ئەركىنلىك ياۋۇز ھاكىمىيەتكە نىسبەتەن ئىنتايىن چوڭ خىرىس ئىدى. كىشلەر ئەركىنلىكنىڭ تەمىنى تېتىپ قالغان چاغدا، گەرچە قۇللۇق دىنى ھۆكۈمرانلىق نامى بىلەن ئۇلارغا تېڭىلغان بولسىمۇ، بىراق ئۇلار قۇللۇققا ھەرگىزمۇ بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ.

چېركاۋلار ئىبادەتخانىلىرى ئىچىدە ئويۇن – تاماشىلار بىلەن كۆڭۈل ئاچاتتى. بىراق كىشلەرنى زاھىدلىق ۋە راھىبلىققا زورلايتتى. بەلكى ئۇلاردىن «ئېسىل» ئەخلاقلارنى تەلەپ قىلاتتى.

يۇقىرىقىلار كىشلەرنى ئالۋان -ياساققا زورلاش، كەمبەغەل يوقسۇل دېھقانلارغا قارشى پومېشچىكلارغا يانتاياق بۇلۇشىنىڭ سىرتىدىكى ئىشلار ئىدى.

قاچان «گۈللىنىش» مەيدانغا كەلدى، شۇندىن ئېتىبارەن دۈشمەنلەشتى دېمىگەندىمۇ-مۇشۇ دىندىن يىراقلىشىشقا باشلىدى!

توغرا، ئاشۇ ئىشلار ئەمەلىيەتتە بولۇپ ئۆتتى.

ئاشۇ گۈللىنىش دىنسىزلىق (**Secular**) ئاساستا مەيدانغا كەلدى. ئۇ ئۆز ئورىبتىدا دىن ۋە ئەقىدىدىن ئاستا-ئاستا يىراقلىشىش نۇقتىسىنى مەركەز قىلدى.

ئۇ خىرىستىيان دىنى مەيدانىغا كېلىشتىن بۇرۇنقى تۈنجى مەنبىئى بولغان قەدىمكى گىرېك ۋە رىم مىراسلىرىغا قايتتى يەنى ئوتتۇرا ئەسىر ۋە زۇلمەتلىك دەۋرلەردىكى ئازغۇن ئەقىدە جاھىلىيىتىدىن ئىلگىرى دۇنياغا خوجايىنلىق قىلىۋاتقان چوڭ ئىككى جاھىلىيەتكە قايتتى.

ئۇلار بۇنى نۇرغا قايتىش دەپ ھېسابلىدى.

توغرا، بۇ يەردە ھەقىقەتەنمۇ بىر نۇرنىڭ بارلىقى شۈبھىسىز...

ئىسلام دۇنياسىدىن زۇلمەتلىك ياۋروپاغا بىر نۇر چاقنىدى. ئاندىن ئۇ نۇر ئۇلارنىڭ ئەقىللىرىنى خوراپاتتىن ئازاد قىلدى. ئەزگۈچى چېركاۋلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقىغا قۇللارچە بويسۇنۇشتىن ئۇلارنىڭ روھىنى قۇتقۇزدى. نەتىجىدە ئۇلار ئىنسانغا چوقۇنۇشتىن نومۇس قىلىپ، ھەر خىل ئۇسۇل بىلەن ئەركىنلىككە قاراپ يۈزلەندى.

لېكىن ئۇلار بۇ نۇرنى ئەسلى مەنبەسىدىن قوبۇل قىلمايلا قالماستىن بەلكى ئۇنىڭ يولىيۇرۇقلىرى بويىچە ماڭمىدى.

مۇشۇ نۇرنىڭ ئەسلى مەنبىئى بولغان ئىسلام پىرىنسىپى بويىچە اللهغا يۈزلەنمىدى. بەلكى ئۇلار ئىلىم ئۆگەتكەن ئۇستازىغا قارشى چىقتى ھەمدە قانخور سوت مەھكىمىسىگە تايىنىپ زالىم ھاكىمىيەتكە بويسۇندۇرۇش ئۈچۈن مۇسۇلمانلارنى ئىسپانىيەدىن قوغلاپ چىقاردى.

ئۇلار مۇسۇلمانلاردىن ئىلىم، مەدەنىيەت، ۋە ئەركىنلىكنى ئۆگەندى.

ئۇلار ھازىرقى زامان ئىلمى گۈللىنىشىنىڭ ئاساسى بولغان «تەجرىبە» پىرىنسىپىنى ئۆگەندى. ئۇلار بىرلىككە كەلگەن مىللەتلەر بولۇپ ، ئۇيۇشۇشنى ئۆگەندى. ئەمەلىيەتتە ئۇلار بۇندىن ئىلگىرى فېئودالىزم تۈزۈمى ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان تارقاق كىچىك دۆلەتلەر بولۇپ ،

ھۆكۈمرانلىق ئۇسۇلىدا قانۇن چىقىرىش، ھۆكۈم قىلىش ۋە ئىجرا قىلىشنى شەكىللەندۈرگەن ھەمدە قۇلدارلار سىنىپى تەشكىل قىلغان ئىدى.

ئۇلار ئىسلامدىن ئىنساننىڭ ھوقۇقى بارلىقىنى ئۆگىنىپ، ئىنساننى روھى ۋە جىسمانىي جەھەتتە قۇللۇقتىن ئازاد قىلىشنى تەشەببۇس قىلىپ ئوتتۇرىغا چىقتى. گەرچە ئەھۋال شۇنداق بولسىمۇ، ئۇلار بەرىبىر جاھىلىيەت ئىدى. چۈنكى ئۇلار اللەنىڭ قانۇنىغا ئەگىشىشنى رەت قىلىپ، ئىسلام دۇنياسىدىن قوبۇل قىلغان ئاشۇ نۇرلۇق «تون» بىلەن قەدىمكى گرېك ۋە رىم جاھىلىيەت مىراسلىرىنى پەردازلىدى.

ئۇلار كۆز ئالدىدىكى نىجاتلىق پۇرستىنى ئۆتكۈزۈۋەتتى.

ئۇلار بىلىم، مەدەنىيەت ۋە ئەركىنلىكنى ئۆگەندى. ئېگىز مەدەنىيەت بىناسىنى قۇرۇپ چىقتى. ئەپسۇسكى ئۇلار كۆككە تاقاشقان بۇ بىنانى ھالاكەت ھاڭنىڭ گىرۋىكى ئۈستىگە قۇردى.

بىز يۇقۇردا «جاھىلىيەت»نىڭ ئىلىم، مەدەنىيەت ۋە ماددىي ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتى دېگەنلەرنىڭ ئەكسى ئەمەسلىكىنى سۆزلەپ ئۆتتۇق. ئەمەلىيەتتە ئاشۇلارنىڭ ھەممىسى جاھىلىيەتتە مەۋجۇت بولۇشى مۇمكىن. بىراق ئادەملەر يەنىلا جاھىلىيەت ئىچىدە.

بىز ھەرقانداق جاھىلىيەتنىڭ ئىنسانلارغا كېرەكلىك مەنپەئەتلەردىن خالى بولالمايدىغانلىقىنى، لېكىن ئاشۇ نىسپىي مەنپەئەتنىڭ جاھىلىيەتنى ئاقلىيالمايدىغانلىقىنى ۋە جاھىلىيەتنىڭ مۇقەررەر ھالاكىتىدىن قۇتقۇزۇپ قالالمايدىغانلىقىنى سۆزلەپ ئۆتتۇق.

بىز بۇ يەردە ئالدىراپ كەتمەستىن تارىخ قەدەملىرىگە ئەگىشىپ مېڭىشنى داۋاملاشتۇرىمىز.

دىندىن يىراقلىشىش بىر قېتىمدىلا ئۇنداق تۇيۇقسىز ۋە ئۇشتۇمتۇت ئوتتۇرىغا چىقىپ قالمىغان.

بەلكى شەيئىلەر ئىنسان روھىدا ئاستا-ئاستا پەيدا بولىدۇ . ئەگەر شەخسكە نىسبەتەن بۇ خىل ئاستىلىق ھەقىقەتەن مەۋجۇت بولسا، ئۇنداقتا كۆپچىلىكنىڭ روھىيىتىگە نىسبەتەن ئۇنىڭ قانچىلىك ئاستا ئىكەنلىكىگە گەپ كەتمەيدۇ. چۈنكى روھلارنىڭ گەۋدىلىنىشى ئىدىيە ۋە تۇيغۇلارنى تىزلا يىمىرىلىپ كېتىشتىن ساقلاپ قالىدۇ. ھەر قانداق يېڭى شەيئىگە نىسبەتەن قارشى تۇرۇش پوزىتسىيەسىنى شەكىللەندۈرىدۇ.

مەيلى پايدىلىق ياكى زىيانلىق بولسۇن يېڭى شەيئىگە نىسبەتەن بۇنىڭ ھېچ قانداق پەرقى بولمايدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن ياۋروپالىقلار تولۇق بىر نەچچە ئەسىر ئەينى چاغدىكى بۇددىزم ۋە خىرىستىيان دىنىنىڭ بىرىكىشىدىن ھاسىل ئەبجەش دىن بىلەن ياشىدى.

«گۇللىنىش» گىرېك ۋە رىم بۇددىزىمىدىن مەدەت تىلىگىنىچە ئۆز يولىدا كېتىۋاتىدۇ. بىراق ئىسلام مەدەنىيىتى ۋە ئىسلام بىلىملىرىدىن كەلگەن ھەرقانداق ئىلغارلىقنى تارىختىكى ئەنە قەدىمكى ئىككى جاھىلىيەتنىڭ يولىغا تاشلاۋاتىدۇ.

ئەقىدە كىشىلەرنىڭ روھى دۇنياسىدىكى ئىككىلەمچى نەرسىلەرگە ئايلىنىپ قالغان، بۇ ھاياتقا دىندىن ھالقىغان ياكى دىن بىلەن چىقىشالمايدىغان چۈشەنچىلەر ئاستا-ئاستا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان بولسىمۇ بىراق يەنىلا ئەقىدە ئۇلارنىڭ شەخسى پائالىيىتى ۋە ھايات چۈشەنچىلىرىگە مەلۇم دەرىجىدە تەسىر كۆرسەتمەكتە ئىدى.

بۇخىل ئارىلاشما دىنىنىڭ سايىسىدا ياۋروپا تارىخىدىكى «دىنى ئىسلاھات ھەرىكىتى » دەپ ئاتالغان بەزى ئىشلار ئوتتۇرىغا چىقتى. بۇ ھەرىكەتنىڭ مەقسىتى دىنىنى ساپلاشتۇرۇش، ۋە دىنىنىڭ ھاياتلىقنىڭ ھەممە ساھەسىگە كەڭ دائىرىلىك ھۆكۈمرانلىق قىلىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشتىن ئىبارەت لېكىن ئۇلار بۇ ھەرىكەتكە ھېچ قانداق نەتىجە قازىنالمىدى ياكى رېئاللىقتا ھېچقانداق تەسىر كۆرستەلمىدى. چۈنكى بۇنىڭدىكى ئاساسلىق سەۋەب ، ئاشۇ ئىسلاھاتچىلارنىڭ چۈشەنچىسىدىكى دىنغا ھەمىشە ئەقىدىنى شەرىئەتتىن ئايرىۋېتىش، اللەنىڭ شەرىئىتىدىن باشقا ھەرخىل قانۇنلارنىڭ ھاياتقا ھۆكۈمرانلىق قىلىشىغا يول قويۇشتىن ئىبارەت جاھىلىيەت ماركىسى چاپلانغان ئىدى.

شۇڭلاشقا ئىلىپ بېرىلغان ھەر قانداق «ئىسلاھات» رېئال تۇرمۇشنى ئىسلاھ قىلىش ئەمەس، بەلكى روھىيەتتىكى ئىككىلەمچى ئورۇندا تۇرۇۋاتقان ئەرزىمەس نەرسىنى ئىسلاھ قىلىش بولدى.

بۇ يوشۇرۇن ھەرىكەتنى قوزغىغۇچى ئامىللار ماھىيەتتە «دىنى» ئامىل بولماستىن، بەلكى «مىللەتچىلىك» ئامىلى ئىدى. چۈنكى «خەلقلەر» چېركاۋلىرىنى رىم پاپاسىنىڭ چېركاۋىدىن ئايرىپ چىقىش ئارقىلىق ئۆزلىرىنىڭ «مىللەتچى»لىكىنى گەۋدىلەندۈرمەكچى بولاتتى. ئەمەلىيەتتە بۇ كىشىلەرنى مىللەتچىلىك ياكى زېمىن تەۋەلىك ئاساسىدا ئەمەس، بەلكى ئۇلارنى اللەغا يۈزلەندۈرۈش ئارقىلىق بىرلەشتۈرىدىغان ئەقىدىنىڭ ئەسلى خاراكتېرىگە تۈپتىن زىت ئىدى.

ئىنسان بىر پۈتۈن مەۋجۇدىيەت. ئۇنى ۋىجدان ۋە رېئاللىقتا پارچىلىغىلى بولمايدۇ.

ئىنساني ھايات – يىگانە گەۋدە ئۇنى تۇيغۇ ۋە ھەرىكەتكە بۆلۈۋەتكىلى بولمايدۇ.

دەل شۇنىڭدەك الله تەرەپتىن نازىل قىلىنغان دىندا ئەقىدە شەرىئەتتىن، ۋىجدان رېئال ھاياتتىن ئايرىلالمايدۇ.

دىنى ئىسلاھات ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىلغان چاغلاردا «كاپىتالىزم» يەر شارىغا جازانىخورلۇق، ئالدامچىلىق، بۇلاڭ-تالاڭ، سۇيىقەست، پاجىئەلىك زۇلۇم ۋە ئەمگەكچى خەلقنىڭ قېنىنى شوراش قاتارلىق دىنسىزلىق ئاساستا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتاتتى... ئىسلاھاتچىلار يەنىلا «تۈيغۇ»نى ئىسلاھ قىلىش بىلەن ئاۋارە ئىدى.

قانداق بولۇشتىن قەتئىينەزەر ياۋروپا ھاياتىدىكى بۇخىل ئايرىلاشمىلىق بىر نەچچە ئەسىر داۋاملاشتى.

تارىخ بېتىگە نەزەر تاشلىغاندا ھادىسىلەرنىڭ يۈزلىنىشلىرىدىن ھالقىپ كەتكىلى بولمايدۇ... چۈنكى يۈزلىنىش ھاياتنىڭ ھەر بىر سەھنىسىدە «دىنسىز»لىق **(Secularism)** تەرەپكە قاراپ كېتىۋاتىدۇ. بەلكى ئاستا-ئاستا دىنى يولدىن يىراقلىشىۋاتىدۇ.

لېكىن ئەمەلىيەت تولىمۇ ئاستا ئىدى... ئون توققۇزىنچى ئەسىر كىرىپ كەلدى.

ئون توققۇزىنچى ئەسىر ياۋروپا تارىخىدىكى ئەڭ چوڭ ھادىسىلەر مەيدانغا كەلگەن ئەسىر بولدى.

ئەڭ چوڭ ئىككى ھادىسە تارىخنى ئۆزگەرتىۋەتتى...

دارۋىنىزم ... ۋە سانائەت ئىنقىلابى...

دارۋىنىزىم ۋە سانائەت ئىنقىلابى ئىككىسى گويا ۋەدىلىشىپ قويغاندەك ئوتتۇرا ئەسىر قالدۇقلىرىنى ياكى باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا ئوتتۇرا ئەسىر جاھىلىيىتىنىڭ قالدۇقلىرىنى پاچاقلاپ تاشلاپ، ھازىرقى زامان

جاھىلىيىتىنىڭ ئەڭ ئېگىز يېڭى بىناسىنى قۇرۇش ئۈچۈن بىرلا ۋاقىتتا ئوتتۇرىغا چىقتى.

دارۋىنىزىم نەزەرىيە ۋە ئىدىيە دۇنياسىدا ئەقىدىگە ھۇجۇم باشلىغان بولسا، سانائەت ئىنقىلابى ئەمەلىيەت دۇنياسىدا ھاياتلىقنى سىلكىمەكتە ئىدى!

دارۋىن 1809-يىلى تۇغۇلدى. ئۇ 1859-يىلى «تۈرلەرنىڭ كېلىپ چىقىشى» ناملىق ئەسىرىنى 1871-يىلى «ئىنساننىڭ پەيدا بولۇشى» ناملىق كىتابىنى يېزىپ نەشر قىلدۇردى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئەقىدە ۋە ئىدىيە دۇنياسىدا ھادىسىلەر ئارقىمۇ-ئارقا پەيدا بولۇشقا باشلىدى.

ئېتىلغان ئوق كەبى مەيدانغا كەلگەن بۇ ئىشلارنى كەينىگە قايتۇرۇش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. «تەرەققىيات» ئاتلىق بۇ جاھانگىر ئۆز يولىغا پۈتلاشقان ھەر بىر كۈچنى يىقىتىپ، يولدىكى ھەر قانداق «مۇستەھكەم» نەرسىنى پاچاقلاپ تاشلىماقتا ئىدى.

تەرەققىيات ئېڭى دارۋىن ئېلىپ بارغان تەتقىقات دائىرىسىدىلا چەكلىنىپ قالمىدى. ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ دائىرىدىلا چەكلىنىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئالىملار ۋە خەلقلەر شۇنچە قاراپمۇ پۈتكۈل مەۋجۇداتتا ئەسلى ماھىيىتىنى ساقلاپ قالغان نەرسىلەردىن ھېچبىرىنى كۆرەلمىدى...

ھەتتا ئەقىدە ۋە الله توغرىسىدىكى چۈشەنچىلەرمۇ پۈتۈنلەي بۇزۇپ تاشلانغان ئىدى.

دارۋىن بىلەن چېركاۋلار ئوتتۇرىسىدا قاتتىق ئۇرۇش پارتلىدى. چېركاۋلار دارۋىننى ئاتېزىمچىلىق بىلەن ئەيىبلەيتتى. دارۋىن بولسا ئۇلارنى جاھالەت ۋە خۇراپاتلىق بىلەن قامچىلايتتى. خەلقلەر دەسلەپتە چېركاۋلار تەرەپتە تۇردى. چۈنكى ئۇلار دارۋىننىڭ ئىنساننى پەسكەش ھايۋان دەپ سۈرەتلىگىنىگە

چىدىماي، ئۆز ئەقىدىسىنى ساقلاپ قالالماقچى بولغان ئىدى. بىراق كېيىن بىردىنلا دارۋىنىنىڭ سېپىگە ئۆتتۈۋالدى. چۈنكى ئۇلار بۇنى كىشىلەرنى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىۋاتقان زالىم چېركاۋ ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاشنىڭ بىر ياخشى پۇرستى دەپ قارىغانىدى.

دىنىنىڭ يوقىلىشى بىلەن كۈرەش ئاخىرلاشتى. ياچاقتىن چىققان ئوت كەبى شەيتانلارنىڭ غەلىبىسى توسقۇنسىز ئىلگىرىلىدى.

ئاشۇ چاغلاردا سانائەت ئىنقىلابى يەر شارىنى تىترىتىپ، يېڭى بىر بىنا قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن پۈتكۈل جەمئىيەت كۈرىشىنىڭ ئاستىن-ئۈستۈن قىلماقتا ئىدى.

ئەقىدىدىن ئايرىلغان بىنا...

بۇ بىنادا ھەممە نەرسە دىنغا قارشى ياكى دىندىن يىراقلاشماقتا!

زوراۋان كاپىتالىزم پۈتكۈل دىنى «تەۋسىيە» لەرنى كەمسىتىش دائىرىسىدىلا توختاپ قالماستىن، بەلكى ئوغرىلىق ، بۇلاڭ تالاڭ، ئادەم ئۆلتۈرۈش ۋە قان تۆكۈش ئىشلىرىنى بىمالال قىلىدۇ.

گىرىم قىلىش، ياسىنىش ۋە بۇزۇقچىلىق قىلىش ئۇسكۈنىلىرىنى سېتىپ كۆپلەپ پايدىغا ئېرىشىش ئۈچۈن، كىشىلەرنى ئۇلارنىڭ ئاددىي- ساددا تۇرمۇشىدىن بارغانچە يىراقلاشتۇرىدۇ. ئاياللارنىڭ يېمەكلىك ئىزدىشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىشنى تەشەببۇس قىلىدۇ ھەمدە كاپىتالىزمنىڭ ئىشچىلار سىنىپى مونوپول قىلىۋېلىشى ۋە ئەرزىمەس ئىش ھەققى بىلەن ئۇلارنىڭ كۈچىنى خورايتىۋەتكىنى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئېلىپ بارغان قارشىلىق كۆرسىتىش ھەرىكەتلىرىنى باشقۇرۇشتا ئاياللاردىن ناھايىتى ياخشى پايدىلىنىدۇ. ياشلارنىڭ ئەخلاقىنى بۇزۇش ئۈچۈن، ئوغۇل-قىز ئىشچىلارنى ياشلىق مەزگىللىرىدە ئائىلىسىدىن يىراق جايلارغا خىزمەتكە ئەۋەتىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئەخلاقى بۇزۇلۇپ، ناتوغرا يوللار بىلەن ئارزۇ-ھەۋەسلىرىنى قاندۇرىشىدۇ!

ھەي ئىسست! شۇنداق قىلىپ ئەقىدە ۋە ئەخلاق قورغانلىرى كۇمپەيكۇم بولدى.

لېكىن ئىش دارۋىنىزم ۋە سانائەت ئىنقىلابى بىلەنلا چەكلىنىپ قالمىدى. چۈنكى بۇ يەردە بىر بۆلۈك شەيتانلار بار...

ئىنسانىيەتكە بەلكى ئۆزىدىن باشقا بارلىق مىللەتلەرگە ھۆكۈمرانلىق قىلىشتىن ئىبارەت شېرىن چۈشىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش پۇرسەت كۈتۈپ تۇرۇۋاتقان يەھۇدىيلار بار.

يەھۇدىيلارنىڭ 2-چوڭ كىتابى «تىلمود» تا مۇنداق بىر جۈملە سۆز بار: «يەھۇدىيلاردىن باشقا بارلىق مىللەتلەر تاللانغان خەلق (يەھۇدىيلار)نىڭ .

ئۇلارنىڭ مەخپىي تەلىماتلىرىدا يەنە مۇنداق دېيىلىدۇ : «سىلەر كۈتۈڭلار قاچان بىر غەپلەت پۇرستىنى تاپساڭلار، دەل شۇ چاغدا ئېشەكلەرنىڭ ئۈستىگە سەكرەپ مىنىڭلار...»

دۇنيا يەھۇدىيلىرى ياۋروپا گۈللىنىشىنىڭ دىنسىزلىق ئاساسىغا قۇرۇلغانلىقىدىن خۇشاللىنىپ گۈلقەقەلىرى ئېچىلىپ كەتتى. چۈنكى بۇ ياۋروپا ئەقىدىسىنى پاچاقلاپ تاشلاش پىلانىنىڭ يېرىمىنى ئەمەلگە ئاشۇرغانلىق بىلەن باراۋەر ئىدى. ئەقىدە دۇنيا يەھۇدىيلىرىنىڭ مەڭگۈلۈك دۈشمىنى. ئەقىدە شەيتانىنىڭ سۈيىقەستىگە قارشى تۇرىدىغان كۈچلۈك قورال. ئەگەر بۇ قورال يوقالسا، شەيتانلارنىڭ ئېشەكلەر ئۈستىگە مىنىۋېلىشى ئاسانلا بىر ئىشقا ئايلىنىدۇ. الله شەيتانغا مۇنداق دېدى:

لقــد قال تعالى للشيطان : " إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَــنِ اتَّبَعَكَ مِــنَ الْغَاوِينَ " [19] .

« مېنىڭ بەندىلىرىمگە (يەنى ئۇلارنى ئازدۇرۇشقا) سېنىڭ كۈچۈڭ يەتمەيدۇ، پەقەت گۇمراھلاردىن ساڭا ئەگەشكەنلەرگىلا (سېنىڭ كۈچۈڭ يېتىدۇ)»

وقال تعالى عنه : " إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ " [20] .

«شۈبھىسىزكى، مۆمىنلەرنىڭ ۋە پەرۋەردىگارىغا تەۋەككۈل قىلغۇچىلار (يەنى يۆلەنگۈچىلەر) نىڭ ئۈستىدىن شەيتان ھۆكۈمرانلىق قىلالمايدۇ (يەنى پەرۋەردىگارىغا چىن يۆلەنگەن مۆمىنلەرگە شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسى تەسىر قىلالمايدۇ)»

وقال : " إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ " [21] .

« شەيتان پەقەت ئۆزىنى دوست تۇتىدىغانلار ۋە ئۆزىنىڭ (ئىغۋا قىلىشى) بىلەن مۇشرىك بولۇپ كەتكەنلەر ئۈستىدىنلا ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ »

شەيتانلارنىڭ دوستلىرى ۋە ياردەمچىلىرى بولغان دۇنيا يەھۇدىيلىرى كۈتكەن پۇرسەت ئاخىرى يېتىپ كەلدى. شارائىت ئۇلارنى دارۋىنىزم ۋە سانائەت ئىنقىلابىدىن ئىبارەت ئىككى چوڭ ھادىسە بىلەن تەمىن ئەتتى.

دارۋىن ئىنسانىيەتكە يامانلىق قىلىشنى ئويلىغان شەيتان بولماسلىقى مۇمكىن. ھازىرقى يېڭى دارۋىنىزم (**Neo Darwinism**) دارۋىنىزم پىرىنسىپىغا

[19] سورة الحجر [42] .
[20] سورة النحل [99] .
[21] سورة النحل [100] .

ئىشىنىدىغان تۇرۇپ، دارۋىن نەزەرىيەسىنىڭ بىر مۇنچە خاتالىقلىرىنى ئېچىپ بەرگەن بولسىمۇ، بىراق ئۇ ئۆز نەزەرىيەسىنى تەتقىقات سۇپىتىدە ئوتتۇرىغا قويغان بولۇشى مۇمكىن. گەرچە دارۋىن ئىنساننى ھايۋان دەپ قارىغان بولسىمۇ، بىراق ھازىرقى ئىلىم ئىنساننىڭ زېھنىي ، ئەقلى روھى تەرەپتىلا ئەمەس، بىيولوگىيەلىك قۇرۇلما جەھەتتىمۇ پۈتۈنلەي تەڭداشسىز ئىكەنلىكىنى دەلىللەش ئارقىلىق دارۋىن نەزەرىيەسىنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى. دارۋىن «ھاياتنى چۈشەندۈرۈشتە اللەنى قوشۇپ قويۇش، ساپ مېخانىكىلىق قۇرۇلمىغا تەبىئەتتىن ھالقىغان ئىلمىنتلارنى كىرگۈزۈپ قويۇش بىلەن يارار يەر... ھەممە نەرسىنى تەبىئەت ياراتقان، ئۇنىڭ قۇدرىتى چەكسىز... » دېيىش ئارقىلىق ئۆز نەزەرىيەسىنىڭ دىنى چۈشەنچىلەردىن ئايرىلىپ قالغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ جىنايىتىنى ئاقلاش مەڭگۈ مۇمكىن بولمىسىمۇ، بىراق ئۇ نەزەرىيەسىنى تەقدىم قىلىشتا، نىيىتى يامانلىق قىلمىغان بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

لېكىن يەھۇدىي شەيتانلارنىڭ ۋۇجۇدىغا ئىنسانىيەت مەۋجۇدىيىتىنى قەستەن خاراب قىلىشتىن ئىبارەت پۈتكۈل رەزىللىك توشۇپ كەتتى.

يەھۇدىي قىساسچى ھۆكۈمرانلىرىنىڭ «دوكلات خاتىرىسى »دە مۇنداق دېيىلدۇ . «دارۋىن ھەقىقەتەن يەھۇدىي ئەمەس، بىراق بىز ئۇنىڭ قاراشلىرىنى قانداق تارقىتىشنى، دىننى يوقۇتۇشتا ئۇنىڭدىن قانداق پايدىلىنىشنى ئوبدان بىلىمىز»

«دوكلات خاتىرىسى » دە يەنە مۇنداق دېيىلدۇ : «بىز دارۋىن ماركس ۋىنتسىنىڭ قاراشلىرىنى ئومۇملاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ مۇۋەپپەقىيىتىنى خۇلاسىلەپ چىقتۇق. ئەخلاقنى ۋەيران قىلغۇچى تەسىرلەرنىڭ يەھۇدىي ئىدىيەسىگە تەۋە ئەمەسلىكى بىزگە ناھايىتى ئېنىق»

دۇنيا يەھۇدىيلىرى ماركس فروئىد ۋە دوركايىم دىن ئىبارەت ئۈچ يەھۇدىينىڭ قولى ئارقىلىق ياۋروپا جاھىلىيىتىدە ساقلانغان بەزىبىر پەزىلەتلەرنى پاچاقلاپ تاشلاش ئۈچۈن دارۋىنىزم نەزەرىيەسى ۋە تەدرىجىي تەرەققىيات نەزەرىيەسىدىن ئۇستىلىق بىلەن پايدىلاندى. بۇ ئۈچ يەھۇدىي دىن توغرىسىدا ئىنتايىن بولمىغۇر گەپلەرنى قىلىپ، دىنىنى كەمسىتتى ۋە مەسخىرە قىلدى، شۇنداقلا خەلقنىڭ ئىچكى دۇنياسىدا دىنىنىڭ سۈرىتىنى تولىمۇ سەتلەشتۈرۈۋەتتى.

دوركايىم «دىن ئىنساننىڭ تەبىئىتى ئەمەس» دەيدۇ.

ماركس «دىن خەلقنى زەھەرلەيدىغان ئەپيۇن ، ئۇ فېئودالىزم ۋە كاپىتالىزم جاپاكەش خەلقنى ئالداش ئۈچۈن توقۇپ چىققان ئەپسانە. ئۇ ئاخىرەت ھۆزۈرى بىلەن كىشىلەرنى كۆزئالدىدىكى تۇرمۇشتىن مەھرۇم قىلدى»دەيدۇ. فروئىد «دىن يېڭىلىشتىن ۋە مەسىلىلەرگە جاۋاب بېرەلمەسلىكتىن كېلىپ چىققان. ئۇ بالا ئانىدىن ھېس قىلىدىغان جىنسىي ئىنتىلىشتىن ۋە ئوغۇلنىڭ دادىسىنى ئۆلتۈرۈشكە بولغان ھېرىسمەنلىكتىن كېلىپ چىققان» دەيدۇ.

بۇ ئۈچ ئەبلەخ ئەخلاققا ھۇجۇم قىلىشقا باشلىدى.

دوركايىم «جىنايەت تەبىئىي كۆرۈنۈش، توي قىلىش ئىنساننىڭ تەبىئىتى ئەمەس. ئەخلاق ھەقىقەت سۈپىتىدە سۆز ئاچقىلى بولمايدىغان ئۇقۇم. بۇلارنىڭ ھەممىسى تۇراقسىز بىر-بىرىگە زىت جەمئىيەتنىڭ ئىجادىيىتىدىن باشقا نەرسە ئەمەس» دەيدۇ.

ماركس «ئەخلاق ئۈزلۈكسىز تەرەققىي قىلىۋاتقان ئىقتىسادى تۈزۈلمىنىڭ ئىنكاسى بولۇپ ، ئۇنىڭ ھېچقانداق قىممىتى يوق» دەيدۇ.

فروئىد:«ئىنسانىيەت ئادەتتىكى تەبىئىي سۈرىتىدىمۇ قوپاللىققا ئىگە. ئۇ ئىنسانىيەت مەۋجۇدىيىتىگە زىيانلىق بىر ئىش» دەيدۇ.

ئۇلار بۇ دائىرىدە توختاپ قالماستىن بەلكى ئاياللارنى ئۆيدىن سىرتقا ئېلىپ چىقتى.

ماركس :«ئاياللار ئىشلىشى كېرەك» دېدى.

دوركايىم :«توي قىلىش ئاياللارنىڭ تەبىئىتى ئەمەس» دېدى.

فروئىد:«ئاياللار تۇرمۇش ئىشكىلىدىن قۇتۇلۇپ، جىنسى ئەركىنلىكنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش كېرەك» دېدى.

دۇنيا يەھۇدىيلىرى نەزەرىيە دۇنياسىدىكى بۇخىل ھەرىكەتلىرى بىلەنلا بولدى قىلماستىن، بەلكى ئەمەلىيەت دۇنياسىغا كەڭ دائىرىلىك ھۇجۇم باشلىدى.

ئۇلار دارۋىننىڭ تەرەققىيات ئىدىيەسىدىن ئۇنىڭ خىيالىغىمۇ كېچىپ باقمىغان مۇشۇنداق قەبىھ سۈرەتتە پايدىلانغان بولسا، سانائەت ئىنقىلابىدىنمۇ ئەنە شۇنداق پايدىلىنىپ، ئۇنى بۇزۇقچىلىقنىڭ ئاساسى مەنبەسىگە ئايلاندۇردى. كاپىتالىزم يەھۇدىيلارنىڭ ئىجادىيىتى بولۇپ ، جازانىخور يەھۇدىيلار ئۆزلىرىنىڭ جازانىخورلۇق قىلمىشىدا ئۇنىڭدىن كۆپلەپ پايدىلىنىدۇ. كاپىتالىزم مەنپەئەتلىك مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپچىقىرىش بىلەنلا بولدى قىلمىغاندەك قانۇنلۇق پايدىلار بىلەنمۇ چەكلىنىپ قالمايدۇ.

يەھۇدىيلارنىڭ تۈنجى قىلىدىغان ئىشى كىنوخانا قۇرۇش بولۇپ ، ئۇلار ئوغۇل-قىز ياشلارغا بۇزۇقچىلىقنى ئاشكارا كۆرستىش ئارقىلىق ئۇلارنى بۇزۇش ئۈچۈن پۈتۈن كۈچى بىلەن تىرىشچانلىق كۆرستىدۇ. گىرىمخانا ۋە ھۆسن تۈزەش ئورۇنلىرىنى قۇرۇپ، ئەرلەرنى ئازدۇرىدىغان، ئۇلارنىڭ كۆڭلىگە شەھۋەت ئۇرۇقلىرىنى چاچىدىغان ۋە ئۇلارنىڭ قەلبىدىكى ئەقىدە دەرىخىنى قۇرىتىدىغان بۇزۇق ئاياللارنى كۆپەيتىشنى مەقسەت قىلدى.

دۇنيا پاھىشىخانىغا ئايلىنىپ قالدى. ئەر-ئاياللار ئۇ يەردە شەھۋەت ئازگىلىغا قۇلاق تۈۋىگىچە غەرق بولۇپ كەتتى.

ئەنە شۇ چاغدا يەھۇدىيلار ئىشەكنىڭ دۇمبىسىگە مىندى.

ئۇلارنىڭ «مۇقەددەس»كىتابلىرى كۆرسىتىپ بەرگەن شەيتانى چۈشلىرى رېئاللىققا ئايلاندى.

ئاخىردا جاھىلىيەت پۈتكۈل يەر شارىنى قاپلاپ كەتتى.

جاھىلىيەت چوڭقۇر يىلتىز تارتقان ياۋروپا بۈگۈنكى كۈندە ئىنسانىيەتكە ھۆكۈمرانلىق قىلماقتا!... ئۇنىڭ جاھىلىيەت چۈشەنچىلىرى ئىنسانىيەتنى بويسۇندۇرماقتا!

گرېك ۋە رىم جاھىلىيتى، ئوتتۇرا ئەسىرلەردىكى ئازغۇن ئەقىدە جاھىلىيتى، دارۋىنىزم ۋە سانائەت ئىنقىلابىنىڭ سايىسىدا دىنىدىن بىر پۈتۈن ئايرىلغان جاھىلىيەت... مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى ھازىرقى زامان جاھىلىيتى...

ئەسىر جاھىلىيتى...

جاھىلىيەت ياۋروپادىلا چەكلىنىپ قالمايدۇ چۈنكى ياۋروپا مۇستەملىكىچىلىك نوپۇزى بىلەن زېمىنىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىنى بۇلغاپ تاشلىدى. بۇلغانغان جايلارنىڭ ھەممىسىگە ئۇزىنىڭ جاھىلىيەت چۈشەنچىسىنى كەڭرى تارقاتتى. جاھىلىيەت پۈتكۈل يەر شارىدا ھۆكۈمران كۈچكە ئايلاندى.

بىز ھازىر بۇلارنى «تارىختىن بىر بەت» سەھىپىسىدىن ئىلھام ئالدۇق.

ئەمدى ھازىرقى زامان جاھىلىيتىنىڭ «بەلگىلىرى»نى سۆزلەپ ئۆتىمىز.

ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ بەلگىلىرى

تارىختىكى ھەرقانداق جاھىلىيەتنىڭ باشقا جاھىلىيەتلەردىن ئۆزىنى پەرقلەندۈرۈپ تۇرىدىغان ئۆزىگە خاس بەلگىلىرى بولۇپ ، بۇ بەلگىلەر ئەمەلىيەتتە جاھىلىيەت ياشاۋاتقان مۇھىتنىڭ ۋە ئۇ جاھىلىيەتنى قورشاپ تۇرۇۋاتقان ئىقتىسادى، ئىجتىمائىي ۋە سىياسىي «تەرەققىيات»نىڭ بەلگىلىرىدۇر. گەرچە جاھىلىيەتلەرنىڭ ھەممىسى تارىخ ئىېقىنىدىكى جاھىلىيەت بەلگىسىنى مەيدانغا كەلتۈرگەن ئەسلى خۇسۇسىيەتتە ئورتاقلىققا ئىگە بولسىمۇ!

بىز كېلەركى ئىككى بۆلۈمدە ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەتتىكى، نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەت دۇنياسىدىكى ئازغۇنلۇقلىرى ھەققىدە تەپسىلىي سۆزلەيمىز. ئەمما بۇ يەردە يۇقىرىقى بابلاردا جاھىلىيەتنىڭ مەيدانغا كېلىش ۋە تەرەققىي قىلىش باسقۇچلىرىنى قىسقىچە سۆزلەپ ئۆتكىنىمىزدەك، ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ سۈرىتىنى شەكىللەندۈرگەن بەلگىلەرنى قىسقىچە كۆرسىتىپ ئۆتىمىز.

ھەر قانداق جاھىلىيەت اللەغا ئىمان كەلتۈرمەيدۇ.

دەل ئاشۇ تارىختىكى پۈتكۈل جاھىلىيەتلەرنىڭ بىردىنبىر ئورتاق خۇسۇسىيىتىدۇر. بەلكى ئۇ جاھىلىيەتنى مەيدانغا كەلتۈرگەن، تەسەۋۋۇر ۋە ئەخلاقتىكى پۈتكۈل ئازغۇنلۇقلار ئۇنىڭ ئۈستىگە قۇرۇلغان بىردىن بىر ئاساستۇر.

توغرا ئەقىدە ئىنسانغا ئۇنىڭ كائىناتتىكى ئورنىنى بەلگىلەپ بېرىدۇ. ئۇنىڭ ھەر قايسى زامان ۋە ماكانلاردىكى توغرا يۆلىنىشىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ئۇنىڭ

توغرا قاراشلىرىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ بېرىدۇ ۋە ئۇنىڭ توغرا يولىنى سىزىپ بېرىدۇ. نەتىجىدە ئۇ ئىنساننىڭ ۋىجدانى ۋە ھەرىكىتى ، تۇيغۇ ۋە پائالىيىتى ، پىرىنسىپى ۋە رېئاللىقى تۈزىلىدۇ. ھەمدە ئاشۇلارنىڭ ھەممىسى بىرلەشكەن، مۇستەھكەملەنگەن ۋە مۇكەممەللەشكەن ھالدا توغرا يۆلىنىشكە قاراپ ماڭىدۇ. كومپاس بىلەن ئۇنىڭ سىزىپ بەرگەن تەرىپى ئۆز-ئارا توسالغۇغا ئۇچرىغان چاغدا ماگنىت يىڭنە تەۋرەپ كەتكەندەك، ئادەملەر توغرا ئەقىدىدىن ئېغىپ كەتكەن چاغدا، تەۋرىنىش پۈتكۈل ئىنسان ۋۇجۇدىنى قاپلاپ كېتىدۇ. بىر پۈتۈن مەۋجۇدىيەت پارچىلىنىدۇ. ئۇنىڭ ھەر قايسى زامان ۋە ماكانلاردىكى يۆنىلىشى قالايمىقانلىشىدۇ. ۋىجدان ۋە ھەرىكىتى ، تۇيغۇ ۋە پائالىيىتى ، پىرىنسىپ ۋە رېئاللىقى بۆلىنىپ كېتىدۇ، بىرلىك ئەسلىگە قايتمايدۇ. توغرا ئەقىدە ۋە توغرا پىرىنسىپنىڭ سايىسىدا ئۇنىڭ ھۇزۇر بېغىشلاۋاتقان تىنچلىق ۋە خاتىرجەملىك ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن ياتلىشىپ كېتىدۇ.

ئەنە شۇ چاغدا جاھىلىيەت تىرىلىپ قوپىدۇ...

جاھىلىيەت اللهغا ھەقىقىي ئىبادەت قىلىشتىن ئېغىپ كېتىش بولۇپ ، ئىبادەت پۈتكۈل تۇرمۇش ئىشلىرىدا يالغۇز اللهنىڭ ھۆكۈمرانلىقىغا بويسۇنۇشتا ئەكس ئېتىدۇ. مۇشۇ خىل ئېغىپ كېتىشنىڭ نەتىجىسىدە تەۋرىنىش، بۆلۈنۈش، پارچىلىنىش ۋە ۋەيران بولۇش... پەيدا بولىدۇ . يەنى تۇرمۇش ۋە ئىدىيەدىكى تەۋرىنىش، ئىنساننىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن، كائىنات ۋە ئەتراپىدىكى ھاياتلىق بىلەن ۋە ئىنسانىي قېرىنداشلىرى بىلەن بولغان مۇناسىۋەتتىكى تەۋرىنىش پەيدا بولىدۇ .

ئىنسان تارىختىن بۇيان ئالاقە ۋە مۇناسىۋەت، تەسەۋۋۇر ۋە ئىدىيە ئازغۇنلۇقىغا گىرىپتار بولماي تۇرۇپ، اللهغا ھەقىقىي ئىبادەت قىلىشتىن ھەرگىزمۇ ئېغىپ كەتكىنى يوق. چۈنكى ئىنسان بۇنىڭغا دىققەت قىلسۇن ياكى قىلمىسۇن، خالىسۇن ياكى خالىمىسۇن ئەقىدە يۆقىرىقىلارنىڭ ھەممىسىنى ئىنتىزاملاشتۇرۇپ بېرىدۇ. ئەگەر ئەقىدە توغرا بولسا، پۈتكۈل مەۋجۇدىيەت ۋە

ئۇنىڭ يۆنىلىشلىرى توغرا بولىدۇ . ئەگەر ئەقىدە تۇراقسىز بولسا تۇراقسىزلىق پۈتكۈل مەۋجۇدىيەتكە سىڭىپ كىرىدۇ.

يەنە بىر تەرەپتىن ئېيتقاندا يەر شارىدىكى مۇقىمسىزلىق ھەرگىزمۇ اللهغا توغرا ئىبادەت قىلىش بىلەن بىرلا ۋاقىتتا يۈز بەرمەيدۇ.

توغرا، بەزىدە ئەقىدە مەۋجۇت بولىدۇ ، بىراق ئەقىدىنىڭ يالغۇز مەۋجۇت بولۇشى بۇ ئىشتىكى ھەل قىلغۇچ مەسىلە ئەمەس. چۈنكى ئۇ ئەقىدە ئىنسانىنىڭ بىرەر ئەزاسىنى ئەمەس، ئۇنىڭ پۈتكۈل ۋۇجۇدىنى، شۇنداقلا تۇيغۇ ۋە ھەرىكىتىنى ، پرىنسىپ ۋە رېئاللىقىنى، تەسەۋۋۇر ۋە پائالىيىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان ئومۇمىي، مۇكەممەل، جانلىق ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچ بولۇشى كېرەك!بۇنىڭغا قارشى ھەرقانداق تۈزۈم – ئۇنىڭدا اللهغا يۈزلەنگەن ئەقىدە تېپىلسۇن ياكى تېپىلمىسۇن-جاھىلىيەتنىڭ بىر تۈرى بولۇپ «جاھىلىيەت» دېگەن نام ئۇنىڭغا تولىمۇ مۇۋاپىق كېلىدۇ. ھەمدە جاھىلىيەتنىڭ مۇقەررەر ئاقىۋىتىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ.

چۈنكى بۇ اللەنىڭ قانۇنىيىتى...

جاھىلىيەتتىكى ئەرەبلەر اللەنى تونۇيتتى، اللەنىڭ بارلىقىغا ئىشىنەتتى، ۋە الله تەرەپكە يۈزلىنەتتى... بىراق ئۇ پۈتۈنلەي ناتوغرا يۈزلىنىش ئىدى. قۇرئان كەرىم جاھىلىيەتتىكى ئەرەبلەر ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ:

" وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ " (22) .

« ئەگەر سەن ئۇلاردىن: «ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى كىم خەلق ئەتتى؟» دەپ سورىساڭ، ئۇلار چوقۇم «ئاللاھ» دەپ جاۋاب بېرىدۇ، ئېيتقىنكى، «جىمى ھەمدۇسانا ئاللاھقا خاستۇر!» بەلكى ئۇلارنىڭ تولىسى ئۇقمايدۇ »

---

(22) سورة لقمان [25] .

" وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ " (23) .

« ئەگەر سەن ئۇلاردىن ئۇلارنى كىم خەلق ئەتكەنلىكلىرىنى سورىساڭ، ئۇلار چوقۇم «ئاللاھ» دەيدۇ، ئۇلار قانداقمۇ (ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشتىن بۇتلارغا ئىبادەت قىلىشقا) بۇرۇلۇپ كېتىدۇ »

" قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ " (24) .

«(ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، «سىلەرگە ئاسماندىن (يامغۇر ياغدۇرۇپ) زېمىندىن (گىياھ ئۇندۇرۇپ) كىم رىزىق بېرىدۇ؟ سىلەرنىڭ ئاڭلاش ۋە كۆرۈش قابىلىيىتىڭلارنى كىم باشقۇرىدۇ؟ تىرىك شەيئىلەرنى ئۆلۈك شەيئىلەردىن كىم پەيدا قىلىدۇ؟ (خالايىقنىڭ) ئىشلىرىنى كىم ئىدارە قىلىدۇ؟» ئۇلار (بۇلارغا جاۋابەن): «ئاللاھ» دەيدۇ. ئېيتقىنكى، «ئاللاھتىن غەيرىيگە چوقۇنۇش بىلەن ئاللاھنىڭ ئازابىدىن) قورقامسىلەر؟»

" قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ، سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ، قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ، سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ، قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ، سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ " (25) .

« ئېيتقىنكى، «زېمىن ۋە ئۇنىڭدىكى مەخلۇقاتلار كىمنىڭ؟ ئەگەر سىلەر بىلسەڭلار (ماڭا بۇنى ئېيتىپ بېرىڭلار)». ئۇلار: «ئاللاھنىڭ» دەيدۇ. (بۇنىڭدىن) پەند ـ نەسىھەت ئالامسىلەر؟. ئېيتقىنكى، «يەتتە ئاسماننىڭ

---

(23) سورة الزخرف [87] .

(24) سورة يونس [31] .

(25) سورة المؤمنون [84 – 89] .

ۋە ئۇلۇغ ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى كىم؟». ئۇلار «ئاللاھ» دەيدۇ. ئېيتقىنكى، «ئۇنىڭ (ئازابىدىن) قورقمامسىلەر؟». ئېيتقىنكى، «ھەممە شەيئىنىڭ پادىشاھلىقى كىمنىڭ قولىدا؟ (ئىلتىجا قىلغانلارغا) پاناھ بولالايدىغان ۋە ئۇنىڭغا قارشى ھېچ نەرسە پاناھ بولالمايدىغان كىم؟ ئەگەر سىلەر بىلسەڭلار (ماڭا بۇنى ئېيتىپ بېرىڭلار)». ئۇلار: «ئاللاھ» دەيدۇ. ئېيتقىنكى، «سىلەر قانداقمۇ قايمۇقتۇرۇلىسىلەر؟»

توغرا ئەرەبلەر اللەنى تونۇيتتى. ئۇلار اللەنىڭ ھەممە شەيئىگە ھۆكۈمرانلىقى ئۇنىڭ قولىدا بولغان ياراتقۇچى ۋە ئىدارە قىلغۇچى ئىكەنلىكىگە ئىشىنەتتى.

لېكىن ئۇلارنىڭ جاھىلىيەت بولۇشىنىڭ سەۋەبى ئۇلار اللەنى ھەقىقىي تونۇمىغان، اللەغا ھەقىقىي ئىمان كەلتۈرمىگەن ۋە پۈتكۈل ئىشلاردا يالغۇز بىر اللەنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى قوبۇل قىلمىغان.

" وَمَا قَدَرُوا اللّهَ حَقّ قَدْرِهِ " [26] .

«ئۇلار اللەنى ھەقىقىي رەۋىشتە تونۇمىدى»

ئۇلار اللەنى تونۇيتتى، بىراق مۇشۇ خىل تونۇشتىن كېلىپ چىقىدىغان لوگىكىلىق نەتىجىگە ئۇلار ئەگەشمەيتتى.

ئۇلار اللەنى تونۇيتتى. بىراق ئېتىقادى جەھەتتە الله بىلەن قوشۇپ باشقا ئىلاھلارغا ئىبادەت قىلاتتى... چۈنكى ئۇلار اللەنى تونۇيتتى. بىراق ئەمەلىي تۇرمۇشتا اللەنىڭ قانۇنىنى ئىجرا قىلمايتتى... بارلىق ئىشلاردا يالغۇز اللەنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى قوبۇل قىلمايتتى. ئۇلار ھەر ئىككى تەرەپتىن كاپىر... يەنى جاھىلىيەتچى بولدى.

---

[26] سورة الأنعام [91] .

قۇرئان كەرىم بۇ خىل جاھىلىيەتنى ئومۇمىيۈزلۈك قامچىلىدى ھەمدە ئېتىقاد مەسىلىسىدە ئەرەبلەرنىڭ «بۇتلار بىزنى اللەغا يېقىنلاشتۇرىدۇ» دەيدىغان بۇزۇق ئەقىدىسىگە قەتئىي قارشى تۇردى.

" أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ " [27] .

ئەمما شەرىئەت مەسىلىسىدە قۇرئان كەرىم شەرىئەت بىلەن ئېتىقاد ئوتتۇرىسىنى قەتئىي ئايرىۋەتكىلى بولمايدىغانلىقىنى، اللەنىڭ قانۇنىدىن باش تارتىپ، ھايات ئىشلىرىدىن بىرەر ئىشتا اللەدىن باشقىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى قوبۇل قىلغاندا ئىماننى ساقلاپ قېلىشنىڭ مۇتلەق مۇمكىن ئەمەسلىكىنى قاتتىق تەكىتلىدى.

" إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ، وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ، وَقَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِمْ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ وَآتَيْنَاهُ الْأَنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ، وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ الْأَنْجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ، وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا

[27] سورة الزمر [3] .

بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِناً عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجاً وَلَوْ شَاءَ اللّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ، وَأَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ كَثِيراً مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ، أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللّهِ حُكْماً لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ " [(28)] .

«بىز ھەقىقەتەن (مۇساغا) تەۋراتنى نازىل قىلدۇق، تەۋراتتا (توغرا يولغا يېتەكلەيدىغان) ھىدايەت ۋە نۇر بار، (ئاللاھنىڭ ھۆكمىگە) بويسۇنغان پەيغەمبەرلەر يەھۇدىيلار ئارىسىدا (تەۋرات بىلەن) ھۆكۈم قىلىدۇ، (يەھۇدىيلارنىڭ) زاھىتلىرى ۋە ئۆلىمالىرىمۇ (ئۆزگەرتىشتىن) ساقلاشقا بۇيرۇلغان كىتابۇللا (يەنى تەۋرات) بويىچە ھۆكۈم قىلىدۇ، ئۇلار تەۋراتنى (ئۆزگەرتىشتىن ساقلاشقا) نازارەتچى ئىدى. (ئى يەھۇدىيلارنىڭ ئۆلىمالىرى!) كىشىلەردىن قورقماڭلار، مەندىن قورقۇڭلار. مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ئاز پۇلغا تېگىشمەڭلار (يەنى پۇل ـ مال، مەنسەپ ۋە پارا ئۈچۈن ئايەتلىرىمنىڭ ھۆكمىنى ئۆزگەرتىۋەتمەڭلار)، كىملەركى ئاللاھ نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئۇلار كاپىرلاردۇر. ئۇلار (يەنى ئىسرائىل ئەۋلادى) غا تەۋراتتا شۇنداق بەلگىلىدۇقكى، جانغا جان (يەنى ناھەق ئادەم ئۆلتۈرگەن ئۆلتۈرۈلىدۇ)، كۆزگە كۆز (يەنى كىشىنىڭ كۆزىنى ناھەق قۇيۇۋەتكەن ئادەمنىڭ كۆزى قۇيۇۋېتىلىدۇ)، بۇرۇنغا بۇرۇن (يەنى كىشىنىڭ بۇرنىنى ناھەق كەسكەننىڭ بۇرنى كېسىلىدۇ)، قۇلاققا قۇلاق (يەنى كىشىنىڭ قۇلىقىنى ناھەق كەسكەننىڭ قۇلىقى كېسىلىدۇ)، چىشقا چىش (يەنى كىشىنىڭ چىشىنى

---

(28) سورة المائدة [44 – 50] .

ناھەق تۈككەننىڭ چىشى تۈكۈلىدۇ) ۋە (كىشنى) قانداق يارىدار قىلغان بولسا شۇنداق يارىدار قىلىنىش بىلەن قىساس ئېلىنىدۇ، كىمكى (جىنايەتچىنى) ئەپۇ قىلسا (يەنى ئۇنىڭدىن قىساس ئالمىسا)، بۇ ئۇنىڭ (گۇناھى) غا كەففارەت بولىدۇ، ئاللاھ نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىغان كىشىلەر زالىملاردۇر. ئۇلارنىڭ (يەنى بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىنىڭ) ئارقىسىدىن ئۆزىدىن ئىلگىرى نازىل قىلىنغان تەۋراتنى (يەنى ئۇنىڭ ئاللاھ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغانلىقىنى) ئېتىراپ قىلغۇچى ئىسا ئىبنى مەريەمنى ئەۋەتتۇق، ئۇنىڭغا ھىدايەت بىلەن نۇرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئىنجىلنى ئاتا قىلدۇق، (ئىنجىل) ئۆزىدىن ئىلگىرى نازىل قىلىنغان تەۋراتنى ئېتىراپ قىلغۇچىدۇر (يەنى ئۇنىڭغا مۇۋاپىقتۇر)، تەقۋادارلارغا ھىدايەت ۋە پەند ـ نەسىھەتتۇر. ئەھلى ئىنجىللار (يەنى ناسارالار) ئاللاھ ئىنجىلدا نازىل قىلغان ئەھكاملار بويىچە ھۆكۈم قىلسۇن، ئاللاھ نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمىغانلار پاسىقلاردۇر. (ئى مۇھەممەد!) بىز ساڭا ئۆزىدىن ئىلگىرىكى (ساماۋى) كىتابلارنى ئېتىراپ قىلغۇچى ۋە ئۇلارغا شاھىت بولغۇچى ھەق كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) نازىل قىلدۇق. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئاللاھ ساڭا نازىل قىلغان قۇرئان (ئەھكامى) بويىچە ھۆكۈم قىلغىن، ساڭا كەلگەن ھەقتىن بۇرۇلۇپ، ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن. (ئى ئۈممەتلەر!) سىلەرنىڭ ھەر بىرىڭلارغا بىرخىل شەرىئەت ۋە ئوچۇق يول تەيىن قىلدۇق. ئەگەر ئاللاھ خالىسا، ئەلۋەتتە، سىلەرنى بىر ئۈممەت قىلاتتى (يەنى پۈتۈن ئىنسانلارنى بىر دىندا قىلاتتى). لېكىن ئاللاھ سىلەرگە بەرگەن شەرىئەتلەر بارىسىدا سىلەرنى سىناش ئۈچۈن (كۆپ ئۈممەت قىلىپ ئايرىدى). ياخشى ئىشلارغا ئالدىراڭلار. ھەممىڭلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، سىلەر ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلەرنى (ئۇنىڭ قايسى ھەق، قايسى ناھەق ئىكەنلىكىنى) ئاللاھ سىلەرگە ئېيتىپ بېرىدۇ. (ئۇلار يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) نىڭ ئارىسىدا ئاللاھ ساڭا نازىل قىلغان قۇرئاننىڭ (ئەھكامى) بويىچە ھۆكۈم قىلغىن، ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن، ئۇلارنىڭ

ئاللاھ ساڭا نازىل قىلغان قۇرئاننىڭ بىر قىسمىدىن سېنى ۋاز كەچۈرۈشىدىن ساقلانغىن. ئەگەر ئۇلار (ئاللاھ ساڭا نازىل قىلغان ھۆكۈمدىن) يۈز ئۆرۈسە، (ئى مۇھەممەد!) بىلگىنكى، ئۇلارنىڭ بىر قىسىم گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن ئاللاھ ئۇلارنى جازالاشنى ئىرادە قىلىدۇ. شەك ـ شۈبھىسىزكى، كىشىلەردىن نۇرغۇنى پاسىقتۇر (يەنى پەرۋەردىگارىنىڭ تائىتىدىن باش تارتىپ، ھەققە خىلاپلىق قىلىپ گۇناھقا چۆمگۈچىلەردۇر). ئۇلار جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ ھۆكمىنى تەلەپ قىلامدۇ؟ (ئاللاھقا) چىن ئىشىنىدىغان قەۋمنىڭ نەزىرىدە ھۆكۈمدە ئاللاھتىنمۇ ئادىل كىم بار»

دېمەك، شەرىئەت مەسىلىسى پەرقسىز ھالدا ئەقىدە مەسىلىسى اللەنىڭ قانۇننى ھۆكۈمران قىلىش ياكى جاھىلىيەت ۋە شىرىكنى ھۆكۈمران قىلىش مەسىلىسى. اللەنى ھەقىقي تونۇش ۋە اللەغا ھەقىقي ئىشىنىش نەتىجىدە «اللەنى ئىلاھلىقتا بىر» دەپ ئېتىقاد قىلغانىغا ئوخشاش، ھاكىمىيەتتىمۇ بىر دەپ ئېتىقاد قىلىشنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ. چۈنكى الله ياراتقۇچى ۋە ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى، شۇڭا ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىش ۋە ئۇنىڭ قانۇنىغا ئەگىشىش كېرەك. ئەقىدە ۋە شەرىئەت ئىككىسى بىر مەسىلە، بۇ ئىككىسى بىر مەنبەدىن كەلگەن، يەنە بىر غايىدە ئۇچرىشىدۇ.

مەنبە ۋە غايە اللەغا ئىشىنىش ۋە اللەغا بويسۇنۇشتۇر.

ھەر قانداق جاھىلىيەتنىڭ ئۇنى مەيدانغا كەلتۈرگەن تۈنجى بەلگىسى اللەغا ھەقىقي ئىشەنمەسلىك ۋە اللەغا ھەقىقي بويسۇنماسلىق. بۇنىڭدا ئەقىدە ۋە شەرىئەتنىڭ ھېچقانداق پەرقى يوق.

ئىمان-ئىلاھلىقتا يالغۇز بىر اللەغا ئىشىنىشنى تەلەپ قىلسا، ئىسلام-ھاكىمىيەتتە يالغۇز بىر اللەغا بويسۇنۇشنى تەلەپ قىلىدۇ. جاھىلىيەت اللەنىڭ بىردىن بىر ئىلاھ ۋە ھۆكۈمرانلىقىنى ئېتىراپ قىلماستىن، الله بىلەن باشقا

ئىلاھلارنى ئورتاقلاشتۇرۇپ، ئۇنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلماسلىقتىن كېلىپ چىقىدۇ.

ئەگەر جاھىلىيەت اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلمايدىكەن ئۇنداقتا ئۇ ئىدىيۋى خاھىشىغا ئەگىشىدۇ.

مانا بۇ ھەر قانداق جاھىلىيەتنىڭ اللەغا ھەقىقىي ئىشەنمەسلىك ۋە اللەغا بويسۇنماسلىقتىن ئىبارەت بىر مەنبەدىن كېلىپ چىققان ئىككىنچى بەلگىسىدۇر.

" وَأَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ [29] "

«ئۇلارنىڭ ئارىسىدا الله ساڭا نازىل قىلغان قۇرئاننىڭ ئەھكامى بويىچە ھۆكۈم قىلغىن. ئۇلارنىڭ ئىدىيۋى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن! ئۇلارنىڭ الله ساڭا نازىل قىلغان قۇرئاننىڭ بىر قىسمىدىن سېنى ۋاز كەچتۈرىشىدىن ساقلانغىن.»

دېمەك مەسىلە چەمبەرچاس باغلانغان. اللەغا ئىشىنىشتىن اللەغا بويسۇنۇش ۋە ئۇنىڭ قانۇنلىرىغا ئەگىشىپ كېلىپ چىقىدۇ. ئەمما «جاھىلىيەت» «ئىدىيۋىي خاھىش»قا ئەگىشىدۇ. اللەنىڭ قانۇنىدىن باشقا ھەر قانداق قانۇن ئىدىيۋى خاھىشىدۇر. مانا بۇلارنى الله شۇنداق بېكىتتى. ھاياتلىق تارىخى ئەمەلىيەتتە ئىسپاتلىدى.

ئىدىيۋى خاھىشلار دەۋردىن دەۋرگە ، مۇھىتتىن مۇھىتقا، بىر مىللەتتىن ئىككىنچى بىر مىللەتكە ئۆتۈشۈش جەريانىدا خىلمۇ-خىل بولدى. بىراق ئۆزگەرمەيدىغىنى بىر بۆلۈك ئادەملەرنىڭ ئىدىيۋى خاھىشىغا تايىنىپ، باشقا كىشىلەرگە ھۆكۈمرانلىق قىلىشى ئىدى. مەلۇم شەخس ياكى كوللېكتىپنىڭ

---

[29] سورة المائدة [49] .

مەنپەئەتى ئۈچۈن باشقا ئادەملەرنى ئۆز ئىدىيەسى بويىچە ئۆزگە بويسۇندۇراتتى.

اللهنىڭ شەرىئىتى بۇنداق ئىدىيۋى خاھىشلاردىن پۈتۈنلەي پاك، چۈنكى اللهنىڭ بىرەر كوللېكتىپ ياكى بىرەر گۇرۇھ بىلەن «مەنپەئەت» مەسىلىسى مەۋجۇت ئەمەس.

" مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعِمُونِ [30] " .

«ئۇلاردىن مەن رىزىق تىلىمەيمەن ۋە ئۇلارنىڭ مېنى ئوزۇقلاندۇرۇشىنى تىلىمەيمەن »

الله بارلىق ئىنسانلارنى باراۋەر ياراتقان... تەقۋادارلىقتىن باشقا ئىشتا ھېچكىم ئارتۇق بولالمايدۇ.

" يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوباً وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ " [31] .

«ئى ئىنسانلار! سىلەرنى بىز ھەقىقەتەن بىر ئەر، بىر ئايالدىن، (ئادەم بىلەن ھەۋۋادىن ئىبارەت) بىر ئاتا بىر ئانىدىن ياراتتۇق، ئۆز ئارا تونۇشۇشۇڭلار ئۈچۈن سىلەرنى نۇرغۇن مىللەت ۋە ئۇرۇق قىلدۇق، ھەقىقەتەن ئەڭ تەقۋادار بولغانلىرىڭلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ھۆرمەتلىك ھېسابلىنىسىلەر (يەنى كىشىلەرنىڭ بىر ـ بىرىدىن ئارتۇق بولۇشى نەسەب بىلەن ئەمەس، تەقۋادارلىق بىلەن بولىدۇ)، ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر»

---

[30] سورة الذاريات [57] .
[31] سورة الحجرات [13] .

دېمەك ھەرقانداق دەۋر ۋە ھەر قانداق جايدا اللەنىڭ قانۇنىغا ئەگىشىش-ئىسلام. ئىدىۋى خاھىشقا ئەگىشىش-جاھىلىيەت.

ھەرقانداق جاھىلىيەتتە ئورتاق بولغان ئۈچىنچى بەلگە يەر شارىدا شەيتانلارنىڭ مەۋجۇت بولۇشى . ئۇلارنىڭ ئاساسلىق مەقستى ئىنسانلارنى اللەغا چوقۇنۇش ۋە اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلىشتىن قايتۇرۇپ، ئۆزىگە چوقۇنۇشقا ۋە ئۆزىنىڭ كۆرسەتمىسى-ئىدىۋى خاھىش-بويىچە ھۆكۈم قىلىشقا ئۆزگەرتىشتىن ئىبارەت.

" اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ "[32] .

«ئاللاھ مۆمىنلەرنىڭ ئىگىسىدۇر، ئۇلارنى (كۇفرىنىڭ) زۇلمەتلىرىدىن (ئىماننىڭ) يورۇقلۇقىغا چىقىرىدۇ؛ كاپىرلارنىڭ ئىگىسى شەيتاندۇر، ئۇلارنى (ئىماننىڭ) يورۇقلۇقىدىن (گۇمراھلىقنىڭ) قاراڭغۇلۇقىغا چىقىرىدۇ. ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاختۇر، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر»

" الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ "[33] .

« مۆمىنلەر ئاللاھنىڭ يولىدا جىھاد قىلىدۇ، كاپىرلار شەيتاننىڭ يولىدا ئۇرۇش قىلىدۇ؛ شەيتاننىڭ دوستلىرى بىلەن ئۇرۇش قىلىڭلار (سىلەر ئۇلارنى يېڭىسىلەر)، شەيتاننىڭ تەدبىرى ھەقىقەتەن ئاجىزدۇر »

شەيتانلارنىڭ مەۋجۇت بولۇشى اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن يىراقلىشىشنىڭ ئەڭ ئاساسلىق بەلگىسى... ئىنسانلار اللەغا ئىبادەت قىلىشتىن ئېغىپ كەتكەن چاغدا، باشقا مەۋجۇدىيەتكە يالغۇز ياكى الله بىلەن قوشۇپ، ئىبادەت قىلىشقا

---

(32) سورة البقرة [257] .

(33) سورة النساء [76] .

يۈزلىنىدۇ. ئەنە شۇ چاغدا بۇ مەبۇدلار شەيتانلارغا ئايلىنىدۇ. شەيتانلار مەيلى شەخس ياكى كوللېكتىپ ياكى گۇرۇھ ياكى ئۆرپ-ئادەت ياكى ئەنئەنە ياكى ئىنسانلارنى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىۋاتقان قانداق بىر مۇستەبىت كۈچ بولسۇن، ھېچكىم ئۇلارنىڭ بۇيرۇقلىرىنىڭ سىرتىغا چىقىپ كېتەلمەيدۇ.

شەيتانلار مەيلى شەخس ياكى كوللېكتىپ ياكى بىرەر گۇرۇھ بولسۇن ئىنسانلارنى اللەغا ئىشىنىپ ئۇنىڭغا ھەقىقي ئىبادەت قىلىشنى قەتئىي خالىمايدۇ. چۈنكى ھوقۇق اللەغا تەۋە بولغان چاغدا، ئۇلار ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل ياشيالمايدۇ. ئىنسانلارنى اللەغا ئىبادەت قىلىشتىن توسۇپ قالمىغاندا، ئۆزىنىڭ ئىدىيۋى خاھىشىنى كىشىلەرگە مەجبۇرى تېڭىپ، ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولالمايدۇ.

شۇ سەۋەبتىن شەيتانلار دائىم توغرا ئەقىدىگە نىسبەتەن دۈشمەنلىك مەيدانىدا تۇرىدۇ. چۈنكى ئۇلار ھوقۇقنىڭ بىرەر شەخسكە ياكى ئۇنىڭ مەنپەئەتىگە تەۋە بولۇشنى خالايدۇ. بىراق توغرا ئەقىدە بولسا ھوقۇقنى يالغۇز بىر اللەغا تەۋە قىلىدۇ.

شۇڭا جاھىلىيەت-اللەغا ئىبادەت قىلىشتىن ئېغىپ كېتىش-ھەر دائىم شەيتانلار بىلەن بىللە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ.

ھەرقانداق جاھىلىيەتتە ئورتاق بولغان تۆتىنچى بەلگە اللەنىڭ پرىنسىپىدىن يىراقلىشىشقا ئەگىشىپ، شەھۋەت دولقۇنلىرىغا غەرق بولۇشتۇر. (گەرچە ئۇنىڭ ئىنسان تەبىئىتىدە يوشۇرۇن سەۋەبلىرى بولسىمۇ!)

" زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِـنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا .. " [34] .

[34] سورة آل عمران [14] .

« ئاياللار، ئوغۇللار، ئالتۇن ـ كۈمۈشتىن توپلانغان كۆپ ماللار، ئارغىماقلار، چارۋىلار ۋە ئېكىنلەردىن ئىبارەت كۆڭۈل تارتىدىغان نەرسىلەرنىڭ مۇھەببىتى ئىنسانلارغا چىرايلىق كۆرسىتىلدى. ئۇلار دۇنيا تىرىكچىلىكىدە مەنپەئەتلىنىدىغان (باقاسى يوق) شەيئىلەردۇر؛ ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا بولسا قايتىدىغان گۈزەل جاي (يەنى جەننەت) باردۇر (شۇنىڭ ئۈچۈن باشقىغا ئەمەس، جەننەتكە قىزىقىش كېرەك)»

مۇشۇلارنىڭ ھەممىسىدىن مەلۇم مىقداردا بولۇش، ئىنسانىيەت تۇرمۇشى ئۈچۈن ھەقىقەتەن زۆرۈر. ئىنسان زېمىندا مەسئۇل بولىدىغان خەلىپىلىك ۋەزىپىسى ئۈچۈن مۇشۇ نەرسىلەر بولمىسا زادى بولمايدۇ.

شۇڭا ئىنسان مەۋجۇدىيىتىدىكى يېمەك-ئىچمەك، كىيىم-كېچەك، تۇرالغۇ، جىنسىيەت، ئۆزىنى كۆرسىتىش، شەخسىيەتچىلىك قاتارلىق تەبئىي ئىنتىلىشلەر ئۇنى ھاياتقا باغلاپ، ياشاشقا ئىلھاملاندۇرىدۇ.

لېكىن بۇ نەرسىلەر مۇۋاپىق مىقداردىن ھالقىپ، ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنى بويسۇندۇرغۇچى شەھۋەتكە ئايلانغان چاغدا، ئىنسان الله پەقەت شۇ مەقسەتتىلا ياراتقان تەبئىي ۋەزىپىسىنى ئادا قىلالمايدۇ. شەھۋەت-ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنى ۋەيران قىلىپ، ئۇنىڭ كۈچىنى تارمار قىلىدۇ. ئۇنى خەلىپىلىك ۋەزىپىسىدىن ئاغدۇرۇپ، الله ھۆرمەتلىك ۋە ئۇلۇغ قىلىپ ياراتقان ئالىيجاناب ئىنسانىي دەرىجىدىن ھايۋان ۋە شەيتانلارنىڭ دەرىجىسىگە چۈشۈرۈپ قويىدۇ. شەھۋەتلەرنىڭ ئىنسان مەدەنىيىتىگە تەسىر كۆرسىتىشى ۋە بويسۇندۇرۇشنى چەكلىگىلى بولمايدىغان بىردىنبىر ئامىل اللەغا بولغان ئەقىدە ۋە اللەنىڭ شەرىئىتىگە ئاساسلانغان تۈزۈمنىڭ سايىسىدىكى ھايات.

ئەسىرلەر جەريانىدىكى ئۇزاق مۇددەتلىك ئىنسانىي تەجرىبە بۇ ھەقىقەتنى كۆچەيتىدۇ! اللەنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە مېڭىش ياكى شەھۋەت دولقۇنلىرىغا غەرق بولۇش.

جىنسى شەھۋەت- شەھۋەتلەرنىڭ مۇقەددىمىسىدۇر.

ئىنسان اللەغا قايتمىسا، مەڭگۈ شەھۋەتلەردىن ئۆزىنى تارتالمايدۇ.

ئۇ بەزىدە قانۇنىيەتنىڭ جازاسىدىن قورقۇپ، قانۇن جىنايەت دەپ قارىغان ئىشلارنى مەخپىي قىلىشى مۇمكىن.

يەنە بەزىدە ئۇ ئادەملەردىن قورقۇپ، جىنايەتنى ئۇلاردىن يوشۇرۇن ھالدا سادىر قىلىشى مۇمكىن.

بىراق ئۇ اللەدىن قورقمىسا ھەرگىز جىنايەتتىن ھەقىقىي باش تارتالمايدۇ. چۈنكى ئۇ ئۆزىنىڭ جىنايىتىنى اللەدىن يوشۇرالمايدۇ.

تارىخى پاكىتلارغا قارىغاندا، ھەر قانداق جاھىلىيەت پاھىشە قىلمىشىنى ئوچۇقتىن-ئوچۇق چەكلىمەيدۇ. ئەرەب جاھىلىيتى، پارس جاھىلىيتى، ھىندى جاھىلىيتى بولسۇن ياكى گرېك، رىم ، پىرئەۋن جاھىلىيتى بولسۇن ۋە ياكى ھازىرقى زامان 20-ئەسىر جاھىلىيتى بولسۇن ھەممىسى ئوخشاش.

بىراق سەۋەبلەر ئوخشىمايدۇ...

بەزىدە ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان شەيتانلار پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۆزىنىڭ مەنپەئەتىنى قوغداشقا بېرىلىپ كېتىش سەۋەبىدىن كىشىلەرنىڭ جىنسى ئىشلاردىكى ئازغۇنلۇقلىرىغا كۆڭۈل بۆلۈپ بولالمايدۇ. ۋە ياكى بۇ ئازغۇنلۇقنى تۈزىتىش ئۇلار ئۈچۈن ئانچە مۇھىم بولمايدۇ.

بەزىدە شەيتانلار بۇزۇقچىلىقنى قەستەن تارقىتىش ئارقىلىق ھارام مەنپەئەتتىن ھوزۇرلانماقچى ياكى كىشىلەرنى جىنسى بۇزۇقچىلىق پاتقىقىغا غەرق قىلىۋېتىپ، ئۇلارغا چۈشىۋاتقان زۇلۇمدىن ئۇلارنى بىخۇدلاشتۇرماقچى، نەتىجىدە ئۇلارنى شەيتانلار ھەققىدىكى مۇھاكىمىدىن قايتۇرۇپ، ھەممىنى ئۇلارغا ئۇنتۇلدۇرماقچى بولىدۇ .

قانداقلا بولمىسۇن بۇ يەردە ھەر قانداق جاھىلىيەت بىلەن شەھۋەت غەرق بولۇش ئوتتۇرىسىدا زەنجىرسىمان مۇناسىۋەت بار.

ئەنە ئاشۇلار تارىختىن بۇيان زېمىن يۈزىدىكى ھەر قانداق جاھىلىيەتتە گەۋدىلىك بولغان بەلگىلەر بولۇپ ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى «اللەغا ئىبادەت قىلىشنى رەت قىلىش» تىن ئىبارەت ئەڭ ئاساسلىق بەلگىدىن كېلىپ چىققان...

ھەرقانداق جاھىلىيەت بۇ ئورتاق بەلگىدىن خالى بولالمايدۇ.

بۇ بەلگىلەر ئەرەب جاھىلىيتى، پارس ۋە گرېك جاھىلىيتى، رىم ۋە پىرئەۋن جاھىلىيتى... قاتارلىق جاھىلىيەتلەردە بار ئىدى. شۇنىڭدەك ھازىرقى زامان جاھىلىيتىدىدىمۇ مەۋجۇت بولۇپ ، سىرتقى كۆرۈنۈشلەردە بىر-بىرىگە ئوخشىمايدۇ. بەزى چاغلاردا بىر-بىرىدىن پەرىقلىنىپمۇ كەتمەيدۇ.

ئەرەب جاھىلىيتىدە اللەغا ئىبادەت قىلىشتىن بىر پۈتۈن ئېغىپ كەتكەن بولۇپ ، الله بىلەن قوشۇپ بۇت ۋە ھەيكەللەرگە ئىبادەت قىلاتتى.

اللەنىڭ شەرىئىتىنىڭ ئورنىدا جاھىلىيەت قانۇنلىرى ۋە ئادەتلىرى ھۆكۈمرانلىق قىلاتتى. كۈچلۈكلەر ئاجىزلارنى ناھەق بوزەك قىلاتتى. قەبىلە كاتتىباشلىرى ۋە ئۇندىن باشقا كاھىنلار، بەيتۇللانىڭ ئىشلىرىغا مەسئۇل ئاقساقاللار، ئازغۇن ئۆرپ-ئادەتنى ياقلىغۇچىلار، خالىغان ئىشنى ھارام قىلىپ، خالىغاننى يولغا قوياتتى. ئۇلار ئۆز خاھىشى بويىچە «بىر يىل ھالال قىلسا يەنە بىر يىل ھارام قىلاتتى» ئۇلار زالىم ھاكىمىيەت بەرپا قىلىپ، كىشىلەرنى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلاتتى ۋە ئۆزىگە بويسۇندۇراتتى... ھاراق، ئايال، قىمار... ئۆلتۈرۈش، بۇلاڭ-تالاڭ قىلىش، ھۇجۇم قىلىش، قىساسخورلۇق ۋە زوراۋانلىقتىن پەخىرلىنىش... قاتارلىق شەھۋەتلەر مەۋجۇت ئىدى.

ئارىدىن 14ئەسىر ئۆتكەن بۈگۈنكى كۈندىمۇ ئوخشاشلا جاھىلىيەت دەل ئاشۇ ئاساسلار بويىچە مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتىدۇ .

اللەغا ئىبادەت قىلىشتىن بىر پۈتۈن ئېغىپ كېتىش... سۆزلەپ ئولتۇرۇش ئارتۇقچە بولغان مەشھۇر بىر ئىشتۇر. بۇ خىل ئەھۋال ماھىيەتتە ۋە سىرتقى كۆرۈنۈشلىرىدە ئەقىدە ۋە شەرىئەتتىن ئېغىپ كېتىش دائىرىسىدىلا توختاپ قالماستىن بەلكى مۇكەممەل ئاتېزىمچىلىققا تەرەققىي قىلدى. شەخسلەر ئۇنىڭدىن ھوزۇرلىنىۋاتىدۇ زالىملار ئۇنى كىشىلەرگە مەجبۇرى تېڭىۋاتىدۇ. شەيتانلار پۈتكۈل ئەھۋالدا ئۇنىڭدىن ئىپتىخارلىنىۋاتىدۇ.

ئەمما ئىدىيۋى خاھىشقا ئەگىشىش مەسىلىسىگە كەلسەك،ئۆزىنىڭ بېشىغا ئۆزى مىنىپ، ئىدىيۋى خاھىشقا ئەگىشىدىغان بۇنداق تەسىر تارىختا بولۇپ باقمىغان. ھەممە ئىشلاردا ئېتىقادنى پاچاقلاپ تاشلاش، مۇقەددەس نەرسىلەرنى ئويۇنغا ئايلاندۇرۇش، ئىنسان پائالىيىتىنى قېلىپلاشتۇرىدىغان مەسئۇلىيەت تۇيغۇسىنى يوق قىلىش... قاتارلىقلار... شەرق ۋە غەرىپتە پەيدا بولغان... مۇشۇ ئەسىرنىڭ «يېڭى كەشپىيات»لىرى بولۇپ قالدى.

شەيتانلار نېمە دېگەن كۆپ-ھە! كاپىتالىزم شەيتانلىرى، پىرولتارىيات شەيتانلىرى، مۇقەددەس شەخس ، بۇزۇق ئۆرپ-ئادەت ۋە چۈشكۈن قىممەت... شەيتانلىرى، شەيتانلار ھەر تەرەپتە يامرىماقتا!

ئەمما شەھۋەتلەر... !!!

مانا بۇلار تارىختىن بۇيانقى يەر شارىدىكى ھەرقانداق جاھىلىيەت ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇپ قالالمايدىغان بەلگىلەر.

ئەگەر بىز ھەر قانداق جاھىلىيەتتە ئورتاق بولغان بۇ بەلگىلەرنى كۆرۈپ بولساق، ئۇنداقتا بىز تۆۋەندە ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدە خۇسۇسىيىتىنى قىسقىچە كۆرسىتىپ ئۆتىمىز. شۇندىلا بۇ جاھىلىيەتنىڭ ئومۇمىي كۆرۈنىشى بىزنىڭ كۆز ئالدىمىزدا نامايان بولىدۇ . گەرچە بۇ خۇسۇسىيەتلەر اللەغا بويسۇنۇشنى رەت قىلىشتىن ئىبارەت ئاساسى خۇسۇسىيەتتىن كېلىپ چىققان بولسىمۇ، بىراق بۇ خۇسۇسىيەتلەر

ئومۇميۈزلۈك كۆرۈنۈشتە يالغۇز ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىگە مەنسۇپ، چۈنكى ئۇ مۇھىت ۋە شارائىتنىڭ نەتىجىسى، اللەنىڭ پرىنسىپىدىن يىراقلىشىش ۋە اللەنىڭ پرىنسىپى بىلەن دۈشمەنلىشىش ئاساسىدا پەيدا بولغان ئىلمىي، سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي تەرەققىياتنىڭ نەتىجىسى.

تارىختىكى ھەر قانداق جاھىلىيەتنىڭ باشقا ئورتاق بەلگىلەر بىلەن قوشۇپ، ئۆزىگە خاس بەلگىلىرى بار.

مەسىلەن: ئەرەب جاھىلىيتى قىزلارنى تىرىك كۆمۈۋېتىش، ئەر-ئاياللار بەيتۇللانى يالىڭاچ تاۋاپ قىلىش، بەزى زىرائەت ۋە چارۋىلارنى سەۋەبسىز ھارام قىلىش دېگەندەك كۈلكىلىك ۋە غەلىتە ئىشلار بىلەن مەشھۇر ئىدى.

" وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيباً فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ، وَكَذَلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلادِهِمْ شُرَكَاؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ، وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءً عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ، وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَى أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ .. " [35] .

« مۇشرىكلار ئاللاھ ياراتقان ئېكىنلەردىن ۋە چاھار پايلاردىن (يەنى تۆگە، كالا، قويلاردىن) ئاللاھ ئۈچۈن بىر ھەسسە (بۇتلىرى ئۈچۈن بىر ھەسسە) ئايرىپ قويۇپ، ئۆز گۇمانلىرىچە (ھېچقانداق دەلىلسىزلا): «بۇ ئاللاھ

(35) سورة الأنعام [136 – 139] .

ئۈچۈندۇر، بۇ مەبۇدلىرىمىز ئۈچۈندۇر» دېدى. بۇتلىرىنىڭ نېسىۋىسىدىن ئاللاھنىڭكىگە قوشۇشقا بولمايتتى، ئاللاھنىڭ نېسىۋىسىدىن بۇتلىرىنىڭكىگە قوشۇشقا بولاتتى (مۇشرىكلار ئاللاھقا ئاتىغان ھەسسىسىدىن بۇتلارغا ئاتىغان ھەسسىسىگە بىرەر نەرسە قوشۇلۇپ قالسا، ئۇنى بۇتلىرىنىڭ ھەسسىسى ئىچىدە قالدۇراتتى ۋە ئاللاھ باي، بۇنىڭغا موھتاج ئەمەس، دەيتتى. بۇتلىرىغا ئاتىغان ھەسسىسىدىن ئاللاھقا ئاتىغان ھەسسىسىگە بىرەر نەرسە قوشۇلۇپ قالسا، ئۇنى بۇتلىرىنىڭ ھەسسىسىگە قايتۇرۇۋېتەتتى). ئۇلارنىڭ قارارى نېمىدېگەن قەبىھ!. مۇشرىكلارنىڭ شېرىكلىرى (يەنى شەيتانلار) مۇشرىكلارنى ھالاك قىلىش ۋە ئۇلارنىڭ دىنىنى قالايمىقانلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرىغا بالىلىرىنى ئۆلتۈرۈشنى، شۇنىڭدەك (يەنى ئاللاھقا ۋە بۇتلارغا ھەسسە ئايرىپ قويۇشتەك تەقسىماتنى شەيتانلارغا ۋە مۇشرىكلارغا چىرايلىق كۆرسەتكەندەك) چىرايلىق كۆرسەتتى. ئەگەر ئاللاھ خالىغان بولسا ئىدى، ئۇلار بۇ (قەبىھ) ئىشنى قىلمايتتى، ئۇلارنى ئاللاھقا چاپلىغان يالغانلىرى بىلەن بىللە تەرك ئەت. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ گۇمانىچە: «بۇ ھايۋانلار ۋە ئېكىنلەر (مەبۇدلىرىمىزغا خاس بولۇپ، باشقىلارغا) ھارامدۇر، ئۇلارنى پەقەت بىز خالىغان ئادەملەرلا يەيدۇ، بۇ ھايۋانلارنى مىنىش ھارامدۇر، بۇ ھايۋانلارنى بوغۇزلىغاندا ئاللاھنىڭ ئىسمىنى ئېيتىشقا بولمايدۇ» دېدى. ئۇلار ئاللاھقا يالغان چاپلىدى، ئاللاھ ئۇلارنى يالغان چاپلىغانلىقلىرى ئۈچۈن جازالايدۇ. ئۇلار: «بۇ ھايۋانلارنىڭ قورساقلىرىدىكى باللىرى بىزنىڭ ئەر كىشىلىرىمىزگە خاستۇر، بىزنىڭ خوتۇن كىشىلىرىمىزگە ھارامدۇر» دېدى. ئەگەر تۇغۇلغان ھايۋان ئۆلۈك بولسا، بۇ ئەر كىشىلەر بىلەن خوتۇن كىشىلەر ئارىسىدا ئورتاقتۇر (يەنى ئۇنى ھەممەيلەن تەڭ يەيدۇ) دەپ (ھالال ـ ھارامنى تەيىنلەشتى). ئاللاھقا يالغان چاپلىغانلىقلىرى ئۈچۈن ئاللاھ ئۇلارنى جازالايدۇ. شۈبھىسىزكى، ئاللاھ ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر»

گىرېك جاھىلىيتى ئەقىلگە چوقۇنۇش ۋە جىسمنى ئۇلۇغلاش بىلەن پەرقلىنەتتى. رىم جاھىلىيتى ۋەھشىي چېلىشىش مۇسابىقىلىرى بىلەن، ھىندى جاھىلىيتى بۇددىزىم تۇزۇملىرى بىلەن پەرقلىنەتتى. بۇ تۇزۇم پاھىشە ئاياللارنى ئىبادەتخانىلارنىڭ خىزمىتىگە بەلگىلەپ، ئاياللارنى بۇلغىغان ئابرۇيىنى سېتىپ، ئىبادەتخانىغا خىزمەت قىلىشى كېرەك دەيتتى. ئۇلارنىڭ قارىشىچە ئاشۇمۇ دىنىنىڭ بىر قىسمى ئىدى. قەدىمكى مىسىر جاھىلىيتى پىرئەۋنگە چوقۇنۇش، مۇقەددەس پىرئەۋنىنىڭ خىزمىتى ئۇچۇن تالاي خەلقنى ئېكىسپىلاتاتسىيە قىلىش بىلەن پەرقلىنەتتى. ئوتتۇرا ئەسىر جاھىلىيتى بولسا چېركاۋلارنىڭ مۇستەبىتلىكى، چېركاۋ دائىرىسىدىكى ئەخلاقى بۇزۇقچىلىق ۋە مەغپىرەت چېكى... دېگەنلەر بىلەن پەرقلىنەتتى.

دەل شۇنىڭدەك ھازىرقى زامان جاھىلىيتىنى يۇقىرىقى بەلگىلەردىن باشقا ئۆزىگە خاس بەلگىلىرى بىلەن ئىلگىرىكى جاھىلىيەتلەردىن پەرقلەندۇرۇپ تۇرىدىغان ئالاھىدە خۇسۇسىيەتلەر بار بولۇپ ، بۇلارنى تەخمىنەن تۆۋەندىكىدەك بىر نەچچە دائىرىدىن ئىزاھلاش مۇمكىن.

1-ئىنسانىيەتنى اللەنىڭ ھىدايىتىدىن ئازدۇرۇپ، اللەنىڭ مەخلۇقلىرىنى ئەسكىلىك ۋە قىينىچىلىققا گىرىپتار قىلىش ئۇچۇن خىزمەت قىلىۋاتقان يۈكسەك ئىلمى تەرەققىيات.

2-ئىنساننىڭ ئىلمى ۋە ماددىي تەرەققىيات نەتىجىلىرىگە مەپتۇن بولۇپ ، ئۆزىنى اللەغا ئېھتىياجى چۈشمەيدىغاندەك ياكى ئۆزىنى ئىلاھ بولۇپ قالغاندەك ھېس قىلىپ، اللەغا قارشى ئىپتىخارلىنىش.

3-ئىجتىمائىيەت، ئىقتىساد، روھىيەت ۋە ھاياتنىڭ باشقا ساھەلىرىدە كىشىلەرنى ئازغۇنلۇققا يۈزلەندۈرىۋاتقان «ئىلمى» نەزەرىيەلەر.

4- تەرەققىيات زاۋالتى...

5-ئاياللار «ئازادلىقى»

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ھەققىدە كېلەركى ئىككى بۆلۈمدە تەپسىلىي سۆزلىنىدىغان بولغاچقا، بىز بۇيەردە ئۇنىڭ خۇسۇسىيىتى ياكى ئورتاق بەلگىلىرى توغرىسىدا بىر-بىلەپ توختالمايمىز. بىراق بۇ بۆلۈمنىڭ ئاخىردا مۇشۇ جاھىلىيەتتە مەۋجۇت بولۇۋاتقان «ئازغۇنلۇق»لار ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە بىرىمىز.

بۇ جاھىلىيەتنىڭ ئەڭ چوڭ ئازغۇنلۇقى ئۇنىڭ ھەقىقەتەن كۆپ بىلىم ۋە ماددىي كۈچكە ئىگە بولغانلىقىدا. ئۇ يەر شارىدىكى ئىنسانىيەتكە ماددىي مەدەنىيەت جەھەتتە كۆپلىگەن ئاسانلىقلارنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ بەردى.

ئۇلارنىڭ بىر قىسمى قارىماققا ئىنسانىيەتنىڭ پايدا مەنپەئەتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغاندەك كۆرۈنىدۇ .

شۇڭا بىز بۇ كىتابنىڭ مۇقەددىمىسىدە «ھازىرقى زامان جاھىلىيتى تارىختىكى ھەرقانداق جاھىلىيەتكە قارىغاندا تېخىمۇ قورقۇنۇچلۇق تېخىمۇ رەزىل ۋە تېخىمۇ قاباھەتلىك جاھىلىيەت» دەپ ئېيتتۇق.

چۈنكى قەدىمكى جاھىلىيەتلەرنىڭ «خاتالىقى» ناھايىتى ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بۈگۈنكى جاھىلىيەت كىشىلەرنىڭ ئەقلى ۋە روھى دۇنياسىنى قاپلاپ كەتكەن بولسىمۇ، بىراق ئۇلار ئۇنىڭ خاتالىقىنى ئېنىق كۆرۈۋالالمايدۇ. ئەكسىچە تەشەببۇس قىلىنىۋاتقان ھەقىقەتلەرنى خاتالىق ياكى زىيان تارتىش دەپ ئويلايدۇ.

شۇنداق بولسىمۇ جاھالەت، رەزىللىك ۋە جىنايەتنىڭ «مىقدارى» يەنىلا تۆۋەن ھالەتتە بولۇپ ، ھىدايەت ئۆزىنىڭ تەمكىن سالمىقى بىلەن كەسكىن كۈرەشلەردە غەلىبە قىلىپ كېلىۋاتىدۇ. كىشىلەر ھەقىقەتنى ئېنىق بىلىۋالغاندىن كېيىن ھەرگىزمۇ ئۇنىڭدىن يېنىۋالمايدۇ.

بىراق بۈگۈن خاتالىق ئىلىمنى ئۆزىگە دەستەك قىلىپ، ئۇنى زالالەتنىڭ قولچۇماقچىسىغا ئايلاندۇرۇۋالدى. شۇڭا ئادەملەرنىڭ كۆڭلىدە ھەق بىلەن

ناھەق، توغرا بىلەن خاتا ئايرىلىشىپ كەتكەچكە، كىشىلەر بۇنى ئېنىق پەرقلەندۈرەلمەيۋاتىدۇ.

توغرا ماددىي كۈچ ئازغۇنلۇق سەۋەبلىرىدىن بىرى.

تارىختىكى ھەر قانداق جاھىلىيەت تۈرلۈك ماددىي كۈچلەرنىڭ بىرەرسىگە ئاساسلىنىدىغان بولۇپ ، شەيتانلار ئۇنىڭغا تايىنىدۇ ۋە ئۇنى كىشىلەرگە مەجبۇرى تاڭىدۇ. ئادەملەر شەيتانلارنىڭ ئېيتقانلىرىنى قورقۇش ۋە ئىنتىلىش تۇيغۇسى بىلەن نائىلاج قوبۇل قىلىشقا مەجبۇر بولىدۇ . ئۇلار ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى قارشىلىق قىلماستىن ياكى قارشىلىق ھەققىدە ئويلىنىپ باقماستىن قوبۇل قىلىدۇ. شۇنداق بولسىمۇ، قەدىمكى جاھىلىيەتتىكى ئاشۇ ماددىي كۈچلەر قورقۇنچ ، ۋەيرانچىلىق ۋە ئىنتىزام جەھەتتە بۈگۈنكىدىن كۆپ ئاددىي ئىدى. چۈنكى ئۇلار بۈگۈن ئىقتىسادنى كونترول قىلىش ۋاستىسى بىلەن ياكى قىرغۇچى قوراللار بولماستىن، بەلكى ئىنسانىيەت تارىختىن بۇيان كۆرۈپ باقمىغان دەرىجىدىكى كەڭ دائىرىلىك ئاخبارات ۋاستىلىرى ئىدى. ئۇلار ھەر دائىم گېزىت، رادىيو ۋە كىنو-تېلېۋىزىيەدە كىشىلەرنىڭ ئىدىيەسى ۋە ئىچكى دۇنياسىغا ھۆكۈمرانلىق قىلماقتا. نەتىجىدە ئادەملەر خاتالىقنى ھەقىقەت دەپ ئويلاپ قالسا، ھەقىقەتنى رېئال دۇنيادا مەۋجۇت بولمىغان فانتازىيەلىك خىيال دېگەن ئويلارغا كېلىپ قالماقتا!

بۈگۈنكى جاھىلىيەت ئىنسانلارغا مەلۇم ياخشىلىق ۋە مەنپەئەتنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ بەردى.

چۈنكى ھەرقانداق جاھىلىيەتتە قىسمەن ياخشىلىق ئامىللىرى مەۋجۇت بولۇپ ، يەر شارىدىكى ھەرقانداق جاھىلىيەت ھەرقانداق ئەھۋالدا بۇ خىل ياخشىلىقتىن بىر پۈتۈن خالى بولۇشى مۇمكىن ئەمەس... بۇنداق بولۇشى شەيئىلەرنىڭ خاراكتېرىگە ۋە روھىيەتنىڭ تەبىئىتىگە ئۇيغۇن كەلمەيدۇ.

ئىنسان مەۋجۇدىيىتى ھەر قانچە بۇزۇلسىمۇ، بىر پۈتۈن رەزىللىشىپ كەتمەيدۇ بەزىدە ئۇنى جىنايەت بىسىۋالغاچقا، ياخشىلىقنىڭ يۈزى كۆرۈنمەي قالىدۇ.

دەرۋەقە ئىنسانلار توپىنىڭ بىر پۈتۈن ئۇنداق بۇلىشى مۇمكىن ئەمەس ئۇلاردا ھەرقانداق ئەھۋالدا قىسمەن ياخشىلىق مەۋجۇت بولىدۇ . ئىنسان روھىيىتىدە ساقلانغان بۇ خىل «قىممەتلىك» ئۆزىنىڭ ئەڭ ناچار ھالىتىدىمۇ ھەر قانداق جاھىلىيەتتە «ياخشىلىق» قىياپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىدۇ. بۇ خىل سىرتقى كۆرۈنۈش ھەقىقەتكە تايانمايدۇ. توغرا پىرىنسىپنىمۇ ئۆزىگە باش مەنبە قىلمايدۇ. شۇنىڭ ئۇچۈن ئۇ ئاستا-ئاستا يوقۇلۇپ كېتىدۇ. لېكىن ئۇ كۆزنى قاماشتۇرۇپ، ئۇلارنى خۇددى جاھىلىيەت ئىچىدە ئەمەستەك تۇيغۇغا كەلتۇرۇپ قويىدۇ...

.. " وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ " (36) .

«ئۇلار ئۆزلىرىنى توغرا يولدا دەپ گۇمان قىلىدۇ»

لېكىن بۇ ھازىرقى زامان جاھىلىيتى- ئۆزىنىڭ ئىلمى ۋە ماددىي ئىمكانىيىتى بىلەن كىشىلەرگە تارىخىي دۇنيانىڭ ھېچقايسىدا ئەمەلگە ئاشمىغان تەڭداشسىز مەنپەئەتنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ بەردى، شۇڭا ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئۆتمۈشتىكى ھەر قانداق ۋاقىتتىكىدىن بەكرەك قاماشتى...

ئۇلار ئۆزلىرىنى خۇددى توغرا يولدا مېڭىۋاتقاندەك ھېس قىلىپ قالدى.

ھازىرقى زامان جاھىلىيتىنىڭ كىشىلەرنى بۇ دەرىجىدە ئازدۇرۇشتا شەكىللەنگەن قاباھەتلىك ئاسىيلىقى الله نىڭ پىرىنسىپىدىن ئىغىپ كېتىشنىڭ تەبىئىي نەتىجىسى.

(36) سورة الأعراف [30] .

ئىنسانلارنىڭ ئېغىپ كېتىش دەرىجىسىنىڭ يۇقىرى ـ تۆۋەنلىكى شەيتانلار كۈچىنىڭ چوڭ-كىچىكلىكىنى بەلگىلەيدۇ... بۇ ئەسىردە ئىنسانلارنىڭ قانچىلىك قاتتىق ئېغىپ كەتكەنلىكىگە پۈتكۈل ئىنسانىيەت تارىخى گۇۋاھ بولالايدۇ... شۇڭا شەيتانلارنىڭ كۈچى تارىختىكى ھەرقانداق باسقۇچنىڭ دائىرىسىدىن ھالقىپ كەتتى...

ئىلىم، كۈچ-قۇۋۋەت ۋە ئىنتىزام... مانا بۇلار مۇشۇ ئەسىرنىڭ بەلگىسى ۋە ئالاھىدىلىكلىرى. بۈگۈنكى كۈندە شەيتانلارغا خىزمەت قىلىۋاتقان قورااللار. بۇ قورااللارنىڭ خاراكتېرى ئۇنى بويسۇندۇرغان خوجايىنىغا خىزمەت قىلىدىغان بىرتەرەپلىمە ئېنېرگىيەدىن ئىبارەت.

ئىنسانىيەت كەلگۈسىدە اللەنىڭ ھەقىقي كۆرسەتمىگە ئەگەشكەن چاغدا، مۇشۇ قورااللارنىڭ ھەممىسىنى ياخشىلىق يولىغا... پۈتكۈل ئىنسانىيەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھەقىقي ياخشىلىق يولىغا خىزمەت قىلدۇرالايدۇ. بۇ زوراۋان جاھىلىيەتكە مەپتۇن بولۇپ كەتكەن كىشىلەر، بۇ جاھىلىيەتنىڭ ئۇلارنىڭ ھېس ـ تۇيغۇسىنى قانداق بۇزغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ قولىغا كەلتۈرۈش ئىمكانىيىتى بولغان ئومۇمىيۈزلۈك ياخشىلىق پۇرسەتلىرىنى قانداق يوق قىلىۋەتكەنلىكىنى ئويلاپ باققان بولسا ئىدى، بۈگۈنكى جاھىلىيەت تۇرمۇشىنى ئۇلارغا ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىشتىكى ئىلمى پائالىيىتىدە تېببىي ۋە ئىجتىمائىي خىزمەتلەردە مۇشۇ تۈزۈمدە ئېرىشكەن مەلۇم «ئادالەتلەر»دە ئۇلارغا تەقدىم قىلغان مەنپەئەتنىڭ مەقسىتىنى چۈشەنگەن بولاتتى. ئەمەلىيەتتە ئۇ شەيتانلار ئۆزلىرىنىڭ زېمىنىدىكى ھۆكۈمرانلىقىنى ساقلاپ قېلىش ۋە ئاۋام خەلقنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇۋېلىش ئۈچۈن كىشىلەرگە تارقاتقان ئەرزىمەس نەرسىلەر ئىدى. شۇنداق بولغاندا شەيتانلار ھۆكۈمرانلىقىنىڭ پەيزىنى سۈرۈپ، بىگۇناھ خەلقنى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلالايتتى. تارىختىكى شەيتانلارنىڭ ھېچ بىرىدە بۇنداق خۇسۇسىيەتلەر قەتئىي جۇغلىنىپ باقمىغان.

كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ ھەقىقەتەن جاھىلىيەت ئىچىدە ياشاۋاتقانلىقىنى بىلگەن چاغدا، بۇ جاھىلىيەتنى تۈپ-يىلتىزىدىن قۇرۇتۇۋېتىش كېرەكلىكىنى چوقۇم تونۇپ يېتىدۇ.

بىز تۆۋەندە تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەتتىكى بۇزۇقچىلىق دېگەن ئىككى بۆلۈمدە زېمىندىكى جاھىلىيەت پەيدا قىلغان بۇزۇقچىلىقنىڭ دائىرىسى ھەققىدە سۆزلەپ ئۆتىمىز.

تەسەۋۋۇردىكى بۇزۇقچىلىق

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى تەسەۋۋۇر دۇنياسىدا ھېچ نەرسىنى بۇزماي قويمىدى. ئىنسانىيەتنىڭ پۈتكۈل تەسەۋۋۇرىنى ئۇنىڭ الله، كائىنات، ھاياتلىق... ۋە ئىنسان بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى بۇزۇپ تاشلىدى.

بۇ يەردە ئىلاھى ھەقىقەتنى تەسەۋۋۇر قىلىش ۋە ئىنساننىڭ الله بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتا چوڭ بىر ئازغۇنلۇق كېلىپ چىقتى. كائىنات ۋە كائىناتنىڭ الله بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىش، ئىنساننىڭ كائىنات بىلەن ۋە كائىناتنىڭ ئىنسان بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى ئازغۇنلۇق؛

ھاياتنى تەسەۋۋۇر قىلىش ۋە ھاياتنىڭ باغلىنىشچانلىقى ۋە نىشانىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى ئازغۇنلۇق؛

ئىنساننىڭ روھىنى تەسەۋۋۇر قىلىش ئىنساننىڭ ئىنسان بىلەن؛ ئىنساننىڭ شەخس ، كوللېكتىپ ۋە قارشى جىنستىكىلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى چوڭ ئازغۇنلۇق؛

قىسقىچە قىلىپ ئېيتقاندا بۇ ئازغۇنلۇق ئىنسان ھاياتىنىڭ ھەممە تەرىپىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

بىز يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكەندەك ھازىرقى زامان جاھىلىيتى پۈتكۈل قەدىمكى زامان ياۋروپا جاھىلىيەتنىڭ يىغىندىسى. ئۇنىڭدا گىرېك، رىم ۋە ئوتتۇرا ئەسىر جاھىلىيەتنىڭ مىراسلىرى ھەمدە يەھۇدىي ئالىملىرى، مۇتەپەككۇرلىرى ۋە ئۇلارغا ئەگەشكەن «ئېشەكلەر»نىڭ قولى ئارقىلىق ھازىرقى ئەسىرلەر ئېلىپ كەلگەن جاھىلىيەت مىراسلىرى بار.

ياۋروپا مەيلى پەلسەپە ياكى ئىلىم ۋە ياكى رېئال تۇرمۇشتا بولسۇن ئىلاھى ھەقىقەتنى تەسەۋۋۇر قىلىشتا پۈتۈنلەي ئەقىلدىن ئازدى.

بىز بۇ يەردە ئىلاھى زات ۋە مۇتلەق بىرلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى ئەقىدە ئازغۇنلۇقىنى ئۇزۇندىن-ئۇزۇن سۆزلەپ ئولتۇرمايمىز. چۈنكى يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكىنىمىزدەك دىيىربىرنىڭ «ئىلىم بىلەن دىن ئوتتۇرسىدىكى زىددىيەت» ناملىق كىتابىدىكى گۇۋاھلىق سۆزلىرى بىزگە يېتەرلىك . ئۇ مۇنداق دەيدۇ:

«رىم ئىمپىراتۇرلىقىغا خىرىستىيان دىنىنى تاڭغان كونىستانتىن كۆپلىگەن بۇددىزم چۈشەنچىلىرىنى يېڭى ئەقىدىگە ئارلاشتۇرۋەتتى. ئۇنىڭ بۇنداق قىلىشتىكى مەقستى بۇددىستلارنىڭ دىللىرىنى كۆندۈرۈش ۋە ئۇلارنىڭ يېڭى دىنغا كىرىشنى ئاررزۇ قىلغانلىقى ئۈچۈن ئىدى»

لېكىن بۇ يەردە ئوتتۇرا ئەسىردىكى ياۋروپا خىرىستىيانلىرى بىلەن ھازىرقى دەۋردىكى ياۋروپا ئاتېزىمچىلىرى ئوتتۇرسىدىكى چوڭ بىر ۋەھىمىنى سۆزلەيمىز.

ئۇلار «دىن ئىنسان بىلەن پەرۋەردىگار ئوتتۇرسىدىكى مۇناسىۋەت ئۇنىڭ رېئال تۇرمۇش بىلەن ھېچقانداق مۇناسىۋىتى يوق» دەپ گۇمان قىلدى. ئۇلار يەنە «ئەقىدە قەلبىنىڭ ئىچكى قىسمىدا، تۇيغۇنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا قانداق بولسا بولۇۋېرىدۇ، بىراق ھايات ئەقىدىدىن مۇستەقىل ھالدا ئاشۇ يوشۇرۇن تۇيغۇنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىماستىن ئۆز يولىدا مېڭىۋېرىدۇ» دەپ ئويلىدى.

مانا بۇلار جاھىلىيەت سەپسەتىلىرىدىن بىر سەپسەتە!

ئەقىدە دېمەك ھايات دېمەكتۇر. ئەقىدە مەيلى توغرا ياكى خاتا بولسۇن، ئۇ پۈتكۈل ئىنسانلار ھاياتىغا ئۆز سايىسىنى تاشلايدۇ. بىرەر تۇيغۇ ياكى بىرەر قىلمىش اللەھقا بولغان ئەقىدىدىن يىراق ھالدا ئۆزىنىڭ خۇسۇسىي دۇنياسىدا ئۇنىڭدىن مۇستەقىل قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ.

دىن بىلەن رېئاللىق، تۇيغۇ بىلەن ھەرىكەت ، ئەقىدە بىلەن شەرىئەت ئوتتۇرىسىنى ئايرىۋېتىش ياۋروپا ئوتتۇرا ئەسىر جاھىلىيىتىدىكى ئەڭ چوڭ ھاماقەتلىكلەردىن بىرى. لېكىن ئەمەلىيەتتە دىن رېئال تۇرمۇشتىن ئايرىلدىمۇ؟

ياق! ئەمەلىيەتتە يۈز بەرگىنى ۋە يۈز بېرىشكە تېگىشلىك بولغىنى بۇزۇق ئەقىدە ياۋروپا ھاياتىغا ئۆز سايىسىنى تاشلىدى. نەتىجىدە ئۇ پۈتكۈل ياۋروپانى ئاستا-ئاستا بۇزۇپ بۇزۇقچىلىق بىلەن گىرەلەشتۈرۋەتتى. ھاياتنى ئەقىدىدىن ئايرىۋېتىش مۇمكىن ئەمەس.

ئەقىدە دېگەن نېمە ؟

ئەقىدە-قەلبنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى قۇرۇق تۇيغۇ ئەمەس.

ئەقىدە ھاياتنى ۋە ھاياتنىڭ مۇناسىۋىتىنى كامىل تەسەۋۋۇر قىلىش. ئىنساننى كائىنات نۇقتىسىدىن ۋە مەۋجۇدىيەت نۇقتىسىدىن تەسەۋۋۇر قىلىش ئۇنىڭغا ئاساسلىنىدىغان بىردىنبىر «ئۇل»دۇر.

بەزى چاغلاردا دىن ئادەتتىكى كىشىلەرنىڭ روھى دۇنياسىدا ئۇلارنىڭ قەلبىدىكى قۇرۇق تۇيغۇ سۈپىتىدە نامايان بولىدۇ . بىراق بۇ ماھىيەت ئەمەس. ئۆز ئىشلىرىنى ئەقلى نۇقتىدا تۇرۇپ پەلسەپەلەشتۈرمىگەن، تۇرمۇشقا ئاڭلىق مۇئامىلە قىلمايدىغان ئاشۇ ئاددىي-ساددا كىشىلەرمۇ ئۆزلىرىنىڭ ساپ دىنى تۇيغۇسى بىلەن ھاياتتا مەلۇم مەيدان بىلەن ياشايدۇ. ئۇلار بۇ مەيداندىن مەلۇم نەرسىلەرنى قوبۇل قىلىپ، مەلۇم نەرسىلەرنى رەت قىلىدۇ. ئۇلار شەيئىلەرنىڭ بىر بىرى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى مۇشۇ تۇيغۇدىن كېلىپ چىققان سۈرەتتە چۈشەندۈرىدۇ.

ئۇنداقتا دىن مۇشۇ ئاددىي كىشىلەرنىڭ روھىيىتىدىمۇ ھاياتقا نىسبەتەن مەلۇم مەيداندا مەلۇم تەسەۋۋۇرنى شەكىللەندۈرگەن.

جاھىلىيەت مەزگىللىرىدە دىنىنىڭ ئىنسانلار ھاياتى ۋە رېئاللىقىدىكى تەسىرى تولىمۇ ئاجىز دەپ قارايدىغان كىشىلەر ئەمەلىيەتتە دىنىنىڭ رېئاللىق بىلەن مۇناسىۋىتى يوق، رېئاللىق ئەقىدىدىن ئايرىم، باشقا سەۋەب ۋە باشقا مۇناسىۋەتلەر بىلەن چېتىشلىق، ئۇنىڭ دىن بىلەن قىلچە ئالاقىسى يوق دەپ قالايمىقان بىلجىرلايدىغان كىشىلەرنىڭ گۇمانىغا ئالدىنىپ كەتكەنلەردۇر.

بۇ گۇمان ئىنسانلار تەسەۋۋۇرىنى بۇزىدىغان جاھىلىيەت تەسىرلىرىدىن بىر تەسىر، ئىنسانلارنىڭ رېئال تۇرمۇشىدا دىنىنىڭ تەسىرى ئاجىزلاشتى-دېگەنلىك ئەقىدە ۋە روھىيەتتە بۇزۇلدى دېگەنلىكتۇر. ئۇلار اللەھقا ھەقىقىي ئىبادەت قىلمايدۇ ياكى ئىبادەتنى يالغۇز بىر «اللە»قا قىلمايدۇ. ئۇلار باشقا ئىلاھلارنى اللەغا شېرىك قىلىپ رېئال تۇرمۇشتا اللەنى ۋە اللەنىڭ پىرىنسىپىنى ھۆكۈمران قىلغانىنىڭ ئورنىغا ئاشۇ ئىلاھلارنى ھۆكۈمران قىلىدۇ، دېگەنلىكتۇر.

ئەنە ئاشۇ ئەقىدىدىكى تۇنجى بۇزۇلۇشتۇر. تارىخ ئېقىنىدىكى پۈتكۈل جاھىلىيەتنىڭ بەلگىسى بولغان «كۆپ ئىلاھلىق»دۇر.

بۇ جاھىلىيەت ئىنسانلار قەلبىدىكى ئەقىدىنىڭ نۇرىنى ئۆچۈرۈپ، يۆنىلىشنى قالايمىقانلاشتۇرۇش ئۈچۈن كۆپ ئىلاھلىق ئىدىيەسىنى تەشەببۇس قىلىپ رېئال دۇنيادىكى ئەقىدىنىڭ تەسىرىنى ئاجىزلاشتۇرۇۋەتتى. شۇنىڭغا ئەگىشىپ قارىماققا ئاستا بولسىمۇ بەرىبىر ئۇنىڭ نەتىجىلىرى مەيدانغا كېلىدۇ. بىراق ئائىسىز كىشىلەر ئۇزاق مەزگىللەرگىچە ئۇنى ھېس قىلالمايدۇ.

بۇ جاھىلىيەتنىڭ دەسلەپكى نەتىجىلىرى يەر شارىدىكى ئىنسانلارنىڭ يۆنىلىشىنى باشقا ياققا بۇرىۋېتىدۇ. بىر قەدەم اللەغا باغلانغان بىر قەدەم رېئاللىققا – اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن يىراقلاشقان ئازغۇنلۇق رېئاللىققا – باغلانغان. بۇخىل يۆنىلىشلەر ئىنسان روھىدىكى قىممەتلەر بىلەن ئىرىكىشىدۇ. ئىلاھى پىرىنسىپقا نىسبەتەن ئالى قىممەت، ئىلاھى پىرىنسىپتىن يىراقلاشقان ئازغۇنلۇق رېئاللىققا نىسبەتەن چۈشكۈن قىممەت. رېئال

هاياتتىكى تەشەببۇس قىلىنغان ياكى «زوْروْر» قىممەتتۇر. مۇشۇ بۇرىۋېتىش كىشىلەرنىڭ ھېس-تۇيغۇ ۋە روھى دۇنياسىغا ئېغىرچىلىق ئېلىپ كەلدى... گەرچە ئاڭسىز ئادەملەر ئۇزاق مەزگىللەرگىچە بۇنى ھېس قىلالمىسىمۇ!

رېئاللىق ئەقىدە نۇرىدىن يىراقلاپ كەتتى... يەنى اللەنىڭ قانۇنىدىن يىراقلاشقان يېڭى «ئىلاھلار» مەيدانغا كېلىپ يەر شارى بۇزۇلدى.

الله ئىبادەت بىلەنلا چەكلىنىدىغان مەبۇدقا، «ئىلاھلار» ھاياتقا ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان شەيتانلارغا ئايلانغان چاغدا، ئىدىۋى خاھىشقا، شەيتانغا، شەھۋەتلەرگە بويسۇنىدىغان رېئاللىق مەيدانغا كېلىپ بۇزۇقچىلىق كۆنسېرى يامراپ كېتىدۇ. نەتىجىدە ھالاكەت بىلەن ئاخىرلىشىدۇ. مانا بۇ ياۋروپا تارىخى.

بىر نەچچە ئەسىرگە سوزۇلغان ئۇزاق تارىخ... ئەڭ دەسلەپتە دىننى رېئاللىقتىن ئايرىۋېتىش بىلەن باشلاندى. ئاندىن كېيىن «گۇللىنىش» مەيدانغا كېلىپ دىن بىلەن ھاياتلىق ئوتتۇرىسىنى يىراقلاشتۇرۇۋەتتى.

ياۋروپا ئوتتۇرا ئەسىر جاھىلىيىتىدە ئىيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ: (لم تفهم على وجهه الصحيح قول المسيح عليه السلام : " أعطوا ما لقيصر لقيصر ، وما لله لله ")[37] «قەيسەرگە قەيسەرنىڭ ھەققىنى، اللەقا اللەنىڭ ھەققىنى بېرىڭلار» دېگەن سۆزىنى توغرا رەۋىشتە چۈشىنەلمىدى.

ۋە يەنە ئۇنىڭ: " وَمُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَلِأُحِلَّ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ " [38]. «مەن ئىلگىرى كەلگەن تەۋراتنى تەستىق قىلغان ھالدا سىلەرگە ھارام قىلىنغان بەزى نەرسىلەرنى ھالال قىلىش ئۈچۈن كەلدىم» دېگەن سۆزىگە قۇلاق سالمىدى.

---

(37) إنجيل متى إصحاح 22 آية 21 .

(38) سورة آل عمران [50] .

بۇ يەردە مۇشۇ ئازغۇنلۇقنىڭ كېلىپ چىقىشىغا ئۇزلۇكسىز ياردەم بەرگەن بىر تارىخى شارائىت مەۋجۇت. ئۆزىنىڭ مۇسۇلمان بولغانلىقىنى جاكارلاپ، ئىسمىنى «مۇھەممەد ئەسەد»گە ئۆزگەرتكەن شەرقشۇناس «لىيوبولىر فايىس» «تۆت كوچا ئېغىزىدىكى ئىسلام» ناملىق كىتابىدا مۇنداق يازىدۇ:

«خىرىستىيان دىنى رىم قانۇنىنىڭ تەلىپى بويىچە ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان دىن ماھىيەتتىن يىراقلىشىپ شەكىللەنگەن ئايلانغان بۇ چوڭ ئىمپىراتۇرغا ھۆكۈمرانلىق دائىرىسىنى كېڭەيتىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولالمىدى. كونىستانتىن مىلادى 3-ئەسىر ئىمپىراتۇرغا خىرىستىيان دىنىنى بەلگىلىگەن چاغدا ئۇنى پەقەت ئىلاھى شەرىئەت بىلەن رېئاللىقا ھۆكۈمرانلىق قىلمايدىغان كۆڭۈل تۇيغۇسى سۈپىتىدىلا بېكىتتى. ھەتتا ساپ ئەقىدە دۇنياسىدىمۇ رىم بۇددىزمى اللەنىڭ دىنىغا ئارىلىشىپ كەتتى. بۇنداق ئەھۋالدا شەرىئەتتىن قانداقمۇ سۆز ئاچقىلى بولسۇن؟!...»

ئاشۇنداق تۇرۇپ كىشىلەرنىڭ يېڭى ئەقىدىگە نىسبەتەن قىزغىنلىقى بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ ئەقىدە ئۇلار ياشاۋاتقان رېئاللىقا مەلۇم تەسىر كۆرسەتتى. گۈللىنىش بارلىققا كېلىپ ، تەڭپۇڭلىقىنى ئۆزگەرتىۋەتتى. ئەقىدە ئېغىرلىق مەركىزى ھېسابلانمىدى. ئىدىيى چۈشەنچە ۋە تەسەۋۋۇرلىرىنى گىرېكلاردىن قوبۇل قىلغان بۇ يېڭى ھەرىكەت ئاستا-ئاستا تۇرمۇشقا ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان يېڭى يۈزلىنىش بولۇپ قالدى.

ئېغىرلىق مەركىزى اللەدىن «ئىلاھلار»غا يۆتكەلدى.

بۇ يەردە مۇھىم ئىككى خىل ئامىل بولۇپ بىرى تۇيغۇ ۋە ئىدىيەسىدە روشەن كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان تاشقى ئامىل، يەنە بىرى چوڭقۇر قاتلاملارغا يوشۇرۇنغان ئىچكى ئامىل.

تاشقى ئامىل :- چېركاۋلارنىڭ ئىلىم ۋە ئالىملارغا ھەرىكەت ۋە تەرەققىيات چۈشەنچىسىگە قارشى تۇرغانلىقىدا شەكىللەنگەن بولۇپ ، چېركاۋلار

ئەنئەنىۋىي ھۆكۈمرانلىقىنىڭ ئىلىم ئارقىلىق ئاغدۇرۇپ، ئۇنىڭ ئورنىدا چېركاۋلارنىڭ قىلچە رولى بولمايدىغان باشقا ھۆكۈمرانلىقىنىڭ قەد كۆتۈرۈشىنى قىلچە خالىمايتتى. ئىلمى ھەرىكەت مەيدانىغا كېلىپ تەبىئىيلا چېركاۋلارغا دۈشمەن بولدى ياكى چېركاۋلاردىن يىراقلىشىپ كەتتى. شۇنىڭدەك ئىدىيۋى ۋە مەدەنىي گۈللىنىش ھەرىكىتىمۇ ئوخشاشلا چېركاۋلارنىڭ دۈشمىنى ئىدى. چۈنكى ئۇ چېركاۋلارنىڭ قىيامەتكىچە ۋەزىيەت بەلگىلەشتىكى ئىرادىسىگە قارشى ھەرىكەت ۋە تەرەققىيات ئىدى.

ئىدىيۋى ۋە مەدەنىي گۈللىنىش يەر شارى رېئاللىقى ۋە كۈندىلىك ھايات بىلەن گىرەلىشىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن تەبىئىيلا ئەمەلى تۇرمۇشقا ھۆكۈمرانلىق قىلدى. چېركاۋلارنىڭ بۇ ھەرىكەتنى قوللىماسلىقى ۋە ئۇنى ياقتۇرماسلىقى چېركاۋلار شەكىللەندۈرگەن مۇشۇ دىن بىلەن رېئال تۇرمۇش ئوتتۇرىسىنى ئىزچىل يىراقلاشتۇرۇشنىڭ تەبىئىي نەتىجىسى ئىدى.

ئېنىقكى ئاشۇ پۈتكۈل ۋەزىيەتنى ئۆزگەرتىش جاھىلىيەتتىن ئومۇمىيۈزلۈك ئاللەنىڭ ھەقىقىي پىرىنسىپىغا چىقىشنىڭ بىر ياخشى پۇرسىتى ئىدى. بىراق بىز يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكەندەك ياۋروپا ئۇلارنى بېسىۋالغان خىرىستىيان روھىنىڭ توسقۇنلۇقى بىلەن بۇ قىممەتلىك پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويدى. مۇسۇلمانلاردىن ئۇلارنىڭ ئىلىملىرىنى، تەجرىبە ئېقىمىنى ۋە مەدەنىيەت تەسىرلىرىنى ئېلىۋېلىپ، بۇ ئىلىمنىڭ ئەسلى مەنبىئى بولغان ئىلاھى پىرىنسىپىنى قوبۇل قىلىشنى رەت قىلدى. ئۇلارنىڭ گۈللىنىش «بىناسى» تۇنجى مىنۇتتىن باشلاپ ئاللەنىڭ پىرىنسىپىدىن ئېغىش ئاساسىدا قۇرۇلۇشقا باشلىدى.

مانا بۇلار تاشقى ئامىل.

ئەمما ئىچكى ئامىل ئۇ قەدىمكى گىرېك جاھىلىيىتىنىڭ ئاشۇ ئەرزىمەس مىراسلىرى بولۇپ بۇلارنى گىرېكلار ياۋروپا ئىدىيەسىنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا كىرگۈزگەن ئىدى.

ئوت ئوغرىسى پىرومىتى...

ئۇ ھازىرقى زامان ياۋروپا ئىدىيەسىدىكى «ئىنسان»

بۇ ئەپسانە ياۋروپالىقلارنىڭ ھېس -تۇيغۇسى ۋە ئىدىيەسىگە چوڭقۇر تەسىر كۆرسەتتى. ئۇلارنى بىلىم ئۆگەنگەندە الله بىلەن دۈشمەنلىشىش تۇيغۇسىدا بولىدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويدى.

ئۇلارنىڭ قەلبىدە مۇشۇ خىل ئەپسانىلەردىن شۇنداق تۇيغۇ ھاسىل بولدىكى، الله ياكى ئىلاھلار ئىنسانغا ياخشىلىقنى ئۈمىد قىلمايدۇ. بولۇپمۇ ئۇلار بىلىملىك بولۇشنى ئەسلا خالىمايدۇ. شۇڭلاشقا بىلىمنى ئۇلاردىن مەجبۇرى تارتىۋېلىش كېرەك، ئىلاھلار بىلەن دۈشمەنلىشىش ۋە ئۆچەكىشىش بولغاندىلا ياخشىلىقنى قولغا كەلتۈرگىلى بولىدۇ .

جولىيان ھەكسلى ئۆزىنىڭ «ھازىرقى زاماندىكى ئىنسان» ناملىق كىتابىدا ئېنىق ئېيتقاندەك «نادانلىق ۋە ئاجىزلىقتىن ئىبارەت ئىنساننى اللەقا بويسۇندۇرۇپ قويىدۇ. ئىنساننىڭ بىلىم ئىقتىدارى ئاشقانسېرى اللەنى ئويلاش ۋە اللەغا باغلانغان ئىبادەتلەرنى ئويلاشنىڭ ھېچبىر زۆرۈرىيىتى قالمايدۇ... بۇ چاغدا ئىنسان ئۆزى «الله» بولۇپ كېتىدۇ».

ئىشلار بىر قېتىمدىلا بۇ دەرىجىگە بېرىپ قالمىدى... چۈنكى روھلارنىڭ تەبىئەتتىن قارىغاندا ئۆزگىرىش، بولۇپمۇ ئەقىدە ئىشلىرىدىكى ئۆزگىرىش تولىمۇ ئاستا بولىدۇ . شۇڭلاشقا ئۇ بىر نەچچە ئەۋلادقا سوزۇلغان ئۇزاق زامانلارغا موھتاج.

ئوتتۇرا ئەسىرلەردە ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشنىڭ ئورنىدا «تەبىئەت»كە چوقۇنۇش ئوتتۇرىغا چىقتى.

ئەمەلىيەتتە تەبىئەت كىشىلەرنى ئىلاھ نامى بىلەن قۇل قىلىۋاتقان چېركاۋ ئىلاھلىرىدىن قۇتۇلۇشنىڭ روھى پاناھگاھى بولغان. چۈنكى چېركاۋ كىشىلەرگە ئالۋان -ياساق، چېركاۋ زېمىنىدا ھەقسىز ئەمگەك قىلىش، چېركاۋ ئارمىيەسىدە ئەسكىري ۋەزىپە ئۆتەش قاتارلىقلارنى مەجبۇرى بەلگىلەيتتى. كىشىلەرنىڭ دىندارلارغا مەجبۇرى بويسۇنۇشىنى تەلەپ قىلاتتى. شۇ سەۋەبتىن تەبىئەت چېركاۋى يوق، بەلگىلىمىسى يوق ۋە مەجبۇرى ۋەزىپىسى يوق ئىلاھ بولۇپ ئوتتۇرىغا چىقتى. ئۇ چوقۇنۇش ئارقىلىق «ياراتقۇچى»غا يۈزلىنىشتىكى تەبىئىي ئىنتىلىشكە ئاۋاز قوشىدىغان ھەمدە شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ياۋروپا چېركاۋلىرى بىر نەچچە ئەسىر يۈرگۈزگەن دىنى ھۆكۈمرانلىقتىن قېچىشتا ياۋروپا ئىدىيەسى بىلەن چىقىشالايدىغان «ئىلاھ» ئىدى.

تەبىئەتكە مۇشۇ رەۋىشتە ئىبادەت قىلىنىۋاتقان چاغلاردا «ئاللاھ» ياۋروپالىقلارنىڭ روھى دۇنياسىدا يەنىلا مەۋجۇت ئىدى. ئۇلار بۇنىڭغا يۈزلىنەتتى. چېركاۋ ئىچىدە ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلاتتى. بىر قىسىم ئەخلاق ۋە ئەنئەنىلىرىنى ئىلاھى پىرىنسىپنىڭ مەزمۇنى بويىچە قېلىپلاشتۇراتتى. ئۇلار بۇنى ئىمانى تۇيغۇدىن كۆپىرەك ئادەت تۇيغۇسى بىلەن شۇنداق قىلاتتى.

شۇنداق قىلىپ ئىلاھى مەبۇدلار كۆپىيىپ كەتتى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت تېخىمۇ مۇرەككەپلىشىپ كەتتى.

ئاللاھ سۆيۈملۈك ھەم قورقۇنۇچلۇق بەزىدە چېركاۋدىكى ناماز بىلەن باغلانسا، يەنە بەزىدە ئۆلچەمسىز ئۆتكۈنچى ھاياتقا باغلىنىدۇ.

تەبىئەت قورقۇنۇچلۇق ھەم سۆيۈملۈك ئۇ بىر تەرەپتىن سەنئەت تۇيغۇلىرى بىلەن باغلانغان رومانتىزم تەبىئەتكە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلىدۇ، ئۆزىنىڭ ھېس -تۇيغۇ ۋە سېزىملىرىنى تەبىئەت ئەتراپىدا ياساپ چىقىدۇ. يەنە بىرتەرەپتىن

ئالىملار كائىناتتىكى «تەبىئەت قانۇنىيىتى»نى كەشىپ قىلىشقا باشلايدۇ. ھەمدە ئەقىل ياكى مۇشۇ قانۇنىيەتلەر كەشىپ قىلغان ئىلمى لوگىكا ئۇنىڭغا مۇنازىرە ئېلان قىلمايدىغان مەسىلە سۈپىتىدە ھەممىنى «تەبىئەت»كە دۆڭگەپ قويىدۇ.

دۆلەت قانۇنلىرى خەلق ئاممىسىنى ئىختىيارى ياكى مەجبۇرى قۇل قىلىپ، ئۆز ھۆكۈمرانلىقىغا خۇددى اللەغا بويسۇنغاندەك بويسۇندۇرىدىغان ئۇچىنچى ئىلاھ.

شۇنداق قىلىپ بىر دىن بىر-بىرىگە قارشى ئۈچ بۆلەككە بۆلۈنۈپ كەتتى. ئوتتۇرا ئەسىر جاھىلىيىتىدە ئەقىدە ۋە شەرىئەت بىر بىرىدىن ئايرىلىپ ھەر بىرىگە بىردىن ئىلاھ ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان چاغلاردا ئۇ ئىككى بۆلەككە بۆلۈنۈپ كەتكەن ئىدى.

ئاندىن كېيىن يەنە بىر بۆرۈلۈش تەدرىجىي پەيدا بولدى.

«اللە» ياۋروپالىقلارنىڭ قەلبىدە پۈتۈنلەي ئۇنتۇلۇپ كەتتى.

«اللە»نىڭ ھېس-تۇيغۇ ۋە ئەمەلىي ھەرىكەتتىكى ھۆكۈمرانلىقى تۈۋەنلەپ كەتتى ئۇنىڭ ئورنىدا ئىنسان ئوتتۇرىغا چىقتى.

فېئودالىزم يىمىرىلىپ كېتىپ ئارقىدىنلا سانائەت ئىنقىلابى، ئۇنىڭغا ياندىشىپ تۇيغۇ ۋە ئىدىيە ئىنقىلابى مەيدانغا كەلدى.

اللەغا پەقەت سىرتقى كۆرۈنۈشتىلا ئىبادەت قىلىدىغان بۇ جاھىلىيەتتە سانائەت ئىنقىلابى مەيدانغا كېلىپ ھۆكۈمران جاھىلىيەتنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ كەتتى ھەمدە ئۇنى يېڭى بىر يولغا ئىتتىرىپ قويدى.

سەھرالىقلار ئورۇقلارنى ئۇندۇرۇش، مېۋىلەرنى پىشۇرۇش، زېمىننىڭ بايلىقلىرىنى گۈلدۈرماما ياكى ئاپەتلەردىن ساقلاش قاتارلىقلاردا اللەغا كۆز تىكىش ئارقىلىق ھېس تۇيغۇ جەھەتتە اللەغا باغلانغان ۋە باشقا ئىلاھلارنى

شېرىك قىلغان ئاساستا ئاللاغا ئىبادەت قىلىدىغان بولسىمۇ، بىراق جاھىلىيەت ھۆكۈمرانلىق قىلغان شەھەر ئاھالىلىرىنىڭ ھېس -تۇيغۇلىرى ئاللا بىلەن ھېچقانداق مۇناسىۋەت ئورناتمايدۇ. چۈنكى شەھەردىكى ئىشلەپچىقىرىش خىزمىتىنى قىلىدىغانلار «ئاللا» ئەمەس بەلكى ئىنسان. سانائەت ئىنقىلابىدىكى جاھىلىيەت ئاشۇنداق ئويلىدى ياكى ئاشۇنداق بولۇش ئىرادىسى ئەمەلگە ئاشتى.

ئىنسان ئىلمىغا تايىنىپ ماددىنىڭ خۇسۇسىيەتلىرىنى بىلەلىدى. ئىلمىغا تايىنىپ مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىش قوراللىرىنى ئىجاد قىلدى.

ئىنسان مېخانىكىنى ئۆزى خالىغانچە كونترول قىلىدۇ.

ئۇ مىخانىكىغا تايىنىپ خام ماتېرىياللاردىن پىششىق يېمەكلىكلەرنى ئىشلەپ چىقىرىدۇ. شۇنداق ئىكەن ئىجادكار ئىنسانغا چوقۇنۇش ئاللاغا چوقۇنۇشتىن مۇھىم. ئاشۇ جەريانلاردا تەبىئەت ئۆزىنىڭ سېھرى كۈچىنى يوقىتىپ ئىنسانلار قەلبىدىكى ئىلاھ بولۇشتىن قالدى.

يەنە بىر تەرەپتىن سەنئەت ئىلگىرىكى رومانتىزم دەۋرىدىكىدەك تەبىئەتكە ئانچە كۆڭۈل بۆلمەيدىغان بولۇپ قالدى. چۈنكى ئۇ رېئالىزم دەۋردە يېڭى بىر ئىلاھقا – ئىنسانغا كۆڭۈل بۆلمەكتە ئىدى.

يەنە بىر تەرەپتىن ئىلىم تەبىئەتنىڭ سىرلىرى ئۈستىدىكى پەردىنى ئېچىپ تاشلىدى. نەتىجىدە ئىنسان تەبىئەتنى بويسۇندۇرۇپ تەبىئەتنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى تىزگىنلىدى.

شۇنداق قىلىپ ئىلاھلىق ئاللادىن، تەبىئەتتىن يۆتكىلىپ ئىنساننى مەركەز قىلدى.

ئاشۇ مەزگىلدە ئىنسان شۇنداق جاكارلىدى:«ئىنسان ئاللاغا چوقۇنۇشتىن، كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدىغان غايىۋى كۈچكە چوقۇنۇشتىن نومۇس قىلىش

كېرەك! ئەخلاق ئىدىيە، ھېس -تۇيغۇ ۋە ئەنئەنىلەرنى كۆرمىگەن ۋە ئەبەدىي كۆرمەيدىغان غايىۋى كۈچتىن قوبۇل قىلىش ئىنسانغا نومۇس . رېئاللىقتا مەۋجۇدىيتى يوق ئەپسانىۋى كۈچنىڭ قانۇننى قوبۇل قىلىش؛ مۇنازىرلەشمەي ئوبراز ئېلان قىلماي ئەپسانىۋى دۇنيادىن كەلگەن قانۇن ھەققىدىكى كۆز قاراشلىرىنى ئېنىق ئوتتۇرىغا قويماي تۇرۇپ قارىغۇلارچە ئۇنىڭغا بويسۇنۇش ئىنسان ئۈچۈن ھەقىقەتەن نومۇس ... !»

ئىنسان بويۇنتۇرۇقتىن چىقىپ كەتتى! ئۇ ئەتراپتىكى كائىناتنىڭ ماھىيتىنى بىلەلمىگەن، شارائىت ۋە تەبىئەتنى بويسۇندۇرالمىغان چاغدىكى ئاجىز نادان ھالىتىدە قىلغان ئىشلارنى ئەمدى بۇگۈن قىلمايدۇ. ئۇ بۇگۈن اللهغا ئىبادەت قىلمايدۇ. اللهنىڭ سۆزىنى ئاڭلىمايدۇ. ياكى اللهنىڭ بۇيرۇقلىرىغا ئىتائەت قىلمايدۇ... !

ئۇ ھەربىر نەرسىگە ئوبراز ۋە تەتقىقات نۇقتىدا تۇرۇپ مۇئامىلە قىلىدۇ. ئۇنىڭ بىردىنبىر ئۆلچىمى ئىنساننىڭ «ئەقلى» ئەقىلگە مۇۋاپىق كەلگىنى راست ۋە توغرا (ئۇنى قىلىش كېرەك) ئەقىلگە قارشى كەلگەنلىرى خاتا ئەپسانە...

بۇگۈن ئىنسان قانۇن تۈزۈش ھوقۇقىغا ئىگە. ئۇ ئۆز ھاياتى ئۈچۈن ئۆزى قانۇن تۈزىدۇ. ئەجەبا ئۇ ئۆزىنىڭ ئېھتىياجى ۋە تەرەققىي قىلىۋاتقان شارائىتىنى ئوتتۇرا ئەسىردىكى «ئىلاھ»دىنمۇ بەك بىلەمدۇ؟ ھالبۇكى ئۇ ئىلاھلار كۆز ئالدىدا مەۋجۇت بولمىغان نەرسىدىن باشقىسىنى ھەرگىزمۇ كۆرمەيتتى.

بۇگۈن ئىنسان ئۆزىنى ئۆزى مۇشۇ مەۋجۇدىيەت ئالىمدە تەڭداشسىز كۈچكە ئايلاندۇرماقچى!!!...

ئازغۇنلۇق يەنە بىر قەدەم ئىلگىرىلەپ ئاخىردا ئىنسانغا چوقۇنۇشنى مەيدانغا ئېلىپ چىقتى.

بۈگۈن ھازىرقى جاھىلىيەتنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسىدە تۇرۇۋاتقان بۇ ئاخىرقى باسقۇچقا كىرىشتىن بۇرۇن ئىلاھى ھەقىقەتنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى بىر قانچە ئازغۇن جاھىلىيەتنىڭ تەسىرلىرىگە نەزىرىمىزنى ئاغدۇرىمىز.

بىز ئىلگىرى ئىنسان بىلەن الله ئوتتۇرىسىدا ئۆچمەنلىك ۋە نەپرەت پەيدا قىلىشتىكى گىرىك جاھىلىيىتىنىڭ تەسىرلىرىنى كۆرۈپ ئۆتكەنىدۇق. ئەمدى بۇ يەردە كۆز بىلەن كۆرگەنگە ئىشىنىش، كۆرمىگەن نەرسىنى نەزەردىن ساقىت قىلىشتىن ئىبارەت رىم جاھىلىيەتنىڭ تەسىرلىرىنى كۆرۈپ ئۆتىمىز.

ئۇنداقتا بۇنىڭدىن كېلىپ چىقىدىغان نەتىجە: اللەنى كۆز بىلەن كۆرمىگەن ئىكەن ئۇنىڭغا ئىشىنىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق، شۇڭا ئۇنىڭغا ئىشەنمەسلىك كېرەك... دېگەنلەردىن ئىبارەت بولىدۇ .

يەنە بىر قېتىم گىرېك جاھىلىيتى ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئىچىدە پەيدا بولىدۇ .

ئۇ ئىنسانىي ئەقلىنى ئۇلۇغلۇق مەركىزىدە قويۇپ، بۇ ئارقىلىق ئىنساننى اللەنىڭ ۋەھيىسى بەلكى اللەنىڭ مەۋجۇتلۇقى ھەققىدە خالىغانچە ھۆكۈم چىقىرىدىغان «ئىلاھ»قا ئايلاندۇرماقچى بولىدۇ . يەنە بىر قېتىم ئىنسان بىلەن الله ئوتتۇرىسىدا «تىركىشىش» تۇيغۇسىدا بولۇۋاتقان گىرېك جاھىلىيتىنى كۆرۈپ باقايلى!

گۈللىنىشنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە الله مەبۇد (ئىبادەت قىلىنغۇچى) ئىدى. بۇ چاغدا الله بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسىدىكى تىركىشىش بىۋاستە يۈز بېرەتتى. ئىنسان اللەغا نادانلىق ۋە ئاجىزلىقتىن بويسۇنىدۇ. ئەگەر ئۇ بىلىملىك كۈچلۈك بولسا بىر دەرىجە يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ. ئىلاھ بىر دەرىجە تۆۋەنلەپ ئىنسان دەرىجىسىگە چۈشۈپ قالىدۇ. ئىنسان بىلىملىك بولۇپ يۇقىرى كۆتۈرۈلگەنسىرى ئىلاھنىڭ دەرىجىسى شۇنچە تۆۋەنلەيدۇ. ئەڭ ئاخىردا ئىنسان ھاياتلىقنى يارىتىپ«الله»غا ئايلىنىدۇ. تەبىئەت الله بىلەن قوشۇلۇپ

ئىبادەت قىلىنىۋىدى، ئىنسان بىلەن تەبىئەت ئوتتۇرىسىدا تىركىشىش باشلاندى... ئىنسان تەبىئەتنى بويسۇندۇردى. ئىنسان تەبىئەتنىڭ سىرلىرىنى ئېچىپ تاشلىماقچى بولدى ...

ئۆتمۈشتىكى پرومىتىنىڭ قىلغىنىدەك...

ئىنسان مەبۇدقا ئايلىنىۋىدى، ئىنسان بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسىدىكى تىركىشىش باشلاندى. بويسۇنغۇچى ئىنسان بىلەن بويسۇندۇرغۇچى ئىنسان، ئەزگۈچى ئىنسان بىلەن ئېزىلگۈچى ئىنسان ئوتتۇرىسىدىكى تىركىشىش. شەخسنىڭ كوللېكتىپ ۋە دۆلەت بىلەن تىركىشىشىدە، شەخسنىڭ ئۆز جەمئىيىتىدە ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلىۋالغان قىممەتلەر بىلەن تىركىشىشىدە، ۋە شەخسنىڭ ئىنسانىي دائىرىدىكى شەخسى ئېنېرگىيە بىلەن بولغان تىركىشىشىدە شەكىللىنىدۇ.

ئىنسان بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسىدىكى بۇ ئاخىرقى تىركىشىش نەتىجىدە ئىنسانغا چوقۇنۇشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى!

ئىنسان ياراتقۇچىغا قارشى ئۆزىنى كۆرسىتىش ۋە ئۇنىڭغا بويسۇنماسلىقتا چىڭ تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ، بىراق ئۇ ئىنساننىڭ يەر شارىدىكى ھەقىقىي ئىلاھ ئەمەسلىكىنى بىلىپ يەتتى.

بۇ يەردە ئىنسان تارىخىدىكى ئىلمى ئىزدىنىشتىن كېلىپ چىققان بىرمۇنچە ئىلاھلار مەۋجۇت بۇ ئىزدىنىش ئىنسان بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسىدىكى تىركىشىشتىن مەيدانغا كەلگەن.

ئۇ بولسىمۇ «مۇقەررەرلىك ئىلاھى»دىن ئىبارەت...

ئىقتىسادى مۇقەررەرلىك، ئىجتىمائىي مۇقەررەرلىك، تارىخى مۇقەررەرلىك... بۇلارنىڭ ھەممىسى ئىنساننىڭ ئاقىۋىتىگە ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ.

شۈبھىسىزكى ئۇ ئىنسان ئىرادىسىدىن مۇستەقىل بولغان، ئىنسان ھاياتىغا ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان، قارشى چىققىلى بولمايدىغان مۇقەررەر «قانۇنىيەت»تۇر.

ماركس مۇنداق دەيدۇ: «ئىنسانلار قولغا كەلتۈرمەكچى بولغان ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىشتا بىز ئۇلارنىڭ ئۆز ئىرادىسىدىن مۇستەقىل بولغان، ئۇنىڭدىن ئايرىلالمايدىغان چەكلىك مۇناسىۋەتلەرنى بەرپا قىلغانلىقىنى كۆرىمىز. ماددىي ھاياتتىكى ئىشلەپچىقىرىش شەكلى ئىجتىمائىي سىياسىي ۋە مەنىۋى ھاياتتىكى پائالىيەت كۆرۈنۈشىنى بەلگىلەيدۇ.

ئىنسانلارنىڭ ھېس -تۇيغۇسى ئۇلارنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى بەلگىلىمەيدۇ. بەلكى ئۇلارنىڭ مەۋجۇتلۇقى ئۇلارنىڭ ھېس -تۇيغۇلىرىنى مۇئەييەنلەشتۈرىدۇ»

ئېنگىلىس مۇنداق دەيدۇ: «ماددىي نەزەرىيە تۆۋەندىكى پىرىنسىپتىن باشلىنىدۇ: ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئۇنىڭغا قوشۇلۇپ كەلگەن مەھسۇلات ئالماشتۇرۇش ھەر قانداق ئىجتىمائىي تۈزۈمنىڭ ئاساسىدۇر. مۇشۇ نەزەرىيەنىڭ ئۆزىدىنلا بىز ئومۇمىي ئىسلاھات ياكى ئاساسلىق بۇرۇلۇشنىڭ ئەڭ ئاخىرقى سەۋەبلىرىنى ئىنسانلارنىڭ ئەقلىدىن ياكى ئۇلارنىڭ ھەقىقەت ۋە مەڭگۈلۈك ئادالەتنىڭ كەيىندىكى تىرىشچانلىقلىرىدىن ئەمەس بەلكى ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئالماشتۇرۇش شەكلىدە يۈز بەرگەن ئۆزگىرىشلەردىن ئىزدەش كېرەكلىكىنى كۆرۈۋالالايمىز»

شۇنداق قىلىپ بۇ مۇقەررەرلىك ئىلاھلىرى ئىنسانلارنىڭ ھاياتىنى ۋە ئۇلارنىڭ زېمىندىكى يۆنىلىش قەدىمىنى بەلگىلەپ بەردى. ئەمما ئۇلارنىڭ ھېس - تۇيغۇلىرىنى، ئىدىيەسىنى، ھەقىقەت ۋە مەڭگۈلۈك ئادالەت... نىڭ كەيىندىكى تىرىشچانلىق ياكى چېكىنىشلىرىنى قىلچە ئېتىبارغا ئالمىدى. الله ئىنساننىڭ ھېس -تۇيغۇسىغا جاۋاب بېرىدۇ. ئۇلارنىڭ روھىيىتى بىلەن مۇئامىلە قىلىدۇ. بىراق بۇ يالغان ئىلاھلار ئىنسانلارنىڭ ھېس -تۇيغۇسىغا ئاۋاز قوشمايدۇ.

ئۇلارنىڭ روھى دۇنياسى بىلەنمۇ مۇئامىلە قىلمايدۇ. ھەتتا ئۇلار تۇنجى جاھىلىيەت ئىلاھلىرىغىمۇ ئوخشىمايدۇ. ئۇلار ئېغىپ كەتكەن ۋە ئىنسانلار بىلەن ۋەھشىيلەرچە تىركەشكەن تۇرۇپمۇ ئىنساننىڭ ھۆرمىتىنى پەسلەشتۈرىدىغان ئىپتىدائى قاراشلار بەلگىلەپ بەرگەن «قانۇنىيەت»تىن ھالقىپ كەتمىگەن ئىدى.

شۇنداق قىلىپ ئىنسان چوقۇنۇشتا كۆنسېرى دوملاپ تۆۋەنگە چۈشۈپ كەتتى.

ئىنساننىڭ اللەغا بىر مۇنچە ئىلاھلارنى قوشۇپ چوقۇنۇشى، تەبىئەتكە چوقۇنۇشى ۋە ئۆزىگە چوقۇنۇشى... دىن باشلاپ تاكى ئاشۇ يىرگىنىشلىك، ۋەھشىي، زالىم، ئەزگۈچى ئىلاھلارغا قەدەر چوقۇنۇشتىن كېلىپ چىققان ھالاكەتلىك تىركىشىشلەرنىڭ كەڭرى سەھنىسىدە ئىنسان مۇقەررەر ۋەھشىيلىك ۋە ئەزگۈچى خارلىقتىن باشقا ھېچ نەرسىنى تاپالمىدى.

جاھىلىيەت... 20-ئەسىر جاھىلىيتى نېمىدېگەن قاباھەتلىك ھە!

ئىنسانىيەتنىڭ دوملاپ چۈشۈشى قائىدىسىز، پاراسەتسىز ۋە سەۋىيەسىز دوملاش بولدى.

اللەغا شېرىك كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت بۇ ئازغۇنلۇق باشلانغان چاغدا ئۇنىڭ تايانچىسى ۋە يۆلەنچۈكى يوق ئىدى.

كىمكى اللەنى ھەقىقىي تونۇسا قانداق سۈرەتتە بولمىسۇن شېرىك تەرەپكە قەتئىي قەدەم باسمايدۇ.

لېكىن ئەقىدىنى ئىمپېراتور كونىستانتىننىڭ قولى ئارقىلىق رىم بۇددىزىمىغا ئارلاشتۇرۇۋەتكەن ياۋروپا اللەنى ھەقىقىي يۈكسەكلىكى بىلەن تونۇمىدى. ئۇ جاھىلىيەت ئىچىدە كۆنسېرى ئىزچىل داۋاملىشىپ كەلدى.

بەزى تارىخچىلار خىرىستىيان دىنىنىڭ مۇسا ۋە ئىيسا ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان اللەنىڭ شەرىئىتىدىن ئېغىپ كەتكەنلىكىنى چۈشەندۈرگەندە بۇ

ئاشۇ بىپايان ئىمپېرىيەنىڭ ئۆزىدىكى كىچىك ئاپپارات تەرىپىدىن پەيدا بولغان دېمەكچى بولىدۇ .

بۇ مەسىلىنىڭ سىرتقى تەرىپىنى ئىزاھلاپ ھەقىقىي ماھىيىتىگە سەل قارىغانلىق. ئەمەلىيەتتە خىرىستىيان ئەقىدىسى خىرىستىيان دىندارلىرىنىڭ تەسەۋۋۇرىدىمۇ ساغلام ئەمەس ئىدى. ئەگەر مۇنداق بولمىغان بولسا ئەرەب يېرىم ئارىلىنىڭ ئىچكى ۋە سىرتىدىكى جاھىلىيەتچى كۈچلەر ئىلاھى كۈچىنىڭ ئالدىنى توسۇپ قالالمىغاندەك، رىم ئىمپىراتۇرلىقىنىڭ كۈچىمۇ خىرىستىيان دىنىنىڭ ئالدىنى توسۇپ قالالمىغان بولاتتى... رىم ۋە پارس ئىمپىراتۇرلىقىدىكى ئەھۋاللار قانداق بولۇشتىن قەتئىينەزەر ، بۇ سەۋەبلەرنى چۈشەندۈرۈشكە بولىدۇ ئەمما ئاقلاشقا بولمايدۇ. چۈنكى يەر شارىدا اللەنىڭ پرىنسىپىدىن ئېغىپ كېتىشنى ئاقلايدىغان ھېچقانداق نەرسە مەۋجۇت ئەمەس.

ئېنىقكى، دەسلەپكى ئازغۇنلۇق ئۆزىدىن كېيىنكى ئازغۇنلۇقلارغا ئاساس سالىدۇ... ئىنسان روھىيىتىدىكى شىرىكنى قوبۇل قىلىش ئىقتىدارى مەۋجۇت بولىدىكەن ، ئۇنداقتا شېرىكنىڭ يامرايدىغانلىقىغا گەپ كەتمەيدۇ... مۇشۇ ئازغۇنلۇقنىڭ باشلىنىشى يىمرىلىش ۋە بۇزۇلۇشنىڭ كۈنسېرى ئېشىپ بارىدىغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ.

ياۋروپا تۇنجى مىنۇتتىلا ئازغۇنلۇق قەدىمىنى بېسىشتىن توختاپ قالمىدى... دەۋرلەر يىراقلىشىپ، مۇساپىلەر ئۇزارغانسېرى اللەنىڭ ھىدايىتىدىن يىراقلىشىش كۈنسېرى ئەۋجىگە كۆتۈرۈلدى...

چېركاۋلار-بىز يۇقاردا تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن- خىلمۇ-خىل ھاماقەتلىكى بىلەن ئىشلارنى تېخىمۇ يامانلاشتۇرۇۋەتتى. بۇ ياۋروپا ئەقىدىسىدىكى ئازغۇنلۇقنى يېڭى بىر باسقۇچقا ئېلىپ كىردى. بۇ تەدرىجىي تەرەققىي قىلىپ بۈگۈنكى 20-ئەسىرگە يېتىپ كەلدى.

بىز يۇقاردا ئېيتىپ ئۆتكەندەك، بۇ سەۋەبلەرنى چۈشەندۈرۈشكە بولىدۇ ، ئەمما ئاقلاشقا بولمايدۇ. ياۋروپالىقلار بىر كۈنلەردە ياۋروپا چېركاۋلىرى تەقدىم قىلغان نەرسىنىڭ ھەقىقىي دىن ئەمەس، بەلكى راھىبلار ۋە دىندارلارنىڭ قولىدا ياسالغان «مەھسۇلات» ئىكەنلىكىنى بىلىپ قالدى. بۇ مەھسۇلات يېڭى ئىلىم نۇرى بىلەن نۇرلانغان ئەقىلنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشەلمەيدىغان چۈشىنىكسىز نەرسىلەر ئىدى.

لېكىن ئۇلار ياۋروپا چېركاۋلىرى تەقدىم قىلغان بۇ كۆرۈمسىز دىننى تاشلاپ الله پەيغەمبەرگە ھەق بىلەن نازىل قىلغان سۆزۈك ئەقىدىگە قايتقاننىڭ ئورنىدا پۈتكۈل دىنلارنى خۇراپات ۋە ئەپسانە بىلىپ ئۇنىڭدىن قوللىرىنى سىلكىدى.

ياۋروپا قانچىلىك سەۋەبلەرنى بايان قىلسىمۇ بەرىبىر بۇنى ھەرگىزمۇ ئاقلىغىلى بولمايدۇ!

ياۋروپا زۇلمەتلىك ئوتتۇرا ئەسىردىكى شېرىك ئەقىدىگە تەبىئەتكە چوقۇنۇشنى قوشۇۋالدى... ئەمدى بۇنى قانداق چۈشەندۈرىدۇ؟ ...

ياۋروپا زىيالىيلىرى قوبۇل قىلغان بۇ يېڭى شېرىكنى ئۇلار زادى قانداق چۈشەندۈرىدۇ ؟... بىز يۇقىرىدا تەبىئەت ياۋروپانىڭ ئىلاھ نامى بىلەن قۇل قىلىۋاتقان، زالىم ھۆكۈمرانلار ئارقىلىق تۈرلۈك مەجبۇرىيەتلەرنى بەلگىلەۋاتقان چېركاۋ ئىلاھىدىن قۇتۇلۇشنىڭ روھى «پاناھگاھى» بولغان دەپ ئۆتتۇق.

لېكىن ئۇ تەبىئەت دېگەن زادى نېمە؟

گەرچە ئۇ قەدىمكى گرېكلارنىڭ كۆرسەتمىسىدىكى »ئەقلنى« تىرگۈزۈش دەۋرى بولغان بولسىمۇ، بىراق ئەقىللىك ئادەم قانداقمۇ دارۋىن ئېيتقاندەك «تەبىئەت ھەممە نەرسىنى يارىتىدۇ.ئۇنىڭ قۇدرىتى چەكسىز» دېيەلەيدۇ . ئەقىللىك ئادەم قانداقمۇ ئويلانماي «تەبىئەت كائىناتقا ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ، ئۇنىڭ قۇدرىتى چەكسىز» دېيەلەيدۇ ؟!...

بۇ ئەقىللىك ئادەملەر نېمىشقا ئۆزلىرىدىن سوراپ باقمايدۇ؟...

ئۇلار ئوچۇقلا ئىبادەت قىلىۋاتقان بۇ تەبىئەت زادى نېمە ؟ ئۇ ياراتقۇچىمۇ ياكى يارىتىلغۇچىمۇ؟ ئۇ ئەقىللىقمۇ ياكى ئەقىلسىزمۇ؟ ئۇ ئۆزىنىڭ كائىناتقا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان قانۇنىيەتلىرىنى قانداق قۇرۇپ چىقتى؟ بۇ كائىناتنى ئۆز يۆلىنىشى بويىچە ماڭدۇرۇۋاتقان بۇ قانۇنىيەتنىڭ قانداق كۈچى بار؟ كائىناتقا بەلگىلەنگەن بۇ «قانۇنىيەت» ئۇنىڭغا قەيەردىن كەلگەن؟...

ماھىيەتتە ھۆكۈمرانلىق قىلىش، يارىتىش، كائىناتنى پۈتۈنلەي بويسۇندۇرۇش كۈچىگە ئىگە دەپ قارالغان بۇ يېڭى مەبۇد بىلەن ئۇلار «ئەقىلسىز»، «چۈشىنىكسىز» دەپ قاراپ چۆرۈۋەتكەن ۋە ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىشنى رەت قىلغان الله ئوتتۇرسىدىكى پەرق زادى نېمە؟

ئۇلار كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدىغان غايىۋى كۈچكە بويسۇنۇشنى رەت قىلغان چاغدا، نېمىشقا ئۆزلىرىدىن بۇ تەبىئەت توغرىلىق سوراپ باقمايدۇ؟... تەبىئەتنى كۆز بىلەن كۆرگىلى بولامدۇ بولمامدۇ؟! ئەگەر ئۇنىڭ «رېئال ئىپادىسى» ئاسمان ۋە زېمىندا، ماددا ۋە نۇردا كۆرۈنگەن بولسا، ئۇنداقتا ئۇ ھەقىقىي ماھىيەتتە ئاسماننى ئاسمان، زېمىننى زېمىن، ماددىنى ماددا قىلغان، كۆزلىگەن كۆرگىلى بولمايدىغان يوشۇرۇن غايىۋى كۈچ «شۇ» ئەمەسمۇ؟!!

«الله» بۇنىڭدىن باشقا قانداق بولىدۇ ؟!...

غايىبنى كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدۇ. بىراق ئۇنىڭ چەكسىز قۇدرىتىنىڭ كۆرۈنۈشلىرى ئاسمان، زېمىن، ماددا ۋە نۇر ئەمەسمۇ؟!....

جاھىلىيەتنىڭ ئەڭ چوڭ ھاماقەتلىكى ياۋروپا زىيالىيلىرىنى يىقىتىپ تاشلىدى.

نېمە ئۈچۈن ئىنسان ئۆزىگە ۋە تەبىئەتكە چوقۇندى؟

بۇنى قانداقمۇ ئىبادەت دېگىلى بولىدۇ ؟

بۇ ئىنساننىڭ بىلىملىك ۋە كۈچلۈك بولغانلىقى ئۈچۈنمۇ؟

ياراتقۇچىنى ئىنكار قىلغۇچى ئىپلاس جاھىلىيەت يوقالسۇن!!! ئۇ بىلىم ۋە كۈچ ئاتا قىلغان ياراتقۇچىنى سەۋەبسىزلا ئىنكار قىلدى. ئىنئام قىلغۇچى، بايلىق ئاتا قىلغۇچى اللەنىڭ سوۋغىلىرى ئۈچۈن تەشەككۈر بىلدۈرگەنىنىڭ ئورنىدا بۇ نازۇ-نىئمەت نەپرەت ۋە تۇزكورلۇقنىڭ سەۋەبى بولۇپ قالدى.

قەدىمكى گرېك جاھىلىيتىنىڭ روھى بىلەن زەھەرلەنگەن سېسىق جاھىلىيەت يوقالسۇن!!! ئۇ ئىنسان بىلەن ئىلاھلار ئوتتۇرىسىدىكى تىركىشىشنى پەيدا قىلدى. ئۇ «ئىلاھ»لاردىن بىلىم مەرىپەتنى تارتىۋالسا ئۇنىڭ ھوقۇقى كۈچىيىپ، ئىلاھقا بولغان ئاسىيلىقى شۇنچە ئاشىدىغاندەك ھېس قىلدى.

يۇتكۈل جاھىلىيەت يوقالسۇن ... بىز قاراپ باقايلى!ئىنسان ئىنئام قىلغۇچى، بايلىق ئاتا قىلغۇچى اللەنى ئىنكار قىلغۇدەك قانچىلىك بىر نەرسە بىلدىكىن؟!...

ھازىرقى زامان ئامېرىكىلىق ئالىم «مارت ستانلى كونجدون» ئۆزىنىڭ «قىزىلگۈل تەتقىقاتى» ناملىق ماقالىسىدە مۇنداق يازىدۇ «ئىلىم ئىجادى ھەقىقەت لېكىن ئۇ شۇنداق تۇرۇپ، ئىنساننىڭ ئوي-خىيالىغا، گۇمانىغا ئەڭ نازۇك مۇلاھىزە، تەسۋىر ۋە خۇلاسىلىرىگە قەدەر چوڭقۇر تەسىر كۆرسىتىدۇ. ئىلىمنىڭ نەتىجىسى مۇشۇ دائىرە ئىچىدە قوبۇل قىلىنىدۇ. چۈنكى ئۇ تەسەۋۋۇر ئالدىدىن خەۋەر بېرىشتە مەلۇم مەيدانلار بىلەن چەكلىنىدۇ. ئۇ ئىشەنچ بىلەن ئەمەس، بەلكى ئېھتىماللىق بىلەن باشلىنىپ، يەنە ئېھتىماللىق بىلەن ئاخىرلىشىدۇ. ئىلىمنىڭ نەتىجىسى تەخمىنەن بولىدۇ . ئۇ قىياس قىلىش سېلىشتۇرما ئېھتىماللىققا ئىگە خاتالىقلارغا دۇچ كېلىدۇ.

«ئىلىم»نىڭ نەتىجىلىرى تىرىشچانلىقنىڭ مەھسۇلى. ئۇ قوشۇش ياكى تاشلىۋېتىش ئارقىلىق ئۆزگەرتىشنى قوبۇل قىلىدۇ. ھەرگىزمۇ ئاخىرقى يەكۈننى ئەمەس.» بۇ بىر ئالىمنىڭ سۆزى «دىندارلار»نىڭ سۆزى ئەمەس.

پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ ئىلمى گەرچە ئەڭ ئىنچىكە تەجرىبە ۋە ئەڭ نازۇك ئۈسكۈنىلەر ئارقىلىق مەيدانغا كەلسىمۇ، بىراق ئۇنىڭ ھەممىسى ئىشەنچسىز ئېھتىماللىقلارغا ئىگە.

ئىلىمنىڭ مەيدانى نېمە؟

ئىلىم بىر نەچچە ئەسىردىن بىرى شەيئىلەرنىڭ ماھىيىتى تاشلىۋېتىشكە مەجبۇر بولدى. چۈنكى ئۇ سەزگۈر ئەزالاردىن يوشۇرۇن بۇ ماھىيەتنى بىلىشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلىپ قالغان ئىدى. ئۇ شەيئىلەرنىڭ سىرتقى كۆرۈنىشىنى تەتقىق قىلدى. سىرتقى قىياپەتتىكى بۇ تەتقىقات توغرىلىق ھېلىقى ئالىم ئۇ «ئىشەنچلىك ئەمەس، ئېھتىمال بىلەن باشلىنىپ ئېھتىمال بىلەن ئاخىرلىشىدۇ» دەۋاتىدۇ.

ھەقىقىي ئىلىمنىڭ ئومۇمىي يىغىندىغا نىسبەتەن بۇ ئىلىمنىڭ قىممىتى قانچىلىك؟! ئىنساننى گىرىپتار قىلغان يالغان پەخىرلىنىشلەر ئۇ قانچىلىك ئورۇننى ئىگىلەيدۇ .

ئىنسان ئېرىشمەكچى بولغان نەرسىگە نىسبەتەن بۇ ئىلىم قانچىلىك سالماقتا ئىگە؟ بۇ ئىلىم غەيبى ئىلىم ئالدىدا قانداقمۇ تەڭ تۇرالىسۇن؟... ئىنسانىيەت تۇغۇلغاندىن تارتىپ تاكى ئىنچىكىلىك بىلەن تەكشۈرۈپ بىلگەنگە قەدەر غەيبى ئىلىمگە كۆز تىكىپ كەلدى. ئىنسانىيەتنىڭ تارىختىن بۇيانقى غەيبى ئىلىمگە تۇتقان مەيدانى نەچچە مىڭ يىللاردىن بىرى قىلچە تەۋرەنمەي كېلىۋاتىدۇ.

ئىنسان «غەيب»نى قانچىلىك بىلدى؟ غەيب زامان ۋە ماكانغا تەۋە يىراقتىكى نەرسە ئەمەس، بەلكى ئۇ كۆز ئالدىمىزدىكى يېقىنلا يەردە، غەيب

مۇشۇ مىنۇتنىڭ ئۆزىدە ھەممە ئىشكىلەردىن كىرىپ كېلىۋاتىدۇ. گەرچە ئىشىك بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسى نەچچە مىڭ قات پەردىلەر بىلەن توسالغۇ بولسىمۇ!

مانا بۇ ئىنسانىيەتنىڭ ئىلمىي ئىقتىدارىنىڭ ئەڭ يۇقىرى چېكى!!!

ئەمما كۈچ جەھەتتە ھەقىقەتەن ئىنسان يۈكسەلدى... ئۇ «مۇھىت»نى بويسۇندۇردى. «تەبىئەتنىڭ كۈچىنى» كونترول قىلدى. ئاتوم ۋە راكېتانى مەيدانغا كەلتۈردى... ئۇ يات ئاردا باشقا پىلانېتلارغا چىقىشنى ئويلىشىۋاتىدۇ...

لېكىن ئىنسان مۇشۇ كۈچ ئارقىلىق ئېرىشمەكچى بولغىنى زادى نېمە ؟

ئۇ ئۆلمىنى چېكىندۈرمەكچىمۇ ياكى ئۆلمەس ھاياتنى قولغا كەلتۈرمەكچىمۇ؟

شەيتان مۇشۇنداق قىزىقتۇرۇش ئارقىلىق ئادەمنى ئازدۇردى. ئادەم بالىلىرى قىيامەت كۈنىگىچە ئاشۇ ئۆلمەس ھاياتنى ئارزۇ قىلىدۇ.

" وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ "

.. " فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ ... " (39) .

« شەيتان ئېيتتى: ‹‹پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ سىلەرگە بۇ دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يېيىشنى مەنئى قىلغانلىقى پەقەت سىلەرنىڭ پەرىشتە بولۇپ كەتمەسلىكىڭلار ياكى (جەننەتتە) مەڭگۈ تۇرۇپ قالماسلىقىڭلار ئۈچۈندۇر››. شۇنىڭدەك ئۇلارغا: ‹‹مەن چوقۇم سىلەرگە سادىقمەن›› دەپ قەسەم ئىچىپ بەردى. ئالدامچىلىق ئۇسۇللىرى ئارقىلىق ئۇلارنى (يۇقىرى مەرتىۋىدىن تۆۋەن مەرتىۋىگە) چۈشۈردى. دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يېگەندىن كېيىنلا ئۇلارنىڭ ئەۋرەتلىرى ئېچىلىپ قالدى، ئۇلار جەننەتتىكى دەرەخلەرنىڭ ياپراقلىرى

(39) سورة الأعراف [20] ، [22] .

بىلەن ئەۋرەتلىرىنى يېپىشقا كىرىشتى، ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى (ئۇلارغا كايىپ): ‹‹مەن سىلەرگە بۇ دەرەخنى (يەنى مېۋىسىنى) يېيىشنى مەنئى قىلمىغانمىدىم؟ شۈبھىسىزكى، شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر، دېمىگەنمىدىم؟›› دەپ نىدا قىلدى. »

(ئىنسان مەڭگۈلۈك ھاياتنى قولغا كەلتۈرۈش تۈگۈل) بەزى كېسەللەرنى ساقايتىشمۇ ئۇنىڭ قولىدىن كەلمەيۋاتىدۇ. مىكروسكوپ بىلەن كۆرگىلى بولمايدىغان مىكروبلار يۇقۇملۇق كېسەللەرنى سۆرەپ كېلىپ ئىنسانلارنى ئامالسىز ھالەتكە چۈشۈرۈپ قويۇۋاتىدۇ.

20-ئەسىردە قەلبىنى جاھىلىيەت بېسىۋالغان جولىيان ھەكسىلى ئېيتقاندەك «نادانلىق ۋە ئاجىزلىق ئىنسانلارنىڭ اللهغا چوقۇنۇشتىكى ئاساسلىق... سەۋەبىمىش.»

ئۇلار خالىغانچە بىلجىرلاپ باقسۇن!

ئۇلار ئىلىم ۋە كۈچ نادانلىق ۋە ئاجىزلىق مەيدانلىرىدا ئىنساننىڭ اللهغا چوقۇنماسلىقنى ئاقلايدىغان ھېچ نەرسىنى ئەمدى تاپالمايدۇ. بىز قىياپىتى ئوڭ –تەتۈر قىلىۋېتىلگەن ئاشۇ جاھىلىيەتنىڭ قېشىغا كېلەيلى ... الله ئىنسانغا بىلىم ئۆگىتىش ۋە كائىناتنىڭ بىر قىسىم كۈچىنى بويسۇندۇرۇش كۈچىنى ئاتا قىلسا ئۇ بۇنىڭغا پەخىرلىنىش، مەغرۇرلىنىش ۋە اللهغا قارشى چىقىش ئارقىلىق جاۋاب قايتۇرۇش كېرەكمۇ؟!...

ئۇ بولسا ئوت ئوغرىسى پىرومىتى ئەپسانىسى ياۋروپا ئىدىيەسىگە تاشلىغان «مەلئۇنلۇق»دۇر.

بىز ئىنساننىڭ يېنىغا قايتىپ كېلەيلى ئۇ پەخىرلەنگىنىچە «مېنىڭ اللهغا ھاجىتىم چۈشمەيدۇ» دەۋاتىدۇ.

ئۇ ھاياتىدا قانچىلىك جىنايەتلەرنى سادىر قىلغاندۇ؟!...

ئىنسان دەۋاتىدۇ: - مەن ئۆزۈم ئۆچۈن قانۇن تۈزىمەن... ئۇ كونتروللۇقىنى يوقاتتى.

-مەن ئەقىدەم ۋە ئەنئەنىلىرىمنى ئۆزۈم مەيدانغا كەلتۈرىمەن.

-مەن بۇگۈن ۋە كەلگۈسىنى اللەنىڭ تەۋسىيەلىرىدىن يىراق ھالدا قۇرۇپ چىقىمەن .

داۋاملاشتۇر!

شەيتان ئۇنىڭغا ئىلھام بەردى!

ئەگەر بۇ راستتىنلا شەيتاننىڭ ئىلھامى بولمىسا، ئۇنداقتا بۇ ھەرىكەت نەدىن پەيدا بولىدۇ ؟ زېمىننىڭ ھەرقايسى تەرەپلىرىگە تور تارتىۋاتقان قاقشاتقۇچى رەزىللىك قەيەردىن كېلىدۇ؟ ھەرقايسى جايلاردىكى زۇلۇمنى پۈلغا سېتىۋالغۇچىلار قەيەردىن كېلىدۇ؟ شەرق غەربتىكى ئېزىلگۈچى قۇللۇق قەيەردىن كېلىدۇ؟ قۇللۇق كاپىتالىزم ئۈچۈن بىر قېتىم، دۆلەت ئۈچۈن بىر قېتىم، مۇقەددەس شەخس ئۈچۈن بىر قېتىم، ۋەيران قىلغۇچى شەھۋەتلەر ئۈچۈن بىر قېتىم... ھەر بىر قېتىم قۇللۇق، ئېزىلىش ، خارلىق... بۇلار قەيەردىن كېلىدۇ.

ھەر قايسى جايدىكى يامراپ كەتكەن جىنايەت قەيەردىن كېلىدۇ؟ ئۇلار يەرشارىنى ھەر بىر ئوغۇل-قىز ئۈچۈن ئېغىزنى ھاڭدەك ئېچىپ تۇرۇۋاتقان پاھىشىخانىغا ئايلاندۇرۇۋەتتى.

«مەدەنىي» مىللەتلەر ئىچىدە كېسەللىرى بىلەن دوختۇرخانىلارنى توشقۇزۇپ ياتاقلارنى قىستاڭچىلىققا ئايلاندۇرۇۋەتكەن ھەقىقىي ساراڭلار قەيەردىن كېلىدۇ؟

يەنە بىر تۈركۈم ساراڭلار بار. ئۇلار گەرچە رەسمىي ساراڭلار قاتارىدا سانالمىسىمۇ، بىراق ماھىيەتتە ساراڭدىن قىلچە پەرقلەنمەيدىغان ئەسەبىي، بىنورمال، يولدىن چىققان «ساراڭلار» مودا ساراڭلىقى، كىنوخانا ساراڭلىقى، تېلېۋىزور ساراڭلىقى... ۋە شۇنىڭغا ئوخشاپ كېتىدىغان ئازغۇنلۇقلارنىڭ ھېچقايسىسى ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشتىن ئۆزىنى چوڭ تۇتقان بۇ ھاكاۋۇر ئىنسانغا ماس كەلمەيدۇ.

توغرا، بۇ ئىنسان ئۆزىنى ئىلاھ دەپ ئويلىغان چېغىدا ئۇ نېمە دېگەن پەسكەش ھە! ئۇ كونتروللۇقنى يوقاتتى. ئۆزىنى ئاللاھنىڭ كۆرسەتمىلىرىدىن بىھاجەت دەپ قارىدى.

19-ئەسىرنىڭ ئاخىردا «يەھۇدىي ئىدىيەسى» مەيدانغا كەلتۈرگەن «ھايۋانىي» قاراشلار ئارقىلىق زەھەرلەنگەن ئاشۇ ئويدۇرما ئىلاھلار... ئىقتىسادى ئىجتىمائىي ۋە تارىخى «مۇقەررەرلىك» ئىلاھلىرى بولۇپ بۇلارنىڭ ھەممىسىنى تارىخى ماتىرىيالىزىم ئۆزگە يېغىنچاقلىغان.

بۇ مۇقەررەرلىك زادى نېمە؟

تارىخى ماددىيەت نۇقتىسىدىن چۈشەندۈرگەندە ئىنسانىيەت تارىخى ئالدى بىلەن يېمەكلىك ئىزدەش تارىخىدۇر. ئەنە ئاشۇ، تارىختىكى تۇنجى مۇقەررەرلىك.

يېمەك - ئىچمەك ئىزدەش جەريانىدا ئۇ مىخانىكىنى ئىجاد قىلىشقا موھتاج بولدى... بۇ مېخانىكا ئۇنىڭ ھاياتىنى تارىخى كەسىپ ئۆتكەن يەنە بىر باسقۇچقا كۆتۈردى.

دەسلەپتە ھېچكىمنىڭ شەخسى مۈلكى يوق ۋاقىتتا تۇنجى كوممۇنىزم مەۋجۇت ئىدى... يېزا ئىگىلىك كەشىپ قىلىندى... مۈلۈكچىلىك! زېمىن مۈلۈكچىلىكى ۋە ئىشلەپ چىقىرىش ئۈسكۈنىلىرى مۈلۈكچىلىكى بارلىققا كەلدى... ئۆز ئارا زېمىن تاجاۋۇزچىلىقى قىلىش ئۈچۈن بىر كۈچنىڭ يەنە بىر

كۈچكە ھۆكۈمرانلىق قىلىشىدىن قۇللۇق كېلىپ چىقتى... قۇللۇق ۋە قۇلدارلار تۈزۈمى – فېئودالىزمنىڭ مەيدانغا كېلىشى مۇقەررەر نەتىجە ئىدى. ئاندىن كېيىن مېخانىكا كەشىپ قىلىنىپ كاپىتالىزم دۇنياغا كەلدى. فېئودالىزمنىڭ يىمىرىلىشى مۇقەررەر نەتىجە ئىدى... كاپىتالىزم بىلەن ئىشچىلار سىنىپى ئوتتۇرىسىدا كەسكىن تىركىشىش پەيدا بولدى. ئىشلەپچىقىرىش مۇلۇكچىلىكى بىلەن ئىشلەپچىقىرىش ئۇسكۈنىلىرى مۇلۇكچىلىكىنىڭ قاتتىق تىركىششى مۇقەررەر نەتىجە ئىدى... ھەممىسى ئۆز يولىدا مېڭىپ ئاخىردا ئىككىنچى كومۇنىزىم (كومۇنا) مەيدانغا كەلدى... بۇ چاغدا ھېچكىمنىڭ شەخسى مۈلكى قالمىدى. مانا بۇ مۇقەررەرلىك سىزىپ بەرگەن ئىنسانىيەت تارىخىنىڭ خۇلاسىسى، جاھىلىيەتتىن باشقىسى ئىشلارنى بۇنداق رەۋىشتە تەسەۋۋۇر قىلمايدۇ.

اللەنى ۋە ئۇنىڭ كائىنات، ھاياتلىق ۋە ئىنسانغا بولغان ئىدارە قىلىشنى ئەستىن چىقىرىپ قويغان بۇنداق چۈشەندۈرۈشنىڭ كېيىنكى نەتىجىسى قانداق بولدى؟

جاھىلىيەت جەمئىيىتىدىكى جاھىلىيەت ئىلمى بىلەن ئەقىل تاپقان زىيالىيلارنىڭ روھى دۇنياسى ئالدىراپ بازارغا سېلىنغان بۇ خام چۈشەنچىنى قەتئىي قوبۇل قىلالمىدى.

ئىنسانىيەتنىڭ ھەر قايسى قاتلاملىرىنى بەلگىلەشتىكى بۇ چۈشەندۈرۈشلەرنىڭ ھەممىسىنى توغرا دەپ پەرەز قىلغاندا، ماركس ئېيتقاندەك بۇ قانداقمۇ ئىنسان ئىرادىسى ۋە ئىنسان مەۋجۇدىيىتىدىن مۇستەقىل بولىدۇ ؟

ئىنسان زېمىن ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئۈسكۈنىلىرىگە ئىگە بولغان چاغدا ئۇنىڭ ھېچقانداق مۈلكى يوقمىدى؟ ئۇنىڭ زېمىنغا بولغان ئىگىدارچىلىقىنى زېمىن ئۆزى بېكىتتىمۇ؟ زېمىن ئىنسانىنى تۇتۇۋېلىپ :«سەن ماڭا ئىگە بولۇشۇڭ

كېرەك» دېدىمۇ؟ ياكى ئىنسان ئۆزىنىڭ ئىگىدارچىلىق قىلىشقا بولغان تەبىئىي قىزىقىشى بىلەن زېمىنغا ئىگە بولدىمۇ؟

ئىشلەپچىقىرىش ئۇسكۇنىلىرىنى كىم ئىجاد قىلدى؟ يەنە شۇ ئىنسان ئەمەسمۇ؟ ئىنسان ئۇنى نېمە ئۈچۈن ئىجاد قىلدى؟ ئۆز ئىرادىسى بىلەنمۇ ياكى مېخانىكا بۇ خىل ئىجاد قىلىشنى ئىنسانغا ئۆزى بەلگىلىدىمۇ؟ ۋە ياكى ئىنساننى تۇتۇۋېلىپ مېنى ئىجاد قىل دېدىمۇ؟

ئەلۋەتتە ئۇ ئىنساننى ئۈگىنىش، ئىزدىنىش ۋە تەتقىق قىلىش روھىغا ئىگە قىلىپ مېخانىكىنى كەشىپ قىلىش سەۋىيەسىگە يەتكۈزگىنى ئۇنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئۇنۇمىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشكە بولغان تەبىئىي يوشۇرۇن قىزغىنلىقى ئەمەسمۇ؟

ئىنسانىيەت تارىخىدا كەشىپ قىلىنغان ئۇ ئۇسكۇنىلەردە «ئىنساننىڭ ئىرادىسى» يوق دەپ پەرەز قىلغاندا ھەر قايسى باسقۇچلار قانداقمۇ ئىنسان ئىرادىسىدىن خالى مۇستەقىل ھالدا مەيدانغا كېلىدۇ؟

كاپىتالىزم مەيدانغا كەلگەن چاغدا ئىنساننىڭ ئىگىدارچىلىققا ۋە ئىگىدارچىلىق دائىرىسىنى كېڭەيتىشكە بولغان تەبىئىي قىزىقىشقا ئايلاندى. شۇنداقلا توغرا يولدىن چەتنەپ زوراۋانلىق قىلىشقا بولغان تەبىئىي ئىقتىدارغا تاياندى.

كوممۇنىزم مەيدانغا كېلىۋىدى. ئىنسان «ھەق-ئادالەت مۇشۇ» دەپ ئويلاپ قالدى، ھالبۇكى ئىنگىلىس ئۇنى مەسخىرە قىلىپ «ھەق-ئادالەت زېمىنىنىڭ ئىشلىرىدىن ھېچبىرىنى بىر تەرەپ قىلالمايدۇ» دېگەن ئەمەسمۇ؟

يۇقىرىقىلار بۇ مۇقەررەرلىككە ھۆكۈم قىلىشتىكى چۈشەنچىنى ئايدىڭلاشتۇرۇش ئۈچۈن كەلتۈرۈلگەن مىساللار بولۇپ تۆۋەندىكىلىرى ئويلىنىدىغان كىشىلەرگە نىسبەتەن مۇقەررەرلىكنىڭ ماھىيىتىنى تېخىمۇ

ئېنىق ۋە روشەن ئېچىپ بېرىدۇ. بۇ مۇقەررەرلىكنى توغرا دەپ پەرەز قىلغاندا بۇ كىمنىڭ مۇقەررەرلىكى؟

ئىنسانىيەتنىڭ يۈلىنىش قەدىمىگە بۇ مۇقەررەرلىكنى كىم بېكىتتى؟ ئۇ ھاياتقا ئىمكانىيەت بەرگۈچى يېگانە سۈرەتمۇ؟

ئىنسان نېمە ئۈچۈن تۈنجى مۇقەررەرلىك باسقۇچىدا مەڭگۇ ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولالمىدى؟... نېمە ئۈچۈن قۇللۇق باسقۇچتا... فېئودالىزىمدا... ۋە كاپىتالىزىمدا مەڭگۇ ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولالمىدى؟

مېخانىكىنىڭ كەشىپ قىلىنىشى تارىخ جەريانىدىكى ئىنسانىيەتنىڭ يۈلىنىش قەدىمىنى ئۆزگەرتىۋەتتى.

توغرا ئۇ ۋاقىتلىق شۇنداق بولدى!... بىراق مېخانىكىنىڭ كەشىپ قىلىنىشىمۇ ئىنسانىيەت ئۈچۈن مۇقەررەرلىكمۇ؟بۇ مۇقەررەرلىكنى كىم بەلگىلىدى؟

بۇ اللەنى تىلغا ئېلىشتىن قەستەن ئۆزىنى قاچۇرغانلىق ئەمەسمۇ؟

ھېچ بولمىغاندا مۇشۇ ئىنسانلارنىڭ بىر تەرىپىدە الله بار ئەمەسمۇ؟ (ئۇلارنىڭ تۆھمەتلىرىدىن اللەنى پاك دەپ بىلىمىز).

ئىنساننى يارىتىپ ئۇنىڭغا مېخانىكىنى كەشىپ قىلىش ئىقتىدارىنى ئاتا قىلغان الله ئەمەسمۇ؟

ئەجەبا ئىنسانىيەتنىڭ مۇشۇنداق ئىقتىدارغا ئىگە بولۇشىمۇ مۇقەررەرلىكمۇ؟

بۇ مۇقەررەرلىكنى كىم بەلگىلىدى؟

بۇ اللەنى تىلغا ئېلىشتىن گاچا بۇلىۋالغانلىق ئەمەسمۇ؟ ئىنسان ئەقىل كۆزىنى ئېچىپ ھەقىقەتنى كۆرۈش كېرەك ئىدىغۇ؟! الله كائىناتنى ياراتتى، بىراق ئۇ يارىتىشقا مەجبۇرلانغان ئەمەس!

ئۇ ئىنساننى ۋە زېمىننى ياراتتى... بىراق، ئۇنىڭ ئۇلارنى ياراتماسلىقىنى ياكى ھاياتلىق ۋە ئىنساننىڭ مەيدانغا كېلىشىگە مۇناسىپ شارائىتنى يارىتىشنى ھېچكىم بەلگىلىيەلمەيدۇ.

ئەگەر بۇلارنىڭ ھەممىسى ياراتقۇچى اللەنىڭ تەقدىرى بولسا ئۇنداقتا بىز نېمىشقا بۇ يەردە تۇرۇۋېلىپ تەقدىرنى ئىنكار قىلىمىز؟! «سەن تەقدىر ئەمەس، تارىخى، ئىقتىسادى ۋە ئىجتىمائىي مۇقەررەرلىك» دەپ ئويدۇرما ئىلاھلارنى ئېلىپ چىقىمىز؟!!....

جاھىلىيەتنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسىدە تۇرۇۋاتقان ياۋروپا ئىدىيەسى مەيدانغا كەلتۈرگەن بۇ ئويدۇرما ئىلاھلار باغرىتاش، ۋەھشىي زالىم ئىلاھلار بولۇپ ئىنسان ئىرادىسى ئۈچۈن ھېچبىر ساھەنى قالدۇرمىدى. كېچە ياكى كۈندۈزدە ئىنسانغا بىر ئېغىزمۇ جاۋاب بەرمىدى...

ئۆزىنىڭ ئەخمەقلەرچە «مۇقەررەر»لىكى ئىچىدە بۇ ئىنساننىڭ ھېس-تۇيغۇسىغا، ئىدىيە ياكى ئىش پائالىيەتلىرىگىچە قىلچە پەرۋا قىلمايدۇ. ئىنسان بۇزۇلسۇن ياكى تۈزەلسۇن، چۈشكۈنلەشسۇن ياكى يۈكسەلسۇن، قارشى چىقسۇن ياكى بويسۇنسۇن، ئىشەنسۇن ياكى ئىشەنمىسۇن... ئۇنىڭغا ھېچقانداق ئۆلچەم تۈرغۇزۇپ بېرەلمەيدۇ... ئۇ ئىنسانغا گۇناھكارغا مۇئامىلە قىلغاندەك مۇئامىلە قىلىدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ غالىبلارچە مۇقەررەرلىكى ئىچىدە ئىنساننى ئۈن-تىنسىز بويسۇندۇرۇشنى ئويلايدۇ. ياكى ئىنسانغا چۆلدە تېگىرقاپ قالغان ھايۋانغا مۇئامىلە قىلغاندەك مۇئامىلە قىلىدۇ. گويا ئۇ ھەيدىلىدۇ، يولنى بىلمەيدۇ ۋە بىلىشنىمۇ خالىمايدۇ.

مانا بۇ ئىنساننىڭ ھۆرمىتىنى ۋە مەۋجۇدىيىتىنى يوقۇتۇش، تۇيغۇ ئىدىيە ۋە ھەرىكەتنى بەلگىلەيدىغان «قىممەت»نى يوقۇتۇش، ئەڭ ئاخىردا ئىنساننىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىنى يوقىتىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس.

ئىنساننىڭ ئاھۇزارىغا قۇلاق سالمايدىغان شەپقەتسىزلەرنىڭ قۇلىغا ئايلىنىش – ئىنسان اللەنىڭ كۆرسەتمىلىرىدىن قېچىپ ئېرىشمەكچى بولغان «ھۆرمەت» ئىدى.

20-ئەسىردىكى بۇ ئىنسانلار نېمە دېگەن پەسكەش ھە!

ئىنسان جاھىلىيەت ئىچىدە بىر كۈنمۇ توختاپ قالمىدى. ئەمەلىيەتتە توختاپمۇ قالالمايتتى. چۈنكى يۈزلىنىش تۈنجى مىنۇتتىن باشلاپ توغرا ئاساس ئۈستىگە قۇرۇلمىغان ئىكەن، ئىلاھى ھەقىقەتنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى ئازغۇنلۇق مۇقەررەر ھالدا ئىنساننىڭ پۈتكۈل تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەتتىكى ئازغۇنلۇقىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

ھازىرقى زامان ياۋروپا جاھىلىيىتىدىكى كىشىلەر كائىناتنى تەسەۋۋۇر قىلىش كائىناتنىڭ ياراتقۇچى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىش ۋە ئىنسان بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتا ناھايىتى چوڭ خاتالىق ئۆتكۈزدى... ئۇلار ھەرخىل شەكىلدە ئازدى.

ئۇلار بىر قېتىم اللەنىڭ مۆجىزىلەرنى يارىتىشتىكى قۇدرىتىنى ئىنكار قىلىش ئۈچۈن تەبىئەت قانۇنلىرىنىڭ مۇقەررەرلىكىگە ئىشىنىدۇ. يەنە بىر قېتىم: پۈتكۈل مەۋجۇدات ۋە پۈتكۈل ھاياتلىق ئۆزلۈكىدىن پەيدا بولغان دەيدۇ. ئۇلار بۇ ئارقىلىق كائىنات ۋە ھاياتلىقنى ياراتقان ئىلاھنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئىنكار قىلماقچى بولىدۇ .

يەنە بىر قېتىم: پۈتكۈل شارائىتلار ھاياتلىقنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى بىلەن ئۆز-ئارا رېئاكسىيەلەشكەن، شۇنىڭ بىلەن كائىنات تاسادىپىي مەيدانغا كەلگەن دەيدۇ. ئاخىردا تاسادىپىيلىقنى ئىنسانلارنىڭ مەيدانغا كېلىشىگە ئاپىرىپ تاقايدۇ.

بىر قېتىم بۇ كائىنات غايە-مەقسەتسىز پەيدا بولغان، ئىنسانمۇ شۇنىڭ ئىچىدە دەيدۇ.

ئەسلىدە اللەنىڭ ھەقىقىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى ئازغۇنلۇقتىن كېلىپ چىققان خىلمۇ-خىل ئازغۇنلۇقلار ئىنسانىيەتنىڭ تۇيغۇ ۋە ھەرىكىتىگە ئۆز سايىسىنى تاشلىدى.

بىز يۇقىرىدا مۇقەررەرلىك ھەققىدە سۆزلەپ ئۆتتۇق.

تەبىئەت قانۇنىيىتى دەپ ئاتالغان بۇ مۇقەررەرلىك ئۆزىدىن باشقا مۇقەررەرلىكلەردىن پەرقلەنمەيدۇ. ئۇنىڭ ھەممىسى مۇشۇ كائىناتتىكى اللەنىڭ ئىرادىسىدىن ئىبارەت تەگداشسىز ھەقىقەتلەرنىڭ مۇقەررەرلىكىدىن كېلىپ چىققان.

بۇ ئەركىن ئىرادە كونترول قىلىنمايدۇ. اللەنىڭ ئىرادىسىگە قارشى ھەرقانداق ئىرادە پۈتۈنلەي خاتا، ئۆزىنىڭ ئىرادىسىنى اللەغا كىم تاڭالايدۇ؟

ياراتقۇچى، بارلىقنى كەلتۈرگۈچى، ئۆزى خالاپ ئىش قىلغۇچى اللەنى پاك دەپ مەدھىيەلەيمىز.

چوقۇم بۇ ئازغۇنلۇققا اللە مۇشۇ كائىنات ئۈچۈن ئەڭ ئاخىرغىچە داۋاملىششىنى بەلگىلىگەن ئىلاھى «قانۇنىيەت»نىڭ ئۆزگەرمەسلىكى سەۋەب بولدى.

لېكىن، ئىلاھى ئىرادە ئىختىيارى ھالدا بارلىققا كەلتۈرگەن بۇ «ئۆزگەرمەسلىك» اللەنىڭ كائىنات ۋە ئىنسانغا ئاتا قىلغان شەپقىتى ئىدى.

اللەنىڭ ئىرادىسى چەكلىمىگە ئۇچرىمايدۇ. كائىنات ئىشلىرىنى بىر تەرەپ قىلىشتىن ھېچقانداق كۈچ ئاجىز قىلىپ قويالمايدۇ.

اللە ياراتقۇچى، بارلىققا كەلتۈرگۈچى، خالىغىنىنى قىلغۇچى تۇرسا ئۇ قانداقمۇ ئاجىز بولىدۇ .

ئەركىن ئىرادە كائىناتنىڭ مۇكەممەل قانۇنىيەت بويىچە مېڭىشىنى تەلەپ قىلىدى. بىراق ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئۇنى ھەقىقىي نامى بىلەن اللەنىڭ قانۇنىيتى دەپ ئاتاشتىن نەپرەتلىنىپ «تەبىئەتنىڭ قانۇنىيتى» دەپ ئاتىدى.

لېكىن الله بۇ قانۇنىيەتكە قارشى بۇيرۇق يۈرگۈزمەكچى بولغاندا كىممۇ «ياق! تەبىئەتنىڭ قانۇنىيتى ئۆزگەرتىشكە رۇخسەت قىلمايدۇ» دېيىشكە پېتىنالىدى؟!

شۇ سەۋەبتىن مۇستەھكەم ئاشكارا قانۇنىيەتكە قارشى مۆجىزە يۈز بىرىدۇ. ئۇ مۆجىزە مۇشۇ كائىناتتىكى تەڭداشسىز مۇقەررەرلىك بولغان اللەنىڭ قانۇنىيتىنىڭ بىر قىسمى بولىدۇ .

مۆجىزىگە ئىشىنىش ئىلىمنىڭ مۇستەھكەم قانۇنىيەت بىلەن مەيدانغا كېلىشى ياكى ئەقىدە سايىسىدا مەيدانغا كېلىشىنى ۋە ياكى ھەرقانداق مەيداندا تەرەققىي قىلىشىنى توسۇپ قالالمايدۇ. شۇنداق ئىكەن ئەقىدە بىلەن ئىلىم ئوتتۇرىسىدا زىددىيەت شەكىللەنمەيدۇ.

پۈتكۈل ئىلاھى ئىلىم – مۇسۇلمانلارنىڭ بىر گەۋدە قۇدرەتلىك ئىكەنلىكىنى دەلىللەپ بېرىدىغان زور مىراس بولۇپ ، ئۇنىڭدىن ھازىرقى زامان ياۋروپا ئىلمى گۈللىنىشى مەيدانغا كەلدى. بولۇپمۇ ھازىرقى زاماندىكى ئومۇمىي ئىلىملەرنىڭ ئاساسلىق مەنبىئى بولغان «تەجرىبە ئېقىمى» دەل ئاشۇ ئەقىدە سايىسىدا بەلكى، مۆجىزىگە ئىشىنىش سايىسىدا مەيدانغا كەلدى. مۇسۇلمانلارنىڭ قەلبى ۋە ئىدىيەسى مۆجىزىنىڭ ھادىسىلىرىگە ئىشىنىش بىلەن كائىناتتىكى اللەنىڭ قانۇنىيتىنىڭ مۇكەممەللىكىگە ئىشىنىش ئوتتۇرىسىدا زىددىيەتلىشىپ قالمىدى! چۈنكى ھەر ئىككىسى ھەقىقەت، ھەقىقەت ئومۇمىيلىقنى سىغدۇرالمايدىغان تار ئەقىللەردىن باشقىسىدا بىر-بىرى بىلەن زىددىيەتلىشىپ قالمايدۇ.

ياۋروپالىقلارنىڭ تارچىلىق ئىدىيەسىدىكى ئەڭ چوڭ قىيىنچىلىق شۇكى، ئەگەر قايسى بىر ۋاقىتتا مۆجىزە يۈز بەرسە پۈتكۈل كائىنات تۈزۈمىدىن سارائىسىمگە چۈشۈپ قالىدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ ھەممىسى مۇستەھكەم قانۇنىيەت بىلەن بىر-بىرىگە چەمبەرچاس باغلىنىپ كەتكەن...

ئەگەر شۇنداق بىر ھادىسە يۈز بەرسە مەلۇم بىر مۇقەررەر نەتىجە ئۇنىڭ پېشىگە سۆرىلىپ كېلىدۇ.

ئاشۇ قانۇنىيەتلەرنى ئورۇنلاشتۇرغىنى ئۇنىڭ ياراتقۇچىسى ئەمەسمۇ؟

ياراتقۇچى بىر يۈكسەك غايىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن مەلۇم مەزگىللەردە قانۇنىيەتتىن ھالقىغان بىرەر نەتىجىنى مەيدانغا كەلتۈرسە بۇ قانداقمۇ ئۇنىڭ ئاجىزلىقى ھېسابلانسۇن؟! بۇ مەقسەت قىلىنغان غايە ئەمەلگە ئېشىپ بولغاندىن كېيىن ھەممىسى يەنە بۇرۇنقىدەكلا ئۆزىنىڭ «ئادەتلەنگەن» قانۇنىيىتى ئىچىدە مېڭىۋېرىدۇ ئەمەسمۇ؟

پۈتكۈل ئىلىم مۇقەررەر تەبىئىي قانۇنىيەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولسىمۇ بىراق ئۇ پەرەز ۋە ئېھتىماللىقلار بىلەن تولغان.

ئۆزىنىڭ ھاياتىنى ھەممىدىن گۇمانلىنىدىغان ئاتېزىمچىلىق بىلەن باشلاپ ئىلمىنىڭ قىيىنچىلىقىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن اللەنىڭ مەۋجۇتلۇقىغا بويسۇنۇش كېرەك دېگەن يەكۈن بىلەن ئاخىرلاشتۇرغان ئەنگلىيەلىك تەبىئەت ۋە ماتېماتىكا پەنلەر ئالىمى «جىمىس جىيز» مۇنداق دەيدۇ :

«قەدىمكى ئىلىم تەبىئەتنىڭ «بىر يول»دىن باشقا يوللاردا ماڭالمايدىغانلىقىنى ئوچۇقتىن ئوچۇق قارار قىلغان ئىدى. ئۇ يول: زامان باشلانغاندىن تارتىپ تاكى ئاخىرلاشقانغا قەدەر ئۇنىڭ مېڭىشى ئۈچۈن بۇندىن ئىلگىرى سىزىپ بېرىلگەن يول ئىدى. تەسىر بىلەن تەسىر كۆرسەتكۈچى ئوتتۇرىسىدا ئىزچىل داۋاملاشقان بىر زەنجىرسىمان مۇناسىۋەت بار « A»نىڭ

ھالىتى چوقۇم «B »نىڭ ھالىتىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ» دېگەندىن ئىبارەت قانۇنىيەتتىن چىقىپ كەتكىلى بولمايدۇ.

ئەمما ھازىرقى ئىلىمنىڭ بۇگۈنگىچە ئېيتقانلىرى :« A»نىڭ ھالىتى چوقۇم « B» ياكى « C» ياكى « D »نىڭ ھالىتىگە تەسىر كۆرسىتىشى ياكى ساناپ تۈگىتىپ بولغىلى بولمايدىغان باشقا ھالەتلەرگە تەسىر كۆرسىتىشى مۇمكىن دېگەندىن ئىبارەت بولدى. ئۇ ئارانلا « B» ھالەتنىڭ كېلىپ چىقىشى «C » ھالەتنىڭ كېلىپ چىقىشىغا قارىغاندا تېخىمۇ كۆپ ئېھتىماللىقتا ئىگە. « C» ھالەتنىڭ كېلىپ چىقىشى بولسا « D » ھالەتنىڭ كېلىپ چىقىشىغا قارىغاندا تېخىمۇ كۆپرەك ئېھتىماللىقتا ئىگە دېيەلەيدۇ .

شۇنداق قىلىپ «B» «C» «D» ھالەتلەرنىڭ بىر-بىرىگە نىسبەتەن ئېھتىماللىق دەرىجىسىنى بەلگىلەپ بېرەلەيدۇ. ئەمما ئىشەنچ بىلەن قايسى بىر ھالەت ئىككىنچى بىر ھالەتنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ دەپ ئېيتالمايدۇ. چۈنكى، دائىم پەيدا بولىدىغىنى يەنىلا ئېھتىماللىق. ئەمما چوقۇم يۈز بېرىشكە تېگىشلىك بولغىنى تەقدىرگە تاپشۇرۇلغان. ئەگەر مۇشۇ تەقدىرنىڭ ماھىيىتى بولسا...!»

ئەمما ئۆزلۈكىدىن پەيدا بۇلۇش ھېكايىسى 19-ئەسىرنىڭ ئاخىرى 20-ئەسىرنىڭ باشلىرىدىكى ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ غەلىتە ئازغۇنلۇقلىرىدىن بىر ئاز ئازغۇنلۇق بولۇپ قالدى.

دارۋىن يەر شارىدىكى تۈنجى ھاياتلىقنىڭ پەيدا بۇلۇش باسقۇچلىرىنى ئۆلۈكلەر ئارقىلىق جاپالىق تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىۋاتقاندا كۆز ئالدىدىكى بىردىن-بىر ئوپئوچۇق مەنتىقىگە تەسلىم بولۇشنى خالىمىدى، چۈنكى چېركاۋلار خەلقنى ئىلاھ نامى بىلەن قىرغىن قىلىۋاتقان، دارۋىن چېركاۋغا قارشى ئىسيان كۆتىرىۋاتقىنى ئۈچۈن ئۇ چېركاۋ ئىلاھىنى ئېتىراپ قىلىشنى خالىمىدى.

ئۇ «اللە ياراتقۇچى» دېگەندىن باشقىسىنى تاپقىلى بولمايدىغان گۇمانسىز ھەقىقەتنى قوبۇل قىلىشنى خالىمىدى.

مانا مۇشۇنىڭدىن جاھىلىيەت ئەپسانىسى، مۇنازىرىگە سالاھىيىتى توشمايدىغان ئۆزلۈكىدىن پەيدا بولۇش ئەپسانىسى مەيدانغا كەلدى.

20-ئەسىر ئالىملىرى بۇ بىمەنە ئەپسانىنىڭ تولىمۇ كۆرۈمسىز ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ ئۇنى بىراقلا چۆرۈپ تاشلىدى.

گېرمانىيە پىرانكپورت ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ بىيولوگىيە ۋە فىزىيولوگىيە پەنلىرى فېرافسورى «رەسىل تىشارلىز ئىرسىت» مۇنداق دەيدۇ:

«ھاياتلىقنىڭ پەيدا بولۇشىنى جانسىز شەيئىلەر دۇنياسى ئارقىلىق چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن تالاي نەزەرىيەلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى. بەزى تەتقىقاتچىلار ھاياتلىق پىتروگىن ياكى پروس ياكى ئۇششاق ئاقسىل ماددىلىرىنىڭ ئۆز-ئارا بىرىكىشىدىن ھاسىل بولغان دەپ قارىدى. بۇ نەزەرىيەلەر بىر قىسىم كىشىلەرگە جانلىقلار دۇنياسى بىلەن جانسىزلار دۇنياسى ئوتتۇرىسىنى ئايرىپ تۇرىدىغان كاۋاكنى ئېتىۋەتكەندەك تۇيۇلۇپ قالدۇ. لېكىن تەسلىم بولۇشقا تېگىشلىك رېئال ئەمەلىيەت شۇكى، جانسىز ماددىدىن جانلىق ماددىغا ئېرىشىش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلغان تىرىشچانلىقلارنىڭ ھەممىسى نەتىجىدە مەغلۇپ بولۇش ۋە ئوڭۇشسىزلىق ئاقىۋىتىدىن قۇتۇلمىدى. كىمكى مالىكولا ۋە ئۇششاق جىسىملار تاسادىپىي بىرىككەن دېگەنلىكىگە ئاساسەن ئاللاھنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئىنكار قىلسا كۆز ئالدىدىكى دۇنياغا نىسبەتەن بىۋاستە دەلىل تۇرغۇزالمايدۇ. بۇ دېگەنلىك ھاياتلىق ئاشكارا نەرسە، ئۇنى جانلىق ھۈجەيرىلەردە كۆرگەن سۈرەتتە ساقلاپ قېلىش ۋە ئىدارە قىلىش مۇمكىن دېگەن نەتىجىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. ھاياتلىقنىڭ مەنبەسى ھەققىدىكى بۇ چۈشەندۈرۈشنى قوبۇل قىلىش شەخسنىڭ ئەركىنلىكى. لېكىن شەخس ئاشۇ قاراشنى قوبۇل قىلغاندا ئەقلىگە

نىسبەتەن شەيئىلەرنى يارىتىپ، ئۇنى ئىدارە قىلغان اللەنىڭ مەۋجۇتلۇقىغا ئېتىقاد قىلىشتىنمۇ قىيىن ۋە مۈشەققەتلىك قاراشقا تەسلىم بولغان بولىدۇ .

مېنىڭ قارىشىمچە جانلىق ھۈجەيرىلەردىن ھەربىر ھۈجەيرە بىزگە نىسبەتەن ئۇنى چۈشىنىش تولىمۇ قىيىن بولغان مۇرەككەپلىك دەرىجىسىگە يەتتى. زېمىن يۈزىدىكى مىليونلىغان جانلىق ھۈجەيرىلەر اللەنىڭ قۇدرىتىنى ئەقىل ۋە مەنتىقىگە ئۇيغۇن، دەلىل بىلەن ئىسپاتلايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن اللەغا چوڭقۇر ئىشىنىمەن.»

ئاشۇ ئالىمنىڭ سۆزىدىن ئۆزۈپ ئېلىنغان يۇقىرىقى ئابزاس تاسادىپىيلىق ھېكايىسىنىڭ تولىمۇ بىمەنە ۋە ساختىلىقىنى ناھايىتى روشەن ئېچىپ بېرەلىشى مۇمكىن. شۇنداق بولسىمۇ پىلانتىلارنىڭ ئايلىنىشلىرىدا ئەكس ئەتكەن بۇ ئىنچىكە ئىنتىزامنىڭ پىلانسىز تاسادىپىي پەيدا بولۇشىنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلىش ئۈچۈن، ئالىملارنىڭ ئىلىم ۋە تەجرىبىلىرىنى دەلىللىمەي تۇرۇپ پاراسەتلىك كۆز ۋە ئويغاق قەلب بىلەن بىر قېتىم چوڭقۇر نەزەر سېلىشنىڭ ئۆزىلا يېتەرلىك!

ھەممىنى قويۇپ تۇرۇپ ئېيتقاندىمۇ، «تاسادىپىيلىق » دېگەن گەپنىڭ ئۆزىلا مەنتىقىگە ئۇيغۇن ئەمەس، چۈنكى «تاسادىپىيلىق » نەچچە مىڭ يىللاردىن بۇيانقى كائىناتنىڭ ئايلىنىشلىرى ۋاقىت جەھەتتىن ئىلگىرى-كېيىن بولمىغان، ئورۇن جەھەتتىن ئۇيان-بۇيان بولۇپ باقمىغان دەرىجىدىكى بۇ ئىنچىكە ئىنتىزامنى ھەرگىز پەيدا قىلالمايدۇ.

«تاسادىپىيلىق » ئازغۇنلۇقىدىن «كائىنات ۋە ئىنسان غايە مەقسەتسىز مەيدانغا كەلگەن» دەيدىغان ئىككىنچى بىر ئازغۇنلۇق پەيدا بولدى.

بۇ ئازغۇنلۇق — اللەدىن مۇناسىۋەتنى ئۈزۈشتىن ئىبارەت ئەڭ چوڭ ئازغۇنلۇق بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك!

چۈنكى ياراتقۇچى، بارلىقنى كەلتۈرگۈچى ۋە ئۆزى خالاپ قىلغۇچى ئىلاھى قۇدرەت بىلەن چەمبەرچاس باغلانغان ھەر قانداق قەلبنىڭ بۇ قارىغۇلارچە ئازغۇنلۇقنى ئۆز ئىچىگە سىغدۇرالىشى مۇمكىن ئەمەس.

كائىنات قۇرۇلمىسىدىكى بۇ مۆجىزە خاراكتېرلىك ئىنتىزامنىڭ بىھۇدە بولۇپ قېلىشى مۇمكىنمۇ؟... ئاشۇ ئىنتىزامنىڭ ئۆزىلا مەقسەت ۋە پىلاننى ئىسپاتلايدۇ. شۇنداقلا پۈتكۈل مەۋجۇدات ئۈچۈن مەلۇم بىر غايىنىڭ بارلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئىنسان گاھىدا – ئۆزلۈكىدىن بۇ غايىنى بىلىپ كېتەلمەيدۇ. چۈنكى، ئىنسانمۇ ئوخشاشلا مۇشۇ كائىناتنىڭ بىر تەركىبى قىسمى. ئۇ بۇلارنى ئومۇمىيۈزلۈك بىلىشكە ياكى ئۇنىڭ مەقسىتىنى بىر پۈتۈن چۈشىنىشكە ئاجىزلىق قىلىدۇ. لېكىن ئۇ – مۇشۇ خىل ئاجىزلىق ئىچىدىمۇ پاراسەت كۆزىنى ئېچىپ، ئۇنىڭ نازۇكلىقىنى ئىنسانىي ئەقىل بىلىپ بولالمايدىغان نەپىس مۆجىزىنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشىدە يۈكسەك بىر غايە مەقسەتنىڭ بارلىقىنى چوقۇم ھېس قىلالىشى كېرەك.

«مەۋجۇدات غايە مەقسەتسىز» دېگەن گۇماننى ئاساسلىق ئورۇندا قويىدىغان بۇ ئازغۇنلۇق ھاياتنى تەسەۋۋۇر قىلىش، ئۇنىڭ نىشانى ۋە مۇناسىۋىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى ئازغۇنلۇقنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. چۈنكى، پىلانلاپ ياراتقۇچىنىڭ پىلان ۋە ھېكمەتسىز تاسادىپىي پەيدا بولغان ۋە ئىنساننىڭمۇ تاسادىپىي پەيدا بولۇشىنى كەلتۈرۈپ چىقارغان ھاياتلىقنىڭ ھەرگىزمۇ باغلىنىشچانلىقى ۋە نىشانى بولمايدۇ.

دارۋىن مۇنداق دەيدۇ:«ھاياتلىق ئىنسانىيەتنىڭ يېتىلىشى ۋە تەرەققىي قىلىشنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولسىمۇ، بىراق، ئۇ ئۆز تەرەققىياتىدا قارىغۇ تۆگىگە ئوخشاش مەقسەت نىشانسىز ئىلگىرىلەيدۇ».

شۇڭلاشقا بۇ ئازغۇنلۇق ئىنساننىڭ مەۋجۇتلۇق غايىسى ۋە ھاياتلىق نىشانىغا بولغان تەسەۋۋۇرغا ئۆز سايىسىنى تاشلايدۇ.

مانا بۇ يوقۇلۇش...

مانا بۇ چەكلىك دائىردە توختاپ قالمايدىغان چەكسىز ئازاب -ئوقۇبەت.

مانا بۇ پۇشايمان ھەسرەت... ياكى تىنىمسىز مەغلۇبىيەت. مانا بۇ يۈكسەك كۆچىنىڭ قوللىشىنى ياكى شەپقەتلىك پەرۋەردىگارنىڭ يار-يۆلەك بولۇشىنى كۈتكىلى بولمايدىغان ئۈمىدسىز تىركىشىش... ۋەھشىيلەرچە كۈرەش ... بەلكى ساراڭلارچە كۈرەش ...

بىز كېلەركى بۆلۈمدە مۇشۇ ھالاكەتلىك تەسەۋۋۇردا ئىنسانلارنىڭ –مەيلى ئۇلار شەخس ، كوللېكتىپ ، ئەر-ئايال، مىللەت ياكى دۆلەت بولسۇن –روھى دۇنياسىدا ۋە ئەمەلى ھەرىكىتىدە قالدۇرۇپ كەتكەن بۇزۇق تەسەۋۋۇر ھەققىدە سۆزلەيمىز. لېكىن بۇ يەردە پەقەت تەسەۋۋۇردىكى بۇزۇقچىلىق ھەققىدىلا توختىلىپ ئۆتىمىز.

ئىنسان اللەدىن ئايرىلغان، ئىنسان بىلەن ياراتقۇچى ئوتتۇرىسىدىكى ئالاقە ئۈزۈلگەن چاغدا ئىنسان يەر شارىغا كۆرسەتمىسىز ھالدا سۈرگۈن قىلىنغان بولىدۇ .

سۈرگۈن قىلىنغان بۇ مەخلۇق ئۆزىنىڭ مەۋجۇت بولۇشىدىكى غايىسىنى، اللەنىڭ نەزىرىدىكى بۈيۈك ئورنىنى ۋە مۇشۇ كائىناتتىكى گەۋدىلىك رولىنى پەقەت بىلەلمىدى. ئۇ ياراتقۇچىغا قارشى پو ئېتىپ ئۆزىنى مۇشۇ كائىناتنىڭ خوجىسى ۋە ئۇنىڭ ئىشلىرىنى پىلانلىغۇچى دەۋاتىدۇ.

ئەمەلىيەتتە ئۇ ئاللىقاچان تىتىلىپ كەتكەن بۇ قۇرۇق گەپنى ياراتقۇچىغا قارشى پوچىلىق بىلەنلا ئېتىۋاتىدۇ. ئەمما ئۇ ئۆز خىيالىدىمۇ-اللەنىڭ باشقۇرۇش ۋە يوليورۇقلىرىدىن چىقىپ كېتەلمەيدۇ. ئاخىرى ئۇ شەيتانلارغا

ئۇچرىشىدۇ. ئويدۇرما ئىلاھلار (مۇقەررەرلىك ئىلاھى)غا ئۇچرىشىدۇ. ئىلاھلار ئۇنى پاتقاقلىرىدا بۇلغاپ ھەيۋىسىنى سۇندۇرۇپ، نام-نىشانىنى ئۆچۈرۈپ، خار، پەسكەش تەسلىمچىگە ئايلاندۇرۇۋېتىدۇ.

ئۇ ئۆزىنىڭ ماھىيىتى ۋە مەۋجۇت بولۇشتىكى غايىسىنى بىلەلمىدى.

دارۋىنىنىڭ قارىشىچە ئىنسان باشقا ھايۋانلارغا ئوخشاشلا ھايۋان. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭ نىشانى، ھاياتىنىڭ مەنىسى ۋە ئالىي ئىنسانىي ئۆلگىلەر ھەققىدىكى قاراشلىرى باشقا كائىناتقا نىسبەتەن ئۆمىلىگۈچى قۇرۇت ياكى زەھەرلىك باكتىرىيەدىنمۇ ئۈستۈنرەك قىممەتكە ئىگە ئەمەس.

باشقىلىرى بولسا تەدرىجىي تەرەققىياتنىڭ مۇۋەپپەقىيىتىنىڭ بىردىنبىر ئۆلچىمى. شۇ سەۋەبتىن پۈتكۈل جانلىق كائىنات باراۋەر قىممەتكە ئىگە. تەرەققىيات ئىدىيەسى ئىنسانىنىڭ ئىدىيەسىدىن باشقا نەرسە ئەمەس، شۇڭا بۈگۈنكى ۋاقىتتا ئىنسان مەخلۇقاتلارنىڭ خوجىسى دېگەنگە تەسلىم بولۇش كېرەك. لېكىن ئۇ ئىنسان بەزىدە چۈمۈلە ياكى چاشقانىنىڭ ئورنىغا چۈشۈپ قالىدۇ...»[40]

ئىنسان ئۆزىنى ۋە ئۆزىنىڭ مەۋجۇت بولۇش غايىسىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى ھايۋانىي تەسەۋۋۇر ئىچىدە قارىغۇلارچە مېڭىپ نەتىجىدە چۈمۈلە ۋە چاشقانىنىڭ دەرىجىسىگە چۈشۈپ قالدى.

شۇندىن كېيىن ھاياتلىقنىڭ يەر شارىدىكى بۇ چەكلىك مەزگىل بىلەن ئاخىرلىششىنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلەلمىدى.

ھاياتلىق سۈرىتى مۇشۇ چەك ئاخىرلاشقان چاغدا ئۇ ھەرگىزمۇ مۇكەممەللەشكەن بولمايدۇ... تىركىشىش، زىددىيەت ۋە سان-ساناقسىز زالىملار بىلەن تولغان بۇ ھاياتنىڭ بېشى ۋە ئايىغى، باشلىنىشى ۋە

[4040] «ھازىرقى دۇنيادىكى ئىنسان» جوليان ھەكسلى ئەرەپچە تەرجىمىسى 2-بەت.

ئاخىرلىششى پەقەت مۇشۇ بولىدىغان بولسا، ئۇنداقتا بۇ ئەھمىيەتسىز ۋە مەنىسىز ھاياتتا قانداقمۇ ھەق-ناھەقنى ئايرىپ چىققىلى بولىدۇ ؟...! بۇنداق ھاياتنى ئىلاھ ئەمەس بەلكى، تەپەككۇر ئىقتىدارىغا ئىگە ئىنسانمۇ «مەن ياراتتىم » دېيىشتىن نومۇس قىلمامدۇ؟!...

ئىنسانلارنىڭ قەلبى اللهدىن ئۈزۈلگەن چاغدا، ئۇلار ھاياتلىق سۈرىتىنى، بۇ سۈرەت مۇكەممەللىششتىن بۇرۇنلا كېسىپ تاشلىدى.

ئۇلار ئۆزى ياشاۋاتقان مۇنتىزىم دۇنيادىكى چەكلىك، كىچىك بىر تەرەپكە قارىغان چاغدا ناھايىتى ئېنىقكى سۈرەت ئۇلارغا مەنىسى ۋە ئۇقۇمى يوق قاپقارا زۇلمەتلىك بولۇپ كۆرۈندى... شۇنىڭ بىلەن ئۇلار دەرھال:«پۈتكۈل ھايات ساختا، ئويدۇرما، قالايمىقان ۋە چۇۋالچاق دەپ جار سالدى» ئارقىدىنلا ۋەھشىيلەرچە مەنپەئەت تالىشىش كۈرىشىگە ئۆزىنى ئاتتى. چۈنكى، بۇ ئۇلار ئۈچۈن ئەڭ ئاخىرقى پۇرسەت ئىدى. كىمكى بۇ پۇرسەتنى چىڭ تۇتمىسا ئىككىنچىلەپ ئۇنداق پۇرسەتكە مەڭگۈ ئېرىشەلمەيتتى!...ئويلايتتى.

ئۇلار دەلدۈشلەرچە يۈگۈرمەكتە!... نىشانسىز، مەقسەتسىز ۋە پاكىتسىز ھالدا يېقىلىپ قوپۇپ چېلىشماقتا. بۇ ساراڭلارچە دۈشمەنلىكتە نە نەتىجە! نە بەخت ! نە خۇشاللىقنى ئۇلار)تاپالمايۋاتىدۇ!

ئەسلىدە اللهدىن بىر پۈتۈن ئايرىلىش ئازغۇنلۇقىدىن كېلىپ چىققان بۇ كەڭ دائىرىلىك گۇمراھلىق ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ ئىنسانىيەتنىڭ روھىنى، ئىنسان بىلەن شەخس ، كوللېكتىپ ، ئەر-ئايال، مىللەت ۋە دۆلەت بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى ئازغۇنلۇقتۇر.

دارۋىن دۇنياغا كېلىپ، ئىنساننىڭ ھايۋان ئىكەنلىكىنى «ئىلمىلىك» بىلەن مۇئەييەنلەشتۈرۈشتىن بۇرۇن، گەرچە ئىنسان زالالەت ۋە جاھالەت ئىچىدە ياشاۋاتقان بولسىمۇ، يەنىلا ئۆزىنى ئىنسان دەپ ئويلايتتى.

ئىنسان تۇغۇلغاندىن بىرى الله مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەنگە قەدەر ئىنسانىيەتكە ئەۋەتكەن بارلىق پەيغەمبەرلەر ئىنساننىڭ ئىنسانىيلىقىنى تەكىتلەپ كەلدى. ئىنساننى ئۇنىڭ ئىقتىدارىدىكى ئەڭ يۇكسەك پەللىگە كۆتۈرۈش ئۈچۈن كۈرەش قىلدى. ئۇلار بۇ ئىنسانىي «مەجبۇرىيەت»نى تەكىتلەپ، ئۇنىڭ يولىنى نۇرلاندۇردى. ئۇ ئارقىلىق ئىنسانلارنى اللەنىڭ يولىغا يېتەكلەش، ئۇلارنى يۇكسەلدۈرۈش ۋە پاكلاش مەقسىتىنى ئەمەلگە ئاشۇرماقچى بولدى. شۇنداق بولغاندا ئىنسانىيەت تەڭداشسىز نەتىجىلەرنى يارىتالايدۇ.

لېكىن ئىلىم «ئەلچىسى» 19-ئەسىردە ئىنساننىڭ ھايۋانىيلىقىنى تەكىتلەپ كەلدى!

ئۇ ئەلچى پاك ياكى ناپاك بولسۇن ئۇ شەيتاننىڭ «ئەلچىسى» بولدى. دارۋىن يېتەكلىگەن ساختا ئىلىم ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدە ئىنسانىيەتكە نەچچە مىڭ يىللاردىن بىرى ئىنسان ۋە جىننىڭ شەيتانلىرى قىلالمىغان زىيانكەشلىكلەرنى قىلدى.

ھايۋان!... سىز ھايۋاندىن نېمىلەرنى كۈتىسىز؟

دارۋىنىزمنىڭ زەھەرلىك بېشارەتلىرى غەرب ئىدىيەسىنىڭ ئىجتىمائىيەت، ئىقتىساد، سىياسەت، پسىخولوگىيە، ئەخلاق ۋە سەنئەت قاتارلىق ھەممە ساھەلىرىگە چوڭقۇر سىڭىپ كەتتى. ئۇ سەتلەشتۈرمىگەن ھېچبىر ساھەنى قالدۇرمىدى.

ئەگەر ئىنسان ئۆز ئېڭىدا ئۆزىنى ھايۋان دەپ ئويلايدىكەن، ئۇنداقتا ئۇنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى چوقۇم چىقىشى كېرەك! بۇ ئازغۇن جاھىلىيەت تەسەۋۋۇرنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى شۇكى، ئۇ ئىنساننىڭ چۈشەنچە، ئەخلاق، ھېس-تۇيغۇ ۋە مۇناسىۋەتنى پەسلەشتۈرۈپ، ئەڭ ئاخىردا ئىنساننىڭ

ھايۋانىي چۈشەندۈرۈشنىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن ئۇنى ئۆز ئىدىيەسىدىكى ھايۋان دەرىجىسىگە چۈشۈرۈپ قويىدۇ.

دارۋىن ئىنسان ھايۋاننىڭ تۈزىلىشىگە كىچىككىنە ئوخشايدىغان ئاناتومىيەلىك تۈزۈلۈشىدىن ئازغىشىپ ، چوڭقۇرراق ئويلانماستىنلا ئىنسانىنىڭ ھايۋانلىقىنى تەكىتلەشتە ئالدىراپ كەتتى.

دارۋىندىن كېيىن مەيدانغا كېلىپ تەدرىجىي تەرەققىياتقا ئىشىنىدىغان (يېڭى دارۋىنىزم) دارۋىن نەزەرىيەسىنى تەنقىد قىلدى.

جولىيان ھەكسلى قاتارلىق ئاتىزىمچى ئالىملار دىنسىزلىق چۈقانلىرى بىلەن دارۋىننىڭ بىر قىسىم قاراشلىرىنىڭ خاتالىقىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئىنساننىڭ ھايۋان ئەمەس، بەلكى، ئىنساننىڭ تەڭداشسىزلىقىنى تەكىتلىدى.

«دارۋىن نەزەرىيەسىدىن كېيىن ئىنسان ئۆزىنىڭ ھايۋان ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىشتىن قاچالمايدىغان بولۇپ قالدى. بىراق، ئۇ ئۆزىنى كۆپلىگەن تەرەپلەردە تەڭدىشى يوق غەلىتە ھايۋان ھېسابلايتتى... ئىنساننىڭ بىيولوگىيەلىك تەرەپتىكى تەڭداشسىزلىقى ھەققىدە ئانچە تولۇق بولمىغان تەھلىل ھېلىغىچە داۋاملاشماقتا!»[41]

چۈنكى، ئىنسان بىيولوگىيەلىك قۇرۇلمىدا تەڭداشسىزدۇر. شۇڭلاشقا دارۋىن ئىنساننى ھايۋانغا پۈتۈنلەي ئوخشايدۇ دەپ قارىغان. ھەمدە ئىنساننىڭ ھايۋانلىقىنى شۇ قاراشقا ئاساسلىنىپ چۈشەندۈرگەن.

جولىيان ھەكسلى بۇ بىيولوگىيەلىك تەڭداشسىزلىقنىڭ بىر نەچچە تەرىپىنى تەپسىلىي بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

«پۈتكۈل جانلىقلار ئىچىدە ئىنساننىڭ ھەرىكەتچان ئەزالىرى مېڭىگە ئىككى خىل نېرىپ بىلەن چېتىلىدۇ. بىرىنچىسى: تارايغۇچى ئەزالارنى تۈتاشتۇرغۇچى

[41] جولىيان ھەكسلى – ھازىرقى دۇنيادىكى ئىنسان- ئەرەپچە تەرجىمىسى 3-بەت.

نىرىپ، ئىككىنچى : كېڭەيگۈچى ئەزالارنى تۈتاشتۇرغۇچى نىرىپ، ھايۋاننىڭ مېڭىسى بىرلا ۋاقىتتا پەقەت بىرلا ھەرىكەتكە يەنى تارايغۇچى ئەزالارنىڭ ھەرىكىتىگە ياكى كېڭەيگۈچى ئەزالارنىڭ ھەرىكىتىگە قوماندانلىق قىلىدۇ. مەسىلەن: ئىت بىرلا ۋاقىتتا يۈگۈرەيدۇ ياكى قاۋايدۇ. ئەمما بىرلا ۋاقىتتا ھەم قاۋاپ ھەم يۈگۈرىيەلمەيدۇ، لېكىن مۇشۇ مەخلۇقلار ئىچىدە پەقەت ئىنسانلا بىرلا ۋاقىتتا بىر-بىرىگە قارشى پائالىيەتلەرنى ئېلىپ بارالايدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ مېڭىسى بىر-بىرىگە زىت ھەرىكەتلەرنى رەتلىك ئورۇنلاشتۇرالايدۇ.»

جولىيان ھەكسلى ئىنساننىڭ بىيولوگىيەلىك خۇسۇسىيەتلىرى ھەققىدە سۆزلەپ مۇنداق دەيدۇ:«ئىنساننىڭ بىردىنبىر ئالىي، تەڭداشسىز ئۇيۇشقاق خۇسۇسىيەتلىرىدىن بىرى: پىكىر قىلىش ۋە تەسۋىرلەش ئىقتىدارى.»

ئەگەر سىز بۇنى باشقىچە قىلىپ ئىپادىلىمەكچى بولسىڭىز «روشەن سۆزلەش ئىقتىدارى دېسىڭىزمۇ بولىدۇ ».

ئىنساندىكى بۇ ئاساسى خۇسۇسىيەتلەرنىڭ كۆپلىگەن نەتىجىلىرى بولۇپ ، ئۇنىڭ ئەڭ مۇھىملىرى كونسېرى تەرەققىي قىلىشۋاتقان ئۆرپ-ئادەتلەر...

كونسېرى ئېشىۋاتقان ئەنئەنىلىرىنىڭ ئەڭ مۇھىم نەتىجىسى ياكى ھەقىقىي مۇھىم كۆرۈنۈشلىرى ئىنساننىڭ ئۆز تەۋەلىكىدىكى سان ۋە ئۇسۇلىنى ياخشىلاش پائالىيىتى .

شۈبھىسىزكى، ئەنئەنە ۋە سان مۇشۇ جانلىق كائىنات ئارىسىدىكى خوجايىنلىق مەركىزىنى ئىنسانغا تەييارلىغان ئاساسلىق خۇسۇسىيەتلەردۇر.

بۈگۈنكى ۋاقىتتىكى بۇ بىيولوگىيەلىك رەھبەرلىك خۇسۇسىيەت ئىنساننىڭ تەڭداشسىز خۇسۇسىيەتلىرىدىن باشقا بىر خۇسۇسىيەتتۇر. ئىنسان يالغۇز كۆپىيىپلا قالماستىن بەلكى تەرەققىي قىلدى. نوپۇسى ئاشتى ۋە ھاياتلىق يوللىرى خىلمۇ خىللاشتى.

«ھاياتلىق ئىلمى ئىنساننى-باشقا دىنلار ئېتىقاندەك-مەخلۇقاتلارنىڭ خوجايىنى سۈپىتىدە ئىنئام قىلغان ئىقتىدارغا مۇۋاپىق ئورۇن بىرىدۇ.»

سۆز، ئەنئەنە ۋە سان ئىنساننىڭ باشقا مەخلۇقلار ئارىسىدا نۇرغۇن خۇسۇسىيەتلەرنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. بۇ خۇسۇسىيەتلەرنىڭ كۆپىنچىسى تونۇشلۇق شۇنىڭ ئۈچۈن مەن كۆپلىگەن ناتونۇش خۇسۇسىيەتلەر ھەققىدىكى سۆزۈمنى ئاخىرلاشتۇرماي تۇرۇپ، ئۇنىڭغا ئېتىراز بىلدۈرمەيمەن. چۈنكى، ئىنسانىيەت ساپ بىيولوگىيەلىك سۈپەتلەردە تەكداشسىزدۇر. بۇ سۈپەتلەر مەيلى جانلىقلار ئىلمىنىڭ نۇقتىئىنەزىرىدە بولسۇن يېتەرلىك كۆڭۈل بۆلۈشكە ئېرىشەلمىدى.

ئاخىرقى سۆزۈم شۇكى: ئىنسان تەرەققىي قىلىش يولىدا يۈكسەلگۈچى جانلىقلار ئىچىدە تەكداشسىزدۇر.»

يېڭى دارۋىنىزم ئىنساننىڭ تەكداشسىزلىقىنى ئېلان قىلدى. بىراق، ئاتىزىمچىلىق مەيدانىدا تۇرۇپ، پو ئاتىدىغان ھەكسلى دىنىسىز ئاتىزىمچى بولغانلىقى ئۈچۈن ئىنساننىڭ تەكداشسىزلىقىنى اللهغا ئىشىنىش تەرەپتىن ئەمەس، بەلكى، ئىلمى تەجرىبىسى ۋە ھېسسىي (سېزىم) كۆرۈنۈشلەر تەرەپتىن تەتقىق قىلدى.

لېكىن دارۋىن ئالدىراپ پاكىتسىز ھالدا ئىنساننىڭ ھايۋانلىقىنى ئېلان قىلدى. چۈنكى، ئۇنىڭ يېتەرسىز بىلىمى ئۇنىڭغا ئىنساننىڭ ھايۋانىي ئىزاھاتىنى كۆرسىتىپ بەردى. مۇبادا ئۇ ھازىرقى يېڭى دارۋىنىزم ئايدىڭلاشتۇرغاندەك، ئىشلارنى ئايدىڭلاشتۇرالىغان بولسا، ئىنساننىڭ ئىنسانلىقىنى ئەلۋەتتە ئېلان قىلغان بولاتتى.

ئىنساننىڭ ھايۋانىي ئىزاھاتى ئېغىزدىن چىقىپ كەتتى... بۇ شەيتانى ئېزىتقۇ پىكىر ۋە تەسەۋۋۇر ئارىلىقلىرىنى بىر-بىرلەپ ئاقتۇرۇپ تارىختىكى ھەرقانداق جاھىلىيەت پەيدا قىلالمىغان ئەڭ زور بۇزۇقچىلىقلارنى كەلتۈرۈپ چىقاردى.

ئۇ ئىنسانلار ھاياتىنى ئۆزگەرتىپ ھايۋاندىن خار ۋە ئازغۇنراق شەخسىيەتچىگە ئايلاندۇرۇۋەتتى.

تارىخنىڭ ماددىي ئىزاھاتى...

ھەرىكەتنىڭ جىنسىي ئىزاھاتى...

تۈيغۇنىڭ جىسمانىي ئىزاھاتى...

ئىزاھاتلارنىڭ ھەممىسى ئىنساننىڭ «ئىنسانىي» ئىزاھاتىدىن باشقا نەرسە ئەمەس.

تارىخنى ماددىي نۇقتىسىدا تۇرۇپ ئىزاھلىغۇچىلارنىڭ باش قەھرىمانى ماركس ! ئۇ پۈتكۈل ئىنسانىي ھاياتنى ئىنساننىڭ ھايۋانىي تەرەپلىرىدىن ئىزاھلايدۇ: ئىنسانىيەت تارىخى يېمەكلىك ئىزدەش تارىخى يەنى ئىنساننىڭ جىسمانىي ئېھتىياجى ئىنسان ھاياتىنى كونترول قىلىش تارىخى.

ماددىي ئىشلەپچىقىرىش كىشىلەرنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ۋە ھېس-تۈيغۇلىرىنى مۇئەييەنلەشتۈرىدۇ. يەنى مەنىۋى قىممەتلەر ماھىيىتى يوق. يوقلىدىغان ئەرزىمەس نەرسە.

بىردىنبىر قىممەتكە ئىگە بولغىنى – ئىنسان ۋە ھاياتنىڭ ماددىي مەۋجۇدىيىتىدۇر.

ئۇنىڭدىن باشقا بۇ ئىزاھات دارۋىنىزىمدىن تەدرىجىي تەرەققىيات ئىدىيەسىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنى پۈتكۈل قىممەت ۋە ئالاھىدىلىكلەرنى دەپسەندە قىلىدىغان يىرگىنىشلىك نەرسىگە ئايلاندۇرۇۋەتتى.

مەنىۋى قىممەتلەر ماددىي قىممەتلەرگە نىسبەتەن تۇراقسىز نەرسە بولغانلىقى ئۈچۈن داۋاملىق تەرەققىي قىلىدۇ. بۇ يەردە مەڭگۈلۈك ھەقىقەت ۋە مەڭگۈلۈك ئادالەتتىن ئېغىز ئاچقىلى بولمايدۇ. بۇ يەردە پەقەت داۋاملىق

ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان قىممەتلەر بار. بۇگۈن پەزىلەت سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىققان نەرسە ئىقتىسادى، ماددىي ۋە مۇئەييەن ئىشلەپچىقىرىش باسقۇچىنىڭ ئىنكاسى بولغانلىقى ئۈچۈن ئىقتىسادى، ماددىي ۋە ئىشلەپچىقىرىش باسقۇچى ئۆزگەرگەن چاغدا رەزىللىك سۈپىتىدە ئاشكارا بولىدۇ . بۇ قۇرۇق پەرەز ئەمەس بەلكى «ھەقىقەت»!!!

فېئودالىزم باسقۇچىدا دىندارلىق پەزىلەت ھېسابلىناتتى . سانائەت باسقۇچىدا پاسسىپلىق، قالاقلىق ۋە مۇتەئەسسىپلىك ھېسابلىنىدىغان بولدى.

فېئودالىزم جەمئىيىتىدە جىنسى پاكلىق پەزىلەت ھېسابلىناتتى . «تەرەققىي قىلىۋاتقان»سانائەت جەمئىيىتىدە جىنسى پاكلىق كۈلكە ۋە مەسخىرىلىك ئىشقا ئايلاندى. چۈنكى ئاياللار ئىقتىسادى جەھەتتە مۇستەقىل بولدى. ئەرلەر ئاياللارنىڭ چىقىمىنى ئۈستىگە ئېلىپ ئۇلارغا تۇيغۇ ۋە ھەرىكەتتە پاك بولۇش تەلىپىنى قويالمايدىغان بولۇپ قالدى.

ئەرلەر ئۆز مەسئۇلىيىتىنى ئادا قىلىشتىن پۈتۈنلەي ۋاز كەچتى. تۇيغۇ ۋە ھەرىكەتتە پاك بولۇشنىڭ زۆرۈرىيىتى قالمىدى.

چۈنكى يېڭى ئىلاھ -مەيلى غەربتىكى كاپىتالىزم بولسۇن ياكى شەرقتىكى دۆلەتلەر بولسۇن- كىشىلەرنىڭ پاك ياكى ناپاك بولۇشنى تەشەببۇس قىلماستىن، بەلكى ئەركىنلىكىنى تەلەپ قىلىدۇ.

تارىخى ماتېرىيالىزم -ئىنساننىڭ ماددىۋى تەرىپىنىلا ئاساس قىلىدۇ. ئۇنىڭ «روھى»نى تىلغا ئېلىشتىن قاچىدۇ. بەلكى، ئىزچىل ھالدا بۇ روھنى مەسخىرە قىلىدۇ... چۈنكى ھازىرقى زامان جاھىلىيىتى اللەغا ئىشەنمەيدۇ.

جىنسىيەتنى قاباھەت ۋە رەزىللىك مەيدانىدا تۇرۇپ ئىزاھلىغۇچىلارنىڭ باش قەھرىمانى فىروئىد!

ئۇ ئىنساننى ھايۋان دەپ تەسۋىرلەش بىلەنلا بولدى قىلماستىن بەلكى، ئۇنى ئۆزگەرگەن سەتلەشكەن ھايۋان، ئۇنىڭ بارلىقى بىرلا كۈچتىن كېلىدۇ. يەنى جىنسى كۈچتىن دەپ تەسۋىرلەيدۇ.

ھايۋان يېيىش ھۇزۇرى بىلەن يەپ، ئىچىش ھۇزۇرى بىلەن ئىچىدۇ. يۈگۈرۈش لەززىتى بىلەن يۈگۈرۈپ ، جىنسى لەززەت بىلەن ھەرىكەت ئېلىپ بارىدۇ.

بىراق، فروئىدنىڭ ئىدىيەسىدىكى ئىنسان-ياكى سەتلەشكەن ھايۋان-جىنسى لەززەت بىلەن سۈت ئېمىدۇ. بارماقلىرىنى جىنسى لەززەت بىلەن شورايدۇ. ئۇ جىنسى لەززەت بىلەن چوڭ-كىچىك تەرەت قىلىدۇ. جىنسى لەززەت بىلەن ئەزالىرىنى ھەرىكەتلەندۈرىدۇ. ئانىسىغا جىنسى لەززەت بىلەن ئىنتىلىدۇ... ئۇ بۇ دائىرىدىلا توختاپ قالمايدۇ... بەلكى، دىن، ئەخلاق ۋە ئەنئەنە قاتارلىق مەنىۋى مەۋجۇدىيەتنىڭ دەل ئاشۇ ئەسەبىي جىنسى پاتقاقتىن كەلگەن بولىدۇ .

تۆيغۇلارنى جىسمانىي نۇقتىدا تۇرۇپ ئىزاھلىغۇچىلارنىڭ ئاساسلىق تەرەپدارلىرى، تەجرىبىلەر[42] ئۇلار پۈتكۈل ھاياتنى ھايۋانغا ئوخشاشلا... جىسىم دائىرىدە چۈشەندۈرىدۇ.

تۇيغۇ ۋە پىكىرلەر ئېلېكتىرلىك ، بەزلىك ۋە خىمىيەلىك پائالىيەتلەر.

جىنسى بەزلەر جىنسى تۇيغۇلارنى پەيدا قىلىدۇ.

ئانىلىق بەزلەر ئانىلىق مېھرىنى پەيدا قىلىدۇ

بۆرەك بەزلىرى باتۇرلۇق ياكى قورقۇنۇچلۇقنى پەيدا قىلىدۇ.

---

[42] تەجرىبىچىلەرنىڭ ئاساسلىق يېتەكچىسى : ۋىليەم جىمس پسىخولوگىيدىكى تەجرىبىلىك ئېقىمنىڭ كاتتىۋېشى.

قالقانسىمان بەزلەر سەپرا ياكى مۆتىدىل ياكى سوغۇق مىجەزنى پەيدا قىلىدۇ. ھەردائىم ئالدى بىلەن جىسىم ھەرىكەتكە كېلىدۇ... شۇنىڭغا ئەگىشىپ تۇيغۇ ۋە پىكىرلەر تۇغرۇلىنىدۇ.

ۋىلىيام جېمس ئۆزىنىڭ «ھېس -تۇيغۇ نەزەرىيەسى » ناملىق كىتابىنىڭ 60- بېتىدە مۇنداق يازىدۇ: «بىز ئادەتتە ھېس -تۇيغۇلاردىن ئېرىشكەن پىكىرلەر قانداقتۇر بىر نەرسىنى ئەقلى جەھەتتىن بىلىش بولۇپ ، ئۇ بىز «تۇيغۇ» دەپ ئاتاۋاتقان ۋىجدانى ھالەتنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئاخىرقى ھېس-تۇيغۇلۇق ھالەتتىن جىسمانىي ئىپادىلەش كېلىپ چىقىدۇ. لېكىن مېنىڭ قارىشىم دەل بۇنىڭ ئەكسىچە، جىسمانىي ئۆزگىرىشلەر ھەرگىزمۇ تەسىر كۆرسەتكۈچىنى بىلىشكە بىۋاستە قوشۇلۇپ كەلمەيدۇ. مۇشۇ جىسمانىي ئۆزگىرىشلەرنىڭ نەتىجىسىدە بىز ھېس قىلىۋاتقان سېزىم دەل ئاشۇ تۇيغۇدۇر!

مەن بۇندىن ئىلگىرى «ماتېرىيالىزىمچىلار بىلەن ئىسلام ئوتتۇرىسىدىكى ئىنسان» «ئەنئەنىچىلەر كۆرىشى» «ئىنسان روھىيىتى ھەققىدە تەتقىقات»، «ئىنسانىيەت ھاياتىدىكى تەرەققىيات ۋە مۇستەھكەملىك» ناملىق كىتابلىرىمدا مۇشۇ خىل شەكىلدىكى چۈشەندۈرۈشلەرگە كۆپلەپ مۇنازىرە ئېلان قىلغان ئىدىم. ئەمما، بۈگۈن ئىنسان ھاياتىنىڭ بىرلا تەرىپىنى چۈشەندۈرىدىغان ئۇنداق چۈشەندۈرۈشلەرنىڭ ساختا ۋە خاتا ئىكەنلىكىنى ئېچىپ تاشلاش ئۈچۈن تەپسىلىي مۇنازىرە بايان قىلىشىمىزنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق. بىز پەقەت ھەقىقەتنى ئوچۇق كۆرسىتىدىغان بىر بۆلۈك كەسكىن يولىيۇرۇقلار بىلەن بولدى قىلىمىز.

بۇ چۈشەندۈرۈشلەرنىڭ ھەممىسى ئورتاق بىر جىنايەتنى مەيدانغا كەلتۈرمەكچى بولىدۇ ... ئۇ ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنىڭ بىرلا تەرىپىنى يەنى، ئاشۇ مەۋجۇدىيەتتىكى ئەڭ ئاخىرقى تەرىپىنى چۈشەندۈرىدۇ. بەلكى، ئىنساننى ھايۋانچە چۈشەندۈرۈشنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان تەن ۋە ئۇ تەننىڭ ئېھتىياج تەرىپىنى چۈشەندۈرىدۇ. ئىنساننىڭ بىرلا تەرىپىنى چۈشەندۈرىدىغان

ھەرقانداق نەزەرىيە تۈپتىن خاتا نەزەرىيە. چۈنكى، ئۇ ئىنسان مەۋجۇدىيتىنىڭ باشقا تەرەپلىرىگە سەل قارايدۇ. شۇ سەۋەبتىن ئۇ ئىنسان ھەققىدە رېئاللىقتا مەۋجۇدىيتى بولمىغان ساختا كۆرۈنۈش پەيدا قىلىدۇ.

پۈتكۈل ئىنسانلار ھاياتىنى مۇشۇ بىرلا تەرەپنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئاشۇ ساختا كۆرۈنۈش ئارقىلىق چۈشەندۈرگەندە ئىشلار كۆنسېرى ناچارلىشىپ كېتىدۇ.

يەنە كېلىپ ئۇلارنىڭ پۈتكۈل چۈشەندۈرۈشلىرى ئىنسانغا ئۇنىڭ ئىنسانىيلىقىنى بېرىدىغان، ئۇنى ھايۋاندىن پەرقلەندۈرىدىغان ئاساسلىق تەرەپكە سەل قارايدۇ.

خۇلاسە قىلىپ ئېيتقاندا، ئۇلارنىڭ بارلىق چۈشەندۈرۈشلىرى روھى تەرەپكە سەل قارايدۇ ياكى ئۇنى ئەمەلدىن قالدۇرىدۇ.

تارىخ ماتېرىيالىزىم يېمەكلىك ئىزدەشنى ئىنسان تەپەككۇرىنىڭ ئاساسلىق يېتەكچىسىگە ئايلاندۇرىدۇ.

ھەرىكەتنىڭ جىنسى ئىزاھاتى جىنسىيەتنى ئىنسانلار ھاياتىنىڭ بىردىنبىر مەقسىتىگە ئايلاندۇرىدۇ.

تۈيغۇلارنىڭ جىسمانىي ئىزاھاتى تەننى روھنىڭ بىردىنبىر مەنبەسى قىلىپ قويىدۇ. بۇ خىل شەكىلدىكى چۈشەندۈرۈشنىڭ ھەممىسى يەر شارىدىكى ئىنسان مەجۇدىيىتىدە ياكى ئۇنىڭ جانلىق ئەمەلىيىتىدە روھ ئۇچۇن ھېچقانداق ئورۇن قالدۇرمايدۇ. ئىنساننى پۈتۈنلەي ھايۋان دائىرىسىدىلا تەسەۋۋۇر قىلىدۇ.

ئاندىن كېيىن ئۇلار چۈشەندۈرمەيدۇ!ئۇنداقتا ئىنساننىڭ رېئاللىقى نېمە ئۈچۈن يەر شارىدىكى باشقا ھايۋاننىڭ رېئاللىقىغا ئوخشىمايدۇ؟

ھايۋان يېمەكلىك ئىزدەيدۇ.

ھايۋان ئوخشاشلا جىنسىي ھەرىكەتنى ئورۇنلايدۇ.

ھايۋاننىڭ پائالىيىتى ۋە ھەرىكىتى پۈتۈنلەي ئۇنىڭ جىسمانىي مەۋجۇدىيىتىدىن كېلىدۇ. ئۇنداقتا نېمە ئۈچۈن ھايۋاننىڭ سۈرىتى ئىنساننىڭ سۈرىتىگە ئوخشىمايدۇ؟ نېمە ئۈچۈن ئۇ ئىككىسىنىڭ ھايات يولى بىر-بىرىدىن پەرقلىنىدۇ؟

بۇ چۈشەندۈرۈشلەرنىڭ ھەممىسى ئىنسانلارنىڭ رېئال ئەمەلىيىتىگە قارىتا قارىغۇلارچە پوزىتسىيە بىلدۈردىمۇ؟

ياكى نىجىس شەيتانى روھنىڭ تۈرتكىسى بىلەن ئىنساننى قەستەن ھايۋان دەپ تەسۋىرلىدىمۇ؟

قانداق بولۇشتىن قەتئىي نەزەر، بۇ ساختا تەسەۋۋۇر ئىنساننى چۈشەندۈرۈپ بېرىش سالاھىتىگە ئىگە ئەمەس.

ئۇ ھەقىقەتەن ئىنساننى چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدۇ: ئىنسان نېمە ئۈچۈن ھاياتلىق سەپىرىنى يېمەكلىك ئىزدەش ياكى جۈرە ئىزدەش ياكى تۇرالغۇ ئىزدەش ۋە ياكى كىيىم-كېچەك ئىزدەش دېگەندەك مەلۇم بىر پائالىيەتتىن باشلىشى كېرەك؟... ئۇ قايسى يولدىن مېڭىپ ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي ۋە سىياسىي تۈزۈملەرگە «قىممەت قاراش»، «ئېتىقاد» ۋە «ئىدىيە»لەرگە ئېرىشىدۇ؟ ئۇ نېمە ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ھەرىكەتلىرىدىن بىرەر ھەرىكىتىنى مۇشۇ ھەرىكەتلەر بىلەن زىچ باغلانغان «قىممەت قاراش»تىن ئايرىۋېتەلمەيدۇ؟

نېمە ئۈچۈن «ئاشقازانغا» يەپلا بولدى قىلمايدۇ؟

بەلكى، پاك ياكى نا پاك بولسۇن-يېمەكلىك ئىزدەش ۋە ئۇنى بىر تەرەپ قىلىشنىڭ مەلۇم تەرتىپىنى ھۆكۈمرانلىق نىزامى، جەمئىيەت نىزامى ۋە ئىنسانلارنىڭ بىر-بىرى بىلەن بولغان مۇناسىۋەت نىزامىدىكى مۇقەررەر

نەتىجىلەر بىلەن ئورۇنلاشتۇرىدىغان ئىجتىمائىي ، ئىقتىسادى ۋە سىياسىي تۈزۈملەر مەۋجۇت بولىدۇ ؟

نېمە ئۈچۈن جىنسى پائالىيەتكە يالغۇز جىنسى مەۋجۇدىيتى بىلەن كىرىشمەيدۇ؟ بەلكى، توغرا ياكى خاتا بولسۇن -جىنسىيەت قانۇنىنى تەرتىپكە سالىدىغان ئۇنىڭ يوللىرىنى بايان قىلىپ بېرىدىغان ۋە ئۇنىڭ مۇقەررەر نەتىجىلىرىنى مەيدانغا كەلتۈرىدىغان ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي ۋە سىياسىي تۈزۈملەر مەۋجۇت بولىدۇ ؟

دېمەك... ئىنسان قىزىقسۇن ياكى قىزىقمىسۇن ئۇنىڭدىن سادىر بولۇۋاتقان ھەر قانداق پائالىيەت مەيلى توغرا ياكى خاتا بولسۇن تۈزۈم، قىممەت قاراش، ئىدىيە ۋە ئېتىقاد بىلەن ئاخىرلىشىدۇ. لېكىن ئۇ (تۈزۈم، ئىدىيە، ئېتىقاد) ھەرقانداق ئەھۋالدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ... مانا بۇلار ئىنسان مەۋجۇدىيتىدىكى جىسىم بىلەن روھنىڭ بىرلىشىشىنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى. بۇ خىل بىرلىشىش ئاشۇ چۈشەندۈرگۈچىلەرنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكىدەك ئايرىلىش ھەم ئۈزۈلۈشتىن مەڭگۈ يىراق بولىدۇ .

ئاشۇ چۈشەندۈرگۈچىلەرنىڭ ھەممىسى ساختا، يالغان ۋە بىمەنە چۈشەندۈرۈشتۇر. ئۇنىڭ ھەممىسى جاھىلىيەت بولۇپ ، ئۇ اللەنىڭ ھىدايىتىدىن ئۈزۈلگەن، ھاياتلىقنى قەستەن اللەدىن ئايرىپ چۈشەندۈرمەكچى بولۇپ ، مۇشۇنداق زالالەت ۋە جاھالەت ئازگىلىغا يىقىلىپ چۈشكەن ئەڭ چوڭ جاھىلىيەتتىن كېلىپ چىقىدۇ.

شۇنداق بولسىمۇ بۇ ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئىنسان روھىنى چۈشەندۈرۈشتە ئېغىپ كەتكەن بىردىنبىر ئازغۇنلۇق ئەمەس. بۇ ئازغۇنلۇق ھازىرغىچە جىسىم ۋە روھتىن شەكىللەنگەن ئىنسانىنى بىر- بىرىدىن ئايرىۋېتىشكە قاتتىق مايىل بولۇپ كەلدى. روھ-جاھىلىيەت ئۇنىڭدىن قېچىۋاتقان، ئۇنىڭ ئالامەتلىرىدىن پەم بىلەن ئۆزىنى تارتقان الله بىلەن

بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك بولغىنى ئۈچۈن ئۇنى بوغۇپ، يالغۇز ئۇنىڭ جىسمانىي تەرىپىنىلا گەۋدىلەندۈردى. پۈتكۈل ئىنسانىي ھاياتنى ئاجرالغان، پارچىلانغان سۈرەتتە مۇشۇ بىر تەرەپلىمىلىك بىلەن چۈشەندۈرۈشنىڭ رېئاللىقتا ھېچقانداق ئەمەلىيىتى يوق.

لېكىن، ئېغىش بۇ دائىرىدىلا توختاپ قالمىدى... جاھىلىيەت اللەنىڭ پرىنسىپىدىن ئۈزۈلگەن چاغدا، ئۆزىنىڭ پۈتكۈل تەسەۋۋۇردىكى «تەڭپۇڭلۇق» سېزىمىنى يوقاتقان بولىدۇ . ئاشۇ سېزىمغا ئىنسانىي تۇيغۇ اللەنىڭ پرىنسىپى بىلەن تونۇشقان، كائىنات، ھايات ۋە ئىنساننى ئۇنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە چۈشەندۈرگەن چاغدىلا ئاندىن ئېرىشەلەيدۇ. جاھىلىيەت تەڭپۇڭلۇقنى يوقاتقانلىقتىن ئىنسان مەۋجۇدىيىتىدىكى شەخسىيەتچىلىك ۋە كوللېكتىۋىزملىق تەڭ باش كۆتۈرۈپ، مۇۋازىنەت دەخلى-تەرۇزگە ئۇچرىدى.

بەزى جاھىلىيەتچىلەر شەخسنىڭ ھەقىقىتىنى گەۋدىلەندۈرسە، يەنە بەزىلىرى ئومۇمنىڭ ھەقىقىتىنى ئاساسى مەركەز قىلدى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى يەنە بىر تەرەپنى يوققا چىقاردى ياكى ئۇنىڭ قىممىتىنى ھەسسىلەپ تۆۋەنلىتىۋەتتى. ئەگەر ئىنساننىڭ ھەقىقىتى شەخسىيەتچىلىك بولىدىغان بولسا، ئۇنداقتا جەمئىيەت شەخسنىڭ مەۋجۇدىيىتىگە بېسىم پەيدا قىلىشقا، ئۇنىڭ مەۋجۇدىيىتىنى پاچاقلاپ تاشلاشقا ئورنىتىۋالغان زالىم كۈچتۇر. ياكى ئىنساننىڭ ماھىيىتى كوللىكتىۋىزىملىقتۇر. ئۇنداقتا شەخس ئومۇمنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە ئۆزىنىڭ زالىم شەخسىيەتچىلىكى بىلەن ھارام نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئومۇم دائىرىسىدىن چىقىپ كەتمەكچى بولغان گەدەنكەش، پوچى نۇمۇسسىزدۇر.

ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ تەسەۋۋۇرىدا ھەر ئىككى تەرەپ ھەرگىزمۇ تەڭپۇڭلۇق ۋە نورماللىق بىلەن بىر-بىرىگە جەم بولمايدۇ. مۇشۇنداق ئىككى

خىل ئازغۇن تەسەۋۋۇردىن سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي تۈزۈمدىكى ئازغۇنلۇق كېلىپ چىقىدۇ.

نېمە ئۈچۈن؟!...

جاھىلىيەت نېمە ئۈچۈن رېئال ھەقىقەتنى كۆرمەيدۇ؟ ئىنسان ھەر ئىككى تەرەپتىن تەڭپۇڭلۇق ۋە نورماللىق ئاساسىدا بىرلەشتۈرۈلگەن، ئۇ مۇستەقىل شەخس ، شۇنداقلا جەمئىيەتنىڭ بىر ئەزاسى، ئۇ شەخس سۈپىتىدە ئۆز مۇستەقىللىقىنى ھېس قىلىپ ئۇنى گەۋدىلەندۈرۈشنى ياخشى كۆرىدۇ. ئۇ جەمئىيەتنىڭ بىر ئەزاسى سۈپىتىدە باشقىلار بىلەن ئارىلىششىنى ياخشى كۆرىدۇ. ئۇلار بىلەن پاراڭ سۆھبەتلىششتىن كۆڭلى ئېچىلىدۇ. كۆپچىلىك ئارا مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشتىن كۆڭلى ئارام تاپىدۇ.

ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا تىركىشىش ھەقىقەتەن كۆپ يۈز بېرىدۇ... بىراق، بۇ ئالدى بىلەن سىرتقى رېئاللىقتا ۋە ئىچكى روھىيەتتە ئۇ ئىككىسىنىڭ بىردەك مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغانلىقىنى يوققا چىقىرىۋېتىلمەيدۇ.

ئىككىنچىدىن: ھايات پرىنسىپى تۈزەلگەن چاغدا ئۇ ئىككىسى ئوتتۇرىسىدىكى تىركىشىشنىڭ ئەڭ تۆۋەن چەككە چۈشۈپ قېلىش مۇمكىنچىلىكىنى تۈپتىن ئىنكار قىلالمايدۇ.

لېكىن، جاھىلىيەت ھەقىقىي پرىنسىپقا-اللهنىڭ پرىنسىپىغا ئاۋاز قوشۇشنى رەت قىلدى.

بۇنىڭدىن تەسەۋۋۇردا ۋە ھەرىكەتتە سانسىز بۇزۇقچىلىقلار كېلىپ چىقتى، لېكىن، بىز بۇ بۆلۈمدە پەقەت تەسەۋۋۇر بۇزۇقچىلىقىنى ھەربىر ساھەدىن ئىزدەپ تېپىپ ئۇنى ئىنسانىيەتكە كۆرسىتىپ بېرىشنى مەقسەت قىلىمىز.

جاھىلىيەتنىڭ ئىنسان روھىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى ئازغۇنلۇقىدىن - بۇ ئەسلىدە اللهغا ئىبادەت قىلىشنى رەت قىلىش ئازغۇنلۇقىدىن كېلىپ چىققان-

ئىنسان بىلەن ئىنسان، ئىنسان بىلەن شەخس ، كوللېكتىپ ، ئەر-ئايال، مىللەت ۋە دۆلەت ئوتتۇرىسىدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتقان ئالاقىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى بۇزۇقچىلىقلار كېلىپ چىقتى.

ئەمما، شەخس ئۆزى بىلەن ئۇنىڭ روھى دۇنياسىغا نىسبەتەن پەسەيمەيدىغان ۋە پەسەيتىشمۇ مۇمكىن بولمايدىغان تىركىششىنىڭ يىغىندىسى دەپ تەسەۋۋۇر قىلىندى. بەلكى، جاھىلىيەت بۇ تىركىششىنى ئىلگىرىلەش ۋە تەرەققىي قىلىشنىڭ زېمىندىكى ئىجابىي ئاكتىپچانلىقىنىڭ ئۆلگىلىك ۋاستىسى ، روھى خاتىرجەملىك ۋە تىنچلىق ئىنسان يىراقلىششى تېگىشلىك سەلبىي كېسەل دەپ قاراپ ئۇنى «ئۇلۇغ كۈرەش »كە ئايلاندۇرۇپ قويدى. ئۇلارنىڭ خاتىرىلىرىدە «مۇقەددەس تەۋرىنىش» ھاياتنى ئالغا ئىلگىرلىتىدۇ. ھەمىشە ئۇلارنى تىنىمسىز ھەرىكەتلەندۈرىدۇ» دەپ يېزىلغان... بىراق، ئەمەلىيەتتە ئۇ گاڭگىراش، تىتىلداش، ساراڭلىق، قان بېسىم، نېرۋا ۋە روھى بۇزۇلۇشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى... نەتىجىدە دوختۇرخانىلار ئەقلىدىن ئاداشقان روھى كېسەللەر بىلەن تولۇپ كەتتى. ساراڭلار «مەدەنىيەت كېسەللىكى»گە گىرىپتار بولغۇچىلار دەپ قارالدى بۇزۇلۇش بولسا «مەدەنىيەت»نىڭ بەلگىسى بولۇپ قالدى.

ياق! ئۇ بەربىر جاھىلىيەت. ئالغا ئىنتىلدۈرگۈچى جانلىق ئاكتىپچانلىق روھى بىلەن تەۋرىنىش تۈپتىن بىر-بىرىگە ئوخشىمايدۇ.

ئىسلامنىڭ دەسلەپكى مەزگىلدىكى تۈنجى ئەۋلاد مۇسۇلمانلار تارىخ تونۇغان ئىنسانىيەت جەمئىيتىدىكى ئەڭ ئاكتىپ جامائەت ئىدى.

يېرىم ئەسىرگە يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدىكى ئوكيانلار ھالقىپ زېمىننى قاپلىغان ئازادلىق ھەرىكىتى ... يۈكسەك ئىلمى ھەرىكەت ... ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي، ۋە سىياسىي تۈزۈم، قۇرئاننى تەپسىرلەش ۋە ئۇنى كوللېكتىپنىڭ رېئاللىقىغا «تەتبىقلاش »تىكى ئىدىيىۋي ئېقىملار...

چوڭقۇر يىلتىز تارتىش، ھەرىكەت ۋە ئاكتىپچانلىق بىلەن گۈللەنگەن خىلمۇ-خىل فىقھى(قانۇن) مەكتەپلىرىنىڭ مەيدانغا كېلىشى... قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى كىشىنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيدىغان دەرىجىدىكى قىسقىغىنا بىر مەزگىل ئىچىدە تولۇقلانغان ئىدى. بۇ ھەرىكەتنىڭ ئىجراچىلىرى جانلىق ھەرىكەتچان ئادەملەر ئىدى. لېكىن ئۇلارنىڭ روھى دۇنياسى تىنچ ۋە خاتىرجەم ئىدى. چۈنكى ئۇلار ئۆزىنىڭ پۈتكۈل ھەرىكىتى ۋە ئاكتىپچانلىقىدا ئاللاھقا يۈزلىنەتتى. ئۇلارنىڭ قەلبى ئاللاھنى ئەسلەش بىلەن ئارام تاپاتتى.

ئەمما شەخسىنىڭ ئۆزى بىلەن جەمئىيەت ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى مەڭگۈلۈك تىركىشىش تىنچلانمايدىغان ۋە تىنچلىنىشى مۇمكىن بولمايدىغان قىرغىن قىلىش دەپ تەسۋىرلەندى. مانا بۇنىڭغا ئاساسەن ھايات ۋە ئىنساننىڭ بىر مۇنچە «ئىزاھاتلىرى» مەيدانغا كەلدى. بۇلارنىڭ ئىچىدە جاھىلىيەتلىكى ئەڭ چوڭ ۋە گەۋدىلىك بولغىنى تارىخى ماتېرىيالىزىمچە ئىزاھات بولۇپ ، تىركىشىشنى ئايرىغىلى ۋە ئۇنىڭ تەسىرىدىن قۇتۇلغىلى بولمايدىغان مۇقەررەرلىك قىلىپ قويدى. ئۇ ھەرگىزمۇ پەرۋەردىگارنىڭ ھۆرمەت ۋە شەرىپىگە سازاۋەر بولغان ئىنسانىيەت دۇنياسىدىكى قانۇنىيەت بويىچە ئېلىپ بېرىلىدىغان ھەق بىلەن ناھەق ئوتتۇرىسىدىكى تىركىشىش ئەمەس.

توغرا، جاھىلىيەت «ھەق-ناھەق»نى بىلمەيدۇ. ئۇ ھەقىقەت ۋە مەڭگۈلۈك ئادالەتنى قاتتىق مەسخىرە قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ قارىشىچە تىركىشىش دائىم بىر سىنىپنىڭ مەنپەئەتى بىلەن يەنە بىر سىنىپنىڭ مەنپەئەتى ئوتتۇرىسىدا بولىدۇ . ئەخلاقى ئۆلچەم بىلەن ئۆلچەنمەيدۇ. ئۇنىڭغا ھەق-ناھەق دەپمۇ ئېيتىلمايدۇ. بۇ سىنىپ ياكى گۇرۇھ ۋە ياكى بۇ شەخس ھەقىقەتنى دەپسەندە قىلىپ ئاللاھ ئىنسانلارغا بەلگىلەپ بەرگەن چەك-چېگرادىن ھالقىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن ئۇنى زوراۋانلىق قىلدى دېگىلى بولمايدۇ. ئېنىقكى ھەربىرىنىڭ مەنپەئەتى ئۆزى ئۈچۈن ھەقىقەت. مۇقەررەر تىركىشىش يەنە بىر

مۇقەررەرلىكنى پەيدا قىلىدىغان مەنپەئەت زىددىيىتىدىن كېلىپ چىقىدۇ. بۇ مۇقەررەرلىك ئىنسانىيەت، ھەقىقەت ۋە مەڭگۈلۈك ئادالەت ئۈچۈن ئەمەس، شەخس مەنپەئەت ئۈچۈن تۈزۈلگەن تۈزۈمنى ئەمەلدىن قالدۇرىدۇ. لېكىن بۇ ئاخىرقى ھېسابتا يېڭى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش گەۋدىلەندۇرگەن سىنىپقا تەۋە بولىدۇ .

توغرا، مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى ئەمەلىيەتتە... جاھىلىيەتتە يۈز بېرىۋاتىدۇ... مەنپەئەتلەر ئارا تىركىشىش بولۇۋاتىدۇ . بىراق غەلىبە ھاكىمىيەتكە مەنسۇپ بولىدۇ . ماركسىزم جاھىلىيىتىنىڭ تەسەۋۋۇرىدا غەلىبە ئەڭ ئاخىردا «پرولېتارىيات» سىنىپىغا مەنسۇپ بولىدۇ . باشقا سىنىپلار بولسا يوقۇلۇپ تۈگەيدۇ. دۇنيانىڭ ئاخىرلىششى مۇشۇنداق بولىدۇ !

ئەمما، جىنسىيەت مەسىلىسىنى ئەڭ قاباھەتلىك بۇزۇقچىلىققا ئايلاندۇرىۋەتتى. جىنسىيەت «بىيولوگىيەلىك» پائالىيەت بولۇپ ، ئۇنىڭ ئەخلاق بىلەن ئالاقىسى يوق.

جىنسىيەتنىڭ ئائىلە بىلەن مۇناسىۋىتى يوق.

جىنسىيەت ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنىڭ بىردىنبىر ئەمەلىيلىششى.

جىنسىيەت سەنئەتنىڭ ئەڭ چوڭ تېمىسى.

جىنسىيەت ئۇ «ئازادلىق ».

جىنسىيەت شەخسىي خاراكتېر بولۇپ ، قىممەت ياكى باراۋەرلىك دېگەن سۆپەتلەرگە ئىگە ئەمەس، كىم نېمىنى خالىسا ئۇنىڭ شەخسىي ئەركىنلىكى.

مانا بۇلار جاھىلىيەتنىڭ مىساللىرى، پۈتكۈل جاھىلىيەت جىنسىي ھەقىقەتتىن كۆزىنى يۇمۇۋالىدۇ. ئۇنىڭ ئىنسان ھاياتىنى تەڭپۇڭلاشتۇرۇشتىكى تەبىئىي رولىنى كۆرۈشتىن قارىغۇ بولۇۋالىدۇ. شۇنىڭدىن

كىيىن جىنسى قالايمىقانچىلىقنى كەڭ دائىرىلىك تارقىتىدۇ. ئىنسانىيەت تارىخى بۇنىڭ بىردىنبىر شاھىتى !

اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن ئىبىپ كەتكەن مىللەت ياكى دۆلەتلەر ئۆز-ئارا مۇناسىۋىتىنى، بويسۇندۇرۇش ۋە ھايۋانىي يول بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىش دائىرىسىدە تەسەۋۋۇر قىلىدى. ئۇلارنىڭ ئۆز-ئارا ئۇچرىششى «تىركىشىش»تىن باشقا مەقسەتنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ. ئۇلار خۇددى ھايۋانلار قوتانلىرىدا ئۇچراشقاندەك زېمىن مىللەتچىلىكى ئىچىدە ياكى دۆلەت تەۋەلىكى ياكى ئورتاق مەنپەئەت دائىرىسىدە ئۇچراشقان چاغدا، ھەرگىزمۇ – اللە ياراتقاندەك –ئىنسانىي ماھىيەتتە ۋە ئىنسانغا مۇناسىپ كېلىدىغان پىرىنسىپلار ئاساسىدا ئۇچراشمايدۇ.

مانا بۇلار جاھىلىيەتنىڭ ئىنسان مۇناسىۋەتلىرى ھەققىدىكى بىر نەچچە خىل تەسەۋۋۇرىدۇر...

بىز ئىنسان روھىنىڭ ھەقىقىتى ۋە ماھىيىتىنى بىلمەيدىغانلار ھەققىدىكى سۆزىمىزنى دىنىنىڭ ۋەھىمىسى ئەمەس، بەلكى ئىلىمنىڭ بېشارەتلىرىنى خاتىرىلەيدىغان ھازىرقى زامان ئالىمى ئالېكىس كارىلنىڭ «ئىنسان... چۈشۈنۈكسىز مەخلۇق» ناملىق كىتابىدىكى بىر نەچچە قۇر بىلەن ئاخىرلاشتۇرۇشنى لايىق تاپتۇق. ئۇ مۇنداق يازىدۇ: «ئىنسانلار ئەمەلىيەتتە ئۆزىنى بىلىش ئۈچۈن زورمۇ-زور كۈچ سەرپ قىلدى. بىراق، بىزنىڭ ئىگە بولغانلىرىمىز ئالىملار، پەيلاسوپلار، شائىرلار ۋە كىرىزىس پاتقىقىغا پېتىپ قالغان روھانىيلار دۇغلاشتۇرۇۋەتكەن مۇلاھىزىلەردىن ئىبارەت. بىز ئۆزىمىزنىڭ پەقەت مەلۇم بىر تەرىپىنىلا چۈشۈنەلىدۇق. بىز ئىنساننى بىر پۈتۈن چۈشەنمەيمىز... بىز ئىنساننىڭ بىر نەچچە خىل بۆلەكتىن تەركىب تاپقانلىقىنى بىلىمىز بۇ بۆلەكلەرنى بىزنىڭ ۋاستىلىرىمىز ئىجاد قىلغان.

بىزنىڭ ھەر بىرىمىز نۇرغۇن ماددىلاردىن بىرىككەن بولۇپ ، ئۇ چۈشۈنۈكسىز ھەقىقەتلەرنى ئۆزىدە مۇجەسسەملەشتۈرگەن. ئەمەلىيەتتە بىزنىڭ بىلمەسلىكىمىز توغرا… ئىنسانىيەتنى تەتقىق قىلىۋاتقان ئۆزلىرىگە قويۇۋاتقان كۆپلىگەن سوئاللار ھېلىھەم جاۋابسىز قالماقتا!… چۈنكى بۇ يەردە بىزنىڭ يوشۇرۇن دۇنيايىمىزدا ئېچىلمىغان «رايونلار » بولۇپ ئۇلار ھېلىھەم تونۇلماي كېلىۋاتىدۇ.

ناھايىتى ئېنىقكى ئالىملار رېئاللىقتا ئايلاندۇرغان ئىنسان تەتقىقاتىغا ئالاقىدار ئىلگىرىلەشلەر يېتەرلىك ئەمەس، بىزنىڭ ئۆزىمىزنى بىلىشىمىز تېخىچە باشلانغۇچ ھالەتتە تۇرماقتا…»

يۇقىرىقىلاردىن كېيىن ئالېكس كارل ئىنسانىيەتنىڭ ئىقتىسادىي، ئىجتىمائىي، مەدەنىي ۋە ئىدىيەۋى ھاياتىدىكى ئىنسان ھەقىقىتىنى قاپلىغان نادانلىقنىڭ تەسىرىنى مۇنداق ئىزاھلايدۇ: «ھازىرقى زامان مەدەنىيىتى ئۆزىنى قىيىن بىر مەيداندا تاپتى. چۈنكى ئۇ بىزگە مۇناسىپ كەلمەيدۇ. ئۇ بىزنىڭ ھەقىقىي خاراكتېرىمىزنى بىلمەستىنلا مەيدانغا كەلگەن. ئۇ ئىلمى كەشپىيات خىياللىرىدىن، كىشىلەرنىڭ ئارزۇ-ھەۋەسلىرىدىن، ۋەھىمە-گۇمانلىرىدىن، نەزەرىيە ۋە قىزىقىشلىرىدىن تۇغۇلغان. گەرچە ئۇ بىزنىڭ تىرىشچانلىقلىرىمىز ئاساسىدا پەيدا بولسىمۇ، بىراق، ئۇ بىزنىڭ ھەجىم ۋە شەكلىمىزگە پەقەت مۇۋاپىق ئەمەس.

مەدەنىيەتنى قۇرۇپ چىققان ئاشۇ نەزەرىيەچىلىرى ئىنسان مەنپەئەتىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشنىڭ خەرىتىسىنى سىزغان بولسىمۇ، بىراق، ئۇ (مەدەنىيەت) تولۇقسىز ياكى ئىنساننى سەتلەشتۈرىدىغان سۈرەتتە ئوتتۇرىغا چىققان .

«ئىنسان ھەربىر شەيئىنىڭ ئۆلچىمى بولۇشى كېرەك. لېكىن رېئاللىق بۇنىڭ ئەكسىچە».

ئىنسان ئۆزى ئىجاد قىلغان دۇنيادا بىچارىدۇ. ئۇ ئۆز دۇنياسىنى تەرتىپكە سالالمىدى.

چۈنكى ئۇ ئەمەلىيەتتە ئۆزىنىڭ خاراكتېرىنى بىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە ئەمەس. شۇ سەۋەبتىن ماددا بىرلەمچى ئاڭ ئىككىلەمچى ئىدىيەسى ئاساسىدا مەيدانغا كەلگەن زور تەرەققىيات ئىنساننى قىيناۋاتقان بالايىئاپەتلەرنىڭ بىرى.

بىز بىر شورپېشانە مىللەت... چۈنكى بىز ئەخلاقى ۋە ئەقلى جەھەتتە كۈنسېرى چۈشكۈنلىشىۋاتىمىز... سانائەت مەدەنىيەت جەھەتتە ئەڭ كۆپ يۈكسەلگەن ۋە تەرەققىي قىلغان مىللەتلەر ئەمەلىيەتتە كۈنسېرى ئاجىزلىشىۋاتقان مىللەتلەردۇر. ئۇلارنىڭ ياۋايىلىق ۋە ۋەھشىيلىككە قايتىشى باشقا ھەرقانداق نەرسىگە قايتىشتىن كۆپ تېز بولىدۇ !»

مانا بۇلار ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئىنساننىڭ تەسەۋۋۇرىدا پەيدا قىلغان بۇزۇقچىلىقلارنىڭ يىغىندىسى.

ئۇ تەسەۋۋۇر مەيدانلىرىدا ھېچبىر مەيداننى بۇزماي قويمىدى...

شۈبھىسىزكى ئۇ بۇزۇقچىلىقنىڭ ھەممىسى اللەغا ئىبادەت قىلىشنى رەت قىلىشتىن ئىبارەت ئەڭ چوڭ ئازغۇنلۇقتىن كېلىپ چىققان.

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى «دىن شەخسىي خاراكتېر، ئۇنىڭ رېئال تۇرمۇش بىلەن ھېچقانداق ئالاقىسى يوق، چۈنكى ئۇ بەندە بىلەن پەرۋەردىگار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت» دېگەننى ئۆتمۈشتىكى ھەرقانداق جاھىلىيەتتىنمۇ بەكراق بازارغا سالدى.

ئەمەلىيەتتە بۇ جاھىلىيەتنىڭ تەسەۋۋۇردىكى ئازغۇنلۇقى ئىدى. لېكىن ياۋروپا ۋە ياۋروپا بويسۇندۇرغان دۇنيا شاھىت بولغان رېئاللىق شۇكى، ئەقىدە بۇزۇقچىلىقى ۋە اللەغا ئىبادەت قىلىشنى رەت قىلىش ئازغۇنلۇقى جاھىلىيەت ئويلىغاندەك شەخسنىڭ ئىچكى دۇنياسىدا قامىلىپ قالمىدى، بەلكى،

ئىنسانلار ھاياتىنىڭ ھەممە تەرەپلىرىگە ئۆز سايىسىنى تاشلاپ، بۇزۇقچىلىققا گىرىپتار بولمىغان ھېچنەرسىنى قالدۇرۇپ قويمىدى.

ئەقىدە ئازغۇنلۇقى تەبىئىيلا ھاياتنى بۇزىدۇ. چۈنكى ئۇ رېئال ھەقىقەتتىن تۈزۈلگەن ئىنسان بىلەن پەرۋەردىگار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت ئەمەس. بەلكى، ئۇ ھاياتقا يولىيورۇق بېرىدىغان يول كۆرسەتكۈچى... ئۇ ھاياتنى تۈنجى مىنۇتتىن باشلاپ تۈيۈق يولغا باشلىغان ئىكەن، ئۇنداقتا پۈتكۈل ھايات بۇزۇقچىلىققا گىرىپتار بولىدۇ . پۈتكۈل ھايات چۆللەر باياۋانلاردا گاڭگىرايدۇ. بىز يۇقىرىدا ئەقىدە بۇزۇقچىلىقىنىڭ ئىنسانىيەت تەسەۋۋۇرىنى قانداق بۇزغانلىقىنى كۆرۈپ ئۆتتۇق. لېكىن، ئۇ يالغۇز تەسەۋۋۇردىكى بۇزۇقچىلىق بولماستىن بەلكى، تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەتتىكى بۇزۇقچىلىق ئىدى.

ھەرىكەتتىكى بۇزۇقچىلىق

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشتىن ئېغىپ كەتكەن چاغدا، ئېھتىمال ئۇ ئەقىدە ئازغۇنلۇقىنىڭ كائىنات، ھايات ۋە ئىنسانغا بولغان تەسەۋۋۇرىغا چوڭقۇر تەسىر كۆرسىتىدىغانلىقىنى ئويلاپ باقمىغان بۇلىشى، بەلكى، ئۇ تۈنجى مىنۇتتىن باشلاپ، ئۆزىنىڭ ئەسلى ھەرىكىتىدە بۇنى توغرا يولدىن ئېغىش دەپ قارىمىغان بولۇشى مۇمكىن!

" إِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ " [43] .

« ئاللاھ (سىلەردىن) بىر گۇرۇھنى ھىدايەت قىلدى؛ يەنە بىر گۇرۇھقا گۇمراھلىق تېگىشلىك بولدى. شۈبھىسىزكى، ئۇلار ئاللاھنى قويۇپ، شەيتانلارنى دوست تۇتقان تۇرۇقلۇق ئۆزلىرىنى توغرا يولدا گۇمان قىلىدۇ »

بىز يۇقىرىقى بۆلۈمدە ئەقىدىدىكى بۇ ئازغۇنلۇقنىڭ جاھىلىيەت تەسەۋۋۇرلىرىغا قانداق سىڭىپ كىرىپ، پۈتكۈل تەسەۋۋۇرنى قانداق قىلىپ بۇزۇق تەسەۋۋۇرغا ئايلاندۇرۇپ قويغانلىقىنى كۆرۈپ ئۆتتۇق. بۇ بۇزۇق تەسەۋۋۇر ئىسلام پىرىنسىپىغا ئۇيغۇنلاشمايدۇ. ھەقىقەت تەرەپكە قاراپ ماڭمايدۇ. بەلكى، ئىدىيۋي خاھىشلار ئۇنى خالىغان جايغا باشلاپ كېتىدۇ. ھەتتا كىشىلەر –جاھىلىيەت ئېگى بىلەن – بۇ پۈتۈنلەي ئىدىيۋى خاھىشتىن يىراق، پۈتكۈل ئىشلارغا ئۆلچەم بەلگىلەپ. ھەق-ناھەقنى بۇرمىلىماستىن، گۇمانلانماستىن ئايرىپ بېرىدىغان ئەڭ راستچىل «ئۆلچەم» دەپ ئويلايدىغان

[43] سورة الأعراف [30] .

تەجرىبە «ئىلمى»مۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا بولالمايدۇ. بىز ئالىملارنىڭ گۇۋاھلىق سۆزلىرىنى كۆرۈپ ئۆتتۇق، ئۇلار مۇشۇ ئېتىقادنىڭ ساختىلىقىنى ئېچىپ بەردى. ئىلىمنىڭ كەسكىن ئىشەنچگە ئەمەس، بەلكى، قۇرۇق ئېھتىماللىققا ئىگە ئىكەنلىكىنى ئېنىق بايان قىلدى. يەنە ئىلىمنىڭ كىشىلەرنىڭ ئىدىيىۋى خاھىشلىرىغا ۋە تەسەۋۋۇرلىرىغا بويسۇندۇرۇلغانلىقىنى، ئۇنىڭدىن باشقا ئىلىمنىڭ پەقەت شەيئىلەرنىڭ سىرتقى تەرىپىنىلا تەتقىق قىلىدىغانلىقىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

لېكىن جاھىلىيەتنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان بىر تۈركۈم كىشىلەر تەسەۋۋۇر بۇزۇلىسىمۇ، بىراق، ھەرىكەت سىياسەت، ئىجتىمائىيەت، ئىقتىساد، ئەخلاق ۋە سەنئەت قاتارلىقلاردا توغرا بولۇۋېرىدۇ. چۈنكى نەزەرىيە باشقا گەپ، ئەمەلىيەت بولسا تېخىمۇ باشقا گەپ دېگەن ئويلاردا بولدى. نەزەرىيەگە كىشىلەرنىڭ قاراشلىرى ۋە ئىدىيىۋى خاھىشلىرى ھۆكۈمرانلىق قىلارمىش... دەسلەپكى بۇزۇلغانلارنى تۈزىتىدىغان توغرا تۈزۈملەر يولغا قويۇلسا، ھەممە نەرسە تۈزىلىپ، توغرا بولۇپ كېتەرمىش...

" قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالاً ، الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعاً " [44] .

« سىلەرگە ئەمەللىرى جەھەتتىن ئەڭ زىيان تارتقۇچىلارنى ئېيتىپ بېرەيلىمۇ؟ ئۇلار ھاياتىي دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرى يوققا چىققان ئەمما ئۆزلىرى ئوبدان ئىش قىلدۇق دەپ ئويلىغان ئادەملەردۇر »

---

[44] سورة الكهف [103 – 104] .

ماقال-تەمسىللەردە مۇنداق دېيىلىدۇ :«سۆگەتتىن ئامۇت ئامۇت تاما قىلمىغىن!»

مانا بۇلار جاھىلىيەت گۇمانلىرىدىن بىر گۇمان! بۇ گۇمان بەزى ئىشلاردا مۇشۇ جاھىلىيەتنىڭ مەلۇم ياخشىلىقى ۋە قىسمەن ئادالەتتىن بەھرىمەن بولغان مەلۇم ئادەملەرنى ھەيران قالدۇرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار خاتىرجەم بولۇپ ، ھەممە ئىشلار كۆڭۈلدىكىدەك دەپ ئويلايدۇ.

بىز بۇنىڭدىن ئىلگىرى ھەرقانداق جاھىلىيەتنىڭ كىشىلەرنى ئالدايدىغان مەنپەئەتلىرىدىن خالى بولالمايدىغانلىقىنى، شۇڭا ئادەملەرنىڭ ئۇنى «ياخشىلىق» دەپ ئويلاپ قالىدىغانلىقىنى، ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ ھەقىقىي ياخشىلىق بۇلاقلىرىدىن ئېتىلىپ چىقمىغان، ئىنسانغا يەتكۈزىدىغان يولىمۇ ماڭمايدىغان ساختا ياخشىلىق ئىكەنلىكىنى ناھايىتى ئوچۇقلا كۆرسىتىپ ئۆتكەن ئىدۇق.

شۇنداقلا بىز يەنە ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ ئازدۇرۇش ئۇسۇللىرىدىن بىرى ئىلمى نەتىجىلەر ۋە تۇرمۇش قولايچىلىقلىرىدىكى زور ئۇتۇقلار ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ ئۆتكەن ئىدۇق. ئۇلار بۇ ئارقىلىق ياخشىلىق نىقابىنى كىيىۋالغان ساختا كۆرۈنۈش پەيدا قىلىپ، كىشىلەرنى ئالدايدۇ... ئادەملەر بولسا ھەممە ئىشلار ياخشى، ئىشلار كۆڭۈلدىكىدەك... دېگەن خىياللاردا بولۇپ ، ئالدانغانلىقىنى تۇيماي قالىدۇ. سەۋەبى، كىشىلەر زور دەرىجىدىكى شەيتانى ۋاستىلەرگە قاراپ، ئەتراپتىكى رەزىللىكنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىنى بىلىشتىن ئېزىپ كېتىدۇ.

ئەگەر ئۇلار رەزىللىك ئېغىرلىقىنى ۋە رەزىللىك ئۇلارنىڭ رېئال تۇرمۇشىدا پەيدا قىلىۋاتقان بۇزۇقچىلىقنىڭ ھەجىمىنى بىلەلىگەن بولسا، ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئۆز ئەسكىلىكىنى يېپىش ئۈچۈن ، ئۇنىڭدىن پەرداز ئورنىدا پايدىلىنىۋاتقان ھەر قانداق ياخشىلىقنىڭ ماھىيىتىنى ئەلۋەتتە بىلگەن

بولاتتى. ئەمەلىيەتتە ئۇ ياخشىلىقنىڭ يەر شارىنى قاپلىغان رەزىللىك قايىنمى ئىچىدە ئاسانلا يوقاپ كېتىدىغانلىقىنى بىلگەن؛ بەلكى، ئىنسانلار ھاياتىنىڭ كىشىلەر تۇرمۇشىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىۋاتقان بۇ رەزىللىكنىڭ ئەڭ ئېغىر ھالاكەتلىك تەھدىتىگە دۇچ كېلىۋاتقانلىقىنى بىلگەن بولاتتى.

بىراق، بۇ يامانلىق يالغۇز بىر تەرەپتىلا بولماستىن، بەلكى، ھەممە تەرەپنى تەكشى قاپلىغان.

ھازىرقى زامان جاھىلىيتىنى مۇداپىئە قىلىپ ، ئۇنىڭ رەزىللىكى ئاقلاشنى ئويلايدىغان بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ گۇمان قىلغىنىدەك بۇزۇقچىلىق يالغۇز «ئەخلاقى» تەرەپتىلا مەۋجۇت ئەمەس. ئۇلارنىڭ قارىشىچە بۇزۇقچىلىق ئەخلاقى چۈشكۈنلۈك دائىرىسىدىلا مەۋجۇت بولۇپ ، ھاياتنىڭ باشقا مەيدانلىرى ئىنتايىن ساغلام، يۈكسەك ۋە كۆركەم. بەلكى، ئۇ ھايات ئادەملەرنىڭ ئارزۇسىنى قاندۇرالايدىغان بىردىنبىر يۈكسەك چوققۇمدۇر.

ياق! رەزىللىك ھەممە جاينى قاپلاپ كەتتى... ھاياتنىڭ ھەر قايسى ساھەلىرىنى ئۆز دائىرىسىگە كىرگۈزۈپ بولدى .

بىز بۇ بۆلۈمدە بۇزۇقچىلىقنىڭ قانداق كېڭىيىپ، سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىي ، ئەخلاق، جىنسى تۇرمۇش ۋە سەنئەت قاتارلىق ھەممە ساھەلەرگە قانداق تەسىر كۆرسەتكەنلىكىنى تەپسىلىي بايان قىلىمىز. لېكىن، بىز بۇ تەپسىلاتلارنى بايان قىلىشتىن ئىلگىرى قۇياش نۇرىدەك روشەن بىر ھەقىقەتنى سۆزلەپ ئۆتىمىز. ئەگەر پۈتكۈل تەسەۋۋۇر مۇشۇ رەۋىشتە بۇزۇلسا، ھەرىكەت قانداقمۇ ساغلام ھالىتىنى ساقلاپ قالالايدۇ؟...

بۇ زادى قانداق مۇمكىن بولىدۇ ؟...

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى كۈنسېرى تەرەققىي قىلىۋاتقان زور تېپتىكى ئاخبارات ۋاستىلىرىغا تايىنىپ، ھەر كۈنى-قەستەن- كىشىلەرنى تەسەۋۋۇر

ئازغۇنلۇققىغا گىرىپتار قىلغاندىن باشقا، ئۇلار ياشاۋاتقان رېئال ئەمەلىيەت بىردىنبىر توغرا يول دېگەننى ئۇلارنىڭ ئېڭىغا سىڭدۈرمەكچى بولۇۋاتىدۇ .

ئەگەر كىشىلەر بەزى ئىشلاردىن گۇمانلىنىپ، بۇ اللەنىڭ سۆزىگە قارشى ياكى بۇ ھەق – ئادالەتنىڭ تەلىپى ئەمەس ۋە ياكى بۇ «ئەخلاق»نىڭ تەقەززاسىغا زىت كېلىدۇ دېسە، جاھىلىيەت دەرھال ئۆز ئىگىدارچىلىقىدىكى ئاخبارات ۋاستىلىرى بىلەن كەڭ دائىرىلىك تارقىتىۋاتقان تەييار جاۋاپنى بېرىشكە ئالدىرايدۇ.

ئۇ دېگەن تەرەققىيات!...

بۇنى بىلەمسىز؟ سىز تەرەققىياتتىن بىخەۋەرمۇ؟ سىز 20-ئەسىردە زامانغا لايىق كاللا بىلەن ياشىماپسىز جۇمۇ! نېمىشقا؟ سىز قالاقمۇ-يە؟... قالاقلىق دېگەن بىر بالا-قازا، ھەممە نەرسە بولىدۇ . بىراق، قالاقلىق بولمايدۇ! ھەي! مەۋجۇداتتا ھەممە نەرسىگە ئورۇن بار. بىراق، 20-ئەسىردە قالاقلىققا ئورۇن يوق جۇمۇ!!...

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئۆز ئىگىدارچىلىقىدىكى گېزىت، رادىيو ، كىنو ۋە تېلېۋىزيە قاتارلىق زور تېپتىكى ئاخبارات ۋاستىلىرى ئارقىلىق، بۇ جاھىلىيەتنىڭ كىشىلەرنىڭ روھىنى چىرمىۋالغان بىر توپ رەزىللىكى بايان قىلىش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلغان ھەرقانداق تىرىشچانلىقنى پاچاقلاپ تاشلايدۇ. ئىنسانلارنى ھەقىقەتكە قايتۇرۇپ، ئۇلارنى زالالەت ئۇيقۇسىدىن ئويغاتماقچى بولغان ھەرقانداق ئادەمگە جاھىلىيەت «قالاق» دېگەن تۆھمەتنى چاپلايدۇ.

يەنە شۇنىڭدەك ھەقىقەت، ياخشىلىق ۋە ئادالەتنى قىرغىن قىلىش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىۋاتقان ھەر قانداق جىنايەتچىنىڭ قولىغا «تەرەققىيات» نامىلىق قورالنى تۇتقۇزۇپ قويىدۇ.

لېكىن، ئىش تولىمۇ خەتەرلىك بولغاچقا بۇنداق «ئاددىي» دائىرىدە توختاپ قالمايدۇ. جاھىلىيەت ھەق بىلەن ناھەقنى ئارىلاشتۇرۇپ، ئىشلارنى تېخىمۇ

مۇرەككەپلەشتۈرىۋېتىدۇ... نەتىجىدە ئېزىلگۈچىلەر ئۆزىنىڭ زۇلۇمغا ئۇچراۋاتقانلىقىنى ھېس قىلالماي، ئادالەت ئىچىدە ياشاۋاتىمىز دەپ ئويلايدۇ. ئازغۇنلار ئۆزىنى توغرا يولدا كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلىشىدۇ... يامانلىقنى بولسا پۈتۈنلەي ياخشىلىق دەپ چۈشىنىدۇ.

چۈنكى بۇ جاھىلىيەت تارىختىكى ھەر قانداق جاھىلىيەتكە قارىغاندا تېخىمۇ قورقۇنۇچلۇق، تېخىمۇ رەزىل ۋە تېخىمۇ قاباھەتلىك!

گەرچە ئىشلار بۇنداق مۇرەككەپ بولسىمۇ، بىراق، ئۇنىڭ ماھىيىتىنى ئېنىق ئېچىپ بېرىش ئانچە قىيىن ئەمەس.

چۈنكى رېئاللىقنىڭ بىر ۋەزنى بولسا، ھەقىقەتنىڭمۇ بىر سالمىقى بار.

ھەرقانداق جاھىلىيەت گەرچە ھاكىمىيەت بېشىغا چىقىۋالسىمۇ، بەرىبىر ھەقىقەتنى كىشىلەردىن مەڭگۈ يوشۇرۇپ قالالمايدۇ.

بىز سۆز ئارىلىقلىرىدا بايان قىلغىنىمىزدەك ئىنسانلار بۇ جاھىلىيەت ئۇيقۇسىدىن ئاللىقاچان ئويغۇنۇشقا باشلىدى.

بەزى مىللەتلەر جاھىلىيەتنىڭ ئىنسانلار ھاياتىدا پەيدا قىلغان ئەسكىلىكلىرىنىڭ ھەقىقەتەن ئېغىرلىقىنى ھېس قىلدى.

ئۇلۇغۋار غايە ئانچە ئاسان ئەمەلگە ئاشمايدۇ. تېزلا قولغا كەلگەن نەرسىنىڭ قىممىتى بولمايدۇ. جاھىلىيەتنىڭ بېسىمى ۋە باغرىتاشلىقى قانچىلىك قاتتىق بولسا، ھەقىقەتنىڭ رەزىللىك بىلەن بولىدىغان كۆرىشىمۇ شۇنچە كۈچلۈك بولىدۇ . بىزنىڭ جاھىلىيەتكە قارىتا قوللىنىدىغان تەدبىر ۋە تىرىشچانلىقىمىزمۇ شۇنىڭغا لايىق بولىدۇ .

لېكىن شۇنداق بىر ھەقىقەت بار. بىز ئۇنى بىلىشىمىز ۋە ئۇنىڭغا چىن پۈتىشىمىز كېرەك. خاتالىقنىڭ ئومۇملىششى ئۇنى ھەقىقەتكە

ئايلاندۇرالمايدۇ ۋە رەزىللىكنىڭ ئۈستۈنلۈكنى ئىگەللىشى ئۇنى ياخشىلىققا ئۆزگەرتەلمەيدۇ.

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى تەسەۋۋۇردا پەيدا قىلغان بۇزۇقچىلىقلارنى بۇنىڭدىن ئىلگىرى سۆزلەپ ئۆتكىنىمىزدەك، بۈگۈن ئۇ ئەمەلىي ھەرىكەتتە پەيدا قىلغان بۇزۇقچىلىقلارنى سۆزلەپ ئۆتىشىمىز جەريانىدا مۇشۇ ھەقىقەتنى خاتىرجەم ھالدا بايان قىلىمىز.

تەسەۋۋۇر بۇزۇقچىلىقى ئىنسانىنىڭ ئىلاھى ھەقىقەتكە، كائىناتقا، ھاياتقا، ئىنسانغا ۋە ئۇلارنىڭ ئۆز-ئارا مۇناسىۋىتىگە بولغان تەسەۋۋۇرىنى قاپلىغان بولسا، ھەرىكەتتىكى بۇزۇقچىلىق ھاياتنىڭ سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىي ، ئەخلاق، جىنسىي تۇرمۇش ۋە سەنئەت قاتارلىق ھەممە تەرەپلىرىنى قورشاپ بولدى.

بىز تۆۋەندە ھەر بىرىنى تەپسىلىي بايان قىلىمىز.

سىياسەتتىكى بۇزۇقچىلىق

بۈگۈنكى دەۋر «ئەركىنلىك» دەۋرى، ئۇ تارىخ دىكتاتورىسىنىڭ ئەڭ قورقۇنۇچلۇق ئىكەنلىكىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆردى.

ئۆتمۈشتە فېئودالىزم ياۋروپادىكى ھۆكۈمران ئىدى. ئۇ كىشىلەرنى زېمىن ئۈچۈن ھەقىقىي قۇل قىلاتتى. بۇنىڭدا «ئىنسانىنىڭ بىر زېمىندىن يەنە بىر زېمىنغا ئايرىلىش ھوقۇقى بولمايدۇ. كىمكى بۇنىڭغا خىلاپلىق قىلسا، قاچقۇن ھېسابلىنىدۇ» دېگەننى ئاساسى قىلاتتى. «قانۇن» ئۆز كۈچىدىن پايدىلىنىپ، قاچقۇنلارنى قايتۇرۇپ كېلىپ، ئوت بىلەن داغلاپ بەلگە سالاتتى. چۈنكى «قاچقۇن»لار شەخسىي مەنپەئەت ئۈچۈن ئۇلارنى قۇل قىلىدىغان، زېمىنغا قۇل قىلىپ باغلاپ قويىدىغان فېئودالىزمدىن ئىبارەت كىچىك «ئىلاھ»قا قارشى چىقىشقا جۈرئەت قىلغان ئىدى. پومېشچىكلار يەر تېرىيدىغان قۇللارغا ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنى قامدىيالىشى ئۈچۈن مەلۇم يەرلەرگە ئىگىدارچىلىق قىلىشنى بەلگىلەيتتى. بىراق بۇ ئانچە مۇكەممەل بولمىغان «ئىگىدارچىلىق» قىلىش ئىدى. چۈنكى ئۇلارغا ئىگىدارچىلىق قىلىشقا بەلگىلەپ بېرىلگەن يەر خۇددى ھايۋانغا بېرىلگەن يەرگە ئوخشايتتى… ھايۋان قورسىقىنى تويغۇزۇش ئۈچۈن ئاشۇ يەردىن ئوت- چۆپلەرنى تېرىپ يەيدۇ. خوجايىن ئۇنىڭ سۈت قېتىقلىرىنى سېغىۋالىدۇ. ئۇ بۇنىڭدىن ھالقىپ كېتەلمەيدۇ. چۈنكى ئۇ يەرگە زەنجىر بىلەن باغلاپ قويۇلغان.

فېئودالىزم تۈزۈمى ئۆزگىچە خۇسۇسىيەتكە ئىگە ئىشلەپچىقىرىش «يولى»دىن ئىبارەت بولۇپ ، ئۇ مەڭگۈلۈك بېقىندا بولۇپ ياشاشنى كۆرستىدۇ. كىشىلەر شۇنى ئېنىق بىلىدۇكى، فېئودالىزم بىر خىل تۈزۈم بولۇپ ، ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا بىۋاستە ئىشلەپچىقارغۇچى خوجايىنلىرىنىڭ مەلۇم

ئىقتىسادى تەلەپلىرىنى ئورۇنداش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالىدۇ. بۇ تەلەپلەر- ئۈستىگە ئالغۇچى ئورۇندايدىغان خىزمەت شەكلىدە ياكى تاپشۇرۇلىدىغان ۋەزىپە شەكلىدە ۋە ياكى نەخ پۇل ياكى ئالتۇن-كۈمۈش شەكلىدە ئادا قىلىنىدۇ.

بۇنى ئىزاھلاش ئۈچۈن فېئودالىزم جەمىيىتىنى مۇنداق ئىككى سىنىپقا بۆلۈشكە بولىدۇ .

بىرىنچى ، يۇقىرىقىلار بولۇپ ، ئۇ فېئودالىزمنىڭ زېمىنلارغا ئىگىدارچىلىق قىلىشنى كۆرستىدۇ.

ئىككىنچى ، ئوخشىمىغان دەرىجىدىكى يەر تېرىغۇچىلاردىن شەكىللەنگەن بولۇپ ، ئۇلار ئىچىدە دېھقانلار، يەر تېرىغۇچى ئىشچىلار ۋە قۇللار بار. گەرچە قۇللارنىڭ سانى كۆنسېرى ئازىيىۋاتقان بولسىمۇ!

دېھقانلار بىۋاستە ئىشلەپچىقارغۇچىلار بولۇپ ، ئۇلارنىڭ يەر مەيدانىدا مەلۇم ئىگىلىك ھوقۇقى بار. ئۇلار ئۆزىنىڭ تۇرمۇشىنى قامداش، ۋە كېرەكلىك تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى ئىشلەپچىقىرىشتا ئۆزلىرىنىڭ تېرىلغۇ ۋاستىلىرىغا تايىنىدۇ. شۇنداقلا ئۆيلىرىدە تېرىلغۇغا مۇناسىۋەتلىك ئاددىي تېرىلغۇ سايمانلىرىنى ياسايدۇ. لېكىن، ئۇلار بۇنىڭ بەدىلىگە بىر نەچچە خىل ئىشلارنى قىلىش كېرەك. مەسلەن: پومېشچىكلارنىڭ زېمىنلىرىدا ئۆزىنىڭ ھارۋا، ساپان، ئات، كالا، ئېشەك قاتارلىق تېرىلغۇ ۋاستىلىرىنى ئېلىپ بېرىپ بىر ھەپتە ئەمگەك قىلىش، تېرىلغۇ مەزگىللىرىدە ئەمگەككە ياردەملىشىش، ھېيت-بايراملاردا سوغا-سالاملارنى ئېلىپ بېرىش، بۇغداي - قوناقلىرىنى شۇلار بەلگىلىگەن تۈگمەنلەردە ئۇن قىلىش، مايلىرىنى ئاشۇلارنىڭ جوۋازلىرىدا تارتىش قاتارلىقلار...

پومېشچىكلار ھۆكۈم قىلىش ۋە سوت قىلىش ئىشلىرىنى باشقۇراتتى. يەنى شۇ رايون ئاھالىسىگە نىسبەتەن ئۇلارنىڭ ئىجتىمائىي ۋە سىياسىي ھاياتىنى ئاشۇلار ئىنتىزاملاشتۇراتتى.

لېكىن فېئودالىزم تۈزۈمىنىڭ سايىسىدىكى بۇ بىۋاستە ئىشلەپچىقارغۇچى بىزنىڭ چۈشەنچىمىزدىكىدەك بۇنداق ئەركىن ئەمەس ئىدى. ئۇ يەرگە تولۇق ئىگىدارچىلىق قىلالمايتتى. يەرنى سېتىش، مىراس قالدۇرۇش ۋە باشقىلارغا تەقدىم قىلىش دېگەندەك ئىشلارنى قىلىش هوقۇقى بولمايتتى. خوجايىنلارنىڭ زېمىنىدا مەجبۇرى ئەمگەك (هاشار)لارنى قىلاتتى. (گەرچە بۇ ئۆزىنىڭ شەخسى مەنپەئەتگە قارشى بولسىمۇ!) بېقىندىلىق مۇناسىۋەتنى ئېتىراپ قىلغانلىقى ئۈچۈن مەلۇم مىقداردا باج تاپشۇراتتى. ئەگەر زېمىن بىر قولدىن يەنە بىر قولغا يۆتكەلسە، يەر تېرىغۇچى زېمىن بىلەن بىرگە يۆتكىلىشكە مەجبۇر بولاتتى. ئۇنىڭ ئىش ئورنىدىن ئايرىلىش ياكى باشقا خوجايىنلارغا ئىشلەش هوقۇقى بولمايتتى. ئۇنداقتا بۇ قەدىمكى دەۋرلەردىكى قۇللار بىلەن بۈگۈنكى دەۋردىكى ئەركىن يەر تېرىغۇچى (دېھقانلار) ئوتتۇرسىدىكى زەنجىرسىمان مۇناسىۋەتنى شەكىللەندۇرگەن بولىدۇ.»[45]

مانا بۇلار ياۋروپا چېركاۋلىرىنىڭ مۇشۇ ۋەزىيەتلەرنى بەلگىلىشى ئاستىدا ياۋروپا ئوتتۇرا ئەسىر جاهىلىيىتىدە باشتىن كەچۈرگەن قاباھەتلىك كۆرۈنۈشلەردۇر. گەرچە ئىسلام دۇنياسى ھۆكۈمرانلىق ۋە ئىقتىساد سىياسىتىدە قىسمەن ئېغىشلارغا گىرىپتار بولغان بولسىمۇ، بىراق، ئۇلار مۇسۇلمان ھالىتىدە بۇنداق قاباھەتلىك كۆرۈنۈشلەرنى زادى كۆرۈپ باقمىغان ئىدى. چۈنكى، يەر شارىدا –قىسمەن بولسىمۇ – ئىجرا قىلىنىۋاتقان اللهنىڭ شەرىئىتى الله نازىل قىلغان قانۇن بىلەن ھۆكۈم قىلماستىن ئەكسىچە مەشھۇر رىم قانۇنلىرىنىڭ ساختا «ئادالىتى» بىلەن ھۆكۈم قىلىدىغان كاپىرلارنىڭ زۇلۇمىنى توسۇپ قالالايدۇ.

فېئودالىزمنىڭ يىمىرىلىش ۋاقتى كېلىپ قالدى.

بۇ ياۋروپا ئىدىيەسىنىڭ فېئودالىزمنى قىيناپ قويغانلىقىدىن ئەمەس ئىدى. چۈنكى، جاھىلىيەت ئىدىيەسى فېئودالىزمنى ھەرگىز قىينىمايدۇ. بىراق، بۇ

---

[45] راشىد بەراۋىنىڭ «سوتسىيالىزىم تۈزۈمى» ناملىق كىتابىدىن ئېلىندى.

تارىختىن بۇيان ئىنسانلار ئىچىدىكى جاھىلىيەتنى چۈشەندۈرۈشتە ئەڭ راستچىل دەپ قارالغان تارىخى ماتىرىيالىزىمنىڭ قارىشىچە مېخانىكىنىڭ كەشىپ قىلىنىشى بىلەن يېڭى ئىقتىسادى «باسقۇچ» بارلىققا كەلگەنلىكى ئۈچۈن فېئودالىزم يىمىرىلىپ كەتتى.

ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى سىنىپ – ماددىي ئۆزگىرىش سەۋەبىدىن – رولى ئاخىرلاشقان سىنىپنى ئاغدۇرۇپ تاشلايدۇ. ئاغدۇرۇشنىڭ «زۆرۈرىيىتى » تۇغۇلۇپ، يىمىرىلىشنىڭ «مۇقەررەرلىكى» مەيدانغا كېلىدۇ. تارىخنى ماتېرىيالىستىك نۇقتىنەزەر بىلەن ئىزاھلىغۇچى قول – چۈماقچىلارنىڭ قارىشىچە بۇ ماددىۋى – سىنىپى –ئۆزگىرىشتە ھەق – ناھەقنىڭ ھېچقانداق ئورنى يوق. فېئودالىزمنىڭ يىمىرىلىشى ئۇنىڭ ئەزگۈچى بولغانلىقى ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى، ئۆزىنىڭ ماددىۋى-سىنىپى – رولىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ بولغانلىقى ئۈچۈندۇر. يېڭى تۈزۈم بۇ خىل زۇلۇمنى يوقىتىش ئۈچۈن مەيدانغا كەلگەن بولماستىن، بەلكى، ماددىي – سىنىپى – رولى ئۇنى مەيدانغا كەلتۈرگەن بولىدۇ . يەنى ئۇنىڭ مەيدانغا كېلىشى بىر «تارىخى مۇقەررەرلىك»!

ئىشلەپچىقىرىش ئۇسلۇبىنى ئۆزگەرتىشتىن كېلىپ چىققان ئىقتىسادى «باسقۇچ» بىلەن ئۇنىڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان، ئۇنى مونوپول قىلىۋالغان رەھبەرلەر «سىنىپى» بىر-بىرىدىن ئايرىلالمايدۇ. چۈنكى، جاھىلىيەت – مەيلى رېئاللىق جەھەتتە ياكى نەزەرىيە جەھەتتە بولسۇن – بىردەك اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلماستىن، بەلكى، ئۆزىنىڭ ئىدىيەۋى خاھىشى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. شۇ سەۋەبتىن ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى سىنىپ «بويسۇندۇرغۇچى» مونوپول قىلغۇچى، ھۆكۈمران سىنىپ بولىدۇ . دەۋرلەر جەريانىدا كىشىلەرگە چۈشىدىغان زۇلۇمنىڭ شەكلى ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ.

جاھىلىيەت ـ مەيلى ئەمەلىيەتتە ياكى نەزەرىيەدە بولسۇن – ئىقتىسادنىڭ بىر سىنىپ يەنە بىر سىنىپنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلماستىن، ئىشلەپچىقىرىش ئۇسلۇبىدىكى ئىلمى ئۆزگىرىشتىن كېلىپ چىققان قانۇنىيەت بويىچە بىر

باسقۇچتىن يەنە بىر باسقۇچقا تەبىئىي يۆتكىلىدىغانلىقىنى ئەسلا تەسەۋۋۇر قىلالمايدۇ. چۈنكى، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئۆزاقتا سوزۇلغان جاھىلىيەتلىگىدە اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلىش ۋە ئىقتىسادى باسقۇچنى نەزەردىن ساقىت قىلىپ، تۇرۇپ، ئىشلارغا ھەق-ئادالەت بىلەن ھۆكۈم قىلىشنىڭ تەمىنى زادى تېتىپ باقمىدى. چۈنكى، ئۇ - ئىسلام — بىر باسقۇچنى چەتكە قېقىپ ئىككىنچى بىر باسقۇچ بىلەنلا چەكلىنىپ قالمايدۇ. سەۋەبى، ئۇ مۇئەييەن ئىقتىسادى، ئىجتىمائىي ۋە سياسىي مۇھىتنىڭ رېئاللىقىنى ئەمەس، بەلكى، ئىنسانىيەتنىڭ رېئاللىقىنى چىقىش قىلىپ مەيدانغا كەلگەن. قانداق بولۇشتىن قەتئىي نەزەر مېخانىكىنىڭ كەشپ قىلىنىشتىن بىلەن ياۋروپا فېئودالىزىمى يىمىرىلىپ كەتتى. جەمئىيەتتىكى يېڭى ئۆزگىرىش مەيدانغا كەلدى.

زاۋۇتلار ئىشچىلارغا موھتاج بولدى. ئۇلار بۇ ئىشچىلارنى پەقەت يېزىلاردىنلا تاپالايتتى. شۇنىڭ بىلەن دېھقانلارنى يەرگە باغلاپ تۇرۇۋاتقان فېئودالىزىمنى ئاغدۇرۇپ تاشلاشنىڭ زۆرۈر ئېھتىياجى تۇغۇلدى. ئۇلار بۇ ئارقىلىق دېھقانلارنى زېمىن «قۇللۇقىدىن» ئازاد قىلىپ، ئۇلارنى يېزىدىن يېڭى ئىش ئورنى بولغان شەھەرگە يۆتكەش ئىمكانىيىتىنى قولغا كەلتۈرمەكچى بولدى.

كىشىلەر ئەمەلىيەتتە زېمىن قۇللۇقىدىن قۇتۇلدى. ئۇلار يېزا «قۇللۇقىدىن» شەھەر «ئەركىنلىكىگە» كۆچتى.

دەسلەپتە كىشىلەرگە ئىشلار راستتىنلا مۇشۇنداق بولىدىغاندەك تۇيۇلدى. ئۇلار دەسلەپتە، «پۇت-قوللىرىمىزنى باغلىۋالغان زەنجىر-كىشەنلەرنى پاچاقلاپ تاشلىدۇق. بىز پۈتۈنلەي ئازاد بولدۇق. ئەمدى خالىغان ئىشلارنى قىلالايمىز دەپ ئويلىغان ئىدى. بىراق، ئۇلار —بىر جاھىلىيەت باسقۇچىدىن ئىككىنچى بىر جاھىلىيەت باسقۇچىغا كىرگەنلىكى ئۈچۈن-ئۇلارنى كۈتۈۋاتقان ، ئۇلارنىڭ ئۆز پۇتى بىلەن مېڭىپ كېلىشىگە ئىنتىزار بولۇۋاتقان يېڭى قۇللۇق ئىشكەللىرىنى تېخى كۆرۈپ باقمىغان ئىدى.

تارىخى ماتېرىيالىزمنىڭ قارىشىچە يېڭى سىنىپنى مېخانىكا مەيدانغا كەلتۈردى. ئىشلەپچىقىرىش ئەمەلىيىتى فېئودالىزم كۆرۈنۈشىدىن كاپىتالىزم كۆرۈنۈشىگە ئۆزگەردى.

بۇ ئىككىنچى يېڭى بىر قۇللۇقنى مەيدانغا كەلتۈردى. بۇ قۇللۇقنىڭ ھالقىلىرى ئاستا-ئاستا تارىيىپ ئاخىردا كىشىلەرنىڭ تىنىقلىرىنى بوغۇپ تاشلىدى.

لېكىن، ئىشلار سىرتقى كۆرۈنۈشتىلا تارىخى ماتېرىيالىزمنىڭ ئېيتقانلىرىدىنمۇ نەچچە ھەسسە چوڭقۇر. ئۇلار بىز تارىخنى ئىزاھلاشتا مېغىزنى قولغا كەلتۈردۇق. تەڭداشسىز مۆجىزىلەرنى ياراتتۇق دەپ ئويلىدى.

ئەمەلىيەتتە - كاپىتالىزم سايىسىدا اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلمايدىغان- يېڭى جاھىلىيەت بۇنىڭدىن ئىلگىرى فېئودالىزمنىڭ سايىسىدا اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلمىغان كونا جاھىلىيەتنىڭ رەسمىي داۋامى ئىدى.

بۇ كونسېرى تەرەققىي قىلىۋاتقان ئارزۇ-ھەۋەس ۋە ئىدىۋى خاھىش ئىدى. ئۇ ئەمگەكچىلەرنىڭ قان – تەرى بەدىلىگە مەنپەئەتكە ئېرىششنى ئويلايتتى.

ھەر قانداق جاھىلىيەتتە شەيتانلار مەۋجۇت. ھەرقاچان ئىنسانلار اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلمىسلا، شەيتانلار ئۆزلىرىنىڭ ئىدىۋى خاھىشلىرى ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ.

كىشىلەرنىڭ اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن يىراقلىشىشىغا ئەگىشىپ، ئىسلام دۇنياسىدىمۇ مۇشۇنداق شەيتانلار مەيدانغا كەلدى. بىراق، كىشىلەر يەنىلا اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلىۋاتقانلىقى ئۈچۈن – گەرچە تەلەپكە ئۇيغۇن بولمىسىمۇ – ئۇلار بۇزۇقچىلىقنى ياۋروپادا تارقاتقاندەك كەڭرى تارقىتىپ، ئىنسانلارنىڭ ھاياتىنى جەھەننەم (دوزاخ) گە ئايلاندۇرۇپ قويۇشقا قۇربى يەتمىدى.

ياۋروپادا ئەڭ قەبىھ كۆرۈنۈشلىرى بىلەن پەيدا بولغان فېئودالىزم ئىسلامدا پەيدا بولمىدى ھەرقاچان كىشىلەر – قىسمەن بولسىمۇ – اللەنىڭ شەرئىتى بىلەن ھۆكۈم قىلىدىغانلا بولسا، ئىسلام ئىختىيارى ھالدا بۇنىڭدىن ئىلگىرىكى فېئودالىزم شەيتانلىرىنى توسۇۋالغاندەك، كاپىتالىزم شەيتانلىرىنىمۇ توسۇپ قالالايتتى.

بىراق، بىز ياۋروپاغا... ئۆز-ئارا گىرەلىشىپ كەتكەن جاھىلىيەتكە قايتايلى. «مۇقەررەر ئىقتىسادى تەرەققىيات»نىڭ پەيدا بولۇشى ، ھەرگىزمۇ ماركىسىز جاھىلىيىتىنىڭ تەسەۋۋۇر قىلغىنىدەك بولمىدى. بەلكى، تارىخ سىزىقىدا قەدەملىرىنى يۆتكەۋاتقان شەيتانلار زوراۋانلىق ۋە كىشىلەرنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلىش مەقسىتىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلىدىكى يېڭى تەرەققىياتنى مونوپول قىلىۋالدى .

بۇ ھەرگىزمۇ مۇقەررەرلىك ئەمەس، بەلكى، مەۋجۇت شارائىتنىڭ تەبىئىي نەتىجىسى... ياكى «ھەرقاچان ئىنسانلار اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلمىسىلا، ئۇنىڭ ئورنىدا شەيتانلار ئۇلارغا ھۆكۈمرانلىق قىلىپ، قۇللۇق ۋە خارلىقنىڭ تەمىنى تېتىتتۇرىدۇ» دېگەندىن ئىبارەت مۇقەررەرلىك.

شۇنىسى ئېنىقكى، يۇقىرى تەبىقىدىكى كاپىتالىزم سىنىپى ھوقۇق تارتىۋېلىش ئۈچۈن تۆۋەن قاتلامدىكى فېئودالىزم سىنىپى بىلەن ئۆز-ئارا تىركەشتى. ھەر ئىككىلى ئەھۋالدا شەيتانلارنىڭ ھۆكۈمران بولۇشى بۇ نورمال ئىش. چۈنكى، شەيتان مۇئەييەن بىر شەخس ياكى مۇئەييەن سىنىپ ئەمەس بەلكى، ئۇ ئەزگۈچى ھۆكۈمران خالاس!

بىر قىسىم ئادەملەر ئۇنى ئۆزىگە ھۆكۈمران تىكلەپ، ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە باشقا ئادەملەرنى قۇل قىلىدۇ. ئۇلار ئۆز-ئارا چېلىشىپ، ئەڭ ئاخىردا ئىقتىسادى جەھەتتە ئۈستۈنلۈككە ئىگە گۇرۇھلار شەيتاننىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى يالغۇز بىر ئۆزىنىڭ قىلىۋالدۇ.

دەل شۇنىڭدەك ئۆز ۋاقتىدا قۇرەيش قەبىلىسى ئەرەب يېرىم ئارىلىدىكى باشقا ئازغۇن قەبىلىلەر بىلەن ئۆز-ئارا توقۇنۇشۇپ، ئەڭ ئاخىردا شەيتانىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى باشقا قەبىلىلەرنىڭ قولىدىن تارتىۋالدى. ھەممە ئۆزىنىڭ ئىقتىسادى نوپۇزى بىلەن ھەممىگە ئىگىدارچىلىق ۋە ھۆكۈمرانلىق قىلدى ۋە باشقا كىشىلەرنى ئۇخشىمىغان شەكىلدە قۇل قىلىشقا باشلىدى.

تارىخى ماتىريالىزىم ھوقۇقنىڭ بىر شەيتاندىن يەنە بىر شەيتانغا يۆتكىلىش شارائىتىدىن باشقىسىنى چۈشەندۈرمەيدۇ. لېكىن، شەيتانلارنىڭ مەۋجۇت بۇلۇش سەۋەبلىرى زېمىندىكى مۇقەررەرلىك ئەمەس بەلكى، كىشىلەرنىڭ ئىرادىسى ئىكەنلىكى خەلقى ئالەمگە ئاشكارىلىنىپ قېلىشتىن ئەنسىرەپ، چۈشەندۈرۈشنى چوڭقۇرراق ئېلىپ بارمايدۇ.

مانا بۇلار جاھىلىيەتنىڭ جاھىلىيەتچە ئىزاھاتى!

دەسلەپتە يېڭى مۇستەملىكچىلىكنىڭ بەلگىلىرى ئانچە ئېنىق بولمىدى... بەلكى، ئۇ ئازادلىق قىياپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقتى.

ئىشچىلار زېمىن قۇللۇقىدىن ئازاد بولدى.

خەلق فېئودالىزم قۇللۇقىدىن ئازاد بولدى.

ئازادلىق ماركسى چاپلانغان بىر مۇنچە سىياسىي ۋە ئىجتىمائىي ئۆزگىرىشلەر پەيدا بولدى... بۇلارنىڭ نامى دېموكراتىيە!

ئەمەلىيەتتە يېڭى جاھىلىيەت مەلۇم دەرىجىدە نىسپىي ئەركىنلىك ۋە نىسپىي ياخشىلىق پۇرسەتلىرىنى ئۇلارغا بەردى. ئۇلار بۇنىڭغا ئالدىنىپ ئۇلارنى قورشاپ تۇرۇۋاتقان ، ۋە ئاستا-ئاستا ئۇلارنى يېڭى شەيتانلارنىڭ قۇل قىلىشىغا تاپشۇرۇپ بېرىۋاتقان ئېكسپىلاتاتسىيىنى ئۇلار ھېس قىلالمىدى.

ئەينى چاغدا شەخس قانۇنى شەكلىدە ئۆز زېمىنىدىن ئايرىلىش ھوقۇقىغا ئىگە ئەمەس ئىدى. ماددىي ۋە مەنىۋى ئىشكەللەر ئۇنى يەرگە باغلاپ تۇراتتى. بىر

ۋاقىتلاردا ئۇ ياشاۋاتقان جەمئىيەت ئۇنىڭغا مەلۇم ئەخلاقى چەكلىمىلەرنى — پايدىلىق ياكى زىيانلىق بولسۇن — ئۇنىڭغا بەلگىلەيتتى. ئۇ بۇنىڭغا قارشى چىقىشقا پېتىنالمايتتى. بولمىسا جەمئىيەتنىڭ ئەيىبلىشىگە ئۇچرايتتى. (گەرچە جەمئىيەت ئىچكى دۇنياسىدا ئاشۇ چەكلىمىلەرنىڭ قىممىتىگە ئىشەنمەيدىغان بولسىمۇ)!

بىر چاغلارغا كەلگەندە ئەزگۈچى چېركاۋ ھۆكۈمرانلىرى ئۇ (شەخس)نىڭ ئۈستىگە مىنىۋالدى. ئۇ بۇنىڭغا قارشى چىقىشقا پېتىنالمىدى. بولمىسا دىندىن چىققان ھېسابلىنىپ، لەنەت تاشلىرى ئۇنىڭ بېشىغا ياغدۇرۇلدى.

بىر چاغلارغا كەلگەندە بۇ شەخس شەھەرگە تاشلاندى. ئۇ شەھەر كوچىلىرىدا ئەركىن ھالدا كېزىپ يۈرىدىغان بولدى. ئەمدى ھېچكىم ئۇنى كۆزەتمەيدۇ. ئۇ شەھەردە ئەركىن ھالدا ئەسكىلىكلەرنىڭ ھەممىنى قىلالايدىغان بولدى. ئەمدى ھېچكىم ئۇنىڭغا ماراپ تۇرمايدۇ. ئۇ چېركاۋ ھۆكۈمرانلىقىدىن قۇتۇلدى. ئەمدى ھېچكىم ئۇنى دىندىن چىقىش تۆھمىتى بىلەن ئەيىبلەنمەيدۇ.

ئۇ ئەركىنلىكنى ھەقىقىي ھېس قىلدى.

بۇنىڭدىن ئىلگىرى بولۇپ باقمىغان نۇرغۇن ئەركىنلىكلەر ئۇنى خۇشال قىلدى.

قاتناش ئەركىنلىكى، پائالىيەت ئەركىنلىكى، سۆز ئەركىنلىكى، گېزىت ئەركىنلىكى... ۋە بۇنىڭدىن ئىلگىرى مەۋجۇت بولمىغان كاپالەت ئەركىنلىكى... قاتارلىقلار.

ئەرز قىلىش كاپالەتنامىسى، سوراق قىلىش كاپالەتنامىسى، سوت قىلىش كاپالەتنامىسى...

ھەقىقىي ئەركىنلىك ۋە كاپالەت... ئىنسان بۇنىڭدىن ئۆزىنىڭ ھەقىقىي ئەركىن بولغانلىقىنى ھېس قىلىشى كېرەك!

پارلامېنت ...

سايلام ئەركىنلىكى... خەلق ھۆكۈمىتى... خەلق ۋەكىللەر قۇرۇلتىيى... خەلقنىڭ ئىرادىسىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ!

ئىنسان پۈتۈنلەي «ئازاد » بولۇشى كېرەك!

ئەنە ئاشۇلار يېڭى جاھىلىيەت كاپىتالىزم دەۋرىدە باشتىن كەچۈرگەن شېرىن –خىياللار، ئۇنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشى تولىمۇ گۈزەل.

ئىلىم ۋە ماددىي تەرەققىيات مەيدانىغا كېلىپ، ئىنساننى يالغۇز يەرگە قۇل بولۇشتىن، ئەخلاق ئىشكەللىرىدىن، چېركاۋ ھۆكۈمرانلىرىدىنلا ئازاد قىلىپ قالماستىن، بەلكى، ئۇنى پارلامېنت ھوقۇقى ۋە قانۇنچىلىق ئورگانلىرىغا ئىگە قىلدى. ھەمدە ئۇلارنى «تىرىشچانلىق» مۇشەققىتىدىن ئازاد قىلدى.

ئىلىم ۋە ماددىي تەرەققىيات ئىنسان ئېنېرگىيەسىنى خوراتقۇچى ئەمگەك مۇشەققىتىدىن ئىنساننى ئازاد قىلىپ، قىيىنچىلىقنى مېخانىكا ئۈستىگە يۈكلەپ قويدى... بۇ ئىنسان ئەڭ ئاخىردا زاپاس ئېنېرگىيە بىلەن ھاياتقا كۆز تىككەن، روھلۇق ھەم ھەم يەڭگىل ھالدا ئازادلىققا ئېرىشتى.

بىز بۇ يەردە مۇشۇ جاھىلىيەتكە قوشۇلۇپ كەلگەن قانداقتۇ ئىجتىمائىي ، ئىقتىسادى، ئەخلاقى ياكى ئىدىيەۋى ئازغۇنلۇقلار ھەققىدە سۆزلىمەيمىز. بەلكى، يالغۇز سىياسەت توغرىسىدا توختىلىمىز (گەرچە ھايات رېئاللىقتا ئۆز-ئارا باغلانغان ۋە گىرەلەشكەن بولۇپ ، سىياسەت-ئىجتىمائىي ، ئىقتىساد، ئەخلاق، ئىدىيە قاتارلىقلاردىن ئايرىلالمايدىغان بولسىمۇ! چۈنكى ئىنسانىيەت روھى ۋە ئىنسانىيەت ھاياتى پارچىلانمايدۇ ۋە بىر-بىرىدىن ئايرىلالمايدۇ. ئەمما، تېخىمۇ ئېنىق بولۇشى ئۈچۈن بىز بۇ بۆلۈمدە تەتقىقات زۆرۈرىيىتىدىنلا يالغۇز سىياسەت ئۈستىدە توختىلىمىز) سىياسەتتە چېركاۋ قىلىۋاتقىنىدا، ھۆكۈمرانلىقىدىن (الله ھۆكۈمرانلىقىدىن قۇتۇلغان) يېڭى جاھىلىيەت «خەلق ئىرادىسى» بىلەن ھۆكۈمرانلىق رېئاللىقتا مەۋجۇدىيىتى

يوق گۇمان بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلدىغانلىقىنى جاكارلىمىدى. ئەمەلىيەتتە ئۇ اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلمىغاندا ئۇنىڭ ئالدىدا شەيتاننىڭ ئىرادىسى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىشتىن باشقا ھېچقانداق يولنىڭ يوقلىقىنى جاكارلىمىدى.

«خەلق ئىرادىسى» يېڭى جاھىلىيەتنىڭ ساختىلىقىنى ياپىدىغان سىرتقى كۆرۈنۈش.

«شەيتان ئىرادىسى» مۇشۇ ئىپلاس جاھىلىيەتنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتى .

جاھىلىيەت مەيداندىكى تارىخى ئىزاھات جاھىلىيەتلەرنىڭ تارىخىنى ئېنىق چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى سىنىپ باشقا سىنىپلارنىڭ مەنپەئەتىنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە ئۆز مەنپەئەتى ئۈچۈن ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ.

سايلام، پارلامېنت، پارلامېنت ھۆكۈمىتى، ئاساسى قانۇن... قاتارلىق تەشكىلاتلارنىڭ ھەممىسىگە ماھىيەتتە شەيتانلار ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ.

دەسلەپتە ئىشلار بىر پۈتۈن ئېنىق بولۇپ كەتمىدى.

يېڭى جاھىلىيەتنىڭ ئالدام خالتىسىغا چۈشۈپ كەتكەن «ئاقكۆڭۈل كىشىلەر» ھاياتنى ئىنساننىڭ ھۆرمىتىگە لايىق ئالىيجاناب ، پاك، يۈكسەك تەرتىپ بويىچە قۇرۇپ چىقىمىز دەپ ئويلىغان ئىدى. چۈنكى، «سىرتقى قىياپەت» ئۇلاردا مۇشۇ گۇماننى پەيدا قىلدى.

ياكى خەلق ئۆزى قوللايدىغان پارلامېنتنى سايلايدۇ. پارلامېنت بولسا خەلقنىڭ ئىرادىسى ۋە ئۇلارنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن قانۇن تۈزۈشى كېرەك !

لېكىن، ماھىيەتتە ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچىلار يەنىلا كاپىتالىزم شەيتانلىرى ئىدى.

بۈگۈن مەسىلىنىڭ سۈرىتى ھەممىگە تونۇشلۇق بولۇپ قالدى. ئۇ تەپسىلىي بايان قىلىشقا موھتاج ئەمەس... يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى ئاخبارات ۋاستىلىرى ئارقىلىق ئاخىرقى يىللاردا كاپىتالىزم ھەققىدە ئېيتىلغان بەزى ئەھۋاللار، كاپىتالىزمنىڭ رەزىللىكى، زوراۋانلىقى ۋە بۇزۇقلۇقىنى ئېچىپ بېرىشتە؛ شۇنداقلا خۇسۇسى مۇددىئالىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش، جاپاكەش خەلقنىڭ قېنىنى شوراش، ئىشلارنى مۇساپىرلارنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلىش بىلەن ئاخىرلاشتۇرۇش ھەقىقىي ، ئەركىنلىك ۋە ھەقىقىي ئادالەت تەلەپ قىلغۇچىلارغا قارشى تۇرۇش، شەيتانلاردىن ھوقۇق تارتىۋېلىش قاتارلىقلاردا ھۆكۈمرانلىق ھوقۇقىدىن قانداق پايدىلانغانلىقىنى بايان قىلىپ بېرىشتە بىزنى يېتەرلىك پاكىت بىلەن تەمىن ئېتىدۇ.

تۆۋەندىكى ئاددىي مىساللار بۇنىڭغا يېتەرلىك!

«1926- يىلى ئەنگلىيەدە يۈز بەرگەن ئومۇميۈزلۈك ئىش تاشلاش ھادىسىسىنى ئەسلەپ ئۆتەيلى! ھۆكۈمەت بارلىق كۈچىنى ئۆزىنى قوغداشقا قاراتتى. كاپىتالىزم قانۇنى ئىش تاشلاشنىڭ قانۇنسىز ئىكەنلىكىنى جاكارلىدى. ساقچى- ئوفىتسېر ۋە ھەربىي قىسىملار جىددىي يۈرۈش قىلدى. تانكىلارنى ئىشقا سېلىپ ھۆكۈمەتنى قوغدىدى. ئىش تاشلاشنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش ئۈچۈن بارلىق قاتناش ۋاستىلىرىنى ئىشقا سالدى. ئۇنىۋېرسىتېت ئوقۇغۇچىلىرىدىن بىر بۆلۈك ياشلارنى ئومۇمىي قاتناش ۋاستىلىرىغا رەھبەرلىك قىلىشقا چاقىردى. گېزىت ۋە رادىيولار خىزمەتكە سېلىندى. ھۆكۈمەت ئىشچىلار سېپىگە جاسۇسلارنى كىرگۈزدى. ئىشچىلارنىڭ ئىقتىسادىنى مۇسادىرە قىلىش ۋە ئىش تاشلاش ھەرىكىتىنىڭ رەھبەرلىرىنى قاماققا ئېلىش ئارقىلىق ۋەكىللەرگە تەھدىت سالدى...»

مانا بۇ ئىشلار ئەنگلىيەدە ... دېموكراتىك دۆلەتتە... يۈز بەرگەن ئىشلار... بۇ ئەنگلىيەلىك ئادەمنىڭ سۆزى، ھەرگىزمۇ ئەنگلىيە دۈشمەنلىرىنىڭ سۆزى ئەمەس!

ئەمما ئامېرىكىدا ئىشلار بۇنىڭدىنمۇ قورقۇنۇچلۇق.

ئۇ يەردە قاتىللىقنى ئۆزىگە كەسىپ قىلىۋالغان بىر تۈركۈم پالتىچى كاللا كېسەرلەر بولۇپ ، ئۇلار كاپىتالىزم ھاكىمىيىتىگە قارشى چىققۇچىلارنى تۈرمىگە قاماش، قىيناش ۋە زۆرۈرىيىتى تۇغۇلغاندا ئۆلتۈرۈش قاتارلىق ئۇسۇللار بىلەن جازالاش ئۈچۈن «دېموكراتىيە»نىڭ خىزمىتىنى قىلىدۇ.

ھارۋۋلدلاسكى «ھازىرقى دەۋردىكى ئىنقىلاب ھەققىدە مۇلاھىزىلەر» ناملىق كىتابىدا مۇنداق يازىدۇ : «ئىنسان مەدەنىيەت ئەركىنلىكىگە مۇناسىۋەتلىك تېمىنى تەتقىق قىلىش ئۈچۈن ئامېرىكا ياشانغانلار مەجلىسى بەلگىلىگەن «لاپلۇت» ئۇيۇشمىسىنىڭ قارارىغا ئوخشاش ھۆججەتلەرنىڭ مەزمۇنىنىڭ ئوقۇش كېرەك. ئۇ شۇ ئارقىلىق مۇشۇ مۇناسىۋەتنىڭ دائىرىسى ھەققىدە توغرا نۇقتىنەزەرگە ئىگە بولالايدۇ.

«پارىخورلۇق، جاسۇسلۇق، تەھدىت سېلىش، چاناپ ئۆلتۈرۈش، ئالىي سوت ۋە ئوتتۇرا سوت مەھكىمىلىرىنى قەستەن مونوپول قىلىۋېلىش رەزىللىكى قاتارلىقلار...» نىڭ ھەممىسى ئامېرىكىدىكى ئىشچىلارنىڭ رەھبەرلىرى ئارقا تېرەك قىلىدىغان بىر خىل باشقۇرۇش ئۇسۇلىدىن باشقا نەرسە ئەمەس.

«ئۇ يەردە كۆپلىگەن چوڭ تىپتىكى سانائەت بىرلەشمىسى بار. ئۇلارنىڭ پىلىموت ۋە ياش ئاققۇزغۇچى بومبىلار بىلەن قوراللانغان خۇسۇسىي ئارمىيەلىرى بولۇپ ، بۇلارغا تايىنىپ ۋەكىللەرنىڭ زاۋۇتقا كېلىشىگە تاقابىل تۇرىدۇ.»

ئۇنىڭدىن باشقا بۇ جايدا –ئامېرىكا قوشما ئىشتاتىدا – بىر قىسىم رايونلار بار. سىناتۇر «لونجى»نىڭ زامانىدىكى «لويزانا»، «ھاجى» گېنېرال زامانىدىكى «جىرسى»، ۋە «كالىپورنىيە» ئىشتاتىدىكى ئىمپېراتور جىلغىسى قاتارلىقلار. بۇ رايونلاردا ئىشچىلارنىڭ پۈتۈن ئىقتىسادى كۈچلەرنى كونترول قىلىش ئارقىلىق، ھوقۇقنى ئۆز چاڭگىلىغا كىرگۈزىۋېلىش ئىرادىسى ئالدىدا

ئامېرىكىنىڭ ھوقۇقىنى ئېلان قىلىش ئۈچۈن ھېچقانداق ئىمتىيازغا ئېرىشەلمىگەن ئىدى.

«ئەگەر بىز 1940- يىلى فاشىزم ئىدىيەسى دېموكراتىك پرىنسىپلارنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشلىرىنى قوبۇل قىلىش پەردىسى ئاستىدا ئامېرىكىلىق ئىشچىلارنىڭ ئىچكى دۇنياسىغا چوڭقۇر سىڭىپ كەتتى. دېسەك بۇ ھۆكۈمىمىزدە قىلچە ئاشۇرۇۋەتكەن بولمايمىز»

ئامېرىكىدىكى ئىشلار يازغۇچى ۋە ئاپتورلارنىڭ گۇۋاھلىق سۆزلىرىگە موھتاج ئەمەس!

«ئۆكتىچىلىك گۇرۇھى » ئامېرىكا كاپىتالىزمنى تارىختىكى ئەڭ قورقۇنۇچلۇق سۇيىقەست مەسىلىسىدەك كۆپكۆندۈزدە ئوپئوچۇق جىنايەتلەرنى سادىر قىلىش دەرىجىسىگە يەتكۈزدى. ئامېرىكا زۇڭتۇڭى كىندى قان شورىغۇچى كاپىتالىزمنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن ئۆلتۈرۈۋېتىلدى. چۈنكى، كاپىتالىزم كىندىنىڭ تىنچلىق تەشەببۇسىنىڭ دۇنيانىڭ جىددىي ۋەزىيىتىنى پەسەيتىۋېتىشىدىن ئەندىشە قىلاتتى. ناۋادا ھەربىي ئىشلەپچىقىرىش سانائىتىنى مەدەنىيەت مەھسۇلاتلىرىنى ئىشلەپچىقىرىشقا ئۆزگەرتىۋەتكەندە، كاپىتالىزمچىلار ھەربىي سانائەت ئارقىلىق قولغا كەلتۈرۈۋاتقان قورقۇنۇچلۇق پايدىغا ھەرگىزمۇ ئېرىشەلمەيتتى. شۇ سەۋەبتىن كىندى كۈندۈزدىلا ئۆلتۈرۈۋېتىلدى. ئۇنىڭ سۇيىقەست بىلەن ئۆلتۈرۈلۈش ھادىسىنىڭ پەيدا بولۇشى ، ئىپتىدائى ھالەتتىكى بىر مىللەتكە نىسبەتەن بەكلا بالدۇرلۇق قىلاتتى.

مەسىلىنىڭ ماھىيىتىگە قارىتا كىشىلەرنى بىخۇدلاشتۇرۇش ئۈچۈن بارلىق چارە ئامالىلارنى ئىشقا سالدى.

مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى كاپىتالىزمنىڭ ئەخلاقنى بۇزۇش، كىشىلەرنىڭ رىزقىغا چاڭگال سېلىش، يەر شارى خەلقلىرىنى قۇل قىلىش ئۈچۈن، مۇستەملىكىچىلىك دائىرىسىنى كېڭەيتىشتىكى بىر قىسىم جىنايەتلىرى.

روشەن ھەقىقەت شۇكى! يالغان «دېموكراتىيە» كاپىتالىزمنىڭ «دىكتاتورىسى»غا ئايلاندى. بەلكى، ئىنسانلارنى قۇل قىلىپ، ئۇلارنىڭ گەدىنىگە مىنىدىغان شەيتانلارغا ئايلىنىپ كەتتى.

مۇشۇ ئىشلارنىڭ ئاللەنىڭ پىرىنسىپىدىن ئېغىپ كېتىش سەۋەبىدىن يۈز بەرگەنلىكىنى جاھىلىيەت ئېتىراپ قىلمايدۇ. چۈنكى، جاھىلىيەت باشتىلا ئاللەنىڭ پىرىنسىپىنى تونۇمايدۇ ۋە ئۇنى ئېتىراپ قىلمايدۇ. ھاياتىدا ئاللەنىڭ پىرىنسىپىدىن ئۈزۈلگەن ھالدا ياشايدۇ. ئىشلارنى زېمىن تالىشىش، مەنپەئەت تالىشىش ۋە سىنىپلار ئارا تىركىشىش ئىچىدە چەكلەنگەن تار دائىرىدىلا كۆرىدۇ.

جاھىلىيەت شۇنى ئېتىراپ قىلمايدۇكى، ئاللە ئۆزىنىڭ ئىلاھى پىرىنسىپىدا جازا ۋە مونوپول قىلىشنى چەكلىگەن چاغدا، كىشىلەر بىلمەيدىغان ئىشلارنى بىلەتتى. كىشىلەر چۈشەنمەيدىغان ياخشىلىقلارنى ئۆز-ئارا ئىرادە قىلاتتى. مەنپەئەتلەر تەڭپۇڭ بولغان، ئادالەتنى بەرپا قىلىپ، زوراۋانلىقنى چەكلەيدىغان پىرىنسىپلارنى ئۇلارغا بەلگىلەيتتى.

جازانە مەسىلىسى ئىقتىسادى مەسىلە بولغىنى ئۈچۈن بىز بۇ يەردە — سىياسەت پايدا- جازانە ھەققىدە تەپسىلىي سۆزلىمەيمىز. بىراق، شۇنداق ئېيتالايمىزكى، ئەگەر جازانە بىلەن مونوپولىيەت بولمىغاندا، ئىنسانىيەتكە ئەڭ ۋەھشىي ئازابلارنىڭ تەمىنى تېتىتتۇرىۋاتقان زوراۋان كاپىتالىزم دىكتاتورىسى ھەقىقەتەن ئورنىدىن دەس تۇرالمىغان بولاتتى. بۇ ئىككىسى كاپىتالىزمنىڭ ئىككى تۈۋرۈكى ۋە تايانچىسى. بۇ ئىككىسى ئاللەنىڭ پىرىنسىپىدا چەكلىنىدۇ. ئاللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلىش مەيلى ئىقتىساد

ياكى سىياسەت دۇنياسىدا بولسۇن، شەيتانلار بىلەن ئىنسانلارنى قۇل قىلىش ئوتتۇرىسىدىكى بىردىنبىر تۇساقتۇر.

بىز تارىخنى بويلاپ مېڭىشنى داۋاملاشتۇرايلى!...

كاپىتالىزمنىڭ زالىملىقى كۈچەيگەنسېرى كىشىلەر چۆچۈپ، ئۆز-ئارا چېلىشقا باشلىدى.

لېكىن، ئۇلار بىر-بىرى بىلەن چېلىشسىمۇ، بەربىر اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن يىراق ھالدا ئۇزاققا سوزۇلغان جاھىلىيەت ئىچىدە ئىدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار مىڭ بىر جاپا- مۇشەققەت ئىچىدە شەيتاننىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلۇپ چىققان بولسىمۇ، بىراق، ئۇلار ئۇزاق مەزگىللىك ئازابتىن كېيىن ئوخشاشلا راھەت- بەخش ئەتكۈچى سايىنىڭ قېشىغا قايتىپ كېلەلمىدى... شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنى يەنە بىر شەيتان ئۆز ئىلكىگە ئالدى. بۇ قېتىم ئۇ يۈزىدىن دېموكراتىيە نىقابىنى ئېلىۋەتكەن بولۇپ ، چىرايىنى ئوچۇق كۆرسەتتى ھەمدە بېشىدىن باشلاپلا «پرولېتارىيات» دىكتاتورىسى دەپ ئاتىدى.

كاپىتالىزم دىكتاتورىسىدىن پرولېتارىيات دىكتاتورىسىغا ئۆزگەردى. اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن يىراق بولغان ھالدا شەيتاندىن شەيتانغا ئۆزگەردى. تارىخنىڭ جاھىلىيەتچە ئىزاھاتى كومۇنىزمدىن ئىبارەت ئەڭ ئاخىرقى غايىگە يېتىش ئۈچۈن سەۋەب ، نەتىجە ۋە مۇقەررەر زىددىيەت كۈرەشلىرى بىلەن كەڭ دائىرىدە ئايلاندى. شۇنداقلا ئۇ پرولېتارىيات سىنىپىنىڭ ھۆكۈمرانلىق قىلىشى ئۈچۈن باشقا سىنىپلارنى قىرغىن قىلغاندىن كېيىن «پرولېتارىيات » دىكتاتورىسى ئاستىدا ئەمەلگە ئېشىشنى كۈتۈۋاتقان «ئۇتوپىيە»[46] ۋە مۇشۇ دۇنيادىكى تەڭداشسىز ھۇزۇر -ھالاۋەتلەرنىڭ شېرىن چۈشىنى كۆردى.

[46] خيالىي سوتسىيالىزم .

ئەمەلىيەتتە بۇ نەشىكەش ۋە ئەپيۇنكەش بەڭگىلەرنىڭ خىيالىدىن ھېچقانداق پەرقلەنمەيدۇ.

ئىشچىلار بىلەن كاپىتالىزم ئوتتۇرىسىدا مۇقەررەر تىركىشىش بولىدۇ . بىراق، بۇ تىركىشىش ئېنگىلس مەسخىرە قىلغان مەڭگۈلۈك ھەق-ئادالەت بىلەن ئەمەس، بەلكى، مۇقەررەر زىددىيەتلەرنىڭ تىركىشىش نامى بىلەن پەيدا بولىدۇ . كاپىتالىزم قانۇن چىقىرىش، ھۆكۈم قىلىش ۋە ئىجرا قىلىش قاتارلىق پۈتكۈل بويسۇندۇرۇش ۋاستىلىرى بىلەن ئىشچىلار سىنىپىنى ئۆزىگە بويسۇندۇرماقچى بولىدۇ ... ئاخىردا مۇقەررەرلىك يېتىپ كېلىدۇ. ئىشچىلار غەلىبە قىلىپ ھوقۇق تارتىۋالىدۇ. ئىشلەپچىقىرىش ئامىللىرى ئۈچۈن خۇسۇسىي مۈلۈكچىلىكنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، ئۇنىڭ ئورنىغا ئومۇمىي مۈلۈكچىلىكنى تۇرغۇزىدىغان پرولېتارىيات دىكتاتورىسىنى بەرپا قىلىدۇ. مونوپول قىلغۇچى سىنىپلارنى يوقۇتۇپ، پرولېتارىياتنىڭ مەنپەئەتىنى كۆزلەيدىغان ھاكىمىيەتنى قۇرۇپ چىقىدۇ. (ياق! ئۇ ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى سىنىپ بولغانلىقى ئۈچۈنلا ھەق- ئادالەت دەپ ئاتالمايۋاتىدۇ)

پرولېتارىيات سىنىپى ھەر بىر ئادەمدىن ئۇنىڭ كۈچىگە لايىق پايدىلىنىپ، ھەربىر كىشىگە شۇنىڭ ئېھتىياجىغا لايىق ھەق بېرىدۇ... ئەڭ ئاخىردا دۆلەت يوقۇلۇپ، نامى يوق نەرسىلەرگە ئايلىنىدۇ. ئەنە شۇ چاغدا ئۇلار كۆزلىگەن ھۇزۇر - ھالاۋەت نەشە، خېروئىن ، ۋە ئەپيۇننىڭ ئىس-تۈتەكلىرى ئۈستىدە رېئاللىققا ئايلىنىدۇ.

مۇشۇ تېمىدىكى تارىخنىڭ جاھىلىيەتچە ئىزاھاتى كۆتۈرۈۋالغان ئەپسانىلەر يىغىندىسىدىن نەزەرنى ساقىت قىلغاندىمۇ، ئەينى چاغدا ماركس كوممۇنىزىمنىڭ ئالدى بىلەن ياۋروپادىكى ئەڭ چوڭ سانائەت دۆلىتى ئەنگلىيەدە قۇرۇلىدىغانلىقىنى ئالدىن خەۋەر قىلغان ئىدى. چۈنكى، ئۇنىڭ قارىشىچە ئىشچىلارنىڭ ھوقۇق تاپشۇرۇۋېلىپ ، كاپىتالىزمنى ئاغدۇرۇپ تاشلاشقا تۈرتكە بولىدىغان كۈرەشنىڭ مەيدانىغا كېلىشى «مۇقەررەرلىك»

ئىدى. لېكىن، كوممۇنىزم ئەمەلىيەتتە دۇنيادىكى سانائەت جەھەتتە ئەڭ قالاق رايونلاردا — ئالدى بىلەن رۇسىيەدە ئاندىن كېيىن جۇڭگودا- قۇرۇلدى. ئەنگلىيە بولسا ماركس ئالدىن خەۋەر قىلىپ سەكسەن يىل ئۆتكەندىن كېيىنكى 20-ئەسىردىمۇ كاپىتالىزم ھالىتىدە تۇرۇۋاتىدۇ .

دۆلەتلەر يوقۇلۇپ، ھۆكۈمرانلىق تارىخ بېتىدىن ئىزسىز ئۆچۈرۈلىدىغان، ئىنسانلار قەلبىدە ئۆچ-ئاداۋەت، ئاچكۆزلۈك، ئارزۇ- ھەۋەس بولمايدىغان پاك پەرىشتىلەرگە ئايلىنىدىغان يىراق كەلگۈسنى ئالدىن خەۋەر بېرىش «خۇراپىيلىق»قا ئايلاندى. لېنىن-ستالىن پىرىنسىپلىرىنىڭ كۆپ قىسمى 40 يىل ئىچىدە ئارقىغا چېكىندى. چۈنكى، مەلۇم دەرىجىدە خۇسۇسىي مۈلۈكچىلىككە رۇخسەت قىلدى . ئىش ھەققىدە پەرقلىق بولۇشنى يولغا قويدى. كوممۇنا تۈزۈمىدىكى دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئاجىزلاپ كېتىشى كەسكىن ھالدا، يەرگە خۇسۇسىي ئىگىدارچىلىق قىلىشنى قايتۇرۇپ كېلىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى ئىسپاتلىدى.

بىز مۇشۇ ئەپسانىلەرنىڭ ھەممىنى نەزەردىن ساقىت قىلىۋېتىپ، يالغۇز بىرلا تېما- سىياسىي تەرەپ- ھەققىدە سۆزلەپ ئۆتىمىز. بىز پرولېتارىيات ھەققىدە سۆزلىمەيمىز.

بىراق، بىز سۆزلەشكە موھتاج ئەمەس!

خورشۇپ كوممۇنىستىك پارتىيەنىڭ 22- قۇرۇلتىيىدا مەركىزى كومىتېتقا بەرگەن دوكلاتىدا مۇنداق دەيدۇ: « ئەينى چاغدا بىر شەخسنىڭ دەۋرىدە (ستالىن دەۋرىدە) پارتىيەگە، دۆلەتكە ۋە ئىقتىسادقا رەھبەرلىك قىلىشتا نۇرغۇنلىغان بۇزۇقچىلىقلار تارقىلىپ كەتتى. مەسىلەن: ئۆزى خالىغانچە قانۇن چىقىرىش، جىنايەتنىڭ ئىزىنى ئۆچۈرۈش، ئېھتىياتچانلىق بىلەن ھەرىكەت قوللىنىش ۋە يېڭىلىقتىن قورقۇش قاتارلىقلار. ئاشۇ شارائىتتا ئاز بولمىغان خۇشامەتچى، تەخسكەش ۋە ساتقىنلار پەيدا بولدى. ستالىن ئۆلگەندىن

كېيىن رۇسىيە گېزىتلىرىنىڭ ئۇنى نېمە دەپ ئەيىپلىگەنلىكى كىشىلەرنىڭ خاتىرىسىدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتكىنى يوق...

قانخور، قاتىل، جىنايەتچى، سوتسىيالىزم تۈزۈمىنىڭ خائىنى...

پرولېتارىيات دىكتاتورىسىدىكى دىكتاتور تۈزۈمىنىڭ قانچىلىك ۋەھشىي ئىكەنلىكىنى ئىنسان خىيال قىلىپمۇ ئۈلگۈرەلمەيدۇ.

مۇددەتسىز قاماققا ئېلىش، ئادەم تەسەۋۋۇر قىلىشتىنمۇ تېنى شۈركۈنىدىغان ۋەھشىيلەرچە ئازابلاش، ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىش ياكى بىر ئۆمۈر تۈرمىگە سولاش بىلەن ئاخىرلىشىدىغان جازالاش ئۇسۇللىرى... نىڭ ھەممىسى «مۇقەددەس داھىي»غا ۋە ئۇنىڭ چەكلىمىسىز ھوقۇقىغا قارشى چىقىش خىيالىدا بولغان ھەر قانداق ئادەمگە كەڭ دائىرىلىك يۈرگۈزىدىغان ئادەتتىكى ئۇسۇللاردىن ئىبارەت.

جاسۇسلۇق ۋە تېررورلۇق ئۇستىگە قۇرۇلغان ساقچى- ئوفتسېرلار دۆلەت باشقۇرۇشنىڭ «مۇھىم» ۋاستىسى .

ئىنسان ھۆرمىتىنى سۇندۇرغۇچى ئەبەدىيلىك قورقۇنچ شەخسنىڭ ئادەتتىكى ۋەزىيىتى .

مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى سايلام، ۋەكىللەر مەجلىسى، خەلق پارلامېنتى، سوۋېت فېدېراتسىيەسى ۋە ئۇنىڭدىن باشقا باش-ئاخىرى يوق ناملاردىن ئىبارەت نىقاب ئاستىدىكى ئىشلار ئىدى.

ئەركىن گېزىتلەر داھىيلار ھايات چېغىدا ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى مەدھىيەلىسە، داھىيلار ئۆلگەندىن كېيىن يېڭى داھىينىڭ بۇيرۇقى بىلەن ئۇنىڭ يۈزىگە تۈكۈرۈپ، بېشىغا يۇندى چاچتى.

مانا بۇلار پرولېتارىيات دىكتاتۇرا تۈزۈمىدىكى سىياسىي ھاياتنىڭ كۆرۈنۈشلىرى بولۇپ ، پرولېتارىيات ئۆزى ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان رايونلارنىڭ ھەممىگە

بارلىقى بىلەن يۈتكىلىپ باردى. چۈنكى، ئۇلار مۇشۇ خىل ھۆكۈمرانلىقنىڭ ئادەتتىكى كۆرۈنۈشلىرى بولۇپ ، ھەرقانداق جايدا ئۇنىڭ باشقا كۆرۈنۈشلىرىنى تاپقىلى بولمايدۇ.

ئىشلارنى يۈزەكى چۈشىنىدىغان ۋە يۇنىڭدىن ئىلگىرى جاھىلىيەت ئىچىدە ياشىغان ئاقكۆڭۈل ياكى ساددا ئادەملەرنى ھەقىقەتنى كۆرۈشتىن، ئىشلارنىڭ جاھىلىيەتلىك سەۋەبنى چۈشىنىشتىن توسۇپ تۇرىدىغان بىر ئىدىيە مەۋجۇت.

ئاشۇ ئادەملەر مەيلى كاپىتالىزم دىكتاتورىسى بولسۇن ياكى پرولېتارىيات دىكتاتورىسى بولسۇن ئۇلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ ئۈستىگە ئازراق «ئەركىنلىك»ياكى «دېموكراتىيە»نىڭ سۈيىنى سېپىش ئارقىلىق بۇ بۇزۇق ھاكىمىيەت تۈزۈملىرىنى ئىسلاھ قىلغىلى بولىدۇ دەپ ئويلايدۇ. ۋە ئىشلارنى اللهغا تاپشۇرىدۇ... بۇ كۆڭۈلدىكىدەك غايە بەلكى، ناۋاتتەك گەپ.

بۇ ئادەملەر اللهنىڭ پرىنسىپى ۋە ھىدايىتىدىن يىراق ھالدا ئىدىيۋى جاھىلىيەت ئىچىدە ياشاۋاتىدۇ. ئۇلار بۇخىل تۈزۈملەرنىڭ ھەممىسىدىكى جاھىلىيەتنىڭ بۇزۇق تەسىرلىرىنى كۆرمەيدۇ. ئەمەلىيەتتە ئۇلار بۇ تۈزۈملەر اللهنىڭ پرىنسىپىغا ئاساسلانمايدىغان، اللهنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلمايدىغان شەيتاننىڭ تۈزۈملىرى ئىكەنلىكىنى بىلمەيدۇ.

بۇ شەيتانلاردىكى قىينچىلىق ئەركىنلىك ۋە دېموكراتىيەنىڭ ئازراق سۈيىنى سېپىش ئارقىلىق سەۋەب قىلىشنى قوبۇل قىلىدىغان يۈزەكى قىينچىلىق ئەمەس. بەلكى، ئۇ تۈزۈم قۇرۇلمىسىدا بۇنىڭدىن نەچچە ھەسسە چوڭقۇر. كاپىتالىزم تۈزۈمى دىكتاتۇرا تۈزۈمدىن باشقا نەرسە ئەمەس. كوممۇنىزم تۈزۈممۇ- ئوخشاشلا-دىكتاتۇرا تۈزۈمدىن باشقا نەرسە ئەمەس. اللهنىڭ ھاكىمىيتىدىن باشقا ھەرقانداق ھاكىمىيەت شەيتاننىڭ ھاكىمىيتى بولۇشى كېرەك... بۇ يەردە قايسى بىر ئەركىنلىك ياكى دېموكراتىيەنىڭ ئارلاشمىسىغا

تايىنىپ «پەزىلەتلەر»نى ساقلاپ قالغىلى، بۇزۇقچىلىقلارنى تۈگەتكىلى بولىدىغان قانداقتۇ چارە- ئۇسۇللار مەۋجۇت ئەمەس.

تۈزۈم قۇرۇلمىسىدىكى بۇزۇقچىلىق ئۇنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدىكى بۇزۇقچىلىق. ئۇ ھەرگىزمۇ ئىجرا قىلىش ئامىللىرى ياكى ئىجرا قىلىش ئۇسۇللىرىدىكى بۇزۇقچىلىق ئەمەس.

بىردىنبىر سەۋەب ئەركىنلىك ۋە دېموكراتىيەنىڭ ئارلاشمىسىدا ئەمەس- بۇ ھەرگىزمۇ مۇمكىن بولمايدىغان ئىش- شۈبھىسىزكى ئۇنى تۈپتىن ئۆزگەرتىش؛ باشقا پرىنسىپلارنى قويۇپ، اللەنىڭ پرىنسىپىغا قايتىش ۋە اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلىش كېرەك!

ھەر ئىككى دىكتاتۇرا شۇنداق جاكارلايدۇكى، بىز«مۇقەددەس» ئۇرۇشتا بولغىنىمىز ئۈچۈن كىشىلەرنىڭ ئەركىنلىكىنى بوغۇش ۋە سىقىشقا مەجبۇرمىز. كاپىتالىزم دىكتاتورىسى ئۇنىڭ «دىكتاتۇرا» ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلمايدۇ. بەلكى، يۈزدە-يۈز ئۇنى «دېموكراتىيە»، خەلقنىڭ ئىرادىسى ۋە تەلپۈنۈشنىڭ يىغىندىسى دەپ ئويلايدۇ. ئەگەر سەن ئۇلارنىڭ ئىشچىلارنى — شەخس ۋە كوللېكتىپنى- ئېكسپلاتاتسىيە قىلىش؛ ئۆزىنىڭ خۇسۇسىي مەنپەئەتىگە تاقىشىدىغان ھەقىقىي ئەركىنلىكنى قوغداش ئېگى بار ھەرقانداق ئادەمنى چەتكە قېقىش؛ ئۇنى ھۆكۈم ياكى يولىيورۇق مەركەزلىرىدىن يىراقلاشتۇرۇش؛ ۋە ياكى سۈيقەست ئارقىلىق ھاياتتىن پۈتۈنلەي مەھرۇم قىلىشتىكى ئېپلاسلىقلىرى ھەققىدە سورىساڭ، ئۇلار بۇ جەھەتتە ئۆزىنىڭ ھەقىقەتەن شۇنداق قىلىشقا مەجبۇر ئىكەنلىكىنى ئېيتىدۇ. چۈنكى، ئۇلار ھالاكەتلىك پرىنسىپلارغا يەنى كوممۇنىزم پرىنسىپلىرىغا جەڭ ئېلان قىلىۋاتىدۇ!

پرولېتارىيات دىكتاتورىسى تەبىئىيلا ئۆزىنى «دېموكراتىيە» دەپ ئويلايدۇ! گەرچە «ئىلمى» «ئېقىم»لار ئۇنى «دىكتاتۇرا» دەپ سۈپەتلەۋاتقان بولسىمۇ!... ئەگەر سەن ئۇلارنىڭ ئومۇمىي خەلقنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلىش،

قارشىلىق قىلغۇچىلارنى ئۇجۇقتۇرۇش، ئۇلارنى مەۋجۇدىيەتتىن يوق قىلىش قاتارلىق جىنايەتلىرى ھەققىدە سورىساڭ، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ قالاقلىقنى يەنى كاپىتالىزمغا جەڭ ئېلان قىلىۋاتقانلىقى ئۈچۈن ھەقىقەتەن شۇنداق قىلىشقا مەجبۇر ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ ئۆزىنى ئاقلايدۇ.

شۇنداق قىلىپ ھەرقايسى لاگېردىكىلەر ئۆزلىرىنىڭ يەنە بىر لاگېردىكىلەرگە قارشى «مۇقەددەس، ئۇرۇشتا» ئىكەنلىكىنى دەستەك قىلىدۇ. «دۈشمەنلىرى» بولسا، ئۇلارنىڭ تۈزۈملىرىگە دىققەت قىلىپ، ئۇنىڭ ۋەيران بولۇشىنى كۈتىدۇ ھەمدە كۈچىنىڭ يېتىشىچە ئۇنىڭغا قارىتا پائالىيەت قوللىنىدۇ. شۇڭا ئۇلارنى قەبىھ ئۇسۇللار بىلەن جازالاش كېرەك. شۇنداق قىلغاندىلا ئومۇمنىڭ مەنپەئەتىنى، ئومۇمنىڭ بايلىقنى ۋە ئومۇمنىڭ مەۋجۇتلۇقنى ساقلاپ قالغىلى بولىدۇ .

مانا بۇلار ھەقىقەت ئالدىدا پۈت تىرەپ تۇرالمايدىغان ساختا ھۆججەتلەردۇر.

ئىچكى ياكى تاشقى دۈشمەنلەرنىڭ مەۋجۇت تۈزۈمگە قارشى تۇرۇپ، ئۇنىڭغا دىققەت قىلىپ، ئۇنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش ئۈچۈن ھەرىكەت قوللىنىشى، دۈشمەن لاگېردىكىلەر بىلەن ئالاقىلىشىپ، ئۇلارنىڭ ھەمكارلىقى ۋە ياردىمىنى قولغا كەلتۈرمەكچى بولۇشى بۇ تارىختىكى تۇنجى قېتىملىق ئىش ئەمەس.

لېكىن، جاھىلىيەت بىلەن اللەنىڭ پىرىنسىپى ئوتتۇرىسىدا مەيدان ئوخشىمايدۇ.

ئىسلام- دۇنياغا كەلگەندىن باشلاپ- بىر مىنۇتمۇ دۈشمەنلىك قىلىشنى توختاتمايدىغان قاباھەتلىك ئۇرۇشقا دۇچ كەلدى.

ئەقىدىدىكى ئۇرۇش، سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي مەۋجۇدىيەتتىكى ئۇرۇش، ئەخلاق ۋە ئىدىيەدىكى ئۇرۇش، سەپلەرنى بوشاشتۇرۇش ئۈچۈن

ئۇلارنىڭ قېتىغا كىرگۈزۈلگەن «بەشىنچى كالوننا»[47] ئۇرۇشى، ئازابلاش، ئاچارچىلىق، سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىيەتنى جەمئىيەتنىڭ باشقا تەرەپلىرىدىن يىراق قىلىش قاتارلىقلار...

مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى ئەقدە مەيدانىغا كەلگەن زاماندا پارتلىدى. دۆلەتلەر شەھەرلەشكەندىن كېيىن ئۇرۇش تېخىمۇ ئوچۇق ۋە قاباھەتلىك بولدى... مۇناپىقلارنىڭ ئىقتىساد، ئادەم ۋە قورال- ياراغلار بىلەن ياردەم بېرىشى، پىتنە- پاسات، تەۋرىنىشلەرنىڭ باش كۆتۈرۈشى، ئىقتىسادىي ئۇرۇش، يېمەكلىك مەنبەلىرى قاتارلىقلار ئۇرۇش ئوتىنى ئۇلغايتىۋەتتى.

پۈتكۈل ئەرەب يېرىم ئارىلى بىر دۆلەتكە ئايلىنىپ، ئىسلام ئەسلى ۋەتەنلىرىدە مۇستەھكەملىنىپ، يېڭى دەۋەتنى بوغۇپ قويۇشنىڭ تۈنجى پۇرستى يوقالغاندىن كېيىن، ئۇرۇش تېخىمۇ قاتتىق تېخىمۇ رەھىمسىزلەرچە بولدى.

رىم ئىمپېراتورلىقى ئىسلامغا سۇيىقەست قىلىپ ھۇجۇمغا ئۆتۈشكە تەييارلاندى. پارس ئىمپېراتورلىقى بولسا چىشىنى بىلەپ پۇرسەت كۈتتى. ئىككى قوشۇن جەڭگاھقا كىردى. جەڭ دۇمباقلىرى قۇلاقلارنى يېرىپ، دەھشەتلىك ئۇرۇش مەنزىرىسى ھاسىل قىلدى. ئىسلام مۇقەددەس ئۇرۇشقا قاتناشتى.- بۇ ھەقىقىي مۇقەددەس ئۇرۇش- چۈنكى، ئۇ الله يولىدا، اللهنىڭ ھاكىمىيىتىنى بەرپا قىلىش يولىدا ئېلىپ بېرىلغان ئۇرۇش... كېيىن ئىسلام دۇنياسىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ھۆكۈمەت پائالىيىتى قانداق بولدى؟...

ئۆمەر!...

ئىسلامنى يوقۇتۇش ئۈچۈن پۈتۈن كۈچى بىلەن ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن سۇيىقەست قىلىۋاتقان بۇ ئىككى چوڭ ئىمپېراتورغا قارشى ئېلىپ بېرىلغان ئۇرۇشلارنىڭ كۆپ قىسمى ئۆمەرنىڭ زامانىدا يۈز بەردى.

---

[47] مەخسۇس تەربىيلەنگەن ۋە تەشكىللەنگەن جاسۇسلۇق تەشكىلاتى .

ئۆمەر مۇسۇلمانلار ھۆكۈمىتىدە قانداق شەخس ئىدى؟

ئۆمەر مۇنبەرگە چىقىپ كۆپچىلىك ئالدىدا «سۆزۈمگە قۇلاق سېلىڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار» دېگەندە ئەرەبلەردىن ئەمەس، بەلكى، پارىسلاردىن چىققان مۇسۇلمان سەلمان ئۆمەرنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، «سەن بىزگە پالانى ئىشقا نېمىشقا شۇنداق قىلغانلىقىڭنى چۈشەندۈرۈپ بەرمىسەڭ، بىز سۆزۈڭنى ئاڭلىمايمىز، ساڭا ئىتائەت قىلمايمىز» دېدى. ئۆمەر ئاچچىقلانمىدى، غەزەپلەنمىدى. ۋە ئۇنىڭغا «مەن بىزگە خىرىس قىلىۋاتقان، دۆلەت ۋە تۇزۇمنى پاچاقلاش ئۈچۈن ھەرىكەت قوللىنىۋاتقان دۈشمەنلەرگە قارشى مۇقەددەس ئۇرۇش قىلىۋاتىمەن. ئەجەبا ، سەن ماڭا قارشى چىقىپ، مەن بىلەن مۇنازىرىلىششنى تەلەپ قىلىۋاتامسەن؟...» دەپ چېچىلىپمۇ كەتمىدى. بەلكى، سەلمان «ھەئە، ئەمدى بولدى، سۆزۈڭنى ئاڭلايمىز، ساڭا ئىتائەت قىلىمىز» دېگەنگە قەدەر ئالدىرىماستىن تەمكىنلىك بىلەن ئۇنىڭغا مەسىلىنىڭ خاراكتېرىنى ، ئىشلارنىڭ سەۋەبىنى ئېنىق چۈشەندۈرۈپ قويىدى. ئۆمەر نامازدا كىشىلەرگە نۇتۇق سۆزلەۋاتقاندا بىر ئايال ئۇنىڭ سۆزىگە قارىتا رەددىيە بەردى. ئۇنىڭ سۆزى توغرا بولغىنى ئۈچۈن، ئۆمەر ئايالنىڭ سۆزىگە قايىل بولۇپ ، «ئۆمەر خاتا قىلغاندى. ئايال توغرىسىنى ئېيتىپ ئۆمەرنىڭ خاتالىقىنى تۈزەتتى» دېدى.

ئۆمەر ئۇرۇشتىن ئېلىنغان ئولجىنى مۇسۇلمان ئىنقىلاپچىلارغا تارقىتىش ياكى تارقاتماسلىق مەسىلىسىدە يەنىلا تارقاتماسلىقنى ئۇلارغا پايدىلىق دەپ قارىدى. (چۈنكى، ئولجا تارقىتىلسا مۇسۇلمانلارنىڭ كېيىنكى ئىستىقبالىغا نىسبەتەن، ئىدىيە ۋە ئېتىقاد جەھەتتە چوقۇم چېكىنىشنى كەلتۈرۈپ چىقىراتتى) نېگىر قۇل بىلال قاتتىق ئىتىراز بىلدۈردى. ئۇ بىر نەچچە ئادەمنى ئۆزى بىلەن بىللە باشلاپ كەلگەن ئىدى. ئۆمەر ئۆز قارىشىنىڭ ھەقىقەتەن توغرىلىقىغا ئىشىنىپ تۇرسىمۇ، بىراق، قارشىلىق ئالدىدا باشقا يول تاپالمىدى. ئۇ مۇسۇلمانلارنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن ئىخلاسمەنلىك بىلەن ئىشلىدى. اللهغا

دۇئا قىلىپ: «ئى اللە مېنىڭ ئورنۇمدا سەن بىلال ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرىغا ئۆزۈڭ يېتەرلىك. مانا بۇلار اللەنىڭ قانۇنىنىڭ يەر شارىدىكى رېئاللىقى!»

ئۇ جاھىلىيەتتىكى شەيتان ھاكىمىيەتنىڭ يۈزىدىن نىقابىنى ئېچىپ تاشلىدى. جاھىلىيەت ئۇرۇشى ھەرگىزمۇ مۇقەددەس ئۇرۇش ئەمەس ئۇ دىكتاتۇرا تۈزۈمنى بەلگىلەشنىڭ دەلىلىمۇ ئەمەس.

بەلكى، ئۇ ناپاك ئۇرۇش، يىرگىنىشلىك ئۇرۇش، شەرمەندىلەرچە ئۇرۇش، ئۇ شەيتانلارنىڭ قولىدىكى ھوقۇقنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن ئېلىپ بارغان ئۇرۇش. ناھايىتى ئېنىقكى، كاپىتالىزم دىكتاتورىسى دىكتاتوردىن باشقا نەرسە ئەمەس. پىرولېتارىيات دىكتاتورىسىمۇ ئوخشاشلا دىكتاتوردىن باشقا نەرسە بولالمايدۇ.

ئىنساننىڭ ئىنسانغا ھۆكۈمرانلىق قىلىش ئاساسىدىكى ھەرقانداق دىكتاتور تۈزۈم، دىكتاتوردىن باشقا ھېچقانداق ئالاھىدىلىككە ئىگە ئەمەس. ئىنسانلار ھەر قاچان اللەنىڭ پىرىنسىپى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلمايدىكەن، ئۇنداقتا، شەيتاننىڭ ھۆكۈمرانلىقىدىن غەيرى نەرسىنى تاپالمايدۇ. ھەرقاچان كاپىتالىزم اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلمايدىغان جاھىلىيەت ئىچىدە- ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى، بويسۇندۇرغۇچى، سۈپىتىدە- مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىكەن، ئۇنداقتا ئۇ ھەرگىزمۇ ئۆز ھوقۇقىدىن ۋاز كەچمەيدۇ. باشقا سىنىپلارنىڭ ئۆزىگە قارشى چىقىپ، ھوقۇقنى تارتىۋېلىشقا قاراپ تۇرمايدۇ. قارشى يۆنىلىشتىكى سىنىپلارنىڭ ئەركىنلىك ۋە دېموكراتىيە يولى بىلەن كۈچىيىپ، ئۆزىنىڭ ھوقۇقىغا تەھدىت سالىدىغان ۋە ئۆز مەنپەئەتىگە قارشى تۇرىدىغان تۈزۈملەرنى يولغا قويۇشنى ئۇ ھەرگىزمۇ خالىمايدۇ.

بۇلارنىڭ ھېچقايسىسى مۇمكىن ئەمەس، چۈنكى، بۇ كاپىتالىزم ھۆكۈمرانلىقىنىڭ مەۋجۇتلۇقى ئۈچۈن بىر مۇقەررەر نەتىجە؛

تارىخى ماتېرىيالىزىم چۈشەندۈرگەندەك، ئۇ ھەرگىزمۇ مۇقەررەرلىك ئەمەس، چۈنكى، بۇ كاپىتالىزم . ئىنسان «روھى»نى نەزەردىن ساقىت قىلغاندىمۇ،

ئۇنىڭ مۇقەررەرلىكى اللەنىڭ تۈۋەندىكى قانۇنىيىتىدىن كەلگەن: ھەرقاچان ئىنسانلار اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلمايدىكەن، چوقۇم ئۇلارغا شەيتان ھۆكۈمرانلىق قىلىشى كېرەك!

كاپىتالىزمنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى بۇنى ياخشى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. ئىنسانلار دەسلەپتىن باشلاپ، اللەنىڭ پرىنسىپى بويىچە ھاكىمىيەت يۈرگۈزۈشنى رەت قىلدى. سەۋەبى، اللەنىڭ پرىنسىپى كاپىتالىزمنىڭ ئىككى چوڭ تۈۋرۈكى ۋە تايانچىنىڭ بولغان جازانە ۋە مونوپولىيەتنى چەكلەيدۇ. ئىقتىسادنىڭ ئاز ساندىكى بايلارنىڭ قولىغا جۇغلىنىشىپ قېلىشىنى چەكلەيدۇ... شۇنىڭ بىلەن شەيتانلار كەڭرى تارقالدى. ھەممىگە شۇلار ئىگىدارچىلىق ۋە ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان بولدى. ئىنسانلار ئۇلارنىڭ قۇلى بولۇپ ، قۇللۇقتىن قۇتۇلۇش «مۇقەررەرلىكىگە» زادى ئىگە بولالمىدى. مۇنداق ئىككى ئىشنىڭ بىرى ئوتتۇرىغا چىقمىغىچە شەيتانلار ئىنسانلارنى قۇل قىلىشتىن ھەرگىز توختاپ قالمايدۇ: ئىنسانلارنىڭ اللەنىڭ پرىنسىپىغا قايتىپ، كاپىتالىزم شەيتانلىرىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش، ياكى مەۋجۇت شارائىتتىن پايدىلىنىپ كاپىتالىزمنى ئاخىرلاشتۇرۇشنىڭ ئېنىق يولىيۇرۇقلىرىنى بېرەلەيدىغان باشقا شەيتانلارنى ھۆكۈمران قىلىشتىن ئىبارەت!

ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدە يۈز بەرگىنى باشقا ئىش! يەنى كىشىلەرنىڭ گەدەنلىرىگە مىنىدىغان شەيتاننىڭ يەنە بىر قەپىزىدىن ئىبارەت!

بۇ يېڭى شەيتان اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلمايدىغان جاھىلىيەت ئىچىدە ھۆكۈمران ۋە بويسۇندۇرغۇچى سۈپىتىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىكەن- ئۇنداقتا ئۇ ھەرگىزمۇ ئۆز ھوقۇقىدىن ۋاز كەچمەيدۇ. قارشى سىنىپتىكىلەرنىڭ ئاشۇ ھوقۇقنى تارتىۋېلىشىغا قاراپ تۇرمايدۇ. دۈشمەنلىرىنىڭ -ئەركىنلىكى ياكى دېموكراتىيە بىلەن- ئۆز مەنپەئەتىگە قارشى قانۇن تۈرغۇزۇش ياكى قانۇن چىقىرىش ھوقۇقىنى تارتىۋېلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولۇشىنىمۇ ھەرگىز خالىمايدۇ.

شۇنداق بۇ ئىشلار ھەرگىز يۈز بەرمەيدۇ!

شۇ سەۋەبتىن دىكتاتور تۈزۈمى – مەيلى كاپىتالىزم نامىنى قوللانسۇن ياكى پرولېتارىيات نامىنى قوللانسۇن ۋە ياكى ئۆزىنى قانداق ناملار بىلەن ئاتىسۇن، ئۇ ئاسانلا يوقىلىدىغان ئۆتكۈنچى نەرسە ئەمەس. ھەر قانداق شەيتانلارنىڭ تۈزۈمى ئاستىدا جاھىلىيەت ئاسمانلىرى كىشىلەرگە ئەركىنلىك ياكى دېموكراتىيەنى ھەرگىزمۇ ياغدۇرۇپ بەرمەيدۇ!

تارىخى ماتېرىيالىزمنىڭ تىلى بىلەن ئېيتقاندا، قىيىنچىلىق «مۈلۈكچىلىك» قىيىنچىلىقى ۋە شۇنىڭغا ئەگىشىپ مەيدانغا كەلگەن سىياسىي نەتىجىلەر قىيىنچىلىقىدۇر.

كاپىتالىزم دىكتاتورىسى چەكلىمىسىز ھالدا خۇسۇسىي مۈلۈكچىلىككە بىر پۈتۈن رۇخسەت قىلدى. ئەگەر مۇشۇنداق كېتىۋېرىدىغان بولسا، ئۇنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى ھوقۇقنىڭ ئاستا-ئاستا شۇلارنىڭ قولىغا جۇغلىشىپ قېلىشى بولىدۇ ... ئۇنىڭدىن كېيىن مۇشۇ ھوقۇقنى قوغداش ئۈچۈن ھەرىكەت قوللىنىش بولىدۇ ... كاپىتالىزم دىكتاتورىسىنىڭ ئاساسىي بۆلگۈنچىلىكى بولغان جازانىخورلۇق خاراكتېرى بىلەن كۈنسېرى كۈچىيىۋاتقان ھاكىمىيەت بايلىقنى قاتمۇقات پايدىنىڭ بەدىلىگە نەچچە ھەسسە كۆپەيتىدۇ. ئاخىرقى ھېسابتا بۇ ئىشلار بۈگۈنكى كاپىتالىزم دۇنياسىدىكىدەك مونوپول قىلىۋېلىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. ھوقۇق ئاز ساندىكى كىشىلەرنىڭ قولىغا مەركەزلىشىپ قالىدۇ. بۇ ئادەملەر ئۆزىنىڭ ھاياتى ئۈچۈن باشقىلارغا سۇيىقەست قىلىش كېرەكلىكىنى ياخشى بىلىدۇ. ئۆزىنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن باشقىلارنىڭ مەنپەئەتىنى ۋەيران قىلىشى كېرەكلىكىنى ياخشى چۈشىنىدۇ. ئۇلار باشقىلارنىڭ قان-تەرى بەدىلىگە ئېرىشكەن مال-مۈلكىنى بۇلاپ تالايدۇ. شۇڭا مەنپەئەتىنى قوغداشقا كاپالەتلىك قىلىدىغان قانۇننى ئۇلار ئۆزلىرى ئوبدان قوغدىشى كېرەك! بۇ كۈچلەر دۆلەت ئاپپاراتى يولى بىلەن قوغدايدۇ. ئەگەر بۇ يول بىلەن قوغدىيالمىسا، ئومۇمىي خەلق يولى بىلەن ياكى قىسمەن مەنپەئەت،

قىسمەن ئادالەت ۋە خۇشاللىق يارىتىش ئارقىلىق كىشىلەرنى بىخۇدلاشتۇرۇش يولى بىلەن قوغدايدۇ.

كاپىتالىزم سايىسىدىكى خۇشاللىقلار نېمە دېگەن كۆپ-ھە!

تانسا كېچىلىكى ئۆتكۈزۈش، ئەخلاق رامكىسىدىن ئازاد بولۇش... سەن خالىغىنىڭنى قىل، بۇ سېنىڭ شەخسى ئەركىنلىكىڭ! ھېچكىم، ھەتتا خاقانمۇ ساڭا قارشى چىقمايدۇ. ئارزۇيۇڭ بويىچە كىيىنگىن، خالىغىنىڭچە يالىڭاچ بول! كۆڭلۈڭ تارتقىنى بىلەن ئوينا... سەن «ئەركىنلىك» سايىسىدا ياشاۋاتىسەن.

مانا مۇشۇنداق ھەر تۈرلۈك ئۇسۇللار بىلەن كاپىتالىزم ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. كاپىتالىزم شەيتانلىرى كىشىلەرنىڭ گەدىنىگە مىنىدۇ.

پىرولېتارىيات دىكتاتورىسى شەخسىي مۈلۈكچىلىكنى ئەمەلىيەتتە چەكلەيدۇ. مۇشۇنداق كېتىۋېرىدىغان بولسا ئۇنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى ھوقۇقنىڭ ھەممىسى ھۆكۈمران كۈچلەرنىڭ قولىغا جۇغلىنىشىپ، كىشىلەردىن ھەممىنى تارتىۋېلىش بولىدۇ . ھېچكىم بىر نەرسىگە ئىگە بولالمىسا، بىر چىشلەم نان ئۈچۈن دۆلەتنىڭ چۆرىسىدىن نېرى كېتەلمىسە، ئۇنداقتا بۇنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى شەخس بىر لوقما نان ئۈچۈن دۆلەتكە قۇل بولىدۇ . دۆلەتكە قارشى چىقىشقا پېتىنالمايدۇ. چۈنكى، ئۇنىڭ كۈچى دۆلەتنىڭ قولىدا دۆلەتنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى چەتكە قاقالمايدۇ. چۈنكى، ئۇ ئاچارچىلىققا دۇچ كېلىدۇ. پىرولېتارىيات دىكتاتورىسى تۈزۈمىدىكى ھاكىمىيەتلەر پاك، ئالىيجاناب ۋە ئېسىل بولغان تەقدىردىمۇ (بەربىر ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرالمايدۇ) پىرولېتارىيات گېزىتلىرى ھوقۇق تۇتقان مەزگىللەردىكى ھۆكۈمرانلار ھەققىدە سۆزلەيدۇ. ھۆكۈمرانلار ئۆلگەن ياكى ھوقۇقتىن چۈشكەندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ۋەھشىي، قانخور جىنايەتچى خائىنلىرى ھەققىدە سۆزلەيدۇ... ئۇنداق ياكى بۇنداق بولۇشىنىڭ ھېچقانداق پەرقى يوق. دىكتاتۇرا تۈزۈمى ھۆكۈمرانلارنىڭ شەخسىيىتىدىكى يوشۇرۇن كۈچ ئەمەس. بەلكى، تۈزۈمنىڭ ئۆزىدىكى

ئاساسلىق كۈچ. دۆلەت ئۆزىنىڭ پۈتكۈل مۇلۇكلىرىگە ئىگىدارچىلىق قىلىش ھوقۇقى، ۋە كىشىلەرنى دۆلەتكە بېقىنىش يولىدىن باشقا يوللار بىلەن جان بېقىشتىن مەھرۇم قالدۇرۇش ھوقۇقى بىلەن بىر چىشلەم نان ئۈچۈن ئۇلارنىڭ گەدىنىگە مىندى. پرولېتارىيات دىكتاتورىسى كەسكىن ھالدا كىشلەرنى بىر چىشلەم نان ئۈچۈن فېئودالىزم ۋە كاپىتالىزمغا قۇل بولۇشتىن «ئازاد قىلدۇق» دەپ ئويلايدۇ. بىراق، ئۇلار ئەمەلىيەتتە كىشلەرنى فېئودالىزم ۋە كاپىتالىزمدىن كەسكىن ھالدا ئازاد قىلىپ، بىر چىشلەم نان ئۈچۈن قۇل قىلدىغان يەنە بىر ئەزگۈچىنى قايتۇرۇپ كەلدى... ماھىيەتتە ئەزگۈچى خوجايىن ئۆزگەرمىدى. شەيتانلارنىڭ شەكلى ئۆزگەردى. كىشلەر بۇرۇنقىغا ئوخشاشلا مەڭگۈلۈك جاھىلىيەت ئىچىدە شەيتانلارغا قۇل بولۇپ قالدى. كىشلەرنى بىخۇدلاشتۇرۇش ئۈچۈن بەزى مەنپەئەت، قىسمەن ئادالەت ۋە خۇشاللىقلارنى ئۇلارغا تەقدىم قىلدى.

كاپىتالىزم دىكتاتورىسى ئۇلارغا تەقدىم قىلغان خۇشاللىقلار... تانسا كېچىلىكى ئۆتكۈزۈش، ئەخلاق رامكىسىدىن ئازاد بۇلۇش... سەن بۇنىڭدا خالىغىنىڭنى قىل، بۇ سېنىڭ شەخسى ئەركىنلىكىڭ!

بۇ دىكتاتۇرا تۈزۈمى ئاستىدىكى ئىنسانلار ھەقىقي مەنپەئەت، قىسمەن ئادالەت، ۋە خۇشاللىقلارغا ئېرىشتى. بۇ دىكتاتۇرا تۈزۈمى كىشلەر ئېرىشكەن مۇشۇ شەكىللەر (مەنپەئەت، ئادالەت، خۇشاللىق)گە تايىنىپ، ئىنسانىيەت باشتىن كەچۈرگەن شەيتانىنىڭ رەزىللىكلىرىدىن كىشلەرنى غەپلەتتە قالدۇرىدۇ. شەيتانىنىڭ ھەمراھلىرى- ھۆكۈمرانلىقنى تەشكىل قىلغان ئاز ساندىكى كىشلەر- تۈرلۈك جىنايەتلەردىن ھۇزۇرلىنىدۇ . كاپىتالىزم شەيتانلىرى ئىچىدە ئاز ساندىكى بىر قىسىم كىشلەر ئىقتىساد، ھوقۇق ۋە تۇرمۇش بايلىقلىرىغا ئىگە بولغان بولۇپ ، ئۇلارنىڭ ئېرىشكەنلىرىنى ساناپ تۈگەتكىلى بولمايتتى. ئەنە ئاشۇلار سانائەتنىڭ خوجايىنلىرى بولۇپ ، ئۇلارنىڭ

بۇزۇق-ھوقۇقى دۆلەت باشلىقىنى ئۆلتۈرۈپ، مەسىلىنى ئون-تىنسىز بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن ھەرىكەت قوللىنىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

پىرولېتارىيات نامى بىلەن مەۋجۇت بولۇۋاتقان شەيتانلار ئىچىدە ھوقۇقنى چاڭگىلىغا ئېلىۋالغان ئاز ساندىكى كىشىلەر – كوممۇنىستىك پارتىيەنىڭ ئەزالىرى- يەر شارىدىكى چەكسىز ھۇزۇر -ھالاۋەتنىڭ پەيزىنى سۈرىدۇ. «نامراتلىق» بولسا ئومۇمىي خەلق ئارىسىغا تارقىتىۋېتىلىدۇ. بۇ دىكتاتۇرا تۈزۈم ئاستىدىكى ئاخبارات ۋاستىلىرى بىر بۆلۈك كىشىلەرنىڭ قولىدىكى پارچە-پۇرات، ئەرزىمەس بايلىقلار ئارقىلىق كىشىلەرنىڭ كۆزلىرىنى ئالاق-جالاق قىلىۋېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئاشۇ بىر بۆلۈك كىشىلەرنىڭ جىنايەت بەلگىلىرىگە چاپان ياپىدۇ. ئۇلار شۇنچە كۆپ جىنايەتلەرگە بوغۇلغان تۇرۇپمۇ ئەركىن ھالدا «ئىنسان ھوقۇقى» ۋە «ئىنسان ھۆرمىتى»نى دەپسەندە قىلىش جىنايەتلىرىنى بىمالال سادىر قىلىدۇ.

مانا بۇلار تارىخنىڭ جاھىلىيەت ئىزاھاتى كۆرسەتكەندەك مۇقەررەر «تەرەققىيات»دۇر!

ئىقتىسادتىكى بۇزۇقچىلىق

بىز يۇقىرىقى بابتا «مۇلۇكچىلىك» ۋە ئۇنىڭ جەمئىيەتنىڭ سىياسىي ۋەزىيىتىدىكى تەسىرىنى كۆرسىتىپ ئۆتتۇق. بىز «مۇلۇكچىلىكنى سۇپەتلەشتە جاھىلىيەتنىڭ ئۆزىگە خاس بولغان تىل-شىۋىلىرىنى ئىشلىتىمىز. بىز بۇ خىل خاسلىقنى پىكىر قىلىش يولىدىن ئىزدىمەكچى ئەمەسمىز. چۈنكى، بۇنداق قىلىش سەۋەب ۋە نەتىجىلەرنى ئوڭ-تەتۈر قىلىۋېتىدۇ ياكى باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، ئۇ ئىككىسىنىڭ ئۆز-ئارا مۇناسىۋىتىنى بۇزۇپ، ئۇنى مۇناسىۋەتسىز ئىككى نەرسىگە ئايلاندۇرۇپ قويىدۇ. ئۇ سىياسىي ۋەزىيەتنى ئىقتىسادى سۈرەت بىلەن چۈشەندۈرىدۇ. لېكىن، ئۆز جاھىلىيتى ئىچىدە ئىقتىسادى ۋەزىيەتنى ئىنساننىڭ ئېتىقادى ۋە تەپەككۇرى بىلەن چۈشەندۈرۈشنى رەت قىلىدۇ... سەۋەبى- تارىخنىڭ جاھىلىيەت ئىزاھاتىدا –ئىنسان ئىقتىسادى ۋەزىيەتكە ئەگىشىدۇ. ھەرگىزمۇ ئىقتىسادى ۋەزىيەت ئىنسانغا ئەگەشمەيدۇ»دېيدۇق.

«ئىنسانلار قولغا كەلتۈرمەكچى بولغان ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىشتا بىز ئۇلارنىڭ ئۇنىڭدىن ئايرىلالمايدىغان چەكلىك ئالاقىلەرنى بەرپا قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرىمىز. ۋەھالەنكى، ئۇ ئىشلەپچىقىرىش ئىنسان ئىرادىسىدىن مۇستەقىلدۇر... ماددىي جەھەتتىكى ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى مەنىۋى ھايات پائالىيىتىنىڭ كۆرۈنۈشلىرىنى بەلگىلەيدۇ... كىشىلەرنىڭ ھېس-تۇيغۇسى ئۇلارنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى مۇئەييەنلەشتۈرمەيدۇ. بەلكى، ئۇلارنىڭ مەۋجۇتلۇقى ئۇلارنىڭ تۇيغۇسىنى بەلگىلەيدۇ. (كارل ماركس)

بىز بۇنىڭدىن ئىلگىرى تەسەۋۋۇر بۇزۇقچىلىقى ھەققىدە سۆزلىگىنىمىزدە، مۇشۇ جاھىلىيەت تەسەۋۋۇرنىڭ بۇزۇقچىلىق دەرىجىسىنى بايان قىلىپ ئۆتتۇق.

چۈنكى، ئۇ جاھىلىيەت ئىنساننىڭ قىممىتى ۋە تەسىر كۆرسەتكۈچى ئىجابىيلىقىنى كۆرمەسكە سالىدۇ. تارىخى ماتېرىيالىزىم ئىنساننىڭ ئۆزىنىڭ يوشۇرۇن قىزىقىشى ۋە ئالغا ئىنتىلدۇرگۈچى تەلپۈنۈشلىرىگە تايىنىپ-ھەرقانداق ئىقتىسادى، ئىجتىمائىي ۋە سىياسىي تەرەققىياتنى ئۇنىڭدىن ئايرىپ قارىغىلى بولمايدىغان «مېخانىكا»نى كەشىپ قىلغانلىقىنى ئىنكار قىلىدۇ.

مېخانىكىنىڭ كەشىپ قىلىنىشى پۈتكۈل تۇرمۇش ئۇسلۇبلىرىدا تەرەققىياتنى پەيدا قىلدى. بۇ تەرەققىيات كەشپىياتچى ئۇنى كەشىپ قىلىشقا باشلىغان چاغدا، ئۇنىڭ ئەبەدىيلىكى بىلەن باغلانمىغان. توغرا، لېكىن، ئۇ ماتېرىيالىزىمنىڭ «بۇ تەرەققىيات ئىنسان ئىدىيەسىدىن مۇستەقىل» دېگەن خاتالىقىنى ئاقلىيالمايدۇ. مېخانىكا كەشىپ قىلىنغان ۋاقىتتا مۇكەممەل دەپ قارالمىغان بۇ تەرەققىيات ئىنسان يۈكسەلگەن ياكى چۈشكۈنلەشكەن ۋاقىتتا ئوخشاشلا ئۇنىڭ خاراكتېرى بىلەن ماس قەدەمدە ماڭىدۇ. ئۇ ئىنسان روھىنىڭ «چىغىر يول»لىرى ۋە ئارزۇلىرى بىلەن بىرلىكتە مېڭىشى كېرەك! سىرتتا ئۇنىڭ قەتئىي يولى يوق. چۈنكى، ئۇ ھاۋادا ئىشلىمەيدۇ. بەلكى، دائىم روھىيەت يوللىرىدا، روھىيەت ئارىلىقلىرىدا پائالىيەت ئېلىپ بارىدۇ.

ئىنسان ئايروپىلاننى ئىجاد قىلغان چاغدا، ئۇ يەردە ئىنساننىڭ ئەقلىنى تىزگىنلەپ، ئۇنىڭغا «سەن ئايروپىلان ئىجاد قىل» دەيدىغان ماددىۋىي ئالغا ئىنتىلدۇرگۈچى يوق ئىدى. بەلكى، مەۋجۇت بولغىنى قەدەمگە باغلانغان، ھاۋادا گويا قۇشلار كەبى ئۇچىدىغان قەدىمى ئىنسانىي تەلپۈنۈش ئىدى... بۇ خىل ئىنتىلىش كۆپلىگەن ئۇرۇنۇشلارنى شەكىللەندۈرۈپ، ئەڭ ئاخىردا ئۆزىنىڭ رېئال سۈرىتىدە ئاشكارا بولدى. ئىنساننىڭ بىلىم- مەلۇماتلىرى مۇشۇ ئىنتىلىشنى رېئاللىققا ئايلاندۇرۇش ئىمكانىيىتىنىڭ ۋاسىتىسىگە ئايلاندى. ئۇنىڭدىن باشقا بۇ خىل ئىنسانىي قىزغىنلىق ئىنساننىڭ ئەمەلىي تەبىئىتىدىكى قىزغىنلىق بولغىنى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئورۇنلار – ئارا يۆتكىلىش

سۈرئىتى ئىنتايىن تېز. ئۇ دەسلەپتە يۇگۇرۇشنى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇلاغلارغا مىنىشنى، ئاخىردا تېز سۈرئەتلىك قاتناش قوراللىرىنى كەشىپ قىلىشقا بولغان ئۇرۇنۇشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى.

بۇ خىل ئۇرۇنۇش ئايروپىلان ۋە راكېتا ئىجاد قىلىشقا تۈرتكە بولدى. ئايروپىلاننىڭ ئەمەلىيەتتە كەشىپ قىلىنىشى جەمئىيەتتە – ئۇرۇش ۋە تىنچلىقتا- ئۇرۇش ۋە تىنچلىقتا – ئىنتايىن زور تەرەققىياتنى مەيدانغا كەلتۈردى. لېكىن، تەرەققىيات قانداق پەيدا بولدى؟ ئۇ ئىنساننىڭ روھى، ئۇنىڭ قىزغىنلىقى، تەلپۈنۈشى، مەشىقى ۋە ئارزۇلىرىنىڭ سىرتىدىكى باشقا بىر يولدىن ماڭدىمۇ؟ مۇشۇ ئىشلارنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۇنىڭغا قەيەردىن كېلىپ قالدى؟...

ئايروپىلاننىڭ كىشىلەرنى ئۆز-ئارا ئۇچراشتۇرىشىغا ئەگىشىپ، مەدەنىيەت، ئېتىقاد ۋە ئىدىيەلەر ئۆز-ئارا ئارىلىشىپ كەتتى... بۇ ئايروپىلان كىشىلەرگە بەلگىلەنگەن يېڭى بىر ئىشمۇ؟ياكى ئىنسانىيەت دەسلەپكى ئاددىي ئۇسۇللار بىلەن قولغا كەلتۈرمەكچى بولغان دەسلەپكى باشلىنىشمۇ ۋە ياكى ئۇنى ئۆز قولى بىلەن مەيدانغا كەلتۈرۈش ئىمكانىيىتىگە ئېرىشكەن بۈگۈنكى كۈندىكى ئىنسانىيەتنىڭ ئەڭ چوڭ سۈرەتتىكى ئۇرۇنۇشلىرىمۇ؟

ئايروپىلاننىڭ ئىشلىتىلىشى ئۇرۇش يولى ئارقىلىق بەزى مەدەنىيەتلەرنىڭ باشقا مەدەنىيەتلەرنى بويسۇندۇرۇش ئىمكانىيىتىنى مەيدانغا كەلتۈردى. بۇ ئايروپىلان پەيدا قىلغان يېڭى بىر ئىشمۇ؟ ياكى تارىخنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا ئۇنىڭ رېئال پاكىتلىرى بارمۇ؟

ئايروپىلان ھەربىر ساھەدە ئىنسانىيەتكە ئەڭ زور ئىمكانىيەتلەرنى ياراتتى. لېكىن، ئۇنىڭ قىلغانلىرى ماھىيەتتە ئىمكانىيەتلەرنى تېخىمۇ ئاشۇرۇش ۋە يوشۇرۇن قىزىقىشنى رېئاللىققا ئايلاندۇرۇشتىن باشقا نەرسە بولمىدى. چۈنكى، ئۇ (بۇنىڭدىن باشقا) ئىجرا قىلىش يوللىرىنى تاپالمىدى. لېكىن، ئۇ

بۇنىڭدىن ئىلگىرى «ئىنسان»دا يوشۇرۇن ياكى ئاشكارا كۆرۈنۈشتە مەۋجۇت بولمىغان نەرسىنى مەيدانغا كەلتۈرمىدى... ھەمدە ئىشلارنى تەسەۋۋۇر قىلىشتا ماترىيالىزمنىڭ خىيال قىلغىنىدەك يېڭى بىر ئىنساننى قۇرۇپ چىقمىدى.

بىز بۇ يەردە ھەر دائىم ئىنسان تەرەپكە قايتىپ، ئىقتىسادنى- ئىنسانىي- چۆرىدىگەن ھالدا ئىزاھلايمىز. ھەرگىزمۇ ئىنساننى ئىقتىسادنى چۆرىدىگەن ھالدا چۈشەندۈرمەيمىز.

«مۈلۈكچىلىك»مەسىلىسىدە ئىقتىساد دۇنيادىكى ئەڭ ئاساسلىق تېما. ئۇ قانداق شەكىللەندى؟ ئۇنىڭ نەتىجىلىرى نېمە؟

ماترىيالىزم مۈلۈكچىلىك تۈرىنىڭ مۇقەررەرلىك كۆرۈنۈشلىرى ئارىسىدىن تارىخ باسقۇچلىرىنىڭ مۇقەررەر سۈرىتىنى سىزىپ بېرىدۇ. بىز يۇقىرىدا تارىختىكى مۇشۇ تارىخى ۋە ئىقتىسادى مۇقەررەرلىكنىڭ ساختىلىقىنى ئىسپاتلايدىغان تەرەپلەرنى سۆزلەپ ئۆتتۇق . ئىسلام پرىنسىپلىرىنىڭ يەر يۈزىدە مەيدانغا كېلىشىگە ئەگىشىپ، ئۇ مۇقەررەرلىكنىڭ ساختىلىقىنى بايقىدۇق. تارىخى ماترىيالىزم بەلگىلەپ بەرگەن «مۇقەررەرلىك»نىڭ سەۋەبلىرىدىن ھېچبىرى ئۇنىڭ ساختىلىقىنى ياپالمايدۇ.

قۇللار ئەركىنلىكنى تەلەپ قىلمىدى. شۇنداقلا ئىسلامىيەتتىن يەتتە ئەسىر ئۆتكەندىن كېيىن ياۋروپادا پەيدا بولغىنىدەك ئۇنى ئازاد قىلىشقا ئېلىپ بارىدىغان مۇقەررەر ئىقتىسادى شارائىتمۇ مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. ئاياللار ئازادلىقنى تەلەپ قىلمىدى ھەمدە ئۇلارنى ئازاد قىلىش، ئۇلارغا مۇستەقىل ئورنىنى بېرىش، ئىگىدارچىلىق ھوقۇقى، مۈلۈكنى بىۋاستە بىر تەرەپ قىلىش ھوقۇقى، توي قىلىش ۋە ئاجرىشىش ھوقۇقى بېرىش... قاتارلىقلارغا ئېلىپ بارىدىغان مۇقەررەر ئىقتىسادىي شارائىتلار مەۋجۇت ئەمەس ئىدى.

ياۋروپا 19-ئەسىرنىڭ ئاخىرى، 20- ئەسىرنىڭ باشلىرىدا قاباھەتلىك كۆرەش ۋە ئەخلاقنى ۋەيران قىلغۇچى بۇزۇلۇش...تىن كېيىنلا ئاندىن بۇ ھوقۇقنى ئاياللارغا بەردى.

«ئومۇمىي خەلق» قەبىلە باشلىقىدىن ياكى ئىدىيىۋى خاھىش ئۈستىگە قۇرۇلغان ھۆكۈمەت باشلىقىدىن ئەركىنلىكنى تەلەپ قىلمىدى... شۇنداقلا، بۇ خىل ئازادلىققا ھەمدە ھۆكۈمرانلىق ۋە ئىقتىساد سىياسىتىدىكى ھەرقانداق يېڭى چۈشەنچىلەرنى تىرىلدۈرۈشكە ئېلىپ بارىدىغان مۇقەررەر ئىقتىسادىي شارائىتلار مەۋجۇت ئەمەس ئىدى.

ياۋروپا ئاشۇ (يېڭى چۈشەنچە ۋە ئازادلىق) نىڭ بەزى كۆرۈنۈشلىرىنى پەقەت 19 ياكى 20- ئەسىرلەردە ئەزگۈچىلەر بىلەن ئېزىلگۈچىلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئۇزاققا سوزۇلغان كۆرەشلەردىن كېيىنلا ئاندىن رېئاللىققا ئايلاندۇردى.

بىز يۇقىرىدا كوممۇنىزمچى سانائەت جەھەتتە ئەڭ قالاق ئىككى فېئودالىزم دۆلىتىدە- ئاۋۋال رۇسىيەدە ئاندىن جۇڭگودا – باش كۆتۈرۈپ چىقىشىدىكى مۇشۇ مۇقەررەرلىكنىڭ ساختىلىقىنى ئېنىق كۆردۇق. مۇقەررەرلىك سانائەت جەھەتتە ئەڭ تەرەققىي تاپقان ئەنگلىيەدە كوممۇنىزىمنىڭ قۇرۇلىدىغانلىقىنى بېكىتكەن بولسىمۇ، بىراق، ئەنگلىيە ئەمەلىيەتتە بۈگۈنگىچە كاپىتالىزم ھالىتىدە تۇرۇۋاتىدۇ .

ئۇنداقتا ... مۇلۇكچىلىكنىڭ ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدىكى مۇشۇ سۈرىتىدە داۋاملىششى ھەرگىزمۇ مۇقەررەرلىك ئەمەس. مەيلى كاپىتالىزم دىكتاتورىسىدا بولسۇن ياكى پرولېتارىيات دىكتاتورىسىدا بولسۇن، بەرىبىر ئوخشاش... ھەممىسى ئىدىيىۋى خاھىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس...

كاپىتالىزم بۇنىڭدىن ئىلگىرى فېئودالىزمنىڭ مەۋجۇت بولۇشىغا يول قويغان جاھىلىيەت سايىسىدا ئورنىدىن دەس تۇردى.

كاپىتالىزم ھەرقانداق ۋاستە ۋە چەكسىز ئەركىنلىككە ئىگە بولغان تۈرۈپ، ئۇ بۇنىڭدىن ئىلگىرى فېئودالىزم ئاساسلانغان جاھىلىيەت ئۇلىغا ئاساسلىنىدۇ.

ياۋروپا جاھىلىيىتىنىڭ بۇنىڭغا ئىجازەت بېرىش ھەرگىزمۇ مۇقەررەرلىك ئەمەس، بەلكى، تىل ئىپادىلەش مۇمكىن بولغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئەمەلىيەتتە يۈز بەردى. ئۇنىڭ رېئاللىقتا كۈچى بار. بىراق، ئۇنى ئاقلايدىغان پاكىتى يوق.

ھېچقانداق نەرسە ئاسىيلىقنى ئاقلىيالمايدۇ.

كاپىتالىزم جاھىلىيىتىدىكى تەرەققىيات ھادىسىسى شەيتانلار ئۇنىڭغا تايىنىپ كىشىلەرنىڭ بويۇنلىرىغا مىنىۋالىدىغان «كۆرۈنۈشلەر»نىڭ تەرەققىياتىدۇر. ئىلگىرى كىشىلەرنى زېمىن ئۈچۈن قۇل قىلاتتى... مانا بۈگۈن زاۋۇت ۋە كاپىتال ئۈچۈن قۇل قىلىدىغان بولدى... چۈنكى، زوراۋانلىقنىڭ خاراكتېرى ، شۇنداقلا ئەزگۈچى ۋە ئېكسپىلاتاتسىيە قىلغۇچىلارنىڭ قۇل قىلىش خاراكتېرى ماھىيەتتە قىلچە ئۆزگەرمەيدۇ.

كاپىتالنىڭ خاراكتېرى ئىقتىسادى كۆرۈنۈشتە زېمىن خاراكتېرىدىن پەرقلىنىدۇ. بىراق، ئىگىدارچىلىق، قولغا كەلتۈرۈش ۋە ھوقۇق تۇتۇش قىزغىنلىقىدا بىر-بىرىدىن قىلچە پەرقلەنمەيدۇ.

مېخانىكىنىڭ كەشىپ قىلىنىشى ئۇنى ئىدارە قىلىش ئۈچۈن ئىقتىسادقا بولغان ئېھتىياجنى كەلتۈرۈپ چىقاردى.

ئىشنىڭ دەسلىپىدىلا زېمىنغا ئىگىدارچىلىق قىلغۇچىلارنى سانائەتلەشكەن كاپىتالىستلارغا ئايلاندۇرۇش ئانچە ئاسان بولمىدى. چۈنكى، ئۆرپ-ئادەت ئىنسان پىسخىكىسىنىڭ ھۆكۈمرانى ئىدى. فېئودالىستلار پۇل- مال ۋە ھوقۇقلا ئىگە بولۇشنىڭ يوللىرىدىن خاتىرجەم ئىدى. ئۇلارنىڭ بىر نەچچە ئەسىرلىك تەجرىبىسى ھەمدە فېئودالىزم شەيتانلىرى ۋە سىنىپلىرى يۈز يىللاپ پىششىقلاپ ئىشلىگەن «ئەنئەنە»لىرى بولۇپ ، بۇ ئەنئەنىلەر كەڭرى

تارالغان ئۆرپ- ئادەتلەرگە ئايلىنىپ كەتكەن ئىدى. بۇ ھەرگىزمۇ مۇقەررەرلىكتىن ئەمەس، بەلكى، كىشىلەرنىڭ اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن يىراقلىشىپ، شەيتانلارغا ئەتائەت قىلىشىنىڭ نەتىجىسى ئىدى.

ئەمدىكى مەسىلە، پۇل-مالغا ئېرىشىش ئۈچۈن، چوقۇم زېمىن ئىگىلىرى ماشىنىغان بىر يولدىن مېڭىش كېرەك!

مانا بۇ يەردىن ئۆزلۈكسىز پەيدا بولغان كاپىتالىزم ھەرىكىتىنى قەرز بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن جازانىخور – يەھۇدىيلار ئوتتۇرىغا چىقتى. ئەمەلىيەتتە جازانىخورلارنىڭ قەرز بېرىش ھەرىكىتى ھەرگىزمۇ كاپىتالىزم پەيدا قىلغان يېڭى ھەرىكەت بولماستىن، بەلكى، ئۇ تارىختىن بۇيانقى يەھۇدىيلارنىڭ قىلمىشلىرى ئىدى. چۈنكى، جازانىخورلۇق يەھۇدىيلارنىڭ تومۇرلىرىدا گويا قان كەبى ئاقاتتى. اللە ئۇلارنى تەۋراتتا جازانىخورلۇق قىلىشتىن چەكلىگەن بولسىمۇ، بىراق، ئۇلار بۇنىڭدىن قايتمىدى. ئەكسىچە ئۇلار زېمىنغا كەڭرى تارقىلىپ، جازانىخورلۇق جاھىلىيىتىنى ھەر قايسى جايلارغا ئۆزى بىلەن بىرلىكتە كەڭرى تارقاتتى.

تەۋرات ئۇلارغا مۇنداق دېدى : **قالت لهم التوراة : " لأخيك لا تبع بربا "** [48] «سەن قېرىندىشىڭ بىلەن سودا قىلغان چاغدا، جازانىخورلۇق قىلمىغىن» ئۇلارنىڭ بۇزۇق خىياللىرى ئۇلارغا مۇنداق دېدى :«قېرىندىشىڭغا – يەھۇدىيلارغا – جازانىخورلۇق قىلما. ئەمما، باشقا غەيرى مىللەتلەرنىڭ قانلىرىنى ھەرقانداق ۋاستە بىلەن شورىۋالساڭ بولىدۇ »

" ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ " [49] !

---

(48) لاويين ؛ إصحاح 25 آية 36 .

(49) سورة آل عمران [75] .

«بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار :(ئۇممىلەر – بىزنىڭ دىنىمىزدا بولمىغانلارنىڭ مېلىغا خىيانەت قىلساق بىزگە گۇناھ بولمايدۇ) دېدى»

قەرز ئالغۇچىلار قەرز ۋە ئۆسۈمنى قايتۇرۇشقا يەتكۈدەك پايدا ئېلىشى زۆرۈر بولغىنىدەك، قەرز بەرگۈچى جازانىخور يەھۇدىيلارمۇ قەرز ۋە ئۆسۈمنى تولۇق تۆلىتىۋېلىشى كېرەك! شۇنىڭدىن كېيىن شەخسىي پايدىنىڭ بىر قىسمى ساقلىنىپ قالىدۇ. دېمەك، كاپىتالىزم دەسلەپتىن باشلاپ ئەڭ ئاسان يوللار بىلەن بۇزۇق پايدىغا ئىشتىياق باغلاپ كەلدى. مانا بۇلار ھەرگىزمۇ تارىخى ۋە ئىقتىسادى مۇقەررەرلىك ئەمەس! كاپىتالىزمنىڭ پۇلدارلار بىلەن ھەمكارلىشىش ئاساسىدا ئورنىدىن دەس تۇرۇشنى ھېچقانداق كۈچ توسۇپ قالالمايتتى. ئاشۇ چاغدا ياۋروپا جەمئىيىتىدە سانائەتنىڭ ئايلانما مەبلىغىنى ئۈستىگە ئالالىغۇدەك تىجارەتچىلەر بار ئىدى. ئەگەر كىشىلەر خالىغان بولسا، جازانىنى چەكلەپ، پاك ھەمكارلىقنىڭ يولىنى ئېچىپ بېرىدىغان اللەنىڭ پىرىنسىپىغا ئەگەشكەن بولاتتى.

بۇ مۇقەررەرلىك ئەمەس!... بەلكى، بۇ بىر ئازغۇنلۇق. اللەغا ئىبادەت قىلىشنى خالىمايدىغان جاھىلىيەتنىڭ ئازغۇنلۇقى!

جاھىلىيەت ئىقتىساد ئەمەلىيىتىدە جازانىخورلۇقنى يولغا قويدى... مانا بۇ «مۇقەررەر» ئېكسپىلاتاتسىيەنىڭ باشلىنىشى ئىدى... بىراق، بىز بۇلارنى بايان قىلىشتىن ئىلگىرى ئىقتىساد ئىشلىرىنىڭ ئەسلى مەنبەدە ئىنسانلارنىڭ ئەخلاقى ۋە مەنىۋىيىتىدىن ئايرىلالمايدىغانلىقىنى ئېنىق ئوتتۇرىغا قويىمىز.

جازانىخورلۇقنى يولغا قويغان جاھىلىيەت اللەنىڭ پىرىنسىپىغا قارشىلىق قىلىدۇ ئۇ بۇنىڭدىن ئىلگىرى فېئودالىزم سايىسىدا ئالدامچىلىق، بۇلاڭ- تالاڭ ۋە قاقتى-سوقتى ئىشلارنى يولغا قويغان... ئاندىن كېيىن كاپىتالىزم سايىسىدا ئۇنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا ئادەتلەندى... دېمەك بىرى يەنە بىرىنىڭ داۋامى بولدى.

دېھقانلارنىڭ ئېتىزدا مەشغۇلات ئېلىپ بېرىشنى يولغا قويغان جاھىلىيەت ئاخىرقى ھېسابتا بىر چىشلەم نان ئۈچۈن ئۇلارنىڭ بارلىقىنى قۇرۇتۇپ تاشلايدۇ. بۇ خۇددى زاۋۇتتا مەشغۇلات ئېلىپ بېرىشنى يولغا قويغان جاھىلىيەتنىڭ بىر چىشلەم نان ئۈچۈن ئىشچىلارنىڭ بارلىقىنى قۇرۇتىۋەتكەندىن ھېچقانداق پەرقلەنمەيدۇ.

توغرا، كاپىتالىزم بۇنىڭدىن ئىلگىرى ياۋروپا جاھىلىيىتىدە مەۋجۇت بولمىغان بىرەر «يېڭىلىق» پەيدا قىلمىدى. بەلكى، ئۇ ئۆتمۈشنى داۋاملاشتۇردى.

ھەر بىر ئىشتا جازانىخورلۇق ـ ئۆز تەبىئىتى بىلەن – تېز سۈرئەتتە يەرنىڭ پايدىسىدىن نەچچە ھەسسە كۆپ پايدىنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ. شۇ سەۋەبتىن فېئودالىزمنىڭ پۈتكۈل جاھىلىيەت «ئەنئەنىسى» كاپىتالىزمنىڭ قولىدا مۇكەممەللەشتى، بەلكى، قەبىھلىك ۋە چۈشكۈنلۈك ئىچىدە كۆپەيدى.

كاپىتالىزم كېتىۋاتقان يولدا كۈنسېرى غەلىبە قىلدى... يەنى زوراۋانلىق ھەسسىلەپ ئاشتى. ئىلىمنىڭ ئىمكانىيەتلىرى ئۇنىڭ رەھىمسىزلىكىنى كۈچەيتتى. بەلكى، يولدىكى ھەر قانداق توسالغۇنى سۈپۈرۈپ تاشلاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلدى.

ئۇ تارىخى ۋە ئىقتىسادى مۇقەررەرلىك ئەمەس!

ياۋروپانىڭ شىمالىدىكى دۆلەتلەر – جاھىلىيەت ۋە ئازغۇنلۇق ئىچىدە تۇرۇپ – كۆپلىگەن ئىشلاردا كاپىتالىزمچە ھەمكارلىق ئاساسىدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتىدۇ . چۈنكى، كىشىلەر شۇنى كۆڭلى تارتىپ، ئەمەلىيەتتە شۇنى ئىجرا قىلدى... ئۇلار كاپىتالنىڭ خاراكتېرىدە ئۇلار كاپىتالنىڭ خاراكتېرىدە ئۇلار بىلەن ھەمكارلىق ئوتتۇرىسىنى چەكلەيدىغان ياكى ئۇلارنىڭ قولىدىكى كاپىتالنىڭ قانخور، قاباھەتلىك زالالەت بولۇشىنى بەلگىلەيدىغان «مۇقەررەر» قارشىلىقنى ئۇچراتمىدى.

ئۇ بۇ مۇقەررەرلىك ئەمەس، بەلكى، ئازغۇنلۇق.

كۇنسىرى تەرەققىي قىلىۋاتقان كاپىتالىزم ۋە كۇنسىرى يۈكسىلىۋاتقان ئىلمى تەرەققىيات زور تېپتىكى كاپىتال (مەبلەغ) ئۆزىنىڭ ئىلمى ئىمكانىيەتلىرى بىلەن ئۇششاق كاپىتاللارغا قارىغاندا تېخىمۇ كۆپ پايدىنى ئەمەلگە ئاشۇرىدىغانلىقىنى ئېنىق كۆرسەتتى . شۇنىڭ بىلەن چوڭلىرى كىچىكلىرىنى يەپ تاشلىدى ياكى ئۆزى بىلەن ھەمكارلىق كېلىشىمگە ئىمزا قويۇشقا قىستاپ ئاخىرقى ھېسابتا ھەممىنى ئۆزى مونوپول قىلدى.

ئىشچىلارنىڭ كاپىتاللىرى قانداقتۇر بىر سانائەتكە قاتناشتۇرۇلۇپ، ئىتتىپاقلىقنى تەشكىل قىلغان ۋاقىتتا، بۇ ئىتتىپاق يالغۇز مۇشۇ سانائەتنى مونوپول قىلىدىغان مەجبۇرىيەت تۈسىنى ئالغان بولىدۇ . باشقا كاپىتاللار ئۆزگە خاس مەيدانلاردا ئۇنىڭ بىلەن رىقابەتلىشىشكە جۈرئەت قىلالمايدۇ ياكى ئۇنى مونوپول قىلىۋېلىش تەييارلىقىنى ئىشلىيەلمەيدۇ.

بۇ تارىخى ۋە ئىقتىسادى مۇقەررەرلىك ئەمەس!

ياۋروپانىڭ شىمالىدىكى دۆلەتلەردە شەخسلەر ئارا ھەمكارلىق ئەمەلىيەتتە ئىشقا ئاشقاندەك ئۆز ئارا ئوخشىشىپ كېتىدىغان ئورگانلار ئارىسىدىمۇ ھەمكارلىق ئەمەلگە ئاشتى. كاپىتال بىرلىكى ئاساسىدىكى بۇ ھەمكارلىق ئىستېمالچىغا نىسبەتەن باھادىكى مونوپوللۇق ياكى بېسىمدارلىق ئۈچۈن بولماستىن، بەلكى بارلىق ھەمكارلاشقۇچىلارنىڭ ئورتاق مەنپەئەتىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈندۇر. ئەمەلىيەتتە ئۇلار ئۆز نۆۋىتىدە ئىستېمالچىدۇر. ئۇنداقتا باھانى يۇقىرى كۆتۈرۈشنىڭ ھېچبىر پايدىسى ياكى زۆرۈرىيىتى يوق. چۈنكى، ھەمكارلاشقۇچىلار ئۆزىنىڭ ئىستېمال قىلغۇچى رولى بىلەن مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىكەن، ئۇنداقتا نەتىجە ھامان ئوخشاش بولىدۇ .

سانائەت كۆپەيدى... ئىشلەپچىقىرىش ئاشتى... ئىشلەپچىقىرىلغان مەھسۇلاتلارنى بىرتەرەپ قىلىش زۆرۈرىيىتى تۇغۇلدى. شۇنىڭ بىلەن

كاپىتالىزم ئەللىرى مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىشقا بازار تەييارلاش ئۈچۈن كەڭ كۆلەملىك مۇستەملىكىچىلىك ۋە جاھانگىرلىك ھەرىكىتىنى باشلىدى....

تارىخى ماتېرىيالىزىم بۇلارنى تارىخى ۋە ئىقتىسادى مۇقەررەرلىك دەيدۇ. ئۇنىڭ ئېتىقاتلىرى پۈتۈنلەي يالغان!!!

كاپىتالىزم ۋە مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىشى مۇستەملىكىچىلىكنىڭ ھەقىقىي سەۋەبى بولالمايدۇ. ئەگەر ئۇنداق بولسا تارىختىكى مەشھۇر رىم مۇستەملىكىچىلىكىنى ئۇ قانداق چۈشەندۈرىدۇ؟

مۇستەملىكىچىلىك چوقۇم قولدا كۈچى ۋە ھوقۇقى بولغان ھەرقانداق جاھىلىيەت جەمئىيىتىنىڭ ئازغۇن ھەۋەسلىرىدىن باشقا نەرسە ئەمەس! يەنە بىر تەرەپتىن ئېلىپ ئېيتقاندا، مۇستەملىكىچىلىك مەھسۇلات ئىشلەپچىقىرىشنى بىر تەرەپ قىلىدىغان بىردىنبىر «مۇقەررەر» يول ئەمەس. تەبىئىي تىجارەت ئۇنى بىر تەرەپ قىلىشنىڭ كاپالىتى. ئىشلەپچىقىرىشنى توختىتىش بىر تەرەپ قىلىشقا «قىستايدىغان» ئېھتىياجنىڭ مەۋجۇت بولماسلىقىنىڭ كاپالىتى!

مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى كاپىتالىزم سايىسىدىكى «مۇقەررەرلىك»لەر ئىدى ياكى باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، كاپىتالىزمنى يولغا قويغان، شۇنىڭدىن كېيىنلا ئۇنىڭ نەتىجىلىرىگە ئىجازەت بەرگەن جاھىلىيەت تۈزۈمى ئاستىدىكى «مۇقەررەرلىك»لەر ئىدى. بۇلار ئاللىقاچان ھېچنەرسە ئۇنى تۈزىيەلمەيدىغان، ئۇنىڭ زوراۋانلىقىنى چەكلىيەلمەيدىغان مۇقەررەرلىككە ئايلىنىپ كەتكەن ئىدى.

ئەگەر ئىنسانلار ھەقىقەتكە تايىنىپ اللهنىڭ پرىنسىپىغا ئەگەشكەن بولسىدى، مۇشۇ ئازغۇنلۇقنى بىر قەدەم، بىر قەدەمدىن تۈزلەش ئىمكانىيىتىنى قولغا كەلتۈرگىلى، ئۇنىڭ «مۇقەررەر» نەتىجىلىرىدىنمۇ ساقلانغىلى بولاتتى.

" وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ "[50] .

«(پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقتىن ھالاك قىلىنغان) شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى ئىمان ئېيتقان ۋە (كۇفرىدىن، گۇناھلاردىن) ساقلانغان بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە، ئۇلارنى ئاسمان ـ زېمىنىنىڭ پاراۋانلىقلىرىغا مۇيەسسەر قىلاتتۇق، لېكىن ئۇلار (پەيغەمبەرلەرنى) ئىنكار قىلدى، شۇڭا ئۇلارنى ئۆز قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ھالاك قىلدۇق »

جاھىلىيەت ئۆز- ئارا گىرەلىشىپ كەتتى... مۇلۇكچىلىك جەمئىيەتتىن سىقىپ چىقىرىلدى. كىشىلەر ئۆزىنىڭ نادانلىقى ئىچىدە شەخسىي مۇلۇكچىلىك يەر شارىدىكى بۇزۇقچىلىقنىڭ ئاساسلىق سەۋەبى دەپ ئويلاپ قالدى. ھەممە نادانلىقى تۈپەيلى، بۇزۇلغىنى ۋە تۈزەشكە تېگىشلىك بولغىنى «ئىنسان» ئىكەنلىكىنى زادىلا بىلەلمىدى... ئىنسان اللهنىڭ پىرىنسىپىغا ئاساسلانمىغاندا، ئۇنىڭ ئىشلىرى ھەرگىز تۈزەلمەيدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ روھى ھەقىقىتىنى بىلەلمەيدۇ . ئۆزىنىڭ شەكىللىنىش ۋە ئېنېرگىيە ھەقىقىتىنى بىلەلمەيدۇ. ئۆزىنىڭ كائىنات ۋە ھاياتتىكى ئورنىنى بىلەلمەيدۇ.

تارىخنى جاھىلىيەت مەيدانىدا تۇرۇپ ئىزاھلىغۇچىلار شۇنداق ئويلايدۇكى، ئىنسانىنى «سانائەتلەشتۈرگىنى » دەل ئىقتىساد. ئەگەر ئىقتىساد تۈزەلسە، ئىنسان ئۆزلۈكىدىن تۈزىلىدۇ. ئىشلار «ئىچكى دۇنياغا» موھتاج ئەمەس... چۈنكى، تۇرمۇشنى ئۆز ئارزۇسى بويىچە ماگدۇرۇۋاتقان «مېخانىكىلىق مۇقەررەرلىك» مېخانىكىلىق سۈرەتتىكى مۇقەررەر نەتىجىلەرنى مەيدانغا كەلتۈرىدۇ... مۇلۇكچىلىك ئىنسانلاردىن تارتىۋېلىنغان چاغدا. پۈتكۈل دۇنيا ئىسلاھ قىلىنىدۇ.

---

[50] سورة الأعراف [96] .

بۇ ھەرگىزمۇ «بىلىش» ئەمەس! بەلكى، جاھىلىيەتچە ھاماقەتلىك! قاباھەتلىك فېئودالىزم ۋە كاپىتالىزم ئەكس تەسىر قوزغىدى. جاھىلىيەتكە خاس «رېئاكسىيەلىشىش»نىڭ يەڭگىلتەكلىك، بىر تەرەپلىمىلىك، نېرۋىدىن ئادىشىش ۋە ساراڭلىق... بەلگىلىرى پەيدا بولغاندىن باشقا روھىيەت ئامىللىرىنى ۋە روھىيەتنىڭ ھايات، كائىنات ۋە ئىنسان بىلەن مۇئامىلە قىلىش يوللىرىنى بىلمەسلىكنى كەلتۈرۈپ چىقاردى.

قانداق بولۇشتىن قەتئىي نەزەر، ئىقتىسادنىڭ ئۆزىگە خاس ئەھمىيىتى ئىنسان ھاياتىنىڭ بىرلا تەرىپى بولۇشتىن ھالقىپ كېتەلمەيدۇ. توغرا، ئۇ ئەسكىلىكتە ۋە تەسىر كۆرستىشتە بىرلا تەرەپ، ئەمما، ھاياتنىڭ ھەممىسى ئەمەس، شۇنداقلا ھاياتقا تەسىر كۆرسەتكۈچى بىرلا ئىلمىنىتمۇ ئەمەس.

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى – مەيلى غەربتىكى كاپىتالىزم ياكى شەرقتىكى كوممۇنىزم بولسۇن – ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنىڭ باشقا تەرەپلىرىنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە مۇشۇ تەرەپكە چەكتىن ئاشۇرۇپ، ئەھمىيەت بەرگەن چاغدا، ئىنسان ھاياتىدا ناھايىتى زور بۇرۇلۇشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. ئاخىرقى ھېسابتا ئۇ ئىنساننىڭ مەنىۋىيتىنى پۈتۈنلەي يوقاتتى ۋە ئۇنى ئىشلەپچىقارغۇچى ماشىنىغا ئايلاندۇرۇپ قويدى. ئۇنىڭ قىممىتى ماددىي دۇنيادىكى نەتىجىلىرى بىلەن ئۆلچەندى. ھەرگىزمۇ ئىنسانىي ئۆلچەملەر بىلەن ئۆلچەنمىدى.

بىز تۆۋەندىكى ئىجتىمائىيەت، ئەخلاق ۋە جىنسىي تۇرمۇش قاتارلىق بابلاردا سۆزلەپ ئۆتمەكچى بولغان مۇشۇ ئومۇمىيۈزلۈك بۇزۇقچىلىقلاردىن باشقا، ھازىرقى زامان جاھىلىيتى «كۆرسەتكەن» خۇسۇسىي چارە – شەخسىي مۈلۈكچىلىك يوقالغان چاغدىمۇ – ھېچقانداق نەتىجە بەرمىدى. جاھىلىيەتچىلەرنىڭ كۆڭلىدە پىرقىراۋاتقان بۇ نەتىجىنى ئۇلار ھۆزۈر ھالاۋەتنىڭ ئاچقۇچى دەپ ئويلايتتى.

بۇ ئازغۇن جاھىلىيەت ئىنسان تەبىئىتىگە ساراڭلارچە قارشى قوپتى. ئۇ بۇ ئارقىلىق شەخسىي ئىگىدارچىلىقتا يۈزلەنگەن ئىنسان تۇيغۇسىنى تارتىۋالماقچى بولدى... ھەمدە ئىگىدارچىلىقنى سۆيۈش تەبىئىي ئاڭ ئەمەس. بەلكى، فېئودالىزم ۋە كاپىتالىزم جەمئىيىتىنىڭ قالدۇقى، ئۇ ئىنسان مەۋجۇدىيىتىدىكى تۈپ ماھىيەت ئەمەس. بەلكى، دېگەنلەرنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن ئۆزۈندىن ئۇزۇن ئىلمى مۇنازىرىلەرنى قوزغىدى... ئارقىدىنلا بۇ گەپنىڭ قانائەتلەندۈرۈش كۈچىنىڭ يېتەرلىك بولماسلىقىدىن ئەنسىرەپ، مۇنازىرىدە بىر نەچچە قەدەم ئالغا ئىلگىرىلىدى ھەمدە ئىنساننىڭ ئەسلى تەبىئىتىنى پۈتۈنلەي يوققا چىقاردى.

ئېھتىمال ئۇ مۇنازىرىلەرنى ئۆزىنىڭ يىلتىزىدىن قارار قىلسا كېرەك!؟

ئۇ ماركس ، ئېنگىلىس ۋە باشقىلار ئېيتقاندەك «ئىنسان تەبىئىي مايىللىقسىز تۇغۇلدى، ئىگىدارچىلىق قىزغىنلىقى ئۇنىڭدا يوق، بولۇپ تاشلاشقا تېگىشلىك – نىجىس – ئۇرۇقلار جەمئىيەتكە چوڭقۇر يىلتىز تارتتى. دەل ئاشۇ يىلتىز ئىنساننىڭ بەختسىز بولۇشىدىكى ئاساسى سەۋەبتۇر » دېگەننى داۋا قىلدى.

بۇ جاھىلىيەتچىلەر مۇنازىرىدە كۆڭۈلگە كېچىشكە تېگىشلىك بولغان بىر نەچچە سوئالغا جاۋاب بەرمىدى. جەمئىيەت نېمىشقا شۇنداق قىلدى؟ ئاشۇ ئىشلارنى قىلغان جەمئىيەت زادى نېمە؟ ئۇ ئىنساندىن تاشقىرى بىر نەرسىمۇ؟ توغرا، بەزىدە جەمئىيەت ئىنساندىن ئايرىلغان بولىدۇ . بەزىدە جەمئىيەتنىڭ شەخسنى پەرقلەندۈرىدىغان سۈپەت ۋە خۇسۇسىيەتلەردىن باشقا، ئۆزىگە خاس سۈپەت ۋە ئالاھىدىلىكلىرى بولىدۇ .

لېكىن بۇ «ئىنسان»دىن تاشقىرى بىر نەرسىمۇ؟

مۇنازىرىدە ماركس ۋە دوركايىمنىڭ «ئومۇمىي مەۋجۇتلۇق ئۆزىنى شەخسكە تاپشۇرىدۇ ھەمدە ئۇنىڭ كۆڭلىدە ئاڭلىق ۋە ئاڭسىز ھالدا پاكلىق ۋە ناپاكلىقنى پەيدا قىلىدۇ» دېگەن داۋالىرىغا بويسۇنغاندا، كىممۇ ئىنساننى پەقەت يالغۇز

بىر شەخس ياكى ئومۇمىي يىغىندا دەپ ئېيتالايدۇ؟! ئۇ «ئىنسانىي» يىغىندا ئەمەسمۇ؟ ياكى ئۇ ئادەم بالىلىرىنىڭ سىرتىدىكى باشقا نەرسىمۇ؟...

توغرا، جاھىلىيەتچىلەر بۇ سوئاللارغا جاۋاب بەرمەستىن بەلكى، شەخسى مۈلۈكچىلىكنى ئىنسان روھىدىن ئۈزۈپ تاشلىماقچى بولدى ھەمدە ئىپتىدائى ئىنسان شەخسى مۈلۈكچىلىكنى بىلمەيتتى. مەۋجۇدىيىتى يوق ئىشلەپچىقىرىش ئامىللىرى، كوللېكتىپ ئارا كەڭرى تارقالغان پۈتكۈل ئىشلەپچىقىرىش، كوللېكتىپ ئارىسىدىكى بىر «يول» ئىدى. يېزا ئىگىلىك كەشىپ قىلىنغاندىن كېيىن، ئىنسانلار زېمىن مۈلۈكچىلىكى، ئىشلەپچىقىرىش ئامىللىرى مۈلۈكچىلىكى، قۇللۇق، فېئودالىزم ۋە كاپىتالىزم باسقۇچلىرىدىكى ئىشلەپچىقارغۇچى ئادەملەر مۈلۈكچىلىكنى قولغا كەلتۈرۈشكە ئادەتلىنىپ كەتتى دېگەننى داۋا قىلدى.

بۇ جاھىلىيەتچىلەرگە توغرا رەددىيە بېرىش ئۈچۈن «لوگىكىلىق» جاۋابتىن بىرنى بەرسەك كۇپايە!

تۈنجى ئىپتىدائى باسقۇچتا قايسى نەرسە ئىگىدارچىلىقنى قوبۇل قىلالايتتى؟

پىچاقنىڭ شەكلىدە ياسالغان تاش پارچىسىمۇ؟ ئۇنىڭ قانداق پايدىسى بار؟... كىم ئۈچۈن ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ؟ ئۇ تىرناق چىشلار پارچىلىيالمىغاندا گۆش كېسىشكە ئىشلىتىلىدۇ. بۇ گۆش ياكى بېلىققا قانداق قىلغاندا ئېرىشكىلى بولىدۇ ؟ ئەگەر ئۇ كىشىلەرنىڭ ئېھتىياجىدىن ئېشىپ كەتسە، سېسىپ بۇزۇلۇشقا باشلايدۇ. ئۇنى قايتا يېگىلى بولمايدۇ. ئۇنداقتا نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭ ئېغىزى پېچەتلىنىپ ساقلىنىدۇ؟

ئۇنداقتا، ئىگىدارچىلىق ئەمەلىيىتى تۈپتىن خاتادۇر. چۈنكى، بۇ يەردە ئىگە بولىدىغان نەرسە يوق . بۇنداق بولۇشى ئىنساننىڭ مۈلۈكچىلىك ھىسسىياتلىرىدىن خالىي بولغانلىقىدىن ئەمەس... ئەگەر ئۇنداق بولمىسا ئاشۇ جاھىلىيەتچىلەر ئىنتىلىش بۇ ئىپتىدائى جەمئىيەتتە قايسىبىر نەرسىگە ئىگە

بۇلۇش كۈچىگە ئىگە ئەمەس ئىدى دېگەننى ئىسپاتلىيالىدىمۇ؟ «ئايالغا» ئىگىدارچىلىق قىلىش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ۋەھشىيانە تالاش-تارتىش بولمىدىمۇ؟... تەڭداشسىز گۈزەل دەپ قارالغان ئايالLارنى ئۆزىنىڭ قىلىۋېلىش ئۈچۈن قەبىلە باشلىقى ياكى باتۇر يىگىتلەر باشقىلارغا كۈچ كۆرسەتتىمۇ ئەمەسمۇ؟

قەبىلە ئاقساقىلى باشقىلار ئىگە بولالمىغان بىر دانە پەي بىلەن بولسىمۇ، باشقىلاردىن پەرقلىنىدۇ. باشقىلارنىڭ ئۇنى بېشىغا (باش كىيىمگە) تاقىۋېلىشىنى چەكلەيدۇ.

 توغرا، بۇلار گەرچە ئادەتتىكى مۇلۇكچىلىك بولسىمۇ، ئىشقىلىپ بەربىر «مۇلۇكچىلىك» ئاشۇ ئىپتىدائى زاماندىكى كىشىلەرنىڭ سەۋىيەسىگە، ئۆز ئىمكانىيىتىدە قولغا كەلتۈرگەن نەرسىنىڭ مىقدارىغا يارىشا «شەخسى» مۇلۇكچىلىك!

ئۇلار تەرەققىي قىلىپ روھى جەھەتتىن خېلىلا پىشىپ يېتىلدى. ئۇلارنىڭ ماددىي ئىمكانىيىتى زورايدى. ئىلمى ئىقتىدارى يۇقىرى چەككە يەتتى. ئۇلار زېمىن ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئامىللىرىغا كەڭ دائىرىلىك ئىگىدارچىلىق قىلدى. ئۇلار ئېغىپ كەتتى...

ئۇلارنىڭ ئازغۇنلۇقى ھەرگىزمۇ ئىگىدارچىلىق قىلغانلىقى ئۈچۈن ئەمەس ئىدى. چۈنكى، ئۇلار بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۆزلىرىنىڭ روھى، ماددىي ۋە ئىلمى سەۋىيەسىنىڭ دائىرىسىدە ئىگىدارچىلىق قىلغان ئىدى.

ئۇلارنىڭ ئازغۇنلۇقى ھەرگىزمۇ ئۇلار زېمىن مۇلۇكچىلىكى ۋە ئىشلەپچىقىرىش ئامىللىرى مۇلۇكچىلىكنى بىلگەن ۋاقىتتىن باشلانمىدى. چوقۇم ئازغۇنلۇق ئىنسانىيەتكە چاپلاشقان قەدىمى ئاپەتتۇر.

ئۇلار ئايالغا ئىگىدارچىلىق قىلىش ۋە قەبىلە باشلىقى بۇلۇش ئۈچۈن تالاش-تارتىش قىلغان ۋاقىتتا... باش كىيىمنى ياساپ باشقىلاردىن ئالاھىدە

بولىدىغان ئاشۇ بىر تال «پەي»گە كىم ئىگىدارچىلىق قىلدى؟... ئۇلار بۇنىڭ ھەممىسىنى جىسمانىي كۈچكە تايىنىپ قارار قىلدى. كىم غالىب بولسا ھوقۇق شۇنىڭغا مەنسۇپ بولىدۇ .

ئەنە ئاشۇ بىر ئېغىش بولدى. ئىنسانلار زورلۇق قىلىپ، ئاخىردا ھەممىگە ئىگىدارچىلىق قىلىدىغان بىر پەسكەش «ئارزۇ» بولدى. بۇ «پەسكەش ئارزۇ» ئىنسانىيەت باشلانغاندىن تارتىپ، ئۇيئۇچۇق ئازغۇنلۇق ئىدى.

ئازغۇنلۇق ھەر قانداق ۋاقىتتا مۇقەررەر كۈچ بولالمايدۇ... شۇنداقلا ئىنسانىيەتنىڭ تۈنجى سۈرتى ھەم بولالمايدۇ... بەلكى، ھەققانىيلىق تۈپتۈز ھالدا يۈز بەرگەندەك، ئازغۇنلۇقمۇ قانداقتۇر بىر ۋاقىتتا يۈز بېرىدىغان ئىنسانىي «ئېھتىماللىق»تۇر.

قايسىبىرى بولمىسۇن، ئەسلى ئىنسان تەبىئىتىگە قايتىدۇ. بۇ تەبىئەت ھىدايەت ۋە زالالەتنى قوبۇل قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولۇپ ، ئۇ ئۆزى ئېرىشكەن «يولىيورۇق » ياكى ئۇنىڭغا قارىتىلغان «يۈزلىنىش»نىڭ تەسىرى بويىچە... تۈزلۈكنى قوبۇل قىلغاندەكلا ئەگرىلىكنىمۇ قوبۇل قىلىۋېرىدۇ.

دېمەك، تارىخى ماتېرىيالىزىمچە ئىزاھات داۋا قىلىپ «شەخسى مۈلۈكچىلىك يېزا ئىگىلىك»نىڭ كەشىپ قىلىنىشى بىلەن باشلاندى. «بۇ مۈلۈكچىلىك ئازغۇنلۇقنىڭ سەۋەبى» دەۋاتقان ئەپسانە... ئۇ ئىنسان تەبىئىتىنى چۈشەنمەيدىغان نادان، جاھىلىيەت ئەپسانىسىدۇر.

بىز پۈتكۈل تارىخ جەريانىدا شەخسى مۈلۈكچىلىكنى ئۇچراتتۇق . ئۇ ھەرگىزمۇ ئازغۇنلۇققا باشلاپ بارىدىغان يول بولمىدى. بەلكى، ياخشى يولغا يۈزلەنسە بىنا قىلىش، ئاكتىپچانلىق ۋە ئىلگىرىلەشنىڭ ئېلمىنتىغا ئايلىنىدىغان، يامان يولغا يۈزلەنسە بېقىنىش، پارچىلاش ۋە ۋەيران قىلىشنىڭ ئېلمىنتىغا ئايلىنىدىغان بىر ئۆزگىرىشچان ۋەزىيەت بولدى.

شەخسى مۈلۈكچىلىك – تەبىئىي ھالدا- فېئودالىزم ۋە كاپىتالىزمغا ئېلىپ بارمىدى. بەلكى، بۇنىڭغا ئېلىپ بارغىنى «پەسكەش ئارزۇ» بولدى. بۇ «پەسكەش ئارزۇ» مۈلۈكچىلىكنى ئىنسانلارنى قۇل قىلىش ۋە ئۇلارغا ھۆكۈمرانلىق قىلىشنىڭ يولىغا ئايلاندۇرۇۋالدى. ئىنسانىيەتنىڭ ئازغۇنلۇقى قەدىمكى دەۋردىن باشلانغان ئىدى.

ماركسىزم جاھىلىيتى – بۇرژۇئچىلىق ياۋروپا جاھىلىيتىدە ياشاۋاتقان «ئىنسان»غا ئەمەس، بەلكى، شەخسى مۈلۈكچىلىككە يوشۇرۇنغان دېگەن گۇمانغا ئاساسلىنىپ – شەخسى مۈلۈكچىلىكنى تارتىۋالدى. بىراق، يىرىم ئەسىردىن بۇيانقى بۇ تەجرىبىنىڭ ئەمەلى نەتىجىسى قانداق بولدى؟ ماركسىزم جاھىلىيتى شەخسى مۈلۈكچىلىكنى تارتىۋالغاندىن كېيىن، ھۆكۈمرانلىق «ئارزۇسىنى» تۈگىتەلىدىمۇ؟!...

بىز بۇ ھەقتە سۆزلىمىسەكمۇ بولىدۇ . چۈنكى، خورشۇپ سۆزلەپ بولدى. سابىق داھىي (ستالىن) ئۆلگەندىن كېيىن، ئۇ ھەقتە سۆزلەپ مۇنداق دېدى: «ناھايىتى ئېنىقكى، ئۇ تارىختىكى ئەڭ قاباھەتلىك دىكتاتورنى شەكىللەندۈرگەن قانخور جاللات ئىدى»

شەخسى مۈلۈكچىلىك يوقالدى. بىراق، اللەنىڭ پىرىنسىپى بىلەن ماڭمايدىغان ئاشۇ جاھىلىيەتچى «ئىنسان»دىكى يوشۇرۇن ئازغۇنلۇق ساقلىنىپ قالدى.

بۇ ئازغۇنلۇقنىڭ نەتىجىسى بىز يۇقىرىقى (سىياسەت) بابىدا سۆزلەپ ئۆتكەن ئەنە شۇنداق قاباھەتلىك دىكتاتۇرا بولدى. ئۇ مۇقەددەس، زالىم، ۋەھشىي قانخور – داھىي دىكتاتورىسى بولسۇن ياكى تۈزۈم دىكتاتورىسىنىڭ ئۆزى بولسۇن، ئوخشاشلا ئىنسان مەۋجۇدىيتىنى تارتىۋېلىپ، بىر لوقما نان ئۈچۈن ئۇلارنى «دۆلەت»تە ئەكس ئەتكەن زالىم ھاكىمىيەتكە ياكى ئۇلارنىڭ قولىغا مەركەزلەشكەن ھوقۇقتا قۇل قىلىپ بەردى.

مانا مۇشۇ جاھىلىيەتتىكى ئارىلاشما بۇزۇلۇشتۇر.

ئىقتىسادى ئېلمىنتىنىڭ پۈتكۈل ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنى بويسۇندۇرۇشتىكى ۋە ئىنسانىنىڭ ئەسلى «ئومۇمىي » ھەقىقىتىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشتىكى بۇزۇلۇشتۇر. بۇخىل بۇزۇلۇش ئىقتىسادنىلا ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ، بەلكى ئىنساندا مەۋجۇت بولغان جىسمانىي، ئەقلى ۋە روھى ئاكتىپچانلىقنىڭ ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئىگىدارچىلىق قىلىش يولىدىكى بۇزۇلۇشتۇر... بۇ خىل ئىگىدارچىلىقنى غەرب كاپىتالىزىمچىلىرى قىلىۋاتقاندەك قايسى خىل سۈرەت، قايسى خىل چەكتە يولغا قويسۇن ياكى كوممۇنىزىمچىلار قىلغاندەك پۈتۈنلەي ئەمەلدىن قالدۇرسۇن، بەرىبىر ئوخشاش. كوممۇنىزم پىرىنسىپ جەھەتتىن رېئاللىقنىڭ – ئىنسان تەبىئىتىنىڭ رېئاللىقىنىڭ – بېسىمى ئاستىدا ماركسىزىم، لېنىنىزم تەرىپىدىن قارار قىلىنغان ئاساسى يۆنىلىشلەردە مۇراجىئەت قىلىشقا مەجبۇر بولۇپ ، قىسمەن شەخسىي مۈلۈكچىلىككە ۋە ئىش ھەققىنىڭ پەرقلىق بولۇشىغا ئىجازەت بەرگەن بولسىمۇ، بىراق، ئۇ خورشوپ ئېيتقاندەك، يېقىن كەلگۈسىدە ئۇنىڭ مەغلۇبىيىتى ئىسپاتلانغاندىن كېيىن، دېھقانچىلىق مەيدانلىرىدىكى ئومۇمىي مۈلۈكچىلىكنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشى مۇمكىن.

بۇ ئازغۇن ئىنسانىيەت توغرا يولدا مېڭىشنى ئىرادە قىلغان چاغدىكى بىردىنبىر ئۇسۇل، بۇ ئىككى بۇزۇلۇش بىر-بىرىنى تاشلىۋەتمەستىن بىللە مېڭىشى كېرەك. ئەگەر ئۇ ئىككىسىنى مەيدانغا كەلتۈرگەن ئەسلى «ئۇلنى» تۈزەتمىگەندە، بۇ ئىككى خىل بۇزۇلۇشنى ھەرگىز تۈزەتكىلى بولمايدۇ.

بىردىنبىر ماھىيەتلىك ئۇسۇل ئىگىدارچىلىق قىلىش يولىنى ئۆزگەرتىش كېرەك! ھاماقەت كوممۇنىزم يوقىتىۋەتكەندەك، ئۇنى بىر پۈتۈن تارتىۋېلىشقا ۋە ياكى ئەخمەق كاپىتالىزم قىلغاندەك چەكلىمىسىز كۆرۈنۈشتە يولغا قويۇشقا ھەرگىز بولمايدۇ.

رېئال دۇنيادا ئىنسانىيەت ھاياتىدىكى ئىقتىسادنىڭ ئورنىنى ئۆزگەرتىش كېرەك. پۈتكۈل ھاياتقا ماددىي ۋە ئىقتىسادى قىممەت نۇقتىسىدىن نەزەر سېلىنماستىن، بەلكى، ئىقتىساد ئۆزىنىڭ توغرا ئورنىدا – ئىنساننىڭ بىر تەرىپىدە – قويۇلۇشى كېرەك! ئىنسان ئىقتىسادنى كونترول قىلىشى ۋە ئىقتىسادى تۈزۈملەرنى ئىنساننىڭ روھى مەۋجۇدىيىتىگە ئۇيغۇنلاشتۇرۇش كېرەك! بۇ ئەسلى مەۋجۇدىيەتنى دارۋىنىزم جاھىيلىتى نەزەردىن ساقىت قىلىۋېتىپ، ئىنساننى ھايۋانلار دۇنياسىغا چۈشۈرۈپ قويۇش پاجىئەسى كېلىپ چىقتى.

ئاددىي قىلىپ ئېيتقاندا، ئىنسانىيەت جەزمەن اللەنىڭ پرىنسىپىغا قايتىش كېرەك.

ئىجتىمائىيەتتىكى بۇزۇقچىلىق

شەخس ۋە جەمئىيەت ئوتتۇرىسىدىكى ئىجتىمائىي پەن تەتقىق قىلىۋاتقان ئاساسلىق تېمىدۇر.

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى سىياسەت ۋە ئىقتىسادتا بۇزۇلغاندەك، شەخس ۋە جەمئىيەت ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت قارىشىدا ۋە بۇ قاراشنى رېئال دۇنياغا تەتبىقلاشتا ئوخشاشلا بۇزۇلدى. بۇنداق بولۇشى سىياسەت، ئىقتىساد ۋە ئىجتىمائىيەت ماھىيەتتە بىر- بىرى بىلەن چەمبەرچاس باغلانغان.

بىز يۇقىرىدا سىياسەت بىلەن ئىقتىساد ئوتتۇرىسىدىكى مۇكەممەل رېئاكسىيەلىشىشنى كۆردۇق. ئەمدى ھازىر ئۇلارنىڭ ئىجتىمائىيەت بىلەن بولغان رېئاكسىيەلىشىشنى كۆرىمىز... بىز بۇنىڭدا ھەرگىزمۇ جەمئىيەت سۈرىتىنى بىر تەرەپتىن ئىقتىساد سىزىپ بەرسە، بىر تەرەپتىن جەمئىيەت سىزىپ بېرىدۇ... دەپ قارايدىغان ماتېرىيالىستىك جاھىلىيەت قاراشلىرىغا ئاساسلانماستىن، بەلكى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئىنسانىي مەۋجۇدىيەتنىڭ كۆرۈنۈشلىرى، ئۇ «ئىنسان»دىن ئىبارەت بىر گەۋدىنىڭ مەۋجۇدىيىتىدىن كېلىپ چىققانلىقى ئۈچۈن ئۆز-ئارا چەمبەرچاس باغلانغان... دەيدىغان توغرا قاراشقا ئاساسلىنىمىز.

بىز يۇقىرىدا ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ شەخس ۋە جەمئىيەت ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى بۇزۇقچىلىقنى كۆرسىتىپ ئۆتتۇق. بۇ بۇزۇقچىلىق ئەمەلىيەتتە ئىنسان روھىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى بۇزۇقچىلىق ۋە اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن ئېغىپ كېتىش سەۋەبلىك تەڭپۇڭلۇق تۇيغۇسىنى يوقىتىپ قويۇشتىن كېلىپ چىققان.

جاھىلىيەت تەسەۋۋۇرىدىكى شەخس ۋە جەمئىيەت...

شەخس ئۇستىگە قۇرۇلغان ئىجتىمائىي تۈزۈم ئۇنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى گەۋدىلەندۈرىدۇ. ئۇنى گەۋدىلەندۈرۈشتە چەكتىن ئاشۇرۇپ، چەكلىمىسىز مۇقەددەس شەخسكە ئايلاندۇرۇۋېتىدۇ... بۇ مۇقەددەس شەخس كۆڭلى تارتقاننى قىلىدۇ... ۋاستە تاللىماستىن خالىغانچە ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ. ئىدىيە، ئېتىقاد، ئەخلاق ۋە ئەنئەنىلىرىنى خالىغانچە تاللايدۇ. جەمئىيەت ئۇنىڭغا قارشى چىقىپ «بۇ خاتا» ، «بۇ توغرا» دېمەيدۇ. ئۇنداقتا جەمئىيەت دېگەن نېمە؟ جەمئىيەتنىڭ شەخسنى يېتەكلەشتە قانداق مەجبۇرىيىتى بار؟ دېمەك جەمئىيەت بىر «ئىلاھ» شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ كۆڭلى تارتقاننى قىلىدۇ . شەخس ھاكىمىيەتكە بويسۇنغۇچى قۇلدۇر.

ھەر ئىككى تۈزۈمنى ياقلىغۇچىلار شۇ تۈزۈمنىڭ «ئىلمى»ئاساستا تۈزۈلگەنلىكىنى داۋا قىلىدۇ.

بۇ ھەرگىزمۇ مۇشۇ گۇماننىڭ بۇزۇقلۇقىنى ياكى مۇشۇ گۇمان ئاساسلانغان «ئىلىم»نىڭ بۇزۇقلۇقىنى كۆرسەتمەيدۇ... چۈنكى، بۇ ئىككىسى تامامەن بىر-بىرىگە قارشى ئىككى ۋەزىيەت بولۇپ ، ئۇلار ئوتتۇرىسىدا نە سۈلھى، نە چۈشىنىش، نە ئۇچرىشىش يۈز بەرمەيدۇ... ئۇنداقتا بۇ ئىككىسى قانداقمۇ بىرلا ۋاقىتتا توغرا بولىدۇ ؟... ئىككىسىنىڭ بىرى ياكى ھەر ئىككىسى خاتا بولۇشى كېرەك.

مانا بۇ ھەقىقىي ماھىيەت!

مۇقەددەس شەخس ئەپسانىسى گۈللىنىش دەۋرىدىن باشلاپ ياۋروپا قولغا كەلتۈرگەن «تەرەققىيات»تىن كېلىپ چىقتى!

ئوتتۇرا ئەسىر جاھىلىيىتىدە ياۋروپالىقلار ھەر قانداق ئىنسان مەۋجۇدىيىتىگە بېسىم بولىدىغان قاباھەتلىك بېسىم ئاستىغا چۈشۈپ قالغان ئىدى. چېركاۋلار ۋە دىندارلار ئۇلارنىڭ گەدىنىگە مىنىپ، ئۇلارنى ئېزىدىغان ھوقۇقلارنى

بەلگىلەيتتى... «ئىنسان» پەرۋەردىگارى بىلەن بىۋاستە ئۇچرىشىش ھوقۇقىغا ئىگە بولالمايتتى. بەلكى، پوپلار ۋە ئېپىسكوپلارغا تايىنىش ئارقىلىق ئاندىن بۇ مەقسەتنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولاتتى. ئىنسان پوپ ياكى روھانىيلارنىڭ ئىلكىگە ئۆزىنى تاپشۇرمىغىچە، ھەرگىزمۇ اللەنىڭ مەغپىرىتى (كەچۈرۈم)گە بىۋاستە ئېرىشەلمەيتتى. ئەگەر پوپ ياكى ئېپىسكوپلار ئىگە بولمىسا، خاتالىقنى ئېتىراپ قىلىش مۇكەممەل بولمايدۇ. ئۇنىڭ ھېچقانداق تەسىرى بولمايدۇ... شۇنداق قىلىپ، ئىنساننى شەخسى مەۋجۇدىيتىنىڭ اللە بىلەن بىۋاستە ئۇچرىشىش ھوقۇقىنى ئىنساندىن پۈتۈنلەي ئېلىپ تاشلىدى.

خوجايىنلار كىشىلەرنىڭ ئۆشنىسىگە باشقا بىر يۈكنى ئارتتى... ئۇلار جەمئىيەتتىكى يۈكى تولىمۇ ئېغىرلاپ كەتكەن يېگانە كىشىلەر بولۇپ قالدى. ئېغىرلىق خەلق ئاممىسىنى تەشكىل قىلىدىغان بۇ ئاددىي «تاش»لارنىڭ ئۈستىگە چۈشۈۋاتاتتى... خەلقنىڭ مەجبۇرىيىتى بار، ئەمما ھوقۇقى يوق ئىدى. ئومۇمىي خەلقنىڭ بىر ئەزاسى بولغان «شەخس »نىڭ مەۋجۇدىيىتى بولمايتتى. ئۇ بىرەر نەرسىگە ھەقىقىي ئىگىدارچىلىق قىلالمايتتى. چۈنكى، فېئودالىزم بىردىنبىر ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى ئىدى. شەخس ئۆز مەۋجۇدىيىتىدە شەيئىلەر بىلەن بىۋاستە ئەركىن مۇئامىلە قىلالمايتتى. دۆلەت بىلەن ئۇچرىشالمايتتى. چۈنكى، دۆلەت ئۇنى ئالدىغا چىقىرىش ياكى ئارقىغا چېكىندۈرۈش، ئۇنىڭ مەۋجۇدىيىتى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ياكى ئەمەلدىن قالدۇرۇش ھوقۇقىنى چاڭگىلىغا ئېلىۋالغان فېئودالىزمغا تايانمىسا ئۇ «شەخس »نى تونۇيالمايتتى.

شۇ سەۋەبتىن پوپ ۋە روھانىيلار شەخس ۋە ئۇنىڭ اللە بىلەن بولغان بىۋاستە مۇناسىۋەتلەر ئوتتۇرىسىدا توسقۇنلۇق قىلغاندەك، فېئودالىزم شەخس ۋە ئۇنىڭ دۆلەت بىلەن بولغان بىۋاستە مۇناسىۋتى ئوتتۇرىسىدا توسقۇنلۇق قىلاتتى. شەخسنىڭ سىياسىي ھوقۇقى، تۇرمۇش كاپالىتى، سوت قىلىش كاپالىتى دېگەندەك ھېچقانداق كاپالىتى بولمايتتى. ئۇنىڭدىن باشقا فېئودالىزم تۈزۈمى

– ياۋروپادا مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتقان جاھىلىيەت سۈرىتى بىلەن – رەھبەرلىكنى چاڭگىلىغا ئېلىۋالغان پومپىشچىكلاردىن باشقا ھېچقانداق شەخسنىڭ مەركىزى نۇقتا قىلمايدۇ. ئاللىقاچان پىچەتلىۋېتىلگەن ئۆزگەرمەس سۈرەتكە ئىگە، بەلكى، ھېچقانداق ئالاھىدە، مۇستەقىل، شەخسى مەۋجۇدىيىتى بولمىغان شەخسلەر توپىنى ئاساسى مەركەز قىلىدۇ.

ھايات يۈز يىللاردىن بىرى قىلچە ئۆزگەرمىگەن يېزىلاردىكى سىېسىق سۈغا ئوخشايتتى. شەخسلەر كېلىپ كېتەتتى... گويا ھېچكىم كېلىپ كەتمىگەندەك... شۇ سەۋەبتىن شەخس ئۆز مەۋجۇدىيىتى ھېس قىلالمايتتى ھەمدە ئاڭلىق تۈردە بويسۇنماستىن بەلكى، جۇۋازغا قاتقان كالىغا ئوخشاش قارىغۇلارچە بويسۇندىغان ئۆرپ-ئادەتلەر كەينىدىن تىنماي قوغلايتتى.

ياۋروپانىڭ ئەھلى سەلىپ ئۇرۇشىدا بىر قېتىم، ماراكەش ۋە ئىسپانىيەدىكى ئىسلام ئۇنىۋېرسىتېتىدا بىر قېتىم ئىسلام دۇنياسى بىلەن سۈركىلىشىدىن كېيىن، ياۋروپادىكى گۆللىنىش ئاشۇ سىېسىق سۇغا ئوخشاش ھاياتنى قايتا تىرگۈزدى.

ئىنسانلار ئۇنىڭ ئاستىدا چەيلەنگەن ئېغىر يۈكلەرنى ئۆشنىسىدىن چۆرۈپ تاشلىماقچى بولدى. ئۇلار چۆرۈپ تاشلىماقچى بولغان تۇنجى يۈك چېركاۋلار ۋە دىندارلار ئىدى.

ئۇلار چېركاۋلاردىن ۋە ئىلاھ نامى بىلەن كىشىلەرنى ئېزىۋاتقان چېركاۋ ئىلاھىدىن قۇتۇلۇش ھەمدە ئابىد بىلەن مەبۇد بىۋاستە ئۇچرىشالايدىغان «يېڭى ئىبادەت»نى بەرپا قىلىش ئۇچۇن «تەبىئەت ئىبادەتخانىسى» غا كىرىپ كەلدى.

بىز بۇ يەردە تارىخنى ئاقلىماستىن، بەلكى، تەبىئىلا تارىخنى تەكشۈرىمىز. بىز بۇنىڭدىن ئىلگىرى كۆرستىپ ئۆتكىنىمىزدەك، چېركاۋ ئىلاھىنى تەبىئەتكە چوقۇنۇشقا ئۆزگەرتىشنىڭ ھېچقانداق «مەنتىيقىلىق» «ئىلمى»

پاكىتىنى تاپقىلى بولمايدۇ. ئۇ پەقەت دەلىلگە ئاساسلانمىغان ئازغۇن روھى پاناگاھتۇر... ئىنسانلار ساختا چېركاۋ ھۆكۈمرانلىقىنى ئاغدۇرۇپ تاشلىغان ۋاقىتتا، ھەرگىزمۇ اللەنى قويۇپ ئىبادەت قىلىدىغان يەنە بىر ساختا يېڭى ئىلاھنى ياراتماستىن ، بەلكى، ھەقىقىي اللەغا ئىبادەت قىلىشقا قايتىشى كېرەك ئىدى.

ئۇلار خوجايىنلار سىنىپىدىن ئىبارەت فېئودالىزمنىڭ ئېغىر يۈكىنى چۆرۈپ تاشلاشقا باشلىدى.

فرانسىيە ئىنقىلابى مۇشۇ ئىنقىلابنىڭ يىغىندىسى بولۇپ ، بۇ ئىنقىلاب ياۋروپالىقلارنىڭ ۋە فرانسىيەلىكلەرنىڭ يولىدىكى جان ئالغۇچى مۈلۈكچىلىككە ۋە پومېشچىكلارغا پۇرسەت يارىتىپ بەردى.

«شەخس » مەۋجۇتلۇقىنى ھېس قىلىشقا باشلىدى...

لېكىن، ئۇ - اللەنى تونۇمايدىغان مۇشۇ جاھىلىيەت ئىچىدە – ئۆز مەۋجۇدىيىتىنى توغرا ھېس قىلىشنى كۈتۈپ باقمىغان ئىدى.

مەسىلەن: ئۇ ئىلگىرى پوپلارنىڭ ۋاستىسى بولمىغاندا، ياراتقۇچى بىلەن بىۋاسىتە ئۇچرىشىشقا پېتىنالمىغان ئىدى. مانا بۈگۈن ئۇ چېركاۋلارغا پۈتۈنلەي ئارقىسىنى قىلىپ، ئۆشىنىسىگە مىنىۋالغان پوپلار، روھانىيلار ۋە «ئىلاھلارنى» چۆرۈپ تاشلىدى.

بىراق، ئۇ ئۆز جەمئىيىتىدە كەڭرى تارقالغان ئەنئەنىلەرنى پەرقلەندۈرۈپ ، قايسىسىنىڭ مەڭگۈلۈك قىممەتكە ئىگە ئىكەنلىكىنى بايقاپ، ئۇنىڭغا بولغان ئىشىنىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ، مۇشۇ ئەمەلىيەت جەريانىدىكى پەرقلىق ئوبرازنى قولغا كەلتۈرۈشكە قىلچە ئۇرۇنۇپ باقمىدى. بەلكى، ئۆز دەۋرىدىكى ئومۇمىي ئەخلاق ۋە ئەنئەنىلەرنى پۈتۈنلەي يوقىلىدىغان نەرسە... ئەمەلىيەتتە يوقىلىشى كېرەك دەپ قاراپ، ئۇنىڭدىن بىر پۈتۈن يۈز ئۆرۈدى.

شۇنداق قىلىپ بۇ ساراڭلارچە ئىنقىلابتا ئەقىل ئىشقا سېلىنمىدى. ئۇلار ھاياجان ئىچىدە ئۆشىنىسىدىكى ھەممە يۈكنى تاشلاپ، يەڭگىل ھالدا مېڭىپ كەتتى.

سانائەت ئىنقىلابى قالدۇق بىنالار ئۈستىگە كېلىپ قالدى. بۇ ئىنقىلاب ھەممە ئىشتا جەمئىيەت سورتىنى بىر پۈتۈن ئۆزگەرتىۋەتتى. ئەمگەك ئىنسان شەخسىيىتىنى «گەۋدىلەندۈرۈش»تىكى ئەڭ مۇھىم ئامىل ئىدى. ئىشچىلار يېزىدىن تارقاق، تونۇشمىغان ۋە ئۆز-ئارا باغلانمىغان ھالدا كەلدى. ئۇلار شەھەردىمۇ ئەنە شۇنداق تارقاق ئولتۇراقلاشتى. ئۇلار پەقەت خىزمەت كەسپداشلىقى ئىچىدە ئۇچرىشىدۇ... لېكىن، يېزىدىكى دېھقان ۋە ئۇنىڭ ھەمراھى (قوشنىسى) ئوتتۇرىسىدىكىدەك زىچ مۇناسىۋەت ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا مەۋجۇت بولمايدۇ. چۈنكى، ئۇ يەردە كىشىلەر بىر-بىرى بىلەن تونۇش، ئۆز-ئارا ھەمكارلىشىدۇ. يېقىنلىق، قۇدا- باجىلىق، قوشنىدارچىلىق داۋاملىق ئۇچرىشىش ۋە روھى جەھەتتىن ئۇلارنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى بىر پۈتۈنلۈككە ئىگە قىلىدىغان ئورتاق ئەنئەنىلەر ھامان ئۇلارنى بىر-بىرىگە باغلاپ تۇرىدۇ. ئۇلار بىر-بىرى بىلەن ھېس-تۇيغۇ ۋە ئىدىيە ئارقىلىق تونۇشقان ھالدا ئۇچرىشىدۇ. بەلكى، ئۇلار ئائىلىسىز تارقاق كەلدى... يېزىنى تاشلاپ كەلگەن بۇ تۇنجى ئەۋلاد ئىشچىلار شەھەر يوللىرىدا لاغايلاپ يۈرەتتى. چۈنكى، ئۇلار ئۆزلىرى ياشاۋاتقان مۇھىتتىن خاتىرجەم بولغانغا قەدەر ئۆيدىكىلىرى بىلەن بىللە كەلمىگەن ئىدى. ئىشچىلارنىڭ كۆپىنچىسى تېخى توي قىلمىغان، ھىسياتى ئۇرغۇپ تۇرىدىغان ياشلار ئىدى.

شۇنداق قىلىپ، شەھەردىكى ھەر بىر ئىنسان ئۆزىنىڭ تەڭداشسىز شەخسىيىتى بىلەن ئومۇمي مۇناسىۋەتكە قارىغاندا تېخىمۇ كۆپ نەرسىلەرنى ھېس قىلدى.

ئاياللار ئەمگەككە قاتناشتى...

ئۇ ئۆز شەخسىيىتى بىلەن يۈقىرىقىلارنى ھېس قىلدى.

بۈنىڭدىن ئىلگىرى ئۇلارغا تولىمۇ سەل قارالدى. ئۇنىڭ ئورنى يوق ۋە مۇستەقىللىقى يوق ئىدى... ئۇ ئىقتىسادى، روھى، ئىدىئۇيي يوللاردا ۋە باشقا ئىشلاردا پەقەت ئەرگە ئەگىشىپلا ياشايتتى. ئۇ ئۆز ئىشلىرىنى ئۆز ئىدىيەسى بىلەن ئەمەس، بەلكى، دادىسى، قېرىندىشى ياكى ئېرىنىڭ ئىدىيەسى بىلەن ئويلىنىشقا مەجبۇر ئىدى. ئۇ ئۆزىگە ياكى باشقىلارغا مۇناسىۋەتلىك جەمئىيەت ئىشلىرىدا پىكىر قىلالمايتتى. پىكىر قىلدى دېگەندە، تەييارلانغان، پۈتكەن ۋە ئاخىرلاشقان ئىشلارنى ئەرلەردىن ئاڭلاپ پىكىر قىلاتتى. ئۇ ھەمكارلىق ياكى تەشكىللەشكە قاتناشمايتتى. ئۇ بىرەر مۈلۈككە ئىگىدارچىلىق قىلىپ، بۇ مۈلۈكنى ئۆزى خالىغانچە بىر تەرەپ قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە ئەمەس ئىدى. ياۋروپا ئوتتۇرا ئەسىر جاھىلىيىتىدە، ئىشلار ھەقىقەتەن شۇنداق ئىدى. ھەممىگە ئەرلەر ئىگىدارچىلىق قىلاتتى. ئاياللار بولسا مۇئەييەن ئەنئەنە ئىچىدە ياشايتتى. ئۇلارغا چۈشۈۋاتقان بېسىم ئەرلەرگە قارىغاندا نەچچە ھەسسە كۈچلۈك ئىدى ۋە ياكى كۆپلىگەن ئىشلاردا يالغۇز ئاياللارلا قىينىلىشقا مەجبۇر ئىدى... بۇ ئەنئەنىلەرنى ئاڭسىز ھالدا قوبۇل قىلاتتى. مەيلى رازى بولسۇن ياكى نارازى بولسۇن، بۇ ئىشلار ئالدىنئالا پۈتۈۋېتىلگەن ئۆزگەرمەس «تەقدىرچىلىك» تۈسىنى ئالغان ئىدى. ئاياللار ئويلانغانسېرى ئۇلارنىڭ روھى دۇنياسىدا ئىنقىلاب پارتلىدى!

مانا ئەمدى ئۇ بىرمۇنچە مۈلۈكلەرگە ئىگىدارچىلىق قىلدى. ئۇنىڭ قولىدا پۇلى بار. ئۇ بىۋاستە ھەم خالىغانچە ئۇنى بىر تەرەپ قىلىدۇ.

ئۇ ئۆز شەخسىيىتىگە زاۋۇت، ماگىزىن ۋە يوللاردا جەمئىيەت بىلەن بىۋاستە مۇئامىلە قىلدى.

ئاياللار گەرچە ئەرلەرنىڭ تەڭدىشى بولمىسىمۇ، بىراق يەنىلا ئەرلەر بىلەن مۇئامىلە قىلدى. ياكى – پەقەت بولمىغاندا – ئىلگىرىكى مەۋجۇدىيىتى يوق

«ئەگەشمىچىلىككە» ئىككىنچى قايتىپ كەلمىدى. ئۇ ئەرلەرنىڭ دەرىجىسىگە يېتىشكە ۋە ئۇنىڭدىن ھوقۇق تارتىۋېلىشقا ئۇرۇنىدىغان بىر «مەخلۇق»قا ئايلاندى.

ئاشۇلارنىڭ ھەممىسىدە ئاياللار بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئېرىشىپ باقمىغان «كىشىلىك ھوقۇق»نى گەۋدىلەندۈردى.

باللار ئوتتۇرىغا چىقتى...

ئاستا-ئاستا بۇ كىچىك باللارنىڭ «شەخسىيتى » گەۋدىلەندى. ئۇلار بۇ شەخسىيەت «مۇستەقىللىق»گە ئۆسمۈرلۈك دەۋرىدىن باشلاپ ئىشلەش مۇشەققىتىدىن ۋە ئۇلارنىڭ قولى ئارقىلىق ئورۇندىلىدىغان ئازغىنە ئەمگەكتىن ئېرىشتى.

بۇ شەخسىيەتتە زور خەتەرلىك ئازغۇنلۇق مەۋجۇت...

ئۇ تەبىئىيلا مۇقەررەرلىك ئەمەس... شۇنداقلا، شەخسىيەتنىڭ ئازغۇن بۇلىشمۇ مۇقەررەرلىك ئەمەس. چۈنكى، ئۇ ساغلام ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنىڭ ئەسلى پارچىسى. لېكىن، ئۇنىڭ ئېغىپ كېتىش سەۋەبى: ئۇ اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن يىراقلاشقان جاھىلىيەت تۈزۈمى ئاستىدا تۇغۇلغانلىقى ۋە بىر نەچچە ئەسىرلەردىن بىرى فېئودالىزم پەيدا قىلغان شەخسى مەۋجۇدىيەتنىڭ يوقىلىشىغا قارىتا بىنورمال، قەبىھ، ئەكس تەسىر قوزغىغانلىقى ئۈچۈندۇر.

ئاشۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆزلىرىنىڭ تۈپتۈز يولىدا «ئەركىن» مۇستەقىل شەخسىيتىنىڭ تەمىنى تېتىدى. بۇ يول ئۇلارغا – ئالاھىدە شەخسىيەتنى ھېس قىلدۇرۇش بىلەن بىللە – ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيەت، ئەركىنلىك ۋە مەسئۇلىيەتنى ھېس قىلدۇرۇشتىكى تەڭپۇڭلۇقنى كاپالەتلەندۈردى.

يېڭى شەھەر ئاھالىسى ئاستا- ئاستا دىن، ئەخلاق ۋە ئەنئەنە رامكىسىدىن چىقىپ كەتتى... بۇنىڭغا يېزىدىكى قاباھەتلىك ئېزىلىشتىن شەھەردىكى

گۈزەل «ئەركىنلىك»كە يۈتكىلىش، تەدرىجىي ھالدا دىندىن چېكىنىپ چىقىش، دارۋىنىزم روھىيەتتە قوزغىغان ئىنساننىڭ ھايۋانىي چۈشەندۈرۈلىشى، فىروئۇد پەيدا قىلغان ھەرىكەتنىڭ جىنسى ئىزاھاتى، ئازغۇن ھەۋەسلىرىنى شەھەر مۇھىتى تەقدىم قىلغان ناپاك يوللار بىلەن ئادا قىلىشقا مەجبۇر بولغىنىدا، ئۇلارنى خاتالىقتىن ساقلاپ قالىدىغان ئائىلىسى يوق، ياشلىق باھارى ئۇرغۇپ تۇرغان بۇ تىزگىنسىز ياشلارنىڭ مەۋجۇت بولۇشى قاتارلىقلار چوڭقۇر تەسىر كۆرسەتتى.

ئاياللار ئاستا-ئاستا ئۆز ئەركىنلىكىنى ھېس قىلىپ، بۇ ئەركىنلىكنى ئازغۇنلۇق سۈيى بىلەن سۇغاردى... ئۇلار ھەربىر ئىشتا چەكتىن ئېشىپ كەتتى. ئۇلار ئۆز ئەركىنلىكىنى ھېس قىلغاندىن كېيىن كېرەكلىك ياكى كېرەكسىز ھەرقانداق «كىشەن»نى پاچاقلاپ تاشلاش ئۈچۈن كۈرەشكە ئاتلاندى... ئۇلار دىن، ئەخلاق ۋە ئەنئەننىنى پاچاقلاپ تاشلىدى. چۈنكى، بۇ نەرسىلەر «ئازادلىق» جەڭگاھىدا ئاياللارغا قارشى خىرىس قىلدى. ئەرلەر ئاياللارنىڭ رىقابىتىنى چەكلەش ئۈچۈن ئاشۇ نەرسىلەردىن پايدىلاندى. ئەمەلىيەتتە ئەرلەرمۇ ئۆزىنىڭ رېئال ھاياتىدا ئاللىقاچان دىن، ئەخلاق ۋە ئەنئەنىدىن چىقىپ كەتكەنىدى.

جاھىلىيەتچى ئەر-ئايالنىڭ تۇرمۇشىغا ئىگە بولۇشتىن ۋاز كەچكەندىن كېيىن، ئاياللار ئۆزى خالاپ ياكى خالىماي ئىشلەشكە مەجبۇر بولدى. ئۇ كۆپلىگەن ئەخلاقنىڭ كەسپىگە توسالغۇ بولىدىغانلىقىنى ھېس قىلدى. چۈنكى، ئاياللارنى ئىشقا سېلىۋاتقان جاھىلىيەتچى ھايۋانلار (ئەرلەر) ئاياللاردىن ئۆزلىرى تەلەپ قىلغان نەرسىگە ئېرىشەلمىسە، ھەرگىزمۇ ئۇلارغا خىزمەت قىلىش پۇرستى يارىتىپ بەرمەيدۇ.

ئۇنىڭدىن باشقا ئاياللار ئەرلەر بىلەن باراۋەر بولۇشنى تەلەپ قىلىدۇ. ئالدى بىلەن ئىش ھەققىدە باراۋەر بولۇشنى... ئۇنىڭدىن كېيىن ھەممە ئىشتا باراۋەر

بولۇشنى تەلەپ قىلىدۇ. شۇ قاتاردا ئەركىنلىك، ئازادلىق ۋە ئەخلاق رامكىسىدىن چىقىپ كېتىش قاتارلىق باراۋەرلىكنى تەلەپ قىلىدۇ.

ئەر ۋە ئايالنىڭ كەينىدىنلا باشقا خەلقلەرنى ۋەيران قىلماقچى بولغان سىيۇقەستچى يەھۇدىيلارنىڭ زەھەرلىك يوليۇرۇقلىرى ئۇلارنى كۈتۈپ تۇرىدۇ... ماركس ، فىروئىد ۋە دوركايىمنىڭ يولىيۇرۇقلىرى :

ئەخلاق بىر كىشەن، ئۇنىڭ ھېچقانداق مەنىسى يوق.

جىنسىيەت ئۇ ئىنسانىي مەۋجۇدىيەت.

ئوغۇل-قىزلارنى ئارىلاشتۇرۇش بىردىنبىر يول.

مانا مۇشۇنداق قاباھەتلىك ۋە ھالاكەتلىك بۇزۇقچىلىقلار پەيدا بولدى. ئۇ جەمئىيەت، ئائىلە مۇناسىۋىتى ، بەلكى، جىنسىيەت مۇناسىۋىتىنى پۈتۈنلەي پاچاقلاپ تاشلىدى. ئەخلاقنى نەزەردىن ساقىت قىلىۋەتكەندىمۇ، جىنسىيەت ئەر-ئايالار ئوتتۇرىسىنى ئورتاق ھېسسىيات ۋە ئۇزاق مەزگىللىك تۇيغۇلار بىلەن بىر- بىرىگە باغلاپ تۇرىدىغان مۇناسىۋەتنى شەكىللەندۈرەلمىدى. بەلكى، ئۇ ھايۋانىي شەھۋەتنى تويغۇزۇش بىلەن ئاخىرلىشىدىغان ھەمدە تەننىڭ شەھۋانى تەلەپلىرى يېڭىلىنىپ تۇرىدىغان، بىردەملىك جىسمانىي لەززەت بولۇپ قالدى. ئەخلاق نەزەردىن ساقىت قىلىندى. «ھېس»ۋە «تۇيغۇ» «رېئاللىق»تا ئەمەلگە ئاشمايدىغان رومانتىكا دەپ قارالدى. جىسمنىڭ ھايۋانىي ھەرىكىتى رېئاللىق دەپ ئېتىبارغا ئېلىندى.

دارۋىنىزم جاھىلىيتى، فىروئىدنىڭ قولى ئارقىلىق ئۇنىڭغا مەدەت بەرگۈچى ئىبلىسلار ۋە ئۇنىڭ «شاگىرت» «ياردەمچىلىرى» ھەرقايسى مەيدانلاردا ئاشۇ يىرگىنىشلىك خىياللار بىلەن كىشىلەرگە «يول» كۆرسىتىدۇ.

ئەر ۋە ئايالنىڭ مەۋجۇدىيىتى بۇزۇلدى... ھەر ئىككىسى الله ياراتقاندەك ئەر-ئايالار بولالمىدى.

ئەرلەرنىڭ ئىجتىمائىي مۇناسىۋىتى يوقالدى. ئائىلە مۇناسىۋىتى ۋە جىنسىيەت مۇناسىۋىتى ئاجىزلاشتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئىنسانغا مېخانىكىغا يېقىنراق بىر نەرسىگە — ئىشلەپچىقارغۇچى قورالغا — ئايلىنىپ قالدى. نە سېزىم، نە پىكىر ئۇنىڭغا يوق. ئۇ ئىنساننىڭ ئىنسانىيلىقىنى ھېس قىلماستىن، ئومۇميۈزلۈك بىر نىشانغا ئىگە بولماستىن، ھاياتنى ئاستا-ئاستا ئاخىرلاشتۇرماقچى بولىدۇ .

ئۇ – ماشىنىدەك ئىشلىگەنلىكى ئۈچۈن- ئۇنىڭ جانلىق مەۋجۇدىيىتىنى چارچىتىدىغان ۋە روھى پارلاقلىقىنى ئۆچۈرىدىغان ماددىي ئىشلەپچىقىرىشتىن بىكار بولغان چاغدا، ئۇ ھايۋانىي ئېھتىياجىنى قاندۇرىدىغان چۈشكۈن ھايۋانىيلىق ئىچىدە ئەركىنلىككە ئېرىشىدۇ. ھايات ئۇنىڭ قارىشىدا بىر-بىرىگە يېقىن مۇنداق ئىككى نىشانغا يىغىنچاقلانغان : ماشىنىدەك ئىشلەش ۋە ھايۋاندەك ياشاش!...

ئاياللارنىڭ تەبىئىتىمۇ ئوخشاشلا ئىچكى تەرەپتىن بۇزۇلدى.

دوكتور شاتى خېنىمنىڭ «ئەلئېھرام» گېزىتىدە ئېلان قىلغان «ئۈچىنچى جىنس ئۆز يولىدا نامايان بولماقتا» ناملىق ماقالىسى بۇ مەسىلىنى بىزگە ياخشى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ: «... كۇتۇپخانىدىكى قەغەز دۆۋىلىرى ئىچىدە ئۆتىدىغان زېرىكىشلىك كۈنلىرىم ئىنتىزارلىق يەكشەنبىگە ئۇلاشتى. مەن يەكشەنبىلىك دەم ئېلىشىمدىن پايدىلىنىپ (سىينا) ئەتراپىدىكى بىر دوختۇر دوستۇمنى يوقلاپ كەلمەكچى بولدۇم. مېنىڭچە يەكشەنبە دوستۇمنى يوقلاپ كېلىشنىڭ ئەڭ ياخشى پۇرستى ئىدى.

مەن دوستۇمنىڭ ئۆيىگە كەلگىنىمدە ئۇنىڭ ھاپىلا- شاپىلا ئىشكنى ئېچىشى مېنى ئانچە ئەجەبلەندۈرمىدى. ئۇ قولىدىكى ياكيۇنى ئاقلىغىنىچە قىزغىنلىق بىلەن مېنى ئاشخانىغا تەكلىپ قىلدى. بىز شۇ يەردە ئولتۇردۇق.

مەن گاڭگىراشلىرىمنى ئۇنىڭدىن يوشۇرۇپ قالالمىدىم. ئۇ ئالدىراپلا مەندىن سورىدى: يەكشەنبە كۈنى ئاشخانىدا ئىشلەيدىغانلىقىمدىن ئىبارەت بۇ مەنزىرە سىنى ھەيران قالدۇردىغۇ دەيمەن؟

مەن كۈلگىنىمچە ئېيتتىم: يەكشەنبە كۈنلۈك ئەمگەكنى چۈشىنىشكە بولىدۇ. بىراق، سىنىڭ كۈندىلىك مەشغۇلاتىڭ شۇنداق ئېغىر تۇرسا، سىنىڭ يەنە ئاشخانىغا كىرىۋالغانلىقىڭنى ئويلاپ باقماپتىمەن.

ئۇ جاۋاب بېرىپ مۇنداق دېدى: - ئەگەر سەن مېنىڭ ئورنۇمدا بولغان بولساڭ، بۇنى ياخشى چۈشىنەتتىڭ. چۈنكى، يەكشەنبە كۈنى ئىشلەش بىزنىڭ نەزىرىمىزدە بىر خىل غەلىتىلىك. مۇبادا مەن سەن كۆرگەن مۇشۇ يەردە بىردەم تۇرۇۋالغۇدەك پۇرسەتكە ئېرىشەلمىگەن بولسام، قانداق قىلاتتىمكىن –تاڭ!... مەن ئاشخانىدىكى مەشغۇلاتىمدا ئەمگەك دائىرەمدىن چىقىپ كەتمىدىم دەپ ئويلايمەن. چۈنكى، بۇ يالغۇز مەنلا ئەمەس، بەلكى، سەن ۋە ئومۇمىي خىزمەت بىلەن مەشغۇل بولىۋاتقان باشقا خانىملار چېكىۋاتقان بىئاراملىق ھالىتىنى تۈگىتىشنىڭ ئەڭ ياخشى ئۇسۇلى...»

مەن غەرب ئاياللىرىنىڭ ئىجتىمائىي ۋەزىيىتىنىڭ مۇقىم بولۇشىغا قارىماي، بۇ بىئاراملىقنىڭ سېرى ھەققىدە ئۇنىڭدىن سورىغان ۋاقتىمدا، ئۇ جاۋاب بېرىپ مۇنۇلارنى ئېيتتى: بەختلىك شەرق ئاياللىرىغا تېگىشلىغان پاتىپاراقچىلىقنىڭ بۇ بىئاراملىق بىلەن قىلچە ئالاقىسى يوق. بەلكى، ئۇ ئىجتىمائىي پەن، پسىخولوگىيە ۋە بىيولوگىيە ئالىملىرى ئاياللارنىڭ مەۋجۇدىيىتىدىكى ئاستا ئۆزگىرىشنى مۇلاھىزە قىلىپ، بارلىق ئاياللاردا يۈز بېرىشنى كۈتۈۋاتقان يېڭى تەرەققىياتنىڭ باشلانغانلىقىنى ھېس قىلىشنىڭ ئىنكاسىدۇر. خىزمەت قىلىۋاتقان ئاياللاردىكى بۇ خىل ئىزچىللاشقان تۇغۇشنىڭ ئازىيىپ كېتىشىنى مۇبادا ستاتىسكىلار خاتىرىلىمىگەن بولسا، بۇلارنى دەسلەپتە ھېچكىم بايقىمىغان بولاتتى. بەزى كىشىلەر ئىشچى ئاياللار خىزمەتتىكى تۇرغۇنلۇق ۋە ئېھتىياج بېسىمى ئاستىدا ھامىلدارلىق ، تۇغۇش ۋە ئېمىتىش

مەسئۇلىيەتتىن قۇتۇلۇشقا ھېرىسمەن بولغىنى ئۈچۈن بۇ بىر ئىختىيارى تاللاش دېيىشىدۇ.

لېكىن، ستاتىستىكىنىڭ دوكلاتىدا ئىشلەۋاتقان ئاياللاردىكى تۇغۇشنىڭ ئازىيىپ كېتىشى بىر خىل تاللاش بولماستىن، بەلكى، داۋالاش تەس بولغان بىر خىل تۇغماسلىق دېگەنلەر نامايان بولدى ھەمدە تۇغماسلىق ھالەتلىرىنى خىلمۇخىل تەكشۈرۈش ئارقىلىق بۇنىڭدىن سەۋەبىنىڭ سىرتقى ئەزانىڭ ئەيىبلىرى بىلەن قىلچە مۇناسىۋەتسىز ئىكەنلىكى ئاشكارىلاندى. ئالىملارنىڭ ئىشچى ئاياللارنىڭ مەۋجۇدىيىتىدىكى ئاپتوماتىك ئۆزگىرىشلەرنى تەشەببۇس قىلىشى – ئاياللارنىڭ مەقسەتلىك ياكى مەقسەتسىز ھالدا ئانىلىق مەشغۇلىيەتتىن ۋە ھاۋانىڭ دۇنياسىدىن[51] چىقىپ، ئۆزىنىڭ ماددىي ، زېھنى ۋە ئەقلى جەھەتتىكى ئارقىغا قايتىشى، شۇنداقلا ئەر- ئاياللار باراۋەرلىكىنى ۋە خىزمەت مەيدانىدىكى ئورتاقلىقنى تەلەپ قىلغانلىقىنىڭ نەتىجىسىدۇر. بىيولوگىيە ئالىملىرى مۇشۇ مەقسەتتە «ۋەزىپە ئەزانى يارىتىدۇ» دېگەن ھەممىگە تونۇشلۇق تەبىئىي قانۇنىيەتكە تاياندى. بۇ دېگەنلىك – ئانىلىق ۋەزىپىسى ھاۋا ئانىمىزدا ئانىلىق خۇسۇسىيەتلەرنى ياراتتى دېگەنلىكتۇر. ئاياللارنىڭ تەدرىجىي ھالدا ئانىلىق ۋەزىپىسىدىن قايتىشى ۋە ئۇلارنىڭ «ئەرلەر دۇنياسى» دەپ ئاتالغان دۇنياغا قېتىلىپ كېتىشى نەتىجىسىدە بۇ خۇسۇسىيەتلەر كۆزگە كۆرۈنمەسلىك كېرەك.

ئالىملار بۇ پەرەزنى تەكشۈرگەندىن كېيىن، تەجرىبە ئۇلارنى كۈتكىنىدىنمۇ ياخشىراق نەتىجىگە ئىگە قىلدى. ئۇلار ھاۋانىڭ ئۆزۈن يىللىق ۋەزىپىسى مۇستەھكەملىگەن ئانىلىق خۇسۇسىيەتلەر غايىب بولغان «ئۈچىنچى جىنس » يېقىنلاپ قالغانلىقىنى ئاشكارا ئېلان قىلدى.

بۇنىڭغا بىر نەچچە خىل ئېترازلار بىلدۈرۈلدى.

---

[51] ھاۋا ئانا- ھاۋا ئانىمىزدىن باشلانغان ئاياللاردىكى خۇسۇسىيەت ۋە ئادەت .

1-ئىشچى ئاياللار تۇغماسلىقتىن نەپرەتلىنىپ، تۇغۇشنى ئارزۇ قىلدى.

2-ھازىرقى جەمئىيەت ئايال ئىشچىلارنىڭ ئانىلىقىنى ئېتىراپ قىلىدۇ ۋە ئۇنىڭ خىزمەت ھوقۇقىنى قوغدايدۇ ھەمدە قانۇنلۇق ھالدا ئانىلىق مەشغۇلاتى بىلەن خىزمەت مەجبۇرىيىتى ئارىسىنى بىرلەشتۈرۈش پۇرسىتىنى ئۇلارغا يارىتىپ بېرىدۇ.

3-ئاياللارنىڭ خۇسۇسىي دۇنياسىدىن چىقىش دەۋرى بىر نەچچە ئەۋلادلاردىن ھالقىپ كېتەلمەيدۇ. بۇ چاغدا ئاياللاردىكى ئانىلىق خۇسۇسىيەتنىڭ ئۆمرى سان- ساناقسىز دەۋرلەرگە يەتكەن بولىدۇ .

بۇ ئېترازلارغا مۇنداق رەددىيەلەر بېرىلدى: ئايال ئىشچىلارنىڭ بالا ئىشتىھاسىغا ھەر دائىم مەسئۇلىيەت قورقۇنچىسى ئارىلىشىۋالىدۇ. بەلكى، ئىش ئورنىدىكى مەسئۇلىيىتىدىن خاتىرجەم بولالماسلىق ئەندىشىسى ئارىلىشىۋالىدۇ.

ئىشچى ئاياللارنىڭ ئانىلىقىنى ئېتىراپ قىلىشى، قانۇننىڭ بېسىمى ئاستىدا ناھايىتى تار دائىرىدە ئەمەلگە ئاشىدۇ. ئانا بولمايدىغان ئىشچى ئاياللار بۇنداق پۇرسەتتىن كۆپرەك بەھرىمەن بولىدۇ . ئەمما، ئاياللارنىڭ خۇسۇسىي دۇنياسىدىن چىقىش دەۋرى تولىمۇ قىسقا بولىدۇ . بۇنىڭغا مۇنداق رەددىيە بېرىلدى: ئاياللارنىڭ بۇنداق چىقىپ كېتىشى ئەر- ئاياللار باراۋەرلىكىگە بولغان جىددىي ئىنتىلىشنى ۋە ئەرلەرگە ئوخشىۋېلىش مەيدانىدا چىڭ تۇرۇشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. نەتىجىدە باراۋەرلىك ئىدىيەسى ئاياللارنىڭ نېرۋىلىرىغا چوڭقۇر تەسىر كۆرسەتكەنلىكى ۋە ئۇلارنىڭ قەلبىدە مۇستەھكەم ئورۇن ئالغانلىقى ئۈچۈن ئاپتوماتىك ئۆزگىرىشلەر مەيدانغا كېلىدۇ.

بۇ تېمىغا ئەھمىيەت بەرگۈچىلەر ئاياللار مەۋجۇدىيىتىدىكى ئاپتوماتىك ئۆزگىرىشلەرنى كۈتمەكتە... ئىشچى ئاياللار ئوتتۇرىسىدىكى تۇغماسلىق ھالىتى، سۈتنىڭ سىڭىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن ئېمىتىش ئىقتىدارىدىن

قىلىش، ئائىلىق ۋەزىپىسىنى ئۆتەيدىغان خوسۇسىي ئەزالارنىڭ غايىب بولۇشى ...غا قارىتا ستاتىستىكىلىق رەقەملەرنىڭ كۆرسەتمىلىرىگە يېتەرلىك ئەھمىيەت بېرىشتە چىڭ تۇرماقتا...!

بۇ چۈشكۈنلۈك تۇپاندا ئەركىنلىكنى ھېس قىلغان باللار ئوخشاشلا ئازغۇنلۇقنىمۇ ھېس قىلىپ ئۆلگۈردى.

ئەر- ئاياللار زاۋۇت ۋە ماگىزىنلاردا ئىشلەش ئارقىلىق پاچاقلاپ تاشلانغان ئائىلە ئۆزىنىڭ ھېس-تۇيغۇ مۇناسىۋىتىنى يوقىتىپ قويدى. بۇ مۇناسىۋەت باللارنى بىر- بىرىگە باغلاپ تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ قەلبىدە «مېھىر»، «مۇھەببەت»نى بىخلاندۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ تۇيغۇ ۋە قاراشلىرىنى تەگىپۈڭ ھالەتتە قۇرۇپ چىقىدۇ. ئۇلارغا جىنسىيەت ئەدەبلىرىنى ئۆگىتىدۇ. ئەۋلاد قالدۇرۇش يولى ئارقىلىق مەيدانغا كېلىدىغان مۇناسىۋەتنى قەدىرلەشنى ئۇلارنىڭ روھىغا سىڭدۈرىدۇ. نەتىجىدە بۇ مۇناسىۋەت قانداقتۇر تەكرارلانغان تەنىنىڭ پەس ئارزۇسى بولماستىن، بەلكى ، ئىنسان دەرىجىسىگە لايىق مۇناسىۋەتكە ئايلىنىدۇ.

ئائىلە ئائىلىق مۇناسىۋەتنى... مېھىر- شەپقەت مۇناسىۋىتىنى يوقىتىپ قويدى. ئائىلە مېھمانخانىغا ئوخشاپ قالدى. بۇ مېھمانخانىدىكى ئەر- ئايال ئۆز-ئارا مۇناسىۋەتتە قارىماققا دادىلىق ۋە ئانىلىق ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىۋاتقان ئىككى خىزمەتچىگە ئوخشايدۇ. خىزمەتچىلەر ئۆز ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىشقا ئانچە قىزىقمايدۇ ھەمدە ۋەزىپىسىنى قىزغىنلىق بىلەن ئادا قىلمايدۇ.

شۇ سەۋەبتىن باللارمۇ ئېغىپ كەتتى... ئۇلار مەيلى «ۋەيران بولغان ئائىلە»دىكى بالا باققۇچىلارنىڭ قولى بىلەن تەربىيىلەنسۇن ياكى ئاتا- ئانىلار تەرىپىدىن «قوغلانغان» باللار قاتاردا يەسلىگە ئاپىرىۋېتىلسۇن، بەرىبىر ئوخشاش.

ئالېكسىس كارېل مۇنداق دەيدۇ: «بۈگۈنكى جەمئىيەت ئائىلە تەربىيەسىنى مەكتەپ تەربىيەسىگە ئالماشتۇرۇپ ، ناھايىتى چوڭ خاتالىققا يول قويدى. ئاياللار ئىشقا بېرىپ كېلىش، ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلەر، كىيىم ئالماشتۇرۇش، ئەدەبىيات- سەنئەت كېچىلىكىگە قاتنىشىش، كۆڭۈل ئېچىش، كىنو كۆرۈش... قاتارلىقلاردىكى قولايلىقنى نەزەردە تۇتۇپ، بالىلىرىنى تەربىيەلەش ۋەزىپىسىنى يەسلىگە تاشلاپ قويدى. شۇنداق قىلىپ ئۇلار نۇرغۇن ۋاقتىنى ھورۇنلۇق بىلەن بىكار ئۆتكۈزۈۋەتتى... ئۇلار كىچىكلەر چوڭلار بىلەن ئۇچرىشىپ ، ئۇلاردىن نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئۆگىنىدىغان ئائىلىۋى بىرلىك ۋە ئىجتىمائىي بىرلىكنى يوقىتىۋەتكىنىدىن جاۋابكار بولۇشى كېرەك.

بىر ئورەكتە ئۆز يېشىدىكى تەڭتۇشلىرى بىلەن بىللە ئۆسكەن كۈچۈكلەر ھەرگىزمۇ ئانىنىڭ ئىزىدىن مېڭىپ، ئەركىن ئۆسۈپ چوڭ بولغان ئىتلارغا ئوخشاش مۇكەممەل ئۆسۈپ يېتىلەلمەيدۇ... تەڭ ياشتىكى بىر توپ ئۆسمۈرلەرنىڭ قېتىدا چوڭ بولغان بالىلارنىڭ ئەھۋالىمۇ دەل شۇنىڭغا ئوخشايدۇ. ئەمما، ھوشيار، ئەقىللىك يېتەكچىلەرنىڭ ھەمراھلىقىدا چوڭ بولغان بالىلار باشقىچە بولىدۇ . چۈنكى، ئۆسمۈر ئۆزىنىڭ ئەقلىي، ھېسسىي ۋە پسخىك قۇرۇلمىسىنى ئۆز ئەتراپىدا مەۋجۇت بولغان قېلىپلارغا مۇۋاپىق شەكىللەندۈرىدۇ. ئۇنداقتا ئۆسمۈر ئۆز يېشىدىكى بالىلاردىن ھېچقانچە بىر نەرسە ئۆگىنەلمەيدۇ. ئەگەر ئۇ مەكتەپتىلا بولىدىكەن ئۇ ھەرگىزمۇ مۇكەممەللىككە ئىگە بولالمايدۇ. شەخس مۇكەممەل ئىقتىدارغا ئىگە بۇلۇش ئۈچۈن نىسپىي يالغۇزلۇق ۋە ئائىلىدىن تەركىب تاپقان چەكلىك ئىجتىمائىي كوللېكتىپنىڭ ئەھمىيەت بېرىشىگە جىددىي ئېھتىياجلىق »[52]

ئامېرىكىلىق پەيلاسوپ ۋۆل دىيۇرانت مۇنداق دەيدۇ: «بۈگۈنكى جەمئىيەتتىكى ئەر-ئاياللارنىڭ تويىنى ھەقىقىي توي دېگىلى بولمايدۇ. چۈنكى، ئۇ ئۆزىنىڭ بىردىنبىر ئاساسىنى ۋە ھايات پرىنسىپلىرىنى يوقۇتۇپ

[52] ئالېكسىس كارېل : «ئىنسان چۈشىنىكسىز مەخلۇق» ناملىق كىتابىدىن ئېلىندى. 318- 319- بەت

قويغىنى ئۈچۈن ئاللىقاچان بۇزۇلغان جىنسىيەت مۇناسىۋىتى ، بۇ توي ھاياتتىن ۋە خىلمۇ-خىللىقتىن ئايرىلغىنى ئۈچۈن ئۆلۈپ تۈگىشىدۇ. ئەر- ئايال ئۆزلىرىنىڭ ئىچكى دۇنياسىدا يالغۇزلۇقتىن تېگىرقايدۇ. گويا ئۇ ئىككىسى ئۈزۈلگەن ئىككى پارچىدەك... مۇھەببەتتە مەۋجۇت بولغان كۆندەشلىك مەسخىرە بېسمى ئاستىدىكى شەخسىيەتچىلىك بىلەن ئاخىرلىشىدۇ.»

بۇ جەرياندا «بۇرژۇئازىيە» «شەخسىي» ئەركىنلىكنى كۈچەپ بازارغا سېلىۋاتاتتى.

پۈتكۈل ھوقۇق فېئودالىستلارنىڭ قولىدا ئىدى. ئۇلار ئاشۇ ھوقۇققا تايىنىپ، ئومۇمىي خەلقنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلاتتى. چېركاۋلار «دىندارلار»نىڭ ھۆكۈمرانلىق ۋە باشقۇرۇش ئورنىدا مۇقىم، پاراۋان ھۇزۇر -ھالاۋەت ئىچىدە ياشىشى ئۈچۈن، كىشىلەرنى ئۆزلىرىنىڭ «روھى» ھۆكۈمرانىغا بويسۇندۇرۇپ بېرىشتە فېئودالىزم ياكى مەنپەئەت قىياپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىپ ئۇلارغا مەدەت بېرەتتى.

«شەھەرلەر» تەرەققىي قىلىشقا باشلىدى. خىزمەتچىلەر، ئىشچىلار ۋە كىچىك كاپىتالىستلاردىن تەركىب تاپقان يېڭى سىنىپ ئۆزلىرىنىڭ ھوقۇقسىز ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى... چۈنكى، پارلامېنت «سۆز ئەركىنلىكى»، ئىجتىمائىيەت ئەركىنلىكى، مەۋجۇدىيىتى بولمىغان «كىشىلىك» قاراشلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇش ئەركىنلىكى... قاتارلىقلار فېئودالىزمچىلار تەرىپىدىن مونوپول قىلىۋېلىنغان... بۇ ھوقۇقنى ئاستا-ئاستا فېئودالىستلاردىن تارتىۋېلىش ئۈچۈن قاباھەتلىك تىركىشىش باشلاندى.

«دېموكراتىيە»نىڭ يېڭى غەلىبىسى ھەركۈنى «شەخسى» ئەركىنلىكنى كۈچەيتىشتە ئىپادىلىنىۋاتاتتى.

ماركسىزم كۈرەشلەرنى سىنىپىي كۈرەش دەپ تەسەۋۋۇر قىلىدۇ. ئۆزلۈكسىز پەيدا بولغان بۇرژۇئازىيە «سىنىپى» ئاجىز فېئودالىزم «سىنىپى» بىلەن

تىركىشىدۇ... لېكىن، بۇ شۇنى ئىنكار قىلالمايدۇكى، بۇ كۆرەشنىڭ ھەر بىرى ئۈچۈن شەخسىيەتچىلىك كۆرىشى ئىكەنلىكىنى ئېنىق ھېس قىلغان ئىدى. ھەر بىرى ئۆزىنىڭ پەرقلىق، شەخسى مەۋجۇدىيىتىنى كۆز-كۆز قىلىش... مەۋجۇتلۇقىنى ئىسپاتلاش ۋە ئۆزىنىڭ ئۇنىڭ- بۇنىڭغا ئەگەشمەيدىغان مۇستەقىل ئىنسان ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇرۇش ئۈچۈن بىر- بىرى بىلەن كۈرەش قىلاتتى..

ھەر بىر يېڭى غەلبە ... يەنى ھەر قانداق ئەركىنلىك فېئودالىزمنىڭ قولىدىن چىقىپ كەتتى. بۇ دېگەنلىك ھەربىر شەخس ئۆز ئەركىنلىكىنى يېڭى بىر ساھەگە يەتكۈزدى. يەنى ئۇ كۆڭلى تارتقاننى قىلالايدىغان يېڭى دائىرىدىكى ئەركىن شەخسكە ئايلاندى.

بۇ ئەركىنلىك يالغۇز سىياسەت مەيدانىدا بولماستىن، بەلكى، دىن، ئەخلاق ۋە ئەنئەنە قاتارلىقلاردا ئومۇملاشتى. «شەخسى ئەركىنلىك» نامى بىلەن «قانۇن چىقىرىش» كاپالىتى، سوت قىلىش ۋە ئىجرا قىلىش كاپالىتى ئۇنى ھەر تەرەپتىن قورشاپ تۇردۇ.

شۇنداق قىلىپ بۇرژۇئازىيە فېئودالىزمدىن ھوقۇق تارتىۋېلىش ئۈچۈن ئېلىپ بارغان سىياسىي كۆرىشىدە ئەركىنلىك ۋە ھوقۇقنى تېخىمۇ ئاشۇرۇش ئۈچۈن پۈتۈن كۈچى بىلەن تىرىشۋاتقان «ئەركىن» «ئازاد » شەخسىي مەۋجۇدىيەتكە تاياندى.

ئاشۇ جەرياندا ئىنسان ئۆزىنى ئىلاھ بىلىپ، اللەنى تاشلاپ ئۆزىگە چوقۇندى.

ئاشۇ تۈزۈم ئاستىدا ئۈزلۈكسىز تەرەققىي قىلىۋاتقان كاپىتالىزم پۈتكۈل مەيدانلارنى قۇرۇقداپ قويدى.

ئۇ پۈتكۈل مەيداننى شەخسىيەتچىلىك ئاساسىدا قاپلىدى. ئۇ ھەر بىر «شەخس »نىڭ ئەركىنلىكى ئاساسىدا مەۋجۇت بولۇپ تۇردۇ... شەخس مۈلۈككە ئىگىدارچىلىق قىلىشتا ۋاستە تاللىمايدۇ... مۈلۈكنى ئۆزى خالىغانچە

ئىشلىتىدۇ. ئىشچىلاردا شەكىللەنگەن ئادىمىي ئېنېرگىيەمۇ ئوخشاشلا ئاشۇنداق خوراپ تۈگەيدۇ.

كاپىتالىستلار «شەخس »نىڭ ئەركىنلىكىنى قاتتىق قوغدىدى... ئۇلار كىشىلىك ھوقۇق، كاپالەتكە ئىگە ئەركىنلىك، ھاياتتا ھۇزۇر بېغىشلايدىغان «ئۇلۇغلۇق»، «جەمئىيەت»نىڭ ئۇنىڭ ئىشلىرىغا ئېتىراز بىلدۈرمەسلىك ھوقۇقى ۋە ئۇنىڭ يولىغا زەنجىر- كىشەنلەرنى تاشلىماسلىق ھوقۇقى... ھەققىدە ئىنتايىن چىرايلىق گەپلەرنى قىلدى.

ئۇلار كۆتۈرۈۋالغان «خالىساڭ ئىشلە، خالىساڭ كەت» دېگەن بۇ شوئار ئۇلارنىڭ پۈتكۈل يۈزلىنىشىدە ئەكس ئەتكەن بولۇپ ، بۇ شوئارنىڭ مەنىسى «شەخس خالىسا ئىشلىسۇن، ھېچكىم ئۇنى توسۇمايدۇ ، خالىمىسا ئىشلىمىسۇن ھېچكىم ئۇنى ئىشقا زورلىمايدۇ» دېگەندىن ئىبارەت.

مانا بۇلار كونتروللۇقنى ئېلىپ تاشلاش چاقىرىقى ئىدى...

شەخسنىڭ ئەركىنلىكى، شەخسنىڭ ئۇلۇغلۇقى ۋە شەخسنىڭ ھوقۇقى توغرىلىق ئېيتىلىۋاتقان بۇ «چىرايلىق» گەپلەرنىڭ ھېچقايسىسى الله رىزالىقى ئۈچۈن بولماستىن، بەلكى، شەيتانلارنىڭ رىزالىقى — ئۈچۈن بولدى. چۈنكى، كاپىتالىزم بارلىق «ئىشكەل»لەردىن ئازاد بولغان شەخسى ئەركىنلىك تۈزۈمىدىن باشقا جايدا بۇنداق توسقۇنسىز خالىغانچە ھەرىكەت ئېلىپ بارالمايدۇ.

بۇ زوراۋان كاپىتالىزمنىڭ — زوراۋانلىق ھوقۇقىنى يۈرگۈزۈش يولىدا - «ئەركىنلىك» تەشەببۇسىنىڭ كۈنسېرى ئېشىشىنى ھېچنەرسە توسۇپ قالالمىدى. نەتىجىدە پۈتكۈل جەمئىيەت دىن، ئەخلاق ۋە ئەنئەنىدىن پۈتۈنلەي چىقىپ، ئەرلەر، ئاياللار، باللار، ئائىلە ۋە ھېس-تۇيغۇلار بىر پۈتۈن بۇزۇلدى. چۈنكى، كاپىتالىزمغا نىسبەتەن ئەڭ مۇھىمى خالىغانچە ئىشلەپ، توسقۇنسىز ئىلگىرىلەپ ، زور تېپىتكى پايدىنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت.

بەلكىم، جەمئىيەتنىڭ بۇزۇلۇشى ئۇلارنىڭ ئېرىشكەن پايدىلىرىدىن نەچچە ھەسسە كۆپ بولۇشى مۇمكىن.

چۈنكى، كاپىتالىزم شەھۋانى ھەرىكەتلەر ئۈچۈن پۇل-مال چىقىم قىلىشقا ۋە قاتمۇقات پايدىلارنى قولغا كەلتۈرۈشكە ئىجازەت بېرىدۇ.

شۇنداق قىلىپ ياۋۇز كاپىتالىزم مەكتەپلەر، ئوقۇتقۇچىلار، ئاپتورلار، مۇخبىرلار، يازغۇچىلار ۋە سەنئەتكارلار... دىن تەركىب تاپقان مۇكەممەل پەلسەپە قوشۇنىنى شەكىللەندۈردى. بۇ قوشۇن چەكلىمىسىز شەخسىي ئەركىنلىكنى ۋە بۇ ساراڭلارچە ئەركىنلىكنى بوغۇۋالغان ھەر قانداق كىشەنلەرنى پاچاقلاپ تاشلاشنى تەشەببۇس قىلىدۇ.

بۇ ئازغۇن پەلسەپە جەمئىيەتنى شەخسنىڭ مەۋجۇدىيىتىنى ۋەيران قىلىش ئۈچۈن تىنىمسىز ئىزدىنىۋاتقان قورقۇنۇچلۇق ئىزىتقۇ دەپ تەسەۋۋۇر قىلدى ھەمدە شەخس ھەرىكەتكە كېلىپ، روھى دۇنياسىدىكى دۈشمەنلىك ئېلېمېنتلارنىڭ تۈرتكىسى بىلەن جەمئىيەتنى پاچاقلاپ تاشلاپ، ئۇنى يېتەرلىك جازالاش كېرەك دەپ قارىدى.

بۇ پەيلاسوپ مۇتەپەككۇرلار، ئەدىب ۋە مۇخبىرلار، يازغۇچى ۋە سەنئەتكارلار بىردەم جىم تۇرۇپ، ئۆزلىرىگە شۇنداق سوئاللارنى قويۇپ باقمىدى: «ئىنسان»نى ئازاد قىلىش ئۈچۈن پاچاقلاپ تاشلاشقا تېگىشلىك جەمئىيەت قايسى؟ ئاخىرقى ھېسابتا ئۇ «ئىنسانىي جەمئىيەت ئەمەسمۇ؟ ئىنسان بىرلا ۋاقىتتا شەخس ۋە جەمئىيەتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغۇ؟!... جەمئىيەت شەخسنىڭ روھى دۇنياسىدىن، يەنى باشقىلار بىلەن ئارىلىشىش ۋە دوستلىشىش، قىزغىنلىق ۋە ئېھتىياجىدىن كېلىپ چىققان ئەمەسمۇ؟ بۇ جەمئىيەت ۋەيران قىلىنىۋېتىلسە، شەخس قانداق ياشايدۇ؟ قەيەردە ياشايدۇ؟ ئۇ ياشايدىغان رامكا قانداق بولىدۇ ؟

بۇ پەيلاسوپ، مۇتەپەككۇرلار، ئەدىب ۋە مۇخبىرلار، يازغۇچى ۋە سەنئەتكارلار اللەنىڭ پىرىنسىپى ۋە اللەنىڭ نۇرى بىلەن ماڭمايدىغان قارىغۇ جاھىلىيەتتە ياشاۋاتقىنى ئۈچۈن، ئۇلار ھالاكەتلىك كاپىتالىزم شەيتانلىرىنى ئۇنتۇپ قالدى ۋە ئەستىن چىقىرىپ قويدى.

ۋەھالەنكى، بۇ ھالاكەتلىك كاپىتالىزم ئاشۇ بىر بۆلۈك ئادەملەرنىڭ مۇشۇ خىل ئازغۇن قاراشلارنى تارقىتىشى ئۈچۈن ئۇلارغا «يەل»بېرىپ [53]ئۇرىدۇ. جەمئىيەتنىڭ پۈتكۈل مۇناسىۋەتنى بۇزۇلغاندىن كېيىن ئۇلار پەقەت بىرلا ئىشتىن باشقىغا ئالدىرىمايدۇ. ئەمەلىيەتتە ئۇلار ئۇنىڭغا ئېرىشىپ، ئۇنى قولغا كەلتۈرۈپ بولدى. ئۇ بولسىمۇ ئۆز- ئارا ئىنسانىي مۇناسىۋەت ۋە مېھرى- مۇھەببەت بىلەن باغلانمىغان چېچىلاڭغۇ بىر تۈركۈم شەخسلەرنى ئۆز چاڭگىلىغا كىرگۈزۈۋېلىش، بەلكى، كاپىتال شەيتانلىرى ۋە كاپىتال مەنپەئەتى ئۈچۈن ئۇلارنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلىشتىن ئىبارەت. ۋەھالەنكى، كىشىلەر ئېزىلگۈچى ۋە خارلانغۇچىدۇر. غەپلەتتە ۋە زالالەتتىدۇر. شەيتانلار ئۇلارنى شەھۋانىيەت يوللىرىغا ھەيدەپ كەلمەكتە...

شەخسىيەتچىلىك ئاشۇ ھالاكەتكە كەڭرى ئورۇن ھازىرلىغان چاغدا بۇ يەنە بىر تەرەپكە- «كوللېكتىۋىزملىق» تەرەپكە ئەكس تەسىر كۆرسەتتى.

بۇ يەردە بىر بۆلۈك نەزەرىيەچىلەر بولۇپ ، ئۇلار شۇنداق دېيىشىدۇ : «شەخسنىڭ مەۋجۇدىيتى يوق، ئۇنىڭ تەنھالىقىنىڭ ھېچقانداق مەنىسى يوق. ئۇنىڭ مەۋجۇدىيتى ئۇ ياشاۋاتقان جەمئىيەتتىن كەلگەن. ئۇنىڭ ھېچقانداق ھوقۇقى يوق. شۇنداقلا ئۇنىڭ جەمئىيەتنى مۇقەررەر يولدىن ئۆزگەرتىش ئىمكانىيىتى يوق...!

دوركايىم ئىنسانلار ھاياتىنى «كوللېكتىۋىزملىق » ئىزاھات بىلەن چۈشەندۈرسە، ماركس تارىخى ماتىريالىزىم بىلەن شەرھىيلەيدۇ. بۇ خىل

[53] يەل ئۇرىدۇ – ئىلھاملاندۇرىدۇ، ھەيدەكچىلىك قىلىدۇ .

چۈشەندۈرۈشلەر ئىقتىسادى ئاساس جەمئىيەتنى تەشكىللاشتۇرىدۇ، شەخس جەمئىيەتنى قۇرۇپ چىقىدۇ، دېگەندىن ئىبارەت «ئۇل» ئۈستىگە قۇرۇلغان.

دوركايىم مۇنداق دەيدۇ: «كۆپچىلىكنىڭ تۇيغۇسىدىن كەلگەن روھى ھالەتلەرنىڭ خاراكتېرى شەخسنىڭ تۇيغۇسىدىن كەلگەن ھالەتلەرگە ئوخشىمايدۇ. ئۇ بولسا باشقا بىر جىنسنىڭ تەسەۋۋۇرلىرىدۇر... شۇنىڭدەك كۆپچىلىكنىڭ ئەقلى كۈچى شەخسنىڭ ئەقلى كۈچىدىن پەرقلىنىدۇ... ئۇنىڭ ئۆزىگە خاس قانۇنىيەتلىرى بار»

«... خىلمۇخىل ھەرىكەت ۋە ئىجتىمائىي تەپەككۇر ئۆز ھاياتىنىڭ ھەربىر دەقىقىلىرىدە بويسۇنۇشقا مەجبۇر بولۇۋاتقان شەخسلەرنىڭ ئىچكى دۇنياسىنىڭ سىرتىدىن تېپىلىدىغان ماھىيەتلىك نەرسىلەردۇر.»

«... لېكىن، ئىجتىمائىي ھادىسىلەرنى پەيدا قىلغان بۇ ئورتاق پائالىيەتنىڭ ھەربىر شەخسنىڭ تۇيغۇسىنىڭ سىرتىدا تاماملىنىشى كۆپ ساندىكى ھادىسىلەرنىڭ شەخسىيەتچىلىك ئىدىيەسىدىن كېلىپ چىققانلىقىنىڭ نەتىجىسىدۇر. چۈنكى[54]، ئۇ بىر قىسىم ھەرىكەت ۋە تەپەككۇرنى زۆرۈرىيەت ئاستىدىلا ئىسپاتلاش ۋە قارار قىلىشقا مەجبۇر بولغان. ئەمەلىيەتتە ئۇ ئىچكى دۇنيايىمىزنىڭ سىرتىدا تېپىلىدىغان ۋە ھېچبىر شەخسنىڭ ئىرادىسىگە بويسۇنمايدىغان قىسمەن ھەرىكەتلەردۇر...»

«بۇ ئىجتىمائىي ھادىسىلەرنى پەرقلەندۈرىدىغان ماھىيەتلىك خۇسۇسىيەتلەرنىڭ شەخسنىڭ قەلبىگە تەۋە بولمىغان سىرتقى بېسىم ئاستىدا مەۋجۇت بولۇشى ، ئۇنىڭ بۇ روھىيەتنىڭ تۇغۇندىسى ئەمەسلىكىنى دەلىللەپ بېرىدۇ.»

---

[54] دوركايىم بۇيەردە كۆپ ساندىكى ئىجتىمائىي ھادىسىلەرنىڭ شەخسىيەتچىلىك ئىرادىسىدىن كېلىپ چىقىدىغانلىقىنى ئىقرار قىلغان بولسىمۇ، بىراق، ئۇ شەخسنىڭ مەۋجۇدىيىتىنى ئىنكار قىلىشتىكى ھۆكۈمران سىنىپنىڭ پەسكەشلىكى سەۋەبىدىن ئۆزى ئىقرار قىلغان بۇ ھەقىقەتتىن يېنىۋالدى.

«ئىنسان بۇ چاغدا سىرتقى ئىجتىمائىي ھادىسىلەرنىڭ شەخسنىڭ ئىچكى دۇنياسىغا قانداق بۆسۈپ كىرگەنلىكىنى كۆرىدۇ.»

ماركس ، ئېنگىلس ۋە تارىخنى ماتېرىيالىستىك نۇقتىنەزەر بىلەن ئىزاھلىغۇچىلار ئىنساننى چۈشەندۈرۈشتە پەسكەش قەدەم بىلەن بىر نەچچە قەدەم ئىلگىرىلەپ مۇنداق دەيدۇ : «ماددىۋى ھاياتتىكى ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلى ھاياتنىڭ ئىجتىمائىي ، سىياسىي ۋە مەنىۋى پائالىيەت كۆرۈنۈشلىرىنى بەلگىلەيدۇ» (ماركس)

ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئۇنىڭغا قوشۇلۇپ كېلىدىغان مەھسۇلات ئالماشتۇرۇش ھەر قانداق ئىجتىمائىي تۈزۈم ئاساسلىنىدىغان تۈپ ئاساسدۇر.» (ئېنگىلس)

ماركس ۋە ئېنگىلسنىڭ قارىشىچە، پۈتكۈل ئىنساننىڭ ئۆزگە خاس مەۋجۇدىيىتى، ھېس- تۇيغۇسى، ئىدىيە — قاراشلىرى ۋە ئىچكى ئىنتىلىشلىرى يوق. ئۇ پەقەت ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنىڭ سىرتىدىكى ئىقتىسادى ۋەزىيەتنىڭ ئىنكاسى خالاس!

«ئىنسانلار قولغا كەلتۈرمەكچى بولغان ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىشتا ئۆز- ئارا بەلگىلىك مۇناسىۋەتلەرنى ئورنىتىدۇ. ئەمەلىيەتتە ئۇلار شۇنىڭغا موھتاج. بىراق، بۇ ئىنسان ئىرادىسىدىن پۈتۈنلەي مۇستەقىل... ئىنساننىڭ تۇيغۇسى ئۇلارنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى بەلگىلىمەيدۇ، بەلكى ئۇلارنىڭ مەۋجۇتلۇقى ئۇلارنىڭ تۇيغۇسىنى مۇئەييەنلەشتۈرىدۇ.» (ماركس)

«ئومۇمىي ئىسلاھات ياكى ئاساسلىق بۇرۇلۇشنىڭ ئەڭ ئاخىرقى سەۋەبلىرىنى ئىنسانلارنىڭ ئەقلىدىن ياكى ئۇلارنىڭ مەڭگۈلۈك ھەق- ئادالەتنىڭ كەينىدىكى ئىرىشچانلىقلىرىدىن ئەمەس، بەلكى ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئالماشتۇرۇش شەكلىدە يۈز بەرگەن ئۆزگىرىشلەردىن ئىزدەش كېرەك! (ئېنگىلس)

بىراق بۇ يەردىكى مۇھىم مەسىلە شۇكى، تارىخى ماتېرىيالىزىم ئىنسان ھەققىدە سۆزلىگەن چاغدا، ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ شەخسىيىتى ھەققىدە سۆزلىمەيدۇ. چۈنكى، ئۇ ئىنسان ھەر دائىم «ئىجتىمائىي ئەمەلىيەت» بىلەن مەشغۇل. يەنە شۇنىڭدەك شەخسنىڭ مەۋجۇدىيىتىنى ئىجتىمائىي ئەمەلىيەت ئارلىقلىرىدىنلا تەسەۋۋۇر قىلىدۇ. ماركس ۋە ئېنگېلسنىڭ قارىشىچە، شەخسنىڭ مەۋجۇدىيىتى يوق. شەخس «سىنىپ » ئىچىدە ئۆز ئىپادىسىنى تېپىش كېرەك! ئۇ ئۆزى تەۋە بولغان سىنىپنىڭ مەنپەئەتى بىلەن نەپەسلىنىش ۋە ئۇنىڭغا ماسلىشىشى كېرەك. ئۇ تەۋە بولغان سىنىپ ئۇنىڭ ھېس- تۇيغۇ، ئىدىيە قاراش، ئەخلاق ئەنئەنە ۋە ھاياتقا بولغان مەيدانىنى بەلگىلەپ بېرىدۇ. ئەمما، ئۇنىڭ پەرقلىق مەۋجۇدىيەتكە ئىگە مۇستەقىل شەخس سۈپىتىدە ھايات ھەققىدە ئويلىنىشى ھەمدە ئۆزىگە خاس پىكىر ۋە ئۆزىگە خاس مەيدانغا ئىگە بولۇشى تارىخى ماتېرىيالىزىمنىڭ قارىشىچە، خىيالى دۇنياغا تەۋە مەسىلىدۇر... ئالاھىدە شەخسلەر ھەققىدە سۆزلەنگەن تارىخى ۋەقەلەر بولسا، ئىنسانلار ئويدۇرۇپ چىققان ئەپسانىدۇر. (نېمە ئۈچۈن شۇنداق بولىدۇ)

«ئىلمى» تەتقىقات ئېنىق كۆرسەتكەن ھەقىقەتلەرنى بۇ تۈردىكى شەخسلەردىن مەڭگۈ تاپقىلى بولمايدۇ. شەخس ھەر دائىم پۈتكۈل تارىخ جەريانىدىكى «سىنىپ»لار ئىچىدە گەۋدىلىنىدۇ. ئاندىن بۇ «ئالاھىدە» شەخس ھەر دائىم ئىقتىسادىي ۋە ماددىي تەرەققىيات بەلگىلىگەن كۆز ئالدىدىكى مۇقەررەر سىنىپىي يۈزلىنىشكە نىسبەتەن ئۆتكۈر قاراش ۋە چوڭقۇر چۈشەنچىگە ئىگە بىر ئىنسان سۈپىتىدە مەۋجۇت بولىدۇ ، خالاس! نەتىجىدە ئۇ كۆز ئالدىدىكى «مۇقەررەر» يۈزلىنىش بىلەن شاد- خۇراملىققا چۆمىدۇ.

ئۇنداقتا، پۈتكۈل ئىنسان ئىقتىسادىي تەرەققىيات ۋە ماددىي مۇقەررەرلىكنىڭ بېقىندىسىغا ئايلىنىدۇ. شەخس - مۇشۇ ئىنسان — ئۆز رولى بىلەن جەمئىيەتنىڭ مەڭگۈلۈك بېقىندىسىغا، تەرەققىياتنىڭ ئەگەشكۈچىسىگە ئايلىنىدۇ.

ئەنە ئاشۇ مەزگىلدە ئىنسان ئۆزىگە چوقۇنۇشنى يېڭى بىر ئىلاھقا ... مۇقەررەرلىك ئىلاھىغا ... چوقۇنۇشقا ئۆزگەرتتى...

جاھىلىيەتنىڭ شەخسنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە ئومۇمنى گەۋدىلەندۈرىدىغان بۇ خىل ئازغۇنلۇقى، ئومۇمنى قۇربان قىلىپ، شەخسنى گەۋدىلەندۈرىدىغان ئىلگىرىكى ئازغۇنلۇقىدىن ھەرگىزمۇ قېلىشمايدۇ.

ھەر ئىككىسى بۇرۇنقى ھەرىكەت ئۈچۈن قايتارما زەربە... ھەر ئىككىسى سولچىلىق.

جاھىلىيەت ھەر قېتىمدا «شەخس ئومۇمدىن ئايرىلالمايدۇ» دېگەننى تەسەۋۋۇر قىلىشقا بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ. چۈنكى، بۇ دېگەن ھەقىقەت! ئەگەر شەخسلەر ئۆز-ئار توپلانمىسا جەمئىيەت قەيەردىن كېلىدۇ؟ ئىنسانلار ھاياتىنى كوللېكتىۋىزملىق مەيدانىدا تۇرۇپ چۈشەندۈرۈشىدىكى ئەڭ چوڭ خاتالىق - بۇ ھاياتنىڭ پەقەت بىرلا تەرىپىنى كۆرۈش. يەنى شەخس ئۆز ئىدىيەسى بىلەن ھېسابلاشماي جەمئىيەت بەلگىلىگەن ھەر قانداق تەقسىماتقا قەتئىي بويسۇنۇش كېرەك دېگەندىن ئىبارەت.

بۇ شەكىسىز ھەقىقەت... بىراق بۇ ھەقىقەتنىڭ مەزمۇنى نېمە؟ دوركايىم — گەرچە شۇ ۋاقىتتىلا ئۆزىنىڭ ئېتىراپ قىلغانلىقىدىن يېنىۋالغان بولسىمۇ — ئىجتىمائىي ھادىسىلەرنىڭ پەيدا بولۇشى شەخسىيەتچىلىك ئىدىيەسىدىن كېلىپ چىققان كۆپ خىللىنىشنىڭ نەتىجىسى ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلدى. يەنى شەخس — قايسى بىر يولدا — مۇشۇ جەمئىيەتتىكى ئىجابىي گەۋدە. ئۇنىڭ ھاياتقا نىسبەتەن بېسىمى، ئېغىرلىقى ۋە ئىنتىلىشى بولىدۇ . جەمئىيەت ئۇنىڭغا بەلگىلىگەن بويسۇنۇشنى مۇنداق ئىككى خىل ئەھۋالنىڭ بىرىدە ئەمەلگە ئاشۇرۇش كېرەك.

«ياخشىغا بويسۇنۇش...» بۇ دېگەنلىك يارامىلىق شەخسىي ئىدىيەدىن كەلگەن ئىجتىمائىي گەۋدىنىڭ ھاكىمىيىتى ئازغۇن شەخسلەرگە «ئۆز ئورنىدا

جىم تۇرۇشنى، بەلگىلەپ بېرىلگەن دائىرىدىن چىقىپ كەتمەسلىكنى» ئېيتىدۇ.

«ئەسكى»گە بويسۇنۇش... بۇ دېگەنلىك بۇزۇق شەخسىي ئىدىيەدىن كەلگەن ئىجتىمائىي گەۋدە — ئازغۇن شەيتانلار — نىڭ ھاكىمىيىتى ياخشى ئادەملەرگە «ئۆزى بىلەن بىللە مېڭىشنى ياكى يولنى ئۇلارغا تاشلاپ بېرىشنى» بەلگىلەيدۇ.

ھەر ئىككىلى ئەھۋالدا شەخسىي ئىدىيەدىن كەلگەن زور تىپتىكى ئىجتىمائىي گەۋدىنىڭ جەمئىيەتلىشىش كۈچى بارغانسېرى ئاشىدۇ. لېكىن ئاخىرقى ھېسابتا ، ئۆزىنىڭ «ئىنسانىي» خاراكتېرىدىن چىقىپ كېتەلمەيدۇ. شەخس ۋە جەمئىيەت ھەر ئىككىسى ئىنسان . شەخس ۋە جەمئىيەت ئىنسانىي سۈپەتكە ئىگە بولۇپ ، ھېچقايسىسى يېگانە ئەمەس. كوللېكتىۋىزملىق ئىزاھات ياكى ماتېرىيالىستىك چۈشەندۈرۈش مەسىلىنى شۇ دەرىجىدە ئارلاشتۇرۇۋېتىدۇكى، ئۇنىڭدا شەخسنىڭ مەۋجۇدىيىتىنى پەرقلەندۈرگىلى بولمايدۇ.چۈنكى، ئۇلار پۈتكۈل ئەھۋالدا شەخس جەمئىيەتكە بويسۇنۇشى كېرەك، دېگەندىن ئىبارەت ھاياتنىڭ بىرلا تەرىپىنى چىڭ تۇتىدۇ.

لېكىن، ئۇلار جاھىلىيەتچىلىكنىڭ قاراڭغۇلۇقىدا رېئاللىقنى ئىنكار قىلىدۇ... شەخسنىڭ جەمئىيەتكە قارشى چىقىش ھەمدە جەمئىيەتكە قارىتا كۈرەش قىلىش ۋە تىركىشىش مەيدانىدا تۇرۇشنى خاتىرىلەۋاتقان رېئاللىقنى ئىنكار قىلىدۇ.

جەمئىيەتنىڭ شەخسنى چەيلەپ- يەنچىشى بۇ يەردىكى ئاساسلىق مەسىلە ئەمەس. ئاساسلىقى، ئەمەلىيەتتە شەخس ئۆزىنىڭ پەرقلىق مەۋجۇدىيىتىنى يۈكسەك دەرىجىدە ھېس قىلىشى كېرەك. بۇ ھېس ئۇنىڭ «جەمئىيەت» بىلەن روبىرو تۇرۇپ، جەمئىيەتنىڭ ھاكىمىيىتىگە ئېتىراز بىلدۈرۈش ۋە ئۇنىڭغا جەڭ ئېلان قىلىشقا تۈرتكە بولۇش كېرەك.

ھەردائىم جەمئىيەتلەرنىڭ ئاشۇ شەخسلەرگە ياۋۇزلۇق بىلەن ھۇجۇم قىلىشى زادى توغرا ئەمەس.

ھەقىقەتنى ئىنكار قىلىدىغان مۇتەئەسسىپ ئېقىمنىڭ گۇمانى ياخشىلىق ۋە يامانلىقتىنمۇ توغرا بولۇۋەرمەيدۇ. بىز ئالدى بىلەن رەزىللىكنىڭ مىسالىنى كۆرسىتىپ ئۆتەيلى. چۈنكى، بۇ مۇتەئەسسىپ جاھىلىيەتچى ئىزاھاتنىڭ رېئاللىقىغا سەل يېقىنراق كېلىدۇ.

ستالىننىڭ تارىخدا نېمە ئىشلار يۈز بەردى؟

خورشۇپ ئۇنى قانداق سۈپەتلەيدۇ؟

پۈتكۈل جەمئىيەتنى ئۆزىگە چوقۇنۇشقا مەجبۇرلىغان بۇ شەخسىيەتچى داھىينىڭ ئەڭ قاباھەتلىك مىساللىرىنى ئۇ بىزگە سۆزلەپ بەرمىدىمۇ؟

ھەي تارىخنىڭ جاھىلىيەچى ئىزاھاتى ئېيتىپ باققىنا قېنى!

خورشۇپنىڭ ستالىن ھەققىدە ئېيتقانلىرى ھەقىقي جەمئىيەت مەنپەئەتىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرەلمەيدۇ. شۇنىڭدەك ھۆكۈمران سىنىپ... پرولتارىيات سىنىپى ... نىڭ مەنپەئەتىنىمۇ ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرەلمەيدۇ. بەلكى، شەپقەتسىز شەخسى ھۆكۈمرانلىق ئارزۇسىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ.

ئەگەر بىز تارىخنىڭ شەخسي ئىزاھاتىنى پۈتۈنلەي بىكار قىلساق، ئۇنداقتا ئۇنىڭ ئىزاھاتى قانداق بولىدۇ ؟

جەمئىيەت شەيتانلىرىنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپ، شەخسنى گەۋدىلەندۇرىدىغان... پەيغەمبەرلەر، ئەۋلىيالار، تەشۋىقاتچىلار ۋە ئىسلاھاتچىلار ھەققانىي مەيداندا تۇرۇپ، ياخشىلىققا ياردەم بېرىدۇ... مەڭگۈلۈك ھەقىقەت ۋە ئادالەتكە ياردەم بېرىدۇ. ئۇلار غەلىبە قىلىدۇ... ئۇلارنىڭ غەلىبىسىنى كىشىلەر ئەمەلىي ھاياتدا بىۋاستە كۆرىدۇ ياكى ئۇلارنىڭ ئىدىيە ۋە پىرىنسىپلىرىنىڭ غەلىبە قىلغانلىقىنى كۆرىدۇ...

شەخسىي ئىزاھاتىنى پۈتۈنلەي بىكار قىلىۋەتسەك، ئۇنداقتا بۇلارنىڭ ئىزاھاتى قانداق بولىدۇ ؟

ئىنسانىيەت تارىخنى يالغۇز شەخسلەر بىلەن ياكى يالغۇز جەمئىيەت بىلەنلا چۈشەندۈرۈشكە بولمايدۇ. چۈنكى، بۇ خىل چۈشەندۈرۈش تارىخىي رېئاللىقتىن چەتنىگەن جاھىلىيەتچە چۈشەندۈرۈشتۇر.

«ئىنسان... شەخس ۋە جەمئىيەتنى بىردەك ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان، رېئال تۇرمۇشتا ئۆز-ئارا تەسىر كۆرسىتىدىغان ئاممىباب شەخس دەپ چۈشەندۈرۈلىشى كېرەك.

بەزىدە شەخس گەۋدىلەندۈرۈلسە، يەنە بەزىدە جەمئىيەت گەۋدىلەندۈرۈلىدۇ. لېكىن، بۇ يەردە جاھىلىيەت ئېقىملىرى قەستەن قارىغۇ بولىۋالغان ئوپئوچۇق بىر ھەقىقەت بار.

ئۇ بولسىمۇ تارىخ ئېقىنىدىكى ھەر بىر مىنۇتتا ئىنساننىڭ شەخس ۋە جەمئىيەتتىن ئىبارەت ئىككى تەرىپىنىڭ ئورتاق رېئاكسىيەلىشىشىدىن ئىبارەت.

شەخس جەمئىيەت ئۈچۈن ئىشلىسە، جەمئىيەت شەخس ئۈچۈن ئىشلەيدۇ. جاھىلىيەتنىڭ شەخسىيەتچىلىك ياكى كوللېكتىۋىزملىق ئىزاھاتى تەسەۋۋۇر قىلىغاندەك بىرىنىڭ مەۋجۇدىيىتىنىڭ سىرتىدا يەنە بىرىنىڭ مەۋجۇدىيىتى بولمايدۇ. بۇگۈنكى ئىنسانىيەت رېئاللىقى ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ تۈزۈمى ئاستىدا زوراۋانلىق تۈرلىرىدىن بىرنى ئۆزى ئۈچۈن تاللىماقتا!

ئۇ ياكى شەخسنىڭ زوراۋانلىقىنى تاللايدۇ... نەتىجىدە شەخسىيەتچى كاپىتالىستىك دۆلەتنىڭ يولىغا يېقىلىدۇ. ياكى جەمئىيەتنىڭ زوراۋانلىقىنى تاللايدۇ... نەتىجىدە كوللېكتىۋىزملىق دۆلەتنىڭ يولىغا يېقىلىدۇ. (تاللاش ھوقۇقى بولغان شارائىتتا شۇنداق). ئىنسانىيەت جاھىلىيەت تۈزۈمى ئاستىدا

تاللاش ھوقۇقىغا ئىگە بولالمايدۇ. بەلكى، شارائىتنى بويسۇندۇرۇلغان شەيتانلار ئۇنىڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلىپ، ئۇنى ھوقۇق قەپىسىگە سولايدۇ.

مانا بۇلار اللەنىڭ پرىنسىپىدىن ئېغىپ كېتىشنىڭ نەتىجىسى.

ئىنسانىنىڭ ھەقىقىي مەۋجۇدىيىتىنى يوق قىلىۋېتىشنىڭ نەتىجىسى.

جەمئىيەتتىن ئايرىلغان شەخس ئۆزىنىڭ ئەسلى مەۋجۇدىيىتىنىڭ بىر قىسمى بولغان شەخسىي مەۋجۇدىيەتتىن ئايرىلىپ قالىدۇ... ئۆزلۈكىدىن تىركىشىش پوزىتسىيەسىدە بولىدۇ . ئىشلار سارائىلىق، ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش ، قان بېسىم، نېرۋىسى بۇزۇلۇش ۋە «دەلدۇشلۇك» بىلەن ئاخىرلىشىدۇ.

شەخسىنىڭ مەۋجۇدىيىتىنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلىدىغان جەمئىيەت ئاخىرقى ھېسابتا ئۆزى پاچاقلاپ تاشلىنىدۇ. ئىنسانىيەتنىڭ نۆل نەتىجىسى – ئىجابىي ئۆلچەمنى تۇرغۇزالمايدۇ. بەلكى، ئۇ ئۆزىنى «تەڭداشسىز داھىي» ھېسابلايدىغان ھۆكۈمران شەيتانلارنىڭ «ئىشكى»گە ئايلىنىپ قالىدۇ. ۋەھالەنكى، ھوقۇق بىلەن ھۇزۇرلانغان ھۆكۈمران ئۆلسە ياكى تەختتىن چۈشسە «ياۋۇز جىنايەتچىگە» ئايلىنىدۇ

جاھىلىيەتچى ئۆزىنى بىز ئىنسانىيەت تەرەققىياتىنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسىدە تۇرۇۋاتىمىز. شۇڭا بىز اللەنىڭ كۆرسەتمىلىرىگە ئېھتىياجلىق ئەمەس دەۋاتىدۇ.

ئەخلاقتىكى بۇزۇقچىلىق

ئېھتىمال، ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدە كىشىلەرنى ئەڭ بەك ئازدۇرۇۋاتقان مەسىلە «ئەخلاق» بولسا كېرەك!

سىز بۇ غەربلىك ئادەمگە قاراڭ!... ئۇ ئەدەپلىك، ئەخلاقلىق شەخس . ئۇ سىزگە يالغان سۆزلىمەيدۇ، سىزنى ئالدىمايدۇ، سىزگە ساختىلىق قىلمايدۇ. ئۇ دۇرۇس ئادەم. مۇئامىلىدە ئىشەنچلىك ، خىزمەتنى تىرىشىپ ئىشلەيدۇ، «ۋەتەنگە» سادىق...

بۇنداق مىساللار ھەقىقەتەن كۆپ...

بىراق، جىنسىيەت مەسىلىسىدە ئۇلارنىڭ قارشى باشقىچە... ئۇلار جىنسىيەتنى ئەخلاق بىلەن مۇناسىۋەتلىك دەپ قارىمايدۇ ۋە بۇ نۇقتىنى قىلچە ئېتىبارغا ئالمايدۇ، ھەتتا بىز ئەخلاقلىق بولساقمۇ بۇ ئەپەندى بىزنى خاتا ئەيىبلەۋاتىدۇ، دەپ قالىدۇ. بىز ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدىكى ئەخلاقنىڭ تارىخنى تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئەخلاقنىڭ يۈكسىلىش يولىغا قاراپ كېتىۋاتقانلىقىنى ياكى چۈشكۈنلىشىش يولىغا قاراپ ماڭغانلىقىنى كۆرۈپ يېتەلەيمىز... ھەمدە ئەمەلىي رېئاللىققا ئاساسەن غەرب دۇنياسىدىكى ئەخلاقنىڭ قايسى دەرىجىدە ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ باقىمىز...

بىز تارىخ قەدەملىرىگە ئەگىشىپ مېڭىشتىن بۇرۇن، بۇنىڭدىن ئىلگىرى كۆرسىتىپ ئۆتكەن مۇنداق بىر مەزمۇننى تەكىتلەيمىز : تارىختىكى ھەرقانداق جاھىلىيەت ئومۇمىي ئەخلاقتىن خالىي بولالمايدۇ. ئىنسانىيەت بارلىق ئەخلاقنى بۇزۇۋېتىشكە ئىقتىدارى يەتمەيدۇ... ھەممە ئىشتا شۇنداق ! ئىنسان روھىيىتى بىر پۈتۈن رەزىللىشىپ كەتمەيدۇ. ئۇ ھەر قانچە بۇزۇلسىمۇ،

ئۇ يەر –بۇيەردە ياخشىلىقتىن چېچىلغان ئالامەتلەر ساقلىنىپ قالدۇ. لېكىن، بۇ چېچىلغان ياخشىلىقلارنىڭ مەۋجۇت بولۇشى قايسى ساھەدە بولسۇن – جاھىلىيەتنىڭ ئازغۇنلۇقىنى يوق قىلىۋېتەلمەيدۇ ھەمدە بۇ ئازغۇنلۇقنىڭ مۇقەررەر نەتىجىلىرىدىن ئۇنى قۇتقۇزۇپ قالالمايدۇ.

ئەرەب جاھىلىيتى بىر بۆلۈك «پەزىلەت»لەرگە ئىگە ئىدى. ئۇلاردا باتۇرلۇق، جاسارەت، ئۆز نىشانى يولىدا جانلىرىنى پىدا قىلىش، سېخىيلىق ، غۇرۇر ، زۇلۇمغا قارشى تۇرۇش قاتارلىق «پەزىلەتلەر»بار ئىدى. لېكىن بۇلارنىڭ ھەممىسى ئەرەب جاھىلىيتىنى «جاھىلىيەت» بولۇشتىن ساقلاپ قالالمىدى. شۇنىڭدەك ئۇنىڭ ئازغۇن نەتىجىلىرىدىن ئۇنى توسۇپ قالالمىدى.

بۇ «پەزىلەتلەر» -اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن يىراق بولغىنى ئۈچۈن – ئۆزىنىڭ راۋرۇس يولىدىن ئېغىپ كېتەتتى. باتۇرلۇق، جاسارەت، جېنىنى پىدا قىلىش دېگەنلەر قىساس ئېلىش ۋە زالالەتكە ياردەم بېرىش يولىدا زايا بولۇپ كېتەتتى.

ئۇلارغا نىسبەتەن ھەق ياكى ناھەقكە ياردەم بېرىش مۇھىم ئەمەس ئىدى. ئۇلارنىڭ بىر قوزغىلىپلا ئۇرۇشقا چىقىشى ھەرگىزمۇ ھەققانىيەتنى ياقلاش ياكى ناھەقچىلىكنى يوقىتىش ئۈچۈن ئەمەس ئىدى. ناھەقچىلىك كۈنسېرى كۈچەيمەكتە ئىدى... سېخىيلىق ئەھمىيەتسىز كۆڭۈل ئېچىشقا ئايلىنىپ قالغان ئىدى. مال- چارۋىلارنى بوغۇزلاپ مېھمانلارنى كۈتۈۋېلىشى كارۋانلارنىڭ ئۇلارنىڭ نامىنى باشقا يۇرتلاردا سۆزلەپ يۈرۈشى ئۈچۈن ئىدى. ئەگەر ئاجىز ۋە مەھرۇملارغا اللە رىزالىقى ئۈچۈن ياردەم بېرىشكە توغرا كەلسە، بۇ چاغلاردا روھلار بېخىللىشىپ بېرىشتىن باش تارتاتتى. غۇرۇر ۋە زۇلۇمغا قارشى تۇرۇش ھاكاۋۇرلۇققا ۋە ھەقىقەتكە ئەگىشىشتىن باش تارتىشقا ئۆزگىرەتتى.

ھەقىقەت ماھىيەت ئەمەس بەلكى، ياۋۇز «مەن» ئىدى. گەرچە «مەن» ئۆز كۆڭلىدە ئۆزىنىڭ ئازغۇنلۇقتا ئىكەنلىكىنى ئېنىق بىلسىمۇ!... ياۋروپا

جاھىلىيتى شەخسى مۇئامىلە ساھەسىدە راستچىللىق، خىزمەتتىكى تىرىشچانلىق، دۇرۇسلۇق، ئىشەنچلىك بولۇش ۋە مۇئامىلىدىكى پاكلىق... قاتارلىق بىر بۆلۈك پەزىلەتلەرگە ئىگە... لېكىن، ئۇلار اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن يىراقلاپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن — ئۆز يولىدىن ئېغىپ كەتتى.

شۇنىڭ بىلەن بۇ پەزىلەتلەر «مەنپەئەت» پەزىلىتىگە ئايلاندى. خالىغان كىشىلەر ئۇنىڭغا ئەگىشىدۇ. چۈنكى، ئۇ ئۇلارغا مۇئامىلىدە «مەنپەئەت»ئېلىپ كېلىدۇ. ھايات چاقىنى غىچىرلىماستىن ئاسان ماڭدىغان قىلىدۇ. ئەمما، ئۇنىڭ «مەنپەئەتى» يوقالغان چاغدا، ئاشۇ پەزىلەتلىك ياۋروپالىقلارنىڭ نەزىرىدىكى قالدۇق پەزىلەتلەرمۇ دەرھال يوقىلىدۇ... شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئەگىشىشكە يارىمايدىغان خىيالى ھاماقەتكە ئايلىنىدۇ.

بىز سۆزلەشكە ئالدىرىمايمىز... بەلكى، تارىخ قەدەملىرىنى بىر-بىرلەپ تەكشۈرىمىز. ياۋروپا ئەخلاقى ئاساسەن دىندىن ئىمپورت قىلىنغان. ماھىيەتتە ئەخلاقنىڭ دىندىن باشقا مەنبەسى مەۋجۇت ئەمەس!

ئىنسانىيەت ھەقىقەتتە ئەگىشىپ بولۇپ ، ئارقىدىنلا ئەقىدىدىن ئېغىپ كەتتى-دە، ئەخلاقمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئېغىپ كەتتى . لېكىن ئەخلاقنىڭ ئېغىشى تولىمۇ ئاستا بولدى. ئۇ بىر ئەۋلادتىن ھالقىپ بىر نەچچە ئەۋلادلارغا سوزۇلۇپ كېتىدۇ. شۇ سەۋەبتىن ئاشۇ ئالدامچى كۆرۈنۈشلەر بىلەن ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئۆز ئاشقىلىرىنى ئالدايدۇ. ئەقىدىدىكى ئېغىش ئاشكارا بولىدۇ . ئەخلاقتىكى ئېغىشنى ئاسانلىقچە بايقىغىلى بولمايدۇ. ئۇ ئالدامچى كۆرۈنۈشلەرنى چىڭ تۇتقاچقا، كىشىلەر دەسلەپتە ئەقىدە بىلەن ئەخلاقنىڭ ھېچقانداق مۇناسىۋىتى يوق دەپ ئويلاپ قالىدۇ. كىشىلەر ئەقىدىدىن خالىغانچە ئېغىپ كېتىشى مۇمكىن، ئارقىدىنلا ئەخلاقى جەھەتتىكى ئېغىش ئۇلارغا سايە تاشلايدۇ.

ئىغىپ كېتىش سۈرئىتىنىڭ ئوخشىماسلىقى روھىيەت ئەقىدىنىڭ بىر قىسمى سۈپىتىدە ئەخلاقتا بولغان «ئىشەنچ» نى يوقاتقاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ ئەخلاقى قالدۇقلىرىنى - ئۆرپ – ئادەت تۈيغۇسى بىلەن – قەستەن ئۇزاق مەزگىل توپلىغانلىقى سەۋەبىدىن ئالداش ۋە ئالدىنىش كېلىپ چىقىدۇ.. بەزىدە روھىيەت ئەقىدىدىن ئايرىلىپ ئاشكىلىق تۈردە ئەخلاقنى مەۋجۇت بولۇشقا تېگىشلىك نەرسە سۈپىتىدە بىر مەزگىل ساقلاپ قالىدۇ. لېكىن، ئاخىرقى ھېساپتا مۇقەررەر نەتىجە بىردەك بولىدۇ ... ئەقىدە ئىغىپ كەتكەن ئىكەن، ئەخلاق جەزمەن ئىغىپ كېتىدۇ. ئەخلاق ئەقىدىدىن ئايرىلغان ئىكەن ، ئۇ جەزمەن يوقىلىدۇ.

مانا بۇلار تەدرىجىي ھالدا – ياۋروپا ئەخلاقىدا پەيدا بولغان ئىشلار... بۇ خىل ئەخلاقنىڭ قالدۇقلىرى ھېلىھەم مەۋجۇت بولۇپ ، ھازىرقى زامان جاھىلىيتى رېئاللىق ھەقىقىتىدىن ئازغىشىپ، ئۇنى ئەخلاق دەپ ئويلاپ قالدى.

ياۋروپا ئەخلاقىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك بىر بۇلاقتىن كەلگەن بولۇپ ، ئەخلاقنىڭ ئۇنىڭدىن ئۆزگە بۇلىقى مەۋجۇت ئەمەس... ئۇ بولسىمۇ دىنىنىڭ بۇلىقىدۇر.

بۇ يەردە ياۋروپادىكى زاپاس ئەخلاقنىڭ مۇنداق ئىككى مەنبەسى بولۇپ ، بىرىنچى : خىرىستىيان دىنى، ئىككىنچىسى: ئىسلام دىنىدۇر.

خىرىستىيان دىنى- كونستانتان ئۇنى ياۋروپاغا ئېلىپ كىرگەندىن بېرى- ياۋروپا ھاياتىنى مۇئەييەن ئەخلاقى رەڭلەر بىلەن بويىدى. بۇ دىنغا كونىستانتاننىڭ قولى ئارقىلىق - نۇرغۇن ئازغۇنلۇقلار قوشۇلۇپ كەتكەن بولسىمۇ، بىراق، ھېلىغىچە كىشىلەرنىڭ روھى دۇنياسىدا مەۋجۇت بولۇپ كەلدى. لېكىن، بۇ ئەخلاق تۇرمۇش رېئاللىقىغا ئۇيغۇن كەلمەيدىغان سەلبىي سۈرەتتە زەھەرلەندى، ئىسا ئەلەيھىسسالام كىشىلەرگە «كىمكى سىنىڭ ئوڭ يۈزۈڭگە ئۇرسا، سول يۈزۈڭنى تۇتۇپ بەر» دېگىنىدە روھلارنى ئىچكى

تەرەپتىن پاكلاشنى مەقسەت قىلغان ئىدى.اللەنىڭ پەيغەمبىرى ئىسا ئەلەيھىسسالام بۇ ئارقىلىق خارلىق ۋە روھى ئاجىزلىقنى تارقىتىشنى مەقسەت قىلمىغان ئىدى. لېكىن، ئوتتۇرا ئەسىرلەردىكى خىرىستىيان دىنى بىلەن رەڭلەشتۈرۈلگەن ئومۇمىي ئەخلاقىقا مەقسەت قىلىنمىغان ماركىلار چاپلىنىپ كەتتى. ئاسىي، ياۋۇز، بۇزۇق ماددىيەتكە قانتىنى يايغان رىم ئىمپىراتورىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى خەلقلەر يەرلىك شارائىتلارغا يۆلىنىۋالدى. خىرىستىيان دۇنياسى ئەھلى سەلىپ ئۇرۇشىدا ئىسلام دۇنياسى بىلەن سۈركەلدى. خىرىستىيانلار ئىسلام ئەللىرىگە كىرىپ بىر مەزگىل شۇ جايدا تۇردى ھەمدە سۈرىيەنىڭ بىر قىسىم جايلىرىدا ۋاقىتلىق كىچىك دۆلەتلەرنى قۇرۇپ چىقتى.

خىرىستىيانلار ئىسلامى ھايات بىلەن قويۇق ئارىلاشتى ۋە ئىسلامدىن كۆپ پايدىلاندى... «ئەخلاقنى» ساقلاپ قالغان ئاساستا ھاياتنىڭ ئىجابىي نۇقتىنەزەرلىرىنى ئىسلامدىن قوبۇل قىلدى.

ئۇلار ئۆزلىرى تەشكىل قىلغان رايونلاردا مۇئەززىن ئەزان ئېيتقان ھامان مۇسۇلمانلارنىڭ دۇكانلىرىنى ئوچۇق پېتى تاشلاپ قويۇپ نامازغا ماڭىدىغانلىقىنى كۆرەتتى. ۋەھالەنكى، دۇكانلاردا پۇللۇق، قىممەت باھالىق نەرسىلەر بار ئىدى. ھېچكىم ئۇنى قوغدىمايتتى. مۇسۇلمانلار مەسچىتتە نامازنى ئوقۇپ بولۇپ ، دۇكانلىرىغا قايتىپ كەلگەندە، ھېچنەرسە ئوغۇرلانمايتتى. چۈنكى، كىشىلەر ئىسلام ئارقىلىق ئىشەنچ تۇرغۇزغان ئىدى.

ئۇلار مۇسۇلمانلارنىڭ چەمبەرچاس باغلانغان بىر «ئۈممەت» ئىكەنلىكىنى كۆرەتتى... بىر ئۈممەتلىك تۇيغۇسى ئۇلارنىڭ ئارىسىنى بىرلەشتۈرگەن ئىدى.

ئەڭ خەتەرلىك ۋاقىتلاردىمۇ – ئۇلار ئۆز-ئارا ھەمكارلىشاتتى. دوستلىشاتتى، شەپقەت قىلىشاتتى، بىر- بىرىگە ساداقەتمەن ئىدى. بىراق، بۇ ئىشلار ھاكىملارنىڭ باشقۇرۇشى بولمىغان ئەھۋالدا ئېلىپ بېرىلاتتى. ئۇلار يەنە شۇنى كۆرەتتىكى، ئىشلەپچىقارغۇچى مۇسۇلمان تىرىشچانلىق، ئاكتىپچانلىق ۋە

ئىشەنچلىك بۇلۇشنىڭ ئۆلگىسى ئىدى... ئىشەنچ مۇسۇلمانىنىڭ تۇنجى دەسمايىسى ئىدى. تىرىشچانلىق تەرەققىي قىلىشنىڭ ئەمەلىي بايلىقى ئىدى. شۇ سەۋەبتىن مۇسۇلمانلار ئارىسىدا سانائەت تەرەققىي قىلدى. ئىشلەپچىقىرىش تولۇقلاندى.

ئۇنىڭدىن باشقا نۇرغۇن پەزىلەتلەر بولۇپ ، خىرىستىيانلار مۇسۇلمانلار بىلەن ئارىلىشىش جەريانىدا ئۇلارنىڭ ئەمەلىي رىئاللىقىدا ئۇنى بىۋاستە ھېس قىلغان ئىدى. بۇلۇپمۇ «ۋەدىگە ۋاپا قىلىش» خىرىستىئانلار ئۆزلىرىنىڭ مۇسۇلمانلار بىلەن جۇملىدىن سالاھىددىن بىلەن بولغان مۇئامىلە ئىشلىرىدا بىۋاستە ھېس قىلغان ئەڭ مەشھۇر ئىشلارنىڭ بىرى ئىدى.

پۇتكۇل جەمئىيەتنىڭ مۇشۇنداق زاپاس بايلىقى ھەمدە ماراكەش ۋە ئىسپانىيىدىكى مۇسۇلمانلاردىن قولغا كەلتۇرگەن ئىلمى نەتجىلەرگە تايىنىپ ھەر بىر مەيداندا ھازىرقى زامان ياۋرۇپا گۈللىنىش ھەركىتى مەيدانغا كەلدى.

لېكىن، ياۋرۇپا گۈللىنىشى – بىز يۇقاردا تەپسىلىي بايان قىلغان شارائىتلار سەۋەبىدىن – اللهغا ئىبادەت قىلىشتىن ئېغىپ كېتىپ، بۇددىزىم، گىرىك ۋە رىم ئەقىدىسىگە يېنىۋالدى. گەرچە ئەقىدە قەلبىنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا پېتىدىن چۈشكەن «قالدۇق» سۈپىتىدە ساقلىنىپ قالغان بولسىمۇ!

بۇ جايدا ياۋرۇپالىقلارنىڭ روھىدىكى ئەخلاقنىڭ نەتجىسىگە «ئۇچۇنجى زاپاس بايلىق» - گىرىك مەدەنىيتىدىن كەلگەن پەلسەپە قوشۇلدى. بۇ مەدەنىيەت ھاۋا بوشلۇقىغا تاشلانغان «سامان يولى» مەدەنىيتى ئىدى. ئەخلاقتىكى ئېغىش ئەنە شۇنىڭدىن بىرى باشلاندى!

ئەخلاقتىكى ئېغىش تولىمۇ ئاستا ۋە تەدرىجى بولغىنى ئۇچۇن بىر نەچچە ئەسىرلەر ئۆتۈپمۇ ئادەملەر ئىشلارنىڭ ماھىيتىنى بىلىۋالالمىدى.

گىرىكلارنىڭ قالدۇق مەدەنىيتى ياۋرۇپالىقلارنىڭ ئەخلاق نەتجىسىگە چوڭقۇر تەسىر كۆرسەتتى. شۇ سەۋەپتىن ئۇلار ھاۋا بوشلۇقىدا، «سامان

يولىدا» ئەخلاقى ئۇقۇملارنى تۇرغۇزۇش مۇمكىن، بىراق، ئەمەلىي ھەركەت باشقا بىر يۆنىلىشكە قاراپ ماڭىدۇ، دەپ تەسەۋۋۇر قىلدى. مانا بۇ بىر خاتا ھۆكۈم .

نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەت ئوتتۇرىسنى بۇنداق ئايرىۋېتىش ياۋرۇپالىقلارنىڭ تەبىئىي مەھسۇلى بولۇپ، ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئۇنى ئۆزىگە خاس يول بىلەن ئىشلەپچىقاردى ھەمدە ھەر بىر ساھەدە پۈتكۈل دۇنيانىڭ «ئەخلاقى»نى ئاشۇ خىل مەھسۇلات بىلەن رەڭلەشتۈردى. نەتىجىدە كىشلەر ئاسانلا ئەخلاقى «نەزەرىيە»لەر ھەققىدە پاراڭلىشىپ، خىيالىي دۇنيادا ئۇنىڭدىن ھوزۇرلىنىدىغان، بىراق، ئۇنىڭ يەر شارى رېئاللىقىدا ئەمەلگە ئېششىنى كۈتمەيدىغان، مۇشۇ رېئاللىق بولسا «شارائىت»نىڭ تەقەززاسى بويىچە كېتىۋىرىدىغان بولۇپ كەتتى.

بۇنداق تەسەۋۋۇر جاھىلىيتى تۈزۈمى ئاستىدا پۈتكۈل غەرپلىكلەرنىڭ ھەركىتىنى ئۆز خارەكتىرى بىلەن زەھەرلەۋاتقان «مىكافىلىزم» دۇنياغا كەلدى.

ياۋرۇپا ھەر بىر ساھەدە «ئەخلاق»نىڭ ياۋرۇپانى «كېرەكلىك» مەنپەئەتكە ئىگە قىلالمايدىغانلىقىنى بايقىدى.

مىكافىلىزىم [55]سىياسىيدا باشلاندى.

سىياسەت نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەت ئوتتۇرىسنى ئايرىۋېتىشنىڭ تەسىرىگە ئەڭ بالدۇر يولۇقتى.

ياۋرۇپا سىياسي جەھەتتە «غايە-ۋاستە تاللىمايدۇ» دەيدىغان مۇنداق بىر فورمىلاغا ئاساسلاندى : ھەرقانداق ۋاستە نىشانغا يەتكۈزەلەيدىغانلا بولسا – قانچىلىك قەبىھ بولۇشتىن قەتئىي نەزەر ئۇنى چوقۇم قوللىنىش كېرەك.

---

[55] مىكافىلىزىم-دىن بىلەن رېئاللىقنى ئايرىۋېتىش كېرەك دەپ قارايدىغان بىر خىل ئېقىم.

ئىچكى ۋە تاشقى جەھەتتە مىكافىلىزىم ياۋرۇپا سىياسىيسىغا ئۆزىنىڭ ماركىسىنى چاپلىدى.

پادىشاھلار، خوجايىنلار ۋە دىندارلار قولىدىكى ھوقۇقنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن ئەڭ پەسكەش ۋاسىتىلەرنى قوللاندى. ئۇنىڭدىن كېيىن كاپىتالىزىم ئۇلارنىڭ بارلىق مىراسلىرىغا ۋە چارە – ئۇسۇللىرىغا ۋارىسلىق قىلدى ھەمدە قانۇنسىز پايدىلارنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ھەرىكەت قوللىنىشتا ئەڭ قورقۇنۇچلۇق ۋاسىتىلەرنى كۈچەيتتى... ئامېرىكا كاپىتالىزىمنىڭ نەزىرىدە ئەڭ يۇقىرى پايدىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، ھەتتا كىندىنى ئۆلتۈرۈۋېتىش ھەرىكىتىنىمۇ ھېچقانداق كۈچ چەكلىمەسلىك كېرەك!

ئەمما، سىرتقى جەھەتتە ئىشلار بۇنىڭدىن نەچچە ھەسسە قورقۇنۇچلۇق... مۇستەملىكىچىلىك يەرشارىنىڭ بۆلۈك- پۇچقاقلىرىدا ھۆكۈمرانلىقىنى تىكلەش ئۈچۈن ۋاستە قوللانماقتا... كىشىلەرنىڭ قانلىرىغا نان چىلاپ يېمەكتە... ئۇلارنىڭ نەزىرىدە بۇ خاتالىق ھېسابلانمايدۇ. چۈنكى، غايە ۋاسىتىنى مەيدانغا كەلتۈرىدۇ. غايىنىڭ پاك بولۇشى ئۇلار ئۈچۈن مۇھىم ئەمەس... خىيالىي دۇنيادا پاكلىقنى تېپىش مۇمكىن. ئەمما، رېئال دۇنيادا ئۇنى مەڭگۈ تاپقىلى بولمايدۇ.

شۇنداق قىلىپ ياۋروپادا سىياسەت ئەخلاقتىن ئايرىلىپ كەتتى...

كىشىلەر : « ئېنىقكى، بۇ دېگەن سىياسەت... ئۇنىڭ ئەخلاق بىلەن ھېچقانداق ئالاقىسى يوق!» دېيىشتى.

مانا بۇلار ئازغۇنلۇقنىڭ باشلىنىشى بولدى... ئەمما، ئازغۇنلۇقنىڭ تولۇقلىنىشى بولمىدى.

كىشىلەر ئالداندى، ئۇلار ھەقىقەتكە ئەقىل كۆزى بىلەن قارىيالمىدى. ھەر قاچان ئەخلاق اللەغا بولغان ئەقىدىدىن جۇدا بولسا ئۇ ھەرگىزمۇ زېمىندا پۇت تىرەپ تۇرالمايدۇ ۋە بالايىئاپەتلەرگە تاقابىل تۇرالمايدۇ.

كىشىلەر ئالداندى... چۈنكى، ئۇلار يەر شارىدا تېخى بۇزۇقچىلىققا يول ئېچىلمىغان بىر بۆلۈك پەزىلەتلەرنىڭ ھېلىھەم مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى كۆردى.

ئۇلار - ئالدانغان ھالدا شۇنداق ئويلىدىكى – سىياسەتنىڭ ماھىيتى مۇشۇنداق بولىدۇ . ئۇ ئەخلاق ئۆلچەملىرىگە بېقىنمايدۇ. ئەمەلىيەتتىكى ھادىسىلەر ئەخلاقنى ۋەيران قىلالمايدۇ ۋە ئۇنىڭ يۈكسەك زاپاس بايلىقىنى كېمەيتىۋېتەلمەيدۇ. مانا بۇ شەيئىلەرگە نىسبەتەن «رېئاللىققا ئۇيغۇن» نۇقتىنەزەر. شېرىن چۈشلەر مەڭگۇ ئەمەلگە ئاشمايدۇ. بىراق، مۇقەررەر قانۇنىيەت ئوخشىمايدۇ. ھەر قاچان ئەخلاق ئەقىدىدىن، ئۇنىڭغا ھاياتىي كۈچ بەخش ئېتىدىغان ساداقەت ۋە راستچىللىق سوۋغىلىرىنى ئۇنىڭغا تەقدىم قىلىدىغان تەبىئىي بۇلىقىدىن ئايرىلىپ قالىدىكەن، ئەخلاقنىڭ پۇت تىرەپ تۇرالىشى مۇمكىن ئەمەس.

ياۋروپا دىننى پەلسەپىگە ئالماشتۇردى... ۋە پەلسەپىدىن ئەخلاق ئۆلچەملىرىنى ياساپ چىقتى. ياكى دىنغا بولغان ئۆچمەنلىك سەۋەبىدىن ئۆز ئىلكىدە ساقلانغان ئەمما تېخى بۇزۇلۇشقا ئۇچرىمىغان بىر بۆلۈك ئەخلاق يۇقۇندىلىرىنىڭ ئۈستىگە پەلسەپىنىڭ كىيىمىنى كىيدۈردى. كىشىلەر پەزىلەتلەرگە ئېرىشكەن بولسىمۇ، بىراق ئۇنىڭ دىندىن كەلگەنلىكىنى ھېس قىلىشتىن قاچتى. ئۇلار ئۇنى «مەجبۇرىيەت »ياكى «ئىدىيە» دەپ تەرىپلىدى. ئەمما، دىن دەپ چۈشەندۈرۈشنى رەت قىلدى.

لېكىن، ئۆز بۇلىقىدىن ئايرىلىپ قالغان بۇ ئەخلاق ئۇزۇن داۋام قىلالمىدى. سىياسەتتىن كېيىن ئىقتىساد، ئەخلاقتىن ئايرىلىپ قېلىشقا باشلىدى.

ئەمەلىيەتتە ياۋروپادىكى ئىقتىسادىي ۋەزىيەت دەسلەپتىن تارتىپلا ئەخلاقسىزلىق ئۈستىگە قۇرۇلغان ئىدى.. خرىستىيانلارنىڭ كىشلەرنى يەرگە قۇل قىلىش ئاساسىدىكى فېئودالىزم تۈزۈمى رىم ئىمپىراتۇرلىقىدا ھەممە ئەسكىلىك ۋە رەزىللىكنى بىمالال قىلىۋېرەتتى... ئىمپىراتور

كونستانتىن ئىمپېرىيەگە مەجبۇرىي بېكىتىپ چېركاۋلارنىڭ ئىدىيەسىگە لايىقلاشتۇرۇلغان ساختا كۆرۈنۈشكە ئىگە خىرىستىيان دىنى ئىمپېرىيەنىڭ ئىقتىسادىي ۋەزىيىتىنى دىنىي مەنبە قىلغان ئەخلاق ئۆلچەملىرىگە ئۇيغۇنلاشتۇرالمىدى.

بەلكى، چېركاۋلار قىسقىغىنا بىر نەچچە ئەۋلادتىن كېيىنلا فېئودالىزمنىڭ قولچۇماقچىلىرىغا ئايلىنىپ كەتتى. پومېشچىكلارنىڭ بارلىق زومىگەرلىكلىرىنى دىن نامى ئاستىدا پۈتۈن كۈچى بىلەن قوللىدى.

ئۇنىڭدىن باشقا مۇشۇ خىل ۋەزىيەت ئىچىگە قاماپ قويۇلغان فېئودالىزم ئىقتىسادىدا ئەخلاقى ئازغۇنلۇق سادىر بولدى. خىرىستىيان چېركاۋلىرىنىڭ بۇ خىل ۋەزىيەتنى ئۆزگەرتىشكە قۇربى يەتمىدى.

دىنىي تەلىماتلار گەرچە ئۆزگەرگەن ۋە بۇزۇلغان بولسىمۇ، يەنىلا مۇئامىلىدە جازانىخورلۇق قىلىشنى قاباھەتلىك قىلمىش دەپ كۆرسىتەلىدى. كىشىلەر مەجبۇرلانمىغان ئەھۋالدا ئىقتىسادىي مۇئامىلىنى جازانىدىن يىراق قىلدى.

سانائەت ئىنقىلابى ۋە كاپىتالىزم مەيدانغا كەلگەندىن كېيىن كىشىلەر ئەقىدە ۋە ئەخلاقتىن بىر نەچچە قەدەم يىراقلاپ كەتتى. شۇ سەۋەبتىن كاپىتالىزمنىڭ ئەخلاقى پرىنسىپلارنى يوقىتىش قىزغىنلىقىغا توسقۇنلۇق قىلىدىغان ھېچقانداق كۈچنى تاپقىلى بولمىدى.

جازانىخورلۇق ئىلگىرىكى خىرىستىيان ۋە يەھۇدىي دىنلىرىدا چەكلەنگەن بولسىمۇ، بىراق، كاپىتالىزم تۈنجى مىنۇتتىن باشلاپ ئۇنى ئۆزىنىڭ تۈپ ئاساسى قىلدى. ئۇنىڭدىن باشقا كاپىتالىزم زۇلۇم ۋە زوراۋانلىق، بۇلاڭچىلىق، باشقىلارنىڭ ئەمگەك مېۋىسىنى ناھەق قاقتى-سوقتى قىلىش، كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرىدا قىمارغا تايىنىپ پۇل تېپىش... قاتارلىقلارغىمۇ ئاساسلىنىدۇ.

كاپىتالىزم ئىشچىلارنى مونوپول قىلدى. ئۇلار جان بېقىش ئۈچۈن – بەزىدە جان بېقىشقىمۇ يەتمەيدىغان ئازغىنە ئىش ھەققى ئۈچۈن – ئۆلۈپ تىرىلىشكە باقماي ئىشلەيدىغان ھالەتكە چۈشۈپ قالدى.

باللارنى مونوپول قىلدى. ئۇماق باللار بىر نەچچە تەڭگىنى دەپ ئۆزۈندىن – ئۆزۈن ئىشلەيدىغان بولدى.

ئاياللارنى مونوپول قىلدى... ئەرلەر ئىش ھەققىنى ئۆستۈرۈش ۋە تۇرمۇشنى ياخشىلاشنى تەلەپ قىلغان چاغدا ئاياللار ئۇلارغا قارشى تۇرۇش ۋە ئۇلارنىڭ ئىرادىسىنى سۇندۇرۇشنىڭ قورالىغا ئايلاندى. ئۇنىڭدىن باشقا ئاياللارنى مونوپول قىلىش پەسكەش ئەرلەرنىڭ ھەۋەسلىرىنى قاندۇرۇش ۋە بىر چىشلەم نان ئۈچۈن ئۇلارنى ئىپپىتىنى سېتىشقا زورلاش ئۈچۈن ئىدى.

قىسقىسى، ئەخلاقنى بۇزۇش كاپىتالىزم ساراڭلىرىنىڭ «كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرى» پاھىشىخانا ، ھۆسن تۈزەش ئورنى ۋە مودا- كىيىم كۆرگەزمىسى قاتارلىقلاردا ھەسسىلەپ پايدا تېپىش پۇرسىتىنى يارىتىش ئۈچۈن ئىدى. مۇستەملىكە قىلىنغان ئەللەردىن خام-ماتېرىياللارنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلىش كاپىتالىزمنىڭ نىجىس پايدىغا ئېرىشىشى ۋە يەرلىك خەلقلەرنى نامراتلىق، قالاقلىق، نادانلىق، كېسەللىك ۋە ئاچ-يالىڭاچلىققا گىرىپتار قىلىشى ئۈچۈن ئىدى. شۇنداقلا ئەخلاقى بۇزۇقچىلىقلارنى كەڭرى تارقىتىپ، كۆزلىگەن نىشاندا زور ئۇتۇقلارنى قازىنىش ئۈچۈن ئىدى.

كاپالەتنامە ۋە ئىدىيۋي تەييارلىقنى دەستەك قىلىش- ئىچكى سىياسەتتە كاپىتالىزم ھاكىمىيىتىنىڭ ئىدىيەۋى خاھىشلىرى بويىچە سىياسەت يۈرگۈزۈشنى كاپالەتكە ئىگە قىلىش بولسا، تاشقى سىياسەتتە كاپىتالىزم ۋە مۇستەملىكىچىلەرنىڭ مەنپەئەتىنى ساقلاپ قېلىش ئىدى.

كاپىتالىزم ئەخلاقى تەشەببۇسلارنى ئوتتۇرىغا قويغان ياكى ئەخلاقى پىرىنسىپلارغا قايتىشنى تەشەببۇس قىلغان كىشىلەرنى قاتتىق مەسخىرە قىلىدۇ.

ئىلمىي نەزەرىيەلەر شۇنى ئاشكارىلىدىكى، ئىقتىسادنىڭ ئۆزىگە خاس قانۇنىيىتى بار... ئۇنىڭ ئەخلاق بىلەن ياكى ئادەملەر بىلەن ھېچقانداق مۇناسىۋىتى يوق مۇقەررەر قانۇنىيىتى بار...

شۇنداق قىلىپ، ئىقتىساد ئەخلاقتىن بىر پۈتۈن ئايرىلىپ كەتتى. كىشىلەر مۇرىلىرىنى قىسىپ :« ئىقتىسادنىڭ ئەھۋالى مۇشۇنداق بولىدۇ . ئۇ ئەخلاقى ئۆلچەملەرگە بېقىنمايدۇ» دېيىشتى.

سىياسەت ۋە ئىقتىسادتىن كېيىن جىنسىيەت ئەخلاقتىن ئايرىلىپ چىقىشقا باشلىدى. بۇ ئىشلار ئىنساننىڭ ھايۋانىي ئىزاھاتى، ھەرىكەتنىڭ جىنسىنى چۈشەندۈرۈلۈشىنىڭ يولىيۇرۇقلىرى ۋە سانائەت ئىنقىلابىنىڭ تۈزۈملىرى ئاستىدا ئەقىدىدىن ئايرىلغان ئازغۇن جاھىلىيەت مەيدانىغا كەلدى... كىشىلەر جىنسىيەت قايناملىرىغا سارائكلارچە غەرق بولدى...

دەسلەپتە ئۇنىڭ ئەخلاقتىكى بۇزۇلۇش ئىكەنلىكى ھەممىگە ئايدىڭ ئىدى. بىراق، ئاستا-ئاستا كىشىلەر بۇ ھەقىقەتنى ئۇنتۇپ كەتتى. ئېھتىمال، شەيتانلار ئۇنتۇلدۇرغان بولسا كېرەك!

ماركس ... فروئىد... دوركايىم ۋە باشقا شەيتانلار بىر-بىرىگە پىچىرلاپ ئالدامچىلىقنىڭ گۈزەل ئىبارىلىرىنى بەس-بەستە سۆزلىمەكتە.

تارىخنى ماتېرىيالىستىك نۇقتىدا تۇرۇپ چۈشەندۈرىدىغان ماركس مۇنداق دەيدۇ: «جىنسىي پاكلىق ئاللىقاچان يوقالغان فېئودالىزمنىڭ ئارتۇقچىلىقىدىن بىرى. ئۇ مۇشۇنداق بىر ئىقتىسادىي باسقۇچتا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغان ۋاقىتلىق قىممەت. بىراق، ئۇ ھەرگىزمۇ ئىقتىسادىي شارائىتلار بىلەن قىلچە

مۇناسىۋىتى بولمىغان مەڭگۈلۈك قىممەت ئەمەس. چۈنكى، ئۇ «ئىنسان» نى ھايۋاندىن پەرقلەندۈرىدىغان مەۋجۇدىيەت بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك!»

فروئىد مۇنداق دەيدۇ:«جىنسىي تۇيغۇنىڭ سىرتىدا ھەرگىزمۇ ئۆز مەۋجۇدىيىتىنى ئەمەلگە ئاشۇرالمايدۇ. دىن، ئەخلاق، جەمئىيەت ۋە ئەنئەنىلەردىن ئىبارەت ھەرقانداق كىشەن ناھەق كىشەندۇر. ئۇ ئىنسان ئېنېرگىيەسىنى خورايتىۋېتىدۇ... ئۇ يولسىز خورلۇق...»

دوركايىم مۇنداق دەيدۇ:«ئەخلاقشۇناسلار كىشىلەرنىڭ مەجبۇرىيىتىنى ھە دېگەندە ئەخلاقىي ئاساسلار تەرىپىدىن ئىزدەيدۇ. دىنغا مۇناسىۋەتلىك ئىشلارنىمۇ شۇنداق قىلىدۇ! كىشىلەر ئەخلاقنىڭ زور تەبىئىي كۈچ ياكى كىشىلەرنىڭ نەزىرىدىكى تەڭداشسىز شەخسلەر (پەيغەمبەرلەر، ئەلچىلەر ۋە ئەۋلىيالارنى دېمەكچى) پەيدا قىلغان مەقسەت — مۇددىئالارنىڭ تۈغۈندىسى ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ. بىراق، بۇ يولنى ئىجتىمائىي ھادىسىلەرگە تەتبىقلاش مۇمكىن ئەمەس.»

ئۇ يەنە مۇنداق دەيدۇ:«مۇشۇ ساھەدىكى بەزى ئالىملار ئىنساندا تەبىئىي دىنىي ئاڭنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى، بۇ خىل مەۋجۇدىيەتنىڭ جىنسىي كۆندەشلىك، ئاتا-ئانىلارغا ياخشىلىق قىلىش، پەرزەنتلەرنى سۆيۈش قاتارلىق تۇيغۇلارغا يېقىنراق چېگرا بىلەن قورشالغانلىقىنى ئېيتىدۇ. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى دىن، توي ۋە ئائىلە قاتارلىقلارنىڭ ئۆسۈپ-يېتىلىشىنى مۇشۇ قانۇنىيەت بويىچە چۈشەندۈرمەكچى بولىدۇ .لېكىن، تارىخ بىزگە بۇنداق خاھىشلارنىڭ ئىنساننىڭ تەبىئىتى ئەمەسلىكىنى ئۇقتۇرىدۇ.»

ئۇ يەنە مۇنداق دەيدۇ:«ئىلگىرىكىلەرنىڭ قاراشلىرىغا ئاساسلانغاندا قانۇنىي ۋە ئەخلاقىي پرىنسىپلارنى ئايرىۋېتىشنىڭ ھېچبىر قىممىتى يوق دېيىش مۇمكىن. (ئەگەر ئېپادىلەش توغرا بولغان بولسا) شۇ سەۋەبتىن ... مۇشۇ

قاراشقا ئەگىشىپ مەۋجۇدىيىتى يوق ئەخلاقىي پرىنسىپلارنىڭ يىغىندىسى ئەخلاق ئىلمىنىڭ تېمىسى بولۇپ قېلىشى مۇمكىن ئەمەس.»

بىز بۆلۈمنىڭ كېلەركى بابىدا جىنسىي تۇرمۇشتىكى بۇزۇقچىلىق ھەققىدە سۆزلەيمىز. لېكىن، بۇ يەردە تارىخى يۆنىلىشنىڭ ئۇقۇملىرىنى كۆرسىتىپ ئۆتىمىز.

كىشىلەر مۇشۇنداق ھالاكەتلىك پرىنسىپلارنىڭ تەسىرىگە ئۇچراپ، جىنسىيەت پاتقاقلىرىغا غەرق بولدى. ئارقىدىنلا بۇنىڭ «ئەخلاق»تىن ئېغىپ كېتىش ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپ «جىنسىيەت پەقەت بىيولوگىيەلىك پائالىيەت بولۇپ ، ئۇنىڭ ئەخلاق بىلەن ھېچقانداق ئالاقىسى يوق» دېيىشتى. ئۇلارنىڭ بۇ دېگەنلىرى بۇنىڭدىن ئىلگىرى «سىياسەت دېگەن سىياسەت، ئۇنىڭ ئەخلاق بىلەن ئالاقىسى يوق»دېگەنلىرىگە ئوخشاپ كېتىدۇ.

ئۇلار ئېغىزلىرى بىلەن مۇشۇنداق دېگەندە گويا رېئال ھەقىقەتنى ئۆزگەرتەلەيدىغاندەك ياكى ئازغۇنلۇقنىڭ ھالاكىتىنى ۋە ئاقىۋىتىنى مۇشۇ رېئاللىقتىن يوق قىلىۋېتەلەيدىغاندەك ھېس قىلىدۇ.

شۇنداق قىلىپ سىياسەت ۋە ئىقتىساد ئەخلاقتىن ئايرىلغاندەك جىنسىيەتمۇ ئەخلاقتىن ئايرىلىپ چىقتى. بۇلار ھەقىقىي بۇلاقتىن – دىنىنىڭ بۇلىقىدىن – ئايرىلىپ قالغاندىن كېيىن، ئەخلاقنىڭ يېگى بىر ئاساسى ۋەيران بولدى.

ئەخلاق ساھەسىدىكى ئۆزگىرىش ھەقىقەتەن ئاستا ۋە تەدرىجىي بولسا، ئۇنداقتا ئەۋلادلار ئېرىشكەن نەتىجىلەرنىڭ ۋەيران بولۇشىمۇ، بىر نەچچە ئەۋلادقا سوزۇلىدۇ... ئالدى بىلەن سىياسەت ۋە ئىقتىساد، ئارقىدىنلا جىنسىيەت ئەخلاقتىن ئايرىلىپ چىقتى. ئەمما، ئەخلاقنىڭ بۇزۇلۇشقا ئۇچرىمىغان مەلۇم تەرەپلىرى ساقلىنىپ قالدى. كىشىلەر جاھىلىيەت ئىچىدە ئەخلاق اللەغا بولغان ئەقىدىدىن ئايرىلسىمۇ، بەرىبىر يەر شارىدا جانلىق تەسىر كۆرسەتكۈچى سۈپىتىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ دەپ ئويلىدى. تۇرلۇك

ئىدىيۋي ئېقىملاردىن تەركىب تاپقان شەيتانلارنىڭ ئۇلارنى قايمۇقتۇرۇشى نەتىجىسىدە ئۇلار شۇنداق ئويلىدىكى، سىياسەت، ئىقتىساد ۋە جىنسىيەتنىڭ ھەقىقەتەن ئەخلاق بىلەن ئالاقىسى يوق. ئۇلار ئەخلاقىي قىممەت ۋە ئەخلاقىي نۇقتىنەزەر بىلەن مۇناسىۋەتلىك... ئەخلاق ئۇزاققىچە ساقلىنىپ قالىدۇ. ئۇ ئىزچىل تەسىر كۆرسىتىدۇ... ھەتتا ئۇ سىياسەت، ئىقتىساد ۋە جىنسىيەتتىن ئايرىلىپ قالغاندىن كېيىنمۇ، بۇ خىل بۇزۇقچىلىقنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىمايدۇ... بۈگۈن بىز رېئالىزمچىلىق مەيدانىدا تۇرۇپ، بۇ خىل بۇزۇقچىلىقنى «بۇزۇقچىلىق» دەپ ئاتىماستىن، بەلكى، تەرەققىيات... ياكى مۇقەررەر زۆرۈرىيەت دەپ ئاتىشىمىز كېرەك! تەرەققىيات ۋە مۇقەررەرلىك — بۇ ئىككىسى- ئالاھىدە كۈچ بولۇپ ، بۇلار بىلەن مۇنازىرە قىلغىلى ياكى بۇلارغا ئېتىراز بىلدۈرگىلى بولمايدۇ. باشقا نەرسىلەرگە ئوخشاش ئۆلچەم تۈرغۇزۇپ بەرگىلىمۇ بولمايدۇ. چۈنكى، بۇلارنىڭ ئۆزى بىر ئۆلچەم. ھەرقانداق نەرسىنى بۇلارغا سېلىشتۇرغىلى بولمايدۇ... بۇلار دېگەن ئىلاھ ئەمەسمۇ؟ ئىلاھنىڭ قىلمىشلىرىدىن قانداقمۇ سوئال سورىغىلى بولسۇن؟!... بىز ئىككىلەنمەستىن بۇلارنىڭ ھۆكمىنى قوبۇل قىلايلى! بەلكى، خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلىشىمىز كېرەك!

ئەخلاقىي بۇزۇقچىلىق كۈنسېرى يامراپ كەتتى... تاغ چوققىسىدىن دومىلاپ چۈشۈۋاتقان قورام تاشنى توسۇپ قالغىلى بولمىغاندەك ، بۇ خىل بۇزۇقچىلىقنىمۇ مەلۇم دائىرىدە چەكلەپ قويۇش ئەسلا مۇمكىن بولمىدى.

ياۋروپادا ھەقىقىي ئەخلاقنىڭ مەلۇم تەرەپلىرى راستچىللىق، ئىشەنچلىك بولۇش، دۇرۇس ئادەم بولۇش، خىزمەتنى تىرىشىپ ئىشلەش، ساداقەتمەن بولۇش، تەرتىپكە سېلىش ئىقتىدارى... ئىشلەپچىقىرىش تەرتىپىگە رىئايە قىلىش... گۈزەل تۇرمۇش بەرپا قىلىش يولىدا كۈرەش قىلىش... قاتارلىق ئەجەبلىنەرلىك ئىنسانىي ئەخلاقى _ پەزىلەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالاتتى. بۇلارنىڭ ھەممىسى ياۋروپا تۈنجى بۇلاق _ دىنىي بۇلاقتىن ئېلىپ كەلگەن

ئومۇمىي ئەخلاقنىڭ بىر قىسمى بولۇپ ، (مەيلى خىرىستىيان بۇلىقى بولسۇن ياكى ئىسلام بۇلىقى بولسۇن ۋە ياكى قەدىمكى رىم روھى قوشۇلۇپ كەلگەن بولسۇن) ماددىي دۇنيا ۋە ماددىي ئىشلەپچىقىرىشتىكى جانلىنىشقا ھەمدە تەرتىپكە سېلىش ۋە «سۈپەتنى ياخشىلاش» يۈزلىنىشىگە بەلگىلىك تەسىر كۆرسىتىدۇ.

لېكىن، ئاشۇ رىم روھى بۇ زاپاس ئەخلاقنى بۇزۇپ تاشلىدى. گرېكلار ئەخلاقنى بۇزۇپ نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەت ئوتتۇرىسىنى ئايرىۋەتتى. ئەخلاقنىڭ رېئاللىقنىڭ بىر قىسمى بولۇشىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ — خىيالىي دۇنيادا — ئەخلاقى ئۇقۇملار بىلەن ھۇزۇرلىنىشقا رۇخسەت قىلغاندەك (سىياسەت دۇنياسىدىكى مىكافىلىزىم شۇنىڭدىن كېلىپ چىققان) رىم روھمۇ ئەخلاقنىڭ ساقلىنىپ قالغان تەرەپلىرىنى مۇنداق ئىككى جەھەتتىن بۇزۇپ تاشلىدى.

رىم روھى بىر تەرەپتىن مەنپەئەتپەرەسلىككە، يەنە بىر تەرەپتىن شەخسىيەتچىلىككە ئىگە ئىدى. ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدە ساقلانغان بىر قىسىم ئەخلاقنىڭ بۇزۇلۇشى دەل ئاشۇ قەدىمكى زامان جاھىلىيىتىدىكى ئىككى خىل بۇزۇلۇشتىن پەيدا بولۇپ، مەنپەئەتپەرەسلىك ۋە شەخسىيەتچىلىكنى شەكىللەندۈردى.

ئېنىقكى، راستچىللىق، ساداقەت، ئىشەنچ ۋە پاكلىق قاتارلىقلار پەزىلەت. بىراق، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئوخشاش بىردەك كۆرۈنۈش ھاسىل قىلماستىن، بەلكى، ئوخشىمىغان دەرىجىدە مەۋجۇت بولۇشى مۇمكىن.

ئەخلاق- «ئىنسانىي» دەرىجىدە مەۋجۇت بولۇشى مۇمكىن... بۇ چاغدا ئۇ ھەقىقىي ئەخلاقنى ۋە ئەخلاقنىڭ دىنىي بۇلاقتىن كەلگەن ئەسلى ماھىيەتلىك كۆرۈنۈشىنى شەكىللەندۈرىدۇ... ئەخلاق - «مىللەتچىلىك» دەرىجىدە مەۋجۇت بولۇشى مۇمكىن... بۇ چاغدا ئۇنى ئىنسانىي تۇرمۇشنى ئۆز

ئىچىگە ئالغان «مىللەتچىلىك» دائىرىسىنىڭ سىرتىغا تەدبىقلىغىلى بولمايدۇ. ئەگەر ئۇ مۇشۇ تار مىللەتچىلىك دائىرىسىدىن ھالقىپ كەتسە — ئومۇمىي »ئىنسانىي» دائىرىدىن ھەر قانچە كېڭەيگەن ھالەتتىمۇ- ئۇنىڭ نازارەتچىلىك ۋە تۈرتكىلىك رولى يوقىلىدۇ. ئۇ ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق، ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك ۋە ئويدۇرمىچىلىق قىلىدىغان شەخسىيەتچىگە ئايلىنىپ قالىدۇ... بۇ خىل جىنايەتلەرنى سادىر قىلىش ئۇنىڭ ئۈچۈن ھېچ گەپ ئەمەس. ئۇنى خاتالىق ياكى جىنايەت دەپ قارىمايدۇ. چۈنكى، ئۇ دەسلەپتىلا «ئىنسانىي» مەركىزىي نۇقتىغا ئاساسلانمىغان. شۇنىڭدىن كېيىن — ئەخلاق — مىللەتچىلىك دەرىجىسىدە مەۋجۇت بولۇشى مۇمكىن. بۇ چاغدا كىشىلەر ئەخلاق ھەر قانداق ئەھۋالدا رىئايە قىلىشقا تېگىشلىك مۇتلەق قىممەت دەپ قارىماستىن، بەلكى، ئەخلاق رىئايە قىلغۇچىلارنى مەنپەئەتكە ئېرىشتۈرىدىغان قىممەت دەپ قارايدۇ... بۇ مەنپەئەتنىڭ ئاز-كۆپلۈكى كىشىلەرنىڭ بۇ ئەخلاقنى قوبۇل قىلىش ياكى رەت قىلىشنىڭ ئاساسى بولۇپ قالىدۇ. دېمەك، بۇنداق ئەھۋالدا «ئەخلاق»نىڭ ساقلىنىپ قالغان «يۇقۇندى»لىرىنىڭ رولى ئەنە شۇنداق ئەرزىمەس بولىدۇ .

ياۋروپا تاجاۋۇزچى رىم جاھىلىيىتىنىڭ تەسىرگە ئۇچراپ، مۇشۇ ئىككى خىل ئازغۇنلۇققا تەدرىجىي كىرىپ كەتتى.

مۇسۇلمانلار ئەھلىسەلىپ ئۇرۇشىدا — بولۇپمۇ مۇسۇلمانلارنىڭ ھەربىي قوماندانى سالاھىددىنىنىڭ دەۋرىدە — خرىستىيانلار بىلەن ئۆز-ئارا مۇئامىلە قىلغان چاغدا ۋەدىسىگە ۋاپا قىلالتتى. ھەتتا زۇرۇرىيەت تۇغۇلغان ۋەدىسىدە تۇرۇش «مەنپەئەت»نى ئازايتىۋېتىدىغان ئەھۋالدىمۇ، ئۇلار ھەرگىز ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايتتى. ئاشۇ چاغدا ئۇلار «ئەخلاق»نىڭ ھەقىقىي تىرىك ئۈلگىلىرىگە ئايلانغان ئىدى. چۈنكى، بۇ ئەخلاق ئۆزىنىڭ ئەسلى ماھىيىتىدە اللەدىن كەلگەن.

" وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ [56] " .

(ئەگەر سەن (مۇئاھىدە تۈزگەن) قەۋمدىن خىيانەت (ئالامەتلىرىنى) سەزسەڭ، مۇئاھىدىسىنى ئۇلارغا ئوچۇق ـ يورۇقلۇق بىلەن تاشلاپ بەرگىن (يەنى سەن بىلەن مۇئاھىدە تۈزۈشكەن قەۋمدىن خىيانەت شەپىسى كۆرۈلسە، ئۇلارغا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلماستىن، مۇئاھىدىنىڭ ئەمەلدىن قالغانلىقىنى ئالدى بىلەن ئۇلارغا ئۇقتۇرۇپ قويغىن). ئاللاھ ھەقىقەتەن خائىنلارنى دوست تۇتمايدۇ)

دۈشمەننىڭ خىيانەت قىلىشىدىن ئەنسىرىگەن ئەھۋالدىمۇ، ئالدامچىلىق قىلىپ ۋەدىسىنى بۇزۇشقا بولمايدۇ... دۈشمەن تەرەپنىڭ ۋەدىسىنى بۇزغانلىقى سەۋەبىدىن كېلىشىمنىڭ بىكار قىلىنغانلىقىنى ئۇلارغا ئوچۇق ئۇقتۇرۇش كېرەك!... بۇ يەردىكى مۇناسىۋەت ئۇرۇش مۇناسىۋىتى ، شۇڭا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلماسلىق كېرەك! گەرچە ئۇ دۈشمەن، مۇئمىنلەرنىڭ ئەڭ چوڭ بايلىقى بولغان ئەقىدىنىڭ دۈشمىنى بولسىمۇ!...

خرىستىيانلار مۇسۇلمانلار بىلەن تۈزگەن كېلىشىمگە بۇزغۇنچىلىق قىلدى. مۇسۇلمانلارنىڭ بىخۇدلۇقىدىن پايدىلىنىپ ئۇلارغا جازا يۈرۈش قىلدى ھەمدە مىڭلىغان ئەر-ئايال ۋە بالىلارنى ۋەھشىيلەرچە ئۆلتۈردى. بۇنداق قانخورلۇققا پەقەت ياۋروپا «روھى»لا بەرداشلىق بېرەلەيدۇ... قورالسىز ۋە تەييارلىقسىز ھالەتتىكى مۇسۇلمانلارنى مەسچىتكە – مۇقەددەس ھەرەم بەيتۇللاغا كىرىۋېلىشقا مەجبۇرلاپ ئۇلارنى بەيتۇللانىڭ ئىچىدىلا ئۆلتۈرۈپ تاشلىدى. جەڭ ئاتلىرى تىزىغىچە قانغا پاتتى... بىراق، مۇسۇلمانلار قايتىدىن غەلىبە قىلىپ ئاشۇ خرىستىيانلارنى بويسۇندۇرغاندىن كېيىنمۇ ئۇلارغا ئىلگىرىكىدەكلا ئىنسانىي دەرىجىدە مۇئامىلە قىلدى. ئۇلار «ئىنسانىي» نۇقتىنى چىقىش قىلغان «ھەقىقىي» ئەخلاقنىڭ مۇنەۋۋەر ئۈلگىلىرىنى

[56] سورة الأنفال [58] .

ياراتتى. چۈنكى، بۇ ئەخلاق اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن ئىلھام ئالغان ۋە اللەنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرۇۋاتقان ئىدى.

لېكىن، اللەغا ئىبادەت قىلىشتىن ئېغىپ كەتكەن بۇ ياۋروپا جاھىلىيتى ئۆزىنىڭ پۈتكۈل تارىخىدا بۇنداق يۈكسەك سەۋىيەگە يېتەلمىدى... چۈنكى، ئۇلار ئەخلاقنى ئۆزىنىڭ ئەسلى مەنبەسىدىن ئالماستىن، بەلكى، گىرېك ۋە رىم جاھىلىيتىدىن كەلگەن ئازغۇن جاھىلىيەت چۈشەنچىلىرىنى ئۇنىڭغا ئارىلاشتۇرۇپ، ئۇنى بېيىتىدۇ.

مەشھۇر رىم قانۇنىدا ئەكس ئەتكەن قەدىمكى رىم روھى «ئادالەت»نى پەقەت رىملىقلارغا بېرىپ، باشقىلارنى ئۇنىڭدىن مەھرۇم قالدۇراتتى. دەل ئاشۇ بۈگۈنكى دەۋر جاھىلىيتىدىكى ياۋروپا «ئەخلاق»نى بېسىپ كەتكەن شەخسىيەتچىلىك روھى ئىدى. ئەخلاق يالغۇز «مىللەتچىلىك» دائىرىسىدىلا بەلگىلىك تەسىرچانلىققا ئىگە بولۇپ ، ئەگەر ئۇنىڭ سىرتىغا چىقىپ كەتسە ئۆزىنىڭ كۆزىتىش رولى ۋە ئۇقۇملىرىنى يوقىتىپ قويىدۇ... بىراق، شۇنداقتىمۇ بىرلا ئەھۋال بۇنىڭدىن مۇستەسنادۇر... ئۇ بولسىمۇ، مەنپەئەت! پەقەت مەنپەئەت ئالدىدىلا ئەخلاق مىللەتچىلىك دائىرىسىدىن چىقىپ كەتسىمۇ، يەنىلا ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرىدۇ.

سىياسەتتىكى ئىشلار تولىمۇ ئېنىق!... كىشىلەر تۈزۈلۈپ تۇرىدۇ... ئالداش مىنۇتلىرىدا ئۇ بۇزۇۋېتىلىدۇ-دە، قەغەزدىكى قۇرۇق سىياھقا ئايلىنىپ قالىدۇ. «مىللەتچىلىك» مەنپەئەتى كېلىشىملەرنى بۇزۇشتىكى ئۆرنەكتۇر. كىشىلەر گىرېك جاھىلىيتىنىڭ پەلسەپۈيلىك ئازدۇرۇشلىرى ئاستىدا بۇ ئىشلارغا پەرۋاسىزلىق بىلەن تولىمۇ ئاددىي قارايدۇ... چۈنكى، گۈزەل نەزەرىيەلەر ئايرىم نەرسە، ئەمەلىيەت بولسا تېخىمۇ شۇنداق...

لېكىن يالغۇز سىياسەتلا مۇشۇ ئەخلاقنىڭ بىردىنبىر ساھەسى ئەمەس. (يەنى ئەخلاق يالغۇز سىياسەتكىلا تەتبىقلىنىدۇ دېگەنلىق ئەمەس)

مۇسۇلمانلار ئۆزلىرى پەتھى قىلغان شەھەرلەردە، ئۆزگە قارشى «ئەقىدە»دىكىلەرنى قوغدايتتى. ئۇلارنى مۇسۇلمانلار دۆلىتىنىڭ ھىمايىسى ۋە مۇھاپىزىتى ئاستىغا تاپشۇراتتى. كىشىلەرنىڭ ئۆز دىنىنى تاشلاپ ئىسلامغا كىرىشى ئۈچۈن ئۇلارنى ئالداشنى خالىمايتتى...چۈنكى، ئۇلار بۇ ئەخلاقنى اللەنىڭ ئىلاھى پىرىنسىپىدىن ئۆگەنگەن ئىدى.

جەنۇبىي ئافرىقىدا ئەنگلىيەنىڭ بىر تۈز شىركىتى بولۇپ ، ئۇلارنىڭ دېڭىزدىكى كېمىلىرىدە ئافرىقىلىق مۇسۇلمانلار ئىشلەيتتى... خىرىستىيان شىركىتى مۇسۇلمانلارغا چىدىيالمايتتى. شۇڭا، ھەر قانداق ئۇسۇل بىلەن ئۇلارغا بۇزغۇنچىلىق قىلىش كېرەك دەپ قارىدى ھەمدە ئۇلارنىڭ ئىش ھەققىنىڭ بىر قىسمىغا ھاراق بوتۇلكىسى تارقىتىپ بېرىشكە باشلىدى. مانا بۇ ئىش ھەققى— دۇنيادا كىشىلەرگە تارقىتىپ بېرىلگەن ئەڭ غەلىتە «ئىش ھەققى» بولسا كېرەك! ۋەھالەنكى ، مۇسۇلمانلار ئۈچۈن ھاراقنى ئىچىش ۋە سېتىش ئوخشاشلا چەكلەنگەن ! شۇڭا ئۇلار بۇ بوتۇلكىلارنى سۇندۇرۇپ تاشلاپ، ئىش ھەققىنىڭ خېلى زور بىر قىسمىنى يوق قىلىۋەتتى ھەمدە تاپقىنىغا قانائەت قىلىپ ياشىدى! قانۇن ساھەسىدىكى پاراسەتلىك مۇسۇلمانلارنىڭ بىرى بۇ ئىشنى بايقاپ ئۇلارغا يەر شارىنىڭ ھېچقانداق يېرىدە تاپقىلى بولمايدىغان بۇنداق غەلىتە ئىش ھەققىنى قوبۇل قىلماسلىق ۋە بۇ مەسىلىنى شىركەتكە ئوچۇق ئېيتىش تەكلىپىنى بەردى... نەتىجىدە شىركەت ئۇلارنى پۇتۇنلەي ئىشتىن بوشاتتى... مانا بۇ ئاتالمىش «ئەخلاق»!

فىرانسىيەلىكلەر تولىمۇ «ئەدەپلىك» ۋە «خۇش چىراي» مىللەت. بىراق، بۇلارنىڭ ھەممىسى مەنپەئەت ئۈچۈن !... پارىژ خەلقى سىزنى ئەدەپ، ھۆرمەت ۋە قىزغىنلىق بىلەن كۈتۈۋالغان ھەمدە سىزگە ئۆزىنىڭ بارلىق «مېھىر- مۇھەببىتىنى» بېرىۋەتكەن چاغدا، بۇمۇ سىزنىڭ فىرانسىيەدە كۆپرەك پۇل خەجلىشىڭىز ئۈچۈن!... ئەگەر ئۇنداق بولمىسا، باشقىلارنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە، شۇ جايدا تۇرۇۋاتقان بىر مىسىرلىق يىگىت بولۇپ ، ئۇ ھاراق

ئىچمەيدىكەن، كەيپ -ساپا قىلمايدىكەن... ھەتتا، ئۇ مېھمانخانا ئۆتكۈزۈۋاتقان كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرىغىمۇ قاتناشماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن مېھمانخانىدىكىلەرنىڭ ئاچچىقى كېلىپ بۇ ياشقا بېسىم ئىشلىتىپ ئۇنى ياتاقتىن چىقىرىۋەتمەكچى بوپتۇ-دە، ياتاق باھاسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپتۇ!

خەلقئارالىق تىجارەت ئورگانلىرى مىللەتچىلىك دائىرىسىنىڭ سىرتىدا كەمدىن-كەم ئۇچرايدىغان تەڭداشسىز ئىشەنچ بىلەن مۇئامىلە قىلىدۇ. بىراق، بۇ ئەخلاق ئەمەس. بەلكى، «مەنپەئەت» ! ساختىلىق بازىرىنى كاساتلاشتۇرۇپ، پايدىنى يوق قىلىۋېتىدۇ. پايدىغا بولغان چەكسىز ئامراقلىق مۇئامىلىدىكى تەڭداشسىز ئىشەنچنى مەيدانغا كەلتۈرىدۇ!

ئەخلاقنىڭ مەنپەئەتنى چىقىش قىلغان ئىزاھاتىغا ئاساسلانغاندا، ئەخلاق يالغۇز سىرتقى مۇئامىلە بىلەنلا چەكلەنمەستىن ، بەلكى، ئاستا-ئاستا مىللەتچىلىكنىڭ ئىچكى قاتلىمىدىكى ئەخلاقىي «پىشاڭغا» ئايلىنىپ قالدى. ئەمدىلىكتە ئەخلاق ئىنسانىي دائىرىدىن چىقىپ مىللەتچىلىك دائىرىسىدىلا قامىلىپ قالمايدىغان بولدى. بەلكى، ئۇ مۇشۇ تار دائىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى راستچىل، كۆزىتىش رولىنى يوقاتتى. ئەخلاق كىشىلەر ئارىسىدا قولدىن- قولغا ئۆتۈپ تۇرىدىغان مەنپەئەتكە ئايلىنىپ كەتتى.

راستچىللىق مۇئامىلىدىكى گۈزەللىك! ئۇ مىللەتچىلىكنىڭ تەرتىپ دائىرىسىدە تولىمۇ پايدىلىق! سىز راست سۆزلەيسىز ۋە باشقىلارنىڭمۇ ئۆزىڭىزگە ئوخشاشلا راست سۆزلىشىنى ئۈمىد قىلىسىز... بۇنداق بولۇشى راستچىللىقنىڭ ئۆزلۈكسىز پەزىلەت بولغانلىقىدىن ئەمەس، بەلكى، سىز ۋە باشقىلار راستچىللىق ئارقىلىق ھەممە نەرسىگە ئېرىشەلەيسىلەر... كۆپلىگەن ئىرىشچانلىق، پۇل- مال، كۆپلىگەن ۋاقىتقا ئېرىشەلەيسىلەر.

تېخىمۇ كۆپ پايدىغا ئېرىشكىلى بولىدىغان بىرەر كەسپكە ئىگە بولۇشۇڭلارمۇ مۇمكىن! ئەمما، راستچىللىق كەسپتىن ئايرىلسا... ياكى بىرەر ماددىۋىي زىيان

كەلتۈردىغان بولسا... ئۇنداقتا راستچىللىقنىڭ قىممىتى ۋە ئۇنىڭ رولى قانچىلىك؟

ئامېرىكىدا ياشىغان مىسىرلىقلارنىڭ بىرى ماڭا مۇنۇلارنى سۆزلەپ بەرگەن ئىدى. ئۇ ئاشۇ جايدىكى مەكتەپلەرنىڭ بىرىدە ئىشلەيدىغان خۇسۇسىي ئوقۇتقۇچىنىڭ قولىدا تىل ئۆگىنىۋاتقان ئىكەن... ئۇلارنىڭ ئۆز-ئارا مۇناسىۋىتى نورماللاشقاندىن كېيىن، ئوقۇتقۇچى ئۇنىڭ دىندار مۇسۇلمان ئىكەنلىكىنى بىلىپ ئۇنىڭغا مۇنداق دەپتۇ:- مەن ئىسلام توغرىلىق بەزى نەرسىلەرنى بىلىمەن. بىراق، بۇ نەرسىلەر كىشىلەرنى ئىسلامدىن يىراقلاشتۇرىدۇ. مېنىڭ بىلىشىمچە سىلەرنىڭ پەيغەمبىرىڭلار مۇھەممەد بىر قېتىم هاراق ئىچىپ مەست بولۇپ قاپتۇ ۋە قەدەملىرىگە ئىگە بولالماي يەرگە يىقىلىپ چۈشۈپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى چوشقا چىشلىۋاپتۇ... شۇ سەۋەبتىن هاراق ئىچىش ۋە چوشقا گۆشىنى يېيىشنى هارام قىلىپتۇ!

ئوقۇغۇچى مۇنداق دەپتۇ:بۇ بىر خۇراپىي گەپلەر، بۇنىڭ تارىختىن هېچقانداق ئاساسى يوق. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئەزەلدىن هاراق ئىچمىگەن. ئوقۇتقۇچى: بۇ ھەقىقەتلەرنى ماڭا بىلدۈرۈپ قويغىنىڭىز ئۈچۈن سىزگە رەھمەت ئېيتىمەن. بىلەمسىزكى مەن بۇ نەرسىلەرنى مەكتەپلەرنىڭ بىرىدىكى ئوقۇغۇچىلاردىن ئۆگەندىم.

ئوقۇغۇچى: سىز هازىر بۇلارنىڭ ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى بىلدىڭىز... ئەمدى بۇلارنى باللارغا ئۆگىتىپ يۈرمەيدىغانسىز؟

ئوقۇتقۇچى:(خۇشاللانغان هالدا) ئۇھ! بۇ باشقا مەسىلە ! مەن بۇ مەسىللەرنى تەتقىقاتىمدا پايدىلىنىمەن!!!

هازىرقى زامان جاھىلىيىتىدىكى ئەخلاق ئۆزىنىڭ ھەقىقىي پاك بۇلىقىدىن ئايرىلغاندىن كېيىن، گىرېك ۋە رىم جاھىلىيىتىنىڭ تەسىرى بىلەن ئۆزىنىڭ

«ھەقىقىي» ئەخلاقىي نازارەتچىلىك رولىنى يوقىتىپ قويغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ ھەر خىل ھۆججەتلەر ئالدىدا مۇستەھكەم تۇرالمىدى.

ئىنسانلار «ئەخلاق»نىڭ سىياسەت، ئىقتىساد ۋە جىنسىي بۇزۇقچىلىقنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىمايدىغان مۇستەھكەم ۋە ئۆتكۈرلۈكىنى كۆرۈپ، غەربتىكى ئەخلاق مەسىلىسىدە ھەقىقەتەن ئازغىشىپ كەتتى. بۇ ئەخلاقنىڭ شەخسىيەتچىلىك ۋە مەنپەئەتپەرەسلىك ئۇقۇملىرىنى بىردىنلا ئەستىن چىقىرىپ قويدى. ئۇلار ئويلىدىكى، ئەخلاق ئۆزىنىڭ دىنى بۇلىقىدىن ئايرىلىپ قالسىمۇ، يەنىلا يەر شارىدىكى جانلىق تەسىر كۆرسەتكۈچى سۈپىتىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ...

سىياسەت، ئىقتىساد ۋە جىنسىيەت ئىشلىرى ھەر قانچە بۇزۇلسىمۇ، (تەرەققىي قىلسىمۇ ياكى، مۇقەررەرلىككە بويسۇنسىمۇ) ياكى، ماددىي مەنپەئەت ۋە شەخسىيەتچىلىك روھى كىشىلەرنى بېسىۋالسىمۇ، ئىشلارنىڭ ئەخلاقتىن ئايرىلىشى ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ يىلتىزدىن ئايرىلغانلىقى ھېسابلانمايدۇ... ئۇ مەڭگۈ ساقلىنىپ قالىدۇ!

يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكىنىمىزدەك ئەخلاقى بۇزۇلۇشنىڭ ئاستا بولۇشى كىشىلەرگە نىسبەتەن يوشۇرۇن سىناقتۇر. چۈنكى، ئادەملەر ئەخلاقى بۇزۇلۇش ھادىسىنىڭ بىر پۈتۈن پەيدا بولمايدىغانلىقىنى ئېنىق بىلىۋالالايدۇ.

لېكىن، 20-ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا يۈز بەرگەن ھادىسىلەر بۇ خەتەرلىك ئەھۋالنىڭ ئۇقۇمىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋەتتى.

بىز گەپنى فىرانسىيەدىن باشلايلى!...

ئەخلاقىي بۇزۇقچىلىق جىنسىيەت مەيدانلىرىغا گويا سۆڭەك قېتىغا كىرىۋالغان قۇرتقا ئوخشاش ئېقىپ كىرىشكە باشلىدى.

ئۇرۇش پارتلىدى. ۋەھالەنكى ، فىرانسىيە جىنسىيەت پاتقىقىغا ساراڭلارچە غەرق بولغان چوڭ بىر پاھىشىخانىغا ئايلىنىپ قالغان ئىدى.

تالاي ھادىسىلەر يۈز بەردى! فىرانسىيە بىر نەچچە كۈندىلا ئېچىنىشلىق مەغلۇپ بولدى. ئۇ ھەرگىزمۇ فىرانسىيەنىڭ قورال-ياراغ جەھەتتىكى ئاجىزلىقى ئەمەس ئىدى. ئەمەلىيەتتە فىرانسىيە ياۋروپاغا نىسبەتەن ئەڭ زامانىۋى پارتلىتىش قوراللىرىغا ئىگە ئىدى. ماجىنو ئاشۇ ۋاقىتتىكى ئەڭ ئىقتىدارلىق ھەربىي ئىستراتېگىيەچى ئىدى. بىراق، فىرانسىيە دۈشمەنگە ئوت ئاچالايدىغان «روھ»قا ۋە ئۆزىنى قوغدىيالايدىغان «ھۆرمەتكە» ئىگە ئەمەس ئىدى.

گېرمانىيەنىڭ قول بومبىلىرى پارىژنىڭ ئۇسسۇلخانا ۋە پاھىشىخانىلىرىنى ۋەيران قىلىۋېتىشىدىن ئەنسىرەپ ئىككى ھەپتە ئىچىدىلا تەسلىم بولدى...

كىشىلەر بۇ دېگەن شارائىت! ئەخلاقىنىڭ ئۇنىڭ بىلەن ھېچقانداق مۇناسىۋىتى يوق دېيىشتى.

ئامېرىكىغا كېلەيلى!

كىندى 1962-يىلدىكى مەشھۇر دوكلاتىدا ئامېرىكىنىڭ كەلگۈسى خەتەر ئىچىدە دېگەن ئىدى. چۈنكى، ئامېرىكا ياشلىرى ئىستىل جەھەتتە بۇزۇق، چۈشكۈن، ئىرادىسىز ياشلار ئىدى. بەلگىلەنگەن مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالالمايتتى. ئۇرۇشقا تىزىملانغان ھەر يەتتە ياشنىڭ ئالتىسى ئەسكەرلىككە يارىمايتتى. چۈنكى، ئۇلارنى چاڭگىلىغا ئېلىۋالغان شەھۋانىيەت ئۇلارنىڭ تېببىي ۋە «روھى» لاياقىتىنى بۇزۇپ تاشلىغان ئىدى.

ئەڭ قورقۇنۇچلۇق ۋە ئەڭ خەتەرلىك ئىشلار يۈز بەردى! ئامېرىكىنىڭ تاشقى ئىشلار مىنىستىرى 33 خىزمەتچىنى ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاشقا مەجبۇر بولدى. چۈنكى، ئۇلار جىنسى ئاجىزلىق كېسىلىگە گىرىپتار بولغان بولۇپ ، بۇ

خىل ئەھۋالدا، ئۇلار دۆلەت مەخپىيەتلىكىنى ھەرگىزمۇ ساقلىيالمايتتى. ئەنگلىيەگە كېلەيلى!

بروفيمۇ مەسلىسى... ھەربىي ئىشلار مىنىستىرى پاھىشە ئاياللارنىڭ بىرى بىلەن بۇزۇقچىلىق قىلىش ئۈچۈن دۆلەتنىڭ ھەربىي مەخپىيەتلىكىنى زىيانغا ئۇچراتتى.

رۇسىيەگە كېلەيلى!

1962-يىلى خورشوپ – كىنىدىغا ئوخشاشلا- رۇسىيەنىڭ كەلگۈسى خەتەر ئىچىدە دېگەن ئىدى. چۈنكى، رۇسىيە ياشلىرى شەھۋانىيەتكە غەرق بولغان چۈشكۈن ۋە شاللاقلار بولغىنى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ كەلگۈسىدىن ھەقىقەتەن خاتىرجەم بولغىلى بولمايتتى.

ياۋروپانىڭ شىمالىدىكى دۆلەتلەرگە – دۇنيادىكى ئەڭ تەرەققىي تاپقان دۆلەتلەرگە كېلەيلى!... ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدىكى ئەڭ زامانىۋى دۆلەتلەرگە كېلەيلى!

نەشە ۋە خېروئىن چېكىۋاتقان، ساراڭ بولۇش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ھاياتىي كۈچىنى سەرپ قىلىۋاتقان ئازغۇن ياشلار... بۇلاڭچىلىق، قاتىللىق ۋە باسقۇنچىلىق قىلمىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان قارا گۇرۇھلار ... دۆلەتنىڭ تىنچلىقى ۋە ئىجتىمائىي پەن ئالىملىرىنىڭ خاتىرجەملىكى ئۈچۈن تەھدىت پەيدا قىلماقتا!...

مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى بىرلا ساھەدە – جىنسىيەت ساھەسىدە يۈز بېرىۋاتىدۇ. لېكىن، ئىشلار بۇنىڭلىق بىلەن ئاخىرلىشىپ قالمايدۇ... چۈنكى، ئېگىزدىن دومىلاپ چۈشۈۋاتقان چاقنىڭ يېرىم يولدا توختاپ قېلىشى مۇمكىن ئەمەس.

ئامېرىكىدا ئادۋوكات ، دوختۇر، يازغۇچى ۋە قانۇن ساھەسىدىكىلەردىن تەركىب تاپقان بىر بۆلۈك زىيالىي «كاتتىباشلار» بار. ئۇلارنىڭ ۋەزىپىسى نېمە؟ ئۇلارنىڭ ئەڭ مۇھىم ۋەزىپىسى زىنانى قانۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىشتىن ئىبارەت.

كاتولىك دىنىغا ئېتىقاد قىلىدىغان رايونلاردا ئەر-خوتۇن ئىككىسىنىڭ بىرى زىناخورلۇق قىلمىغان ئەھۋالدا ئۇلارنىڭ ئاجرىشىشىغا يول قويۇلمايدۇ. ئەنە شۇ چاغدا (ئىككىسىنىڭ بىرى زىنا قىلغان چاغدا) يەنە بىرىنىڭ ئاجرىشىشنى تەلەپ قىلىش ھوقۇقى بولىدۇ .

مۇشۇ سەۋەبلىك ئاجرىشىشنى تەلەپ قىلىشقا مەجبۇر بولغان تەرەپ – مەيلى ئەر ياكى ئايال بولسۇن، قارشى تەرەپنى زىنا جىنايىتىگە چۈشۈرۈش ۋە ئۇنى قانۇننىڭ جازاسىغا تاپشۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن ئاشۇ بىر توپ ئادەملەرگە پارا بېرىشكە مەجبۇر بولىدۇ . بۇ بىر توپ ئادەملەر مەلۇم ھەققە ئىگە بولۇش ئۈچۈن، ئاجرىشىش ئىشلىرىنى ئوڭۇشلۇق بىر تەرەپ قىلىدۇ.

دەل شۇنىڭدەك ئامېرىكىدا بىر توپ ئادەملەر بولۇپ ، ئۇلار ياۋروپالىقلارنىڭ تاللىۋېلىشى ئۈچۈن قىزلارنى قۇل قىلىپ ساتىدۇ. بەلكى، ئۇلارنى مۇشۇ ئىپلاسلارچە ھۈزۈرلىنىش كۆپلەپ پۇل خەجلەۋاتقان ياۋروپالىقلار ئۈچۈن شەھۋانىيەت قۇربانلىرىغا ئايلاندۇرۇپ بېرىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا بىر توپ ئادەملەر دېموكراتىك سايلامدا ئۇستۇنلۇك قازىنىش ئۈچۈن قارشى چىققۇچىلارغا تەھدىت سالىدۇ. نۆۋەتى كەلگەندە مەلۇم ئىش ھەققى ئۈچۈن ئادەم ئۆلتۈرىدۇ.

ئىشلار بۇنىڭ بىلەنلا ئاخىرلىشىپ قالمىدى...

ياۋروپادا مەيدانغا كەلگەن ئەۋلادلار چۈشكۈنلۈك ۋە بۇزۇلۇشنىڭ ئەڭ ئېغىر جاپاسىنى چەكمەكتە...

يانچۇقچىلىق، ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق ۋە قاتتىق-سوقتى قىلىدىغان ئەۋلادلار... پويىزغا ھۇجۇم قىلىدىغان ۋە ئۇنىڭ دېرىزىلىرىگە تاش ئاتىدىغان ئۆسمۈر باللار...

پويىزنى رېلىستىن چىقىرىۋېرىش ئۈچۈن رېلىس ئۈستىگە تاش تىزىپ قويىدىغان باللار...

نەشە، خېروئىن ۋە باشقا زەھەرلىك چېكىملىكلەرنى چېكىدىغان ياشلار...

يول كىراسى تاپشۇرۇشنى رەت قىلىدىغان ياشلار...

ئىنسان تەسەۋۋۇر قىلىش مۇمكىن بولغان پۈتكۈل «رەزىللىكلەر» ئەنە ئاشۇ جايلاردا ھامان يۈز بېرىپ تۇرىدۇ.

توغرا، بۇ بۇزۇقچىلىقلار تېخى ئومۇمىي بىر سۈرەتكە ئايلانمىدى. غەرب جاھىلىيىتىدە مۇشۇنداق ئېغىر بۇزۇقچىلىقلاردىن كېيىنمۇ ھېلىھەم ھەقىقىي پەزىلەتلەر، كۆپلىگەن ئارتۇقچىلىقلار ۋە نۇرغۇن ئالاھىدىلىكلەر ساقلانماقتا!... بۇ «پەزىلەتلەر» ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ – يىمىرىلگەندىن كېيىنمۇ بىر ئەۋلاد كىشىلەر بىلەن بىرلىكتە تۇرمۇش كەچۈرۈشكە يېتىدۇ.

لېكىن، ئەڭ مۇھىمى مېڭىش يولىنى بەلگىلەش! يۈكسىلىشمۇ ياكى چۈشكۈنلىششمۇ؟ ياخشىمۇ ياكى ناچارمۇ؟...

ئىنسانلار دەسلەپتىلا ئاگاھلاندۇرۇش سىگنالىنى ئاڭلىمىغان بولۇۋالدى. ئۇلار ئىچ-ئىچىدىن كۈلۈپ، بېشىنى ئىچىگە تىقىپ:« دۇنيا ھەقىقەتەن ياخشى»، «تەرەققىيات نېمە دېگەن ياخشى» دېيىشتى.

بەلكى، ئۇلار – كۆرۈمسىزلىككە قارىماي – يالغاندىن ئۆزلىرىنى «ئەقىللىك » ۋە «مەدەنىيەتلىك» قىلىپ كۆرسەتتى. ئۆزلىرىنى يۈكسەك تەرەققىيات دەرىجىسىگە كۆتۈردى.

ئۇلارنىڭ بەزىلىرى مۇنداق دەيدۇ:« يېڭى ئەۋلادلار تولىمۇ بەختلىك ! ئۇلار ئۆتمۈشتىكى ئەۋلادلارغا قارىغاندا كۆپ تەلەيلىك!... چۈنكى، ئۇلار ئۆزىنىڭ ئەقىل- پاراستى بىلەن ياشاۋاتقان جاسارەتلىك، ئىدىيەسى ئازاد ، تەرەققىيپەرۋەر ئەۋلادلار.

بىزنىڭ ئەقىل –پاراستىمىز بىلەن- «كۆككە پەرۋاز قىلىۋاتقان» ئەۋلادلىرىمىز تۇرۇپ، ئۆزىمىزنى «ئارقىدا قالدۇق» دېسەك زادى بولمايدۇ. بىزنىڭ ئەخلاقىمىز يېڭى شارائىتتا ھاياتقا ماس كەلمەيدۇ. يېڭى ئەۋلادلار كۈنسېرى تەرەققىي قىلىۋاتقان شارائىتقا ماس ھالدا ئۆزگە خاس ئەخلاق ئۆلچەملىرىنى بەرپا قىلىدۇ.

يېڭى ئەۋلادلار چۈشكۈن ياكى ئازغۇن دېگۈچىلەر ئۇلار ئىشلارنى يېڭى ئەۋلادلارنىڭ كۆزى بىلەن كۆرۈشتىن ئاجىز كەلگەن قالاق، ئاڭسىز كىشىلەردۇر.»

ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئۇلارنىڭ «خوجايىنلىرىنىڭ» يېنىدىن _ ياۋروپادىن ، ئامېرىكىدىن ھەر خىل خەۋەرلەر كېلىشكە باشلىدى.

ئۆزىنى يالغاندىن ئەقىللىك ، مەدەنىيەتلىك، تەرەققىيپەرۋەر قىلىپ كۆرسەتكەن قۇللارنىڭ تىلى تۇتۇلدى.

چۈنكى، ئاشۇ خەۋەرلەردە مۇنداق دېيىلگەن ئىدى.: «ئىلمىي» قۇرۇلتايلار بۇ جايدا ياشلارنىڭ ئازغۇنلۇقى ھەققىدىكى قاراشلارنى ئوتتۇرىغا قويماقتا! ئۇلار جىددىي ھەم كەسكىنلىك بىلەن شۇنى قارار قىلىۋاتىدۇكى، ئىشلار ھەقىقەتەن خەتەرلىك... ۋەتەننىڭ ئۈمىدى بولغان بۇ ئەۋلادلار ئازغۇن، چۈشكۈن ئەۋلادلاردۇر... ئۇلارنىڭ كەلگۈسىدىن خاتىرجەم بولغىلى بولمايدۇ... ئۇلار «غەرب دۆلەتلىرىگە» ھالاكەتلىك تەھدىت پەيدا قىلماقتا!...

«ئىنسان»نىڭ كەلگۈسىگە نىسبەتەن ئەمەلىي خەتەرلەر ئۈستىدە ئويلانماستىن بەلكى، «مىللەتچىلىك» دائىرىسىدىن ۋە مۇشۇ خىل روھنىڭ

ئىلھامى ئىچىدىن قارايدىغان بۇنداق ئىنسانىي تەپەككۇرنى نەزەردىن ساقىت قىلىۋەتكەندە، ئۇ ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ ئەمەلىيىتىدىكى «ئەخلاقىي» بۇزۇقچىلىق بولغاندىن باشقا، مەسىلە تولىمۇ خەتەرلىك... ئۇ پۈتكۈل ئىنسانىيەتنى زاۋال تاپقۇزىدىغان ئېغىر تەھدىد.

ئەنە ئاشۇ يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا كەڭ كۆلەملىك تارقىلىۋاتقان ھازىرقى زامان ياۋروپا جاھىلىيىتىدىكى «ئەخلاق»نىڭ تارىخىدۇر. ئەخلاق ئۆزىنىڭ ئەسلى يۇلتۇزىدىن... اللەغا بولغان ئەقىدىدىن ئايرىلغان چاغدا... ئۇ مۇستەھكەم تۇرالمىدى... مەۋجۇت بولۇشقا قادىر بولالمىدى.

ياۋروپا ئەخلاقى ئىككى ئەسىر ئىچىدىلا يىمىرىلىپ كەتتى... ئۇنى قۇرۇش ئۈچۈن بىر نەچچە ئەسىر كەتكەن ئىدى.

ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنى بوگۇنگىچە ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلغان بىر بۆلۈك پەزىلەتلەرنىڭ ھېلىھەم جاھىلىيەتتە مەۋجۇت بولۇشى ئۇلار ئۈچۈن ھېچقانداق ئەھمىيەتكە ئىگە ئەمەس.

ئەخلاق ئاجىزلاپ كەتتى. ئەۋلادلاردىكى ئەڭ خەتەرلىك ھادىسە بۇزۇقچىلىقنىڭ كۆپىيىشى ۋە چۈشكۈنلۈكنىڭ كۈنسېرى ئېششىدۇر. يەنى كەلگۈسى خەتەرگە قاراپ يۈزلىنىۋاتىدۇ. ئۇ ھالاكەتكە دۇچ كېلىۋاتىدۇ.

ئۇلارنىڭ ئەخلاق بىلەن مۇناسىۋىتى يوق دېيىش زادى توغرا ئەمەس! سىياسەت، ئىقتىساد ۋە جىنسىيەتنىڭ ئەخلاق دائىرىسىدىن چىقىپ كېتىشى تېخىمۇ بەكرەك قىڭغىر كېتىشىنىڭ كۈچلۈك باشلىنىشى بولدى... ئېگىزدىن دومىلاپ چۈشۈۋاتقان چاقنى يېرىم يولدا توختىتىۋالغىلى بولمايدۇ!

دومىلاپ چۈشۈش ئەمەلىيەتتە يۈزبەردى.

ئەنە ئاشۇ اللەغا ئىبادەت قىلىشتىن ئېغىپ كەتكەن بۇ جاھىلىيەتتىكى ھادىسىلەرنىڭ يۈز بېرىشى ئۈچۈن خەتەرلىك كۆرسەتمىدۇر.

بۇزۇلۇش سۆڭەككە يەتتى.

قۇرتنىڭ ھەرىكىتى ئىنتايىن ئاستا بولسىمۇ، بىراق، ئۇ ھامان سۆڭەكنى چىرىتىۋېتىدۇ. مانا بۇ بىر خىل ئالدىنىش! بىر نەچچە مىنۇت ئىلگىرى ساپ-ساق كۆرۈنگەن، ئەمما، ئىچىدىن چىرىگەن سۆڭەك كۆز يۇمۇپ ئاچقۇچە سۇنۇپ پارچە-پارچە بولۇپ كېتىدۇ.

گەرچە شۇنداق بولسىمۇ، بىراق، ئادەملەر: جاھىلىيەت پەزىلەتلەر بىلەن باي، ئۇ يۈكسەك ئەخلاقىقا ئىگە دېگەن گۇماندا چىڭ تۇرۇۋاتىدۇ !

ئوغۇل-قىزلار ئوتتۇرسىدىكى بۇزۇقچىلىق

بىز بۇ يەردە ئوغۇل- قىزلار ئوتتۇرسىدىكى بۇزۇقچىلىقنى ئەخلاق تەرەپتىن سۆزلىمەيمىز! چۈنكى، ئىلگىرىكى بۆلۈملەردە بۇ ئەخلاقى بۇزۇقچىلىقنى ئېنىق كۆرستىپ ئۆتتۇق. ئەمما، بۇ يەردە ئۇنى روھيەت ۋە جەمئيەتتىكى يەنى ئىنسانىنىڭ روھي مەۋجۇدىيىتىدىكى ۋە ئىنسانلارنىڭ ئىجتىمائي ھاياتىدىكى بۇزۇقچىلىق نۇقتىسىدىن تەتقىق قىلىمىز. ئوغۇل-قىزلار ئوتتۇرسىدىكى بۇزۇقچىلىق ئەخلاقي بۇزۇقچىلىققا ئوخشاشلا ناھايىتى ئېنىق ۋە روشەندۇر. چۈنكى، ھازىرقى زامان جاھىلىيتى فروئىد، ماركس ، دوركايىم قاتارلىق تارىخىي ماتىريالىزىم نۇقتىسىدا تۇرۇپ، ئىزاھلىغۇچىلارغا تايىنىپ، ئۇنى «بىر بۆلۈك ئىلمىي» نەزەرىيەلەر بىلەن قورشىۋالدى.

بەلكى، كىشلەرنىڭ زېھنىدا ئورۇنلاشقان ۋەھىملەر بىلەن ئۇنىڭ ئەتراپىغا سېپىل سالدى... جىنسيەت ساپ بىيولوگىيەلىك ھەرىكەت. ئۇنىڭ ئەخلاق بىلەن ئالاقىسى يوق... ئىزچىل داۋاملىشۋاتقان بىر بۆلۈك « سەنئەت» مەھسۇلاتلىرى، مەسىلەن: ھېكايە، دىراما ،كىنو، تېلېۋىزور، رادىيو ۋە گېزىت... ھاياتنى شاللاق جىنسىي ھەۋەسلەر قوينىدىن ئىزدەش... ئاشۇلارنىڭ ھەممىسى ئېغىش ۋە بۇزۇلۇشتىن يىراق «تەبئىي» ئەھۋال دەپ تەسەۋۋۇر قىلىشتىن ئىبارەت داۋاملىشۋاتقان كەلكۈنلەر بىلەن ئۇنىڭ ئەتراپىنى قورشاپ تۇردۇ... قانداق بولۇشتىن قەتئىينەزەر جىنسىي بۇزۇلۇش باشتىن-ئاخىر ئەخلاقى بۇزۇقچىلىقتىن باشقا نەرسە ئەمەس.

يەھۇدىي قىساسچىلىرىنىڭ دوكلات خاتىرسىدە مۇنداق دېيىلگەن: «بىز ئەخلاقنى ۋەيران قىلىش ئۈچۈن ھەر قانداق جايدا ھەرىكەت قىلىشىمىز كېرەك. ئەنە شۇ چاغدا بىزنىڭ غەلىبە قىلىشىمىز ئاسانغا توختايدۇ... بىزنىڭ

فروئىدىمىز ھەر دائىم جىنسىي مۇناسىۋەت مەسىلىلىرىنى كۆپ نۇرىدەك ئوچۇق ئوتتۇرىغا قويىدۇ... بۇنداق بولغاندا ياشلارنىڭ نەزىرىدە ھېچقانداق مۇقەددەس نەرسە ساقلىنىپ قالمايدۇ... ئۇلارنىڭ پۈتكۈل غېمى جىنسىي ھەۋەسلەرنى قاندۇرۇش بولىدۇ ... ئەنە شۇ چاغدا ئەخلاق يىمىرىلگەن بولىدۇ .»

دوكلاتتا يەنە مۇنداق دېيىلىدۇ:«بىز ماركس ، دارۋىن ۋە نىتىزنىڭ قاراشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىرىنى رەتلەپ چىقتۇق. ئەمەلىيەتتە ئۇلارنىڭ ئىلىملىرى پەيدا قىلىۋاتقان ئەخلاقنى ۋەيران قىلغۇچى تەسىرلەرنىڭ ئىدىيۋى جەھەتتە يەھۇدىيلارغا مەنسۇپ ئەمەسلىكى ناھايىتى ئېنىق.»

دېمەك، ئۇلار — نېمە دېسە دەپ- ئەخلاقنى بۇزۇپ تاشلىدى. گەرچە شۇنداق بولسىمۇ، بىراق، بىز ئۇنى ئەخلاقىي بۇزۇقچىلىقنى ئاساسىي نۇقتا قىلىپ تۇرۇپ ھەل قىلمايمىز! چۈنكى، ئادەملەر ئۆزلىرىنىڭ شەيئىلەرگە بولغان جاھىلىيەتچى تەسەۋۋۇردا - «ئەخلاق» بىلەن «ھايات» ئوتتۇرىسىنى ئايرىپ تاشلىدى.

ئەمەلىيەتتە بۇ ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسى قەتئىي ئايرىلمايتتى. «ئەخلاق » رېئاللىقتىن ئايرىلغان نەرسە ئەمەس. شۇنداقلا خىيالىي دۇنيادا مۇستەقىل تەتقىق قىلىنىدىغان ئايرىم نەزەرىيەلەرمۇ ئەمەس. ئۇنىڭ رېئال ھاياتنىڭ قانۇنلىرىدىن باشقا قانۇنلىرى يوق. ئىنسانلارنىڭ رېئال ھاياتى تۈزەلگەن ۋاقىتتا «ئەخلاقىي» بۇزۇقچىلىقنى قەتئىي تاپقىلى بولمايدۇ. دېمەك، ئۇ ئىككىسى بىر نەرسە. ئەخلاقتىكى بۇزۇقچىلىق دېمەك؛ رېئال ھاياتتىكى بۇزۇقچىلىق دېمەكتۇر. رېئال ھاياتتىكى بۇزۇقچىلىق دېمەك — ئوخشاشلا — ئەخلاقتىكى بۇزۇقچىلىق دېمەكتۇر. چۈنكى، ئىككىسى مۇكەممەل ئىنسانىي مەۋجۇدىيەتتىن ۋە ئومۇمىيۈزلۈك ئىنسانىي تەبىئەتتىن كەلگەن بىرلا قانۇندۇر. بىز ئوغۇل- قىزلار ئوتتۇرىسىدىكى بۇزۇقچىلىقنى ئۇنىڭ تۇرمۇش رېئاللىقىغا

كۆرسەتكەن تەسىرى نۇقتىسىدىن تەتقىق قىلغان ۋاقتىمىزدا، ئەخلاقتىكى بۇزۇقچىلىق دېگەن سۆزنىڭ مەنىسىنى شۇنداق ئېنىق چۈشەندۈرىمىز.

ئوغۇل- قىزلار ئوتتۇرىسىدىكى بۇزۇقچىلىق ئىنسانلار ھاياتىدىكى باشقا نەرسىلەرگە ئوخشاش ئۇزاق ھەم ئاستا بولدى.

ئوتتۇرا ئەسىرلەردە خرىستىيان دىنى چۈشەنچىلىرى – ياۋروپا چېركاۋلىرى كىشىلەرگە سۈرەتلەپ بەرگەندەك – ياۋروپادىكى ھۆكۈمران ئىدى.

ناھايىتى ئېنىقكى، ئىيسا ئەلەيھىسسالام تەقۋادارلىق ۋە يۈكسەكلىك بىلەن ھاۋايى-ھەۋەسلەرنى بويسۇندۇرۇشقا چاقىردى. ئەمەلىيەتتە بۇلار ئىنسانىيەتنىڭ شەھۋانىي ھىسياتلار ئالدىدىكى تېپىرلاشلىرىنى تۈگىتىش ئۈچۈن يولغا قويۇلغان ھەر بىر پەيغەمبەر ۋە ھەر بىر دىنىنىڭ تەشەببۇسى ئىدى. ئىيسا ئەلەيھىسسالام مەنىلىك ئىبارىلەر بىلەن مەيلى ئىسرائىلىيە بولسۇن، ياكى رىم ئىمپېرىيەسى بولسۇن، ئوخشاشلا ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ماددىي زوراۋانلىق ۋە ئەخلاقىي بۇزۇقچىلىققا چەكسىز قارشى تۇرغان ئىدى. ئىنجىلدا مۇنداق دېيىلگەن:

وقد جاء في الأناجيل : " إذا أعثرتك عينك فاقلعها وألقها عنك ، فإنه خير لك أن يهلك أحد أعضائك من أن يلقى بدنك كله في جهنم " (57) .

« ئەگەر كۆزۈڭ سېنى خاتالاشتۇرۇپ قويسا، ئۇنى ئۆز ئورنىدىن يۇلۇپ تاشلىغىن. چۈنكى ئەزالىرىڭدىن بىرىنىڭ يوقىلىشى، پۈتكۈل بەدىنىڭنىڭ جەھەننەمگە تاشلانغانلىقىدىن كۆپ ياخشى!»[58]

---

(57) إنجيل متى الإصحاح الخامس آية 24 .

[58] ئىنجىل مەتتا 5- باپ 24- ئايەت .

چېركاۋلار كىشىلەرگە بەلگىلىگەن ئەخلاقىي چۈشەنچىلىرىنى مۇشۇنداق سۆزلەردىن مەدەت ئالدى. راھىبلىقنى بولسا ئۆزلىرى پەيدا قىلدى.

" وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ " (59) ...

«رەھبانىيەتنى ئۇلار ئۆزلىرى پەيدا قىلدى، ئۇلارغا ئۇنى بىز بېكىتمىدۇق، ئۇلار ئۇنى پەقەت ئاللاھنىڭ رازىلىقىنى تىلەپ (پەيدا قىلدى)، لېكىن ئۇلار ئۇنىڭغا لايىق دەرىجىدە ئەمەل قىلمىدى..»

ئومۇمىي يولىيورۇق شۇنىڭدىن ئىبارەتكى، جىنسىيەت ئۆز-ئۆزىدىن پاسكىنا ۋە نىجىستۇر، ئاياللار پاسكىنا شەيتانى ئېزىتقۇ بولۇپ ، ئۇنىڭدىن يىراق بولۇشى كېرەك. توي قىلىش ئومۇمەن تەبىئىي – ھايۋانىي – ئېھتىياجدۇر. لېكىن، بەختلىك ۋە تەقۋادار ئادەملەر بۇنىڭدىن ئۈستۈن تۇرىدۇ ۋە توي قىلمايدۇ.

ئىشلار بىر مەزگىل شۇنداق ئۆتتى. رىم ئىمپىراتۇرلىقىدىكى دەرۋىشلىكنىڭ كەڭرى تارقىلىشى ۋە راھىبلىقنىڭ شەھەر ۋە سەھرالارنىڭ ھەر قايسى تەرەپلىرىگە كېڭىيىپ كېتىشى بۇزۇقچىلىقتىن قېچىش ئۈچۈن ئىدى.

«لىيكى» « ياۋروپادىكى ئەخلاق تارىخى» ناملىق كىتابىدا مۇنداق يازىدۇ: «دۇنيا ئاشۇ چاغدا چەكتىن ئاشقان راھىبلىق بىلەن كەڭ كۆلەملىك جىنايەتلەر ئارىسىدا جان تالىشىۋاتاتتى. زاھىدلار كۆپىيىپ كەتكەن شەھەرلەر جىنايەت ۋە ئىپلاسلىق ئەڭ بۇرۇن تارقالغان شەھەرلەر ئىدى. مۇشۇ دەۋردە جىنايەت ۋە گۇمان بىرلىشىپ ئىنسانىيەتنىڭ شەرەپ ۋە ھۆرمىتىگە دۈشمەن بولدى. يازغۇچى[60] رەھبانىيەت سايىسىدا جىنسىيەت ئىدىيەسى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى شۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك ئىشلاردىن نەپرەتلىنىشنى مۇنداق

(59) سورة الحديد [27] .

60 «ئىسلام ۋە دۇنيا» ئەبۇل ھەسەن نەدەۋى .

سۆرەتلەيدۇ: «ئۇلار ئاياللارنىڭ سايىسىدىن قاچاتتى. ئۇلار بىلەن يېقىنلىشىش مۇناسىۋەتتە بولۇشنى گۇناھ ھېسابلايتتى. ئۇلارنىڭ قارىشىچە - ئانىلىرى ياكى قىز قېرىنداشلىرى بولسىمۇ – ئۇلار بىلەن تاسادىپىي يوللاردا ئۇچرىشىپ قېلىش ۋە پاراڭلىشىش ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى ۋە روھى تىرىشچانلىقىنى بىكار قىلىۋېتىدۇ.»

ئۇستاز ئەبۇل ئەلا مەۋدۇدى ئۆزىنىڭ «ئەلھىجاب» (چۈمبەل) ناملىق كىتابىدا ئۇلارنىڭ بەزى سۆزلىرىنى نەقىل كەلتۈرۈپ مۇنداق دەيدۇ: «ئۇلارنىڭ بۇ مەسىلىدىكى ئاساسلىق تۈنجى قاراشلىرىدىن بىرى شۇكى، ئاياللار جىنايەتنىڭ مەنبەسىدۇر. ئەسكىلىك ۋە خاتالىقنىڭ ئاساسىدۇر. ئەر ئۈچۈن دوزاخ ئىشىكلىرىدىن بىر ئىشىكتۇر. چۈنكى، ئۇ ئەرنى ھەرىكەتلەندۈرۈش ۋە ئۇنى گۇناھقا ئۈندەشنىڭ مەنبەسىدۇر. ئىنسانىيەتنىڭ بارلىق ئاپەت بۇلاقلىرى ئايالدىن كېلىپ چىققان. ئاياللارنىڭ ئايال بولۇپ قالغىنى ئۈچۈن ئۆكۈنۈش ۋە خىجىل بولۇشى ئۇنىڭغا يېتەرلىكتۇر. ئۇ ئۆزىنىڭ گۈزەل رۇخسارىدىن ھايا قىلىشى كېرەك. چۈنكى، ئۇ ئىبلىسنىڭ قورالى بولۇپ ، ھەر قانداق قورال ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلمەيدۇ. ئاياللار ھەر دائىم كاپارەت بېرىش (گۇناھىنى يۇيۇش) ۋە بۇنىڭدىن ھەرگىز توختاپ قالماسلىقى كېرەك. چۈنكى، ئايال يەر شارى ئاھالىسىگە كۈلپەت ۋە بەختسىزلىكنى ئېلىپ كەلدى.

خرىستىيان دىنى كاتتىباشلىرى ۋە ئىماملىرىنىڭ بىرى بولغان تىرتولىيان (**Tertulian**)خرىستىيان دىنىنىڭ ئاياللار ھەققىدىكى قاراشلىرىنى ئوچۇق بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ : «ئايال شەيتاننىڭ ئىنسان روھىيتىگە كىرىش ئېغىزى. ئۇ ئىنساننى چەكلەنگەن دەرەخنىڭ يېنىغا باشلاپ بېرىپ اللەنىڭ قانۇنىغا بۇزغۇنچىلىق قىلدى. اللەنىڭ سۈرىتىنى – ئىنساننىڭ سۈرىتىنى سەتلەشتۈردى... خرىستىيان دىن ئەۋلىيالىرىدىن بىرى ھېسابلىنىدىغان كىرائىي سوستام (**Chry Sostem**) ئايال ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: «ئايال ئەسكىدۇر، ئۇنىڭدىن قاچماق كېرەك. ئۇ تەبىئىي شەيتاندۇركى، ئادەمنى

ئۆزگە ئىنتىلدۈرىدىغان ئاپەتتۇر. ئائىلە ۋە ئۆيگە نىسبەتەن خەتەردۇر. سۆيۈملۈك ھالاكەتتۇر، شېكەر يالىتىلغان بومبىدۇر.»

«ئۇلارنىڭ ئاياللار ھەققىدىكى ئىككىنچى نەزەرىيەسىنىڭ خۇلاسىسى شۇكى، ئەر-ئايال ئوتتۇرىسىدىكى جىنسىي ئالاقە تېگىدىنلا نىجىس بولۇپ، ئۇنىڭدىن يىراق تۇرماق كېرەك. گەرچە رەسمىي يوللۇق نىكاھ ۋە ئەقدە بىلەن بولسىمۇ!»

دىن بۇيرۇمىغان ۋە بۇيرۇش مۇمكىن بولمايدىغان بۇنداق ئازغۇن جاھىلىيەت قاراشلىرىدىن يەنە بىر يۈزلىنىشتىكى قاباھەتلىك جاھىلىيەتچى قايتارما ھۇجۇم پەيدا بولدى.

تۆرلۈك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن... ئاستا ۋە تەدرىجىي پەيدا بولدى. چېركاۋ دائىرىلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدا پەيدا بولغان قورقۇنۇچلۇق بۇزۇقچىلىق ئەر-ئايال راھىبلار ئارىسىدىكى ۋە بىر گۇرۇپپىلەر بىلەن يەنە بىر گۇرۇپپىلەر ئوتتۇرىسىدىكى تۈرلۈك بۇزۇقچىلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالاتتى ھەمدە ئۇ رەھبانىي قىممەتلەرنى تۈپ يىلتىزىدىن سۇندۇرۇپ تاشلاپ، كىشىلەرنى مۇشۇ خىل «يۈكسەكلىك»تىن ساغلام بولسۇن ياكى ساغلام بولمىسۇن — قايتۇرۇپ، ئۇلارنى شەھۋانىيەتلەر كەينىدىن تىنماي يۈگۈرەيدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويغان دولقۇنلارنىڭ بىرى ئىدى.

فروئىد ئۇنىڭغا مەدەت بېرىپ، ھەرىكەتنىڭ جىنسىي ئىزاھاتى بىلەن بېيىتقان ئىنسانىنىڭ ھايۋانىي ئىزاھاتى... بۇزۇقچىلىق يولىدىكى يەنە بىر ئالغا ئىنتىلدۈرگۈچى كۈچ. سانائەت ئىنقىلابى ۋە ئۇنىڭ ئائىلىنى پارچىلاش، ئائىلىسىز كۈچلۈك ياشلارنى ئەنئەنە تۈيغۇسىغا باي يېزىلاردىن ئەخلاقى جەھەتتە شاللاق شەھەرلەرگە كۆچۈرۈش، شەھەردە ئائىلە قۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان نورمال ھەققەتلەردىن ئۇلارنى مەھرۇم قويۇش ئارقىلىق

«جىنسىي بۇزۇقچىلىق» ئۇسۇللىرىنى ئۆزگەرتىش ۋە پاھىشەلەر بىلەن ئۇچرىشىش پۇرسەتلىرىنى ئۇلارغا يارىتىپ بېرىش.

ئاياللارنىڭ كەڭ دائىرىدە مەشغۇلات ئېلىپ بېرىشى ۋە ئازغىنە تۇرمۇش كاپالىتى ئۇچۇن ئىپپىتىنى سېتىشقا مەجبۇر بولۇشى ...

ئاياللارنىڭ ئەرلەر بىلەن باراۋەر بولۇش مەسىلىسىنى كوچەپ بازارغا سېلىشى ۋە ئاشۇ جەرياندا – ئومۇميۈزلۈك تولۇق ۋە باراۋەرلىك پىرىنسىپلىرىدىن بىر پىرىنسىپ سۈپىتىدە جىنايەتلەردىمۇ باراۋەر بولۇشنى تەلەپ قىلىشى...

ئاشۇلارنىڭ ھەممىسى بۇزۇقچىلىق يولىدىكى قاباھەتلىك ھەرىكەت ئىدى.

مەيلى نەزەرىيە دۇنياسىدا بولسۇن ياكى، ئەمەلىيەت دۇنياسىدا بولسۇن، ئاشۇلارنىڭ ھەممىسىنى دۇنيا يەھۇدىيلىرى كەڭ تارقاتتى. ماركس ، فروئىد، دوركايىم ۋە ئۇنىڭدىن باشقا مەلئۇنلار ئەخلاقنى دەپسەندە ۋە ئاياغ-ئاستى قىلىپ، ئاياللارنى – ھەرقايسى تەرەپ ۋە ھەر قايسى يول بىلەن – سىرتقا چىقىپ، جىنسىي پائالىيەتلەرنى ئېلىپ بېرىشنى تەشەببۇس قىلدى. بۇ ئارقىلىق ئاياللارنى ئەرلەرنىڭ كۆز ئالدىدىكى قولدىن – قولغا ئۆتۈپ تۇرىدىغان ئەرزىمەس نەرسىگە ئايلاندۇرماقچى بولدى. كىنو، رادىيو ۋە تېلېۋىزور قاتارلىق ئۇسكۈنىلەر – ئاساسلىقى يەھۇدىيلارنىڭ مەھسۇلاتلىرى بولۇش سۈپىتى بىلەن، خىلمۇخىل جىنسىي بۇزۇقچىلىق ۋە جىنسىي ھوزۇرلىنىشنى كۆنسېرى ئاشۇرماقتا!

ھۆسن تۈزەش، پاسون ئالماشتۇرۇش ئورۇنلىرى، بۇزۇقچىلىقنى ئاساس قىلغان ئىجتىمائىي ئەنئەنىلەر ۋە ئاخىرقى ھېسابتا چەكلىمىسىز ئەركىنلىكنى پۈتۈنلەي يولغا قويۇش... قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى ئوخشاشلا ئاشۇ خىل بۇزۇقچىلىق ئۇچۇن «ياخشى ماكان» ھازىرلىماقتا!

بۇلارنىڭ ھەممىسى بىر يولدىلا پەيدا بولغان بولماستىن، بەلكى، تەدرىجىي پەيدا بولغان. ئەخلاقنىڭ قولللىغۇچىلىرى ھەمىشە بۇزۇلۇشتىن ساقلىنىشنى ئەسكەرتىپ كەلمەكتە...

«تەرەققىيات»نىڭ قولللىغۇچىلىرى ھېلىھەم بۇزۇقچىلىقنى پايدىلىق كۆرسەتمەكتە. بۇ ئىككىسى ئوتتۇرىسىدا ئۇزاققا سوزۇلغان قاباھەتلىك جەڭ باشلاندى.

تۇرلۇك ئاخبارات ۋاستىلىرى ئارقىلىق ئىزچىل داۋاملىشىۋاتقان چەكلىمىسىز ئەركىنلىك يولىورۇقلىرى، دەسلەپكى ياشلىق مەزگىلدىكى پاك ئەر-خوتۇنلۇق يولللىرىنى كىشىلەرگە قىينىلاشتۇرۇپ، جىنسىي ئىنتىلىش مەزگىلللىرىنى ياشلار قوبۇل قىلالمايدىغان دەرىجىدىكى قۇترىتىشلار بىلەن توشقۇزىدىغان كاپىتالىزم ئورناتقان ئىقتىسادىي شارائىتلار...

خىزمەت، كوچا ۋە ئوقۇتۇش ئورۇنلىرىدىكى ساۋاقداشلىق نامى بىلەن ئاياللارنى قولغا كەلتۇرۇشنىڭ ئاسانلىقى...

گېزىت، رادىيو ، كىنو، تېلېۋىزور ئارقىلىق ئاياللارنى تەمىنلەۋاتقان ئازدۇرۇش ئۇسۇللىرى...

قانۇنلۇق ۋە قانۇنسىز پاھىشىخانا ، تىياتىرخانا ۋە كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرىدىن كەلگەن خىلمۇخىل پاھىشەلەر «خېرىدارلار»نى قاپقانغا دەسسىتىپ، ئۇلارغا پاسكىنا تاۋارلارنى تەقدىم قىلماقتا!

ئىدىيەۋى يولىورۇق شۇكى، ھايات چەكلىمىسىز ھۇزۇرلىنىش ئۇچۇن يارىتىلغان. توختاپ قېلىشقا ھەرگىز بولمايدۇ. بۇ بىر قېتىملىق پۇرسەت. ئىنسان پۇرسەتنى كەتكۈزۈۋەتسە بۇنداق پۇرسەت ئىككىنچى قېتىم قايتىپ كەلمەيدۇ. ئەنە ئاشۇلارنىڭ ھەممىسى ئازغۇن جاھىلىيەتتە يۈز بەرگەن ئىشلار.

بۇزۇلۇش ئەڭ يۇقىرى چەككە يەتتى... بۇزۇقچىلىق ئاستىلىق ھالىتىدىن تېز سۈرئەتكە يەتتى.

ئاياللار «ئازاد بولدى»، كىشىلەر دىن، ئەخلاق ۋە ئەنئەنىلەردىن ئازاد بولدى...

چەكلىمىسىز ئەركىنلىك ھەممىگە تونۇشلۇق ئېتىقادقا ئايلاندى. دۆلەت ئۇنى يولغا قويۇپ، ھەرقايسى جايلاردا ئۇنى كەڭ قانات يايدۇردى. ئۇنىڭ كۆزىتىشى ۋە نازارىتى ئاستىدا شۇنىڭغا دەۋەت قىلىدىغان بىر مۇنچە كۈچلەرنى - كىتاب ، تەتقىقات، ھېكايە، گېزىت، رادىيو ، كىنو، تېلېۋىزورلارنى قورال قىلدى.

ۋىل دىيورانت: «پەلسەپىنىڭ گۈزەللىكى» ناملىق كىتابىدا مۇنداق يازىدۇ:«سوقراتنىڭ كۆڭلىنى تىترەتكەن ئاشۇ قىيىنچىلىققا يەنە بىر قېتىم يۈزلىنىمىز. يەنى ئىنسانلارنىڭ ھەرىكىتىدە ئۇنىڭ تەسىرى بىكار قىلىنغان يۈكسەك تىزگىنلىگۈچىنىڭ ئورنىنى باسالايدىغان ئەخلاقنى قانداق قولغا كەلتۈرۈشنى بىلمەيمىز... بىز ئىجتىمائىي مىراسلىرىمىزنى مۇشۇ يۈزسىز بۇزۇقچىلىق بىلەن ۋەيران قىلىۋاتىمىز»... (1-جىلد، 6-بەت)

«ھامىلدارلىقتىن ساقلىنىش ئۇسكۈنىلىرىنىڭ كەشىپ قىلىنىشى ۋە ئۇنىڭ كەڭرى تارقىلىشى، ئەخلاقىمىزنىڭ ئۆزگىرىپ كېتىشىدىكى بىۋاستە سەۋەب . ئەخلاقىي قانۇن قەدىمدىن جىنسىي مۇناسىۋەتنى توي ئارقىلىق كونترول قىلاتتى. چۈنكى، نىكاھ ئۇ ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرسىنى ئايرىش مۇمكىن بولمايدىغان ۋە دادا پەقەت توي قىلىش ئارقىلىقلا ئۆز بالىسىغا مەسئۇل بولىدىغان دەرىجىدە دادىللىققا ئېلىپ بارىدۇ.

ئەمما، بۈگۈن! جىنسىي مۇناسىۋەت بىلەن ئەۋلاد قالدۇرۇش ئوتتۇرسىدىكى مۇناسىۋەت بۇزۇلۇپ تاشلاندى. ئاتا-بوۋىلىرىمىز كۈتۈپ باقمىغان بىر مەيداننى ياراتتى. چۈنكى، ئەر-ئايال ئوتتۇرسىدىكى بارلىق مۇناسىۋەت مۇشۇ ئامىلنىڭ نەتىجە ئۆزگىرىشىدىن باشلىنىدۇ... (1-جىلد 120-بەت)

شەھەر ھاياتى جىنسىي مۇناسىۋەتنىڭ ھەر قانداق سەۋەبىنى ۋە ئۇنى ئادا قىلىش ئاسان بولىدىغان ھەربىر يولنى كىشىلەرگە تەقدىم قىلغان ۋاقىتتا، ئۇ توي قىلىشتىن يىراقلىشىش تەرەپكە قاراپ كېتىۋاتىدۇ. لېكىن، جىنسىي يېتىلىش ئىلگىرىگە قارىغاندا تېزراق بولۇۋاتىدۇ . خۇددى ئىقتىسادىي تەرەققىيات ئارقىغا چېكىنىۋاتقاندەك! تۇرمۇش ھىسياتىغا قارشى تۇرۇش يېڭى ئىگىلىك ئىقتىسادىي تۈزۈم ساھەسىدە ئەقىلگە مۇۋاپىق ئەمەلىي مەسىلە دېسەك، ئۇنداقتا بۇ مەسىلە ھازىرقى سانائەت مەدەنىيىتىدە ئەرلەرگە نىسبەتەن توي قىلىشنى 30 ياشقىچە كېچىكتۈرۈۋەتكەن بىنورمال ھادىسە سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقتى.

ئۆزىنى قىيناش ۋە ھىسياتقا بېسىم ئىشلىتىش ئۆتمۈشكە قارىغاندا ئەرلىك قۇۋۋىتىنى ئاجىزلاشتۇرىدۇ.

پەزىلەت ھېسابلانغان «ئىپپەت» مەسخىرە ئوبيېكتى بولۇپ قالدۇ. گۈزەللىك – گۈزەللىك قوشقۇچى ھايا يوقىلىدۇ. ئەرلەر خاتالىقلىرىنىڭ كۆپلۈكى بىلەن پەخىرلىنىدۇ. ئاياللار ئەرلەر بىلەن باراۋەرلىك تالىشىشتا ئۆز ھەققىنى تەلەپ قىلىدۇ. توي قىلىشتىن ئىلگىرىكى جىنسىي ئالاقە ئادەتتىكى ئىشقا ئايلىنىدۇ. پاھىشىلەرنىڭ كوچىلاردىن غايىب بولۇشى ساقچىلارنىڭ نازارەت قىلغىنىدىن ئەمەس، بەلكى، بۇزۇقلارنىڭ رىقابەتلەشكىنى ئۈچۈندۇر. يېڭى ئىگىلىك ئەخلاقى بىلەن قانۇن ئۈزۈلۈپ شەھەرلەشكەن دۇنيا ئۇنىڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلمايدىغان بولدى» (126-127 –بەتلەر)

كېچىكىپ توي قىلىشنىڭ جاۋابكارى بولغان ئىجتىمائىي رەزىللىكلەرنىڭ دەرىجىسىنى بىز بىلەلمەيمىز. رەزىللىكلەرنىڭ ئاز بىر قىسمى بىزدىكى كۆپ ئائىللىق بولۇشقا بولغان ئىنتىلىشنىڭ يېتىلمىگەنلىكىگە بېرىپ تاقىلىدۇ. لېكىن، رەزىللىكنىڭ كۆپ قىسمى بۈگۈنكى دەۋرىمىزدە بىنورمال كېچىكىپ توي قىلىشقا مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ . تويدىن كېيىن پەيدا بولغان چەكلىمىسىز ئەركىنلىك كۆپىنچە ھالدا بۇنىڭدىن ئىلگىرىكى ئادەتلىنىشنىڭ نەتىجىسى.

بىز مۇشۇ گۈللەنگەن سانائەتتىكى ھايات ۋە جەمئىيەتكە مۇناسىۋەتلىك سەۋەبلەرنى چۈشىنىشكە ئۇرۇنىمىز، بەزىدە ئىنسانىيەت دۇنياسىدا ئۇنىڭدىن قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدىغان ئىش دەپ قاراپ ئۇنىڭدىن ئۆتۈپ كېتىمىز، بۈگۈنكى ۋاقىتتا كۆپ ساھەدىكى مۇتەپەككۇرلارنىڭ كەڭ دائىرىدە تارالغان قاراشلىرى ئەنە شۇنداق. بىراق، يېرىم مىليون ئامېرىكىلىق قىزنىڭ ئۆزلىرىنى چەكلىمىسىز ئەركىنلىكنىڭ قۇربانىغا ئايلاندۇرۇۋاتقانلىقىغا خۇشاللىق بىلەن رازى بولۇشتىن تولىمۇ خىجىلمىز.

سانائەت قالايمىقانچىلىقى ئىچىدە توي قىلىش چېگراسىدىن ۋە ساقلىقتا كۆڭۈل بۆلۈشتىن مەھرۇم قالغان ئەر-ئاياللاردىكى جىنسىي قىزغىنلىقنى قوزغاش ئارقىلىق ئىقتىساد تۇپلاشنى نىشان قىلىۋاتقان ئەنە ئاشۇ ئوپېرا ۋە ئېچىۋېتىلگەن ئەدەبىي كىتابلاردا ئۇلار بىزگە ئۇچراپ تۇرىدۇ.

يەنە بىر تەرەپمۇ ئازابلىق كۆرۈنۈشلەردىن خالىي ئەمەس، چۈنكى، ھەر بىر ئەر توي قىلىشنى قارار قىلغان چاغدا، ئوچۇقتىن ئوچۇق مەنىستىمەسلىك ئىچىدە لاغايلاپ يۈرۈۋاتقان كوچا قىزلىرى ئۇنىڭغا ھەمراھ بولىدۇ . ئەر مۇشۇ مەزگىلدە شەھۋانىي نەپسىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن دۆلەتنىڭ قانۇنلاشقان زامانىۋى ھۆسن تۈزەش ئاپپاراتلىرىنى، قانۇنلاشقان خىلمۇ-خىل ئىلغار مەدەنىيەت تۈزۈملىرىنى تاپىدۇ. قارىغاندا دۇنيا شەھۋەتنى قوزغاش ۋە ئۇنى قاندۇرۇش ئۈچۈن تەسەۋۋۇر قىلىش مۇمكىن بولىدىغان بارلىق يوللارنى ئىجاد قىلغاندەك تۇرىدۇ. (127-128 بەتلەر)

شۇنىڭغا ئىشىنىشىمىز كېرەككى، شەھۋەتكە يۈزلىنىشتىكى بۇ يېڭىلىق دارۋىننىڭ ئەقىدىلەرگە ھۇجۇم قىلىشى بىلەن بىز ئويلىغاندىنمۇ كۆپرەك نەتىجىگە ئېرىشتى. ئوغۇل- قىزلار ئىقتىساد ئۇلارنى پوچى قىلىپ قويىدى. دىن ئۇلارنىڭ جىنايەتلىرىنى قامچىلايدۇ دېگەننى بىلگەن چاغدا ئۇلارنىڭ ئىچىدە دىننى ئەيىبلەيدىغان مىگلىغان سەۋەبلەرنى ئىزدىدى. (134-بەت) ھازىرقى جەمئىيەتتىكى ئەر-ئاياللارنىڭ تويى... ئۇ ھەقىقىي مەنىگە ئىگە

ئەمەس. چۈنكى، توي دادىلىق باغلىنىشچانلىقى يوق جىنسىي مۇناسىۋەتتۇر. ئۇ ئۆزىنىڭ ئاساسىنى ۋە ھايات پىرىنسىپلىرىنى يوقاتقىنى ئۈچۈن بۇزۇلۇۋاتىدۇ. بۇ توي ھايات قانۇنىيىتىدىن ئايرىلغىنى ئۈچۈن يوقىلىدۇ. ئەر-خوتۇن ئۆز روھىيىتىدە گويا ئايرىم يېگانە ئىككى پارچىدەك شۇمشىيىپ قالىدۇ. مۇھەببەتتە مەۋجۇت بولغان كۈندەشلىك ئويۇنخۇمار تۇرمۇشنىڭ بېسىمى قوزغاۋاتقان شەخسىيەتچىلىككە ئايلىنىدۇ. مېھىر-شەپقەتكە سەل قارىغان چاغدا ئەرنىڭ تەبىئىي قىزغىنلىقى ئاجىزلىشىدۇ ۋە ئاياللارنىڭ ئەرلەرگە بولغان ساداقىتى يوقىلىدۇ. (225-بەت)

بىزنىڭ تەجرىبىلىرىمىزنىڭ نەتىجىلىرى ھەققىدە بىزگە بىلىپ خەۋەر قىلىۋاتقان باشقا كىشىلەرنى چاقرايلى. بىز شۇنىڭغا ئىشىنىمىزكى، ئۇ نەتىجىلەر بىز قىزىقىۋاتقان ياكى، بىز خالاۋاتقان مەسىلىگە ئايلىنالمايدۇ.

بىز ئىسلاھات دولقۇنلىرىغا غەرق بولۇپ كېتىۋاتىمىز. ئۇ بىزنى شەكسىز مۇقەررەر نەتىجىلەرگە مەجبۇرلاۋاتىدۇ. بىزنىڭ ئۇنى تاللاشقا ئامالىمىز يوق.

بىر تۈركۈم بۇزۇقچىلىقلار ئۆرپ-ئادەت ئەنئەنە تۈزۈم قاتارلىقلاردىن كېلىپ چىقىۋاتىدۇ. مانا ئەمدىلىكتە چوڭ شەھەرلەردىكى ئائىلىلەر غايىب بولۇشقا باشلىدى. ھايۋانىي تۇرمۇش ئۇنىڭ ئەڭ زور تارتىش كۈچىنى يوقىتىپ قويدى. ناھايىتى ئېنىقكى، ھۇزۇر -ھالاۋەتنى چىقىش قىلغان تويلار پات ئارىدا ئىنتايىن تېزلىك بىلەن يۇقىرى ئورۇننى ئىگىلەيدۇ. بۇ چاغدا ئەۋلاد قالدۇرۇش مەقسەت قىلىنمايدۇ. توغرا ياكى، خاتا بولسۇن، ئەركىن تويلار كۆپىيىدۇ. گەرچە ھەر ئىككىلىسى ئەركىن بولسىمۇ، بىراق، ئەر تەرەپ كۈچلۈكتۇر. ئاياللار بۇ توينى كېيىنكى بىر چاغلاردا ھېچكىم ھەمراھ بولمايدىغان كۈنلەردە ئۆتكۈزىدىغان يالغۇز تۇرمۇشقا قارىغاندا سەل ياخشىراق دەپ قارايدۇ. ئارىلاشما تەبىئەت يىمىرىلىدۇ. ئايال تويدىن ئىلگىرىكى تەجرىبىسىگە ئاساسەن، ھەر بىر ئىشتا ئەرنى كۆندۈرۈپ بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ بۇرنىنى يېتىلەيدۇ.

ئاجىرىشىش كۆپىيىدۇ. شەھەرلەر ۋەيران بولغان نىكاھ قۇربانلىرىغا تولۇپ كېتىدۇ.

يېڭى شەكىلدىكى ئائىلۋى نىكاھ تۈزۈملىرى ئەركىنرەك تۈزۈپ چىقىلىدۇ. ئاياللارنىڭ سانائەتلىشىشى تولۇقلىنىپ ھامىلە چۈشۈرۈش ھەر بىر سىنىپتىكى كەڭرى تارالغان مەخپىيەتلىككە ئايلانغان چاغدا ھامىلىدارلىق ئاياللار ھاياتىدىكى تۈيۈقسىز مەسىلىگە ئايلىنىدۇ ياكى ئۆسمۈرلەرنى تەربىيەلەشكە خاس دۆلەت تۈزۈملىرى ئائىلىگە كۆڭۈل بۆلۈشنىڭ ئورنىنى ئىگىلەيدۇ، ۋەھاكازالار...»(235-236-بەتلەر)

غەربلىك يازغۇچىنىڭ بۇ گۇۋاھلىق سۆزلىرى بىزنى مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر بىلەن تەمىنلەيدۇ. يازغۇچى ئىزاھلىغان ھەمدە روھىيەت ۋە جەمئىيەت جىنسىي بۇزۇلۇشتىن كېلىپ چىققان بۇزۇقچىلىقلار ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ مۇشۇ ئىشلاردىكى قاباھەتلىكىگە كۆزىمىزنى يوغانراق ئېچىشىمىز كېرەكلىكىنى بەلگىلەيدۇ. شۇنداقلا، ئادەتتە «ئەخلاق» دەپ تونۇلغان تار ساھەدىلا ئەمەس، بەلكى، ئىنسانىنىڭ مەۋجۇدىيىتىنىڭ ئومۇمىي يىغىندىسىدىكى ۋەيرانچىلىقنى ئەسكەرتىدۇ. بۇ خىل جىنسى بۇزۇلۇش روھىيەت ۋە جەمئىيەتتە ھېچبىر تەرەپنى بۇزۇلۇشتىن خالىي قالدۇرمىدى.

يازغۇچى ئوتتۇرىغا قويغان ھالاكەتلىك نەپرەتلىك بۇ سۈرەتلەردىن كېيىن يەنە نېمە دېيىش كېرەك؟ كۆرسىتىپ ئۆتۈشكە تېگىشلىك بىردىنبىر مۇھىم تەرەپ شۇكى، ئاپتور بۇ كىتابنى 1929-يىلى يازغان. ۋەھالەنكى، بىز 20-ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا – ئەڭ چوڭ جاھىلىيەت دەۋرىدە ياشاۋاتىمىز. يازغۇچى ئالدىن خەۋەر قىلغان ھادىسىلەرنىڭ ئەمەلىيەتتە يۈز بەرگەنلىكىنى، زېمىننىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا كەڭرى تارالغانلىقنى ئۆز كۆزىمىز بىلەن كۆرۈۋاتىمىز. ئەمەلىيەتتە بۇزۇقچىلىق شۇ دەرىجىدە كەڭرى تارقىلىپ كەتتىكى بۇنىڭغا جاھىلىيەتنىڭمۇ كۈچى يەتمەيدىغان بولۇپ قالدى...

چۈنكى، تىزگىن ئۇنىڭ قولىدىن چىقىپ كەتتى. بۇزۇقچىلىق ئۈستىدىن ھۆكۈمرانلىق قىلىش ئۇنىڭغا مۇمكىن بولماي قالدى.

لېكىن، بىز بۇ يەردە نەقىل قىلغان ئۆزۈندىلەر بۇزۇقچىلىقلارنىڭ ھەممىنى بىر پۈتۈن ياكى تەپسىلىي كۆرسىتىپ بېرەلمەيدۇ.

مەن «ماتېرىيالىزىمچىلار بىلەن ئىسلام ئوتتۇرىسىدىكى ئىنسان» ناملىق كىتابىمنىڭ «جىنسىيەت قىيىنچىلىقى» دېگەن بۆلۈمدە مۇشۇ تېمىدا تەپسىلىي سۆزلەپ ئۆتكەن ئىدىم. شۇنىڭدەك «تەرەققىيات ۋە مۇستەملىكە» ناملىق كىتابىمنىڭ بىر قىسىم جايلىرىدىمۇ مۇشۇ مەسىلىلەر ئۈستىدە تەپسىلىي توختالدىم... ئۇ كىتابلاردا يازغان مەسىلىلەرنى بۇ يەردە قايتا سۆزلەپ ئولتۇرمايمىز. پەقەت مۇشۇ ساراڭ جاھىلىيەتنىڭ جىنسىيەت ئىشلىرىدا »ئىنسان» مۇناسىۋەتىدىن چىقىپ، ھايۋانلار دۇنياسىغا چۈشۈپ قالغان چاغدا قانداق بولىدىغانلىقىنى تېز سىزما سۈرەتتە كۆرسىتىپ ئۆتىمىز. ناھايىتى ئېنىقكى، ئىنسانىي خاراكتېر الله ياراتقاندەك... «ئۆلچەم»، «قېلىپ»لارغا ئىگە بولۇپ ، ئۇلار جانلىقلار كۈچىنىڭ ئىش-پائالىيەتلىرىنى قېلىپلاشتۇرىدۇ ۋە ئۇنىڭ ھەجىمىنى بەلگىلەيدۇ... ئەگەر ئۆلچەم بۇزۇلسا ياكى تەڭشەك بىكار قىلىنسا، بۇ ھەرگىزمۇ روھىيەت ۋە جەمئىيەتتە ئىنسانغا مەنسۇپ بولىدىغان ياخشىلىق مەۋجۇت بولمايدۇ. ئىنسان قولىدىن بېرىپ قۇيۇش ئارقىلىق ئۇمىد قىلىۋاتقان بەختكە ھەرگىزمۇ ئېرىشەلمەيدۇ... خاراكتېرگە جەڭ ئېلان قىلغاننىڭ پايدىسى يوق... چۈنكى، خاراكتېرنىڭ مەنتىقىسى ئاخىرقى ھېسابتا غەلىبە قىلغۇچىنىڭ مەنتىقىسى. ھەرگىزمۇ قۇرۇق خىيالنىڭ مەنتىقىسى ئەمەس. ئىنسانلار ئىلگىرىكى جاھىلىيەت كىشەنلىرىدىن قۇتۇلۇپ چىقىپ توسقۇنسىز ۋە ئىشكەنسىز ھالدا جىنسىي ھۇزۇر -ھالاۋەتنى سۈرۈشكە ئاتلانغان چاغدا رېئال دۇنيادا قانداق ئىشلار يۈز بەردى؟

شەھۋەت توبغۇزۇشقا پۇرسەت يارىتىپ بەرگەندىن كېيىن ئۇ «تويدى»مۇ؟

«ئەركىنلىك» ۋە «قۇتۇلۇش» تەشەببۇسكارلىرى شۇنداق دەيدۇكى، قايسى خىل شەكىلدە بولمىسۇن، ئەيىبلەش ياكى چەكلەش تويمايدىغان جىنسىي ئاچلىقنى پەيدا قىلىدۇ. نېرىپلارنى غىدىقلاپ تىرىشچانلىقنى بىكار قىلىدىغان دائىملىق جىنسىي مەشغۇلاتنى پەيدا قىلىدۇ.

توغرا... ئەقىلگە مۇۋاپىق دائىرە ۋە سەۋەبتىن ھالقىپ، چەكلەش ۋاقتىنىڭ ئۇزۇن بولۇشى ھەقىقەتەن ئاشۇلارنى پەيدا قىلىدۇ.بىراق، چەكلىمىسىز ۋە توسقۇنسىز يولغا قويۇشنىڭ نەتىجىسى نېمە؟ بارلىق غەرب ۋە شەرق ئەللىرى جىنسىي ھۇزۇر -ھالاۋەتنى يولغا قويىدۇ. دۆلەتلەر كۆرمىگەن بۇلۇۋېلىش ياكى ئاشكارا روھلاندۇرۇش ھەمدە ھەرقانداق چەكلىمە ياكى توسۇق ياكى قورقۇنچ ياكى ۋەھىمىدىن يىراق ھالدا جىنسىي تەلەپنى قاندۇرۇشقا ئەمەلىي پۇرسەت يارىتىپ بېرىش ئارقىلىق شۇنى تەبرىكلىدى.

چەكلىمىسىز قاندۇرۇش بىلەن تىنچلانمىغان بۇنداق ئەسەبىيلىكنىڭ ئەھۋالى قانداق؟

بارلىق دەۋرلەرگە قارىغاندا جىنسىي پائالىيەتلەر بىلەن ئەڭ كۆپ مەشغۇل بولۇۋاتقان بۇ دەۋرنىڭ ئەھۋالى زادى قانداق؟

جىنسىيەت پاتقىقىغا پاتقان ياشلار قانچىلىغان فىلىم، كىتاب، ھېكايىلەر، قانچىلىغان يالىڭاچ سۈرەتلەر، قانچىلىغان رادىيو -تېلېۋىزور پىروگراممىلىرى، قانچىلىغان ناخشا – يالىڭاچ ئۇسۇللارنى ئىستېمال قىلمىدى؟... بۇ شاللاق ئارزۇ نېمىشقا تويمايدۇ...؟

بىز ئەخلاق ھەققىدە سۆزلىمەيمىز!

بەلكى، بىز يەر شارىدا ياشاپ ئۆزىنىڭ مۇھىم ۋەزىپىسىنىڭ بارلىقىنى ھېس قىلغان ھەر بىر «ئىنسان» روھى ئۇچۇن ئۇلۇغلىنىشقا تېگىشلىك روھى تىنچلىق ۋە روھى مۇقىملىق ھەققىدە سۆزلەيمىز. شۇنداقلا، ئىنسان قەلبىنى گۈزەللەشتۈرىدىغان ئىنسانىي قىممەتلەر ھەققىدە سۆزلەيمىز. ئۇ بولسىمۇ ھەر

بىر ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنىڭ «تەرەققىياتى» ئۈچۈن ئىزدىنىدىغان توغرا، يۈكسەك نىشانلىق ۋە ئىجابىي ھاياتنىڭ قىممەتلىرىدۇر.

تويۇش پۇرستى بېرىلسىمۇ بۇ ئارزۇنىڭ نەتىجىسى نېمە؟ مەڭگۈلۈك بىئاراملىق، قان بېسىم، ساراڭلىق، ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش ، جىنايەت سادىر قىلىش... مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى شاللاق، تويماس ئارزۇنىڭ كاساپىتى ئەمەسمۇ؟

چەكلىمىسىز شەھۋەتلەرنى ئەركىن قويۇۋېتىش ئائىلىگە قانداق نەتىجىلەرنى ئېلىپ كېلىدۇ؟

ئائىلىدە ئارام ۋە تىنچلىقنى ، ئەر ئاياللىق مۇناسىۋەتنى، ئۆزىنىڭ يۇمران قوللىرى بىلەن ئائىلە مۇناسىۋىتىنى ساقلاپ قالىدىغان باللارنى تاپقىلى بولمىدى...

ئىنسانلار ھايۋانلارنىڭ قىلغىنىدىن ئوندىن بىرىنىمۇ قىلالمىدى... چۈنكى، بەزى ھايۋانلار ئۆزىنىڭ جۆرىلىرى بىلەن ئۇزاق مۇددەت ئارىلىشىدۇ... ئىنسانلارنىڭ بۇنداق ئاقىۋەتكە قېلىشى — ۋۇل دىيئۇرانىت ئېيتقاندەك- چەكلىمىسىز ئەركىنلىكنىڭ كاساپىتىدۇر.

ئوغۇل-قىزلار ياشلىق مەزگىللىرىدە كۆپ ئۇچرىشىشقا ئادەتلەنگەن... تانسا كېچىلىكىدە، خىلمۇ-خىل ئولتۇرۇشتا، ئۆيدە، كوچىدا، كىتابخانىدا، زاۋۇتتا، لاگېردا ، ئورمانلىقتا، داللاردا، دېڭىز ساھىللىرىدا ۋە دەريا بويلىرىدا...

كۆپ ئۇچرىششنىڭ پاكىتى ئەمەلىي تەجرىبىلەردۇر... ھەر بىرى ئۆزگە ھەممە ئىشتا، ھەتتا جىنسىي قىزىقىش خاراكتېر جەھەتتە دەل مۇۋاپىق كېلىدىغان بىرسىنى تاپماقچى بولىدۇ . نىشان ئۇنتۇلۇپ كېتىدۇ. ۋاستە غايىگە ئايلىنىپ قالىدۇ. كۆپ ئۇچرىشش مەقسەتكە ياكى كەم دېگەندە ئادەتكە ئايلىنىدۇ. ياشلار ئۇزاق تەجرىبىدىن كېيىن ئۆز سۆيگىنىنى تاپىدۇ... قىزلارمۇ ھاياتتىكى جۆرىسىنى ئۇچرىتىدۇ. بىراق، ئۆي ئۇلارنى بىر نەچچە ئاي

ياكى بىر نەچچە يىل تۇتۇپ تۇرالايدۇ. ئۇزاق ئۆتمەيلا ئالاقە ئۈزۈلىدۇ. چۈنكى، ئۇ ئالاقە – ئارىلىشىش داۋامىدا يىلتىز تارتقان «ئىنسانىي» ئالاقە بولماستىن، بەلكى، بويسۇندۇرغۇچى ھايۋانىي جىنسىي مۇناسىۋەتتۇر. شەھۋانىي تەننىڭ مۇناسىۋىتىدۇر. «ساداقەتلىك» كۆڭلەر ئەنە شۇنداق باشلاندى. توي ئەقدىسى بىلەن باغلانغان ئوغۇل-قىزلارنىڭ ئېڭىدا ئاشۇنداق باشلاندى.

توي بىر«سوغۇق» تۇرمىگە ئايلىنىدۇكى، نە ھەرىكەت ، نە قوزغاتقۇچى كۈچ ئۇنىڭدا بولمايدۇ. ئوغۇل-قىز ياكى ئەر-ئاياللار بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئادەتلەنگەن «ساداقەتكە» قايتىپ كېلىدۇ.

بۇ قىزلار قارىماققا پارقىراق، نۇرلۇق، ئارزۇلۇق، جەلىبكار بولۇپ كۆرۈنىدۇ... چۈنكى، ئۇ : «يېڭى كوزىنىڭ سۈيى سوغۇق» دېگەندەك ، يېڭى قىزلارنىڭ جەلىب قىلىش كۈچى تېخى يوقالمىغان ئىدى.

دەل شۇنىڭدەك ئوغۇللارمۇ ئۆزىنىڭ جۇشقۇن ۋە قىزغىن مېھىر-مۇھەببىتى بىلەن قىزلارنى ئۆزىگە تارتىپ تۇراتتى.

شۇ سەۋەبتىن ئەر-ئايال يولدىن ئادىشىپ ئاشنا تۇتىدۇ ياكى بىر-بىرىدىن ئايرىلىپ كېتىدۇ.

ئىپلاس جىنايەتلەرنى كەڭ كۆلەملىك يولغا قويۇپ ئۇنى قانۇننىڭ كۈچى بىلەن ھىمايە قىلغان، تۇرلۇك ئاخبارات ۋاستىلىرىنى شۇنىڭغا يۈزلەندۈرۈپ، ئۆز كۆڭلىدە بايان قىلىش ئىقتىدارىنى ھېس قىلغان ھەر قانداق ئادەم يېزىۋېرىدىغان پەلسەپە ئۇنى مۇكەممەللىككە ئايلاندۇرۇپ قويغان ئامېرىكىدىكى ئاجرىشىش نىسبىتى ئاشۇ جايدىكى بەزى قوشما ئىشتاتلاردا (ئاجرىششنى كونترول قىلىدىغان كاتولىك دىنى بۇنىڭ سىرتىدا) توي قىلغۇچىلار ئومۇمىي سانىنىڭ 40 پىرسەنتىنى تەشكىل قىلىدۇ...

ۋەھالەنكى ، بۇ خىل كۆنسېرى كۆپىيىشكە باشلىدى. ياۋروپانىڭ شىمالىدىكى دۆلەتلەردە يەنى ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدىكى ئەڭ تەرەققىي تاپقان

دۆلەتلەردىمۇ، ئەھۋال پۈتۈنلەي شۇنداق. بۇ دېگەنلىك، ئائىلىۋى ھالاكەت تەرەپكە قاراپ ماڭماقتا، دېگەنلىكتۇر. قاچقۇن ئەۋلادلار...

تەبئىي يېتىلىش تۈيغۇسى پارچىلىنىپ، مۇناسىۋەتسىز تارقىلىپ يۈرگەن ئاشۇ ئەۋلادلار قاچقۇن بولماي قانداق قىلىدۇ؟ قانداقلا بولمىسۇن ئاشۇ ئەۋلادلارنىڭ «ئىقتىسادىي» كاپالىتى كىچىكە ئىگە. بىراق، تۈيغۇ كاپالىتى، روھى خاتىرجەملىك كاپالىتى قەيەردە؟...

ئۆسمۈرلەر يەنە بىر قىيىنچىلىققا گىرىپتار بولماقتا...

غەربلىكلەر جانلاندۇرغان ئېھتىياجدىن ھالقىغان ئارزۇلار بىلەن لىق تولغان ئاشۇ بۇزۇق ھايات ئەۋلادلارنىڭ جىنسىي تۈيغۇسىنى ۋاقىت كېلىشتىن ئىلگىرى، ئائىلە قۇرۇش ۋە تويغا پۇختا تەييارلىق قىلىشقا يارايدىغان، ئىدراك ۋە تەجرىبىلەر پىشىپ يېتىلىشتىن ئىلگىرى يېتىلدۈرۈپ قويۇۋاتىدۇ.

ئارقىدىنلا بۇ ئىپلاس ھايات بالاغەتكە يېتىش ئالدىدا تۇرۇۋاتقان ئوغۇل-قىز ئەۋلادلارنى دەسلەپكى يېشىدىلا ئۆزىنى تۇتۇۋالىدىغان «كونتروللىسىز» ھالدا جىنسىي پائالىيەتلەرگە ئۈندەيدۇ.

شۇنىڭغا ئەگىشىپ ئۇلار ئوتتۇرىسىدا جىنسىي قالايمىقانچىلىق يامراپ كېتىدۇ. جىنسىي ئەركىنلىكنى كەڭ كۆلەملىك يولغا قويغان بەزى شەھەرلەردە جىنسىي قالايمىقانچىلىقنىڭ يامراپ كېتىشى ئاشۇ جايلاردىكى ھەر تەرەپلىمە ئەستايىدىل تەتقىق قىلىنمىغان خەتەرلىك قىيىنچىلىق بولۇپ قالدى. ئامېرىكىلىق ئەر-ئاياللارنىڭ جىنسىي ھەرىكىتى ھەققىدىكى «كىنەزى» دوكلاتى مۇشۇ تەتقىقات ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلغان تۇنجى «ئىلمىي» ئۇرۇنۇش بولدى. جىنسىي قالايمىقانچىلىقنىڭ كەڭرى تارقىلىشى ئەمەلىيەتتە ئىسپاتلاندى. بىراق، بۇ تەتقىقات خاتىرىلىنىپ ستاتىستىكا قىلىنىۋاتىدۇ. ئەمما، سەۋەبلەرنى چۈشەندۈرۈپ ھەل قىلىش چارىسىنى تەقدىم قىلالمايۋاتىدۇ.

توسقۇنسىز جىنسىي مۇناسىۋەتنى يولغا قويۇپ، ئاياللار ئۆزى ۋە جەمئىيەتتىكى بويسۇندۇرغۇچى جىنسقا ئايلانغانغا قەدەر، ئۇلارنى گەۋدىلەندۈرگەن شەھەرلەردە جىنسىي قالايمىقانچىلىقنىڭ يامراپ كېتىشى ھەققىدە بىزنىڭ باشقىچە پىكرىمىز بار.

بىز بۇ قاراشنى بۇنىڭدىن ئىلگىرىكى كىتابلىرىمىزدا سۆزلەپ ئۆتكەن، لېكىن، بىز بۇ يەردە پەقەت رېئاللىق ۋە ئىلمىي ستاتىستىكا خاتىرلىگەندەك مۇشۇ ھەقىقەتنى ئىسپاتلاشقا ۋە ئۇ ھەقىقەتنىڭ شاللاق ھازىرقى زامان جاھىلىيىتى گىرىپتار بولغان جىنسىي بۇزۇلۇش بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى ئىسپاتلاشقا كۆڭۈل بۆلىمىز.

بىز يۇقىرىقى «ئەخلاق» بابىدا كۆرسىتىپ ئۆتكەن ئاشۇ رەسۋاچىلىقلار مەيدانغا كېلىدۇ. مىللەتلەرنىڭ يىمىرىلىشى ۋە كۈرەش مەيدانلىرىدا مۇستەھكەم تۇرۇشتىن ئاجىزلىششى...

ئەخلاقىي بۇزۇقچىلىقنىڭ كەڭرى تارقىلىشى، ھەتتا ھاكىمىيەت ئاپپاراتىغا چېتىلىپ، دۆلەتنى خەتەرگە ئۇچرىتىدۇ... ھەربىي مەخپىيەتلىكنى سېتىۋېتىش، پاسكىنا ھۇزۇرى ئۈچۈن جاسۇسلارغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

ئەنگلىيەدىكى بىررووفىيمۇ رەسۋاچىلىقى... ئامېرىكىلىق دىپلوماتچىلار سەرگەردان ياشلارنىڭ ئازغۇنلۇقى...

خەتەر سىگنالى شۇنداق جاكارلايدۇ: ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدىكى ئەڭ چوڭ ئىككى دۆلەت – رۇسىيە ۋە ئامېرىكا ياشلىرى چۈشكۈن ۋە شاللاق ياشلار، ئۇلار شەھۋانىيەت دولقۇنلىرىغا غەرق بولۇپ كەتكىنى ئۈچۈن، دۆلەتنىڭ كەلگۈسىدىن خاتىرجەم بولغىلى بولمايدۇ.

دېمەك، ئۇ ئىنسان تەبىئىتىنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشى! مەسىلە ھەممىگە تونۇشلۇق بولغان تار مەنىدىكى «ئەخلاق» دائىرىسىدىلا چەكلەنمەيدۇ. ئۇ

بۈنىڭدىن نەچچە ھەسسە ھالقىپ كەتكەن. چۈنكى، ئۇ مۇشۇ «ئىنسان»نىڭ مەسىلىسى.

چەكلىمىسىز ئەركىنلىك ۋەيران قىلىپ ھايۋانلار دۇنياسىغا چۈشۈرۈپ قويغان ئىنسان... تىزگىنسىز ھايۋان مەسىلىسى.

مەن «تەرەققىيات ۋە مۇستەھكەملىك» دېگەن كىتابىمدا مۇشۇ چەكلىمىسىز ئەركىنلىكنىڭ مۇقەررەر نەتىجىلىرىنى بايان قىلىپ ئۇنىڭ يالغۇز مۇشۇ ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ خۇسۇسىيىتى بولماستىن، بەلكى يەر شارىدىكى ھەر بىر جاھىلىيەتتە يەنى گىرېك، رىم، پارس جاھىلىيىتىدە مەۋجۇت بولۇپ ئۇلارنى ھالاكەتكە ئۇچراتقان بەلگىلەر ئىكەنلىكىنى سۆزلەپ ئۆتكەن ئىدىم... دەرۋەقە ئاشۇ ئەركىنلىك بۈگۈن ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدىمۇ مەۋجۇت بولۇپ ، ئۇ ئۆز يولىدا ئىنسانىيەت مەۋجۇدىيىتىنى ھالاكەتكە سۆرەپ ماڭماقتا...!

لېكىن، ئەستە تۇتۇشقا تېگىشلىك ھەقىقەت شۇكى، ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ ھالاكەتلىك ئەمەلىيىتى نەچچە ھەسسە قورقۇنۇچلۇق ۋە قاباھەتلىكتۇر. چۈنكى، ئۇ ئىلگىرىكى جاھىلىيەتلەرگە ئوخشاش بۇزۇقچىلىقنى ئۆز يولىغا تاشلاپ مېڭىۋەرمەستىن، بەلكى، «ئىلمىي» تايانچىلارنى ئۇنىڭغا ئارقا تىرەك قىلىدۇ.

ئېغىش ۋە بۇزۇلۇشنى ئاقلايدىغان نەزەرىيە ۋە ئېقىملار بۇنىڭدىن ئىلگىرى ھەر بىر جاھىلىيەتتە مەۋجۇت بولسىمۇ، بىراق ھالاكەتكە «ئىلمىيلىك» كىيىمىنى كىيدۈرۈپ ئۇنى ئىنسانلار ئارىسىدا كەڭرى تارقىتىۋاتقان ھازىرقى زامان جاھىلىيتىگە ئوخشاش «ئىلمىيلىك» كىيىمىنى كىيمىگەن ئىدى.

ئۇنىڭدىن باشقا گېزىت، رادىيو ، كىنو، تېلېۋىزىيە قاتارلىق ئاخبارات ۋاستىلىرى ۋە ئۇنىڭ ئارقىسىدا بۇزۇقچىلىقنى تەبرىكلەپ «غەيرى مىللەتلەرنى» ۋەيران قىلىش خۇشاللىقىدا چاۋاك چېلىۋاتقان دۇنيا يەھۇدىي قىساسچىلىرى بۇرۇنقى جاھىلىيەتلەردە مەۋجۇت ئەمەس ئىدى.

بۇ ئىشلارنى تار مەنىدىكى «ئەخلاق» سۈرىتىدىلا بايان قىلىشنى خالاپ كەتمىدۇق. چۈنكى، بەزىلەر ئەخلاق «ھاياتتىن»ئايرىلغان باشقا نەرسە دەپ ئويلاۋاتىدۇ.

لېكىن، بىز 20-ئەسىر جاھىلىيىتىنىڭ رېئال تۇرمۇشىدىكى ئەمەلىي ھادىسىلەرنى قانداق كۆردۇق؟ كىشىلەر ئەخلاق دۇنياسىدىلا چەكلەنگەن ئەخلاقى بۇزۇقچىلىق دەپ قارىغان نەرسە ماھىيەتتە تۇرمۇش رېئاللىقىغا كەڭ تارالغان، روھىيەت ۋە جەمئىيەتنى ۋەيران قىلىدىغان بۇزۇقچىلىقتۇر. تۇرمۇش رېئاللىقىدىكى بۇزۇقچىلىق ئاخىرقى ھېسابتا ئەخلاقى بۇزۇقچىلىقتۇر. مەيلى ئۇ سىياسىي ياكى ئىجتىمائىي، ياكى ئىقتىسادىي، ياكى جىنسىي بۇزۇقچىلىق بولسۇن ۋە ياكى سەنئەتكە مەنسۇپ بۇزۇقچىلىق بولسۇن... ئاخىرقى ھېسابتا ھەممىسى ئىنسان تەبىئىتىدىكى بۇزۇقچىلىقتۇر. ئەخلاق ئۇ تەبىئەتنىڭ تەڭشىكىدۇر. ئۇ ھەرگىزمۇ ئىنسان تەبىئىتىدىن ئايرىلىپ نەزەرىيە دۇنياسىدا ياشايدىغان نوقۇل شەيئى ئەمەس...

«بىلىملىك»، «ئەقىللىك » ۋە «پاراسەتلىك» ھازىرقى زامان جاھىلىيىتى ئىنسان تەبىئىتىنىڭ ماھىيىتىدىن ۋە ئەخلاقىنى شەكىللەندۈرگەن تەبىئەت كونتروللۇقىدىن پۈتۈنلەي قارىغۇ بولۇۋالغان جاھىلىيەتتۇر.

سەنئەتنىڭ بۇزۇقچىلىق

سەنئەت ھاياتنىڭ بىر كۆرۈنىشى بولۇپ ... ئۇ سەنئەت بولۇشتىن باشقا ھېچنېمىگە يارىمايدۇ.

«سەنئەت رېئاللىق ئۈچۈن» ھەرگىزمۇ... «سەنئەت سەنئەت ئۈچۈن» دەيدىغان گەپ يوق دەپ چۇقان سېلىۋاتقان «رېئالىزم» ئېقىمىنىڭ تەرەپدارلىرى خالىغانچە چۇقان سالسۇن! مەلۇم مەزگىللەردە نامايان بولغىنى سەنئەتنىڭ، سەنئەت ئۈچۈن قۇرۇلۇشى بولۇپ ، ھەرگىزمۇ رېئاللىق ئۈچۈن ئەمەس.

سەنئەت ئىنسانلار ھاياتىدىكى رېئاللىقنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋېتىدۇ. ئەگەر قانداقتۇر بىر سەۋەبلەر تۈپەيلى – ئۇلارنىڭ روھى – سەنئەتنىڭ مۇشۇ خىل تۈرگە قىزىقمىغان بولسا ئۇنىڭ مەۋجۇت بولۇشى ۋە كىشلەر ئوتتۇرىسىدا راۋاجلىنىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

مەسىلەن: رومانتىزم رېئاللىقتىن قېچىپ يات شاللاق فانتازىيەگە پەرۋاز قىلىشنى ئەكس ئەتتۈرسە، بۇ سەنئەتنىڭ سەنئەت ئۈچۈن بۇلۇشىدىن باشقا ھېچنەرسە ئەمەس... چۈنكى، ئاشۇ تارىخىي دەۋرلەردە كىشلەر رېئاللىقتىن قېچىپ يات غەلىتە خىيالىي نەرسىلەرنى ياخشى كۆرەتتى. شۇ سەۋەبتىن سەنئەت پۈتكۈل ئەھۋالدا ھاياتنىڭ بىر كۆرۈنۈشى بولىدۇ . گەرچە ھايات رېئاللىقىدىن قېچىشنى ئەكس ئەتتۈرسىمۇ!

مانا بۇ ئۆز نۆۋىتىدە تىلغا ئېلىپ ئۆتۈشكە تېگىشلىك بىر مۇقەددىمە. ئەمما، ئۇنىڭ ئەسلى ئورنى سەنئەت ھەققىدىكى ئوبرازلار بولسىمۇ، بىراق بۇ يەردە ئۇنى بايان قىلىپ ئۆتىمىز. چۈنكى، ئۇ بىزگە جاھىلىيەت جەمئىيىتىدە

ئۆزلۈكسىز پەيدا بولۇۋاتقان جاھىلىيەتنىڭ ئېغىشىغا ئەگىشىپ ئېغىشتىن باشقىغا يارىمايدىغان جاھىلىيەت سەنئىتىنىڭ ئازغۇنلۇقلىرىنى چۈشىنىشنىڭ ئاچقۇچىنى تەقدىم قىلىدۇ! چۈنكى، ئۇ ھەر قانداق ئەھۋالدا ھايات كۆرۈنۈشلىرىدىن بىر كۆرۈنۈش بولىدۇ ، خالاس!

غەرب سەنئىتىدىكى دىققەتنى ئەڭ بەك تارتىدىغان تۇنجى ئىش بۇددىزىم سەنئىتى! ئۇ پەقەت بۇددىزىم مۇھىتىدىلا پەيدا بولىدۇ . ئاخىرقى ھېسابتا ئۇ بۇددىزىم ئېتىقادىغا ئىگە ئادەملەرنى پەيدا قىلىدۇ.

بۇ سەنئەتنىڭ ئاجايىپ «ئىنسانىي» گۈزەللىكلىرى بولۇپ ، چوڭقۇر ۋە يۈكسەك گۈزەللىك ئىنسان روھىيتىنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىغا ئۇنىڭ ئارزۇ-ئارمانلىرىغا، خۇشاللىق ۋە ئازابلىرىغا ئوپئوچۇق نۇرلارنى تاشلايدۇ. ئىنسانىي تۇيغۇلارنى يۈكسەك بىر دۇنياغا ئېلىپ كېتىدۇ.

بۇددىزىم سەنئىتىنىڭ ئىچكىرى قىسمىدىكى بۇ خىل گۈزەللىك سەۋەبىدىن كىشىلەر بۇددىزىمغا مەنسۇپ بولۇش كېرەك سەنئەتتىكى بۇددىزىم يۈزلىنىشى مۇشۇ سەنئەتكە گۈزەللىك بېغىشلاپ ئۇنى تېخىمۇ چىرايلىق، جەزىبدار قىلىدىغان زىبۇ-زىننەت دەپ ئويلىدى.

سەنئەت گۈزەللىكى، دېمەك ھەر بىر شەيئىگە نىسبەتەن جاھىلىيەتنىڭ ئۆزى دېمەكتۇر. ياخشىلىقتىن بىر پۈتۈن ئايرىلغان مۇتلەق رەزىللىك مەۋجۇت بولمايدۇ.[61] ئۇ ھەر قانچە بۇزۇلسىمۇ، ئۇنىڭدا ئۇ يەر بۇ يەرگە چېچىلغان ياخشىلىق پارچىلىرى بولىدۇ .

لېكىن، بۇ چېچىۋېتىلگەن ياخشىلىق جاھىلىيەتنى جاھىلىيەتنىڭ بەلگىلىرىدىن پاكلىيالمايدۇ. ھامان جاھىلىيەتنىڭ ئاقىۋىتىدىن... ۋە

[61] چۈنكى ئىنسان روھىيتى ئۆزىنىڭ ئومۇمىي يېغىندىسىدا مۇتلەق رەزىللىككە ئورۇن قالدۇرمايدۇ.

ئازغۇنلۇقنىڭ ھالاكەتكە ئۇلىشىپ كېتىدىغان ئىزچىل داۋاملىشىشىدىن ئۇنى قۇتقۇزۇپ قالالمايدۇ.

غەرب سەنئىتىدىكى يوچۇن كۆرۈنۈشلەر تارىختىن بۇيان ياكى «ئىلاھ»لانى ئارقا كۆرۈنۈش قىلدى ياكى «ئىلاھ»لار بىلەن ئىنساننىڭ تىركىشىشىنى ئارقا كۆرۈنۈش قىلدى. (ئەمما مەن بۇلارنى ئانچە ئېنىق بىلىپ كەتمەيمەن. چۈنكى، مەن بۇ كۆرۈنۈشلەرنى تېخى تەتقىق قىلىپ باقمىدىم. باشقىلارنىڭ سەزگۈرلۈك بىلەن ئۇنى ھېس قىلىپ ئۇ ھەقتە تەتقىقات ئېلىپ بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمەن.)

ئىنساني سەنئەت ئىجادىيىتىدىكى بۇ «ئىنساني» بەلگىنىڭ قايسى چەكتە توختايدىغانلىقىنى يەنى الله بىلەن ئىنسان چۈشەنچىسى ۋە الله بىلەن ئىنساننىڭ مۇناسىۋەت چۈشەنچىسىنى ئارقا كۆرۈنۈش قىلغان ئۇ سەنئەتنىڭ قايسى دائىرىدە ئاخىرلىشىدىغانلىقىنى مەن بىر نەرسە دېيەلمەيمەن.

مۇشۇ كۆرۈنۈشلەرنىڭ سەۋەبىدىن — ئۆزگىچە خاس سۈپەت بىلەن — غەرب سەنئىتىدە بۇزۇقچىلىقى ئاشكارا بولدى... چۈنكى، ئۇ سەنئەت ئەقىدىنىڭ ئېغىپ كېتىشلىرىگە قەدەممۇ قەدەم ئەگىشىدۇ. ئەقىدىنىڭ ئازغۇنلۇقلىرىغا چۈشۈپلا كېتىدۇ.

ياۋروپا تارىخى باشلانغاندىن بىرى، گىرېك سەنئىتى — ئەڭ كۆركەم نەتىجىلىرىدىمۇ — ئىلاھلار بىلەن ئىنسان ياكى «تەقدىر» بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسىدىكى كىشىنى بىزار قىلىدىغان نەپرەتلىك كۆرەشلەرنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ.

گىرېتسىيەنىڭ بارلىق مەشھۇر ئوپېرالىرى مۇشۇ خىل تىركىشىشلەرنىڭ تەسىردىن زادى خالىي ئەمەس.

ئىنسان ئۆزىنى ئىسپاتلىماقچى بولىدۇ ... ۋەھالەنكى ئۇ تەقدىر ۋە ئىلاھلار بىلەن تىركىشىشتىن باشقا ئۆزىنى ئىسپاتلاشنىڭ يولىنى كۆرەلمەيدۇ... ھەر

قېتىم ئىنسان ھەق ئۈستىدە بولىدۇ . تەقدىر ياكى ئىلاھلار بولسا... مۇستەبىتلىك قىلىش ئارزۇسىدىن باشقا روشەن مەنتىقە ۋە چۈشىنىشلىك بىرەر سەۋەبسىز ئۇلارغا ئۆز بېشىمچىلىق بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ.

ياخشى قەھرىمان تەقدىرنىڭ قولىدا ياكى قەھرىمانغا مەقسەتلىك ھۇجۇم قىلىدىغان شەپقەتسىز زوراۋان ئىلاھلارنىڭ قولىدا ۋەيران بولغان چاغدا تىراگېدىيە يۈز بېرىدۇ... قەھرىمان زوراۋان ئىلاھلارغا جەڭ ئېلان قىلغانلىقى، ئىنساننى ئۆزىگە مەجبۇرىي بويسۇندۇرىدىغان تاشقى كۈچكە ئاۋاز قوشماستىن، بەلكى ئۆز تارىخىنى ئۆزى ياساپ ئۆز بېشىمچىلىق بىلەن «ئىلاھلىقنى» ئۇنىڭدىن تارتىۋالماقچى بولغىنى ئۈنى جازالىماقچى بولىدۇ .

تىراگېدىيەنىڭ ئاخىردا شۇنداق تۇيغۇلار پەيدا بولىدۇ ...

ئىنسان ياخشى، ئۇ زۇلۇمغا ئۇچرايدۇ... ئىلاھلار رەزىل، ئۇلار زالىم. بويسۇندۇرغۇچى زالىم بىلەن بويسۇنغۇچى «ياخشى» ئوتتۇرىسىدا يارىشىشنىڭ ئامالى يوق...

مۇشۇنداق جاھىلىيەتچە تەسەۋۋۇر سايىسىدا «گۈزەل سەنئەت» ئۈنۈپ چىقتى. ئۇ سەنئەت ئىنسانىيەت روھىنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىغا يېڭى مەزمۇنلارنى قوشىدۇ... بەزىدە يۈكسەك چوققىلارغا پەرۋاز قىلدۇرىدۇ. لېكىن، ئاشۇ خىل تىركىشىشنى تەقدىم قىلىدىغان زەھەرلىك مۇھىت بۇ خىل سەنئەت گۈزەللىكىنى بۇزۇپ، ئۇنىڭغا كىشىنى بىزار قىلىدىغان مەزمۇنلارنى قېتىۋېتىدۇ.

گىرېك سەنئىتى ئەكس ئەتتۈرگەن ئىنسانىيەت ئۆسمۈرلۈك مەزگىلىدىكى مۇشۇ خىل ئازغۇنلۇقلارنىڭ — روھى بۇزۇلۇش تەرەپتىن — پەيدا بولۇشنى چۈشىنىشكە بولىدۇ . ئۆسمۈرلۈك دەۋرىدىلا باللار يېتەكلەيدىغان كىشلەرنىڭ «سۆزىنى» رەت قىلىش ئارقىلىق ئۆزىنى كۆرسىتىشنى ياخشى كۆرىدۇ. گويا ئۇ مۇشۇ يوليورۇق بەرگۈچى شەخسنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئۆزىنىڭ

ئاجىز ۋە بىچارە ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىدۇ. «چوڭ شەخس » ئۆزىدىن باشقا ھېچكىمگە بويسۇنمايدۇ. شۇ سەۋەبتىن ئۇ ئۆزىنى چوڭ دەپ قارىغانلىقى ئۈچۈن چوڭلارنىڭ يوليورۇقىغا قارشى چىقىپ ئۇلارغا جەڭ ئېلان قىلىدۇ... بۇ خىل ئازغۇنلۇق يۇقىرى چەككە يەتكەن چاغدا، چوڭلارنىڭ ئۇنى كۆزىگە ئىلماي ئۇنىڭ دەرىجىسىنى چۈشۈرۈۋەتكەنلىكىنى ھېس قىلىدۇ. كىچىكلەرنىڭ چوڭلارغا بولغان قارشىلىقى قانچە كۈچەيسە چوڭلارمۇ ئۇلارغا بولغان يوليورۇقىنى شۇنچە ئاشۇرىدۇ. مۇشۇ يوليورۇققا قارىتا نەپرەت ۋە ئۆچمەنلىك ئاشقانسېرى بۇنىڭغا قارشى چىقىپ ئاشۇ چوڭلارنىڭ ھەممىسىنى بىر يولىلا ئاغدۇرۇپ تاشلاش كېرەكلىكىنى چىن دىلىدىن ئارزۇلاپ قالىدۇ.

مانا بۇ پسىخولوگىيەلىك ئانالىز چوڭقۇر بىلىدىغان خەتەرلىك ئازغۇنلۇق! بۇ ئازغۇنلۇق جاھىلىيەتتىكى گرېكلەر روھىنى قاپلىۋالدى. نەتىجىدە – بەزى تەرەپلىرى گۈزەل بولغان – بۇ سەنئەت دولقۇنى كېلىپ چىقتى. ئۇ سەنئەت ئىنسان بىلەن ئىلاھلار ئوتتۇرىسىدا يۈز بېرىۋاتقان تىركىشىش كەلتۈرۈپ چىقارغان كىشىنى بىزار قىلىدىغان بۇ خىل مەزمۇنلاردىن ساقلىنالمايدۇ.

يالغۇز پرومىتى ئەپسانىسىلا بۇ تىركىشىشنى ئەكس ئەتتۈرمەيدۇ، بىراق، ئۇ گرېك ئوپېرالىرى ئوخشىمىغان دەۋرلەردە خاتىرىلەنگەن ئەپسانىلەرنىڭ يىغىندىسىدۇر. ئۇ بىر ئازغۇنلۇق!

ئىنسانىيەتنىڭ ئۆسمۈرلۈككە نىسبەتەنمۇ شۇنداق. ھەر قانداق ئۆسمۈر چوڭلارغا نىسبەتەن بۇنى ھېس قىلمايدۇ. بەلكى، ئۆزىنىڭ نورمال سۈرىتىدە ئۇلارغا مېھرىنى بېغىشلايدۇ. چوڭلارنىڭ يوليورۇقلىرى ئۇنىڭ كۆڭلىگە ئازار بېرىپ قويغىنى ئۈچۈن بەزىدە ئۇنىڭدىن خاپا بولۇپ قېلىشىمۇ مۇمكىن، چۈنكى، روھىيەت ئۆز تەبىئىتىدە تەنقىدنى ئۆچ كۆرۈپ ماختاشنى ياقتۇرىدۇ. بىراق، ئۇ چوڭلارنىڭ غەمخورلۇقىغا ئېرىشكەن ئاساستا ئۆزىگە تايىنىپ ئاندىن ئۆزىنى كۆرسىتىشنى ياقتۇرۇپ قالىدۇ... ئىشلار بۇ دەرىجىدىكى ئۆچمەنلىك، نەپرەت ۋە ۋەيران قىلىشقا بولغان قىزغىنلىققا يېتىپ بارمايدۇ. شۇنداقلا،

باشقىلارنىڭ ئۆزىگە بولغان شەكسىز ئۆچمەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلىش بولسا، پەقەت ئازغۇنلۇق ئىچىدىلا مەيدانغا كېلىدۇ.

ئاشۇ خىل ئازغۇنلۇق گىرېك جاھىلىيىتىنىڭ سەنئەتلىرىدە روشەن ئەكس ئەتتى. چۈنكى، سەنئەت روھىيەتتىن بىر كۆرۈنۈش، سەنئەت ھاياتتىن بىر كۆرۈنۈش. ئەنە ئاشۇ تۇرمۇش ۋە سەنئەتتىكى گىرېك جاھىلىيىتىنىڭ بەلگىلىرىدىن بىر بەلگە.

يەنە بىر بەلگە، بەدەنگە چوقۇنۇش... بۇددىزم ئېتىقادى گۈزەل بەدەنلەردىن ئىبادەت قىلىدىغان ئىلاھنى پەيدا قىلدى ھەمدە ئۇنىڭغا سوۋغىلارنى تەقدىم قىلدى. گۇمانخورلار بۇنى ھەۋەس ئەمەس، بەلكى، سەنئەت دەپ ئويلىدى! سەنئەت گەرچە ئىنسان بەدىنىدە مۇجەسسەملەشكەن بولسىمۇ، بىراق، ناخشا-ئۇسۇل ۋە مۇتلەق گۈزەللىكنى تەسۋىرلەش بىلەن ھاڭ-تاڭ قالدۇرىدۇ. بۇ خىل جاھىلىيەتتە پاكىتقا يارىمايدىغان ساختىلىقلار ئىنتايىن كۆپ. جىسمانىي شەھۋەتكە ئەمەس، بەلكى، تەڭداشسىز گۈزەللىككە چوقۇنىدۇ، دەپ قارالغان گىرېكلارنىڭ تۇرمۇش رېئاللىقى ئەڭ ئاخىردا گىرېك مەدەنىيىتىنى ۋەيران قىلغان ئەخلاقىي بۇزۇقچىلىقلار بىلەن توشۇپ كەتتى. شۇنداقلا گىرېكلارنىڭ مۇھەببەت ۋە گۈزەللىك ئەپسانىلىرى ئىنسان ۋە ئىلاھلار قۇلاق تۇۋىگىچە غەرق بولۇپ كەتكەن بۇزۇقچىلىقلار بىلەن لىق توشتى.

دېمەك، بۇ گۈزەللىككە چوقۇنۇشنى ئارقا كۆرۈنۈش قىلغان مۇشۇ تەننىڭ شەھۋىتى بولدى.

قەدىمكى گىرېك جاھىلىيىتىدىكى بۇ ئىككى ئازغۇن جاھىلىيەت گۈللىنىش دەۋرىدىن باشلاپ بۈگۈنكى دەۋرگىچە غەرب سەنئىتىگە ئۇزۇندىن –ئۇزۇن سايە تاشلىدى. قىسقىغىنا خىرىستىيان دىنى دەۋرىدىن كېيىنكى مەزگىللەردە

سەنئەت «ئىلاھ»نى ئارقا كۆرۈنۈش قىلغان بولۇپ ، بۇ خىل كۆرۈنۈشنى غەرب چېركاۋلىرى تەقدىم قىلدى ھەمدە گىرېك ۋە رىم جاھىلىيەت تۈزۈمى ئىلاھنى

گەۋدىلەندۈرۈش ۋە ئىلاھ ئۈچۈن تۈرگۈزۈلگان بىر قانچە ھەيكەللەر ئارقىلىق ئەمەلىي رېئال بۈتپەرەسلىك كۆرۈنۈشىدە ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىشتا مەدەتكار بولدى.

مۇشۇ مەزگىلدىن كېيىنكى گۈللىنىش دەۋرىدىن باشلاپ گىرېك روھى ئىدىيە ۋە سەنئەت يۈزلىنىشكە ئۇچۇقتىن-ئوچۇق بىر پۈتۈن ھۆكۈمرانلىق قىلىپ ئىنسانلارنى ھەممە ئىشتا تولۇق گىرېك بۇددىزىمغا قايتۇرۇپ كەلدى.

ياۋروپا بىر مەزگىل ئۆزىنىڭ ئارىلاشما ئوبرازى بىلەن ياشىغان دەۋر ئۆتۈپ كەتتى. شۇ ۋاقىتتا خرىستىيان دىنى ۋە گىرېتسىيە روھى تەك مەۋجۇت ئىدى. ئەقىدىدە خرىستىيان ئىدىيە ۋە سەنئەتتە گىرېكلارغا تەۋە ئىدى. ئۇزاق ئۆتمەي ئاستا-ئاستا ھەممە ئىشتا تولۇق بۇددىزىمغا پەرۋاز قىلدى.

ياۋروپا چېركاۋدىن ۋە كىشلەرنى قۇل قىلىۋاتقان چېركاۋ ئىلاھىدىن قېچىپ «تەبىئەت»كە چوقۇنىدىغان دەۋر يېتىپ كەلدى.

ياۋروپا سەنئەت تارىخىدىكى بۇ دەۋر رومانتىك ھەرىكەتلەر بىلەن چەمبەرچاس باغلىنىپ كەتتى... بۇ رومانتىك ھەرىكەت ئىلاھنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى ئازغۇنلۇقنى ئارقا كۆرۈنۈش قىلغان يەنە بىر سەنئەت... رومانتىك ھەرىكەتلەر قانداقتۇر «تەبىئەتنى» «تاڭ قالدۇرۇش» ھەرىكىتى بولماستىن، بەلكى، تەبىئەتكە چوقۇنۇش ھەرىكىتى بولدى.

ئەنە ئاشۇ ئازغۇنلۇقنىڭ تۈپ مەنبەسىدۇر.

تەبىئەت بىلەن ئۆز-ئارا مۇناسىۋەتتە بولۇش ئەسلىي ئىنسانىي تۇيغۇ... ئۇ ئىنسان تەبىئەتنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىغا يوشۇرۇنغان، ئىنسان يارىتىلدى.

ۋەھالەنكى، ئۇنىڭ ۋە تەبىئەت، كائىنات ۋە باشقا جانلىقلار بىلەن جۇشقۇن مۇناسىۋەت ئورنىتىش خاراكتېرى قوشۇپ يارىتىلغان ئىدى. شۇنداقلا، ئىنسان يارىتىلغان چاغدا ئۇنىڭ تەبىئىتىدە «گۈزەللىك»نىڭ چەك-چېگراسى ۋە ئۆلچەملىرى، رەڭ ۋە مەزمۇنلىرى ھەمدە ئۇنىڭ ھەر بىر كۆرۈنۈشىدىن يوشۇرۇن ھۇزۇرلىنىش تۇيغۇسى بار ئىدى. ئۇنداقتا گۈزەللىكتىن ھەيران قېلىش، ئازغۇنلۇق ئەمەس، بەلكى، ئۇنىڭ بولماسلىقى ئىنسان مەۋجۇدىيىتىدىكى يېتەرسىزلىك ۋە ساغلام تەبىئەتتىن ئېغىش دەپ قارىلىدىغان تەبىئىي بىر ئىش.

لېكىن قايسى خىل سۈرەتتە بولمىسۇن، گۈزەللىككە چوقۇنۇش بۇددىزم زالالىتى بولۇپ ، گۈزەللىكنى ياراتقۇچى اللەغا چوقۇنىدىغان ۋە گۈزەللىكتىن ھەيران قېلىش جەريانلىرىدا ئۇنىڭغا (اللەغا) ئىبادەت قىلىدىغان ساغلام تەبىئەت ئۇنداق ئازغۇنلۇققا قايتمايدۇ.

بۇ ئىككىسى ئوتتۇرىسىدىكى پەرق ئىنتايىن زور. لېكىن بۇ گۈزەللىك بۇتقا ئىبادەت قىلمايدۇ. مۇشۇ بۇتپەرەسلىكنى ئاقلاش ئۈچۈن ئېيتىلغان شېرىن-شېكەردەك «گۈزەل» سۆزلەر شۇكى: «تەبىئەت» اللەنىڭ «مۇنبىرى»دۇر. گۈزەللىك اللەنىڭ سۈرىتىدۇر. بىز اللەنىڭ يارىتىش سەنئىتىگە ئىبادەت قىلىمىز. كۆزلەرنى چاقنىتىدىغان بۇ خىل رومانتىك گۈزەللىكمۇ شۇنىڭ ئىچىدە. بۇنداق سۆزلەر كىشىلەر ئەمەلىيەتتە كۆز بىلەن كۆرگەنگە چوقۇنىدىغان بۇتپەرەسلىك ئىچىگە سىڭىپ كەتكەن ئاشۇ خىل بۇددىزم روھىنى ھەرگىز يوشۇرۇپ قالالمايدۇ.

چۈنكى، ئۇ اللەنىڭ روھىنى بىلىشتىن ئاجىز كېلىدۇ ۋە روھىنى كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدۇ.

مۇشۇ خىل چۈشەنچە بىلەن ئېيتقاندا، رومانتىزم ئازغۇن بۇتپەرەسلىك ھەرىكەت. «رېئالىزمچىلار» كۆرۈۋاتقان ئاشۇ خىل ئازغۇنلۇقنى ھېسابقا

ئالمىغاندىمۇ، بەرىبىر شۇنداق. ئۇنداق بولۇشى ئۇنىڭ رېئاللىقتا ياشىمىغانلىقى ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى، رېئاللىقتىن قېچىش ھەرىكىتىنى ئەكس ئەتتۈرگەنلىكى ئۈچۈندۇر.

ياۋروپالىقلار «ئازغۇن» رومانتىزىمدىن يېڭى سەنئەت جاھىلىيىتىگە كۆچتى.

دەل ئاشۇ ئازغۇن «رېئالىزىم»دۇر.

ئۇ بەزىدە، ئىبادەتتىكى بۇرۇلۇشنى ئىپادىلىسە، يەنە بەزىدە ئىلاھتىكى بۇرۇلۇشنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ.

تەبىئەتنىڭ سىرلىرى «ئېچىلىپ» ياۋروپا تەسەۋۋۇر قىلغاندەك ئىنسانىي ئىلىم تەبىئەتنى بويسۇندۇرۇپ، ئۇنىڭ جەلپكارلىقىنى يوقاتقاندىن كېيىن تەبىئەتكە چوقۇنۇش بىكار قىلىندى. ئىنسان سانائەت ئىنقىلابى، ئىلىم ۋە كەشپىيات زالالىتى ھەمدە «ئىنسان»نىڭ ئىقتىدارى ئازغۇنلۇقى ئاستىدا يېڭى چوقۇنۇشقا كۆچتى.

يېڭى ئىبادەت – ئۇ – ئىنسانغا چوقۇنۇش ئىدى. مانا ئەمدىلىكتە ئىنسان بۇنىڭدىن ئىلگىرىكى نادانلىق ۋە ئاجىزلىق مەزگىللىرىدە ئېتىقاد قىلغان اللەغا چوقۇنۇشتىن – بىراقلا ئۆزىگە چوقۇنۇشقا ۋە ئۆزىنى ئىلاھ تىكلەشكە قايتىۋالدى.

بەزىدە غەرب سەنئىتى يېڭى ئىلاھقا ئەگىشىدۇ... تەبىئەت ئورنىدا ئىنسانغا ئەھمىيەت بېرىشكە يۈزلىنىدۇ.

بىزنىڭ قارىشىمىزچە، ئىنسانغا ئەھمىيەت بېرىش ھەرگىزمۇ سەنئەت ياكى تۇرمۇش رېئاللىقىدىكى ئازغۇنلۇق ئەمەس، ئىنساننىڭ ئۆزىگە ئەھمىيەت بېرىشى ئۆزىنىڭ ھاياتى ۋە ئىش-ئىزلىرى، قىيىنچىلىق ۋە كۈرەشلىرى، زېمىن يۈزىدىكى تىرىشچانلىق ۋە مۇشەققەتلەرنى تەسۋىرلەش بۇ كىشىنى سۆيۈندۈرىدىغان تەبىئىي ئىش، لېكىن ئازغۇنلۇق دەل «ئىنسانغا »چوقۇنۇش!

ياۋروپا سەنئىتىنىڭ مۇشۇ مەزگىللەردە ئىنسانغا ئەھمىيەت بېرىشى ئىلاھقا «جەڭ ئېلان قىلىش» ئۈچۈن ئىدى. ئىشلار سەنئەت ساھەسىدىن چوقۇم اللەنى يىراق قىلىش، دىنىي تۇيغۇلارنى ۋە سەنئەت مۇھىتىدىكى «توغرا» ئىدىيەلەرنى چەكلەش بىلەنلا ئاخىرلاشماستىن، بەلكى، ھەر قانداق دىنىي تۇيغۇ ۋە اللەغا يۈزلىنىشنى مەقسەتلىك ھالدا قەبىھلىك بىلەن مەسخىرە قىلىشقا ئۆتتۈپ كەتتى. ئىشلار «دىندارلارنى» مەسخىرە قىلىش بىلەن چەكلىنىپ قالمىدى... سەنئەت ھەقىقىي دىنىنىڭ ئوبرازىنى گەۋدىلەندۈرۈش ۋە ئۇنىڭ ساپ سۈرىتىنى كىشىلەرنىڭ قەلبىدە ۋە تۇيغۇسىدا مۇستەھكەملەش ئۈچۈن، ئازغۇن«دىندارلارنى» خالىغانچە مەسخىرە قىلسا تامامەن بولاتتى.

بىراق سەنئەت بۇ مەزگىلدە توغرا دىنىنىڭ ئوبرازى، پاكلىقى ۋە مۇقەددەسلىكىنى گەۋدىلەندۈرۈش ئۈچۈن دىندارلارنى مەسخىرە قىلمىدى. بەلكى، ماھىيەتتە پۈتكۈل دىنىي چۈشەنچىلەرنى ۋە اللەغا ئىشىنىشنىڭ «پاكلىقىنى» مەسخىرە قىلىش ئۈچۈن دىندارلارنى ئارقا كۆرۈنۈش قىلدى. يەر شارىنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا «ئاتېزىمچىلىق» ئەدەبىياتى، الله ئالدىدىكى يۈزى قېلىنلىق، اللەغا چوقۇنۇشنى مەسخىرە قىلىش بىلەن توشۇپ كەتكەن ئەدەبىيات كەڭرى تارقىلىپ كەتتى ھەمدە بۇلار «ئىدىيە ئازادلىقى» دەپ تەرىپلەندى.

لېكىن، شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدە ئىككى جاھىلىيەت دولقۇنى ئازغۇنلۇق يولىدىكى «رېئالىزم» سەنئىتىنى ئېقىتىپ كەتتى.

ئۇ بولسىمۇ، ئىنساننىڭ ھايۋانىي ئىزاھاتى... ۋە ھەرىكەتنىڭ جىنسىي ئىزاھاتىدىن ئىبارەت. ئىنساننىڭ ھايۋانىي ئىزاھاتى سەنئەتكارلار «تەبىئىلىك» دەپ ئاتىۋالغان رېئالىزم سەنئىتىگە ئۆز سايىسىنى تاشلىدى. ئۇ ئىنساننى چەكسىزلىككە سوزۇلغان گالۋاڭلىقنىڭ يىغىندىسى دەپ تەسۋىرلەيدۇ. ئىنسان ئەسلىي تەبىئىتى بىلەن پەسكەش، رەزىل، جىنايەتچى، ئالدامچى ۋە بۇتپەرەس بولۇپ ، ئۇنىڭ پىرىنسىپى ۋە ئەخلاقى

يوق. ئېنىقكى، ئۇ جەمئىيەت ئالدىدا ساختا ئەخلاقى پرىنسىپال «كۆرۈنۈشلەرنى»بازارغا سېلىشقا مەجبۇر. (ئاشۇ كىشىلەرنىڭ ھېچقايىسسى نېمە ئۈچۈن ئىنسان جەمئىيتىنىڭ ساختا ئەخلاق ۋە پرىنسىپال كۆرۈنۈشلىرىگە رازى بولىدۇ ، دەپ باقمىدى، ئۇنى توغرا دەپ قارىغاندىمۇ، مۇشۇ كۆرۈنۈشلەرنىڭ ئىنسان مەۋجۇدىيتىدىكى ئۇقۇملىرى يوقمۇ؟)

ھەرىكەتنىڭ جىنسىي ئىزاھاتى ئۆزىگە خاس مۇستەقىل بىر «سەنئەت»نى شەكىللەندۈردى. ئېچىۋېتىلگەن ئەدەبىيات، يالىڭاچ سۈرەت، سېرىق كىنو، سېرىق كىتاب، شەھۋانىي ناخشا-ئۇسۇل، ھەتتا يالىڭاچلىقنى تەسۋىر لەيدىغان يۇمۇرلار...

«سەنئەت» مۇشۇنداق راۋاجلاندى ياكى تارىختىن بۇيان يۈز بېرىپ باقمىغان دەرىجىدە «راۋاجلاندۇرۇلدى» . ئۇنىڭغا ئەگىشىپ دۇنيا يەھۇدىي قىساسچىلىرى «غەيرىي مىللەتلەر»نىڭ مەۋجۇدىيتىنى ۋەيران قىلماقتا ئىدى.

لېكىن، ئازغۇنلۇقلار بۇنىڭلىق بىلەن توختاپ قالمىدى. سەنئەت ھەر قانداق ئەھۋالدا – ھاياتتىن بىر كۆرۈنۈش بولغانلىقى ئۈچۈن، تەسەۋۋۇر ئازغۇنلۇقى ۋە ھەرىكەت ئازغۇنلۇقىنىڭ ھەر بىرىگە چوقۇم ئەگىشىدۇ.

ئىنسانىي روھقا ئۆزىنىڭ ئىنسانىي تەسەۋۋۇر ماركىسىنى چاپلىغان «قىسمەن» ئۇششاق تەپسىلاتلارمۇ ئوخشاشلا سەنئەتكە ئۆز سايىسىنى تاشلىدى.

فروئىدنىڭ يوشۇرۇن ئەقىل – ئىنسان ماھىيىتىگە تەۋە ئاڭلىق ئەقىل ئەمەس – نەزەرىيەسىدىن ئەدەبىيات ۋە سەنئەتتىكى سۇرىيالىزىم[62] كېلىپ چىقتى ھەمدە تەجرىيدىزىم [63]ۋە ئۇنىڭدىن باشقا يېڭى سەنئەت مۇدىرنىزىمى كېلىپ چىقتى. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئاشۇ ئاساسقا تايىنىدۇكى، ئاڭلىق ئەقىل ئۆزىنىڭ

---

[62] سۇرىيالىزىم – فانتازىيلىك خىيالىي تەسۋىر.
[63] تەدرىيدىزىم – توقۇلما سەنئەت

ئەسلى چوڭقۇر ماھىيىتىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرەلمەيدىغان ئىنساننىڭ يالغان تەرىپى . ئۇنى پەقەت ئىنساننىڭ ۋۇجۇدىغا يوشۇرۇنغان رەتسىز «چۈۋالچاق» ئاشۇ يوشۇرۇن ئەقىللا ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ. مانا بۇ خاتالىقى ناھايىتى ئېنىق بولغان ئازغۇنلۇق.

ئىنسان مەنتىقىدە يوشۇرۇن ۋە ئاڭلىق ئەقلىنىڭ بىردەك ئىنسان بولۇشىنى چەكلەيدىغان نەرسە نېمە؟ دەل ئاشۇ فروئىد پەلسەپىلەشتۈرۈپ، بۇنداق غەلىتىلىكنى مەيدانغا كەلتۈرۈشتىن بۇرۇن ئىنسان ئۆزىنى تونۇشقا ئۇرۇنغاندىن باشلاپ، ئىنسان بىلىپ يەتكەن ئەڭ ئاددىي ھەقىقەتتۇر. ئىنسان ئۆزىنىڭ رەتلىك، ئىنتىزاملىق قاراشلىرى بارلىقىنى بىلدى ھەمدە كاللىدا رەتلەنمىگەن مەنتىقىگە ئۇيغۇن بولمىغان «تۇيغۇ»لىرىنىڭ بارلىقىنى ھەم بىلدى... ئاشۇ ئىككىسى ئىنساننى شەكىللەندۈردى.

ئازغۇن يېگانىزىمدىن[64] جەمئىيەتكە جەڭ ئېلان قىلىپ ئۇنى يىقىتىش ۋە ۋەيران قىلىشقا ئۇرۇنىدىغان سەنئەتلەر مەيدانغا كەلدى. ئۇنىڭ باش كاللىسىدا شەخسكە چوقۇنۇشنى ئاساس قىلىدىغان ۋۇجۇدىزىم[65]بۇلۇپ، ئۇ ئاقىۋەتنى بەلگىلەيدىغان بىردىن بىر ھۆكۈمران. جەمئىيەتتە ھېچكىم ئۇنىڭ چۈشەنچە، ئەخلاق، ئەنئەنە، ئېتىقاد ، ھەرىكەت ياكى ئىش-پائالىيەتلەرنى بەلگىلەپ بېرەلمەيدۇ. جەمئىيەت يىمىرىلىپ ، يالغۇز شەخسلەرلا، مەۋجۇت بولغان چاغدا ئاشۇ مۇقەددەس «شەخسنىڭ » ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بۇلىدىغانلىقىغا بۇ ھاماقەت ۋۇجۇدىزىم قىلچە نەزەر سالمايدۇ.

[64] يېگانىزىم – جەمئىيەتنىڭ باشقۇرۇش دائىرىسىدىن چىقىپ، يېگانىلىقنى تەشەببۇس قىلىدىغان سىياسىي ئېقىم.

[65] ۋۇجۇدىزىم - ئىنسان مىتافىزىكىلىق شەكىلدە يارىتىلغان دەپ قارايدىغان پەلسەپىۋىلىك ئېقىم. مىتافىزىكا – دۇنيادىكى ھەممە شەيئى يەككە – يېگانە مەۋجۇد بۇلۇپ تۇرىدۇ... مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدۇ... ئۇنىڭغا تاشقى كۈچنىڭ تۈرتكىسىلا سەۋەب بۇلىدۇ دەپ قارايدۇ.

ئۆلارنىڭ ھەممىسى يولسىز ۋە قانۇنسىز ھەمدە شەيئىلەرگە بەلگىلەنگەن ئۆلچەمسىز ھالدا ئۆز خاھىشلىرى بويىچە ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. قارىغۇ تۆگىدەك يېقىلىپ-قوپۇپ كېلىۋاتقان تەرەققىياتتىن، «تاسادىپىي » مەيدانغا كەلگەن كائىناتتىن، «غايىسى يوق» پىلانلاپ ياراتقۇچىسى يوق مەۋجۇداتتىن... «يوقلىش»نى ئەكس ئەتتۈرىدىغان ۋۇجۇدىزىمنىڭ يەنە بىر تۈرى پەيدا بولدى.

خالىساڭ سوراپ باق!

«مەۋجۇدىيەت يوقلىش ئىچىدە قانداق شەكىللىنىدۇ؟

سەن چوڭ ۋۇجۇدىزىم تەتقىقاتچىسى ئالبۇر كامۇردىن سوراپ باق. ئۇ ئىنسانىنىڭ كائىنات ئالدىدىكى گاڭگىراشلىرىنى، يوقلىش-يوقىتىش، تەمتىرەش ۋە تۇراقسىزلىق ھىسياتىنى تەسۋىرلەيدۇ... چۈنكى، ئۇنىڭ مەۋجۇت بولۇشىنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشىدە «ھېكمەت » ۋە «پىلان» مەۋجۇت ئەمەس!

ئۇزۇن ئۆتمەي سەنئەت يېڭى «مەبۇد»نىڭ ئارقىسىدا توپ يىلتىزدىن ئېغىپ كەتتى.

ئىنسانغا چوقۇنۇش بىكار قىلىندى ياكى بىكار قىلىنىشقا باشلىدى... يېڭى ئىلاھلارغا... مۇقەررەرلىك ئىلاھىغا چوقۇنۇش پەيدا بولدى.

سىرتقى كۆرۈنۈشتىكى ئىلاھى مەبۇدنى ئارقا كۆرۈنۈش قىلىدىغان سەنئەت مۇقەررەرلىككە چوقۇنۇشقا يۈزلىنىپ ئىنساننى شۇ خىل مەزمۇنلار ئىچىدە چۈشەندۈردى.

ئىجتىمائىي ئېقىم ۋە شۇنىڭغا ئوخشاپ كېتىدىغان ناملار بىلەن ئاتالغان ھازىرقى زامان ئېقىملىرىدا ... ئىنسان سەنئەتنىڭ تېمىسى بولۇشتىن قالدى...

بەلكى، ئۇ ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي ياكى تارىخىي مۇقەررەرلىك نۇقتىسىدىن تەتقىق قىلىنىدىغان يېڭى ئىلاھىيەت رامكىسى بولۇپ قالدى.

ئىنسان ھاياتى مۇشۇ سەنئەتتىكى ئىككىلەمچى نەرسە بولۇپ قالدى. بۇ ھاياتنى شەكىللەندۈرۈۋاتقان ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي ۋە تارىخىي «تەرەققىيات» ئاساسلىق مەسىلىگە ئايلاندى... ئىنسانلار ئاشۇ مۇقەررەرلىك تەرىپىدىن مەجبۇرىي ھەركەتلەندۈرلىۋاتقان قارانچۇقلار بولۇپ ، بۇ مۇقەررەرلىك ئۇلارنى ئۆز ئورنىغا ئورۇنلاشتۇردۇ. ئىش-ھەرىكەتلەردە ئۇلارنىڭ قارار قىلىشى ۋە تاللىشى بولمايدۇ.

بۇ مۇقەررەرلىك ئىنسان ھاياتىنى كونترول قىلىۋاتقان يېڭى «كۈچكە» ئايلاندى.

لېكىن، ئۇ بۇ قېتىم كۆز ۋە ئىدراكتىن غايىب بولغان قەدىمكى گرېكلارنىڭ كۈچى ئەمەس، بەلكى، تۇرى ۋە ھەجىمىنى، ئۇزۇنلۇق، يىراقلىقىنى ئۆلچىگىلى بولىدىغان «ئۆلچەم»دۇر. گەرچە شۇنداق بولسىمۇ، ئىنسان بىلەن قەدىمكى گرېكلارنىڭ كۈچى ئوتتۇرىسىدا يۈز بەرگەن تىركىشىش ئىنسان بىلەن ئۇنىڭ ئۆزى ئوتتۇرىسىدا بولۇۋاتىدۇ... مۇقەررەرلىك ئىلاھلىرى بۇ جايدا ھەقىقەت ئۈستىدە... ئۇلار قارىغۇ تۈگىلەردەك ماڭمايدۇ.

ئوخشىمايدىغان يېرى، ئىنسان ئۆزىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن كۈرەش قىلمىدى. مۇشۇ مۇقەررەرلىك سايىسىدا ئىنساننىڭ مەۋجۇدىيتى يوقالمىدى... ئۇ خاتالىققا قارشى تۇرۇش ئۈچۈن كۈرەش قىلىدۇ.

ئارقىمۇ-ئارقا ئۇلىشىپ كەلگەن جاھىلىيەتنىڭ ئازغۇنلۇقلىرى سايىسىدا ياۋروپا سەنئىتى ئاجايىپ ئىنسانىي گۈزەللىكنى ئىجاد قىلدى. لېكىن، ئۇ ئاشۇ ئازغۇنلۇق بىلەن سەتلەشتۈرۈۋېتىلگەن گۈزەللىك ئىدى.

ئۇنىڭدىكى تېخنىكا ئىشلىتىش گۈزەللىكى، ئىنسانىيەت روھىنى ۋە ھاياتنىڭ ئەڭ نازۇك تەرەپلىرىنى تەسۋىرلەش گۈزەللىكى ئەلۋەتتە ئىنسانغا تەسىر

قىلدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئىنسان ھاياتىنىڭ گۈزەللىكىنى بۇزۇپ تاشلىغان جاھىلىيەت ئازغۇنلۇقلىرىدىن سالامەت قېلىشنى ئارزۇ قىلدۇ. ناھايىتى ئېنىقكى، ئۇنىڭ كىچىككىنە بىر قىسمى ئازغۇنلۇق پالاكىتىدىن قۇتۇلۇپ قالدى... بىز بۇنىڭدىن ئىلگىرى كۆپ تەكرارلىغىنىمىزدەك، ئىنسانىيەت روھى بىر پۈتۈن رەزىللىشىپ، ياخشىلىقتىن پۈتۈنلەي ئايرىلىپ قالىدىغان ئىشلار ھەرگىزمۇ يۈز بەرمەيدۇ.

كەمدىن-كەم تېپىلىدىغان بۇ خىل خاسلىق ئىنسانىيەتنىڭ سەنئەت خاتىرىسىدىكى ۋۇجۇد ئالەمگە لايىق ھەقىقىي پاك سەنئەتتۇر.

لېكىن، كۆپلىگەن «گۈزەللىكنى» ئازغۇنلۇق ھەر تەرەپتىن بۇلغىدى... ئۇ «قايناقسۇ» كۆيدۈرۈپ سەتلەشتۈرۈۋەتكەن گۈزەل «چىراي»غا ئايلىنىپ قالدى... سەن ئۇنىڭ گۈزەللىكىنى ھېس قىلساڭمۇ، بىراق، ئوخشاشلا جاراھەت ئىزلىرىنى كۆرۈپ قالىسەن...

ئەمما، ناپاكلىق ھازىرقى زامان غەرب سەنئىتى (بەلكى پۈتكۈل سەنئەت)تىكى ئاساسلىق گەۋدىلىك ئامىل... ئۇنىڭدىكى ئەسلىي دەسمايە گۈزەللىك ئەمەس، بەلكى، ئازغۇنلۇق!

بارلىق ھاياتنى گويا بىردەملىك ھايۋانىي جىنسىي ھېسسىيات دەپ تەسەۋۋۇر قىلىدىغان جىنسىي ئەدەبىيات ئۇ سەنئەت ئەمەس، ماھىيەت ئەمەس، گۈزەللىك ئەمەس، ئىنسانىي ماھىيەت ئۇنداق ئەرزىمەس بولمايدۇ. يوشۇرۇن ئەقلىنىڭ سېزىمىنى ئىنسانىي ماھىيەت دەپ تەسەۋۋۇر قىلىدىغان «شاللاق» ئەدەبىيات، ئۇ سەنئەت، گۈزەللىك ۋە ماھىيەت ئەمەس. ئىنسانىي ماھىيەت ئۇنداق پاكىتسىز سېزىم ئەمەس.

ئاخىردا ئەقىلدىن ھالقىپ كەتكەن سەنئەت پەيدا بولدى.

ئۇ ھازىرقى زاماندىكى ياۋروپا ساراڭلىقىنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسى!

اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن ئېغىپ كەتكەن پۈتكۈل «ئىنساني» تەجرىبىلەرنىڭ قانخور، ئۈمىدسىز نەتىجىسى مەيدانغا كەلدى.

ئازغۇن ئىنسانىيەت «اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن يىراق بولۇپ ، خىلمۇ-خىل تەجرىبىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىشلىدى... ھەمدە ئۇنى خاتا يەكۈنلىدى.

زالىم ماتېرىيالىزىم تەجرىبە قىلدى، زوراۋان كاپىتالىزم، زوراۋان كوممۇنىزم ... زوراۋان شەخس ۋە زوراۋان كوللېكتىپ تەجرىبە قىلدى. مۇشۇ تەجرىبىلەرنىڭ ھەممىسى ئىنسانىيەتكە تىنچلىق ، خاتىرجەملىك ۋە ئىشەنچ بېغىشلىيالمىدى.

شۇ سەۋەبتىن ئىنسان «ئەقلى» پەيدا قىلغان بارلىق تەجرىبىلەرنىڭ تەسىرى بىلەن بۇ ئازغۇن ئېقىملار كاپىر بولدى. ئىنسانىيەت ئەقلسىزلىككە قايتىپ كەلدى.

مەيلى ئۇ ئەقلىي پاكىت كونترول قىلالمايدىغان بەڭباش تۇيغۇلار بولسۇن، ياكى، ئىنتىزامچان تەپەككۇر باشقۇرالمايدىغان يوشۇرۇن ھېسلار بولسۇن، ئۇنىڭ ھەممىسى ئەقلىيلىكتىن ئەقلسىزلىككە قېچىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس.

ئۇ يېڭى جاھىلىيەتتۇر... چۈنكى، ئۇ تەۋرىنىش، گاڭگىراش، ئىزتىراپ ۋە گۇمانلاردىن قۇتۇلۇپ، ئىشەنچ بىلەن مېڭىشنى خالىمايدۇ. ئەنە ئاشۇ ئۆزىنىڭ پۈتكۈل تەڭداشسىز «گۈزەللىكى»بىلەن توشۇپ كەتكەن غەرب سەنئىتىدىن بىر بەت.

گىرېك جاھىلىيىتىدىن 20-ئەسىر جاھىلىيىتىگە تۇتاشقان جاھىلىيەتتىن بىر بەت.

ئۇ مۇشۇ جاھىلىيەتتىكى بارلىق شەيئىلەرگە ئوخشاش تەڭداشسىز گۈزەلدۇر. لېكىن، ئۇ يوقاتقۇچىدۇر، چۈنكى، ئۇ توغرا يولنى يوقىتىپ قويىدۇ.

سەنئەت – زوراۋانلىق جاھىلىيەت سايىسىدا ھەرگىزمۇ ئۆزىنى قۇتقۇزۇپ زالالەتتىن يىراق ھالدا ماڭالمايدۇ.

چۈنكى، سەنئەت – ھەر قانداق ئەھۋالدا – ھاياتتىن بىر كۆرۈنۈشتۇر.

بارلىق ساھەلەردىكى بۇزۇقچىلىق

بۇ جاھىلىيەتتە ئېغىپ كەتمىگەن يەنە نېمە قالدى؟

بىز بۇ جاھىلىيەتنى روھىيەت ۋە جەمئىيەت، سىياسەت، ئىقتىساد ۋە ئىجتىمائىيەت، ئەخلاق ۋە سەنئەت، تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەت... قاتارلىق بارلىق ساھەلەردىن بىر-بىرلەپ تەكشۈردۇق. جاھىلىيەت ئىنسانلار ھاياتىدا بۇزۇلمىغان بىرەر نەرسىنى قالدۇردىمۇ؟ بۇ جاھىلىيەتتە بىرلا نەرسە ئىنسانلارنىڭ كۆزىنى قاتتىق قاماشتۇرماقتا!

ئىلىم ئىنسانلار تۇرمۇشىغا ئېلىپ كەلگەن زور ئاسانلىقلار ئىنسانىنىڭ كۆز ئالدىدىلا ئىلىم مەيدانىغا كەلتۈرگەن زور ئىمكانىيەتلەر، ئىلىمنىڭ ياردىمى ئاستىدا ئىنسانىيەت ئېرىشكەن كەڭ كۆلەملىك ئىنتىزاملار... مۇشۇلارنىڭ سەۋەبىدىن ئىنسانىيەت بۇ جاھىلىيەتكە ئالدىنى قىلىپ ئۇنىڭ بۇلاقلىرىدىن قېنىپ سۇ ئىچمەكتە، ئۇلار – جاھىلىيەتكە خاس گۇمان بىلەن ھەرقاچان ئىلىم يۈكسىلىپ ۋە تەرەققىي قىلىپ تۇرىدىكەن، بارلىق ئىنسانىيەت ھاياتى يۈكسىلىدۇ، تەرەققىي قىلىدۇ ھەمدە توغرا يولدا ماڭىدۇ، دەپ تەسەۋۋۇر قىلدى. مانا بۇ دەل جاھىلىيەت گۇمانلىرىدىن بىر گۇمان. ئۇنىڭ تارىخىي مىساللىرى تولىمۇ كۆپ.

ھەر قانداق جاھىلىيەت، مەدەنىيەتكە ئىگە بولۇپ ، ئۆزىنىڭ ئازغۇن مەدەنىيىتىنى ياخشىلىق ۋە پەزىلەت، ۋايىغا يەتكەن يۈكسەكلىك دەپ ئويلايدۇ، ئاخىرقى ھېسابتا مۇقەررەر نەتىجە بىرلا بولىدۇ . يەنى ئاشۇ مەدەنىيەت – بەلكى، ئازغۇنلۇق – سەۋەبىدىن ئاشۇ جاھىلىيەتلەر بىر پۈتۈن ۋەيران بولىدۇ .

«ئىلىم» جاھىلىيەتنىڭ نەتىجىسى ئەمەس.

ئىلىم – ئىنسانىيەتنىڭ ھايات سىزىقىدا – ئاساسىي جەھەتتىن – توختاپ قالمايدىغان مەڭگۈلۈك تەرەققىي قىلىدىغان قەدەمدۇر.

ئىلىم ئىككى بىسلىق قورال بولۇپ ، ئۇنى ياخشىلىق ياكى يامانلىق بىلەن سۈپەتلىگىلى بولمايدۇ، لېكىن، ئۇ ئۇزىنى بويسۇندۇرغان «غوجام»نىڭ خىزمىتىنى قىلىپ ياخشىلىق ۋە يامانلىقتا ئوخشاش تەرەققىي قىلىدۇ.

ئىلىمگە تۈرتكە بولغان ئەڭ چوڭ ئامىل ئىنسانىيەتنىڭ (الله ياراتقان) مەرىپەتنى سۆيۈش تەبىئىتىدۇر. شۇنداقلا كۈچ-قۇدرەتكە تەلپۈنۈش ۋە كائىنات كۈچلىرىنى تېخىمۇ بويسۇندۇرۇشقا ئىنتىلىش تەبىئىتىدۇر. شۇڭلاشقا ئىلىمگە بولغان قىزىقىش ئىنسان مەۋجۇدىيىتىدىكى تەبىئىي خاراكتېر.

ئىلىم ئىنساننىڭ ئەقلىگە يوشۇرۇنغان بولۇپ ، ھەرگىزمۇ قەلبىگە يوشۇرۇنغان ئەمەس.

ئەقىل ئىنسانىيەتنىڭ ھايات سىزىقىدا – قىسمەنلىكنى ھېسابقا ئالمىغاندا چەكلىمىگە ئۇچرىمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئىلىم ھىدايەت ۋە زالالەتتە توختىماي تەرەققىي قىلىدۇ. ئىلىم خىزمەت قىلىۋاتقان يول ۋە ساھەلەر، ھىدايەت ياكى زالالەتنى قوبۇل قىلىدۇ.

ئۇنداقتا ئىلىم بىلەن جاھىلىيەت ئوتتۇرىسىنى جەزمەن پەرقلەندۈرۈش كېرەك.

ئىلىم جاھىلىيەتنىڭ ئىجادىيىتى ئەمەس. ئۇنداق ئىكەن «ئىلىم»نى دەپ جاھىلىيەتنى سۆيۈشكە بولمايدۇ. بۇ جاھىلىيەت يىمىرىلىپ ، ئۇنىڭ ئورنىنى اللەنىڭ پىرىنسىپى ئىگىلىگەن چاغدا ئوخشاشلا ئىلىم چېكىنىشكە دۇچ كەلمەيدۇ.

ئىنسانىيەت تارىختىن بۇيان اللەنىڭ پىرىنسىپىنى تۇتۇپ كەلدى. بۇ پىرىنسىپ ھەر تەرەپتە ئىلمنى راۋاجلاندۇرۇش ھەرىكىتىنى مەيدانغا

كەلتۈردى. بۇ ھەرىكەت ئىلىم تارىخىدىكى ئەڭ چوڭ ھەرىكەت بولۇپ ، ئۇ ياۋروپانىڭ ماراكەش ۋە ئىسپانىيەدە مۇسۇلمانلار بىلەن سۈركىلىش نەتىجىسىدە - ئۇلارنى تەجرىبە ئېقىمىغا ۋە ئۇنىڭدىن كېلىپ چىققان كۈنسېرى يۈكسىلىۋاتقان شانلىق نەتىجىلەرگە يېتەكلىدى.

ئىلىم ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ نەتىجىسى ئەمەس: بەلكى، ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئىلىمنى رەزىللىك ۋە ھالاكەت يولىغا سۆرەۋاتىدۇ.

ئېنىقكى، رەزىللىك ئىلىم تارىخىغا چوڭقۇر يىلتىز تارتقان ئىنسانىي نەتىجە بولۇپ ، ئۇنى بىر مىللەت يەنە بىر مىللەتكە تاپشۇرۇپ بېرىدۇ. ئۇ بۈگۈن ياۋروپالىقلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالدى. ياۋروپا ئىلىمغا تايىنىپ تالاي خەزىنىلەرنى ئاچتى. لېكىن، ئۇ توغرا يولدىن ئېغىپ ئەخلاقنى بۇزدى ۋە دۇنياغا ھالاكەتلىك تەھدىت ئېلىپ كەلدى.

ئەگەر بىز ئىلىمنى ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ نەتىجىلىرى قاتارىدىن چىقىرىپ تاشلىساق، ئۇنداقتا ئۇنىڭ قارىغۇ جاھىلىيەتچىلىكىدىن باشقا ھېچنەرسە قالمايدۇ.

توغرا، بۇ جايدا يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا چېچىلىپ كەتكەن ياخشىلىقلار ھەقىقەتەن مەۋجۇت.

بۇ جايدا سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت، ئەخلاق ۋە سەنئەت قاتارلىقلاردىكى ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنىڭ خىلمۇ-خىل تەتقىقاتلىرى بار... شۇنىڭدەك ئىنسان قولىغا كەلتۈرگەن قىسمەن ئادالەت، قىسمەن پەزىلەت ۋە قىسمەن نەتىجىلەر مەۋجۇت. ئۇلارنىڭ ھەممىسى قارىماققا ئىنتايىن چوڭ كۆرۈنىدۇ.

چۈنكى، ھازىرقى زاماندا كىچىك ئىشلارمۇ گەۋدىلىك قىلىپ تەسۋىرلىنىدۇ. بىراق، يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا كەڭرى تارالغان رەزىللىك ۋە چەكتىن

ئاشقان زۇلۇمغا نىسبەتەن بۇلارنىڭ ۋەزنىنى بەلگىلەيدىغان ئۆلچەم بولۇشى كېرەك.

بىز بۇ ئازدۇر-كۆپتۇر ياخشىلىقلار سايىسىدا ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنى ئازدۇرۇۋاتقان بۇ رەزىللىكنىڭ ئەڭ يۇقىرى چېكىنى ئۇنتۇپ قالماسلىقىمىز كېرەك.

كاپىتالىزم ۋە پىرولېتارىيات دىكتاتۇرسىنىڭ ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىش تۈزۈملىرى...

مۇلۇكسىزلەرنى قۇل قىلىدىغان زوراۋان مۇلۇكچىلىك ۋە مۇلۇكسىزلەرنى قۇل قىلىدىغان زوراۋان مۇلۇكچىلىك ھوقۇقىنى تارتىۋېلىش... جەمئىيەتنى ۋەيران قىلىدىغان زوراۋان شەخسىيەتچىلىك... ۋە شەخسنىڭ مەۋجۇدىيىتىنى يوق قىلىۋېتىدىغان زوراۋان كوللېكتىپ ... ئەخلاقتىكى ئىزچىل داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ۋەيرانچىلىق...

جىنسىي تۇرمۇشتىكى بۇزۇقچىلىق ھادىسىسى ۋە ئاشۇ ھادىسە روھىيەت ۋە جەمئىيەتتە ... ئەرلەر، ئاياللار ۋە بالىلارنىڭ ھاياتىدا پەيدا قىلغان، بەختسىزلىك ، تەۋرىنىش ۋە ئىزتىراپ...

روھىيەتكە تەسىر كۆرسىتىپ ئۇنى بۇزۇۋشقا گىرىپتار قىلغان سەنئەتتىكى بۇزۇق ھادىسىلەر ... نى ئەسلەپ باقايلى!

مۇشۇ خىل زوراۋانلىقتىن ساقلىنىپ قالغان ھېچنەرسە يوق.

يەر شارىغا چېچىۋېتىلگەن ياخشىلىقلار... گەرچە قارىماققا زور بولسىمۇ، بىراق، مۇشۇ رەزىللىككە نىسبەتەن تولىمۇ ئاجىزدۇر.

بۇ بىر تۈركۈم ئەرزىمەس ياخشىلىقلار زوراۋانلارنىڭ كىشىلەرنى ئالدىشى ۋە ئومۇمىيۈزلۈك مەنپەئەت ۋە ھوقۇقتىن پەقەت ئۆزلىرىلا بەھرىمەن بولۇشى ئۈچۈن... كۆرسىتىۋاتقان ھىيلە-نەيرەڭلىرى ئىدى.

بۈگۈن زېمىنىنىڭ ھەر قايسى قاتلاملىرىغا چوڭقۇر يىلتىز تارتقان بۇ جاھىلىيەت مەسىلىسى تولىمۇ خەتەرلىك بىر ئىش بار!...

ئىنسانلار مەيلى شەيتانلارغا چوقۇنۇشقا رازى بولۇپ ئۇنىڭغا بويسۇنسۇن ياكى نارازى بولۇپ ئۇنى ئۆشنىسىدىن يوق قىلىۋېتىشكە تەييارلىق قىلسۇن... زوراۋان جاھىلىيەتنىڭ كېيىكى ئاقىۋىتى ھەرگىزمۇ كىشىلەرنىڭ تاللىشىغا باقمايدۇ.

بۇ يەردە ئىنسانلارنىڭ تەقدىرى ھەققىدە بىر بۆلۈك «مۇقەررەرلىكلەر» بولۇپ ... ئۇلار اللهنىڭ قۇدرىتى بىلەن مەيدانغا كەلگەن ھەقىقىي مۇقەررەرلىكتۇر. ئۇلارنىڭ بىرى شۇكى، بۇ جاھىلىيەت ئىنسانلارنىڭ تەقدىرىگە مەڭگۈ ھۆكۈمرانلىق قىلالمايدۇ... چوقۇم ئۇ يىمىرىلىدۇ. ئۇنىڭ يىمىرىلىشى دەل ئۇنىڭدىكى چەكتىن ئاشقان رەزىللىكنىڭ بولغىنى ئۈچۈندۇر.

" سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلاً " [66] .

«بۇ (يەنى مۇناپىقلارغا ئاللاھنىڭ تۇتقان يولى) ئاللاھنىڭ ئۆتكەنكى ئۈممەتلەرگە تۇتقان يولىدۇر، ئاللاھنىڭ تۇتقان يولىدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش تاپالمايسەن »

لېكىن، ئىچ-ئىچىدىن رەزىللىك قاپلاپ كەتكىنى ئۈچۈن بۇ جاھىلىيەتنىڭ يىمىرىلىشىنى بېكىتكەن اللهنىڭ قانۇنىيىتى دەرھاللا ياخشىلىقنىڭ ھۆكۈمرانلىق قىلىشىنى بېكىتمىدى.

---

[66] سورة الأحزاب [62] .

ئىنسانلار ئۆزلىرىگە شەيتانلار يىمىرىلگەندىن كېيىن، توغرا يولدا مېڭىش ياكى، يەنە بىر شەيتانغا بويسۇنۇش – تىن ئىبارەت هايات يولىنى تاللايدۇ. كاپىتالىزم شەيتانلىرى يىمىرىلىپ – يىمىرىلىشكە ئاز قالدى – كوللېكتىۋىزملىق شەيتانلىرى ئۇنىڭ قولىدىكى هوقۇقنى تارتىۋالغاندەك، اللەنىڭ قانۇنىدىن يىراق هالدا چەكتىن ئاشقان ئازغۇنلۇقلارغا يەنە بىر قېتىم شەيتانلار هۆكۈمرانلىق قىلىپ، زوراۋانلىق بىلەن ئۇلارنى قۇل قىلىدۇ.

" إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ " [67] .

«ھەر قانداق بىر قەۋم ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمىگۈچە (يەنى ئاللاھنىڭ بەرگەن نېمەتلىرىگە تۇزكورلۇق قىلىپ گۇناهلارغا چۆممىگىچە) ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمەيدۇ (يەنى ئاللاھ ئۇلارغا بەرگەن نېمەت، خاتىرجەملىك ۋە ئىززەت ـ هۆرمەتنى ئېلىپ تاشلىمايدۇ)، ئاللاھ بىرەر قەۋمنى هالاك قىلماقچى (ياكى ئازابلىماقچى) بولسا، ئۇنىڭغا قارشى تۇرغىلى بولمايدۇ، ئۇلارغا ئازابنى دەپئى قىلىدىغان ئاللاھتىن باشقا ئىگىمۇ بولمايدۇ»

شۇ سەۋەبتىن ، كىشىلەر يىمىرىلىشتىن ئىلگىرى ئۆزلىرى ھەققىدە ئويلىنىپ بېقىشى كېرەك!... ئۇلار ئۆزلىرىنى شەيتانلارغا تەييارلامدۇ ياكى، سەۋەبى ئۇستىدە ئىزدىنەمدۇ؟

سەۋەب زادى قايسى؟

[67] سورة الرعد [11] .

ئىنسانىيەتكە ئىسلام كېرەك!

براتراند راسىل «ئاق تەنلىكلەرنىڭ ھۆكۈمرانلىق دەۋرى ئاخىرلاشتى» دېگەن مەشھۇر سۆزىنى ئېيتقان چاغدا، ئۇ بۇ گەپنى شۇنداقلا «ئالدىن» ئېيتىپ قويغان بولماستىن، بەلكى، يەر شارىدىكى رېئال ھەقىقەتنى ئوتتۇرىغا قويغان ئىدى. گەرچە يەر شارى ئىنسانىيىتى ئىچىدىكى كەم ئەقىللەر، ئاتالمىش گاللۋاڭ «زىيالىيلار» بۇ ھەقىقەتنى كۆرۈپ يېتەلمىگەن بولسىمۇ، بىراق، بۈگۈنكى زامان پەيلاسوپى براتراند راسىل ئۆتكۈر زېھنى بىلەن بۇ ھەقىقەتنى كۆرۈپ يەتكەن ئىدى.

بۇ پەيلاسوپ ھازىرقى زامان جاھىلىيەت تۈزۈمى ئاستىدا ياشاپ، ئۇنىڭ چۈشەنچە ۋە دولقۇنلىرىنىڭ تەسىرگە ئۇچراپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن ئۇنىڭ قاراشلىرى بىر پۈتۈن مۇكەممەل بولۇپ كەتسىمۇ، بىراق، ئۇ كۆرۈپ يەتكەن ھەقىقەت پۈتكۈل جاھىلىيەتنىڭ يىمىرىلىپ كېتىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ بەردى.

«ئاق تەنلىكلەر» مەدەنىيىتى چۈشكۈنلۈك ۋە ئېغىش تەرەپكە قاراپ ماڭدى... شۇ سەۋەبتىن ئۇ جەزمەن يىمىرىلىدۇ...

لېكىن، بىز يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكىنىمىزدەك — ئۇنىڭ يىمىرىلىشى ئىنسانىيەتنىڭ ئۆلچەملىرىگە دەرھال ياخشىلىقنىڭ ھۆكۈمران بولۇشىدىن ئىبارەت نەتىجىنى مەيدانغا كەلتۈرمەيدۇ.

ئېنىقكى، ھەر قانداق جاھىلىيەتنىڭ يىمىرىلىشى پەقەت ئىنسانلارنىڭ اللەنىڭ قانۇنىغا ئەگىشىپ، ئۇنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەت

ۋە بىردىنبىر نىجادلىق يولى ئىكەنلىكىگە ئىشىنىپ ئۆز ھاياتىنى ياخشىلىق ئۈستىگە قۇرۇپ چىقىشى ئۈچۈن ئۇلارغا پۇرسەت ئېلىپ كېلىدۇ.

ئەگەر ئىنسانلار مۇشۇ پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇپ يەر شارىدا اللەنىڭ قانۇنىنى ھۆكۈمران قىلىش ئۈچۈن جىددىي تىرىشچانلىق كۆرسەتمىسە ياخشىلىق ھەرگىز ئىنسانلار ھاياتىغا ھۆكۈمرانلىق قىلمايدۇ، بەلكى، ئىنسانلار جاھىلىيەتتىن يەنە بىر جاھىلىيەتكە كۆچۈپ بىر شەيتاندىن يەنە بىر شەيتاننىڭ كونتروللۇقىغا چۈشۈپ قالىدۇ.

لېكىن بىز بۈگۈن تاللاشقا ئورۇن يوقلۇقىنى كۆرۈۋاتىمىز.

ئىنسانىيەت بۇ ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدە ئىنسان كۆڭلىگە كېچىش مۇمكىنچىلىكى بولغان ھەر قانداق تۈزۈمنى، شەخسىيەتچىلىك ۋە كوللېكتىۋىزىملىقنى... كاپىتالىزم ۋە كوممۇنىزىمنى... خۇسۇسىي مۈلۈكچىلىك ۋە ئومۇمىي مۈلۈكچىلىكنى... تەجرىبە قىلدى.

يېمەك-ئىچمەك، كىيىم-كېچەك، تۇرالغۇ ۋە جىنسىيەت... دىن باشقا ھېچقانداق مەقسىتى يوق چەكلىمىسىز ھۇزۇر -ھالاۋەتنى تەجرىبە قىلدى.

ئىنسانىي ئىقتىدار... ئىلاھلاشتۇرۇلغان ئىنسان «ئاتىزىمچىلىق»دىن ئىبارەت بارلىق «ئىلاھ»لارنى تەجرىبە قىلدى.

ئاندىنچۇ؟

ئۇلارنىڭ ھەر تۈرلۈك تەجرىبىلىرىنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ ئۇلارنىڭ گاڭگىراشلىرى، بەختسىزلىكى، تەۋرىنىش ۋە داۋالغۇشلىرى شۇنچە زورايدى. نەتىجىدە ساراڭ بولدى ياكى ساراڭ بولۇشقا ئاز قالدى. شۇ سەۋەبتىن بۇ جايدا تاللاشقا ئورۇن قالمىدى!

اللەغا قايتىش ياكى ھالاك بولۇش! بىردىنبىر تاللاشتۇر.

بىز بۇ يەردە ئىنسانىيەتكە ئەتە يۈز بېرىدىغان ئىشلارنى ئالدىن خەۋەر قىلماقچى ئەمەسمىز.

" قُلْ لا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ " [68] .

« ئاللاھتىن بۆلەك ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكىلەر غەيبنى بىلمەيدۇ، ئۇلار (يەنى خالايىق) قاچان تىرىلدۈرۈلىدىغانلىقلىرىنى بىلمەيدۇ »

" وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَداً " [69]

«ھېچ ئادەم ئەتە نېمىلەرنى قىلىدىغانلىقىنى (يەنى ئۇنىڭغا نېمە ئىش بولىدىغانلىقىنى، ياخشى - يامان ئىشلاردىن نېمىلەرنى قىلىدىغانلىقىنى) بىلمەيدۇ، ھېچ ئادەم ئۆزىنىڭ قەيەردە ئۆلىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ، ئاللاھ ھەقىقەتەن (پۈتۈن ئىشلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، (شەيئىلەرنىڭ ئىچكى ۋە تاشقى تەرەپلىرىدىن) تولۇق خەۋەرداردۇر»

لېكىن، بىز بۇ يەردە اللەنىڭ مۇنداق قانۇنىيىتىنى ئۇتتۇرىغا قويىمىز:

" سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلاً " [70] .

---

(68) سورة النمل [65] .

(69) سورة لقمان [34] .

(70) سورة الأحزاب [62] .

«بۇ (يەنى مۇناپىقلارغا ئاللاھنىڭ تۇتقان يولى) ئاللاھنىڭ ئۆتكەنكى ئۈممەتلەرگە تۇتقان يولىدۇر، ئاللاھنىڭ تۇتقان يولىدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش تاپالمايسەن »

هازىرقى زامان جاھىلىيىتىدە ئىنسانلار باشتىن كەچۈرگەن مۇشۇ ئاچچىق تەجرىبىلەردىن كېيىن اللەنىڭ قانۇنىيىتى، ھىدايەت يولىدا مېڭىش ياكى ھالاك بولۇش كېرەكلىكىنى ئېنىق كۆرستىدۇ.

جاھىلىيەت ھەمىشە ئانچە-مۇنچە ياخشىلىقلارغا تايىنىپ ياشايدۇ ھەمدە ئاشۇ ياخشىلىقلارنى ئەزگۈچى رەزىللىكلەر بىلەن بويسۇندۇرىدۇ. نەتىجىدە رەزىللىك ياخشىلىقنى بوغۇپ نەپەس ئالالمايدىغان ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويىدۇ. ئىشلار مۇشۇنداق ناچار چەككە يەتكەن چاغدا اللەنىڭ ئىرادىسى بىلەن ئۆزگىرىش يۈز بېرىدۇ. لېكىن، ئۇ خىل ئۆزگىرىش ئىنسانىيەتنىڭ تىرىشچانلىقى ۋە ھەرىكىتى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ .

" إِنَّ اللَّهَ لا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ " [71] .

«ھەر قانداق بىر قەۋم ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمىگۈچە (يەنى ئاللاھنىڭ بەرگەن نېمەتلىرىگە تۇزكورلۇق قىلىپ گۇناھلارغا چۆممىگىچە) ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمەيدۇ (يەنى ئاللاھ ئۇلارغا بەرگەن نېمەت، خاتىرجەملىك ۋە ئىززەت ـ ھۆرمەتنى ئېلىپ تاشلىمايدۇ)، ئاللاھ بىرەر قەۋمنى ھالاك قىلماقچى (ياكى ئازابلىماقچى) بولسا، ئۇنىڭغا قارشى تۇرغىلى بولمايدۇ، ئۇلارغا ئازابنى دەپئى قىلىدىغان ئاللاھتىن باشقا ئىگىمۇ بولمايدۇ»

---

[71] سورة الرعد [11] .

كەسكىن ئۆزگىرىش يۈز بېرىدۇ. زوراۋانلىق سەۋەبىدىن زېمىن ئاھالىسى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىلىدۇ.

ياكى كىشلەرنى الله تەرەپكە باشلايدۇ، كىشلەر اللەنىڭ دىنىغا توپ-توپ بولۇپ كىرىدۇ.

بىز كەسكىن ئىرادىنىڭ قولى بىلەن ئېچىلىۋاتقان دەرۋازا ئالدىدا تۇرۇۋاتىمىز. چۈنكى، يەر شارىدىكى ھۆكۈمران شەيتانلار ھەقىقەتەن چېكىدىن ئاشتى. ياخشىلىق شەيتانلارنىڭ تۈزۈمى ئاستىدا ھېچنېمىگە كۈچى يەتمەيدىغان ئاجىز بىر نەرسىگە ئايلاندى.

ئىنسانلار مۇنداق ئىككى خىل تاللاشقا دۇچ كېلىدۇ.

ئەگەر ئۇلار داۋاملىق اللەنىڭ پىرىنسىپىنى رەت قىلىش پوزىتسىيەسىدە بولسا، ئومۇمىيۈزلۈك ھالاكەتنى تاللايدۇ.

ئەگەر اللەنىڭ دىنىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ياشايدىكەن، ئۇنداقتا، مۇستەھكەملىك، خاتىرجەملىك ۋە تىنچلىقنى تاللايدۇ.

بىز الله ئىنسانىيەتكە ھالاكەتنى تەقدىر قىلدى، دېگەندىن كۆرە، ئىنسانىيەت ۋە اللەنىڭ تەقدىرىگە نىسبەتەن ياخشى ئوي-خىيالدا بولۇشنى ئالدىنقى ئورۇندا قويىمىز. ئۇنداقتا ئىنسانىيەتكە ئىسلام كېرەك!

" إِنّ الدّينَ عِنْدَ اللّهِ الْأَسْلامُ " [72] .

« ھەقىقەتەن ئاللاھنىڭ نەزىرىدە مەقبۇل دىن ئىسلام (دىنى) دۇر. »

---

[72] سورة آل عمران [19] .

ئىنسانىيەت جاھىلىيەت ۋە زالالەتتىن، بەختسىزلىك ۋە گاڭگىراشتىن؛ تەۋرىنىش ۋە ئىزتىراپتىن، تۇرمۇش، ئىدىيە ۋە تۇيغۇلارنىڭ پارچىلىنىشىدىن پەقەت ئىسلاملا قۇتقۇزۇپ قالالايدۇ.

تارىختىن بۇيان ئىنسانىيەتنى جاھىلىيەتتىن قۇتقۇزىدىغان ئىسلامدىن باشقا ھېچقانداق كۈچ بولۇپ باقمىدى... ئەمەلىيەتتە بىز دەۋاتقان ئىسلام ئىنتايىن كەڭ مەنىگە ئىگە بولۇپ ، ئۇ ئىسلامنى نۇھ، ئىبراھىم، مۇسا، ئىسا ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالاملار ئېلىپ كەلدى.

«ئىسلام» اللەنىڭ ئاخىرقى دىنىدا تولۇقلاندى.

" الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْأِسْلَامَ دِيناً "[73] .

« بۈگۈن سىلەرنىڭ دىنىڭلارنى پۈتۈن قىلدىم، سىلەرگە نېمىتىمنى تاماملىدىم، ئىسلام دىنىنى سىلەرنىڭ دىنىڭلار بولۇشقا تاللىدىم»

بۇ ئىسلام ئاخىرقى مۇكەممەل سۈرىتىدە – يەر شارىدىكى ھەر بىر جاھىلىيەتنى، خۇسۇسەن ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنى پاچاقلاپ تاشلايدىغان بىردىنبىر كۈچتۇر.

ئىسلام جاھىلىيەتتىكى ھەر بىر ئازغۇنلۇق ئۈچۈن تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەتتە، سىياسەت، ئىجتىمائىيەت ۋە ئىقتىسادتا، ئەخلاق، سەنئەت ۋە جىنسي

---

[73] سورة المائدة [3] .

تۇرمۇشتا... قىسقىسى ئىنسانلار ھاياتىدىكى بارلىق ساھەلەردە توغرا ئەندىزىنى تەقدىم قىلىدۇ.

بىز ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ پۈتكۈل ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنى قانداق بۇزغانلىقى، ئۇلارنىڭ بارلىق ئىشلىرىدا قالايمىقانچىلىق ۋە مۇقىمسىزلىقنىڭ قانداق تارقالغانلىقىنى كۆرۈپ بولغاندىن كېيىن، بۇ بۆلۈمدە مۇشۇ ئىشلاردىكى ئىسلام چۈشەنچىلىرىنى يەنى ئىسلام ئىشلارنى ئۆزىنىڭ روشەن، توغرا ۋە ھەقىقىي ئورنىغا قانداق قايتۇرۇپ كېلىدۇ؟... چوڭ-كىچىك ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئۆزىنىڭ توغرا ئورنىغا جايلاشقان چاغدا، ئىنسانلار ھاياتى ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا قانداق تۈزىلىدۇ؟... دېگەنلەرنى بىر- بىرلەپ تەتقىق قىلىمىز.

جاھىلىيەت ئۆزىنىڭ الله كائىنات، ھايات، ۋە ئىنسانغا بولغان تەسەۋۋۇرىدا ئېغىپ كەتتى.

ئۇلارنىڭ مۇشۇ خىل تەسەۋۋۇرلاردىكى ئېغىپ كېتىشكە ئەگىشىپ نەتىجىدە سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت، سەنئەت ۋە ئەخلاق قاتارلىق ھەرىكەتلەردىمۇ ئېغىپ كېتىشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى.

ئىنسانىنىڭ ئىدىيەسى ۋە قەلبىدە تەسەۋۋۇر توغرا بولغان چاغدا، پۈتكۈل ئىشلارنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى كۆرۈپ باقايلى. چۈنكى، تەسەۋۋۇر ھەرىكەتنىڭ بىردىنبىر مەنبىئى بولۇپ ، تەسەۋۋۇرنىڭ ئېغىپ كېتىشى ھەرىكەتنىڭ ئېغىپ كېتىشىنى كەلتۈرۈپ چىقارسا، تەسەۋۋۇرنىڭ توغرا بولۇشى ھەرىكەتنىڭ توغرا بولۇشىنى مەيدانغا كەلتۈرىدۇ.

مۇشۇ تەسەۋۋۇر ئىنسانلار ھاياتىدا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ مەكتىپىدە تەربىيەلەنگەن مۇسۇلمان ئۈممەتنىڭ ھاياتىدا تۈپتۈز بولدى. بۇ ئۈممەت ھەققىدە ياراتقۇچى الله مۇنداق دېگەن:

: " كُنْتُمْ خَيرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ "[74] ..

«(ئى مۇھەممەد ئۈممىتى!) سىلەر ئىنسانلار مەنپەئەتى ئۈچۈن ئوتتۇرىغا چىقىرىلغان ياخشىلىقتا بۇيرۇپ يامانلىقتىن توسىدىغان ئاللاھقا ئىمان ئېيتىدىغان ئەڭ ياخشى ئۈممەتسىلەر.»

ئەنە شۇ چاغدا ھاياتنىڭ پۈتكۈل ئىشلىرى بارلىق ساھە ۋە مەيدانلاردا توغرىلاندى.

تارىختىكى ئەڭ چوڭ ئىلگىرىلەش ھەرىكىتى مەيدانغا كەلدى...

اللەنىڭ قانۇنىنى ئۆزىگە يېتەكچى قىلغان بۇ كەڭ كۆلەملىك ھەرىكەت، يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا ھىدايەتنى كەڭرى تارقاتتى.

گەرچە مۇسۇلمانلار بۇ پىرىنسىپتىن تەدرىجىي ئېغىپ كەتكەن بولسىمۇ، بىراق ئۇلار يەنىلا يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا نۇرلۇق چىراغ بولۇپ كىشىلەرگە تەلىم-تەربىيە بەردى ۋە ئۇلارنى توغرا يولغا يېتەكلىدى. بىراق ئۇلار روھى جەھەتتىن چېكىنىپ، بۇ كەڭ كۆلەملىك ھەرىكەتتىن توختاپ قالدى... ئەنە شۇ چاغدا ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئوتتۇرىغا چىقىپ زۇلمەت بورانلىرى بىلەن ئۇلارنى ئاسىيلىق ئىچىگە سۆرەپ كەتتى... ئۇلار اللەنىڭ دىنىدىن چىقىپ، شەيتاننىڭ كۆرسەتمىلىرىگە ئەگەشتى.[75]

قاچان مۇسۇلمانلارنىڭ ئەھۋالى بۇگۈنكىدەك بولىدىكەن ... ئۇنداقتا ئىسلام ئۇلارغا تېگىلمايدۇ ۋە ئۇلارغا قاراشلىق بولۇپ قالمايدۇ. ئىسلام ھەر بىر

---

[74] سورة آل عمران [110] .

[75] انظر كتاب " هل نحن مسلمون ؟ " .

ئىنسانىيەتكە نىسبەتەن اللەنىڭ نۇرى... ھەر بىر ئىنسان ئۇچۇن ئېچىلغان دەرۋازا...

" وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيراً وَنَذِيراً [76] "

« سېنى بىز پەقەت پۈتۈن ئىنسانلار ئۇچۇن (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇشخەۋەر بەرگۈچى ۋە (كاپىرلارنى ئازاب بىلەن) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق. ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلمەيدۇ »

" وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ " [77] .

«(ئى مۇھەممەد!) سېنى بىز پۈتۈن ئەھلى جاھان ئۇچۇن پەقەت رەھمەت قىلىپلا ئەۋەتتۇق »

ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدە ئېغىپ كەتكەن ھەرقانداق نەرسىنى ئىسلام توغرا يولغا يېتەكلەيدۇ.

پۈتكۈل جاھىلىيەتنى پەيدا قىلغان ئەڭ چوڭ ئازغۇنلۇق؛ ئۇنىڭ نەتىجىسى سۈپىتىدە مەيدانغا كەلگەن تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەتتىكى بۇزۇقچىلىق، ئىنسانلار ھاياتىدىكى بەختسىزلىك ، گاڭگىراش، تەۋرىنىش ۋە ئىزتىراپ قاتارلىقلار... ئۇلارنىڭ«ئىلاھ» ھەقىقىتىنى تەسەۋۋۇر قىلىشتىكى ئازغۇنلۇقتۇر. شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ھاياتتا اللەنىڭ قانۇنىغا ئەگىششتە ئەكس ئەتكەن ئىبادەتتىن يىراقلىشىش ئازغۇنلۇقىدۇر.

---

[76] سورة سبأ [28] .

[77] سورة الأنبياء [107] .

ئىسلام ئالدى بىلەن مۇشۇ نۇقتىدىن باشلايدۇ...

قۇرئان كەرىمنىڭ تولۇق 13 يىلغىچە بىرلا مەسىلىنى... ئىلاھىيەت ۋە ئېتىقاد مەسىلىسىنى... ئوتتۇرىغا قويۇشى بۇ ھەرگىزمۇ تاسادىپىي ۋە سەۋەبسىز ئەمەس. شۇنداقلا ئەرەبلەرنىڭ بۇددىزم قويىنىغا غەرق بولۇپ كەتكەنلىكى ئۈچۈنمۇ ئەمەس. بەلكى، ھەقىقىي سەۋەب شۇكى، بۇ مەسىلە پۈتكۈل ئىنسانىيەت ھاياتىنىڭ مەركىزىي نۇقتىسىدۇر. مۇشۇ مەسىلە ئىنسانلارنىڭ روھى دۇنياسىدا توغرا بولمىسا، ئۇلارنىڭ قەلبىدە مۇستەھكەم ئورۇن تۇتمىسا، پۈتكۈل بىنا ئۇنىڭ ئۈستىگە قۇرۇلغان ئاساسىي گەۋدىگە ئايلانمىسا، ئۇنداقتا قۇرۇلغان بىنا مەۋجۇت بولۇپ تۇرالمايدۇ... ھايات ھەرگىزمۇ توغرا يۆلىنىشتە ماڭمايدۇ.

بىز ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ رېئاللىقىدىن مۇشۇ ھەقىقەتنىڭ ئەمەلىي ئىپادىسىنى تاپتۇق... ئىلاھىيەت مەسىلىسى ئۇنىڭ قەلبىدە ئېغىپ كەتكەن چاغدا، پۈتكۈل ئىنسانلار ھاياتىنىڭ قانداق ئېغىپ، ئۇلارنىڭ ھايات يوللىرىنىڭ قانداق پارچىلانغانلىقىنى كۆردۇق. ئۇلار ھىدايەت مۇقىملىق ۋە خاتىرجەملىككە قايتىپ كېلەلمىدى.

شۇنىڭ ئۈچۈن مەككىدە نازىل بولغان قۇرئان ئايەتلىرى كىشىلەرگە ھەر دائىم ئىلاھىيەت مەسىلىسى ۋە ئېتىقاد مەسىلىسىدىن باشقا ھېچنەرسىنى سۆزلىمەيدۇ.

13 يىل ئۆتۈپ ئىسلام جەمئىيىتى ۋە مۇسۇلمانلار دۆلىتى مەدىنىدە قۇرۇلغاندىن كېيىن، قۇرئان كەرىم ئىبادەت ۋە مۇئامىلىدىكى قانۇن ۋە يولىيورۇقلارنى ئورۇندىشى ئۈچۈن، ئۇلارغا پەرز قىلىنغان خىلمۇ-خىل بەلگىلىمىلەرنى ئېلىپ كېلىشكە باشلىدى. بىراق، ئىلاھىيەت ۋە ئېتىقاد مەسىلىسى بۇ قانۇن — يولىيورۇقلارنىڭ يولىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن ئۇلارغا ئورۇن بوشاتمىدى. بەلكى، ئەڭ ئاخىرغىچە ئېتىقاد قانۇنىنىڭ ھەمراھى بولۇپ

كەلدى... ئېتىقاد ھېس-تۇيغۇ ۋە مۇئامىلىدە، قانۇن ۋە يولىيورۇقلار ئوخشاش ئاساسلىنىدىغان «ئاساسىي ئۇل[78]» بولدى.

ئىسلام ئىنسانلارغا ئىلاھىيەت ۋە ئېتىقاد مەسىلىسىدە روشەن بىر مەسىلىنى تەقدىم قىلدى.

الله ياراتقۇچى، الله پىلانلاپ باشقۇرغۇچى، الله رىزىق بەرگۈچى. الله ھەممىگە ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى... الله ئىبادەت قىلىنغۇچىدۇر...

بۇ ئىنتايىن ئاددىي، ئاسان ۋە ئېنىق مەسىلە.

ئىلاھىيەتنىڭ تەبىئىتىدە چۈشكۈنسىزلىك يوق. ئېتىقاد مەسىلىسىدە غۇۋالىق مەۋجۇت ئەمەس.

بىر اللەدىن باشقا ئىلاھ يوق... پۈتكۈل كائىنات ۋە ئاسمان-زېمىندا بىر اللەدىن باشقا ئىلاھ يوق... اللەدىن باشقا ياراتقۇچى يوق. اللەدىن باشقا ئىگە بولغۇچى يوق. اللەدىن باشقا پىلانلاپ باشقۇرغۇچى يوق. ھۆكۈمرانلىق، رىزىق بېرىش، يارىتىش پىلانلاشتا ھېچكىمنىڭ الله بىلەن ئورتاقلىقى يوق.

شۇ سەۋەبتىن اللەدىن باشقا مەبۇد يوق. پۈتكۈل كائىناتتا اللەدىن ئۆزگە مەبۇد بولۇش سالاھىيىتى مۇتلەق بولمايدۇ.

ئەنە ئاشۇ ئاددىي، ئېنىق ۋە چۈشىنىشلىك مەسىلە پۈتكۈل ئىسلام ھەرىكىتىنى مەيدانغا كەلتۈردى. مۇسۇلمان ئۈممىتى ئاشۇ مەسىلىگە تايىنىپ، ئىسلام تارىخىنى ياراتتى.

اللەنىڭ ئىلاھلىقى تەبىئىيلا... پۈتكۈل مەخلۇقاتنىڭ يەنى ئاسمان، زېمىن، ۋە ئاسمان زېمىندىكى ئىنسان ۋە مەخلۇقاتنىڭ ئۆزىگە قۇلچىلىق قىلىشىنى مەيدانغا كەلتۈرىدۇ.

---

[78] «قۇرئان سايىسىدا» ناملىق تەپسىرنىڭ «مائىدە» «ئەنئام» «ئەئراف» سۈرىلىرىگە قاراڭ.

ئاددىي، ئېنىق ۋە چۈشىنىشلىك يەنە بىر مەسىلە بار... ھەر قاچان اللە ئۇ تەڭداشسىز ياراتقۇچى، يالغۇز ئىگە بولغۇچى، يالغۇز رىزىق بەرگۈچى ۋە يالغۇز ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى بولسا... ئۇنداقتا مەخلۇقاتلارنىڭ ئۇنى تاشلاپ باشقا بىراۋغا قۇلچىلىق قىلىشى... قانداق ئىش؟!... ئۇلار قانداقسىگە اللەنى تاشلاپ باشقا بىرسىگە ياكى بىرىنى اللەغا قوشۇپ ئىككىگە قۇلچىلىق قىلىدۇ؟!

ئىنسان؟! ئىنسان زادى نېمە؟!... ئۇ اللەنىڭ مەخلۇقاتلىرىدىن بىر مەخلۇق ئەمەسمۇ؟! اللە ئۇنىڭغا كۈچ-قۇۋۋەت بېرىپ، ئاسمان-زېمىندىكى نەرسىلەرنى ئۇنىڭغا بويسۇندۇرۇپ بەرمىدىمۇ؟!... ئاسمان-زېمىننى ۋە ئۇنىڭدىكى نەرسىلەرنى ئىنسان ئۆزى ياراتتىمۇ؟... كائىنات قانۇنىيىتىنى ئىنسان ئۆزى ئورۇنلاشتۇردىمۇ؟... ئۇ بۇ قانۇنىيەتلەردىن بىرەر نەرسىنى ئۆزگەرتىش ئىقتىدارىغا ئىگىمۇ؟... ئۇ ماددىغا ئۆزگىچە خاس بولمىغان باشقا خۇسۇسىيەتلەرنى بېرەلەمدۇ ياكى، اللە ياراتقان قانۇنىيەتنى باشقا بىر قانۇنىيەت بويىچە قۇرۇپ چىقالامدۇ؟ ئۇ قانداقمۇ اللەدىن تاشقىرى مەبۇد ياكى، اللە بىلەن ئورتاقلاشقان مەبۇد بولالايدۇ؟

مۇقەررەرلىك؟... مۇقەررەرلىك دېگەن نېمە؟... ئۇنى كىم بېكىتتى؟ ئۇنىڭ مۇقەررەرلىكنى كىم بەلگىلىدى؟... ئۇ اللەنىڭ تەقدىرى بولغانلىقى ئۈچۈنلا مۇقەررەرلىك! ئەگەر اللە خالىمايدىغان بولسا ھەرگىزمۇ مۇقەررەرلىك ئەمەس!... شۇنداق بولغان ئىكەن ئۇ مۇقەررەرلىك قانداقمۇ اللەدىن تاشقىرى مەبۇد ياكى، اللە بىلەن تەڭ دەرىجىدىكى مەبۇد بولالايدۇ؟ مەخلۇقاتلار قۇلچىلىقنى اللەدىن باشقىغا قىلىش مۇمكىن بولىدىغان شەخس زادى كىم؟!

قۇلچىلىقنىڭ تەقەززاسى، ھاكىمىيەت يالغۇز بىر اللە ئۈچۈن بولۇشى ، ئىنسانلار ئۆزىنىڭ قانۇنلىرىنى اللەدىن قوبۇل قىلىشى كېرەك. ئىنسانلار تارىخىدىكى ھەر بىر جاھىلىيەت مۇشۇ ئىش ئۈستىدە تالاش-تارتىش قىلدى.

بىر جاھىلىيەت ئۆزىنىڭ اللەنى تونۇيدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ. يەنە بىر جاھىلىيەت ئۆزىنىڭ اللەغا ئىبادەت قىلىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ... يەنە بىر

جاھىلىيەت ئۆزىنى ھەقىقىي ئىبادەتنى اللەغا قىلدىغاندەك ئويلايدۇ... پۈتكۈل جاھىلىيەت مۇشۇ ئىش ئۈستىدە دە-تالاش قىلىپ، اللەغا قۇلچىلىق قىلىش ئىشنى يالغۇز بىر اللەنىڭ ھاكىمىيتىنى ئېتىراپ قىلىش ۋە يالغۇز بىر اللەنىڭ قانۇننى قوبۇل قىلىش مەسىلىسىدىن ئايرىپ قارايدۇ.

" وَمَا قَدَرُوا اللّهَ حَقّ قَدْرِهِ " [79]

«ئۇلار اللەنى ھەقىقىي رەۋىشتە تونۇمىدى»

ئۇلار بىز اللەغا ئىبادەت قىلىمىز دەپ ئويلايدۇ-يۇ قانداق قىلىپ ھايات تۈزۈملىرىنى اللەنىڭ غەيرىدىن قوبۇل قىلىدۇ؟!

ئەگەر الله ئۇلارغا قانۇن تۈزۈپ بەرمىگەن ياكى، ئۈزۈڭلار ئۈچۈن ئۆزۈڭلار قانۇن تۈزۈڭلار دېگەن بولسا ئىدى، ئۇنداقتا بۇ ئەقىلگە ئۇيغۇن ئىش بولغان بولاتتى. بىراق، الله ئۇلارغا قانۇن تۈزۈپ بەردى. ھەممە مېنىڭ قانۇنۇمغا بويسۇنۇڭلار دېدى:

" وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ [80] " ..

« كىملەركى ئاللاھ نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئۇلار كاپىرلاردۇر »

---

[79] سورة الأنعام [91] .

[80] سورة المائدة [44] .

.. " وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظّالِمُونَ[81] " ..

« ئاللاھ نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىغان كىشىلەر زالىملاردۇر »

" وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ "[82] ..

« ئاللاھ نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمىغانلار پاسىقلاردۇر »

" وَأَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّهُ وَلا تَتّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللّهُ إِلَيْكَ "[83]

«(ئۇلار يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) نىڭ ئارىسىدا ئاللاھ ساڭا نازىل قىلغان قۇرئاننىڭ (ئەھكامى) بويىچە ھۆكۈم قىلغىن، ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن، ئۇلارنىڭ ئاللاھ ساڭا نازىل قىلغان قۇرئاننىڭ بىر قىسمىدىن سېنى ۋاز كەچۈرۈشىدىن ساقلانغىن. ئەگەر ئۇلار (ئاللاھ ساڭا نازىل قىلغان ھۆكۈمدىن) يۈز ئۆرۈسە، (ئى مۇھەممەد!) بىلگىنكى، ئۇلارنىڭ بىر قىسىم گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن ئاللاھ ئۇلارنى جازالاشنى ئىرادە قىلىدۇ. شەك ـ شۈبھىسىزكى، كىشىلەردىن نۇرغۇنى پاسىقتۇر (يەنى پەرۋەردىگارىنىڭ تائىتىدىن باش تارتىپ، ھەققە خىلاپلىق قىلىپ گۇناھقا چۆمگۈچىلەردۇر)»

شۇنداق ئىكەن ئۇلار اللەنىڭ قانۇنىدىن باشقا بىر نەرسە بىلەن ھۆكۈم قىلىشنى قەيەردىن تاپتى؟...

---

(81) سوة المائدة [45] .

(82) سورة المائد [47] .

(83) سورة المائدة [49] .

قۇرئان ھەر بىر قانۇن دائىرىسىدە مۇشۇ مەسىلىنى كۈچلۈك، تەكرار، ئېنىق ۋە مەركەزلىك ئوتتۇرىغا قويىدى: قانۇن مەسىلىسى ئىلاھىيەت مەسىلىسى. الله بىردىنبىر ئىلاھ شۇ سەۋەبتىن ئۇ قانۇن چىقىرىش ھوقۇقىغا ئىگە. قانۇن دېمەك ئېتىقاد دېمەكتۇر. اللەنىڭ ئىلاھلىقتا يەككە-يېگانىلىقىنى ئېتىراپ قىلىش، اللەنىڭ ھاكىمىيەتتە بىردىنبىر يالغۇزلۇقىنى ئېتىراپ قىلىشتۇر. يەر شارىدا ھېچكىم الله بىلەن ئورتاق ھۆكۈمران بولالمايدۇ. كىمكى مۇشۇنداق ئېتىقاد قىلمىسا اللەغا شېرىك كەلتۈرگەن بولىدۇ -دە ئۇ ۋە ئۇنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى مۇشرىك بولىدۇ .[84].

جاھىلىيەت «قانۇن»نى «ئېتىقاد »تىن، «ھاكىمىيەت»نى «ئىلاھىيەت»تىن ئايرىپ چىقىپ ئىنتايىن ئېغىر دەرىجىدە خاتالىق ئۆتكۈزدى. شۇنىڭغا ئەگىشىپ ئىنسانلار ھاياتىدىكى زوراۋانلىقلار مەيدانىغا كەلدى.

دېمەك، بۇ يەردە مۇشۇ نەتىجىدىن باشقا نەتىجە مەۋجۇت ئەمەس. اللەدىن باشقا ھەرقانداق ئادەم كىشىلەرگە قانۇن تۈزگەن چاغدا، ئۇ ئۆزىنى مەلۇم ئىشلارنى يولغا قويۇپ مەلۇم ئىشلارنى چەكلەيدىغان «ئىلاھ» قىلىۋالغان بولىدۇ . بەلكى، ئۆزىنى شەيتان تىكلىگەن بولىدۇ ... چۈنكى اللەنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدىن باشقا ھەر قانداق ھۆكۈمران شەيتاندۇر... ئۇ پۈتكۈل ئەھۋالدا «ئىدىيۋي خاھىشقا» چوقۇنىدۇ... يەنى شەخس ، بەلكى، سىنىپ ياكى، كوللېكتىپ ۋە ياكى، ھۆكۈمران مىللەتنىڭ ئىدىيۋي خاھىشىغا چوقۇنىدۇ.

بىز ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ رېئاللىقىدىن – ئىنسانلار شەيتانلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى قوبۇل قىلىپ، اللەنى تاشلاپ رازىمەنلىك بىلەن شەيتانغا قۇلچىلىق قىلغان ۋاقىتتا يەنى شەيتاننىڭ قانۇن تۈزۈپ بېرىشكە ئىجازەت بەرگەن چاغدا، قانداق قىلىپ ئىنسانلارنىڭ قۇللۇق ۋە ئېزىلىشكە

(84) راجع ظلال القرآن جـ 6 ـ 8 .

ئۆچرىغانلىقىنى، شەيتان ۋە ئاسىيلارنىڭ زۇلۇملىرىغا دۇچ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ ئۆتتۇق.

بۇ يەردە مۇشۇ نەتىجىدىن باشقا نەتىجە مەۋجۇت ئەمەس! مەيلى يالغان «دېموكراتىيە»دە بولسۇن ياكى، دىكتاتور تۈزۈمدە بولسۇن قىلچە پەرقسىزدۇر. (85)

ئىسلام ئىلاھىيەت ۋە ھاكىمىيەت ئۈچۈن توغرا تەسەۋۋۇرنى تەقدىم قىلىدۇ. بۇ تەسەۋۋۇر ئىنتايىن كەڭ مەنىگە ئىگە بولۇپ ، ئۇ كائىنات، ھايات ۋە ئىنساننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

كائىنات ئىلاھ ئەمەس! غايىسىز ۋە پىلانسىز مەخلۇقمۇ ئەمەس. كائىنات ئىبادەت قىلىنىدىغان مەبۇد ئەمەس! ئۆزىنىڭ ھەرىكەت قانۇنىيىتىنى ئۇ ئۆزى ئورۇنلاشتۇرمايدۇ. بەلكى، ئۇنىڭ مەۋجۇتلۇق ۋە قانۇنىيىتىنىڭ مەۋجۇتلۇقى الله تەرىپىدىن كەلگەن بولىدۇ .

كائىناتنى الله ياراتتى. شۇ سەۋەبتىن ئۇ اللهغا بويسۇنىدۇ. اللهنىڭ قانۇنىيىتىنىڭ تەلىپى بويىچە مېڭىپ ئۇنىڭ كۆرسەتمىسىنى «ئىجرا» قىلىدۇ.

" ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعاً أَوْ كَرْهاً قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ (86) " .

«ئاندىن ئۇ ئاسماننى (يارىتىشقا) يۈزلەندى، ھالبۇكى، ئۇ تۇمان ھالىتىدە ئىدى، ئاسمان بىلەن زېمىنغا: «ئىختىيارىي ياكى ئىختىيارسىز ھالدا كېلىڭلار

---

(85) راجع الفصل السابق ، باب (في السياسة) .

(86) سورة فصلت [11] .

(يەنى ئەمرىمنى قوبۇل قىلىشلار)» دېدى. ئىككىلىسى «ئىختىيارىي كەلدۇق» دېدى»

دېمەك، كائىنات سەۋەبسىز ۋە مەقسەتسىز يارىتىلمىدى. بەلكى، «ھەق» بىلەن يارىتىلدى.

" مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ [87] " .

«ئۇلار (ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلىشلىرى ئۈچۈن) ئۆزلىرى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزمەمدۇ؟ ئاللاھ ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى (يۇلتۇز قاتارلىق) نەرسىلەرنى پەقەت ھەق ۋە مۇئەييەن ۋاقىتلىق قىلىپ ياراتتى»

" وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلاً [88] " .

« ئاسماننى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى شەيئىلەرنى بىكار ياراتمىدۇق، ئۇ (يەنى ئۇلارنى بىكار يارىتىلغان دەپ قاراش) كاپىرلارنىڭ گۇمانىدۇر، كاپىرلارغا دوزاختىن ۋاي!»

" إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ، الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَاماً وَقُعُوداً وَعَلَى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلاً سُبْحَانَكَ [89] " .

---

(87) سورة الروم [8] .

(88) سورة ص [27] .

(89) سورة آل عمران [190 ـ 191] .

«شۈبھىسىزكى، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىنىنىڭ يارىتىلىشىدا، كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىپ تۇرۇشىدا ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن، ئەلۋەتتە، روشەن دەلىللەر بار. ئۇلار ئۆرە تۇرغاندىمۇ، ئولتۇرغاندىمۇ، ياتقاندىمۇ ئاللاھنى ئەسلەپ تۇرىدۇ، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىنىنىڭ يارىتىلىشى توغرىسىدا پىكىر يۈرگۈزىدۇ. (ئۇلار ئېيتىدۇ) «پەرۋەردىگارىمىز! بۇنى بىكار ياراتمىدىڭ، سەن پاكتۇرسەن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن»

ئىنسان ئەقلىگە تايىنىپ اللەنىڭ ئاسمان زېمىننى يارىتىشىدىكى «ھەق»نىڭ چېكىنى بىلمەيدۇ... ئۇنىڭ كائىناتتىكى چوڭقۇر مۇساپىسىنى بىلمەيدۇ.

لېكىن، ئەقىل بىلىشتىن ئاجىز كەلگەن ئىشلارنى روھ بىلىشتىن ئاجىز كەلمەيدۇ.

اللەنىڭ يېتەكلىشىگە ئېرىشكەن روھ – ئۆزىنىڭ كائىنات بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىدە ۋە تىرىكلىكتىكى ئورتاقلىق، ئىبادەتتىكى ئورتاقلىق، يالغۇز بىر اللە تەرەپتىن كېلىپ چىقىشتىكى ئورتاقلىقنى ھېس قىلىشتا – كۆز يۇمۇپ ئاچقۇچە كائىناتنىڭ يارىتىلىشىدىكى ھەقنى، مۇشۇ ھەقنىڭ ئاسمان زېمىندىكى چوڭقۇرلۇقنى، ۋە ئۇنىڭ كائىنات قۇرۇلمىسىدىكى چوڭقۇر مۇساپىنى بىلىدۇ.

ئىنساننىڭ مەلۇماتلىرى كېڭەيگەنسېرى، مۇشۇ مۇساپە ۋە دائىرگە بولغان چۈشەنچىسى شۇنچە ئاشىدۇ... بىراق، ئۇ ئىنسان ھەمىشە شەيئىلەرنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشلىرىگە مۇناسىۋەتلىك بىلىملەر بىلەنلا چەكلىنىپ بۈيۈك «ھەق»نى بىلىشتىن ئايرىلىپ قالىدۇ.

ئەمەلىيەتتە روھ دەل ئاشۇ اللەنىڭ كائىنات، ھايات ۋە ئىنساننى يارىتىشتىكى بۈيۈك «ھەق»كە تاپشۇرۇلغان.

ھايات سەۋەبسىز ئەمەس.

" أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثاً وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ [90] " .

« ئى ئىنسانلار! بىزنى سىلەر ئۆزۈڭلارنى بىكار ياراتتى (يەنى سىلەر بىزنى ھايۋاناتلارنى ياراتقىنىمىزدەك ھېچقانداق ساۋابمۇ بەرمەيدىغان، جازامۇ بەرمەيدىغان قىلىپ ياراتتى). ئۆزۈڭلارنى بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتۇرۇلمايدۇ دەپ ئويلامسىلەر؟»

ئىسلام مۇكەممەل پۈتۈن سۈرەتنى كېسىپ تاشلىمايدۇ. ئۇنى مەنىسىز، ئەھمىيەتسىز، سەتلەشتۈرۈلگەن ھالەتتە كۆرسەتمەيدۇ.

ئىسلام سۈرەتنىڭ ھەر ئىككى پارچىسى بىلەن قوشۇپ، ئۇنى مۇكەممەل سىزىپ چىقىدۇ… ئۇنىڭ ئەھمىيىتى ، نىشانى ۋە بىھۇدىلىقتىن پاكلىقى دەرھال نامايان بولىدۇ . يالغۇز دۇنيا ھاياتىلا – ھاياتلىق ئەمەس! ئۇنىڭدا يۈز بەرگەن ئىشلار ۋە ھادىسىلەرمۇ سۈرەتنىڭ ئاخىرقى چېكى ئەمەس. ئەگەر شۇنداق بولسا، بۇ ھايات تولىمۇ مەنىسىز ۋە ئەھمىيەتسىز بولغان بولىدۇ .

بۈگۈنكى دۇنيا ھاياتى «نەتىجە»نىڭ مۇقەددىمىسىدۇر. ئاخىرەت ھاياتى بولسا مۇكەممەللىشىش ۋە نەتىجىدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ھەقىقىي «ھايات»دۇر.

" وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ [91] " .

---

[90] سورة المؤمنون [115] .

[91] سورة العنكبوت [64] .

« دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئويۇن ـ كۈلكە ۋە غەپلەتتىن ئىبارەتتۇر، شۈبھىسىزكى، ئاخىرەت يۇرتى ھەقىقىي ھايات (يۇرتىدۇر)، ئەگەر ئۇلار بىلسە ئىدى (بۇ دۇنيانى ئۇ دۇنيادىن ئارتۇق كۆرمەيتتى)»

دۇنيا ھاياتى «سىناق ۋە ئىمتىھان» دۇنياسى.

ئاخىرەت ھاياتى بولسا، «مۇكاپات ۋە جازا» مەيدانى.

" إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً [92] " .

« ئىنسانلارنىڭ قايسىلىرىنىڭ ئەمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن، بىز ھەقىقەتەن يەر يۈزىدىكى شەيئىلەرنىڭ ھەممىسىنى يەر يۈزىنىڭ زىنىنتى قىلدۇق »

" وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ [93] " .

« ھەر بىر جان ئۆلۈمنىڭ تەمىنى تېتىغۇچىدۇر. سىلەرنى بىز يامانلىقىقا مۇپتىلا قىلىش، ياخشىلىق بېرىش ئارقىلىق سىنايمىز. سىلەر بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىسىلەر (ئەمەلىڭلارغا يارىشا جازالايمىز)[»

" الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً [94] " .

« سىلەردىن قايسىڭلارنىڭ ئەمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن، ئاللاھ ئۆلۈمنى ۋە تىرىكلىكنى ياراتتى، ئاللاھ غالىبتۇر، (تەۋبە قىلغۇچىنى) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر »

---

[92] سورة الكهف [7] .

[93] سورة الأنبياء [35] .

[94] سورة الملك [2] .

" وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ " [95] .

« ئاللاھ ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەقلىق بىلەن ياراتتى، ھەر ئىنساننىڭ قىلمىشىغا يارىشا جازا ياكى مۇكاپات بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ .»

" كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [96] " .

« ھەر بىرجان ئىگىسى ئۆلۈمنىڭ تەمىنى تېتىغۇچىدۇر. سىلەرنىڭ ئەجىرلىرىڭلار (يەنى ئەمەللىرىڭلارنىڭ ساۋابى) قىيامەت كۈنى تولۇق بېرىلىدۇ، كىمكى دوزاختىن يىراق قىلىنغان ۋە جەننەتكە كىرگۈزۈلگەن ئىكەن، ئۇ مۇرادىغا يەتكەن بولىدۇ. دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئالدايدىغان مالدىنلا ئىبارەتتۇر (يەنى ئالدايدىغان نەرسە بولۇپ، ئازغىنە بەھرىمەن بولغاندىن كېيىن تۈگەيدۇ)»

ئەنە شۇنىڭ بىلەن تەسەۋۋۇردىكى سۈرەت مۇكەممەللىشىدۇ. شۇنداقلا ئىنسانلار قەلبى خاتىرجەم ۋە تىنچ بولىدۇ .

ئىنسان بۇ ھايات سۈرەتىنىڭ ئاخىرلىششى، ۋە ھادىسىلەرنىڭ ئاخىرقى چېكى ئەمەس دېگەننى تونۇپ يەتكەن چاغدا، ئۇنىڭ پۈتكۈل ھاياتى تەكپۈگىلىشىدۇ.

بىر تەرەپتىن ئىنساننىڭ قەلبىدە «بۇددىزمدىكى ھاياتلىق پىرىنسىپى يەنى، ھايات ئىنسانغا بىرلا قېتىم كېلىدۇ . كەتسە قايتا كەلمەيدۇ. ھاياتتىن ھۇزۇرلىنىش تۇيغۇسى تولىمۇ شېرىن ھەم لەززەتلىك... » دېگەن ئۇقۇم مۇقىملاشقان ۋاقىتتا، ئىنسان قولدىن بېرىپ قويغان زېمىننىڭ ئەرزىمەس

[95] سورة الجاثية [22] .

[96] سورة آل عمران [185] .

نەرسىلەرگە قىلچە ئەپسۇسلانمايدۇ.ئاھ ئۇرمايدۇ، ئۆزىنى يوقىتىپ قويمايدۇ. زېمىننىڭ ئەرزىمەس نەرسىلەرگە ئېرىشىش ئۈچۈن ساراڭلارچە كۈرەش قىلمايدۇ.

يەنە بىر تەرەپتىن ئىنسان زېمىندا بولۇۋاتقان زۇلۇملارنى بۇزغۇنچىلىقلارنى، ئامالىنى قىلغىلى بولمايدىغان ئىزتىراپ ۋە ئازابلارنى كۆرۈپ، «جاھاننىڭ بولغىنى مۇشۇ، ئەمدى بۇنىڭدىن كېيىن بۇزۇق ۋەزىيەتلەرنى تۈزەتكىلى، چەكتىن ئاشقان زۇلۇملارنى چېكىندۈرگىلى، ئىنسان بىر ئۆمۈر تىرىشقان ۋە كۆچ كۆرسەتكەن بولسىمۇ، چېكىندۈرۈش ۋە ساقلىنىشقا قادىر بولالمىغان بەختسىزلىكنى ئۆزگەرتكىلى بولمايدۇ» دېگەننى ھېس قىلغان ۋاقتتىمۇ ئۇ ئىنساننى بىئارام قىلغۇچى ئۈمىدسىزلىك ۋە جېنىنى ئالغۇچى بەختسىزلىك قاپلىۋالمايدۇ.

يەنە بىر تەرەپتىن ئۇنىڭ قەلبى بۇزۇلمايدۇ. ئۇنىڭ مەڭگۈلۈك ھەقىقەت ۋە ئادالەتكە بولغان ئىمانى بۇزۇلمايدۇ. ئۇ ھەرىكەت ۋە ئەخلاقتا ئېغىپ كەتمەيدۇ... ئۇ باشقىلارغا زۇلۇم قىلىپ، ئۆزىمۇ زۇلۇمغا ئۇچرايدىغان ياكى، غايە ۋاستە تاللىمايدىغان ئىشلارنى ھەرگىزمۇ قىلمايدۇ... غايە ياكى، ۋاستىنىڭ پاكلىقىنى تاللىمايدىغان ئىشلارنى تېخىمۇ قىلمايدۇ.

يەنە بىر تەرەپتىن ئۇ اللەدىن قورقۇپ ئۇنىڭغا تەقۋادارلىق قىلىدۇ. ھامان بىر كۈنى اللەغا ئۇچرىشىدىغانلىقىنى ئەستىن چىقارمايدۇ. پاكلىق، گۈزەللىك ۋە بۇزۇقچىلىقتىن ساقلىنىش ئارقىلىق مۇشۇ ئۇچرىشىش ئۈچۈن ئالدىنئالا تەييارلىق قىلىدۇ.

شۇ سەۋەبتىن ئىسلام ئاخىرەت ئەسلىمىسىنى، ئۇنىڭ تەسۋىرىنى گەۋدىلىك، ئوبرازلىق كۆرۈنۈشلىرىنى دۇنيا بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى، دۇنيادىن ئاخىرەتكە بارىدىغان يولنىڭ بىرلىكىنى ۋە بۇلارنىڭ كېيىنكى نەتىجىلىرىنى

ئىنسانلار قەلبىگە مەركەزلىك ئورناتتى... چۈنكى، ئۇ ئىنسانلار ھاياتىنى توغرا قانۇنىيەت بويىچە قىلىپلاشتۇرىدىغان «ئاچقۇچ».

ئىنساننىڭ ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرىدىغان دەۋرى يېتىپ كەلدى. ئىسلام ئىنسانغا ئەڭ كۆركەم ۋە ئەڭ گۈزەل سۈرەتنى تەقدىم قىلدى. ئىنسان ئىلاھ ئەمەس! ئىنسان ھايۋان ئەمەس!... ئىنسان شەيتان ئەمەس. ئىنسان ئۇ پەقەتلا «ئىنسان!»

ئىنسان اللەنىڭ مەخلۇقلىرىدىن بىر مەخلۇق، لېكىن، ئۇ ئالاھىدە ۋە تەڭداشسىزدۇر... ئالىيجاناب ۋە سەلتەنەتلىكتۇر. ئۇ اللەنىڭ يەر شارىدىكى خەلىپە ئىز باسارلىرىدۇر.

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئېغىر خاتالىق ئۆتكۈزدى... ئۇ ئىنساننى ئىلاھ قىلىۋالدى... شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدىلا يەنە ئۇنى ھايۋانغا ئايلاندۇرۇپ قويدى. ئارقىدىنلا ئۇنى ماددىيەت ۋە ئىقتىساد ئىلاھى... بەلكى، «مۇقەررەرلىك ئىلاھلىرى» ئالدىدا تىرناق تاتىلاپ تۇرۇشتىن باشقىغا يارىمايدىغان روھى ئۆلۈك سەلبىي قۇلغا ئايلاندۇرۇۋەتتى.

ئىسلام ئىنساننى ئۆزىگە تېگىشلىك مۇۋاپىق ئورۇنغا جايلاشتۇردى... ئۇ ئېغىپ كەتمەيدۇ. جاھىلىيەتكە ئوخشاش چەكسىز خاتالىققا يول قويمايدۇ.

" وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً " (97) .

«ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىڭ پەرىشتىلەرگە: «مەن يەر يۈزىدە خەلىپە (يەنى ئورۇنباسار) يارىتىمەن» دېدى. پەرىشتىلەر: «يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىدىغان، قان تۆكىدىغان (شەخسنى) خەلىپە قىلامسەن؟ ھالبۇكى بىز بولساق سېنى پاك دەپ مەدھىيەلەيمىز ، مۇقەددەس دەپ مەدھىيەلەيمىز »

(97) سورة البقرة [30] .

دېدى. ئاللاھ: «مەن ھەقىقەتەن سىلەر بىلمەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن» دېدى»

" إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَراً مِنْ طِينٍ ، فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ " [98] .

« ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىڭ پەرىشتىلەرگە ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن لايدىن بىر ئادەم يارىتىمەن. ئۇنى مەن راۋرۇس ياراتقان (يەنى ئۇنى يارىتىپ سۈرەتكە كىرگۈزۈپ، ئەزالىرىنى تولۇق، مۇكەممەل ئىنسان ھالىتىگە كەلتۈرگەن) ۋە ئۇنىڭغا جان كىرگۈزگەن ۋاقتىمدا ئۇنىڭغا سەجدە قىلىڭلار»»

" وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً " [99] .

«شەك ـ شۈبھىسىزكى، بىز ئادەم بالىلىرىنى ھۆرمەتلىك قىلدۇق، ئۇلارنى قۇرۇقلۇقتا (ئۇلاغلارغا) مىندۇردۇق، دېڭىزدا (كېمىلەرگە) چىقاردۇق، ئۇلارنى شېرىن يېمەكلىكلەر بىلەن رىزىقلاندۇردۇق، ئۇلارنى مەخلۇقاتلىرىمىزنىڭ نۇرغۇنىدىن ئۈستۈن قىلدۇق»

" وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ " [100] ...

« ئاللاھ ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەق ياراتتى، سىلەرنى سۈرەتكە كىرگۈزدى، سۈرىتىڭلارنى چىرايلىق قىلدى، ئاخىر قايتىدىغان جاي ئۇنىڭ دەرگاھىدۇر »

---

[98] سورة ص [71 ـ 72] .

[99] سورة الإسراء [70] .

[100] سورة التغابن [3] .

ئىسلام ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىگە ئوخشاش ئىنسانىي لاي-لاتقىلار بىلەن بۇلغىمايدۇ.

توغرا، ئىسلام ئىنساننىڭ پەيدا بولۇشىدىكى مەنبەسىنىڭ «تۆۋەنلىكىنى » كۆرسىتىپ ئۆتتى.

" وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْأِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَأٍ مَسْنُونٍ " (101) .

« شەك ـ شۈبھىسىزكى، بىز ئىنسان (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالام) نى قارا لايدىن ياسىلىپ شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن (چەكسە جىرىڭلايدىغان) قۇرۇق لايدىن ياراتتۇق »

" أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ " (102) .

« سىلەرنى بىز ئاجىز مەنىدىن ياراتمىدۇقمۇ؟»

ئىنساننىڭ سېسىغان لاي ۋە خار سۇدىن يارىتىلغانلىقىدىن باشقا ھېچقانداق «تۆۋەنلىكى» يوق!

بىراق... ئىمانى يولىيورۇقلار تەقدىم قىلىۋاتقان ھەقىقەتلەر قايسى؟ ئاشۇ ھەقىقەت ئىشلارنى ئېنىق بىلىدىغان بىردىنبىر يېگانە مەنبەدىن كەلگەن كەسكىن ئاخىرقى ھەقىقەتلەر بولۇپ ، ئۇلارنىڭ مەيدانىغا كېلىشى قانداقتۇر. دارۋىنىزم ئىنساننىڭ ھايۋانىي ئىزاھاتىنى پەيدا قىلغان ئەگەشكۈچىلىرىگە ئېلىپ كەلگەندەك، ئىنساننىڭ پەسكەشلىكى، قەدىر-قىممىتىنىڭ تۆۋەنلىكى ۋە ھاياتتىكى رولىنىڭ ئاجىزلىقى... قاتارلىقلارنى كۆرسىتىش ئۈچۈن بولماستىن

---

(101) سورة الحجر [26] .

(102) سورة المرسلات [20] .

بەلكى، ئۇنى مۇكەممەللەشتۈرىدىغان يەنە بىر چوڭ ھەقىقەتنى ئۇنىڭغا قوشۇپ بايان قىلىدۇ. ئۇ بولسا پەزىلەت، تەسۋىر گۈزەللىكى ۋە اللەنىڭ يەر شارىدىكى خەلىپىسى بولۇشتىن ئىبارەت ئەڭ چوڭ ئامانەتنى ئۈستىگە ئېلىش ھەقىقىتىدۇر. بۇ يولىيورۇق بىلەن بىرلا ۋاقىتتا مۇنداق ئىككى ئىش ئەمەلگە ئاشىدۇ. ياراتقۇچىنىڭ بۈيۈكلۈكى ۋە ئىنساننىڭ يۈكسەكلىكى. بۇ ئىككى ھەقىقەت ئىنساني مەۋجۇدىيەتنى اللەغا باغلاش، ئۇنى اللەنىڭ خەلىپىسگە لايىق يۈكسەك دەرىجىگە كۆتۈرۈش ۋە ئۇنى- شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدە – ئىسيانكارانە مەغرۇرلۇقتىن ۋە پەسكەش ئاسىيلىقتىن ساقلاپ قېلىش ۋەزىپىسىنى ئۆتەيدۇ.

ئىسلامنىڭ تەسۋىرىدىكى ئىنسان ئارىلاشما تەبىئەتكە ئىگە مەۋجۇتلۇق بولۇپ ، ئۇ بىر چاڭگال زېمىننىڭ لېيى بىلەن الله تەرەپتىن پۈۋلەنگەن روھنىڭ بىرىكمىسىدىن يارىتىلغان. چەمبەرچاس باغلىنىپ كەتكەن بۇ خىل ئارىلاشمىلىق بىر-بىرىدىن ئاجراپ كەتمەيدۇ. شۇ سەۋەبتىن ئىنسان چالما-كېسەك ياكى، ھايۋاننىڭ ئورنىغا چۈشۈپ قالىدىغان بىر چاڭگال لاي ئەمەس. شۇنداقلا ئىلاھ قىلىنىدىغان ياكى، ئىلاھ بولۇۋالىدىغان پۈۋلەنگەن ساپ روھمۇ ئەمەس. بەلكى، لاي ۋە پۈۋلەنگەن روھنىڭ ئۆز-ئارا بىرىكمىسى. بۇ خىل ئارىلاشمىلىق پۈتكۈل مەخلۇقاتلاردىن پەرقلىنىدىغان ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تەڭداشسىز بولغان مەۋجۇدىيەتنى - «ئىنسان» مەۋجۇدىيىتىنى – شەكىللەندۈردى.

بۇ خىل تەڭداشسىز مەۋجۇدىيەت ئۆزىنىڭ قىممىتىنى چۈشكۈنلۈك ئۈستىدىن يۈكسەلدۈرۈشكە تامامەن قادىر.

" وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ، فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ، قَدْ أَفْلَحَ مَــــنْ زَكَّاهَا ، وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا " (103) .

«روھ بىلەن ۋە ئۇنى چىرايلىق قىلىپ ياراتقان، ئۇنىڭغا ياخشى ـ يامانلىقنى بىلدۈرگەن زات بىلەن قەسەمكى، روھنى پاك قىلغان ئادەم چوقۇم مۇرادىغا يېتىدۇ. نەپسىنى (كۇفرى ۋە پىسقى ـ فۇجۇر بىلەن) كەمسىتكەن ئادەم چوقۇم نائۇمىد بولىدۇ»

" وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ " (104) .

« ئىنسان ئۇچۇن ئىككى كۆز، بىر تىل، ئىككى كالپۇك ياراتمىدۇقمۇ؟ ئۇنىڭغا ياخشى يول بىلەن يامان يولنى كۆرسەتمىدۇقمۇ؟»

" إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِراً وَإِمَّا كَفُوراً " (105) .

«شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭغا بىز (پەيغەمبەر ئەۋەتىش بىلەن ياخشى ـ يامان) يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇ مۆمىن بولۇپ ياخشى يولدا مېڭىپ (ئاللاھنىڭ نېمىتىگە) شۈكۈر قىلغۇچىدۇر، ياكى (فاجىر بولۇپ يامان يولدا مېڭىپ) كۇفرىلىق قىلغۇچىدۇر»

ئىنساننىڭ پەسلىشىش ياكى يۈكسىلىش ئىقتىدارىنىڭ تەلىپى ۋە ھەر مىنۇت ھەر سېكۇنتتا پەسلىك بىلەن يۈكسەكلىك ئوتتۇرسىنى تاللاش ئۇچۇن ئۇنىڭغا بېرىلگەن ئىرادىنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن بۇ خۇسۇسىيەتكە ئىمتىھان ۋە جازا-مۇكاپات يۈشۈرۈنغان. مۇشۇ تەلەپ بويىچە ئىنسان ئەمەل قىلىش ئۇچۇن يەر

(103) سورة الشمس [7 ـ 10] .

(104) سورة البلد [10] .

(105) سورة الإنسان [3] .

شاردا ياشايدۇ. ئۇنىڭ ئىش-پائالىيەتلىرىگە قىيامەت كۈنى جازا ياكى مۇكاپات بېرىلىدۇ.

ئىنسان مەۋجۇدىيىتى ئىنسانغا ھەدىيە قىلىنغان مەۋجۇدىيەتتۇر. اللە ئىنساننى خەلىپىلىك ئۈچۈن ياراتقان چاغدا، خەلىپىلىكنىڭ بىر مۇنچە ئامىللىرىنى ئىنسانغا ھەدىيە قىلدى.

" وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا .. " (106)

«ئاللاھ پۈتۈن شەيئىلەرنىڭ ناملىرىنى ئادەمگە ئۆگەتتى، ئاندىن ئۇلارنى پەرىشتىلەرگە كۆرسىتىپ: «(خەلىپە بولۇشقا ئادەمگە قارىغاندا بىز ھەقلىق دەيدىغان قارىشىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، بۇ شەيئىلەرنىڭ ناملىرىنى ماڭا ئېيتىپ بېرىڭلار» دېدى»

" وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ " (107)

« ئاللاھ سىلەرنى ئاناڭلارنىڭ قارنىدىن ھېچ نەرسىنى بىلمەيدىغان ھالەتتە چىقاردى، ئاللاھ سىلەرگە شۈكۈر قىلسۇن دەپ، قۇلاق، كۆز، ۋە يۈرەكلەرنى ئاتا قىلدى »

مۇشۇ ئالاھىدىلىكلەرگە تايىنىپ ئىنسان زېمىننى گۈللەندۈرىدۇ، خەلىپىلىككە تەكلىپ قىلىنىدۇ. ۋە ئامانەتنى ئۈستىگە ئېلىش ۋەزىپىسىنى ئۆتەيدۇ.

" إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ ... " (108)

---

(106) سورة البقرة [31] .

(107) سورة النحل [78] .

(108) سورة الأحزاب [72] .

«شۈبھىسىزكى، بىز ئامانەتنى (يەنى پەرزلەرنى ۋە شەرىئەت تەكلىپلىرىنى) ئاسمانلارغا، زېمىنغا ۋە تاغلارغا تەڭلىدۇق، ئۇلار ئۇنى ئۈستىگە ئالمىدى، ئۇنىڭ (ئېغىرلىقى) دىن قورقتى، ئۇنى ئىنسان ئۈستىگە ئالدى، ئىنسان ھەقىقەتەن (ئۆزىگە) زۇلۇم قىلغۇچىدۇر، ھەقىقەتەن ناداندۇر»

يۇقىرىقى تەلەپكە ئاساسەن ئىنسان يەر شارىدىكى تەسىر كۆرسەتكۈچى ئىلمىنىت بولۇشى كېرەك. ھەرگىزمۇ «مۇقەررەرلىك»نىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئالدىدا قۇللارچە باش ئېگىپ تۇرىدىغان ئېزىلەڭگۈ قۇرت بولماسلىقى كېرەك. ئىنساننىڭ ھەرىكىتى ۋە ئەمەلىيىتى ئارىلىقلىرىدا اللەنىڭ تەقدىرى ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرىدۇ.

" إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ " (109) .

«. ھەر قانداق بىر قەۋم ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمىگۈچە (يەنى ئاللاھنىڭ بەرگەن نېمەتلىرىگە تۇزكورلۇق قىلىپ گۇناھلارغا چۆممىگىچە) ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمەيدۇ (يەنى ئاللاھ ئۇلارغا بەرگەن نېمەت، خاتىرجەملىك ۋە ئىززەت ـ ھۆرمەتنى ئېلىپ تاشلىمايدۇ)، ئاللاھ بىرەر قەۋمنى ھالاك قىلماقچى (ياكى ئازابلىماقچى) بولسا، ئۇنىڭغا قارشى تۇرغىلى بولمايدۇ، ئۇلارغا ئازابنى دەپئى قىلىدىغان ئاللاھتىن باشقا ئىگىمۇ بولمايدۇ »

" وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ " (110)

«. ئاللاھ ئىنسانلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسى بىلەن مۇداپىئە قىلىپ تۇرمىسا (يەنى كۈچلۈك تاجاۋۇزچىغا ئۇنىڭدىنمۇ كۈچلۈك بولغان بىرسىنى ئاپىرىدە

(109) سورة الرعد [11]

(110) سورة البقرة [251] .

قىلمىسا) ئىدى، يەر يۈزى ئەلۋەتتە پاساتقا ئايلىناتتى (يەنى خارابىلىققا يۈزلىنەتتى)، لېكىن ئاللاھ (يامانلىقنى ئۈستۈنلۈككە ئىگە قىلماسلىق بىلەن) پۈتۈن جاھان ئەھلىگە مەرھەمەت قىلغۇچىدۇر »

" وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً مِنْهُ " [111]

«ئاللاھ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى (كامالى) پەزلىدىن سىلەرگە بويسۇندۇرۇپ بەردى، بۇنىڭدا ھەقىقەتەن (قۇدرىتى ئىلاھىيىنى) تەپەككۇر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن (ئاللاھنىڭ قۇدرىتى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) (روشەن) دەلىللەر بار»

ئىسلامى تەسەۋۋۇر ئىنساننى مۇشۇنداق يۈكسەك ۋە ئالىي چەككە كۆتۈرگەن چاغدا،... ھەرگىزمۇ ئىنساننى الله بىلەن تىركىشىدىغان اللهغا ئۆچمەنلىك قىلىدىغان دۈشمەنگە ئايلاندۇرۇپ قويمايدۇ... بەلكى، ئىنسان اللهنى سۆيىدۇ ۋە اللهدىن قورقىدۇ!

اللهنىڭ ئىنسانغا بەرگەن ھەدىيەسى ئىنساندىن پەقەت تەشەككۇر ۋە تونۇشنى تەلەپ قىلىدى. چۈنكى، ئىنسان بۇ ئالاھىدىلىكلەرنى ئۆزىگە ئۆزى بەرمىدى. ياكى، ئۆزىنى ئۆزى اللهنىڭ خەلىپىسى قىلالمىدى ۋە ياكى، ئۆزىنى ئۆزى يارىتالمىدى. ئەگەر الله خالىغان بولسا ئىدى، ئىنساننى قەتئىي ياراتماسلىق ۋە بۇ ئالاھىدىلىكلەرنى ئۇنىڭغا بەرمەسلىك ھوقۇقىغا تامامەن ئىگە ئىدى.

شۇ سەۋەبتىن بۇ ھەدىيەلەرگە ئاساسەن اللهغا جاۋاب قايتۇرۇش دەل تەشەككۇر بىلدۈرۈش ۋە ئىبادەت قىلىشتۇر.

---

(111) سورة الجاثية [13] .

ھەرگىزمۇ گىرىپ جاھىلىيتى ئىنسان بىلەن الله ئوتتۇرسىدىكى مۇناسىۋەتنى تەسەۋۋۇر قىلىپ، ھازىرقى جاھىلىيەتنىڭ الله بىلەن ئىنسان ئوتتۇرسىدىكى مۇناسىۋەت تەسەۋۋۇرىغا چوڭقۇر سايە تاشلىغاندەك دۈشمەنلىك ۋە تىركىشىش ئەمەس!

ئىسلامنىڭ نەزىرىدىكى ئىنسان – تەبىئىي ھەقىقەتتە – ئۆز-ئارا گىرەلەشكەن مەۋجۇتلۇق! لاي ئېلېمېنتى بىلەن روھ ئېلېمېنتى ئوتتۇرسىنى ئايرىۋەتكىلى بولمايدۇ. ئۇ يالغۇز جىسىم ياكى، يالغۇز روھ ئەمەس. ئۇنىڭ تۇيغۇ بىلەن ھەرىكىتى، ئىبادىتى بىلەن ئەخلاقى، خىيالى بىلەن رېئاللىقى، ئېتىقادى بىلەن قانۇنى، دۇنيا بىلەن ئاخىرىتى ئوتتۇرسىنى مەڭگۇ ئايرىۋەتكىلى بولمايدۇ.

ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىرلا خاراكتېر ۋە بىرلا گەۋدىدۇر.

ئۇنىڭ جىسمى ۋە روھى بىر گەۋدە بولۇپ ، ئۇ بىرلا ۋاقىتتا جىسمانىي ۋە روھىدۇر. ئۇنىڭ تۇيغۇ ۋە ھەرىكىتى بىر گەۋدە بولۇپ ، پائالىيەت ۋە ئەخلاق بىر-بىرىدىن ئايرىلالمايدۇ. ئۇنىڭ ئېتىقادىي ۋە قانۇنى بىرلا نەرسە بولۇپ ، ئېتىقاد ۋە قانۇن دېمەك «دىن»دېمەكتۇر. ئۇنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرىتى ئۆز-ئارا تۇتىشىپ كەتكەن بىر ھاياتنىڭ مۇكەممەل ئىككى پارچىسى بولۇپ ، بۇلارنىڭ ئىچكى قىسمىدا قەتئىي ئۈزۈلۈش بولمايدۇ. ئىنسان تەڭپۇڭ بولۇشقا تېگىشلىك شەخستۇر.

تەن روھنى بويسۇندۇرالمايدۇ.

رېئاللىق خىيالنى.

شەخسى خاھىش كوللېكتىۋىزملىق خاھىشنى...

سەلبىي ئىنتىلىش ئىجابىي قىزىقىشنى...

دۇنيا ئاخىرەتنى...

يەر شارىدىكى ئېغىرلىق ئاسماندىكى پەرۋاز قىلىشنى توسۇپ قالالمايدۇ.

مۇشۇنداق تەڭپۇڭ مەۋجۇدىيەتتىن شەخس ۋە جەمئىيەت، تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەت تەڭپۇڭلىشىدۇ.

ئىنسان قەلبىدىكى بۇ روشەن تەسەۋۋۇر توغرا بولغان چاغدا، ئۇنىڭ يەر شارىدىكى پۈتكۈل ھاياتى تۈپتۈز بولىدۇ .

بۇ تەسەۋۋۇر مۇھەممەد ئەلەيھسسالام ۋە ئۇنىڭ مەكتىپىدە تەربىيەلەنگەن مۇسۇلمان ئۇممەتنىڭ روھىدا توغرا بولدى. نەتىجىدە تارىختىن بۇيان يەر شارىدا تەڭدىشى يوق مۆجىزىلەر مەيدانغا كەلدى. جاھىلىيەت قەبىلىلىرى بىرلىشىپ مۇسۇلمان ئۇممىتىگە ئايلاندى.

جاھىلىيەتچى روھلار ئۆزىنىڭ ئۆرپ-ئادەت، ئەنئەنە ۋە ھەرىكىتىنى، ئازغۇن لەززەت شەھۋەتلىرىنى، ئەپسانە ۋە خۇراپاتلىرىنى تاشلاپ، توغرا يول ئۈستىگە چىقتى... ئىسلام گويا ھازىر تۇغۇلغاندەك يېڭى روھلارنى قۇرۇپ چىقتى... بۇ پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ يېڭىدىن تۇغۇلۇشى، اللەنىڭ سايىسىدا ھەقىقي تۇغۇلۇشى ئىدى.

بۇ مۇسۇلمان روھلار ئۆزىنىڭ رېئاللىقىنى ئىلگىرى كۆرۈپ باقمىغان ۋە باشقا نەرسىلەر قوشۇمچە قىلىنمىغان يېڭى ئەندىزە بويىچە قۇرۇپ چىقتى.

بۇ يېڭى ئەندىزە جاھىلىيەتچە مۇھىتنىڭ، جاھىلىيەتچە ئۆرپ-ئادەت ئەنئەنىسىنىڭ جاھىلىيەتچە ھەرىكەتلەرنىڭ كۆرسەتمىسى ئەمەس. ۋە ياكى يەر شارىدىكى پۈتكۈل زۆرۈرىيەتلەردىن قانداقتۇر بىر «زۆرۈرىيەت»نىڭ يېتەكلىشمۇ ئەمەس!

«ئىنسان»شەيتانلاردىن ئازاد بولدى... بىراق، بۇ ھەرگىزمۇ ئىنساننى ئازادلىققا ئۈندەيدىغان دۇنياۋى مەقسەت ياكى مۇھىتقا خاس سەۋەب ئۈچۈن ئەمەس.

ئاشۇ يىللار جەريانىدا قانداق ئۆزگىرىشلەر بولدى؟

ئىنسانلار ھاياتىدا ئىسلامدىن باشقا يېڭىلىق بولدىمۇ؟

ئىسلام كىشىلەرگە سۈزۈك ئىلاھىيەت تەسەۋۋۇرىنى بېرەلىدىمۇ؟...

ۋەھالەنكى، ئىنسانىيەت – ئىسلامنىڭ سىرتىدا – 20-ئەسىرگىچە ئىلاھىيەت تەسەۋۋۇردا ئېغىر خاتالىشىپ كەلدى.

ئىسلام كىشىلەرگە ئىنسانغا قۇلچىلىق قىلىشتىن ئازاد بولۇشنى ئېلىپ كەلدىمۇ؟... ۋەھالەنكى ئىنسانىيەت – ئىسلامنىڭ سىرتىدا – ھېلىھەم بىر-بىرىگە چوقۇنۇپ قايسى بىر ئادەمنىڭ ئىدىيۋى خاھىشى بويىچە تۈزگەن قانۇنلارغا بويسۇنۇپ، ئاشۇلارنىڭ ئىدىيەسىنى چىڭ تۇتماقتا!... كاپىتالىزم ۋە پىرولېتارىيات دىكتاتورىسىدىكى «قانۇن»نىڭ تەھدىتى ۋە «دۆلەت»نىڭ نوپۇزى ئالدىدا قۇللارچە باش ئەگمەكتە.

ئىسلام كىشىلەرگە شەھۋانىيەتنىڭ قۇللۇقىدىن ئازاد بولۇشنى ئېلىپ كەلدىمۇ؟...

ۋەھالەنكى ئىنسانىيەت – ئىسلامنىڭ سىرتىدا ھەمىشە شەھۋەتلەرگە قۇل بولۇپ كەلدى. ئۇلار اللەنىڭ پىرىنسىپى ۋە كۆرسەتمىسىدىن يىراقلاشقانسېرى بۇ شەھۋەتلەرنىڭ ئۇلارنى قۇل قىلىشى شۇنچىلىك ئاشتى.

ئىسلام ئىنساننىڭ كائىناتتىكى ئورنىنى توغرا كۆرسىتىپ بەردىمۇ؟... ۋەھالەنكى بۇ ئىنسانىيەت – ئىسلامنىڭ سىرتىدا – ئۆزىنىڭ كائىناتتىكى ئورنىنى بىلەلمەي يۈرەتتى... بەزىدە ئۇنىڭغا قۇرۇق ئالداشتىن باشقا رېئاللىقتا ھېچقانداق رولى يوق ساختا ئىلاھلىق قالپىقىنى كەيدۈرسە، يەنە بەزىدە ئۇنى مۇشۇ كائىناتتىكى بىچارە قۇللۇق ئورنىغا چۈشۈرىۋېتەتتى.

مۇقەررەرلىك ئىلاھلىرى ئۇنىڭ يۈزىنى پاتقاقلاردا بۇلغاپ ئۇنى خالىغانچە كولدۇرلىتاتتى. ۋەھالەنكى ئۇ ئۆزىمۇ مۇشۇ ھۆكۈمرانلىققا ئىگە بولالمايدىغان زالىم ھۆكۈمرانلار ئالدىدا بىچارە سەۋرچان قۇل ئىدى.

ئىسلام ئىنسان ئەخلاقىنى تۈزەتتىمۇ؟... ئىنسانىيەت – ئىسلامنىڭ سىرتىدا – ئەخلاقى جەھەتتىن بۇزۇلۇپ ئاق تەنلىكلەرگىلا مەنسۇپ بولغان «خۇسۇسىي» ئەخلاقنى شەكىللەندۈردى.

ئەمەلىيەتتە بۇ مەنپەئەتپەرەسلىك ئەخلاق ئىدى... ئارقىدىنلا بۇ ئەخلاق بۇزۇلۇپ ئىزچىل تۈردە ھالاكەت تەرەپكە قاراپ ماڭدى.

ئىسلام شەخسنىڭ جەمئىيەتتىكى ۋە جەمئىيەتنىڭ شەخس ئالدىدىكى توغرا ئورنىنى كۆرسىتىپ بەردىمۇ؟... بۇ ئىنسانىيەت – ئىسلامنىڭ سىرتىدا – ھەمىشە ئوڭچىللىقتىن سولچىللىققا ئۆزگىرىپ، بەزىدە شەخسنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن جەمئىيەتنى ۋەيران قىلسا يەنە بەزىدە جەمئىيەتنىڭ پايدىسى ئۈچۈن شەخسنى جازالاپ يۈرۈۋاتىدۇ.

ئىسلام جىنسىي تۇرمۇشنى توغرا يوسۇندا قېلىپلاشتۇردىمۇ؟... ئىنسانىيەت – ئىسلامنىڭ سىرتىدا – ھەمىشە جىنسىي تۇرمۇشنى تىنچلانمايدىغان ۋە ئارام تاپمايدىغان تىنىمسىز شاللاق ھايۋانىي تۇرمۇشقا ئايلاندۇرۇۋەتتى... ھەمدە ئىنساننىڭ كۈچىنى مۇشۇ ئىش بىلەنلا ئۆلتۈرۈپ تاشلىدى.

ئىسلام شەخس ياكى، سىنىپ ۋە ياكى، خەلق ھاكىمىيىتىنىڭ ئىدىيۋى خاھىشىغا ۋە زوراۋانلىقىغا تايىنىپ ھۆكۈمرانلىق قىلىشنى چەكلەيدۇ... ۋەھالەنكى –ئىسلامنىڭ سىرتىدا – ئىنسانىيەتكە شەيتانلار ساختا دېموكراتىيە ياكى دىكتاتورنىڭ سايىسىدا ئۆزىنىڭ ئىدىيە خاھىشلىرى بويىچە ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتىدۇ.

ئاشۇ يىللار جەرياندا قانداق يېڭىلىقلار بولدى؟

تەسەۋۋۇرنىڭ توغرا بولۇشىدىن باشقا ھېچقانداق ئىش بولمىدى. چۈنكى، ئۇنىڭدىن ھەرىكەت ۋە ھاياتنىڭ توغرا بولۇشى مەيدانغا كېلىدۇ.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ مەكتىپىدە تەربىيەلەنگەن مۇسۇلمان ئۇممىتى ئۆز رېئاللىقىنى ئىسلامنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە قۇرۇپ چىقتى.

ئۇلار كىشىلەرنىڭ ھەرىكىتىدە ئاجايىپ بىر توغرا بۇرۇلۇش ھاسىل قىلدى. توغرا، ئۇلار ئىنسان بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلاردا ھامان ئىنسان تەبىئىتىنىڭ ئاجىزلىقلىرى بار. بىراق، ئۇلار ئىنسان ئىقتىدارىنىڭ ئەڭ يۇقىرى چېكىدە توغرا يۈكسىلىش تەرەپكە قاراپ ماڭدى. ئۇلار – ھەقىقىي ئىسلام سايىسىدا نۇرغۇن ئىشلارنى ئەمەلگە ئاشۇردى. مۇسۇلمان ئۇممىتى ئىنسانلار ئوتتۇرىسىدا ئاجايىپ بىر مۇناسىۋەتنى بەرپا قىلدى...

توغرا، ئۇلاردا ئىنسان تەبىئىتىنىڭ ئاجىزلىقلىرى بار. ھەر قانداق ئىنسان ئۆزىگە ياخشىلىقنىڭ بولۇشىنى خالايدۇ. «ئىنسان پۇل-مالغا تولىمۇ ھېرىستۇر» لېكىن، بۇ ئادەملەر تەڭدىشى يوق دەرىجىدە روھى دۇنياسىنى ساپلاشتۇرۇپ، بىر-بىرىگە ساداقەت كۆرسەتتى.

" وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ " (112)

«ئىنسان پۇل ـ مالغا ئىنتايىن ھېرىستۇر»

: " يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ " . . (113)

---

(112) سورة العاديات [8] .

(113) سورة الحشر [9] .

«ئۇلاردىن (يەنى مۇھاجىرلاردىن) مەدىنىدە يەرلىك بولغان، ئىمانى كۈچلۈك بولغانلار (يەنى ئەنسارلار) يېنىغا ھىجرەت قىلىپ كەلگەنلەرنى (يەنى مۇھاجىرلارنى) دوست تۇتىدۇ، ئۇلارغا بېرىلگەن نەرسىلەر ئۈچۈن ئىچى تارلىق قىلمايدۇ، ئۇلار موھتاج تۇرۇقلۇق (مۇھاجىرلارنىڭ مەنپەئىتىنى) ئۆزلىرىنىڭ (مەنپەئەتى) دىن ئەلا بىلىدۇ، ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلانغانلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر»

ئۇلار بارلىق ئىنسانلارغا قارىتا «ئىنساني» تۇيغۇنى قوزۇپ چىقتى.

" إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ " (114)

«مۆمىنلەر ھەقىقەتەن (دىندا) قېرىنداشلاردۇر»

" وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ " (115) .

«مۆمىن ئەرلەر، مۆمىن ئاياللار بىر ـ بىرى بىلەن دوستتۇر، »

" وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى " (116)

«ئى مۆمىنلەر! ئاللاھنىڭ (ھەقلىرىنى) ئادا قىلىشقا تىرىشىڭلار، ئادىللىق بىلەن گۇۋاھلىق بېرىڭلار، بىرەر قەۋمگە بولغان ئۆچمەنلىكىڭلار (ئۇلارغا) ئادىل بولماسلىقىڭلارغا سەۋەب بولمىسۇن، (دۈشمىنىڭلارغا) ئادىل بولۇڭلار، بۇ (يەنى ئۇلارغا ئۆچمەن تۇرۇپ ئادىل بولۇشۇڭلار) تەقۋادارلىققا ئەڭ يېقىندۇر، ئاللاھتىن قورقۇڭلار، ئاللاھ ھەقىقەتەن قىلمىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر»

---

(114) سورة الحجرات [10] .

(115) سورة التوبة [71] .

(116) سورة المائدة [8] .

. " لا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ " [117] .

«(كۇففارلاردىن) سىلەر بىلەن ئۇرۇش قىلمىغان ۋە سىلەرنى يۇرتۇڭلاردىن ھەيدەپ چىقارمىغانلارغا كەلسەك، ئاللاھ ئۇلارغا ياخشىلىق قىلىشىڭلاردىن، ئۇلارغا ئادىل بولۇشۇڭلاردىن سىلەرنى توسمايدۇ، شۈبھىسىزكى، ئاللاھ ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ»

(وَلا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا .. " [118] .

«بىرەر قەۋم (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ سىلەرنى مەسجىدى ھەرەم (زىيارىتى) دىن توسقانلىقتىن ئىبارەت دۈشمەنلىكى ھەرگىزمۇ سىلەرنىڭ ئۇلارغا چېقىلىشىڭلارغا سەۋەبچى بولمىسۇن، ياخشى ئىشقا ۋە تەقۋادارلىققا ياردەملىشىڭلار، گۇناھقا ۋە زۇلۇمغا ياردەملەشمەڭلار، ئاللاھ (نىڭ ئازابى) دىن قورقۇڭلار، ئاللاھنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن قاتتىق»

ئۇلار شەخس ۋە كوللېكتىپ تەڭپۇڭ بولغان بىر جەمئىيەتنى قۇرۇپ چىقتى. بۇ جەمئىيەتتە شەخسنىڭ زوراۋانلىقىدىن ئازاد قىلىنغان گەۋدىلىك مەۋجۇدىيىتى ۋە ئورنىنى ھېس قىلغىلى بولىدىغان ئىجابىيلىقى بولۇپ ، ھۆكۈمرانلارنى ۋە جەمئىيەتنى كۆزىتىشكە ، ياخشىلىققا بۇيرۇپ يامانلىقتىن توسۇشقا مەسئۇل بولىدۇ . جەمئىيەتنىڭ شەخسلەرگە يولىيورۇق بېرىشتە، ئۇلارنىڭ روھى ۋە ئىدىيەسىنى ھەقىقەت ئاساسىدا قۇرۇپ چىقىشتا، ۋە اللەنىڭ چەك-چېگراسىنى قوغداشتا بەلگىلىك مەسئۇلىيەت ۋە مەجبۇرىيىتى بولىدۇ .

---

(117) سورة الممتحنة [8] .

(118) سورة المائدة [2] .

ئۇلار پايدا-زىيان تەڭپۇڭ بولغان، بايلار بىلەن كەمبەغەللەر ئوتتۇرسىدىكى ئۆز-ئارا كاپالەت مەۋجۇت بولغان بىر ئىقتىسادى تۈزۈلمىنى قۇرۇپ چىقتى.

ئىسلام ئۇممىتى بىر گەۋدە بولۇپ ، ئۇلار بىر-بىرىگە مەسئۇل. ھەممىسى ياخشىلىقتا ئورتاق. ئاز ساندىكى كىشىلەر ئىقتىسادنى مونوپول قىلىۋالمايدۇ.

" كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ " (119)

«ئاللاھ پەيغەمبىرىگە غەنىيمەت قىلىپ بەرگەن ئەلى قۇرا (يەنى قۇرەيزە، نەزىر، پەدەك ۋە خەيبەر كۇففارلىرى) نىڭ ماللىرىنى، ئىچىڭلاردىكى بايلار ئارىسىدا قولدىن قولغا ئۆتۈپ يۈرمەسلىكى ئۈچۈن، ئاللاھقا، پەيغەمبەرگە، پەيغەمبەرنىڭ خىش ـ ئەقرىبالىرىغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبنى سەبىللەرگە خاس قىلدى، پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار، ئاللاھتىن قورقۇڭلار، ھەقىقەتەن ئاللاھنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر»

جەمئىيەتتە ھېچكىم مەھرۇم قالمايدۇ. دۆلەت خەزىنىسى جەمئىيەتكە مەسئۇل بولىدۇ .

مۇسۇلمان ئۇممىتى ھەرقانداق ئىشتا يەرشارى تارىخىدىكى تەڭداشسىز «ئەخلاق» قارىشىنى قۇرۇپ چىقتى.

مۇسۇلمان ئۇممىتىنىڭ ئىچكىرى قىسمىدىكى ھاكىملار بىلەن مەھكۇملار ئوتتۇرسىدىكى ۋەدىگە ۋاپا قىلىش ۋە توختامغا ئەمەل قىلىشتا سىياسەت ئەخلاقىقا تايىنىدۇ.

---

(119) سورة الحشر [7] .

جەمئىيەت مۇناسىۋىتى ئەخلاقنى تايىنىدۇ. شەخسىي ۋە كوللېكتىپ ئىقتىسادىي مۇئامىلىدە ئەخلاقنى تايىنىدۇ. جىنسىي تۇرمۇش تارىخ كۆرۈپ باقمىغان دەرىجىدىكى پاكلىق بىلەن ئەخلاقنى تايىنىدۇ.

مۇسۇلمان ئۈممىتى ئىنتايىن مۇستەھكەم بىر بىنا قۇرۇپ چىقتى... ئىچكى- تاشقى دۈشمەنلەر ھەر تۈرلۈك يىقىتىش ۋاستىلىرىنى ئىشقا سالغان بولسىمۇ، بىراق، بىنانىڭ مىڭ نەچچە يۈز يىلدىن بېرى يىقىلمىغانلىقى ئۇنىڭ نەقەدەر مۇستەھكەملىكىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپتۇ.

ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ رېئاللىقى- ئەرەب يېرىم ئارىلىنىڭ ئىچكى — بۇ دىندىكى بىردىنبىر ھەيران قالارلىق ئىش بولمىغان... مۇسۇلمان ئۈممىتى يەر شارىغا كەڭرى تارقىلىپ، ئۆزلىرى جايلاشقان ھەرقانداق جايدا اللەنىڭ دىنى بىلەن خۇشخەۋەر بېرىپ، ئۇنىڭ ئادالەت قانۇنلىرىنى تۇرغۇزدى... يېرىم ئەسىر ئىچىدىلا بۇ دىن بىر ئوكياندىن يەنە بىر ئوكيانغا كېڭەيدى. تارىختىكى ھەرقانداق ھەرىكەتكە سېلىشتۇرغاندا ئۇنىڭ تارقىلىش سۈرئىتىنىڭ تېزلىكى تا بۈگۈنگىچە تەتقىقاتچىلارنى ھاڭ-تاڭ قالدۇردى. زېمىن، مىللەت ۋە خەلقلەردىن ھالقىپ كەتكەن بۇ كەڭ دائىرىلىك تارقىلىشدىن بىر ئۈممەت مەيدانغا كەلدى.

تارىختا رىم ئىمپىراتۇرلىقى، پارس ئىمپىراتۇرلىقى، ھىندىستان ئىمپىراتۇرلىقى، جۇڭگو ئىمپىراتۇرلىقى... ھەتتا يېقىنقى زاماندىكى ئەنگلىيە ۋە رۇسىيە ئىمپىراتۇرلىقى... قاتارلىق تالاي «ئىمپىراتۇرلار» بولغان. بىراق، ئىسلامدىكى مەسىلە ھەرگىزمۇ «ئىمپېراتورلۇق» مەسىلىسى ئەمەس! مۇشۇ ئىمپېرىيەلەرنىڭ ھەممىسى دۇنياغا كېلىپ، ئۇزۇن ئۆتمەيلا زاۋاللىققا يۈز تۇتتى... ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ كۆرسەتكەن پۈتكۈل تىرىشچانلىقلىرىغا قارىماي، مىللەت ۋە خەلقلەرنى بىر مىللەت قىلىپ ئۇيۇشتۇرۇشتىن ئاجىز كەلدى. ئەمما ئىسلام دۇنياسى ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن بىر ئۈممەتكە ئايلاندى!

سەۋەب تولىمۇ ئاددىي.

بۇ ئىمپېراتورلار خەلقنى ئۆزىگە بويسۇندۇرماقچى بولدۇ ... شۇ سەۋەبتىن خەلقلەر بۇ ئىشتا ئۆزىنىڭ مەغلۇپلار ئىكەنلىكىنى، بىرلەشكەن دۆلەتلەرنىڭ ياكى ئاز سانلىق خەلقلەر ئۈستىدىكى ھۆكۈمران دۆلەتلەرنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن ئۆزلىرىنىڭ خۇسۇسىي ئالاھىدىلىكىنى يوقۇتۇپ قويىدىغانلىقىنى ھېس قىلدۇ.

مۇسۇلمان ئۈممىتى ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا ئاللاھقا بويسۇندى. شۇ سەۋەبتىن غالىب ياكى، مەغلۇپلارنىڭ مەۋجۇت ئەمەسلىكىنى ھېس قىلدى. ئۆزىنىڭ خۇسۇسىي ئالاھىدىلىكلىرىنىمۇ – خالىغانچە – ساقلاپ قالدى. ئۇزۇندىن بۇيان ئىسلامنى ئالقىشلاپ كەلدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىرلا تۇيغۇدا يەنى ئۆزىنىڭ ئاللاھقا بولغان ئەقىدىسىدە ئۆز-ئارا چەمبەرچاس باغلىنىپ كەتتى.

شۇ سەۋەبتىن ھەر بىر يول ۋە ھەر بىر چاقىرىق بىلەن مۇشۇ ئۈممەتنى پارچىلاش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلغان ۋە ئېلىپ بېرىلىۋاتقان بارلىق زوراۋانلىق ھەرىكەتلەرنىڭ كۆپلىكىگە قارىماي. بىر ئۈممەتلىك تۇيغۇسى ھېلىھەم ئۇلارنى بىر-بىرىگە چەمبەرچاس باغلاپ تۇرىدۇ.

يۇكسەك ئىسلامى «مەدەنىيەت» بىناسى قەد كۆتۈردى.

ئەرەبلەردە ئۇلارنىڭ كۆچمەن ھاياتىدا جۇغراپىيە، ئىقتىسادىي ۋە ئىلمى شارائىتىدا كۆپلىگەن مەدەنىيەت ئامىللىرى بولمىغان... شۇنداقلا ئۇلاردا مەدەنىيەت قۇرۇپ چىقىشنىڭ كەڭرى پۇرسىتىمۇ بولمىغان...

گەرچە ئەرەب يېرىم ئارىلىدا ئەرەبلەرنىڭ رىم ۋە پارسلار بىلەن ئارىلىشىش نەتىجىسىدە مەيدانغا كەلگەن ئىلگىرىكى مەدەنىيەتلەر بولسىمۇ، بىراق، تارىخ كۆرگەن رېئاللىق شۇكى، مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆز مەدەنىيىتىنى قۇرۇپ چىقىشقا يۇرۇش قىلىشنى ھەرگىزمۇ ئەرەب يېرىم ئارىلىدىكى ئەرەبلەرنىڭ ئۆتمۇشىگە تۇپتىن سېلىشتۇرغىلى بولمايتتى. شۇنداقلا ئۇلارنىڭ تىرىشچانلىقىنى ئاشۇ

چاغدىكى قايسى بىر مىللەتنىڭ تىرىشچانلىقىغا قەتئىي ئوخشاتقىلى بولمايتتى.

توغرا، مۇسۇلمانلار رىم ۋە پارسلاردىن كۆپلىگەن مەمۇرىي تەشكىلاتلارنى قوبۇل قىلدى.

گەرچە مىڭ نەچچە يۈز يىلغا سوزۇلغان تارىخ ئېقىنىدا يات چىرىندىلەر ئۇنىڭغا ئارىلىشىپ كەتكەن بولسىمۇ، بىراق، بۇ مەمۇرىي تەشكىلاتلار خىزمەت قىلىۋاتقان تۈپ نىزام يەنىلا ئىسلام ئىدى. ئاخىردا ئۇلار قۇرۇپ چىققان بۇ مەدەنىيەت ... غەربلىكلەر كۆرۈۋاتقاندەك پۈتكۈل يېڭى زامان ياۋروپا مەدەنىيىتىنىڭ مەنبەسى بولۇپ قالدى.

بىر پولس «ئىنسانىيەتنىڭ قۇرۇلىشى» (**Making of Humanity**) ناملىق كىتابىدا مۇنداق يازىدۇ : «ياۋروپا گۈللىنىش تەرەپلىرىدىن ھېچبىر تەرەپنى ئۇلاردىن تاپقىلى بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئەسلى كېلىپ چىقىشىنى كەسكىن سۈرەتتە ئىسلام مەدەنىيەت تەسىرلىرىگە قايتۇرۇش كېرەك!»

ئاشۇ ئىلمى ھەرىكەت – ئەينى ۋاقىتتا – تارىختىكى ئەڭ چوڭ ئىلمى ھەرىكەت بولدى. ئەرەبلەر ئىلمىگە ئالاھىدە ئەھمىيەت بەرمىگەن ئىدى...چۈنكى، ئۇلار ھەمىشە دېگۈدەك سۆز سەنئىتىنى (شېئىرىيەت) بىلەن شۇغۇللىناتتى. ھەمدە بارلىق تىرىشچانلىقلىرىنى شۇنىڭغا قاراتقان ئىدى.

ئۇلارنىڭ ئۆگىنىش ۋە ئىلمى ھەرىكەتلەرنى مەيدانغا كەلتۈرۈشكە تۈرتكە بولغىنى دەل ئىسلام ئىدى. شۇنىڭدەك مۇسۇلمانلار بارلىق دۇنياۋى بىلىملەرنى قوشنا مىللەتلەردىن قوبۇل قىلدى. ئاسترونومىيە، ماتېماتىكا ، تېبابەت ، تەبىئەت ۋە خىمىيە بىلىملىرىنى قەدىمكى گىرېكلاردىن، رىملىقلاردىن، مىسىرلىقلاردىن ۋە ھىندىستانلىقلاردىن قوبۇل قىلدى.

بىراق، ئۇلار مەيلى ھەجىم جەھەتتە بولسۇن ياكى، خىلمۇ-خىللىقتا بولسۇن قوبۇل قىلىپلا بىر ئىزدا توختاپ قالمىدى.

بەلكى، ئۇلار مۇسۇلمانلار — ئىسلام يولىيورۇقلىرىنىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن ھازىرقى زامان ياۋروپا گۈللىنىشى شەرتسىز ئۈنىڭغا ئاساسلانغان تەجرىبە ئېقىمىنى قۇرۇپ چىقىپ، ئىلمىنىڭ يۈزلىنىشىنى ئۆزگەرتتى.

بىر فولىس بايامقى كىتابىدا يەنە مۇنداق دەيدۇ: «ھەقىقەتەن ھازىرقى دۇنياغا نىسبەتەن ئىلىم ئەرەب مەدەنىيىتى (ئىسلام مەدەنىيىتى دېمەكچى) ئىجاد قىلغان ئەڭ مۇھىم ئامىل... گەرچە بۇ جايدا ياۋروپا گۈللىنىش تەرەپلىرىدىن ھېچبىرىنى تىلغا ئالغىلى بولمىسىمۇ، بىراق، ئۇنىڭ ئەسلى يىلتىزىنى كەسكىن سۈرەتتە ئىسلام مەدەنىيىتىنىڭ تەسىرلىرىگە قايتۇرۇش مۇمكىن. چۈنكى، بۇ تەسىرلەر ھازىرقى دۇنياغا پەۋقۇلئاددە كۈچ بېغىشلاۋاتقان ئاشۇ ئېنېرگىيەنىڭ مەيدانغا كېلىشىگە ۋە ياۋروپا گۈللىنىشىنىڭ كۈچلۈك مەنبەسىدە — يەنى تەبىئىي پەن بىلىملىرى ۋە ئىلمى تەتقىقات روھىدا — ئەڭ ئېنىق ۋە ئەڭ مۇھىم ئامىل ھېسابلىنىدۇ»

«ئەرەب مۇسۇلمانلىرىنىڭ بىزگە تەقدىم قىلغان بىلىملىرى قانداقتۇر يېڭى نەزەرىيەنىڭ مۇدھىش كەشپىياتلىرى بولماستىن، بەلكى، ئىسلام مەدەنىيىتىنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكلىرىدىن ئىبارەت. قەدىمكى دۇنيادا ئىلمىنىڭ مەۋجۇدىيىتى يوق ئىدى. گرېكلارنىڭ ئاسترونومىيە ۋە ماتېماتىكىلىرى يات ئەللەرنىڭ بىلىملىرى بولۇپ ئۇلار ئۇنى سىرتقى دۇنيادىن «ئىمپورت» قىلغان ۋە باشقىلاردىن قوبۇل قىلغان ئىدى. ئۇلار بىر كۈنمۇ ئۆز قەلىمى بىلەن بىر نەرسە يازمىدى. بەلكى، ئاشۇلارنىڭ ھەممىسىنى گرېك مەدەنىيىتىگە ئارلاشتۇرۇۋەتتى»

«گرېكلار تۈرلۈك ئېقىملارنى پەيدا قىلدى. پىرىنسىپلارنى قارىغۇلارچە تەقلىد قىلىپ، نەزەرىيەلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. لېكىن. جاپا-مۇشەققەتلىك تەتقىقات ئۇسۇللىرى، ئىجابىي مەلۇماتلارنى مەركەزلىك توپلاش، ئىلمىنىڭ كونكرېت پىروگراممىلىرىنى رەتلەش؛ ئىزچىل، ئىنچىكە مۇلاھىزە قىلىش،

تەجرىبە تەتقىقات... قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى گىرېك تەبىئەتگە تامامەن يات نەرسىلەر ئىدى.»

«ئەمما، بىز «ئىلىم» دەپ ئاتاۋاتقان نەرسىلەر تەجرىبە قىلىش، مۇلاھىزە قىلىش ۋە سېلىشتۇرۇش يوللىرى ئارقىلىق ئىزدىنىش روھىنىڭ يېڭى نەتىجىسى، سىتاستىكا قىلىش ۋە ماتېماتىكىنى گىرېكلار تونۇمىغان دەرىجىدە تەرەققىي قىلدۇرۇش يوللىرىنىڭ زامانىۋى خۇلاسىسى سۈپىتىدە ياۋروپادا ئوتتۇرىغا چىقتى. بۇ خىل روھ ۋە ئاشۇ خىل ئىلمى پىروگراممىلارنى ئەرەب مۇسۇلمانلىرى ياۋروپاغا ئېلىپ كىردى»[120]

ئامېرىكىلىق دىيىربىر ئۆزىنىڭ «ئىلىم بىلەن دىن ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت» ناملىق كىتابىدا مۇنداق يازىدۇ: «مۇسۇلمان ئالىملار «ئەقلى نەزەرىيە ئۇسۇللىرى ئىلگىرىلەشكە ئېلىپ بارالمايدۇ. ھەقىقىي كۆڭۈلدىكى ئارزۇ ھادىسىلەرنىڭ كۆرۈنۈشلىرى بىلەن مۇستەھكەم باغلىنىشى كېرەك!» دېگەننى بىلىپ يەتتى. شۇ سەۋەبتىن ئۇلارنىڭ تەتقىقات شوئارى تەجرىبە ئۇسۇلى بولدى» ئېنىقكى بۇ مۇسۇلمانلارنى اللەنىڭ مەخلۇقلىرى ئۇستىدە ئويلىنىش ۋە اللەنىڭ كائىناتتىكى مۆجىزىلىرى ئۇستىدە ئىزدىنىشكە يۈزلەندۈرۈش ھەمدە ئۇلارنى خىيالى نەزەرىيەلەر ئىچىدە ئەمەس بەلكى، رېئال ئەمەلىيەتتە ياشاشقا ئىلھاملاندۇرۇش ئۈچۈن ئۇلارغا بېرىلگەن اللەنىڭ كۆرسەتمىلىرىنىڭ ئەمەلى تەجرىبىسى. [121]

---

[120] المصدر السابق ص 149 ـ 150 .

[121] عن كتاب " الإسلام دين علم خالد " لفريد وجدي .

مۇسۇلمان ئۈممىتىنىڭ اللەغا بولغان تەسەۋۋۇرى، اللەغا بولغان ئېتىقادى تۈزلەنگەن چاغدا ئۇلارنىڭ يەر شارىدىكى يۈرۈشلىرى ئاجايىپ گۈللەنگەن ئىدى. بۇ خىل گۈللىنىش سۈپەت ۋە تۈر جەھەتتە تارىختا تەڭداشسىزدۇر.

مۇسۇلمان ئۈممىتى اللەنىڭ پرىنسىپىدىن كۆپ دەرىجىدە ئېغىپ كەتتى. جاھىلىيەتنىڭ نادانلىقلىرى ئاستا-ئاستا مۇسۇلمان ئۈممىتىگە يېپىشتى. نەتىجىدە ئېتىقاد قانۇندىن ئايرىلىپ قالدى.

«دىن» رېئاللىقتىن ئۈزۈلگەن قەلبتىكى يوشۇرۇن ئەقىدىگە ئايلاندى. رېئاللىقتا اللەنىڭ دىنىدىن باشقا دىنلار ھۆكۈمرانلىق قىلدى. ئىسلام ئۈممىتىنىڭ رېئاللىقىدا اللەنىڭ پرىنسىپى قايتا ھۆكۈمران بولالمىدى. شۇ سەۋەبتىن بۇ ئۈممەت گەرچە ھېلىھەم مۇسۇلمان دەپ ئاتىلىپ، ناماز ئوقۇپ، روزا تۇتۇۋاتقان بولسىمۇ، بىراق، قايتىدىن ھەقىقىي «مۇسۇلمان ئۈممىتى» بولالمىدى.

ئۇزاق ئۆتمەي ئۇلار ئۆزىنىڭ مەدەنىيىتى ۋە تەڭداشسىز ئىلمى سېزىمنى يوقۇتۇپ قويدى... ئىچكى دۇنياسىغا قامىلىپ، ئاجىزلىق ۋە خارلىققا تەسلىم بولدى... بۇنىڭ بىلەن كونسېرى ئىسلامدىن يىراقلاپ كەتتى.

ئەخلاق جەھەتتە چۈشكۈنلەشتى... راستچىل، ئىخلاسمەن بولالمىدى. مۇئامىلىدە توغرا بۇرۇلۇش ھاسىل قىلالمىدى. ئۆز-ئارا ئىنسانىي مۇناسىۋەت ئورنىتالمىدى. ئاخىردا ھالاكەتلىك جىنسىيەت دولقۇنلىرىغا غەرق بولۇپ ، يەھۇدىيلارنىڭ «قىلتىقىغا» چۈشتى.

نەتىجىدە ئىسلامدىن بىر پۈتۈن چىقىپ كەتتى!...

ئىسلام ئاشۇ بىر ئۇچۇم ئادەملەردىن پۈتۈنلەي يىراق! ئىسلام مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان مەڭگۈلۈك ئىلاھى پرىنسىپ، ئۇ ئىنسانلارنىڭ ئېغىپ كېتىشلىرى بىلەن ئېغىپ كەتمەيدۇ.

قانداق بولۇشتىن قەتئىينەزەر ئىسلام ئىنسانىيەتنى «قۇتقۇزىدۇ» ئىسلام ئىنسانلارنى قاراڭغۇ زۇلمەتتىن نۇرغا چىقىرىدىغان، شەيتاندىن قۇتقۇزۇپ اللەغا تاپشۇرىدىغان پىرىنسىپ، ئۇ ئىنسانلارنى ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنى ۋەيران قىلىدىغان ھازىرقى قورقۇنۇچلۇق زوراۋان جاھىلىيەتتىن چوقۇم قۇتقۇزىدۇ.

بىز كۆرگەن بارلىق جاھىلىيەت ئازغۇنلۇقلىرىنى پەقەت ئىسلاملا تۈزىتىدۇ.

تەسەۋۋۇر بىز كۆرگەن پىرىنسىپ بويىچە تۈزەلگەن چاغدا ... ھەرىكەت تۈزلىنىدۇ. ئازغۇن ئىنسانىيەت اللەغا قايتقان چاغدىلا، ئۇلارنىڭ ھاياتىي سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت، ئەخلاق، جىنسىي تۇرمۇش ۋە سەنئەت قاتارلىق پۈتكۈل ساھەلەردە توغرا بولىدۇ .

جاھىلىيەت ئىنسانىيەت بىلەن اللەنىڭ پىرىنسىپى ئوتتۇرىسىدا قېلىن بىر توسۇقنى پەيدا قىلدى.

ئۇ بولسىمۇ تەرەققىيات!

ئۇلار: تەرەققىيات دىندىن يىراقلاشقان ھالدا ئىنسانىيەت بىلەن ماس قەدەمدە مېڭىشى كېرەك!

1400يىلدىن بېرى ئىنسانىيەتنى ئىسلاھ قىلغان نەرسىلەر ئەمدى بۈگۈن ئۇلارنى ئىسلاھ قىلالمايدىغان بولۇپ قالدى... چۈنكى، ئۇلار «تەرەققىي قىلدى» دېدى.

تەرەققىيات تەسەۋۋۇر ۋە ھەرىكەتتىكى قورقۇنۇچلۇق بۇزۇقچىلىق (بىز ئۇلارنى كىتابىمىزنىڭ ئالدىنقى بۆلۈملىرىدە سۆزلەپ بولدۇق) ئۇ ئىنسانلار ۋە ئىنسانلار روھىيىتىنىڭ تەرەپلىرىدىن ھېچبىر تەرەپنى ئازدۇرماي قويمىدى.

تەرەققىيات...ئۇ ئىنسانىيەتنى ۋەيران قىلىشقا يېتەكچىلىك قىلدى.

«ئۇلار ئۆزلىرىنى بىز توغرا يولدا دەپ ئويلايدۇ».

ئەمما اللەنىڭ پىرىنسىپى يەر شارىغا چۈشكەندىن باشلاپ جاھىلىيەت ۋە ھالاكەتتىن قۇتقۇزغۇچى بولۇپ كەلدى.

ئىنسانلار اللەنىڭ پىرىنسىپى بويىچە مېڭىپ، ئۇنىڭ كۆرسەتمىلىرىگە ئەگەشكەن چاغدا... اللەغا چىن قەلبىدىن ئىشىنىپ، زېمىن شەيتانلىرىدىن ھېچبىرىنى ئۇنىڭغا شېرىك قىلماستىن اللەغا ھەقىقىي ئىبادەت قىلغان چاغدا... ئۇلار اللەنىڭ شەرىئىتىنى تاشلاپ، قانۇن چىقىرىش ھوقۇقلىرىنى ئۆزلىرى ئىگىلەپ اللەغا پوچىلىق قىلمايدۇ. يالغۇز بىر اللەنىڭ ھاكىمىيىتىنى ئۆزلىرى بۆلاڭ-تالاڭ قىلمايدۇ. ئەنە شۇ چاغدا ئۇلارغا چۈشكەن ئازغۇنلۇق، زۇلۇم، بەختسىزلىك ۋە ئازاب-ئوقۇبەتلەر ئۇلاردىن يوقىلىدۇ. بۇ ئازاب-ئوقۇبەتلەر ئۇلارغا ئۇلار اللەنىڭ ھاكىمىيىتىگە تاجاۋۇز قىلىپ، بىر-بىرىنى ئىلاھ قىلىپ تىكلەپ بىرلىرى قانۇن تۈزسە، يەنە بىرلىرى ئىتائەت قىلىپ، ئەقىدە ۋە ئىبادەتتە ئوخشاش ئېغىپ كەتكەن چاغدا چۈشكەن ئىدى.

ئۇ بۈگۈنمۇ 1400 يىل ئىلگىرىكىدەكلا – ھەق بىلەن ناھەق ئوتتۇرىسىنى ئېنىق ئايرىپ، ئىنسانىيەتكە توغرا يولنى ئېنىق كۆرسىتىپ، ئازغۇنلۇق ۋە زوراۋانلىقنى يوقۇتۇپ كەلمەكتە...

ئىسلام ھەمىشە تۈنجى نازىل بولغان كۈندىكىگە ئوخشاش – ئىنسانىيەتنىڭ ئازغۇنلۇقلىرىنى تۈزىتىپ، ئۇلارنى توغرا يولغا يېتەكلىمەكتە . ئىنسانلار ئىسلامغا ئىشەنگەن چاغدا... ئۇلارنىڭ ھاياتى تەرەققىي قىلىشىدۇ ۋە تۈزىلىدۇ.

سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت، ئەخلاق، جىنسىي تۇرمۇش ۋە سەنئەت قاتارلىق پۈتكۈل ساھەلەردىكى ئىسلام چۈشەنچىلىرىنى تەپسىلىي ئوتتۇرىغا قويۇش ئۈچۈن بۇ خىل ئىزدىنىش ھەقىقەتەن يېتەرلىك بولمىسىمۇ، بىراق، ئۇ مەسىلىنىڭ ھالقىلىق ۋە ئاچقۇچلۇق تەرەپلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ بۇ خىل چۈشەنچىلەرنى ئىخچام بايان قىلىش ئۈچۈن كۇپايە.

بىز بۇنىڭدىن ئىلگىرى جاھىلىيەتنىڭ مۇشۇ تەرەپلىرىدىكى ئازغۇنلۇقلىرىنى «ئاچقۇچلۇق» تەرەپلەردىن ئېنىق بايان قىلدۇق. بىز جاھىلىيەت تەپسىلاتلىرىنى پەقەت ئازغۇنلۇق ئۇۋىسىغا ۋە بۇزۇقچىلىق ھويلىسىغا باشلاپ بارىدىغان يول بويىچە ئوتتۇرىغا قويدۇق... شۇنىڭدەك بىز پۈتكۈل ئىشلاردىكى اللەنىڭ پىرىنسىپىنى ئوتتۇرىغا قويغان ۋاقتىمىزدا بۇ خىل تەپسىلاتلارنى پەقەت ئەگرىلىكنى تۈزلەش ئۈچۈن يولنى بىزگە يورۇتۇپ بېرىدىغان دائىرىدىلا سۆزلەپ ئۆتتىمىز.

ئەمما، سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت، ئەخلاق ۋە سەنئەت قاتارلىقلاردىكى ئىسلامى چۈشەنچىلەرنىڭ تەپسىلي تەتقىقاتى باشقا كىتابلاردا مۇستەقىل بايان قىلىنىدۇ.

مۇتەخەسسىسلەر تەرىپىدىن مەخسۇس مۇشۇ مەسىلىلەر تەتقىق قىلىنغان كىتابلار بولۇپ ، بۇلارنىڭ بەزىسىنى ئەمەلىيەتتە تاپقىلى بولىدۇ . بەزىلىرى داۋاملىق مەيدانغا كېلىۋاتىدۇ.

ئۇستاز مەۋدۇدىنىڭ «ئىسلامنىڭ سىياسىي نەزەرىيەسى »، ئابدۇقادىر ئەۋدىنىنىڭ «ئىسلام ۋە سىياسىي ۋەزىيەتلىرىمىز»، «ئىسلامدىكى ئىقتىساد ۋە ھۆكۈمرانلىق سىياستى» ناملىق كىتابلىرى بولۇپ ، ئۇنىڭدىن باشقا مەۋدۇدى ۋە سەيد قۇتۇپنىڭ ئىسلام ئىقتىسادىنىڭ پىرىنسىپلىرىنى بايان قىلىدىغان باشقا كىتابلىرىمۇ بار.[122] مېنىڭ «تەرەققىيات ۋە مۇستەھكەملىك» «ئىنسان روھىيتى ھەققىدە تەتقىقات» «ئىسلام تەربىيەسىنىڭ پىرىنسىپلىرى» ناملىق كىتابلىرىم ئىجتىمائىي، روھىي، تەربىيەۋى ۋە سەنئەت تېمىلىرىنى ئىسلام نۇقتىنەزىرى بىلەن يورۇتۇپ بېرىدۇ.

---

[122] مەۋدۇدىنىڭ مۇشۇ تېمىدا مەخسۇس ئۈچ كىتابى بار « ئىسلام ئىقتىسادىنىڭ ئاساسلىرى» ، « جازانە ۋە ئىسلامدىكى زېمىن مۈلۈكچىلىكى» سەيد قۇتۇپنىڭ « ئىسلامدىكى ئىجتىمائىي ئادالەت» ناملىق كىتاۋى .

لېكىن، بۇ يەردە بىز تەپسىلاتلارنى پەقەت كۆز ئالدىمىزدىكى يولنى يورۇتۇپ بېرىدىغان دائىرىدىلا تەتقىق قىلىمىز.

جاھىلىيەتنىڭ سىياسەتتىكى ھالاكىتى شۇكى، ئۇ اللهنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلمايدۇ.

مۇشۇ ئىشلاردىكى اللهنىڭ قانۇنىنى كونكرېت بايان قىلىشنى ۋاقتىنچە نەزەردىن ساقىت قىلغاندىمۇ، ئالدى بىلەن شۇنى بايان قىلىشقا توغرا كېلىدۇكى، اللهنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلماسلىق ئۇ ئېغىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. چۈنكى، ئىنسانلار ئويدۇرۇپ چىققان «مۇقەررەرلىك» بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىش دېمەك ، مەلۇم ئادەملەر (گۇرۇھلار)نىڭ يەنە مەلۇم ئادەملەر ئۈستىدىن ھۆكۈمرانلىق قىلىشى بولۇپ ، مەلۇم گۇرۇھلار ئۆزىنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن باشقا كىشىلەرنىڭ مەنپەئەتىنى قۇربان قىلىۋېتىدۇ.

بىز ئۇلارنى ئۆزىمىزنىڭ خۇسۇسىي نۇقتىنەزىرى سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا قويمايۋاتىمىز. بەلكى، ئۇ جاھىلىيەتچىلەرنىڭ بىر-بىرىگە بەرگەن گۇۋاھلىقى ۋە باھاسىدۇر.

شۈبھىسىزكى، ئۇلارنىڭ نەزىرىدە، سىياسەت، ئىجتىمائىيەت ۋە ئىقتىسادتىكى بەلگىلەنگەن ئاساس شۇكى، ئىگىدارچىلىق قىلىدىغان «سىنىپ» دەل ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان سىنىپ بولۇپ ، باشقا سىنىپلارنىڭ مەنپەئەتىگە قارشى ئۆز مەنپەئەتى ئۈچۈن ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ .

كاپىتالىزم ئىقتىسادنى كونترول قىلىدۇ... ئۇ ئىشچىلار ياكى ئەمگەكچىلەرگە قارشى كاپىتالىزمنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ.

پىرولېتارىيات ئىقتىسادنى مونوپول قىلىدۇ... ئۇ بايلارغا قارشى پىرولېتارىياتنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆزى ئۈچۈن ئالاھىدىلىكلەرنى قولغا كەلتۈرىدۇ. ئەمما، باشقىلارنىڭ ئالاھىدىلىكىنى تارتىۋالىدۇ.

ئىنسانلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدا مەلۇم گۇرۇھنىڭ بارلىق ئىنسانلار ئۈچۈن ياكى بارلىق ئىنسانلارنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن ھۆكۈمرانلىق قىلىش ئەھۋالى قەتئىي كۆرۈلمەيدۇ.

ئەمما، بۇ ئىشلار پەقەت ئىنسانلار اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلغان چاغدىلا ئەمەلگە ئاشىدۇ. چۈنكى، بۇ چاغدا ھۆكۈمرانلىق قايسى بىر گۇرۇھ ئۈچۈن بولماستىن بەلكى، ھەممىدىن پاك الله ئۈچۈن بولغان بولىدۇ . الله بىرەر سىنىپ ياكى بىرەر گۇرۇھ ئۈچۈنلا قانۇن تۈزمەيدۇ. بىرەر سىنىپ ياكى بىرەر گۇرۇھنىڭ الله بىلەن ھېچقانداق مەنپەئەت مەسلىسى مەۋجۇت ئەمەس! الله پۈتكۈل ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى... ئۇ بارلىق ئىنسانىيەتكە ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ.

الله ئىنسانلارنى يالغۇز بىر ئۆزىگە ئىبادەت قىلىشقا، ئىلاھىيەت ۋە ھاكىمىيەتتە يالغۇز دەپ ئېتىقاد قىلىشقا چاقىرغان چاغدا، ئۇلارنى يالغۇز بىر اللەغا چوقۇنۇشتىن باشقىسىدا قولغا كەلتۈرگىلى بولمايدىغان ھۆرمەت، ئىززەت ۋە ئەركىنلىككە چاقىرىدۇ.

ئېنىقكى ئىنسانلارنىڭ اللەغا چوقۇنۇشى ھەرگىزمۇ اللەنىڭ ئۇلارغا موھتاج بولغانلىقى ئۈچۈن ئەمەس.

" مَا أُرِيدُ مِنْهُم مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعِمُونِ "[123]

«ئۇلاردىن مەن رىزىق تىلىمەيمەن ۋە ئۇلارنىڭ مېنى ئوزۇقلاندۇرۇشىنى تىلىمەيمەن»

---

[123] سورة الذاريات [57] .

ھەقىقەت شۇكى، مەخلۇقلارنىڭ ياراتقۇچى ، رىزىق بەرگۈچى، ھايات-ماماتتا ئۇلارنىڭ ئىشلىرىغا ئىگە بولغۇچى ئاللاھنىڭ مەجبۇرىيىتى ئۇنىڭغا قۇلچىلىق قىلىشتىن ئىبارەت. لېكىن، الله ئۆز بەندىلىرىگە شەپقەت ۋە ئىنئام قىلىش يۈزىسىدىن بۇ مەجبۇرىيەتلەرنى بەندىنىڭ ياخشىلىقى يەنى ياخشى ئەمەل قىلىپ بېكىتتى. ئىنسانلار اللەنى ئۆزلىرىنىڭ ياراتقۇچىسى، پەرۋەردىگارى ۋە ئىلاھى دەپ چوقۇنىدۇ. ئاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئىبادىتى ئۇلارنىڭ ياخشىلىقى ۋە مەنپەئەتى ئۈچۈن بولىدۇكى، ھەرگىزمۇ بەندىلەرگە ھاجىتى چۈشمەيدىغان اللەنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن بولمايدۇ.

" وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ " [124] .

«كىمكى جىھاد قىلىدىكەن، ئۇنىڭ قىلغان جىھادى ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈندۇر، ئاللاھ ھەقىقەتەن تامامى ئەھلى جاھاندىن بىھاجەتتۇر»

الله ئىنسانلاردىن ئۆزىنى ئىلاھىيەت ۋە ھاكىمىيەتتە يالغۇز دەپ ئېتىقاد قىلىشنى، ئىنسانلار تەرىپىدىن تۈزۈلگەن قانۇن بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلماستىن، بەلكى، ھەر بىر ئىشتا يالغۇز اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈم قىلىشنى تەلەپ قىلىپ پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا : «ئۇلارنىڭ الله ساڭا نازىل قىلغان قۇرئاننىڭ بىر قىسمىدىن سېنى ۋاز كەچتۈرىشىدىن ساقلانغىن» دېگەن چاغدا، الله ئۇلارنى بىر-بىرىنىڭ قۇل قىلىشىدىن قۇتقۇزۇشنى ئىرادە قىلغان ئىدى. (بىز بۇلارنىڭ قاباھەتلىك ئۈلگىلىرىنى ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدە بەلكى، تارىختىكى ھەر قانداق جاھىلىيەتتە كۆرۈپ ئۆتتۇق.)

الله ئۇلارغا ھەقىقىي ئەركىنلىكنى ھېس قىلدۇرۇشنى ئىرادە قىلغان ئىدى... ئىنسانلار ئۆزلىرى ئويدۇرۇپ چىقىپ، بىر تۈركۈم ئادەملەر باشقا ئادەملەرنى

(124) سورة العنكبوت [6] .

قۇل قىلىدىغان، ئۆزىنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن باشقا كىشىلەرنىڭ مەنپەئەتىنى قۇربان قىلىش ئاساسىدا ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان ھەر قانداق تۈزۈمدە بۇ خىل ئەركىنلىكنى ھېس قىلىش مەڭگۇ مۇمكىن ئەمەس. الله ئۇلارغا ھۆرمەتنى ئىرادە قىلغان بولۇپ ، بارلىق ئىنسانلار باراۋەر ھالدا اللهغا ھەقىقىي ئىبادەت قىلمىغاندا، بۇ خىل ھۆرمەتنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ ھېچقايسى ئۇتتۇرىغا چىقىپ، ئۆزىنىڭ شەيتانلىقى بىلەن «مەن كىشىلەرگە قانۇن تۈزۈپ بېرىمەن ياكى، مەن كىشىلەرنى بويسۇندۇرىمەن ياكى، مەن ئۆز ئىرادەم بويىچە باشقىلارغا بويسۇنىمەن ۋە ياكى، ئىنسانلار ھاياتىنى ئۆز ئارزۇيۇم بويىچە ئورۇنلاشتۇرىمەن» دېمەسلىكى كېرەك!

الله ئۇلارغا شۇنداق ئۈستۈنلۈكنى ئىرادە قىلغان بولۇپ ، ئۇلارنىڭ ھەر بىرى ئۆزىنىڭ الله بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى باشقا ئادەملەرنىڭ الله بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىدىن زەررىچىلىك كەم ئەمەس دېگەننى ھېس قىلمىغاندا، بۇ خىل ئۈستۈنلۈككە ھەرگىزمۇ ئېرىشەلمەيدۇ. بۇ خىل مۇناسىۋەت بارلىق كىشىلەر ئۈچۈن ئورتاق بولۇپ ، اللهغا تېخىمۇ يېقىنلىشىش ئۇنىڭ خۇسۇسىي تىرىشچانلىقىغا باغلىق.

" إن أكرمكم عند الله أتقاكم " «سىلەرنىڭ ھۆرمەتلىكرەكىڭلار اللهنىڭ نەزىرىدە تەقۋادارراقىڭلاردۇر» بىراق، قولىدىكى ھوقۇق، ئىقتىساد ياكى كۈچكە تايىنىپ ھەرگىزمۇ اللهغا يېقىنلاشقىلى بولمايدۇ.

ئىنسانلار ھەقىقىي ئىززەت، ھەقىقىي ھۆرمەت ۋە ھەقىقىي ئەركىنلىكنى ھېس قىلىدىغان بۇ خىل مىسلىسىز تۈزۈمدە ئۇلارنىڭ ئۆز ئىچىدىن تاللانغان رەھبىرى بولىدۇ . كىشىلەر بۇ رەھبەرنى ئەركىن تاللايدۇ ۋە ئەركىن سايلام بىلەن سايلاپ، ئۆز ئىشىغا ئىگە قىلىدۇ. لېكىن، بۇ رەھبەر ئۆزى ئۈچۈن قانۇن تۈزمەيدۇ. كىشىلەرنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلمايدۇ. ئۇلارنى ئۆز ئىرادىسىگە بويسۇندۇرمايدۇ. ھەم ئۇنداق قىلىش ھوقۇقى ۋە سالاھىيىتى قەتئىي بولمايدۇ. بەلكى، ئۇ اللهنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. ئۇنىڭ رەھبەر

بولۇپ سايلىنىش ۋە ھوقۇق تۇتۇشتىكى تۈپ مەقستى اللەنىڭ قانۇننى ئىجرا قىلىش بولىدۇ .

ھېچبىر سىنىپ ياكى گۇرۇھ بۇ قانۇننى يولغا قويۇپ باقمىدى. بۇ قانۇندا قانداقتۇر بىر سىنىپ ياكى گۇرۇھنىڭ مەنپەئەتىگە ئەمەس. بەلكى، پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ مەنپەئەتىگە يۈكسەك دەرىجىدە رىئايە قىلىنىدى. كىشىلەر ئارىسىدىن سايلانغان بۇ رەھبەر... مەلۇم سىنىپقا ۋەكىللىك قىلمايدۇ. ئۇنى مەلۇم سىنىپ سايلايدىغان ياكى ئۇنىڭ سايلىنىشىغا ياردەم بېرىدىغان ئىشلار بولمايدۇ. مەلۇم ئادەمنى سايلاپ، ئۇنى باشقىلاردىن ئۇستۇن ئورۇنغا قويۇشتا قانداقتۇر بىر سىنىپنىڭ مەنپەئەتى ئەمەس. بەلكى، رەھبەر بولۇشقا لايىق ھەقىقىي سالاھىيىتى ئاساس قىلىنىدۇ. ھەر قاچان ئۇ ھوقۇق تۇتقان ۋاقىتتىمۇ بىرەر سىنىپ ئۈچۈن قانۇن تۈزۈپ، ئۇنىڭ مەنپەئەتىنى باشقا كىشىلەرنىڭ مەنپەئەتىدىن ئۇستۈن ئورۇنغا قويۇش ھوقۇقىغا ئىگە بولالمايدۇ.

مەلۇم بىر سىنىپ گەرچە ئاخبارات، تەسىر كۆرسىتىش، قۇترىتىش ۋە قالايمىقانلاشتۇرۇش ۋاستىلىرىغا ئىگە بولغان تەقدىردىمۇ كىشىلەرنى قۇل قىلىدىغان تەشداشىسىز ھوقۇققا ئىگە بولمىسا، ئۇ قانداقمۇ ئۆز مەنپەئەتى ئۈچۈن بىرىنى تاللاش ياكى بىرىنى شاللاش ئارقىلىق كىشىلەرنى قۇترىتالايدۇ؟

توغرا، ئىنساني «ئاجىزلىق» سايىسىدا رەھبەرلىككە سالاھىيىتى توشمايدىغان ئادەم سايلىنىپ قېلىشى مۇمكىن. ئۇ ئۆزىنى ئاقكۆڭۈل ياكى تەقۋادار كۆرسىتىپ ئالدامچىلىق قىلسا، كىشىلەر ئۇنىڭ ئىرادىسى ئاجىز، تەجرىبىسى كەم، نەزەر دائىرىسى تار، قاراشلىرى چولتا ئىكەنلىكىنى بىلىپ قالىدۇ.ئەنە شۇ چاغدا ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئۇنى تاللاشتىكى تولۇق ھوقۇقىنى ئىشقا سالىدۇ. چۈنكى، ئۇلار ئۇنى ئۆزلىرىنىڭ ئەركىن ئىرادىسى بىلەن تاللاپ رەھبەرلىككە سايلىدى. بۇ رەھبەر دائىم ئۇلارنىڭ قولىدىكى ئادەم. ئۇلار ئۇنىڭغا :«بىز سېنى رەھبەر قىلىپ تاللىغان ئىدۇق. بىراق، سەن رەھبەرلىككە

يارىمايدىكەنسەن، بىز سېنىڭ ھوقۇقۇڭنى ئېلىپ تاشلاپ، باشقا بىر شەخسنى تاللايمىز» دېيەلەيدۇ.

شۇنداق قىلىپ، نەزەرىيە دۇنياسىدىلا ئەمەس، بەلكى، ئەمەلىيەت دۇنياسىدا ئىنسانلارنىڭ ھەقىقىي ئەركىنلىكى، ھەقىقىي ھۆرمىتى ۋە ھەقىقىي ئىززىتى ئەمەلگە ئاشىدۇ.

ناھايىتى ئېنىقكى، بەزى چاغدا رەھبەر ۋە ئادەملەر الله تەرەپتىن نازىل قىلىنغان شەرىئەتنىڭ مەلۇم مەسىلىلىرىدە ئۇلارغا ئېنىق تېكىست بىلەن يوليورۇق بەرمىگەنلىكىنى بايقايدۇ. بۇ چاغدا ئەمەلىي يول تۇتۇپ، سۈننەت[125] ئىجمائ[126] قىياس[127] ۋە ئىجتىھادى[128] قاراشلاردىكى تەتقىقاتتىن ئۇلار مەقسەت قىلىۋاتقان ھۆكۈمنى چىقىرىشتا مەسلىھەتلىشىش ئاساسىدا ئۆز-ئارا ياردەملىشىدۇ. چۈنكى، «الله ئۇلارنى ئۆز-ئارا مەسلىھەتلىشىشكە بۇيرىدى» نەتىجىدە ئۇلار اللهنىڭ رۇخستى ۋە كۆرسەتمىسى بىلەن دۇچ كەلگەن مەسىلىلەرنى ئورتاق ھەل قىلىدۇ.

ئەڭ مۇھىمى بىز بۇ يەردە — بۇلارنى تەپسىلىي بايان قىلماستىن، بەلكى، ئاچقۇچلۇق مەسىلىلەرنى ئوتتۇرىغا قويىمىز. اللهنىڭ قانۇنى سايىسىدىكى سىياسىي تۈزۈمدە گەۋدىلەنگەن مۇشۇ ھەقىقەتلەرنى مۇئەييەنلەشتۈرىمىز.

باشقىلارنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە ئۆز مەنپەئەتى ئۈچۈن ئىگىدارچىلىق ۋە ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان سىنىپ بۇ خىل تۈزۈمدە مەۋجۇت بولمايدۇ. بىۋاستە ئەركىن سايلانغان رەھبەر مەلۇم سىنىپقا ئەگەشمەيدۇ. ھەمدە مەلۇم سىنىپ ئۈچۈنلا قانۇن تۈزۈش ھوقۇقىغا ئىگە بولالمايدۇ. ئۇ پەقەت اللهنىڭ قانۇنى

---

[125] پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇيرىغانلىرى ، ئۆزى قىلغانلىرى ۋە باشقىلار قىلغاندا تەستىقلىغا ياكى رازىلىق بىلدۈرگەنلىرى.

[126] مۇسۇلمان ئالىملار بىرلىككە كەلگەن مەسىلە

[127] قۇرئان ۋە ھەدىسنىڭ روھى ۋە مەزمۇنىغا ئاساسەن قىياسەن چىقىرىلغان ھۆكۈم.

[128] توغرا ھۆكۈمگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئەتراپلىق ئىزدىنىش

بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. ئۇنىڭ ھوقۇقى پەقەت اللەنىڭ قانۇنىنى ئىجرا قىلىشتىن كەلگەن ھوقۇقتىن باشقا نەرسە ئەمەس.

ئۇ اللە تەرەپتىن نازىل قىلىنغان قانۇندا ئېنىق تېكىستنى تاپالمىغان چاغدا، ھەرگىزمۇ قانۇندىن يىراقلاپ كەتمەيدۇ ياكى ئۆزىنىڭ ئىدىيۋى خاھىشىغا ئەگەشمەيدۇ. بەلكى، بەلگىلەنگەن «ئاساس»قا ئەگىشىدۇكى، بۇ ئاساس ئاخىرقى ھېسابتا ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى اللە نازىل قىلغان قانۇن دائىرىسىدە ماڭىدىغان ئىمكانىيەتكە ئىگە قىلىدۇ.

اللەنىڭ بىردىنبىر پىرىنسىپى ئۈستىگە قۇرۇلغان سىياسەتتىكى بۇ ئومۇميۈزلۈك تۈپ قائىدە ئىنسانلارنىڭ ھەقىقىي ئەركىنلىكىنى، ھەقىقىي ئىززەت ۋە ھەقىقىي ھۆرمەتكە كاپالەتلىك قىلىدۇ؛ شەيتانلارنىڭ كىشىلەرنى كونترول قىلىۋېلىشىدىن چەكلەپ تۇرىدۇ.

پۈتكۈل جاھىلىيەت، خۇسۇسەن ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ ئېچىنىشلىق رېئاللىقىغا ئاساسەن – دەل ئاشۇ تۈپ قائىدە نېمە ئۈچۈن اللەنىڭ ھاكىمىيەتتە يالغۇز بولۇش كېرەكلىكىنى، نېمە ئۈچۈن قانۇن چىقىرىش ھوقۇقى يالغۇز بىر اللەغا مەنسۇپ بولۇش كېرەكلىكىنى بىزگە ناھايىتى ئېنىق چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ.

ئەخمەق جاھىلىيەت ئۆزىنىڭ مەغرۇرلىقى ۋە «ئىنسانىي» ئازدۇرۇشى ئىچىدە... ئىنساننى ئىلاھلاشتۇرۇپ، ئۇنى اللەنىڭ كۆرسەتمىلىرىدىن بىھاجەت دەپ قارىغان چاغدا... يالغۇز بىر اللەنىڭ ھاكىمىيىتىنى ئېتىراپ قىلىشتىن نومۇس قىلىپ، اللەنىڭ ھاكىمىيىتىگە تاجاۋۇز قىلغان چاغدا... ئۇلارنىڭ ئېرىشكىنى بوگۇن كاپىتالىزم ۋە پرولېتارىيات دىكتاتورىسىدا ئەكس ئەتكەن ۋەھشىي زوراۋانلىق ۋە ئىنسانلار مۇشۇ دىكتاتور تۈزۈمى ئاستىدا يولۇققان چىدىغۇسىز خارلىق ۋە ھاقارەت بولدى.

يالغۇز بىر اللەنىڭ ھاكىمىيىتىنى ئېتىراپ قىلىش كىشىلەرنى زوراۋان دىكتاتور تۇزۇمدىن قۇتقۇزۇپ، ئۇلارنى ئانىلىرى تۇغقان ۋاقىتتىكىدەكلا ئەركىنلىككە قايتۇرىدۇ.

اللەنىڭ قانۇنى سايىسىدا ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى ئۇلارنىڭ قولىغا تاپشۇرىدۇ. ئەگەر زالىملار ئۇلارغا زىيانكەشلىك قىلسا، ھەر دائىم زالىملارغا تاقابىل تۇرۇش ئۇلارنىڭ مەسئۇلىيىتى. سەۋەبى ئەگەر ئۇلار ئۆزىنىڭ تارىختىكى مۇقەررەرلىك رولىنى چىڭ تۇتسا ساختا «مۇقەررەرلىك» ياكى مەلۇم سىنىپنىڭ مەنپەئەتى ھەرگىزمۇ ئۇلارنىڭ ئۆشىنىسىگە مىنۋالالمايدۇ. ئۇلار زالىملارغا اللەنىڭ قانۇنى بويىچە تاقابىل تۇرۇشقا سەل قارىغانلىقى ئۈچۈن، زالىملار ئۇلارنىڭ ئۆشىنىسىگە مىنۋالدى.

گەرچە ئۇلار بۇ يولدا بەدەللەرنى تۆلىسىمۇ، خەتەرلەرگە دۇچ كەلسىمۇ، چوقۇم مۇستەبىتلەرنى اللەنىڭ قانۇنىغا قايتۇرۇپ كېلىشى كېرەك! ئەمەلىيەتتە ئۇلار مۇشۇنداق ھوقۇققا ئىگە! ئۇلارنىڭ زالىملارغا تاقابىل تۇرۇشتا بېرىدىغان قۇربانلىرى، زالىملار ئۇلارغا «مۇقەررەرلىك» بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىپ، ئۇلار مۇقەررەرلىكتىن قۇتۇلۇشقا ئىگە بولالمايدىغان چاغدا تۆلەيدىغان بەدىلگە قارىغاندا كۆپ ئاز بولىدۇ .

بىز ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت، ئەخلاق، جىنسىي تۇرمۇش ۋە سەنئەتنى ئوتتۇرىغا قويغىنىمىزدا شۇنى بىلىشىمىز كېرەككى، ئىنسانلار اللەنىڭ پىرىنسىپى سايىسىدا ئۇنىڭ بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان بۇ قانۇن مۇكەممەل ئادالەت ۋە ئىنسانىيەتكە نىسبەتەن ساپ ياخشىلىقتۇر. لېكىن، بىز ئالدى بىلەن بۇ زور – سىياسىي – ھەقىقەتنى گەۋدىلەندۈرىمىز. ئەگەر ئىنسانلارنى ئۆزى ئۈچۈن قانۇن تۈزۈشتىن چەكلەپ، ئۇلارنى اللەنىڭ قانۇنى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلماسلىق ئارقىلىق تىكلىۋالغان مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىقتىن يىراقلاشتۇرمىغاندا، ئىنسانىيەت ھەقىقىي ئەركىنلىكنى مەڭگۈ ھېس قىلالمايدۇ.

اللە ئىنسانىيەتنى ھەر قانداق شەيتاننىڭ ھۆكۈمرانلىقىدىن ھەقىقىي ئازاد قىلىش ئۈچۈن بىردىنبىر تەڭداشسىز چارىنى يولغا قويۇپ، ئۇلارنىڭ قەتئىي قانۇن تۈزۈش ھوقۇقى بولمايدىغانلىقىنى جاكارلىغان ۋاقىتتا، اللەنىڭ قانۇنى ھەرگىزمۇ ئىنسانلارنىڭ ھۆرمىتى، ئاڭلىقلىقى، تەسىرچانلىقى، پىشىپ يېتىلىشى ۋە ئىلگىرىلىشىنى قىلچە كېمەيتىۋەتمىسۇن.

بۇ ھەقىقەت تېخىمۇ كۈچىيىپ، بىزنىڭ كاللىمىزدا مۇستەھكەم ئورۇن ئالغان چاغدا، بىز اللەنىڭ قانۇن-پىرىنسىپلىرىنىڭ ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت ۋە ئەخلاق قاتارلىقلاردىكى رېئال ئۈلگىسىنى ئوتتۇرىغا قويىمىز.

ئىقتىسادقا مۇناسىۋەتلىك ئىشلاردا جاھىلىيەتتىكى زوراۋانلىقنىڭ مەنبەسى مۇنداق ئىككى ئىشتىن كېلىدۇ.

1-ئىگىدارچىلىق قىلىش ئۇسۇلى.

2-ئىگىدارچىلىق قىلىدىغان سىنىپنىڭ ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان سىنىپ بولۇشى .

اللەنىڭ پىرىنسىپى ئىنسانلارنىڭ رېئاللىقىغا ماس ھالدا بۇ ئىككى خىل ئىشنى بىراقلا رەتكە سالىدۇ.

بىرىنچى : ئالدى بىلەن يالغۇز بىر اللەنىڭ ھاكىمىيىتىنى ئېتىراپ قىلىش ۋە كىشىلەرنىڭ ھاكىمىيەت يۈرگۈزۈشىنى چەكلەش ئارقىلىق زوراۋانلىق قىلماقچى بولغان ھەرقانداق سىنىپنىڭ ھوقۇقىنى ئېلىپ تاشلايدۇ. ئىككىنچى مۈلۈك مەسىلىسىدە ئوبيېكتىپ ئادالەتنى يولغا قويىدۇ.

كاپىتالىزم جاھىلىيتى نامرات يوقسۇللارنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلىدىغان شەخسىي مۈلۈكچىلىكنى ئەلۋەتتە چەكلەيدۇ. بىراق، بۇنىڭلىق بىلەن ئوخشاشلا نامراتلارنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلىش كېلىپ چىقىدۇ. ئىسلام شەخسىي مۈلۈكچىلىكنى ئەلۋەتتە چەكلىمەيدۇ ھەم ئۇنى ئەركىن

قويۇۋەتمەيدۇ. ئىسلام شەخسىي مۆلۈكچىلىكنى قەتئىي چەكلىمەيدۇ. توغرا چۈنكى، شەخسىي مۆلۈكچىلىكنى چەكلەش پۈتكۈل كىشىلەرنىڭ رىزقىنى «دۆلەتنىڭ» خەزىنىسىگە جۈغلاپ، بىر چىشلەم نان ئۈچۈن ئۇلارنى دۆلەتكە قۇل قىلىدۇ.

ئىسلام «ئىنسان»لارنىڭ رەھبەرلەرنى نازارەت قىلىشى ئاساسىدا، ئۆزىنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي نىزامىغا يول قويىدۇ... كىشىلەر رەھبەرگە اللەنىڭ شەرىئىتىنى ئىجرا قىلىش دائىرىسىدە بويسۇنىدۇ... ئىجرا قىلىشتا خاتالىق كۆرۈلسە دەرھال ئۇنى تۈزىتىدۇ. ئەگەر رەھبەر اللەنىڭ شەرىئىتىدىن چىقىپ كەتسە، كىشىلەر ئۇنىڭ ھوقۇقىنى ئېلىپ تاشلايدۇ.

" وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ " (129)

« سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا خەيرلىك ئىشلارغا دەۋەت قىلىدىغان، ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇپ، يامان ئىشلارنى مەنئى قىلىدىغان بىر جامائە بولسۇن؛ ئەنە شۇلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر »

" من رأى منكم منكراً فليغيره بيده . فمن لم يستطع فبلسانه . فمن لم يستطع فبقلبه . وهو أضعف الإيمان (130) "

---

(129) سورة آل عمران [104] .

(130) متفق عليه .

«سىلەردىن[131] قانداق كىشى بىر مۇنكەرنى[132] كۆرسە[133] ئۇنى قولى بىلەن ئۆزگەرتسۇن؛ ئۇنى قولى بىلەن ئۆزگەرتىشكە قادىر بولالمىسا تىلى بىلەن ئۆزگەرتسۇن؛ ئۇنىڭغىمۇ قادىر بولالمىسا قەلبىدە ئۇنىڭغا نارازى بولسۇن، مانا بۇ ئەڭ ئاجىز ئىماندۇر.»

" أطيعوني ما أطعت الله فيكم . فإن عصيت الله ورسوله فلا طاعة لي عليكم (134) "

«ئەگەر مەن ئاراڭلاردا اللەغا قانچىلىك ئىتائەت قىلسام، سىلەرمۇ ماڭا شۇنچىلىك ئىتائەت قىلىڭلار. ئەگەر مەن الله ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلسام، سىلەر ماڭا قەتئىي بويسۇنماڭلار» (تۇنجى خەلىپە ئەبۇ بەكرىنىڭ سۆزى).

ئەگەر ئىنسانلارنىڭ ھەممىسى بىر چىشلەم نان ئۈچۈن دۆلەتكە قۇل بولسا، ئۇنداقتا بۇلارنى ھەرگىزمۇ ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولمايدۇ.

ئىسلام تۇرمۇش رېئاللىقىنى چىقىش قىلغان بولۇپ . ئىنسانلار ئىچىدە پەرىشتىلىكنى تەرغىب قىلمايدۇ. شۇنداقلا ئۇلارنىڭ پەيغەمبەرلەردەك (ئالاھىدە) بولۇپ كېتىشىنىمۇ تەلەپ قىلمايدۇ. بەلكى، ئىنسان روھىنىڭ رېئاللىقىنى نەزەردە تۇتۇپ، ئۇنىڭ ئاجىزلىقى ۋە كۈچلۈكلىكى، چۈشكۈنلىكى ۋە يۈكسەكلىكىگە قارىتا مۇۋاپىق مۇئامىلە قىلىدۇ.

---

131 باللاغەتكە يەتكەن، شەرىئەت تەكلىپى يۈكلەنگەن مۇسۇلمانلاردىن

132 مۇنكەر ئىشلار ـ ئىسلام چەكلىگەن، اللەنى غەزەبلەندۈرىدىغان گۇنايى ـ مەئسىيەت ۋە جىنايى قىلمىشلارنى.. ھەمدە مەيلى شەرىئەتتە چەكلەنگەن ئىش ـ ھەرىكەتلەر بولسۇن، مەيلى شەرىئەتتە چەكلەنگەن سۆزلەر بولسۇن ياكى شەرىئەتتە چەكلەنگەن ئېتىقاداد بولسۇن ... گەرچە ئۇ كىچىك گۇناھ بولغان تەقدىردىمۇ.. ھەممىسىنى ئىچىگە ئالىدۇ.

133 يەنى، مۇنكەرنى كۆزى بىلەن كۆرسە ياكى قەلبىدە ھىس قىلسا

(134) من كلام الخليفة الراشد الأول أبي بكر رضي الله عنه .

شۇنىڭ ئۈچۈن ئىسلام ئۆز نىزامىنى مۇشۇ ئىنسانىي رېئاللىق ئاساسىدا تۈرغۈزىدۇ. ئىنسانلارنىڭ ئاجىزلىقىدا زالىم- ھۆكۈمرانغا قارشى ياردەم بېرىدۇ... كىشىلەرنىڭ ئۆز قولى بىلەن بىۋاستە ئېرىشكەن ئىقتىساد مەنبەسىنىڭ بولۇشىنى قاتتىق تەشەببۇس قىلىدۇ. بۇنداق بولغاندا دۆلەتنى كىشىلەرنىڭ بىردىنبىر ئىقتىساد تەمىناتچىسى قىلىپ قويۇشتىن ساقلانغىلى، دۆلەتنىڭ بىر پۈتۈن مونوپول قىلىۋېلىشىدىن يىراق تۇرغىلى بولىدۇ .

لېكىن، ئىسلام يەنە بىر تەرەپتىن ئۆز رېئاللىقىدا شەخسىي مۈلۈكچىلىكنى ئەركىن يولغا قويۇۋېتىشتىن كېلىپ چىقىدىغان بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ يەنە بىر قىسىم كىشىلەرگە زۇلۇم ۋە زوراۋانلىق قىلىشنى ئالدىنئالا كۆرۈپ يېتىدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئىسلام – ئىقتىسادنىڭ ئېشىشى ۋە ئازغىنە بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ قولىغا جۇغلىشىپ قېلىشىنى چەكلەيدىغان ئوبيېكتىپ ئۆلچەملەرنى يولغا قويىدۇ.

مەسىلەن: ھالال، پاك، پايدىلىق يوللار بىلەن مۈلۈكچىلىك ئۇسۇللىرىنى تەرتىپكە سېلىش، ھەر بىر ئەۋلادقا تېگىشلىك ھەققىنى ئايرىپ بېرىدىغان مىراس تەقسىماتى ئۇسۇلى، كاپىتالنىڭ ھەر يىللىق پايدىسىدىن ئېلىنىدىغان زاكات، جازانە ۋە مونوپوللۇقنى چەكلەش قاتارلىقلار... شۇنداقلا ئىسلام رەھبەرلەرگە ۋەزىيەتلەرنىڭ بۇزۇلۇش ئېھتىمالى كۆرۈلگەندە؛ ئىسلام تۈرمۇش تۈزۈمىدىكى ئەسلى مەنبەگە خىلاپلىق قىلماستىن، ۋە ئۇنى ئەمەلدىن قالدۇرماستىن؛ سىياسەتلەرنى تۈزىتىش ھوقۇقىنى بەردى. يەنە شەخسلەرنىڭ خۇسۇسىي ئىقتىساد مەنبەلىرىنىڭ بولۇشىنى يولغا قويدى. بۇنىڭدا شەخس دۆلەتنىڭ مونوپوللۇقىغا چۈشۈپ قالمايدۇ.

جازانە ۋە مونوپولىيەت زالىم كاپىتالىزمنىڭ ھالاكىتى، بۇ ئىككىسى ئۆلارنى ئاستا-ئاستا بايلىقنى ئۆز قولىغا توپلاپ، باشقا كىشىلەرنى ئۇنىڭدىن مەھرۇم قالدۇرۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلغان .

ئەگەر مۇشۇ پىرىنسىپنىڭ ئادەملەر تەرىپىدىن ئەمەس، بەلكى، اللەنىڭ يېنىدىن كەلگەنلىكىنى ئىسپاتلاش ھەقىقەتەن زۆرۈر دەپ قارىساق، ئۇنداقتا پۈتكۈل كاپىتالىزمنىڭ زوراۋانلىق، بۇزۇقچىلىق، كىشىلەرنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلىش، يەر شارى خەلقلىرىنى قەبىھلىك بىلەن مۇستەملىكە ۋە مونوپول قىلىۋېلىش قاتارلىق ھەرىكەتلىرى بۇ قارىشىمىزنىڭ دەلىلى بولالايدۇ. ئەمەلىيەتتە كىشىلەرگە ئىسلام يېتىپ كېلىشتىن ئىلگىرى ئۇلار بۇنى بىلمەيتتى. بولۇپمۇ بۇ كاپىتالىزمنىڭ جازانە ۋە مونوپولىيەتكە ئاساسلىنىدىغانلىقىنى ئۇلار زادى بىلمەيتتى.

ئەگەر بۇ پىرىنسىپنىڭ اللە تەرەپتىن كەلگەنلىكىنى ئىسپاتلاش ھەقىقەتەن زۆرۈر دەپ قارىساق، ئۇنداقتا جازانە ۋە مونوپولىيەتنىڭ مۇشۇ ئىلاھى پىرىنسىپتا چەكلەنگەنلىكى، ئۇنىڭ ئىلاھىيلىقىنى ئىسپاتلاشنىڭ يېتەرلىك دەلىلى بولالايدۇ.

بىز ئىسلامنىڭ ئىقتىساد پىرىنسىپلىرىنى بۇ يەردە تەپسىلىي سۆزلىمەيمىز. چۈنكى مۇشۇ تېمىدا يېزىلغان مەخسۇس كىتابلار دەل ئاشۇ مەسىلىلەرنى تەپسىلىي سۆزلەيدۇ.

بىز پەقەت ئىسلام پىرىنسىپىدىكى ھالقىلىق مەسىلىلەرنى بۇ يەردە خۇلاسىلەپ ئۆتىمىز.

ئىسلامنىڭ ئومۇمىي ئىقتىساد نەزەرىيەسى اللە يەر شارىدا ئىنسانىنى خەلىپە قىلدى. ئىقتىساد اللەنىڭ ئىقتىسادى، ئىنسانىي كوللېكتىپ ، اللەنىڭ قانۇنىدىكى شەرتلەرگە ئۇيغۇن ھالدا خەلىپە بولۇشى كېرەك دېگەن تۈپ ئاساسى ئۈستىگە قۇرۇلغان.

بۇ نەزەرىيەدە ئابستراكت شەكىلدىكى ئومۇمىي قانۇن بولسۇن، ياكى كونكرېت شەكىلدىكى ئومۇمىي پىرىنسىپلار بولسۇن، ئوخشاش ئىجرا قىلىنىدۇ.

ئەمەلىيەتتە كونكرېت شەكىلدىكى ئومۇمىي پرىنسىپلار كۆپرەك قوللىنىلىدۇ. – بۇ ئىقتىسادنىڭ خىزمەتچىسى، ئۇ مۇشۇ ئىقتىسادنى قولغا كەلتۈرۈش يولىدىكى تىرىشچانلىقلىرىغا ئاساسەن ئۇنىڭغا ئىگىدارچىلىق قىلىش ۋە بۇ ئىگىدارچىلىقنى ياخشى باشقۇرۇش شەرتى ئاستىدا خىزمەت قىلىدۇ. – ئۇ ئۆزىگە ۋە كۆپچىلىككە ياخشىلىقنى ئېلىپ كېلىدۇ. اللەنىڭ چەك-چېگرالىرىدىن ھالقىپ كەتكەندە ياخشىلىقنى قولغا كەلتۈرگىلى بولمايدۇ. ئەگەر ئۇ مۈلۈكچىلىك ھوقۇقىنى ئىشلىتىشتە دۆتلۈك ياكى گالۋاڭلىق قىلسا، كۆپچىلىك ئۇنىڭ باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ئېلىپ تاشلايدۇ. چۈنكى، ئۇنىڭ ھوقۇقى يەر شارىدا اللەنىڭ خەلىپىسى بولۇش ھوقۇقىدىن كەلگەن. بۇ يالغۇز ئىقتىساد تۈزۈمىنىلا ئەمەس. بەلكى، پۈتكۈل ئىسلام تۈزۈملىرى ئاساسلىنىدىغان شەخسىي مۈلۈكچىلىكنىڭ تۈپ قائىدىسىنى بۇزۇۋېتەلمەيدۇ. لېكىن، ئۇ ئىگىدارچىلىقنى ياخشى بىر تەرەپ قىلىشقا كېپىل بولىدىغان شەرتلەر بىلەن بۇ تۈپ قائىدىنى مۇستەھكەملەيدۇ.

شەخسلەرنىڭ ئىقتىسادىدا بەلگىلەنگەن زاكات ۋە ئۇنىڭدىن باشقا مەجبۇرىيەتلەردە كۆپچىلىكنىڭ ھەققىنى قوغدايدۇ. بىراق، بۇ ئىشلار ئومۇمىي مۈلۈكچىلىكنى ساقلاپ قالىدىغان ئاساستا، كىشىلەرنىڭ ئېھتىياجىغا مۇۋاپىق بىر تەرەپ قىلىنىدۇ.

" وَآتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ " (135)

« ئەگەر ئۇلارنىڭ ساداقىتىنى بايقىساڭلار، توختام تۈزۈڭلار، سىلەرگە ئاللاھ ئاتا قىلغان مال ـ مۈلۈكنىڭ بىر قىسمىنى (ئۆزلىرىنى ئازاد قىلىشقا ياردەم تەرىقىسىدە) ئۇلارغا بېرىڭلار »

---

(135) سورة النور [33] .

" وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَاماً " [136] .

« ئاللاھ تىرىكچىلىكىڭلارنىڭ ئاساسى قىلغان ماللىرىڭلارنى ئەخمەقلەرگە تۇتقۇزۇپ قويماڭلار، ئۇلارنى يېمەك ـ ئىچمەك، كىيىم ـ كېچەكلەر بىلەن تەمىنلەڭلار. ئۇلارغا چىرايلىق سۆز قىلىڭلار »

ئاندىن كېيىن ئىسلام بۇ جايدا كوللېكتىپ ئىچىدە ئىقتىساد تارقىتىشنىڭ قائىدىسىنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ.

" كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ " [137]

«ئاللاھ پەيغەمبىرىگە غەنىيمەت قىلىپ بەرگەن ئەلى قۇرا (يەنى قۇرەيزە، نەزىر، پەدەك ۋە خەيبەر كۇففارلىرى) نىڭ ماللىرىنى، ئىچىڭلاردىكى بايلار ئارىسىدا قولدىن قولغا ئۆتۈپ يۈرمەسلىكى ئۈچۈن، ئاللاھقا، پەيغەمبەرگە، پەيغەمبەرنىڭ خىش ـ ئەقرىبالىرىغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبنى سەبىللەرگە خاس قىلدى، پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار، ئاللاھتىن قورقۇڭلار، ھەقىقەتەن ئاللاھنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر»

قايسى خىل شەكىلدە بولمىسۇن، ئىقتىساد بايلارنىڭ قولىدا مونوپول قىلىنىۋالماسلىقى كېرەك. ئىقتىساد قولدىن-قولغا ئۆتۈپ تۇرۇشى، كۆپ سانلىق مۇسۇلمانلارنىڭ قولىدا ئىقتىسادنىڭ تەبىئىي رولىنىڭ تولۇقلىنىشى ئۈچۈن، ئىقتىسادقا تېخىمۇ كۆپ ئادەملەر ئىگىدارچىلىق قىلىشى كېرەك!

---

(136) سورة النساء [5] .

(137) سورة الحشر [7] .

بۇ جايدا موھتاجلار ۋە يوقسۇللارنىڭ ھەققى بار جامائەت بەلگىلىك ھەققىنى ئادا قىلىپ، ئىقتىسادنى ھاجەتمەنلەرگە تارقىتىدۇ.

" وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ " [138] .

« ئۇلارنىڭ پۇل ـ ماللىرىدا سائىللار ۋە (ئىپپەتلىكىدىن سائىللىق قىلمايدىغان) موھتاجلار ھوقۇقىقا ئىگە ئىدى (يەنى ئۇلار سائىللارغا ۋە موھتاجلارغا سەدىقە قىلاتتى)»

زاكات ۋە تاساددىپى ئەھۋالدا ئەمەلىي شارائىتقا قاراپ بايلاردىن ئېلىنىدىغان قوشۇمچە مەجبۇرىيەتلەردە ئۇلارنىڭ ھەققى بار.

ئۇنىڭدىن باشقا ئىقتىساد يولى ۋە ئىقتىساد مۇئامىلىسىنىڭ بىر يۈرۈش قائىدىلىرى بولۇپ ، بۇنىڭدا كەسىپ ۋە مۇئامىلىنىڭ بىرەر شەخس ياكى بىرەر كوللېكتىپقا زىيان كەلتۈرۈش يوللىرى ئۈتتۈرىغا قويۇلمىغان. شۇ سەۋەبتىن جازانە – ئەڭ قورقۇنۇچلۇق ئىقتىساد توپلاش ۋاستىسى – ھارام قىلىنغانغا ئوخشاشلا بۇلاڭچىلىق، قاقتى-سوقتى قىلىش، ئوغرىلىق ، ئالدامچىلىق ۋە مونوپول قىلىشمۇ چەكلىنىدۇ.

" يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ، فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ... " [139]

«ئى ئىمان ئېيتقان كىشىلەر! (ھەقىقىي) مۆمىن بولساڭلار، ئاللاھ (نىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك) قىلىشتىن ساقلىنىڭلار، (كىشىلەرنىڭ زىممىسىدە)

---

[138] سورة الذاريات [19] .

[139] سورة البقرة [278 ، 279] .

قېلىپ قالغان جازانىنى (يەنى ئۆسۈمنى) ئالماڭلار. ئەگەر ئۇنداق قىلساڭلار، بىلىڭلاركى، ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى سىلەرگە ئۇرۇش ئېلان قىلىدۇ. ئەگەر (جازانە قىلىشتىن) تەۋبە قىلساڭلار، (قەرز بەرگەن) سەرمايەڭلار ئۆزۈڭلارغا قايتىدۇ، باشقىلارنى زىيان تارتقۇزمايسىلەر، ئۆزۈڭلارمۇ زىيان تارتمايسىلەر»

ئۇنىڭدىن باشقا بۇ جايدا «پاكلىق» ئاساسىدا ياردەم بېرىش تۈزۈمى يولغا قويۇلغان .

" وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ " (140)

« ئەگەر قەرزدارىنىڭ قولى قىسقا بولسا، ئۇنىڭ ھالى ياخشىلانغۇچە كۈتۈڭلار، ئەگەر (خەيرلىك ئىش ئىكەنلىكىنى بىلسەڭلار، قىيىنچىلىقتا قالغان قەرزداردىن ئالىدىغان قەرزنى ئۇنىڭغا) سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتكىنىڭلار سىلەر ئۈچۈن تېخىمۇ ياخشىدۇر »

ئەنە ئاشۇ بىر ئومۇمىي قائىدە. ئىسلام ئىقتىسادى ئېغىپ كېتىشكە قارشى تۇرىدىغان چەكلىمىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، باشقا چەكلىمىسىز ھالدا تەرەققىي قىلىدىغان «يول». ئەنە ئاشۇ ئىلاھى پىرىنسىپ ھەر قايسى دەۋرلەردىكى ئىقتىساد ئىشلىرىنى تەرتىپكە سالىدىغان كىشىلەرنى زۇلۇمدىن قۇتقۇزۇپ، ئۇلارنىڭ يەر شارىدىكى زوراۋان كۈچلەرنىڭ قۇللۇقى ئاستىغا چۈشۈپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدىغان بىردىنبىر يول.

---

(140) سورة البقرة [280] .

لېكىن، بىز بۇ يەردە ئاشۇ ئومۇمىي قائىدىگە يەنە بىر زور ھەقىقەتنى قوشۇمچە قىلىمىز. بۇ زور ھەقىقەت ئىقتىساد ئىشلىرىدا ئىلاھى پرىنسىپنى ئالاھىدە گەۋدىلەندۇرىدۇ.

ناھايىتى ئېنىقكى ئىسلامى تەسەۋۋۇر قايسى خىل شەكىلدە بولمىسۇن، ھەرگىزمۇ «ئىنسان»نى مۇقەررەرلىك ئۇچۇن قۇل قىلىپ بەرمەيدۇ... مەيلى ماتېرىيالىستىك مۇقەررەرلىك ياكى تارىخى مۇقەررەرلىك بولسۇن ئوخشاش.

ئىنسانلار — ئىسلامدا — ئۆزىنىڭ جەمئىيىتى ۋە ئىقتىسادىنى قۇرۇپ چىقىدۇ. بۇ ئىنسانلار ھاياتىدىكى قېلىپلىشىپ قالغان ياكى ئىقتىسادىي مۇقەررەرلىك ئېلىپ كەلگەن مۇلۇكچىلىك ۋە ھۆكۈمرانلىقا تايىنىپ بىر سىنىپ يەنە بىر سىنىپنى بويسۇندۇرىدىغان مۇقەررەر باسقۇچ ئەمەس!

ئېنىقكى بۇ مۇقەررەرلىك پەقەت اللەنىڭ پرىنسىپىدىن ئېغىپ كەتكەن جاھىلىيەت تۈزۈمى ئاستىدىلا پەيدا بولىدۇ .

ئەمما، ئىلاھى پرىنسىپنىڭ سايىسىدا... ئىنسانلار يالغۇز بىر اللەغا ئىبادەت قىلىدۇ. «مۇقەررەرلىك»لەرگە ئىبادەت قىلمايدۇ.

ئەمەلىيەتتە ئىلاھى پرىنسىپ —كىشىلەر قىسمەن جەھەتتە ئېغىپ كەتكەن بولسىمۇ - ئىسلام دۇنياسىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا فېئودالىزمنىڭ ياۋروپالىقلارنىڭ ئەسكى چاپىنىنى كىيىپ ئوتتۇرىغا چىقىشىنى چەكلەپ قالدى. بۇ فېئودالىزم مۇسۇلمانلار ھاياتىغا ئۆزىنىڭ «مۇقەررەرلىك» سۈرىتىنى تېڭىشقا كۈچى يەتمىدى.

ئىسلامنىڭ تەسەۋۋۇرىدا ئىنسان تەسىر كۆرسەتكۈچى كۈچ. پۈتكۈل كائىنات — بارلىق ئېنېرگىيەسى بىلەن — ئىنسانغا بويسۇندۇرۇپ بېرىلگەن.

" وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً مِنْهُ " (141)

«ئاللاھ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى (كامالى) پەزلىدىن سىلەرگە بويسۇندۇرۇپ بەردى، بۇنىڭدا ھەقىقەتەن (قۇدرىتى ئىلاھىينى) تەپەككۇر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن (ئاللاھنىڭ قۇدرىتى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) (روشەن) دەلىللەر بار»

شۇ سەۋەبتىن ئىنسان ئۆز ئىقتىسادىنى اللە ئاتا قىلغان ئىرادىسى بىلەن ئۆزىنىڭ ئەقىدىسى ۋە تەسەۋۋۇرىغا مۇۋاپىق قۇرۇپ چىقىدۇ. ئۇ «مۇقەررەر» ئىقتىسادى باسقۇچلار ئالدىدا ئۈن-تىنىسىز بويسۇنىدىغان پەسكەش، بىچارە ئېزىلگەن قۇل بولۇپ قالىدۇ.

ئىلاھى پىرىنسىپ ئىنسانغا بۇ تەسىر كۆرسەتكۈچى ئېجابىيلەرنى ئاتا قىلىپ، ئۇنى تەسەۋۋۇر دۇنياسىدا ھۆرمەتلەپ، ھەرىكەت دۇنياسىدا ئۇنىڭ يۈنىلىشىنى تۈزەتكەن چاغدا، ئۇ زۇلۇم، ئازغۇنلۇق ۋە بۇزۇقچىلىقتىن پاك بىر ئىنساني جەمئىيەتنى قۇرۇپ چىقىدۇ.

ئىلاھى پىرىنسىپ ئىجتىمائىي ئىشلاردا ئالدى بىلەن شەخس ۋە جەمئىيەت ئوتتۇرىسىدا تەڭپۇڭلۇقنى تۇرغۇزىدۇ. ئاندىن كېيىن جەمئىيەتتىكى ئەر-ئاياللار مۇناسىۋىتىنى ئەڭ ئىنچىكىلىك بىلەن ئىنتىزاملاشتۇرىدۇ.

ئىسلامنىڭ نەزىرىدە شەخس ۋە جەمئىيەت بىر-بىرىگە قارشى ئىككى لاگېر ئەمەس!

ئەمەلىيەتتە ئۇنداق بولۇشىمۇ مۇمكىن ئەمەس!

اللە ئىنسانغا تەقدىم قىلغان «خەلىپىلىك» شەخس ۋە جەمئىيەتنى بىردەك ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ «ئىنسان» بىرلا ۋاقىتتا شەخس ۋە جەمئىيەتنى تەشكىل

(141) سورة الجاثية [13] .

قىلىدۇ. شۇ سەۋەبتىن ئۆز-ئارا دۈشمەنلىششكە ئاداۋەتلىششكە قەتئىي بولمايدۇ.

جەمئىيەتنى شەخسنىڭ دۈشمىنى دەپ تەسەۋۋۇر قىلىش مەسلىسى، جەمئىيەتنى گۇمران قىلىش ۋە ۋەيران قىلىشنى كەلتۈرۈپ چىقارسا، شەخسنى جەمئىيەتنىڭ دۈشمىنى دەپ تەسەۋۋۇر قىلىش ئۇ شەخستىن ياخشىلىقنى بىر پۈتۈن ئۈزۈپ قويۇشقا ئېلىپ بارىدۇ... ماھىيەتتە بۇنداق تەسەۋۋۇر پەقەت ئېغىش ۋە بۇزۇلۇش ھالەتلىرىدىلا پەيدا بولىدۇ .

ئەمما، نورمال ئەھۋالدا شەخس جەمئىيەتنىڭ، جەمئىيەت شەخسنىڭ بۇ ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرسىنى ئۈزۈۋېتىشكە ۋە ئايرىۋېتىشكە قەتئىي بولمايدۇ. پەقەت ئېغىش ۋە بۇزۇلۇش ھالەتلىرىدىلا زوراۋان شەخس . — زوراۋانلىق شەكلى قانداق بولۇشتىن قەتئىي نەزەر — بۇزۇق شەخس ، چۈشكۈن شەخس ۋە ئاچكۆز شەخسلەر پەيدا بولىدۇ . ئۇلار مۇستەھكەم جەمئىيەت مۇناسىۋەتىنى ئۆزى بىلەن ئۆزىنىڭ ئازغۇنلۇق ئارزۇلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئوتتۇرسىدىكى توسقۇنلۇق قىلىدىغان كۈچ دەپ قارايدۇ-دە، بۇ جەمئىيەتنى پارچىلاش ۋە ۋەيران قىلىش ياكى بويسۇندۇرۇش ۋە كونترول قىلىش ئۈچۈن جىددىي ھەرىكەت قىلىدۇ.

زوراۋان جەمئىيەت — قايسى خىل شەكىلدىكى زوراۋانلىق بولسۇن — ۋە توغرا يولدىن ئېغىپ كەتكەن بۇزۇق جەمئىيەت توغرا يولدا ماڭغان شەخسنىڭ توغرا يولدا مېڭىشقا ياكى باشقىلارنى توغرا يولغا يېتەكلىشكە چىدىيالمايدۇ-دە، دەرھال ئۇنى ۋەيران قىلىش ۋە كۆزدىن يوقۇتۇش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىدۇ.

ئەمما، نورمال ئەھۋالدا —شەخس ۋە جەمئىيەت ھەر ئىككىسى تەبىئىي ئورتاقلىققا ئىگە بولۇپ ، نىشان، ئىدىيە ۋە ھېس -تۇيغۇ ئۆز-ئارا ئۈچرىشىپ، بىرلەشكەن مۇناسىۋەت بەرپا قىلىدۇ. بۇ ئارقىلىق ساغلام مۇكەممەل مەۋجۇدىيەت بارلىققا كېلىدۇ.

ئىسلام تەبىئىيلا شەخس ۋە جەمئىيەتنى بىرلا ۋاقىتتا باراۋەر ھالەتكە يەتكۈزۈش ھەمدە شەخس ۋە جەمئىيەتنىڭ ئېغىش ۋە بۇزۇلۇش ھالىتىنى تۈزىتىش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىدۇ.

ئىسلامنىڭ تۈپ مەقسىتى بىر تەرەپتىن مۇستەقىل شەخس مەۋجۇدىيىتىنى گەۋدىلەندۈرۈپ، يەنە بىر تەرەپتىن مۇستەھكەم جەمئىيەت مەۋجۇدىيىتىنى گەۋدىلەندۈرۈش ئارقىلىق شەخس ۋە جەمئىيەت ئوتتۇرىسىدا ھەر ئىككىسى باراۋەر تەڭپۇڭ ھالەتنى بەرپا قىلىشتىن ئىبارەت.

ئىسلام جەمئىيەتكىمۇ ئوخشاشلا بىۋاستە سۆزلەيدۇ... ئۇنىڭ ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيىتىنى ئېنىق بېكىتىپ بېرىدۇ. ئاخىرقى ھېسابتا ئۇنىڭ مۇستەقىل شەخسىي مەۋجۇدىيىتىنى گەۋدىلەندۈرىدۇ.

ئىسلامدىكى شەخس الله بىلەن بىۋاستە (ۋاستىسىز) ئالاقىلىشىدۇ. ئۇ بەلگىلىك ئۆزگە خاس مەۋجۇدىيەتكە ئىگە، مۇستەقىل شەخس سۈپىتىدە اللەغا سۆزلەيدۇ ۋە پىچىرلايدۇ، ئىبادەت قىلىدۇ ۋە يېقىنلىشىدۇ. ئىسلام ھەر دائىم اللەنىڭ ئۇ شەخسنى تولۇق قوغدايدىغانلىقىنى ئۇنىڭغا ھېس قىلدۇرىدۇ. الله ئۇ شەخسنىڭ ئاتا-ئانىسىنى ئۆز-ئارا ئۇچراشتۇرۇش ئارقىلىق ياراتقان... بۇ اللەنىڭ شۇ شەخسكە بەلگىلىگەن تەقدىرى. الله ئۇ شەخسكە رىزىق بېرىدۇ. گەرچە ئۇنىڭ رىزقى ئاشكارا سەۋەبلەر بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولۇپ ، بۇنىڭدا كوللېكتىپ ئورتاقلىشىدىغان بولسىمۇ – پۈتكۈل كائىنات ئورتاقلاشقاندەك – لېكىن، ئۇ شەخسنىڭ ئۆزگە بەلگىلەنگەن رىزىق بولۇپ ، الله تەرەپتىن شەخسەن شۇ كىشىگە يېزىلىدۇ ۋە باشقىلار ئۇنىڭغا ئېرىشەلمەيدۇ. الله ئۇ شەخسنىڭ دۇئالىرىنى ئىجابەت قىلىدۇ. مۇشۇ دۇنيادا ئۇنىڭ تەلەپلىرىنى ئورۇنداپ بېرىدۇ، ئەگەر خالىسا... ياكى ئۇنى ئاخىرەتكە قالدۇرۇپ قويىدۇ. ھەر ئىككىلى ئەھۋالدا الله ھەر بىر شەخسنىڭ شەخسىي مۇستەقىل دۇئالىرىنى ئىجابەت قىلىدۇ. ئاخىرقى ھېسابتا شەخس اللەغا تەنھا يېتى ئۇچرىشىدۇ.

" وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْداً " [142]

« قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا تەنها كېلىدۇ »

الله ئۇنىڭ ئۆزى ۋە خۇسۇسىي ئىشلىرى ھەققىدە سوئال سورايدۇ.

" كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ " [143]

« ھەر ئىنسان قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن (دوزاختا) مەھبۇستۇر »

. " وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى " [144]

«ھەر ئادەم ئۆزى قىلغان گۇناھقا ئۆزى جاۋابكار، بىر گۇناھكار ئادەم باشقا ئادەمنىڭ گۇناھىغا جاۋابكار ئەمەس (يەنى بىر ئادەمنىڭ گۇناھى بىلەن باشقا بىر ئادەم جازاغا تارتىلمايدۇ)»

شەخس بۇلارغا تايىنىپ الله بىلەن بىۋاستە ئالاقىلىشىش ئارقىلىق ئۆزگە خاس مۇستەقىل شەخسىي تۇيغۇلارنىڭ ئاساسىنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ.

ئىسلام شەخستىن ئۆزگە خاس شەخسىي مەجبۇرىيەتلەرنى ئۈستىگە ئېلىشنى تەلەپ قىلىدۇ. ھەر بىر شەخس اللەنىڭ شوئارى ۋە قانۇنلىرىنى تۇرغۇزۇشقا تەكلىپ قىلىنغان بولۇپ ، ئۇ جەمئىيەتنى – ئۆزىدىن باشقا شەخسلەرنى – ئاشۇ مەجبۇرىيەتلەرنى بىرلىكتە ئۈستىگە ئېلىشقا چاقىرىق قىلىدۇ.

شەخس جەمئىيەتنىڭ – ئۆزىدىن باشقا شەخسلەرنىڭ – خاتالىقلىرىنى تۈزىتىشكە تەكلىپ قىلىنغان بولۇپ ، شەخس ئەمەلىي ئىقتدارى ۋە

(142) سورة مريم [95] .
(143) سورة المدثر [38] .
(144) سورة الأنعام [164] .

قەلبىدىكى ئىمانغا تايىنىپ، بۇ مەسئۇلىيەتنى ئادا قىلىدۇ... بۇ مەسئۇلىيەت ۋە مەجبۇرىيەتلەرنى ھېچقانداق كۈچ توسۇپ قالالمايدۇ... چۈنكى، ھەر بىر شەخس كۆپچىلىكنىڭ ئومۇمىي مەسىلىلىرىنى ئىسلامدىكى ئومۇمىي ۋە خۇسۇسىي مەسىلە اللەنىڭ قانۇنىنى ئىجرا قىلىش مەسىلىسى دەپ قاراپ، ئورتاق ھەل قىلىش كېرەك.

مەسىلەن: توغرا ھاكىمىيەت بەرپا قىلىش، توغرا ئىقتىساد بەرپا قىلىش، توغرا جەمئىيەت بەرپا قىلىش، ئەخلاقى قىممەتلەرنى جەمئىيەتكە كەڭرى تارقىتىش، جەمئىيەتنى ھەر خىل بۇزۇقچىلىق — چوڭ-كىچىك جىنسىي بۇزۇقچىلىقلار — دىن پاكلاش ۋە تازىلاشقا رىياسەتچىلىك قىلىش اللەنىڭ شەرىئىتىدىن، ئومۇمىيۇزلۇك ھەق ۋە ئادالەتتىن ئىبارەت كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئىش-پائالىيەتلىرىگە نازارەتچىلىك قىلىش... قاتارلىق ئۇسۇللار بىلەن شەخس نەزەرىيە دۇنياسىدىلا ئۆزىنىڭ جانلىق تەسىر كۆرسەتكۈچى ئىجابىي شەخسىيىتىنى گەۋدىلەندۈرىدۇ.

شەخسنىڭ مۇشۇنداق مۇھىم ۋەزىپىلەرنى ئۈستىگە ئالالىشى ئۈچۈن، روھى، ئەخلاقى ۋە ئىجتىمائىي جەھەتتە ئۇنى تەربىيەلەش ئارقىلىق، ئۇنىڭ ئىجابىي رولى گەۋدىلىنىدۇ.

ئىسلام شەخسكە شەخسىي ئىگىدارچىلىق ھوقۇقىنى بېرىدۇ ۋە ئۇنىڭ ئۆزىگە خاس مۇستەقىللىقىنى گەۋدىلەندۈرىدۇ. بۇ ئىگىدارچىلىق رېئال دۇنيادا ئەمەلگە ئاشسۇن ياكى ئاشمىسۇن، ھوقۇق ۋە پۇرسەت تەڭلا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. بىر تەرەپتىن شەخسنىڭ شەخسىيىتىگە مۇناسىۋەتلىك شەخسىي مۈلۈكتە شەخس ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ھېس قىلىدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن الله ئۇنىڭغا بەرگەن رىزقىنى ئۆزىنىڭ شەخسىي مەۋجۇدىيىتىنىڭ يېنىدا قويۇپ، ئۇنىڭغا قول ئۇزارتقىنىدا، ئۇ ئۆزىنىڭ ھەقىقىي مەۋجۇدىيىتىنى ھېس قىلىدۇ. ئۈچىنچى بىر تەرەپتىن شەخس تەمىنات ۋاسىتىسىنى ئۆز قولىدا تۇتۇپ تۇرىدۇ.

ئەگەر ئۇ ھۆكۈمرانلارنىڭ ياكى ئازغۇن جەمئىيەتنىڭ قارشىلىقىغا دۇچ كەلگەن چاغدا، ئىككىلەنمەستىن زوراۋانلارغا تاقابىل تۇرالايدۇ.

ھوقۇق ۋە پۇرسەت نەزەرىيە جەھەتتىن مەۋجۇت بولسىمۇ، بىراق، ئىگىدارچىلىق رېئال دۇنيادا ئەمەلگە ئاشمىغان ئەھۋالدا، ئىسلام ھەرگىزمۇ شۇ پېتى تاشلىۋەتمەيدۇ. ھەمدە ئۇنىڭ يوقۇلۇش ۋە ۋەيران بولۇشىغا قاراپ تۇرمايدۇ. بەلكى، دۆلەت خەزىنىسىدىن ئۇنىڭغا ياردەم بېرىپ، ئۇنى ھالاك بولۇشتىن ساقلاپ قالىدۇ. ئىسلام چۈشەنچىسىدىكى دۆلەت كاپالىتى بىرەر مەنپەئەتلىك خىزمەت ئۈچۈن ئۇنى تەربىيەلەش ياكى بىرەر پايدىلىق خىزمەتكە ئۇنى ئورۇنلاشتۇرۇشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. شۇنداقلا شەخسنىڭ خىزمەت قىلىش ئىقتىدارى بولمىسا ياكى ئاجىزلىق، قېرىلىق ياكى باللىق سەۋەبىدىن خىزمەت قىلىشقا ئىقتىدارى يەتمىسە، بۇنداق ئەھۋالدا الله بېكىتكەن تېگىشلىك «ھەققىنى» ئالىدۇ. ئۇ بۇنى بىرەر ئادەمدىن «ئېھسان » سۈپىتىدە ئالمايدۇ. چۈنكى، ئىنسانلارنىڭ بىر-بىرىگە بەرگىنى ئۆزىنىڭ رىزقى ئەمەس بەلكى اللەنىڭ رىزقى، ئۇلار الله بەرگەن ھوقۇق بىلەن ئۆزىگە تېگىشلىك نېسۋىسىنى ئېلىشقا تامامەن ھەقلىق!

ئەنە شۇلارنىڭ ھەممىسى باراۋەر شەخسى مۇستەقىللىقنى گەۋدىلەندۇرۇش ئۈچۈن يەر شارىغا ئۇيغۇن كېلىدىغان قانۇن-تۈزۈملەرنىڭ ئەڭ يۇقىرى سەۋيىدە ئەمەلىيلىشىشى.

يەنە بىر تەرەپتىن ئىسلام كوللېكتىپنىڭ «شەخسىيتى »نى گەۋدىلەندۇرىدۇ. ئەگەر ئىسلام شەخسنىڭ شەخسي مۇستەقىللىقنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن، ئۇنى بىرەر ۋەزىپىگە تەكلىپ قىلغان بولسا، شۇنىڭغا ئوخشاشلا بىرلەشكەن كوللېكتىپنىڭ مۇستەقىللىقنى ئىسپاتلايدىغان بىر بۆلۈك مەجبۇرىيەتلەرنى ئۇلارغا بەلگىلىدى.

كوللېكتىپ – بىر پۈتۈن – اللەنىڭ قانۇننى تۇرغۇزۇش، ئۇنى ئىجرا قىلىش ۋە ئىجرا قىلىش ئەھۋالىنى نازارەت قىلىشقا تەكلىپ قىلىنغان. رەھبەرنى كوللېكتىپ سايلايدۇ... كوللېكتىپ رەھبەر سايلاشتىن يېنىۋېلىشقا ھوقۇقلۇق. كوللېكتىپ رەھبەرنىڭ ھۆكۈمرانلىق ئەھۋالىنى نازارەت قىلىدۇ. ئۇنى كۆزىتىدۇ ۋە خاتالىقىنى تۈزىتىپ، ئۇنىڭغا مەسلىھەت بېرىدۇ.

" وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ " (145) .

« سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا خەيرلىك ئىشلارغا دەۋەت قىلىدىغان، ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇپ، يامان ئىشلارنى مەنئى قىلىدىغان بىر جامائە بولسۇن؛ ئەنە شۇلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر »

" وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ (146) " .

«(دۇنيانىڭ نېمەتلىرىدىن) سىلەرگە بېرىلگەن ھەر قانداق نەرسە دۇنيا تىرىكچىلىكىدە پايدىلىنىدىغان نەرسىلەردۇر، ئىمان ئېيتقان، پەرۋەردىگارىغا تەۋەككۈل قىلىدىغان كىشىلەرگە، گۇناھى كەبىرلەردىن، قەبىھ ئىشلاردىن ساقلانغۇچىلارغا، دەرغەزەپ بولغانلىرىدا كەچۈرەلەيدىغانلارغا، پەرۋەردىگارىنىڭ دەۋىتىگە ئاۋاز قوشالايدىغانلارغا، نامازنى (تەئدىل ئەركان بىلەن) ئۆتەيدىغانلارغا، ئىشلىرىنى مەسلىھەت بىلەن قارار قىلىدىغانلارغا، بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن سەدىقە قىلىدىغانلارغا، ئۇچرىغان زۇلۇمغا قارشى تۇرالايدىغانلارغا ئاللاھنىڭ ھۇزۇرىدىكى ساۋاب تېخىمۇ ياخشىدۇر، تېخىمۇ باقىدۇر »

(145) سورة آل عمران [104] .

(146) سورة الشورى [38] .

" وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ [147] " .

«ئاللاھنىڭ رەھمىتى بىلەن سەن ئۇلارغا مۇلايىم بولدۇڭ؛ ئەگەر قوپال، باغرى قاتتىق بولغان بولساڭ، ئۇلار چۆرەڭدىن تارقاپ كېتەتتى؛ ئۇلارنى ئەپۇ قىل، ئۇلار ئۈچۈن مەغپىرەت تىلىگىن، ئىشتا ئۇلار بىلەن كېڭەشكىن؛ (كېڭەشكەندىن كېيىن) بىر ئىشقا بەل باغلىساڭ، ئاللاھقا تەۋەككۇل قىلغىن. ئاللاھ ھەقىقەتەن تەۋەككۇل قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ»

قۇرئان مۇسۇلمان «جامائەت»نى «ئى مۇئمىنلەر...» دەپ بىر نەچچە قېتىم تەكرار چاقىرىدۇ.

" يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى [148] " .

«ئى مۇمىنلەر! ئۆلتۈرۈلگەنلەر ئۈچۈن قىساس ئېلىش سىلەرگە پەرز قىلىندى، ھۆر ئادەم ئۈچۈن ھۆر ئادەمدىن، قۇل ئۈچۈن قۇلدىن، ئايال ئۈچۈن ئايالدىن قىساس ئېلىنىدۇ. قاتىل ئۈچۈن (دىنىي) قېرىندىشى تەرىپىدىن بىرنەرسە كەچۈرۈم قىلىنسا (يەنى ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ ئىگىسى قاتىلدىن دىيەت ئېلىشقا رازى بولۇپ قىساس ئېلىشتىن ۋاز كەچسە، ئۇ، جىنايەتچىدىن دىيەتنى) چىرايلىقچە تەلەپ قىلىشى لازىم، (جىنايەتچىمۇ دىيەتنى) ياخشىلىقچە (يەنى كېچىكتۈرمەستىن، كېمەيتىۋەتمەستىن تولۇق) بېرىشى لازىم. بۇ (ھۆكۈم) پەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن (سىلەرگە بېرىلگەن) يېنىكلىتىشتۇر ۋە رەھمەتتۇر. شۇنىڭدىن كېيىن (يەنى دىيەتنى قوبۇل قىلغاندىن كېيىن)،

---

(147) سورة آل عمران [159] .

(148) سورة البقرة [178] .

چېكىدىن ئېشىپ كەتكەن (يەنى قاتىلنى ئۆلتۈرگەن) ئادەم قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ»

" يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً [149] " .

«ئى مۆمىنلەر! ئىسلام دىنىغا پۈتۈنلەي كىرىڭلار (يەنى ئىسلام دىنىنىڭ پۈتۈن ئەھكاملىرىغا بويسۇنۇڭلار، بەزى ئەھكاملىرىغا ئەمەل قىلىپ، بەزى ئەھكاملىرىنى تەرك ئەتمەڭلار)، شەيتاننىڭ يوللىرىغا (ۋە ئىغۋاسىغا) ئەگەشمەڭلار. شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر»

" يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ [150] " .

«ئى مۆمىنلەر! بىر ـ بىرىڭلارنىڭ ماللىرىنى (ئوغرىلىق، خىيانەت قىلىش، بۇلاش، جازانىخورلۇق، قىمار ئويناش قاتارلىق) ناھەق يول بىلەن يەۋالماڭلار، ئىككى تەرەپ رازى بولۇشۇپ قىلىشقان سودا ـ سېتىق ئارقىلىق ئېرىشىلگەن نەرسە بۇنىڭدىن مۇستەسنا. سىلەر ئۆزۈڭلارنى (يەنى بىر ـ بىرىڭلارنى) ئۆلتۈرمەڭلار، ئاللاھ ھەقىقەتەن سىلەرگە ناھايىتى مېھرىباندۇر»

" يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ أَوِ انْفِرُوا جَمِيعاً [151] " .

« ئى مۆمىنلەر! (دۈشمەنلەرنىڭ شەررىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن) تەييارلىق ھالىتىدە تۇرۇڭلار، ئۇرۇشقا تۈركۈم ـ تۈركۈم بولۇپ ياكى ھەممىڭلار بىر بولۇپ چىقىڭلار »

---

(149) سورة البقرة [208] .

(150) سورة النساء [29] .

(151) سورة النساء [71] .

" يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ [152] " .

« ئى مۆمىنلەر! ھاراق ئىچىش، قىمار ئويناش، بۇتلار (يەنى چوقۇنۇش ئۈچۈن تىكلەنگەن تاشلار) غا چوقۇنۇش، پال ئوقلىرى بىلەن پال سېلىش شەيتاننىڭ ئىشى، پاسكىنا قىلىقلاردۇر، بەختكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن شەيتاننىڭ ئىشىدىن يىراق بولۇڭلار »

بۇ تەكرار چاقىرىقلاردا الله ئۇلارنىڭ قانۇن-تۈزۈملىرىنى ئىجرا قىلىپ، ئۆزلىرىنى بىر جامائەت سۈپىتىدە تەربىيەلەپ ، ئۆزىنى باللىرىنى ۋە پۈتكۈل جەمئىيەت ئەزالىرىنى شۇ ئاساس بويىچە قۇرۇپ چىقىشنى مەقسەت قىلىدۇ. ھەمدە ئۇلارنى بەزى مەجبۇرىيەتلەرگە بۇيرۇپ، بىرلىكتە ئورۇنداشنى تەلەپ قىلىدۇ.

" وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَلَا تَفَرَّقُوا ... [153] " .

« ھەممىڭلار ئاللاھنىڭ ئارغامچىسىغا (يەنى ئاللاھنىڭ دىنىغا) مەھكەم يېپىشىڭلار، ئايرىلماڭلار (يەنى سىلەردىن ئىلگىرى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار ئىختىلاپ قىلىشقاندەك، دىندا ئىختىلاپ قىلىشماڭلار). »

" وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ... [154] " .

«ياخشى ئىشقا ۋە تەقۋادارلىققا ياردەملىشىڭلار، گۇناھقا ۋە زۇلۇمغا ياردەملەشمەڭلار، ئاللاھ (نىڭ ئازابى) دىن قورقۇڭلار، ئاللاھنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن قاتتىق »

---

[152] سورة المائدة [90] .

[153] سورة آل عمران [103] .

[154] سورة المائدة [2] .

يۇقىرىقىلارنىڭ ھەممىسى بىرلەشكەن، مۇستەھكەم بىر «جامائەت»نىڭ بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ... شۇ جامائەت ئىشلارنى بىر تەرەپ قىلىدۇ. ئىسلام شەخسلەردىن كوللېكتىپنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ... مۇشۇ ئايەتلەردە تىلغا ئېلىنغان، مەجبۇرىيەتلەر ئۈستىگە يۈكلىنىۋاتقان بۇ مۆئمىن جامائەت مۆئمىن شەخسلەردىن قۇرۇلىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەر بىرى شەخسەن اللەغا ھەققىي ئىشىنىدىغان، الله بىلەن ئالاھىدە مۇناسىۋەت ئورناتقان كىشىلەردۇر. لېكىن، ئىسلام — مۇشۇ يول بىلەن شەكىللەنگەن — بۇ جامائەتكە «جامائەت» سۈپىتىدە پەرقلىق سۈزۈك مەۋجۇدىيەتنى بېرىدۇ. ھەمدە ئۇلارغا شەخسنىڭ شەخسىيەتچىلىكى ۋە مۇستەقىللىقى ئۇنى قۇترىتىپ توغرا يولدىن ئازدۇرۇۋېتىشى مۇمكىن. بۇنداق چاغدا جامائەت ئۇنى نازارەت قىلىپ، ئۇنىڭ پائالىيەتلىرىگە قارىتا يوليورۇقلارنى بېرىدۇ. جامائەتنىڭ قولىدا الله تەرەپتىن ئۇلارغا بېرىلگەن ھوقۇق بولۇپ ، ئۇنى ئەمەلىيلەشتۈرگۈچى رەھبەر بىلەن ئازغۇن شەخسلەرنى تۈزىتىدۇ ۋە ئۇنى توغرا يولغا قايتۇرۇپ كېلىدۇ. لېكىن، بۇ جامائەتنى ئىسلام دۇنياسىدا ھەرقانداق ئەھۋالدا ئۆز ھوقۇقىنى قالايمىقان ئىشلىتىشتىن چەكلەيدىغىنى ئۇلارنىڭ خۇسۇسىي ئىدىيەسى ئەمەس، بەلكى، اللەنىڭ شەرىئىتىدۇر. اللەنىڭ شەرىئىتى... شەخس جەمئىيەتكە ئوخشاش نازىل قىلىنغان.

دەل شۇنىڭدەك جامائەتمۇ بىرلەشكەن، ئىنتىزامچان جەمئىيەت مەۋجۇدىيىتى سۈپىتىدە ئىسلام زېمىنلىرىنى، ئىسلام شەرىئىتىنى ۋە ئىسلام ئاھالىسىنى قوغداشقا تەكلىپ قىلىنغان.

جامائەت — نەزەرىيە جەھەتتىن — ئىقتىسادنىڭ تۈنجى ئىگىسى بولۇپ ، شەخسكە ئىقتىسادنى باشقۇرۇش ھوقۇقىنى شۇلار بېرىدۇ... ئەمەلىيەت جەھەتتىن ئېيتقاندىمۇ جامائەت ئىقتىسادنى باشقۇرالمايدىغان شەختىن باشقۇرۇش ھوقۇقىنى تارتىۋېلىشقا ھوقۇقلۇق.

" وَلا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَاماً وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلاً مَعْرُوفاً " (155) .

« ئاللاھ تىرىكچىلىكىڭلارنىڭ ئاساسى قىلغان ماللىرىڭلارنى ئەخمەقلەرگە تۇتقۇزۇپ قويماڭلار، ئۇلارنى يېمەك ـ ئىچمەك، كىيىم ـ كېچەكلەر بىلەن تەمىنلەڭلار. ئۇلارغا چىرايلىق سۆز قىلىڭلار »

جامائەت – دۆلەت تەرىپىدىن ئاجىز كىشىلەرگە كېپىل بولۇشقا ۋە ئۇلارنى ھىمايە قىلىشقا بۇيرۇلغان. بۇ ئىشلار ئالدى بىلەن ئائىلە دائىرىسىدە، ئاندىن كېيىن ھەر بىر جامائەت دائىرىسىدە ئەڭ ئاخىردا پۈتكۈل ئىسلام ئۈممىتى دائىرىسىدە ئېلىپ بېرىلىدۇ.

ئەنە ئاشۇلار بىلەن جامائەتنىڭ ئوبرازى گەۋدىلىنىدۇ. ئاندىن كېيىن شەخس ۋە جامائەتنىڭ ئوبرازى ئوخشاش تەكشۈگلىشىدۇ.

ھەقىقەت شۇكى، ئىشلار ئىنسانلارنىڭ رېئاللىقىدا كىتابتا يازغاندەك ئۇنداق ئاسان بولۇپ كەتمەيدۇ.رېئال ئەمەلىيەتتە يۈز بېرىدىغىنى بەزىدە شەخسنىڭ زوراۋانلىقى بولسا، يەنە بەزىدە كوللېكتىپنىڭ زوراۋانلىقى بولىدۇ .

لېكىن، بۇزۇقچىلىقنىڭ مەنبىئى تۈزۈم ئەمەس بەلكى، ئادەملەردۇر. ئىنسانلار ئېغىپ كېتىدۇ... چۈنكى، ئۇلارنىڭ تەبىئىتىدە تۈزلۈكنى قوبۇل قىلىش ئىقتىدارى بولغىنىدەك ئېغىپ كېتىشنى قوبۇل قىلىش ئىقتىدارىمۇ مەۋجۇت.

نەزەرىيە ۋە ئەمەلىيەت نۇقتىسىدىن بىردەك قارىغاندا مۇشۇ خىل رېئاللىق بىلەن ئېغىپ كېتىشنىڭ تۈزۈمنىڭ ئۆزىدە مەۋجۇت بۇلۇش ئوتتۇرىسىدىكى پەرق بەكمۇ زور.

(155) سورة النساء [5] .

ئەگەر ئېغىپ كېتىش تۈزۈمنىڭ ئۆزىدە مەۋجۇت بولۇپ قالسا، ئۇنداقتا تۈزۈمنى پۈتۈنلەي ئۆزگەرتىپ، يېڭى نىزام ئورناتمىغاندا، كىشىلەرنىڭ بۇ خىل ئېغىپ كېتىشكە تاقابىل تۇرالمايدۇ.

كاپىتالىزم نەزەرىيەسىدە تۈزۈمنىڭ تەبىئىتى بىلەن شەخس زوراۋانلىق قىلىدۇ، ئىنسانلار كاپىتالىزم تۈزۈمنى تۈپ يىلتىزىدىن ئۆزگەرتمىگەندە زوراۋانلىققا قارشى تۇرالمايدۇ، ئۇ خىل تۈزۈمنىڭ سايىسىدا ئۇستىگە چۈشۈۋاتقان زۇلۇمغا تاقابىل تۇرۇشقا ۋە زالىملارنى ھەقىقەتكە قايتۇرۇشقا قادىر بولالمايدۇ.

كوللېكتىۋىزملىق نەزەرىيەسىدە تۈزۈمنىڭ تەبىئىتى بىلەن جامائەت زوراۋانلىق قىلىدۇ. شەخس قورقۇنۇچلۇق زور تۈزۈمنىڭ بېسىمى ئاستىدا يانجىلىپ تۈگەيدۇ، چۈنكى، بۇ خىل تۈزۈم ئۆزىنىڭ يولىدا ئۇنىڭغا قارشى چىققان ياكى ئەمەلىيەتتە پىرولېتارىيات دىكتاتورىسى دەپ ئاتالغان ئوپئوچۇق دىكتاتۇرا تۈزۈمى بىلەن دۆلەتنى ئىدارە قىلىۋاتقان مۇقەددەس داھىغا قارشى چىققان ھەر بىر شەخسنى يوقۇتۇپ تاشلايدۇ.

ئەمما، ئىسلامدا شەخس ياكى جامائەتنىڭ زوراۋانلىقى تۈزۈمنىڭ تەبىئىتى بىلەن يۈز بەرمەستىن بەلكى شەخس ياكى جامائەت تۈزۈمدىن ئېغىپ كەتكەن چاغدا ئاندىن يۈز بېرىدۇ. ئەنە شۇ چاغدا كىشىلەرنىڭ ئېغىپ كېتىشنىڭ مەسئۇلىيىتى شۇلارنىڭ ئۆزىگە بولىدۇ ، ئۇلار ئۆزلىرىدىكى بۇ رېئال ئازغۇنلۇقنى تۈزىتىپ الله ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە قايتىشى لازىم. پەقەت شۇ چاغدىلا ئىشلار تۈزەلگەن بولىدۇ .

" يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ " (156) .

(156) سورة النساء [59] .

«ئى مۆئمىنلەر! اللەغا، پەيغەمبەرگە ۋە ئۆزۈڭلاردىن بولغان دىنىي رەھبەرلەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئەگەر سىلەر بىرەر ئىشتا ئىختىلاپ قىلىشىپ قالساڭلار، بۇ توغرىدا اللەغا ۋە پەيغەمبەرگە مۇراجىئەت قىلىڭلار، ئەگەر سىلەر الله ۋە ئاخىرەت كۈنگە ھەقىقىي ئىشىنىدىغان بولساڭلار.»

بۇ يەردە كۆرستىپ ئۆتۈشكە تېگىشلىك بولغىنى شۇكى، الله ۋە پەيغەمبەر بىردىنبىر قانۇن چىقىرىش هوقۇقىغا ئىگە بولۇپ ، بارلىق ئىشلاردا شۇنىڭغا قايتىش ۋە ئۇنىڭغا بىۋاستە بويسۇنۇش كېرەك. ئەمما، رەھبەرگە ئىتائەت قىلىش، الله ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىش بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك، شۇنىڭ ئۈچۈن «ئىتائەت» قىلىڭلار دېگەن سۆز الله ۋە پەيغەمبەر بىلەن بىرلىكتە تەكرارلانغان، ھەمدە رەھبەرگە ئىتائەت قىلىش الله ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىش دائىرىسىگە «ئىتائەت» ئىشلىتىلمەستىن كىرگۈزۈلگەن، ئاندىن كېيىن مۆئمىنلەر ئوتتۇرىسىدا بىرەر ئىشتا زىددىيەت يۈز بەرگەندە، الله ۋە پەيغەمبەرنى بىردىنبىر قانۇن چىقىرىش مەنبەسى دەپ قاراپ، شۇلارغا مۇراجىئەت قىلىش كېرەكلىكىنى ئېنىق بېكىتتى.

مۇشۇنداق تەسەۋۋۇرنىڭ سايىسىدا شەخس ۋە جەمئىيەت ھەرگىزمۇ بىر-بىرىگە قارشى ئوت ئاچقۇچى ئىككى لاگېرغا ئايلىنىپ قالمايدۇ. بەلكى، نىشان – ئىدىيە ۋە تۇيغۇدا ئۆز-ئارا بىرلەشكەن، ھەمكارلاشقان ۋە گىرەلەشكەن كۈچ بولىدۇ ، ھەمدە تىركىشىش ۋە زوراۋانلىق قەتئىي يۈز بەرمەيدۇ.

ئەمما، ئەرلەر، ئاياللار ۋە بالىلاردىن ئىبارەت جەمئىيەت ئەزالىرىغا ئىسلام قاتتىق كۆڭۈل بۆلىدۇ، ئۇلارنى يارامىلىق كىشىلەردىن قىلىپ قۇرۇپ چىقىشقا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىدۇ. چۈنكى، بۇ خىل تەربىيەلەش جاھىلىيەتتە ئۇلارغا يۈز بېرىۋاتقان ئېغىش ۋە ئۇنىڭغا ئەگىشىپ كەلگەن بەختسىزلىك ، ئازاب، گاڭگىراش ۋە ئىزتىراپنى چەكلەپ تۇرىدۇ.

ئالدى بىلەن بۇ يەردە ھەرىكەت ۋە خۇسۇسىيەتنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان ئومۇمىيۈزلۈك بىر تەقسىمات بولۇپ ، ئەرلەر ماددىي ئىشلەپچىقىرىش ۋە ئۇنىڭدىن كېلىپ چىقىدىغان ئىقتىساد ۋە سىياسەتكە مەسئۇل، ئاياللار بالا تۇغۇش ۋە ئۇنىڭدىن كېلىپ چىقىدىغان ئائىلىسىگە كۆڭۈل بۆلۈش ۋە يېڭى ئەۋلادلارنى ياراملىق كىشىلەردىن قىلىپ تەربىيەلەشكە مەسئۇل... بالىلار ئۇلارنىڭ تەبىئىي خاراكتېرنى ساقلاپ قالىدىغان ئائىلىنىڭ سايىسىدا كۆڭۈل بۆلۈش، تەربىيەلەش ۋە توغرا يولغا ئېرىشەلەيدۇ.

بۇ خىل تەقسىمات بىر تەرەپتىن زوراۋانلىق ئەمەس، يەنە بىر تەرەپتىن مەجبۇرىي بېكىتىش ئەمەس.

ئۇ پەقەت ئەر ۋە ئاياللارنىڭ تەبىئىتىگە ۋە ئۇلارنىڭ ئەسلى تەبىئىي ئىقتىدارىغا ئاۋاز قوشۇش خالاس! ئاياللار ئۆزىنىڭ ھامىلىدارلىق ، تۇغۇش ۋە ئېمىتىش...تىن ئىبارەت تەبىئىي – بىيولوگىيەلىك – ئىقتىدارى بىلەن، مۇئەييەن پىسخولوگىيەلىك تەركىبكە ئىگە بولۇپ ، بۇ خىل تەركىب ئۇلارنىڭ ھېسسىي تۇيغۇسىنى ئەڭ كۈچلۈك ۋە يۇقىرى دولقۇنغا كۆتۈرگەن ھەمدە ئۇلارنى ئۆزىنىڭ پۈتكۈل مەۋجۇدىيىتىگە ئىگە بولالايدىغان پارتلاش دەرىجىسىگە يەتكۈزگەن... بۇ دېگەنلىك قانداقتۇر ئاياللار ئائىلىۋى دائىرىنىڭ ۋە مۇشۇ تەبىئىي ۋەزىپە چەمبىرىنىڭ سىرتىدا خىزمەت قىلىشقا يارىمايدۇ دېگەنلىك ئەمەس... لېكىن، بىز يۇقىرىقى بۆلۈمدە ئاۋىستىرالىيىلىك دوختۇر قىزنىڭ گۇۋاھلىق سۆزلىرىدىن ئاياللار بارلىق ئىش-پائالىيەتلەردە ئەرلەر بىلەن «باراۋەر» بولۇش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلغان چاغدا ، ئۇلارنىڭ روھى دۇنياسىنىڭ قانداق بولۇپ قالىدىغانلىقىنى، بۇ ئىشلارنىڭ ئۇلارنىڭ بىيولوگىيەلىك مەۋجۇدىيىتىگە قانداق تەسىر كۆرسەتكەنلىكىنى كۆرۈپ... ئۆتتۇق، نەتىجىدە ئۇلارنىڭ ئانىلىق ۋەزىپىسىنى ئۆتىگۈچى ئەزالىرى بىردىنلا غايىب بولدى، ئاياللار ئىچكى دۇنياسىدا قايتىدىن ئايال ياكى ئەر بولالمىدى. بەلكى، ئۇ

مەيدانغا كېلىشكە يۈزلىنىۋاتقان ئۈچىنچى جىنس ... گاڭگىراش، تەۋرىنىش، ئىزتىراپ ۋە بىئارامچىلىق ئىچىدە كېتىۋاتقان ئۈچىنچى جىنس بولۇپ قالدى.

ناھايىتى ئېنىقكى، ئۇ ھاماقەت جاھىلىيەتنىڭ ئىدىيەۋى خاھىشلىرىغا بويسۇنمايدىغان كەسكىن تەبىئىي ھالاكەت!

چۈنكى، ئىنسان تەبىئىتى ھەربىر شەيئىنى يارىتىپ، ئۇنى ئۆز تەبىئىتى بويىچە يېتەكلەپ، ئۇنىڭغا خاتاسىز يوليۇرۇقلارنى بەرگەن اللەنىڭ مۆجىزىسىدۇر.

«ھازىرقى زامان» ئاياللىرى ئېيتىۋاتقان، ياكى ئاياللارنىڭ تەبىئىي خاراكتېرى ئوربىستىدىن چىقىپ كېتىشنى ئارزۇ قىلىۋاتقان ئەرلەر ئېيتىۋاتقان گەپ-سۆزلەرنىڭ ھەممىسى پۈتۈنلەي ھاماقەتلىك بولۇپ ، ئاساسى مەقسەت ئاياللارنى ئەرلەرنىڭ كۆز ئالدىدىكى «لوق گۆش»كە ئايلاندۇرۇش ھەمدە شەھۋانىي تەلەپلەر بىلەن ھاياجانغا چۈمگەن رەڭگارەڭ جەمئىيەتنىڭ قايناملىرىدا، ئاياللارنى ئەرلەرنىڭ شەھۋانىي تەلەپلىرىنى قاندۇرۇشقا يېقىنلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت. ئىنسان تەبىئىتىنىڭ گۇۋاھلىقلىرى ئالدىدا بۇ پۈتۈنلەي ھاماقەتلىك!... چۈنكى، ئىنسان تەبىئىتى«سائەت ئىسترېلكىسى »نىڭ ئىلگىرىلەپ كەتكىنىنى ياكى ئارقىدا قالغانلىقىنى بىلمەيدۇ. ئىنسان تەبىئىتىنىڭ «سائەت ئىسترېلكىسى » بىلەن ھېچقانداق مۇناسىۋىتى يوق! بۇ سائەت ئىسترېلكىسىنىڭ تەڭپۇڭلۇقى بۇزۇلغان چاغدا ئۇ قانۇنىيەتسىز ئايلىنىپ تۇرىدۇ، ئاياللار، ئەرلەر ۋە بالىلارنى ھالاكەت ۋە بەختسىزلىككە سۆرەيدۇ، ئاياللار يولدىن چىقىپ كەتكەن چاغدا، پۈتكۈل جەمئىيەتنىڭ ئىشلىرى – ۋۇل دىيۇرانىت تەسۋىرلىگەندەك – ئومۇميۈزلۈك بەختسىزلىك ۋە ھالاكەتلىك يوقۇلۇش بولىدۇ ... ئۆي، ئائىلە ۋە تىنچلىقنى تاپقىلى بولمايدۇ.

ئىسلام ھاماقەت جاھىلىيەتنىڭ ئىدىيۋىي خاھىشلىرىغا ھەرگىز ئەگەشمەيدۇ، ئىسلام ئاياللارنىڭ تېگىرقىغان بەختسىز ئۈچىنچى جىنس بولۇپ قېلىشىنى

خالىمايدۇ. چۈنكى، بۇ ئۈچىنچى جىنس جاھىلىيەتنىڭ ئىغىپ كېتىشى نەتىجىسىدە پەيدا بولغان بولۇپ ، ئازغۇنلۇق ئۈچىنچى جىنسنى بەختلىك قىلالمىدى ھەمدە بەخت ۋە تىنچلىقنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش يولىغا ئۇنى يەتكۈزەلمىدى.

شۇ سەۋەبتىن ئىسلام ئاياللارغا ئۇلارنىڭ تەبىئىي ۋەزىپىسىنى تاپشۇردى ھەمدە بۇ ۋەزىپىدە ئاياللارغا ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈش ۋە قوغداشقا كاپالەتلىك قىلدى.

ئاياللارنى ئىشلەشكە موھتاج قىلماستىن... ئۇلارنىڭ رىزقىغا كاپالەتلىك قىلدى. ئىنسانىي ھۆرمىتىگە كاپالەتلىك قىلدى.

ئۇلارنىڭ ئىقتىدارىنى ئۆي بىلەن سىرتنىڭ خىزمىتى ئوتتۇرىسىدا ۋەيران بولۇپ كېتىشتىن ساقلاشقا كاپالەتلىك قىلدى.

ئۇلارنىڭ ئەخلاقىنى ساقلاشقا كاپالەتلىك قىلدى... مەسئۇلىيەتسىز قالايمىقان جەمئىيەتتە ئۇلار پىتنە-پاساتقا ئۇچرىمايدۇ. ئىنسانىيەت دۈشمەنلىرى ئىنسانىيەتنى ۋەيران قىلىش ئۈچۈن، ئوبدان پايدىلىنىۋاتقان ئازدۇرۇشنىڭ قورالىغا ئايلىنىپ قالمايدۇ.

ئەرلەر تويدا ۋە ئائىلىنىڭ ئىچكى قىسمىدا چىقىمنى ئۈستىگە ئېلىشقا مەسئۇل. ئەگەر ئايالنىڭ (ئۆزىنىڭ) ئىقتىسادى بولسا، ئىسلام شەرىئىتى ئۇنىڭ مۈلۈكچىلىك ھوقۇقىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ. ھەمدە ئۆز مۈلكىنى بىۋاستە بىر تەرەپ قىلىش ھوقۇقىنى بېرىدۇ. ئاياللار بۇ خىل ھوقۇققا ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدە ئېرىشكىنىگە ئۇزاق بولمىدى. ھازىرمۇ بۇ ھوقۇق مۇكەممەل ئەمەس – ئۇلار ئىقتىسادنى قولغا كەلتۈرۈش يولىدا ئۆزىنىڭ ئاياللىق تەبىئىتى ۋە ئەخلاقىنى يوقىتىپ قويدى.

ئەگەر ئۇلار (ئۆزىنىڭ) مال-مۈلكى بولسا، ئۇلار ئۆزلىرى خالاپ تولۇق رازى بولمىغان ئەھۋالدا، ئىسلام ھەرگىزمۇ ئۇلارنىڭ مۈلكىدىن بىر نەرسىنى چىقىم قىلىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ.

قانۇنى تۈزۈملەر ئىنسانىي ھۆرمەتكە كاپالەتلىك قىلىدۇ.

ئىگىدارچىلىق ۋە بىۋاستە بىر تەرەپ قىلىش ھوقۇقىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ.

" لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ " (157)

«ئى مۆمىنلەر! ئاللاھ سىلەردىكى بىر - بىرىڭلاردىن ئارتۇق قىلغان نەرسىلەرنى (ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن) ئارزۇ قىلماڭلار، ئەرلەر قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ، ئاياللارمۇ قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ. ئاللاھتىن ئۇنىڭ پەزلىنى تىلەڭلار (ئاللاھ بېرىدۇ). ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر»

" يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرْهاً وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ .. " (158)

«ئى مۆمىنلەر! ئاياللارغا زورلۇق قىلىپ، ئۇلارنى مىراس قىلىپ ئالماق (يەنى بىر ئادەمنىڭ قولىدىن يەنە بىر ئادەمنىڭ قولىغا ئۆتۈپ تۇرىدىغان مال ئورنىدا قىلىۋالماق) سىلەرگە دۇرۇس بولمايدۇ؛ ئۇلار ئوپئوچۇق بىر پاھىشە ئىشنى قىلمىغان ھالەتتە، سىلەر ئۇلارغا بەرگەن مەھرىدىن بىر قىسمىنى يۇلۇۋېلىش ئۈچۈن، ئۇلارغا بېسىم ئىشلەتمەڭلار، ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە تىرىكچىلىك

(157) سورة النساء [32] .

(158) سورة النساء [19] .

قىلىشلار، ئەگەر ئۇلارنى ياقتۇرمىساڭلار (سەۋر قىلىڭلار)، چۈنكى سىلەر ياقتۇرمايدىغان بىر ئىشتا ئاللاھ كۆپ خەيرىيەتلەرنى پەيدا قىلىشى مۇمكىن»

ئىنسانىيلىقتىكى باراۋەرلىككە الله تەرەپتىن كاپالەت بېرىلىدۇ.

" مَنْ عَمِلَ صَالِحاً مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً .. " (159)

«ئەر ـ ئايال مۆمىنلەردىن كىمكى ياخشى ئەمەل قىلىدىكەن، بىز ئۇنى ئەلۋەتتە (دۇنيادا قانائەتچانلىق ، ھالال رىزىق ۋە ياخشى ئەمەللەرگە مۇۋەپپەق قىلىپ) ئوبدان ياشىتىمىز، ئۇلارغا، ئەلۋەتتە، قىلغان ئەمەلىدىنمۇ ياخشىراق ساۋاب بېرىمىز»

" فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ " (160) .

«ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى پەرۋەردىگارى ئىجابەت قىلدى: «مەن سىلەردىن ئەر بولسۇن، ئايال بولسۇن، ھەر قانداق بىر ياخشى ئىش قىلغۇچىنىڭ قىلغان ئەمەلىنى بىكار قىلىۋەتمەيمەن، سىلەر بىر ـ بىرىڭلاردىن تۆرەلگەن. »

ئائىلىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ھۆرمەتكە كاپالەتلىك قىلىدۇ.

" وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ " (161)

« ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە تىرىكچىلىك قىلىڭلار »

---

(159) سورة النحل [97] .

(160) سورة آل عمران [195] .

(161) سورة النساء [19] .

ھەتتا ياقتۇرمايدىغان ئەھۋالدىمۇ شۇنداق!

" فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئاً وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْراً كَثِيراً " (162)

«ئەگەر ئۇلارنى ياقتۇرمىساڭلار (سەۋر قىلىڭلار)، چۈنكى سىلەر ياقتۇرمايدىغان بىر ئىشتا ئاللاھ كۆپ خەيرىيەتلەرنى پەيدا قىلىشى مۇمكىن»

دېمەك، ئىسلام تۇيغۇ ۋە ھەرىكەتتە، ئىقتىساد ۋە ئىجتىمائىيەتتە ئاياللارنىڭ تۇنجى ۋەزىپىسىنى قىلچە بېسىم ھېس قىلماستىن، ئورۇندىشىغا ۋە ھازىرقى زامان جاھىلىيتى «باراۋەرلىك» مەسىلىسى بىلەن بۇزۇپ تاشلىغان تەبىئىي مەۋجۇدىيىتىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىدۇ. بىراق، بۇنداق ئەمگەك تەقسىماتى ئاياللارغا نىسبەتەن كەسكىن بېكىتىلگەن ھۆكۈم ئەمەس. چۈنكى، ئاياللارنىڭ خىزمەت قىلىشى چەكلەنگەن ۋە ھارام قىلىنغان ئەمەس!... لېكىن، شەخسىي ۋە ئىجتىمائىي زۆرۈرىيەت بولمىغاندا، ئاياللارنىڭ خىزمەت قىلىشىنى ئىسلام ئانچە قوللاپ كەتمەيدۇ.

پۈتكۈل ئىنسانلار ھاياتىنى ئىجتىمائىي، ئىقتىسادىي، ئىدىيەۋى ، روھىي ۋە ئەخلاقى جەھەتتە – ئاياللارنىڭ خىزمەت قىلىش ئاساسىدا بەرپا قىلىش... ۋەيران قىلغۇچى جاھىلىيەتنىڭ ھاماقەتلىكى بولۇپ ، ئەمەلىيەتتە ئەمگەكچى ئاياللارنىڭ ئەقلى، ھېسسىي، ۋىجدانى، ئەخلاقى ۋە جىنسىي ئاجىزلىق تۈرلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا ئۆزىگە ئوخشاش بولۇشنى كۈتۈۋاتقان بۇ ئۈچىنچى جىنستا ۋە خىزمەتچىلەرنىڭ قولىدا ياكى سانائەتلەشكەن يەسلىلەردە تەربىيەلىنىۋاتقان ئانىسىز ئەۋلادلارنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىدە كۆردۇق. يەنە بىر تەرەپتىن ئۈچىنچى جىنس ھەممە تۈرلەردىكى

(162) سورة النساء [19] .

ئاجىزلىققا دۇچ كېلىۋاتىدۇ. ئۇنىڭدىن كۆنسېرى ئاجىزلىششقا گىرىپتار بولىۋاتقان جەمئىيەتنىڭ ئەر ۋە ئاياللىرى شەكىللىنىۋاتىدۇ.

بىز ئازغىنە ماددىي ئىشلەپچىقىرىش يولىدا پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ مەۋجۇدىيىتىنى ۋەيران قىلىۋاتىمىز. گەرچە بۇ ماددىي ئىشلەپچىقىرىش ئەڭ ئۇلۇغ ھېسابلانسىمۇ بىراق تەڭداشسىز ئىنسانىي «جەۋھەر»دىكى ئەڭ چوڭ زىيانغا نىسبەتەن ئۇ پۈتۈنلەي ئەرزىمەستۇر،... ماددىي ئىشلەپچىقىرىش... ۋە ئېلېكترون ئۈسكۈنىلىرىدىكى كۆنسېرى ئېشىۋاتقان بۇ «يۈكسەك» نەتىجىلەر، ئۇ ئالىي جەۋھەرنىڭ ئورنىنى تولدۇرالمايدۇ.

توغرا، ئىسلام ھاماقەت جاھىلىيەتنىڭ ئىدىيەۋى خاھىشلىرىغا ئەگەشمەيدۇ. بەلكى، ئۇ ئەرلەر، ئاياللار ۋە بالىلارنى ئۆزگە تېگىشلىك توغرا ئورۇنغا جايلاشتۇرىدۇ، ئەرلەر ماددىي ئىشلەپچىقىرىش سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي ئىشلارغا مەسئۇل... ئاياللار بالا تۇغۇش، بېقىش، تەربىيەلەش ۋە يېتىلدۈرۈشكە مەسئۇل... بالىلار باشقا جايدا ئېرىشەلمەيدىغان تەبىئىي «يەسلىدە» ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈشكە ئېرىشىدۇ، بۇ تەبىئىي يەسلى بولسا تېپتىنچ ، خاتىرجەم ئائىلە بولۇپ ، ئۇنىڭ ھېس-تۇيغۇ مۇناسىۋىتىنى ھېس دۇنياسى، خاتىرجەم، مەۋجۇدىيىتى مۇقىم ئايال بىردىنبىر باغلاپ تۇرىدۇ.

بۇ دېگەنلىك ئاياللارنى ئۆز نۆۋىتىدە ماددىي ئىشلەپچىقىرىشتا خىزمەت قىلىشتىن چەكلەش دېگەنلىك ئەمەس! بىراق، بۇ ئاياللارنىڭ ئاياللىق تەبىئىتىنى ئەمەلدىن قالدۇرىدىغان كۈچىنى خورايتىپ، ئەخلاقىنى بۇزىدىغان «مەسىلە» بولۇپ قالماسلىقى كېرەك.

ئەر ۋە ئايال ھەر ئىككىلىسى ئائىلىنىڭ چەك-چېگراسى ئىچىدە بىۋاستە ئۈچرىشىدۇ. بۇ ئۈچرىشىش جەمئىيەت قورشاۋى ئىچىدە پاك، توغرا، ئىجتىمائىي نىشان بويىچە ئالىيجاناب ئۈچرىشىش بولىدۇ .

ئەر-ئايال ھەرگىزمۇ ئويۇن-تاماشا ۋە ھايۋان دەرىجىسىدە ھۇزۇرلىنىش ئۈچۈن ئۇچراشمايدۇ. ئۇ يەر بۇ يەرلەردە ئالدامچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىش ئۈچۈنمۇ ئۇچراشمايدۇ. بەلكى، كېرەكلىك، ياراملىق، جەمئىيەت بەرپا قىلىش ئۈچۈن ئۇچرىشىدۇ.

ئانىلار ئۆز بالىلىرىنى ئىسلام ئەخلاقى بويىچە تەربىيەلەيدۇ .

ئەرلەر- ساراڭلارچە ئارىلىششقا موھتاج ئەمەس. بۇ خىل ئارىلىشىش مۇشۇ يولدىكى ئەر-ئايال ۋە ئوغۇل-قىز ياشلارنىڭ كۈچىنى خورايتىدۇ.

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئۆزىدىن سوراپ باقسۇن! ئۇ تانسخانا، كۇلۇب، كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرى...قاتارلىق ھايۋانلارچە ھۇزۇرلىنىش ۋە ئەخلاقنى بۇزۇشتىن باشقا ھېچبىر ئەھمىيتى يوق يوللارغا قانچىلىك ۋاقىت ۋە زېھنىنى سەرپ قىلدى؟

پۈتكۈل جەمئىيەت ئائىللارنىڭ – بىيولوگىيەلىك – مەۋجۇدىيىتىنى بۇزۇش، ئەرلەرنى ۋە باللارنى بۇزۇشتىن باشقا نېمىگە ئېرىشتى؟

ئەخلاق -«جەمئىيەت» ئۆزىنىڭ مۇئامىلىلىرى ئاساسلىنىدىغان بىردىنبىر تۈپ قائىدىدۇر.

ئىسلام ئىنسانلار گىرىپتار بولغان قالايمىقانچىلىق ۋە ئازغۇنلۇقنىڭ ئەخلاقنى يوقىتىۋەتمەسلىكى ئۈچۈن، بۇ ئەخلاق مەسىلىسىنى ھەرگىز «ئادەملەر»گە تاشلاپ بەرمەيدۇ.

ئىسلامدىكى ئەخلاق اللەنىڭ قۇدرەتلىرىدىن بىرى بولۇپ ، ئۇ ھاياتنى ئىنتىزاملاشتۇرىدىغان قانۇندىن قەتئىي ئايرىلمايدۇ.

ئىسلام ئىلاھىيەت ۋە ھاكىميەتتە اللەنى بىر دەپ ئېتىقاد قىلىش ھەقىقىتىنى مەركەز قىلغاندەك، ئەخلاقنىڭ بىردىنبىر مەنبەسىنىڭ «الله»نىڭ ئىكەنلىكىنى ئوچۇق كۆرسىتىدۇ. ھەمدە ئەخلاققا مۇناسىۋەتلىك

قارارلارنى اللەنىڭ ئۆزى چىقىرىدىغانلىقىنى ئىنىق جاكارلايدۇ... چۈنكى، ئېتىقاد ۋە ئەخلاق مەسىلىسى ئاخىرقى ھېسابتا بىرلا مەسىلىدۇر.

جاھىلىيەت ئىلاھىيەت ۋە ھاكىمىيەتتە اللەنى بىر دەپ ئېتىقاد قىلىشتىن ئېغىپ كەتكەن چاغدا، سىياسەت، ئىقتىساد ۋە ئىجتىمائىيەتتە گىرىپتار بولغان ئاشۇ ھالاكەت ۋە قاباھەتلەرنى ئالدىنقى بۆلۈمدە سۆزلەپ ئۆتتۇق. دەل شۇنىڭدەك جاھىلىيەت ئۆزىنىڭ ئەخلاقى قائىدىلىرىنى اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن قوبۇل قىلىشتىن ئېغىپ كەتكەن چاغدا، ئۇلارغا ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان «شەيتان» ئۇلارنىڭ ئەخلاقىنى تەرتىپكە سالىدىغان ۋە ئۇلارنىڭ ئەخلاق قائىدىلىرىنى بەلگىلەپ بېرىدىغان شەيتاننىڭ ئۆزىدۇر.

ئۇنداقتا ئەخلاق دېگەن نېمە؟

تارىخى ماتېرىيالىزىمچە ئىزاھات ئەخلاقنى ئىقتىسادىي ۋەزىيەتنىڭ ئىنكاسى دەپ چۈشەندۈردى. ھەمدە ئەخلاق مۇقەررەر يوسۇندا تەرەققىي قىلىدۇ. چۈنكى، ئۇ يېڭى مۇقەررەر ئىقتىساد باسقۇچلىرىنىڭ ئىزىنى بويلاپ ماڭىدۇ، دېدى.

بۇ ئىزاھات- گەرچە پۈتۈنلەي خاتا بولمىسىمۇ – بىر تەرەپتىن ئازراق ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن تەرىپى بار.

رېئال ھەقىقەت شۇكى، ئەخلاق – ئازغۇن جاھىلىيەتتە ئىقتىسادىي تەرەققىياتقا ئەگىشىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە تەرەققىي قىلىدۇ! لېكىن، بۇ نېمە ئۈچۈن؟ - بۇنداق بولۇشى ئۇنىڭ تارىخىنىڭ جاھىلىيەتچە ئىزاھاتى ئويلىغاندەك، تەبىئىي مۇقەررەرلىك بولغانلىقى ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى، رېئال ئەمەلىيەتتە يۈز بەرگىنى بىر قىسىم كىشىلەرنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە مەلۇم بىر سىنىپنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈنلا ئىقتىساد قانۇنلىرىنى تۈزۈۋاتقان شەيتانلارنىڭ بىر قىسىم كىشىلەرنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە مەلۇم بىر سىنىپنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن ئەخلاق قائىدىلىرىنى تۈزۈۋاتقان شەيتانلارنىڭ

دەل ئۆزى بولۇپ قالغانلىقى ئۈچۈندۇر. شۇ سەۋەبتىن تارىخنىڭ جاھىلىيەتچە ئىزاھاتى ئۇنىڭدىن قارايدىغان ئوڭ-تەتۈر كۆزنەكلەردە ئىقتىساد بىلەن ئەخلاق ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت سەۋەب ۋە نەتىجە مۇناسىۋىتى دېگەنلەر ئاشكارا بولىدۇ . ماھىيەتتە ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئازغۇن جاھىلىيەتتە-تۇرمۇش ۋە ئەخلاق ئۇنىڭدىن چىقىۋاتقان مەنبەلەرنىڭ... شەيتانلارنىڭ... بىر بولۇپ قالغانلىقىدۇر.

اللەنىڭ پىرىنسىپىدا سىياسەت، ئىقتىساد ۋە ئىجتىمائىيەت بىلەن ئەخلاق ئوتتۇرىسىدا ئاشۇنداق بىر مۇناسىۋەت مەۋجۇت. لېكىن، ئۇ ئوڭ-تەتۈر كۆزلەر يەنى تارىخنىڭ جاھىلىيەتچە ئىزاھاتىنىڭ كۆزلىرى كۆرۈۋاتقان سەۋەب ۋە نەتىجە مۇناسىۋىتى بولماستىن، بەلكى، ئۇ ئىجتىمائىيەت ۋە ئىقتىساد ۋە ئەخلاق ئۇنىڭدىن كېلىپ چىقىدىغان بىر مەنبە... بىر اللە... مۇناسىۋىتىدۇر. ئىشلار دەل ئاشۇنداق.

سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت، ئەخلاق ۋە جىنسىي تۇرمۇش قاتارلىقلاردا ئىنسانلارنىڭ پۈتكۈل ھاياتىغا بىر مەنبە قانۇن تۈزىدۇ... ئۇ ياكى اللە بولۇشى كېرەك... ۋە ياكى شەيتان...!

ھازىرقى زامان ياۋروپا جاھىلىيىتىدە ئەخلاق اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن ئىبارەت ئەسلى بۆلىقىدىن ئايرىلىپ چىققان چاغدا، ئازغۇنلۇق ئاستا-ئاستا ئۇنى قاپلىۋالدى. چۈنكى بۇ ئەخلاق مەسلىسى بولۇپ ، ئىنسانىيەتنىڭ تۇرغۇنلىشىپ قالغان ئىچكى دۇنياسى بىلەن مۇناسىۋەتلىك، بۇ خىل ئازغۇنلۇق چېدىغۇسىز تەۋرىنىش دەرىجىسىگە بېرىپ قالغان بولۇپ ، ئاخىرقى ھېسابتا ئىنسانىيەتنى بىر پۈتۈن تۇگەشتۇرىدۇ.

دەسلەپتە سىياسەت ئاندىن كېيىن ئىقتىساد ئاندىن كېيىن جىنسىيەت ئەخلاقتىن ئايرىلىپ چىقتى. ئۇزاق ئۆتمەي ئەخلاق مەنپەئەتپەرەسلىك ۋە شەخسىيەتچىلىك ئەخلاقىغا ئايلىنىپ قالدى... ئاخىردا غەربتە

تەربىيەلەنگەن ئەۋلادلار قولىدىكى بۇ مەنپەئەتپەرەسلىك ۋە شەخسىيەتچىلىك «ئەخلاقى» ھالاكەت سىگنالىنى ياڭرىتىشقا باشلىدى.

ھەر قانداق ۋاقىتتا ئەخلاق بىر پۈتۈن يىمىرىلىپ كەتمەيدۇ. ھەقىقەتەن شۇنداق. چۈنكى ئىنسان روھى ئۆزىنىڭ ئارىلاشما خاراكتېرى بىلەن بىر پۈتۈن رەزىللىشىپ كەتمەيدۇ. بەلكى، ئۇ يەر – بۇ يەرلەرگە چېچىلغان ياخشىلىقلار بولىدۇ ... لېكىن، رەزىللىك ئاشقانسېرى غالىبلارغا ئايلىنىدۇ-دە شۇ چاغدا بىنا گۈمۈرۈلۈپ چۈشىدۇ.

ئىسلام- ئەخلاق مەسىلىسىدە ئىشلارنى ئۆزىنىڭ توغرا تەبىئىي ئورنىغا جايلاشتۇرىدۇ. ئەخلاقنىڭ – ھايات پرىنسىپىدىكى باشقا نەرسىلەرگە ئوخشاش بىردىنبىر مەنبەئى الله ۋە اللەنىڭ پرىنسىپىدۇر. شۇ سەۋەبتىن ئۇ شەيتانلارنىڭ ئازدۇرۇشلىرىدىن ساقلىنىپ قالىدۇ. بۇ شەيتانلار شەيتانلىقىنى يوشۇرۇش ۋە ئىنسان روھىنىڭ بۇزۇلۇشىنى ئاسانلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئۆزىنى«تەرەققىيات» دەپ ئاتايدۇ.

ئەخلاق ئىنسان تەرەپتىن پەيدا قىلىنغان ئەخلاق بولماستىن، بەلكى، «ئىلاھى» ئەخلاق بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ ئىدىيۋىي خاھىشقا بېقىنمايدۇ. ئۆزىنىڭ مۇستەھكەم ئاساسىدىن يىراقلاپ كەتمەيدۇ. بىر سىنىپ ياكى بىر گۇرۇھ ئۈچۈن خىزمەت قىلمايدۇ. شۇنداقلا ئىدىيۋىي خاھىش ۋە شەھۋەتلەرگە ئەگىشىپ، چۈشكۈنلىشىپ قالمايدۇ. كىيىمنىڭ پاسونى ئۆزگەرگەندەك ئۆزگىرىپ «مودا»غا ئايلىنىپ قالمايدۇ.

ئەخلاق- ئىلاھى ئەخلاق بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ دەل «ئىنسانىي»ئەخلاقتۇر. ئۇنىڭ ئىنسانىي ئەخلاق بولۇشى ئۇنىڭ مىللەتچىلىك مەنپەئەتى ياكى ئىرقچىلىق مەنپەئەتى ۋە ياكى دىنىي تەرەپبازلىق مەنپەئەتى ئاساسىدا ئەمەس؛ شۇنداقلا غەربلىكلەر اللەنىڭ پرىنسىپىدىن ئېغىپ كەتكەن چاغدا ئۇلارنىڭ «ئەخلاقى»نى قاپلاپ كەتكەن قانداقتۇر بىرەر ئازغۇنلۇق

ئاساسىدىمۇ ئەمەس، بەلكى، ھەر بىر ئىنسان بىلەن ئوخشاش مۇئامىلە قىلىنغانلىقى سەۋەبىدىندۇر.

ئەخلاق – ئىرىق، مىللەت، سىنىپ ۋە ئېتىقادتىن ھالقىپ، ئىنساننى ئىنسانىي نۇقتىدا قويۇپ مۇئامىلە قىلىدۇ. ئىنسان بىر «روھ»تىن كېلىپ چىققان بولۇپ ، الله دەسلەپتە شۇ روھنى ياراتتى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ روھتىن ئۇنىڭ جۈپتىنى ياراتتى. ۋە بۇ ئارقىلىق ئەر-ئاياللارنى بارلىققا كەلتۈردى.

" يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً " (163) .

«ئى ئىنسانلار! سىلەرنى بىر ئىنساندىن (يەنى ئادەم ئەلەيھسسالامدىن) ياراتقان، شۇ ئىنساندىن (يەنى ئۆز جىنسىدىن) ئۇنىڭ جۈپتىنى (يەنى ھەۋۋانى) ياراتقان ۋە ئۇلاردىن (يەنى ئادەم بىلەن ھەۋۋادىن) نۇرغۇن ئەر ـ ئاياللارنى ياراتقان پەرۋەردىگارىڭلاردىن قورقۇڭلار، بىر ـ بىرىڭلاردىن نەرسە سورىغاندا نامى بىلەن سورايدىغان ئاللاھتىن قورقۇڭلار، سىلەر ـ رەھىمنى ئۈزۈپ قويۇشتىن ساقلىنىڭلار. ئاللاھ ھەقىقەتەن سىلەرنى (يەنى پۈتۈن ئەھۋالىڭلارنى) كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر»

" وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوباً وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ " (164) .

«ئى ئىنسانلار! سىلەرنى بىز ھەقىقەتەن بىر ئەر، بىر ئايالدىن، (ئادەم بىلەن ھەۋۋادىن ئىبارەت) بىر ئاتا بىر ئانىدىن ياراتتۇق، ئۆز ئارا تونۇشۇشۇڭلار ئۈچۈن سىلەرنى نۇرغۇن مىللەت ۋە ئۇرۇق قىلدۇق، ھەقىقەتەن ئەڭ تەقۋادار بولغانلىرىڭلار ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ھۆرمەتلىك ھېسابلىنىسىلەر (يەنى

(163) سورة النساء [1] .

(164) سورة الحجرات [13] .

كىشىلەرنىڭ بىر ـ بىرىدىن ئارتۇق بولۇشى نەسەب بىلەن ئەمەس، تەقۋادارلىق بىلەن بولىدۇ)، ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر»

گەرچە سىياسەت ۋە ئىقتىساد تەرەققىي قىلسىمۇ، بىراق، ئەخلاق قائىدىلىرى ھامان مۇستەھكەم ھالەتتە تۇرىدۇ. چۈنكى، ئۇ ئەخلاق ئىنسانلار ھاياتىدىكى ئەڭ توغرا قانۇنىيەتتىن — ئىنسانلارنىڭ ئىنسانىيلىقتىكى باراۋەرلىكى، ھۆرمەت جەھەتتىكى باراۋەرلىكى ۋە دۈشمەنلىشىشتىن ساقلىنىشنىڭ زۆرۈرلىكىدىن كېلىپ چىققان. (165).

ئىسلامى رېئاللىق مۇشۇ «ئەخلاق»نىڭ تەڭداشسىز ئۈلگىلىرىنى نامايان قىلدى. بۇ ئۈلگىلەر ئىسلامى ئەخلاق بىلەن غەربنىڭ مەنپەئەت ئاساسىغا — يەنى باشقا كىشىلەرنى قۇربان قىلىش بەدىلىگە مەلۇم سىنىپ، ياكى مەلۇم خەلقنىڭ مەنپەئەتى ئاساسىغا قۇرۇلغان مەنپەئەتپەرەسلىك ۋە شەخسىيەتچىلىك «ئەخلاقى» ئوتتۇرىسىدىكى پەرقنى ناھايىتى ئېنىق كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

«يەھۇدىيلار ئىسلامغا ھۇجۇم قىلىپ، بۆشكىدىلا ئۇنى تۇنجۇقتۇرماقچى بولغان رەزىل ئۇرۇشلاردا، مۆئمىنلەرنى تەۋرىتىپ، يېڭى ئەقىدە زېمىنىدا مۇستەھكەم بولۇشتىن ئىلگىرىلا ئۇنى تۈپ يىلتىزىدىن يۇلۇپ تاشلاشقا؛ لاي-لاتقىلار بىلەن بۇلغاپ، داۋالغۇشنى كەڭرى تارقىتىشقا، كىشىلەرنى بىر-بىرىدىن گۇمانلاندۇرۇشقا، مۇسۇلمان ئەر-ئاياللارنىڭ نومۇسىنى يەرگە ئۇرۇشقا قاتتىق ئۇرۇنغان ئىدى... ئۇنىڭدىن باشقا ئۇرۇش قوراللىرىنى ئىشقا سالىدىغان رەسمىي ئۇرۇشلاردا ئالدامچىلىق، ۋەدىلەرنى بۇزۇش ۋە چەك-چېگرالارغا ھۇجۇم قىلىش قاتارلىقلارنى بىللە ئىشقا سالدى.

(165) انظر كتاب " التطور والثبات " فصل " الإسلام وحياة البشرية "

ئىسلام يەھۇدىيلارنىڭ مۇسۇلمانلارغا دۈشمەنلىك قىلىشىنىلا ئەمەس، بەلكى، يەھۇدىيلارنىڭ بىر-بىرىگە دۈشمەنلىك قىلىشىنىمۇ قوبۇل قىلمايدۇ. ئەينى چاغدا بىر يەھۇدىيغا باشقىلار تۆھمەت قىلدى، تۆھمەتكە ئاساسەن ئۇنىڭغا ھۆكۈم ئېلان قىلماقچى بولغاندا ئىلاھى ۋەھيي ئۇنىڭ پاكلىقىنى دەلىللەپ مۇنۇ ئايەتلەرنى نازىل قىلدى.

" إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيماً ، وَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُوراً رَحِيماً ، وَلا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّاناً أَثِيماً ، يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لا يَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطاً ، هَا أَنْتُمْ هَؤُلاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلُ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلاً ، وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءاً أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُوراً رَحِيماً ، وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْماً فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَى نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيماً حَكِيماً ، وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْماً ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئاً فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَاناً وَإِثْماً مُبِيناً ، وَلَوْلا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيماً " (166) ..

«(ئى مۇھەممەد!) سېنى كىشىلەر ئارىسىدا ئاللاھنىڭ كۆرسەتكىنى بويىچە ھۆكۈم قىلسۇن دەپ، ساڭا ھەقىقەتەن ھەق كىتابنى نازىل قىلدۇق. خائىنلارنىڭ تەرىپىنى ئالمىغىن. ئاللاھتىن مەغپىرەت تىلىگىن. ئاللاھ ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر.(گۇناھ قىلىش بىلەن) ئۆزلىرىگە خىيانەت قىلغۇچىلارنىڭ تەرىپىنى ئالمىغىن. خىيانەتكە ئادەتلەنگەن، گۇناھقا چۆمگەن كىشىنى ئاللاھ ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ. ئۇلار (خىيانەتلىرىنى) ئىنسانلاردىن (خىجىل بولۇپ) يوشۇرىدۇ، ئاللاھتىن (خىجىل بولۇپ) يوشۇرمايدۇ؛ ئۇلار ئاللاھ رازى بولمايدىغان سۆزنى

---

(166) سورة النساء [105 - 113] .

(يەنى بوھتان چاپلاش، يالغان گۇۋاھلىق بېرىش ۋە يالغان قەسەمنى) پىلانلىغان چاغدا، ئاللاھ ئۇلار بىلەن بىللە ئىدى (يەنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى بىلىپ تۇراتتى، سۆزىنى ئاڭلاپ تۇراتتى). ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى ئاللاھ تامامەن بىلگۈچىدۇر. سىلەر شۇنداق كىشىلەر سىلەركى، ھاياتىي دۇنيادا ئۇلارنىڭ (يەنى ئوغرى ۋە خائىنلارنىڭ) تەرىپىنى ئالدىڭلار، قىيامەت كۈنى كىم ئاللاھقا قارشى ئۇلارنىڭ تەرىپىنى ئالىدۇ؟ (يەنى ئاللاھنىڭ ئازابىنى كىم ئۇلاردىن دەپئى قىلىدۇ؟) ياكى كىم ئۇلارغا ھامىي بولىدۇ؟ كىمكى بىرەر يامانلىق ياكى ئۆزىگە بىرەر زۇلۇم قىلىپ قويۇپ، ئاندىن ئاللاھتىن مەغپىرەت تەلەپ قىلسا، ئۇ ئاللاھنىڭ مەغپىرەت قىلغۇچى، ناھايىتى مېھرىبان ئىكەنلىكىنى كۆرىدۇ. كىمكى (قەستەن) بىرەر گۇناھ قىلسا، ئۇنى ئۆزىنىڭ زىيىنىغا قىلىدۇ (يەنى ئۇنىڭ ۋابالىنى ئۆزى تارتىدۇ). ئاللاھ ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر. كىمكى بىر كىچىك گۇناھ ياكى بىر چوڭ گۇناھ قىلىپ قويۇپ، ئۇنى بىگۇناھ ئادەمگە چاپلىسا، ئۇ شۇ بوھتاننى ۋە ئوپئوچۇق بىر گۇناھنى ئۆزىگە يۈكلىۋالغان بولىدۇ. (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ساڭا ئاللاھنىڭ پەزلى ۋە رەھمىتى بولمىسا ئىدى، ئۇلاردىن بىر گۇرۇھ ئادەم چوقۇم سېنى ئازدۇرۇشنى قەستلەيتتى؛ ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنى ئازدۇرىدۇ، ساڭا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. ئاللاھ ساڭا كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) ۋە ھېكمەتنى (يەنى سۈننەتنى) نازىل قىلدى، ساڭا سەن بىلمىگەن نەرسىلەرنى (يەنى شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ۋە غەيب ئىشلارنى) بىلدۈردى. ئاللاھنىڭ ساڭا پەزلى چوڭدۇر»

بۇ توققۇز ئايەت پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى بۇ گۇناھسىز يەھۇدىيغا ھۆكۈم ئېلان قىلىشتىن ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، تەپسىلىي، ئېنىق، تەكرار، كۈچلۈك ۋە روشەن نازىل قىلىندى... ئەتراپتىكىلەر ئۇنىڭغا تۆھمەت قىلغان بولۇپ ئەمەلىيەتتە ئۇ تۆھمەتتىن پۈتۈنلەي پاك ئىدى. ئىسلام بۇنى رېئال دۇنيادا

مەڭگۈلۈك ئىنسانىي پرىنسىپ سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا قويدى. ئىسلامدىن باشقا جايدا بۇنداق كۆرۈنۈشنى مەڭگۈ تاپقىلى بولمايدۇ.[167]

دىنى «تەرەپبازلىق» ساھەسىدە تېخىمۇ شۇنداق.

بىز ئىچكى سىياسەت مەيدانىدا ئۆمەر ئىسلام بىلەن ھەرقايسى تەرەپتىن ئىسلامغا يامان كۆز بىلەن تىكىلگۈچى دۈشمەنلەر ئوتتۇرىسىدىكى كەسكىن كۈرەشلەرنى ئېلىپ بېرىۋاتقىنىدا، ئېتىراز بىلدۈرگۈچىلەرگە قارىتا ئۇنىڭ تۇتقان پوزىتسىيەسىنى كۆرۈپ ئۆتتۇق. تۆۋەندە «تاشقى سىياسەت» مەيدانىدىكى مىسالىنى كۆرۈپ ئۆتىمىز.

دەل شۇنىڭدەك ئەبۇ ئۇبەيدە ھىيرىگە قوشنا بىر تۈركۈم شەھەر ئاھالىسى بىلەن تۈزگەن كېلىشىمدە شەھەر ئاھالىسى:«ئەگەر سىلەر بىزنى قوغدىساڭلار بىز سىلەرگە تۆلەم تاپشۇرىمىز. ئەگەر قوغدىمىساڭلار تاپشۇرمايمىز» دېگەننى شەرت قىلدى... ئىسلام قوماندانى ئەبۇ ئۇبەيدىن ھىرەقلىنىڭ ھۇجۇم قىلىشقا تەييارلىق قىلىۋاتقانلىقىنى بىلگەندىن كېيىن، سۈرىيدىكى پەتىھ قىلىنغان شەھەرلەرنىڭ ۋالىيلىرىغا خەت يېزىپ، شەھەر ئاھالىسىدىن ئېلىنغان نەرسىلەرنى ئۇلارغا قايتۇرۇپ بېرىشكە بۇيرۇق قىلدى . ھەمدە شەھەر ئاھالىسىگە خەت يېزىپ ؛«دۈشمەنلەرنىڭ بىزگە ھۇجۇم قىلماقچى بولغىنىدىن خەۋەر تېپىپ مال-مۈلكىڭلارنى سىلەرگە قايتۇرۇپ بەردۇق. سىلەر بىزگە سىلەرنى قوغداشنى شەرت قىلغان ئىدىڭلار، ئەمما، بۈگۈن بىز بۇنىڭغا قادىر بولالمايمىز. شۇڭا بىز سىلەردىن يىغىۋالغان نەرسىلەرنى سىلەرگە قايتۇرۇپ بەردۇق. ئەگەر الله بىزنى ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن

[167] عن كتاب " التطور والثبات " .

غالىب قىلسا، شۇ چاغدا بىز سىلەر بىلەن تۈزگەن كېلىشىمگە ئەمەل قىلىمىز».[168]

سىياسەت ئۆزىنىڭ ئىككى تەرىپى بىلەن ئەخلاق رامكىسى ئىچىگە كىرىدۇ. مىكاپىلىزىم ئۇنى ئەخلاق رامكىسىدىن تارتىپ چىقىرىش ئۈچۈن ھېچقانداق باھانە تاپالمايدۇ.

ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ قارىشىچە ئىقتىسادنىڭ ئەخلاق بىلەن قىلچە مۇناسىۋىتى يوق بولۇپ ئىقتىسادقا ئۇنىڭ مۇقەررەر قانۇنلىرى ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. ئۇنى «ياخشى» ، «يامان» دېگىلى بولمايدۇ. ئۇنى، ئالىيجاناب ياكى پەس دەپ تېخىمۇ ئايرىغىلى بولمايدۇ. ئىقتىسادىي يۆلۈنۈشنىڭ مۇقەررەر باسقۇچى مەۋجۇت بولىدىكەن ، ھەر بىر شەيئىنىڭ ئۆلچىمى ئۇنىڭ ئۆزىگە يوشۇرۇنغان بولىدۇ . ئەگەر باسقۇچ مۇقەررەر سۈرەتتە ئاخىرلاشسا، تۈنجى ئۆلچەم تەختتىن چۈشۈپ، يېڭى ئۆلچەم ئۇنىڭ ئورنىغا چىقىدۇ. تۈنۈگۈنگە مۇناسىپ پايدىلىق نەرسىلەر يېڭى بۈگۈنگە كەلگەندە، كېرەكسىز تاشلاندۇق نەرسىگە ئايلىنىدۇ. لېكىن، ئەخلاقى ئاساسىنىڭ سىرتىدا شۇنداق بولىدۇ ، فېئودالىزم ئۆز باسقۇچىدا ھەممىگە مۇناسىپ كېلىدۇ ۋە قوللاشقا ئېرىشىدۇ. ۋەھالەنكى ، فېئودالىزمنىڭ ئۆزى «بىر ئۆلچەم» ئەگەر ئۇنىڭ مۇقەررەر رولى ئاخىرلىشىپ، كاپىتالىزم مەيدانغا كەلسە ئۇنداقتا، فېئودالىزم قاباھەت ۋە رەزىلدۇر... ئۇنىڭ بۇنداق بولۇشى مەڭگۈلۈك ھەقىقەت ۋە ئادالەتنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلمىغانلىقى ئۈچۈن ئەمەس بەلكى، ئۇنىڭ ۋاقتى ئۆتكەنلىكى ئۈچۈندۇر. كاپىتالىزم گەرچە جىنايەتكە بوغۇلسىمۇ، ئۇ ئۆزىنىڭ «تەبىئىي » باسقۇچىدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىكەن، ھامان ئۇنىڭ قىلغىنى توغرا بولىدۇ . ئەگەر ئۇنىڭ رولى ئاخىرلاشسا كونا ئۆلچەم تەختتىن چۈشۈپ، يېڭىسى ئۇنىڭ ئۈستىگە مىنىدۇ... تارىخ مانا مۇشۇنداق داۋاملىشىدۇ...! ھېچقانداق

(168) عن كتاب " الدعوة إلى الإسلام " تأليف ت . و . أرنولد ، ترجمة حسن إبراهيم حسن وزميله

شەيئىنىڭ ئۆزىنىڭ سىرتىدا ئۆلچىمى يوق. ئەخلاق خۇسۇسىي يول بىلەن شەيئىلەرنى ئۆلچەيدىغان باشقا بىر نەرسىدۇر!

شەك-شۈبھىسىز، بۇ تەرەققىيات، ئىلگىرىلەش ۋە يۈكسىلىشنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرۈلگەنلىكى ئۈچۈندۇر.

ئەمما، ئىسلام، ئۇ — اللەنىڭ شوئارى — ئالدى بىلەن مەيلى ئىقتىساد ياكى ئىقتىسادنىڭ سىرتىدىكى ئىشلار بولسۇن، ئىنسانلار ھاياتىدىكى ھەر قانداق نەرسىنىڭ ئەخلاق بىلەن مۇناسىۋەتتى بولماسلىق مۇمكىنچىلىكىنى قەتئىي ئېتىراپ قىلمايدۇ.

شۇ سەۋەبتىن ئىسلام جازانىنى ئەخلاقىي ئاساس بويىچە ھارام قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇنى ئىقتىسادىي ئاساس بويىچە ھارام قىلدى.

قانۇن مەنبەسىدە ۋە رېئال تۇرمۇشتا ئىقتىساد بىلەن ئەخلاق ئوتتۇرىسىدا ھېچقانداق پەرق يوق.

" يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ، فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ، وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ، وَاتَّقُوا يَوْماً تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ " (169) .

«ئى ئىمان ئېيتقان كىشىلەر! (ھەقىقىي) مۆمىن بولساڭلار، ئاللاھ (نىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك) قىلىشتىن ساقلىنىڭلار، (كىشىلەرنىڭ زىممىسىدە) قېلىپ قالغان جازانىنى (يەنى ئۆسۈمنى) ئالماڭلار. ئەگەر ئۇنداق قىلساڭلار، بىلىڭلاركى، ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى سىلەرگە ئۇرۇش ئېلان قىلىدۇ. ئەگەر

(169) سورة البقرة [278 - 281] .

(جازانە قىلىشتىن) تەۋبە قىلساڭلار، (قەرز بەرگەن) سەرمايەڭلار ئۆزۈڭلارغا قايتىدۇ، باشقىلارنى زىيان تارتقۇزمايسىلەر، ئۆزۈڭلارمۇ زىيان تارتمايسىلەر. ئەگەر قەرزدارنىڭ قولى قىسقا بولسا، ئۇنىڭ ھالى ياخشىلانغۇچە كۈتۈڭلار، ئەگەر (خەيرلىك ئىش ئىكەنلىكىنى بىلسەڭلار، قىيىنچىلىقتا قالغان قەرزداردىن ئالىدىغان قەرزنى ئۇنىڭغا) سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتكىنىڭلار سىلەر ئۈچۈن تېخىمۇ ياخشىدۇر. سىلەر شۇنداق بىر كۈندىن (يەنى قىيامەت كۈنىدىن) قورقۇڭلاركى، ئۇ كۈندە سىلەر ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر، ئاندىن ھەر كىشى قىلغان (ياخشى ـ يامان) ئەمەلىنىڭ نەتىجىسىنى تولۇق كۆرىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ، (يەنى ياخشى ئەمەلى كېمەيتىلىپ، يامان ئەمەلى كۆپەيتىلمەيدۇ)»

پرىنسىپ قانۇن بىلەن، ئەخلاق سىياسەت ۋە ئىقتىساد بىلەن قەتئىي ئايرىلماستىن چەمبەرچاس باغلىنىدۇ. جازانە زۇلۇم بولغانلىقى ئۈچۈن ھارام، ئۇ ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي زۇلۇم. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇ ئەخلاقى بۇزۇقچىلىق بولۇپ ھاراملىق دەرىجىسى ئوخشاش. ئۇنىڭ ئەخلاقى بۇزۇقچىلىق سۈپىتىدە چەكلىنىشى، ئىقتىسادىي بۇزۇقچىلىق سۈپىتىدە چەكلىنىشتىن قىلچىلىك پەرقلەنمەيدۇ. شۇنداقلا الله ۋە اللهنىڭ پەيغەمبىرى يەنى مۇسۇلمان دۆلىتى ئۇنىڭغا بارلىق سىياسىي، مەمۇرىي ۋە ئەدلىيە ئاپپاراتلىرى بىلەن جازانىگە قارشى جەڭ ئېلان قىلغاندەك شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا اللهدىن قورقۇش ۋە ئۇنىڭ مۇكاپاتىغا قىزىقىشقا يېتەكلەيدىغان ئەخلاقى يولىيورۇقلار بىلەن جازانىگە قارشى جەڭ ئېلان قىلىدۇ... قارشى تۇرۇش دەرىجىسى ئوخشاش بولىدۇ ... ئەخلاقى يولىيورۇقلار بىلەن قارشى تۇرۇش، شەرىئەت قانۇن، جازا ۋە پۈتكۈل ئىقتىسادنى، جازانىخورلۇقتىن خالىي ئاساس ئۈستىگە قۇرۇپ چىقىش ئارقىلىق قارشى تۇرۇشتىن قىلچە پەرقلەنمەيدۇ، ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسى باشتىن-ئاخىرى بىر-بىرىدىن ئايرىلمايدىغان ۋە بۆلۈنمەيدىغان بىرلا نەرسىدۇر.

ئىقتىسادنى ئەخلاقى ئاساس ئۈستىگە قۇرۇپ چىقىش،ئەخلاقنى ئىقتىسادىي ئاساس بويىچە بىر گەۋدە قىلىش...تىن ئىبارەت مۇشۇ خىل مۇكەممەل، ئارىلاشما قانۇن بويىچە تۈنجى ئىسلام جەمئىيىتى ئۆزىنىڭ ئىقتىسادلىرىنى، ئەخلاق دائىرىسى ئىچىدە قۇرۇپ چىقتى ھەمدە شەخس ۋە كوللېكتىپ مۇئامىلىدە روشەن، ئەخلاقنى مەركەز قىلدى.

ئىسلام جەمئىيىتى ئۆزىنىڭ ئىقتىسادلىرىنى جازانە ۋە مونوپولىيەتنى چەكلەش، بۇلاڭ-تالاڭ، قاقتى-سوقتى، ئوغرىلىق ۋە ئالدامچىلىقنى چەكلەش، ئىشچىلارغا ئۇلارنىڭ ئىش ھەققىنى تولۇق بەرمەسلىكنى چەكلەش، زىيانلىق ۋە ناپاك نەرسىلەرنى ئىستېمال قىلىشنى چەكلەش... ئاساسىغا قۇرۇپ چىقتى... بۇلارنىڭ ھەممىسى روشەن ئەخلاقى ئاساسلار بولۇپ ، ئىسلام پىرىنسىپىدا يېڭى ئىقتىساد بىناسى قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن، ئۇنىڭدىن قەتئىي ئايرىلىشقا بولمايدۇ.

اللەنىڭ پىرىنسىپى ئاساس قىلىنغان بۇ ئەخلاقتىن چىقىپ كېتىش ھادىسىسى، غەرب ئىقتىسادىدا فېئودالىزمنىڭ ۋەھشىيلىكى، كاپىتالىزمنىڭ ھالاكىتى ۋە كوللېكتىۋىزملىق تۈزۈمنىڭ رەزىللىكىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. گەرچە جاھىلىيەتچىلەر مۇشۇ ئىقتىسادىي تۈزۈمدە ئۆزلىرى تېتىغان ۋە ھېلىھەم تېتىۋاتقان زۇلۇم، ئېزىلىش ۋە زوراۋانلىقنىڭ تۈنجى سەۋەبى ئەخلاقى پىرىنسىپلاردىن ئېغىش ئىقتىساد بىلەن ئەخلاق ئوتتۇرىسىنى ئايرىۋېتىش ئىقتىسادنىڭ ئۆزىگە خاس مۇقەررەر قانۇنلىرى بولۇپ ، ئۇنىڭ ئەخلاق بىلەن قىلچە ئالاقىسى يوق دېگەن ئىدىيەدە بۇلۇش ئىكەنلىكىنى بىلەلىگۈدەك دەرىجىدە ھوشىغا كېلەلمىگەن بولسىمۇ!... ئەمما، ئىسلام – ئۇ اللەنىڭ پىرىنسىپى – ئۆزىنىڭ تۈنجى ئۈلگىلىك مەزگىللىرىدە ئىقتىساد دۇنياسىدا تارىختىن بۇيانقى تەڭدىشى يوق ئەخلاقى پاكىزلىقنىڭ ئەڭ يۇقىرى دەرىجىسىنى نامايان قىلدى... ئاشۇ چاغدا مۇھاجىر ۋە ئەنسارلار دۆلەتنىڭ ئارىلىشىش ۋە بۇيرۇقسىز ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن چىن كۆڭلىدىن رازى بولۇپ

ئىقتىسادنى بىرلەشتۈرۈەتتى. مۇسۇلمانلار اللەغا يېقىنلىشىش ۋە اللەنىڭ مۇكاپاتىغا ئېرىشىش ئۈچۈن دۆلەتنىڭ مەجبۇرلىشى ۋە نازارەت قىلىشىدىن خالىي ھالدا – ئىسلام جەمئىيىتىدىكى ئىجتىمائىي كاپالەت بېجى بولغان – زاكاتنى ئادا قىلىشتا ئۆز-ئارا مۇسابىقىلەشتى. ئەينى چاغدا ئۇلار ئىقتىساد چىقىم قىلىشتا زاكاتتىكى بەلگىلەپ بېرىلگەن دائىرىدىلا چەكلىنىپ قالماستىن بەلكى، بەزىدە بارلىق ئىقتىسادنى اللە يولىدا ئىختىيارلىقى بىلەن چىقىم قىلىۋېتەتتى. ئەبۇ بەكرى خەلىپە بولۇپ ، تۇرۇۋاتقان مەزگىللەردە تۇرمۇش تەمىناتى ئۈچۈن ئىش ئىزدىمەكچى بولدى. مۇسۇلمانلار «بۇ ئىش ساڭا ماس كەلمەيدۇ» دېيىشتى. ئەمىسە مەن تۇرمۇشۇمنى قانداق قىلاي دېگەندە مۇسۇلمانلار ئۇنىڭغا ۋە ئائىلىسىگە بىر نەچچە تەڭگىنى تۇرمۇش پۇلى قىلىپ بەلگىلىدى. ئەبۇ بەكرى بۇنى قەرز ھېسابلاپ ۋاپات بولۇشتىن ئىلگىرى ئۇنى قايتۇردى. ئۆمەر مۇسۇلمانلارغا بىر تۇلۇم ماينى تارقىتىپ بېرىۋاتقىنىدا، ئۆمەرنىڭ خىزمەتچىسى ئۆمەر ئۈچۈن ئۇنىڭ ئازغىنە مائاشىغا ماي سېتىۋالدى. بۇ ئازغىنە تۇرمۇش پۇلىنى مۇسۇلمانلار دۆلەت خەزىنىسىدىن ئۆمەرگە بەلگىلەپ بەرگەن بولۇپ ، ئۇنىڭ تۇرمۇش تەمىنات پۇلى يوق ئىدى. گەرچە ئۆمەر ماينى نامرات مۇسۇلمانلارغا تارقىتىپ بېرىۋاتقان بولسىمۇ، بىراق، ئۆمەرنىڭ ئۇنى يېيىششى ھالال بولمايتتى. چۈنكى، ئۆمەر تاپالىغاننى باشقا كەمبەغەل مۇسۇلمانلار تاپالمايتتى. ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىپ دۆلەت خەزىنىسىدىن ئۇنىڭغا ئەۋەتىپ بەرگەن ئۇن خالتىسىنىڭ ئېغىزىنى بوغۇۋېتىپ «مېنىڭ قورسىقىمغا مەن بىلىدىغان نەرسىلەر كىرسۇن» دېدى. ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز، بەنۇ مەرۋان ۋە بەنۇ ئۇمەييە خەلقتىن ناھەق ئېلىۋالغان نەرسىلەرنى خەلققە قايتۇرۇپ بەردى.

ئىسلام ئەڭ پارلاق نامايەندىلەردىن كېيىن – گەرچە ئىسلام ئاھالىسى قىسمەن دەرىجىدە ئېغىپ كەتكەن بولسىمۇ – ئۆزىنىڭ ئەخلاقسىز قاباھەتلىك ياۋروپاچە كۆرۈنۈشىدىكى فېئودالىزمىنىڭ ئىسلام دۇنياسىغا سىڭىپ كىرىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدىغان بىردىنبىر توساق ئىكەنلىكىنى ناھايىتى

ئېنىق نامايان قىلدى. چۈنكى، ئىسلام – گەرچە كىشىلەر قىسمەن ئېغىپ كەتكەن بولسىمۇ – ئىقتىسادنى ئەخلاقى ئاساس ئۈستىگە قۇرۇپ چىقىشتىن قەتئىي ئايرىلىپ قالمىغان ئىدى. ئەخلاقسىز جاھىلىيەت تۈزۈمى ئۇزاق تارىخى دەۋرلەردە مەيلى فېئودالىزىمدا بولسۇن ياكى كاپىتالىزىمدا بولسۇن ۋە ياكى ئەڭ «نەمۇنىلىك» مەزگىللەردىكى كوللېكتىپ تۈزۈمدە بولسۇن ئىقتىسادىي ئىشلاردا پاكلىق ۋە«ئىنسانىيلىق»نىڭ تەمىنى بىرەر قېتىممۇ تېتىپ باقمىدى... ئىنسانىيەتنىڭ يېڭى پرىنسىپقا بولغان قىزغىنلىقىدا كوممۇنىستىك پارتىيە ماركسىزمغا ئېتىقاد قىلدىغان ھەر قايسى شەھەرلەردە باشقا كىشىلەرگە تەۋە بولمىغان خۇسۇسىي ھوقۇقنى ئۆز چاڭگىلىغا كىرگۈزىۋالدى. پارتىيەلىك زاتلار خالىغانچە يەپ-ئىچىپ، خالىغانچە كىيىپ خالىغان ئۆيلەردە ئولتۇراقلاشقان ئىدى. ئەمما، باشقىلار، ئۇنداق قىلالمايتتى، ھەتتا دوختۇرخانا ۋە ئامبۇلاتۇرىيەلەردە كوممۇنىستىك پارتىيەنىڭ ئەزالىرى چەتئەلدىن ئىمپورت قىلىنغان قىممەت باھالىق دورىلار بىلەن داۋالىناتتى. باشقا خەلقلەر بولسا رۇسىيەنىڭ ئۆزىدە ئىشلەنگەن ئادەتتىكى دورىلار بىلەن داۋالىنىشقا مەجبۇر ئىدى. كېيىنكى نەتىجە قانداق بولۇشتىن قەتئىي نەزەر.

بۇنداق بولۇشى بۇ تۈزۈملەرنىڭ ھەممىسى ئىقتىسادنىڭ ئەخلاقتىن ئايرىلالمايدىغانلىقىغا ئىشەنمەيدۇ. بەلكى، غايە ۋاستە تاللىمايدۇ، غايە ئەخلاقى ئۆلچەملەر بىلەن ئۆلچەنمەيدۇ، دەيدىغان چۈشكۈن جاھىلىيەتچە مىكاپىلىزىمغا ئىشىنىدۇ.

ئىسلام – اللەنىڭ قانۇنى بولۇپ بۇ خىل بۇزۇقچىلىقتىن قۇتقۇزغۇچى بىردىنبىر ئاملدۇر چۈنكى، ئىسلام ئۆزىنىڭ ئىقتىسادىي نىزامىنى «ئىنسانىي» ئەخلاق ئاساسىغا قۇرۇپ چىقىپ، زۇلۇمنى چەكلەيدۇ ۋە شەيتانلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقىغا تاقابىل تۇرىدۇ.

ئەمما ھازىرقى زامان جاھىلىيتى جەمئىيەت دائىرىسىدە كۆز-كۆز قىلىشۋاتقان «ئەخلاق»نى راستچىللىق، ئىشەنچ، خىزمەتتىكى ساداقەت ۋە مۇئامىلىدىكى تۈزلۈك... قاتارلىق غەرب مەدەنىيىتىدە مەۋجۇت بولۇۋاتقان بەزى «ئالاھىدىلىك»لەرگە قارىتا ئۇلارنى ئىسلام ئەخلاقى دېيىشىمىزنىڭ ھاجىتى يوق. ئەمەلىيەتتە ئاشۇ ئەخلاقنىڭ كۆپ قىسمىنى ياۋروپالىقلار ئىسلام دۇنياسى بىلەن سۈركىلىشىشدىن كېيىن ئۆگەنگەن (گەرچە ئۇلار بۇگۈن ئۇنى چۈرۈۋېتىپ «ئۆزىنى» مۇسۇلمان دەپ ئويلاۋاتقان بولسىمۇ!) لېكىن، بىز شۇنداق دېيەلەيمىزكى« ئىسلامدىكى ئەخلاق ياۋروپا ئەخلاقى ئاساسلىنىۋاتقان شەخسىيەتچىلىك، مەنپەئەتپەرەسلىك دەرىجىسىنىڭ قېشىدا توختاپ قالمايدۇ...!»

ئىسلام پۈتكۈل ئەخلاقى كۆرۈنۈشلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغاندىن باشقا، ئۇنىڭ بىلەن قوشۇپ يەنە مەنپەئەت ياكى تەرەپبازلىق بىلەن توختاپ قالمايدىغان ئەڭ ئالىي «ئىنسانىي» دەرىجىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. چۈنكى، ئىسلام ئەخلاقنى پۈتكۈل ئىنسانىيەتكە قائىدە-تۈزۈم ئورنىتىپ بېرىدىغان «ئىلاھى» دەرىجىدە بەلگىلەيدۇ.

ئىنسانلار ئۆزىنىڭ رېئال تۇرمۇشىدا اللەنىڭ پىرىنسىپىنى قوبۇل قىلغان چاغدا غەربلىكلەر ئۇنىڭ بىرلا تەرىپىنى ساقلاپ قالغان مۇشۇ ئەخلاققا ئىگە بولىدۇ . ئاندىن كېيىن ئىنسانلار ھاياتىنىڭ سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت ۋە جىنسىيەت قاتارلىق بارلىق ساھەلەردە ئۇلار دۇچ كەلگەن ھەر قانداق مەسىلە ئەخلاق دائىرىسىگە تەۋە بولىدۇ . چۈنكى، ھېچقانداق نەرسە ئەخلاق قورشاۋىدىن چىقىپ كېتەلمەيدۇ. چۈنكى ئەخلاق خۇسۇسىي بىر ئىش بولماستىن بەلكى، پۈتكۈل ھەرىكەتنىڭ تۈپ ئاساسىدۇر.

جىنسىيەت ھەققىدىكى سۆزلەر ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىك بىلەن نۇرغۇن تەرەپلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بىز جىنسىيەت ھەققىدە ئادەتتە «ئەخلاق»

دېگەن نام بىلەن ئاتىلىدىغان كىچىككىنە بىر تەرەپنىلا سۆزلىمەكچى ئەمەسمىز.

ئىسلام نەزىرىدىكى ئەخلاق كىشىلەرنىڭ ئادەتلەنگەن تارقاشلىرىدىن نەچچە ھەسسە كەڭرى. ئۇلار ئەخلاق ھەققىدە سۆزلىگەن چاغدا ئىككى جىنس ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ تەبىئىي يۆنىلىشىدىن ئېغىپ كەتكەنلىكىنى مەقسەت قىلىدۇ.

ئىسلامنىڭ نەزىرىدىكى ئەخلاق ئۇ «ئىنساننىڭ ھەممە تەرىپىنى ئىنساننىڭ پەرۋەردىگارى ئۆزى ۋە كىشىلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ...» ئۇ يالغۇز جىنسىيەت ئىشلىرىنى ۋە ياكى يالغۇز كىشىلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋەتنىلا ئۆز ئىچىگە ئالماستىن، بەلكى، كىشىلەر ئۇنى باشقىلارغا ئوچۇق ئىپادىلەپ بېرەلمەيدىغان بەلكى، ئۆزىگىمۇ ئىپادىلەپ بېرەلمەيدىغان يوشۇرۇن ھېس-تۇيغۇلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئەخلاقى ئاساسلارنى تۈزىتىدۇ. چۈنكى، " يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى " [170] «الله مەخپىي سىرلارنى بىلىدۇ» " يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ " [171]«الله كۆزلەرنىڭ خىيانىتىنى ۋە دىللاردىكى يوشۇرۇن نەرسىلەرنى بىلىدۇ.» ئىنسان ئۆزىنىڭ ئەڭ يوشۇرۇن ھالەتلىرىدىمۇ پاك بولۇشى كېرەك! شۇڭلاشقا ئىسلامدا شەخسنىڭ ئىككى خىل ئەخلاقى بولمايدۇ.

ئىنسانلارنىڭ قەدىمدىن تارتىپ جىنسىيەت بىلەن ئەخلاق ئوتتۇرىسىدا كۈچلۈك بىر مۇناسىۋەتنى پەيدا قىلىشى ھەتتا ئۇلارنىڭ ئېڭىدا ئەخلاق خۇسۇسەن، جىنسىيەت ئەخلاقىدۇر دېگەن قاراشلارنىڭ ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلىشى ھەرگىز تاسادىپىي ئەمەس!

---

[170] سورة طه [7] .

[171] سورة غافر [19] .

گەرچە كىشىلەر ئەخلاق ئۇقۇمىنى مۇشۇ تار دائىردە چەكلەپ توغرا قىلمىغان بولسىمۇ، بىراق، بۇ ھەرگىز تاسادىپىيلىق ئەمەس، چۈنكى، ئۇلار ئۇزاق يىللىق تەجرىبىلەردىن شۇنى يەكۈنلىدىكى، ئەگەر ئىنسانلار جىنسىيەت ئىشلىرىدا ئېغىپ كەتسە، ئەخلاق ھەرگىز مەۋجۇت بولۇپ تۇرالمايدۇ. جىنسىيەت ئىشلىرىدا ئېغىپ كەتكەن نەرسىنىڭ ئۇزاق مۇددەت ئەخلاق بىلەن بىللە بولالىشى مۇمكىن ئەمەس.

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى مۇشۇ تېمىدا قاتتىق تالاش-تارتىش قىلىپ، ئەخلاقنىڭ جىنسىيەت بىلەن ئالاقىسى يوق! ئىنسانلار جىنسىيەت ئىشلىرىدا خالىغاننى قىلسا بولىدۇ . بىراق، بۇنىڭلىق بىلەن ئوخشاشلا «ئەخلاق»نى ساقلاپ قالالايدۇ دېمەكچى بولدى.

بىز بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇلارنىڭ قاراشلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدۇق ۋە ئىنسانلار شەھۋانىيەت دولقۇنلىرىغا غەرق بولۇپ كەتكەن چاغدا اللەھنىڭ مۇقەررەر قانۇنىيىتىنىڭ قانداق يۈز بېرىدىغانلىقىنى كۆرۈپ ئۆتتۇق. بىز بۇ چاغدا ئىسلام ھەققىدە سۆزلەۋاتىمىز... جاھىلىيەتكە قارشى مەيداندا سۆزلەۋاتىمىز... ۋە جىنسىيەت ئىشلىرىنى مۇشۇ تەرەپتىن بايان قىلىۋاتىمىز...

بىز جىنسىيەت مەسىلىسىنى كىشىلەر ئادەتتە« ئەخلاق» دېگەن ئاتالغۇنى ئىشلىتىشكە ئادەتلىنىپ كەتكەن تار دائىردىنلا ئوتتۇرىغا قويۇشنى خالىمايمىز.

بەلكى، ئۇنى ئىسلام مەقسەت قىلىۋاتقان ئومۇمىيۈزلۈك ئەخلاقى ئۇقۇم بىلەن بايان قىلىمىز. ئىسلام ھەققىدە توختالغاندا... پۈتكۈل ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنى باغلاپ تۇرىدىغان ۋە ئىنساننى مەخلۇقلاردىن بولۇپمۇ ھايۋانلاردىن ئەخلاقى ئۇقۇم ھەققىدە سۆزلەيدۇ.

ئىسلامنىڭ جىنسي بۇزۇقچىلىقنى چەكلىشى ئۇنىڭ تار مەنىدىكى ئەخلاقى قائىدىلەرگە قارشى بولغانلىقى ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى، ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنى «ئىنسانغا» لايىق دەرىجىدىن بىراقلا پەس ئورۇنغا چۈشۈرۈپ

قويغانلىقى ئۈچۈندۇر. شۇ سەۋەبتىن ئۇ كەڭ دائىرىلىك «ئەخلاق ئۇقۇمىغا قارشى كېلىدۇ.

ئىنسان... اللەنىڭ خەلىپىسى... ئاسمان، زېمىن ۋە تاغلار ئېلىشتىن قورقۇپ رەت قىلغان «ئامانەتنى» يالغۇز ئۈستىگە ئالدى. ئۇ زېمىننى گۈللەندۈرۈش، زېمىندا توغرا خەلىپىلىكنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش، ھەق ۋە ئادالەتنى تۇرغۇزۇش، توغرا سىياسەت، توغرا جەمئىيەت بەرپا قىلىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالدى، ھەمدە ئاشۇلارنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش يولىدا جىھاد قىلىشقا تەكلىپ قىلىندى. چۈنكى، بۇلارنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن چوقۇم جىھاد قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ ئىنسان ... جىنسىيەت ئازگىلىغا غەرق بولۇپ كەتكەن چاغدا قانداق بولۇپ قالىدۇ؟

خەلىپىلىك قەيەردىن كېلىدۇ؟... جىھاد قەيەردىن كېلىدۇ؟ اللە ئۇنىڭغا يۈكسىلىش ئىقتىدارىنى بەرسىمۇ، بىراق، ئۇ ئاشۇ خىل ھايۋانىيلىقتىن قۇتۇلۇشقا قۇربى يەتمىسە، ھايۋان بىلەن ئۇزى ئوتتۇرسىنى قانداق پەرق ئېتەلەيدۇ؟

ئىنسان ئەسلى ۋەزىپىسىنى تاشلاپ يۈكسىلىش ئىقتىدارىنى ۋەيران قىلىۋەتكەن تۇرسا، «ئەخلاق» كەڭرى ئۇقۇمى بىلەن قانداقمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ؟

ئىنسان تويمايدىغان ۋە تويۇش مۇمكىن بولمايدىغان جىسمانىي شەھۋەتنىڭ ئارقىسىدىن غالجىرلاپ يۈگۈرۈپ ، ئۆزىنىڭ ھايۋانىي ئىستەكلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش يولىدا، ھايۋاندىن باشقىغا لايىق كەلمەيدىغان دەرىجىدە، ئەڭ چوڭ (ئىنسانىي) كۈچنى ۋەيران قىلىپ، اللە ئۇنى باشقا مەخلۇقلاردىن پەرقلىق قىلىپ ياراتقان مۇستەھكەم ئىرادىدىن ئايرىلىپ، ھەتتا ھايۋانلار ئىگە بولالايدىغان تەبىئىي كونتروللۇقنى يوقاتقان تۇرسا، قانداقمۇ ئەخلاق ئۇنىڭ بىلەن بىرگە مەۋجۇت بولىدۇ ؟

ئىسلام بۇزۇقچىلىقنى چەكلىگەن چاغدا ئىنساننى ھۆرمەتلەشنى مەقسەت قىلىدۇ. ئىنساننى ئاشۇ ئالىي ماقامغا... اللەنىڭ خەلىپىسى بولۇش ماقامغا يەتكۈزۈشنى مەقسەت قىلىدۇ.

ئىسلامنىڭ بۇزۇقچىلىقنى چەكلىشى ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ شەھۋەت بولغانلىقى ئۈچۈن ياكى كىشىلەرگە زۇلۇم قىلىش ئۈچۈن ئەمەس!

الله ئىنسانلار بىلەن بۇنداق رەۋىشتە مۇئامىلە قىلمايدۇ.

" هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ "[172] .

«ئاللاھ (دىنغا ياردەم بېرىشكە ئۈممەتلەر ئارىسىدىن) سىلەرنى تاللىدى. (ئەڭ مۇكەممەل شەرىئەت ۋە ئۇلۇغ پەيغەمبەرنى سىلەرگە خاس قىلدى). سىلەرگە دىندا ھېچقانداق مۇشكۈللۈكنى قىلمىدى (سىلەرنى سىلەر تاقەت قىلالمايدىغان ئىشلارنى قىلىشقا تەكلىپ قىلمىدى). »

" مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ "[173] .

« ئاللاھ سىلەرگە مۇشەققەتنى خالىمايدۇ، لېكىن ئاللاھ شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەرنى پاك قىلىشنى، (ئىسلام شەرىئىتىنى بايان قىلىش بىلەن) نېمىتىنى سىلەرگە تاماملاشنى خالايدۇ »

---

[172] سورة الحج [78] .

[173] سورة المائدة [6] .

" وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّـهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مَيْلاً عَظِيماً ، يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفاً " (174) .

«ئاللاھ سىلەرنىڭ تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلىشنى خالايدۇ (بۇ ئاللاھنىڭ رەھمىتىنىڭ كەڭلىكىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن تەكرارلاندى). شەھۋەتلەرگە ئەگىشىدىغانلار (يەنى شەيتانغا ئەگىشىدىغان فاجىرلار) توغرا يولدىن بۇرۇلۇپ كېتىشىڭلارنى (شۇلارغا ئوخشاش فاجىر بولۇشۇڭلارنى) خالايدۇ. ئاللاھ سىلەرنىڭ يۈكۈڭلارنى يېنىكلىتىشنى (يەنى شەرىئەت ئەھكاملىرىنى سىلەرگە ئاسانلاشتۇرۇشنى) خالايدۇ. ئىنسان (نەپسى خاھىشىغا خىلاپلىق قىلىشتىن) ئاجىز يارىتىلدى»

" لا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَهَا " (175)

« ئاللاھ ھېچكىمنى تاقىتى يەتمەيدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ. »

" مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِراً عَلِيماً " (176)

« ئەگەر (ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلساڭلار ۋە ئىمان ئېيتساڭلار، ئاللاھ سىلەرگە ئازاب قىلىپ نېمە قىلىدۇ؟ ئاللاھ شۈكۈر قىلغۇچىنى مۇكاپاتلىغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر »

توغرا، اللەنىڭ بۇزۇقچىلىقنى ھارام قىلىشى ھەرگىزمۇ بەندىلەرنى قىيناش ئۈچۈن بولماستىن، بەلكى، ئۇلارنى پاكلاش، ئۇلارنى «ئىنسانىي» دەرىجىگە

---

(174) سورة النساء [27 ـ 28] .

(175) سورة البقرة [286] .

(176) سورة النساء [147] .

يۈكسەلدۈرۈش ئۈچۈندۇر. الله ئىنساننى ھۆرمەتلەپ ئۇنى كۆپلىگەن مەخلۇقلاردىن ئارتۇق قىلدى.

" وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً " (177) .

«شەك ـ شۈبھىسىزكى، بىز ئادەم باللىرىنى ھۆرمەتلىك قىلدۇق، ئۇلارنى قۇرۇقلۇقتا (ئۇلاغلارغا) مىندۈردۇق، دېڭىزدا (كېمىلەرگە) چىقاردۇق، ئۇلارنى شېرىن يېمەكلىكلەر بىلەن رىزىقلاندۇردۇق، ئۇلارنى مەخلۇقاتلىرىمىزنىڭ نۇرغۇنىدىن ئۈستۈن قىلدۇق»

ئىنسان ئۆزىنىڭ شەكىللىنىش(ئەسلى يارىتىلىشىدا) تەگداشسىزدۇر.

" إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَراً مِنْ طِينٍ ، فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ " (178)

« ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىڭ پەرىشتىلەرگە ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن لايدىن بىر ئادەم يارىتىمەن]. ئۇنى مەن راۋرۇس ياراتقان (يەنى ئۇنى يارىتىپ سۈرەتكە كىرگۈزۈپ، ئەزالىرىنى تولۇق، مۇكەممەل ئىنسان ھالىتىگە كەلتۈرگەن) ۋە ئۇنىڭغا جان كىرگۈزگەن ۋاقتىمدا ئۇنىڭغا سەجدە قىلىڭلار»»

لاي ۋە روھتىن يارىتىلغان بۇ خىل ئارىلاشما تەبىئەتكە ئىگە ئىنسان ئۆزىنىڭ نورمال ھالىتىدە، مەڭگۈ كونترولسىز بەڭباش شەھۋەتپەرەس بولۇپ قالمايدۇ.

(177) سورة الإسراء [70] .

(178) سورة ص [71 – 72] .

شۇنداقلا روھى پارلاقلىق بىلەن ئارلاشمىغان جىسمانىي كۈچمۇ مۇھىم بولۇپ قالمايدۇ.

بارلىق ئىشلاردا شۇنداق... جىنسىيەتمۇ شۇ قاتاردا...

ئىسلام بارلىق ئىشلاردا جۈملىدىن جىنسىيەت ئىشلىرىدىمۇ ئىنسانغا «ئەخلاق» بەلگىلىدى. ئەخلاق ئۆزىنىڭ نورمال ھالىتىدە كونتروللىسىز باشباشتاق شەھۋەتپەرەس بولۇپ قالمايدىغان ھەمدە روھى پارلاقلىق ئارىلاشمىغان جىسمانىي كۈچمۇ ھەم بولۇپ قالمايدىغان بۇ ئارىلاش خاراكتېرنىڭ «قانۇنى».

ئىسلامدىكى ئەخلاق ئىنساننىڭ رېئال مەۋجۇدىيىتىدىن ئايرىلغان باشقۇرۇش، ھۆكۈمرانلىق ۋە ھوقۇقنىڭ كۈچى بىلەن سىرتتىن ئۇنىڭغا مەجبۇرى تېڭىلغان قانۇن ئەمەس، بەلكى، مۇشۇ ئىنساننىڭ نورمال تەبىئىتىنىڭ قانۇنى بولۇپ ئۇ قانداقتۇر بىر مەۋجۇت بولغۇچىنىڭ خاراكتېرىدىن ئەمەس بەلكى، ئىنساننىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدە تەبىئىتىدىن كەلگەن.

ئەگەر بىزنىڭ مۇشۇنداق ئىپادىلىشىمىز توغرا بولسا ئۇنداقتا پەرىشتە ۋە ھايۋاندىكى پەرىشتە ۋە ھايۋانىي ئەخلاق ئىنسان ئەخلاقىدىن تامامەن ئايرىم نەرسىدۇر. ھەر قانداق ئەخلاق مەخلۇقاتنىڭ ئۆزىگە خاس مەۋجۇدىيىتىدىن كېلىپ چىقىدۇ. ئىنسان ئەخلاقىمۇ دەل شۇنىڭغا ئوخشايدۇ.

پەرىشتە ھەيدەكچى كەتمەيدىغان ۋە ئىرادىگە ئىگە بولمىغان مەخلۇق. ئۇنىڭ «ئەخلاقى» دەل ئۇنىڭ مۇشۇ خىل تەبىئىتىدىن كەلگەن:

" لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ "[179].

---

[179] سورة التحريم [6] .

«پەرىشتىلەر اللەنىڭ بۇيرۇقىدىن چىقمايدۇ، نېمىگە بۇيرۇسا شۇنى ئىجرا قىلىدۇ.»

" يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لا يَفْتُرُونَ " [180]

« ئۇلار كېچە كۈندۈز تەسبىھ ئېيتىدۇ. بوشاشمايدۇ.»

ھايۋان ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچكە ئىگە. بىراق، ئىرادىسى يوق، ئاڭسىز تەبىئىي كونتروللۇقتىن باشقا كونتروللۇق يوق مەخلۇق! ئۇنىڭ ئەخلاقى ئاشۇ كونتروللۇق دائىرىسىدە ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچكە تەپەككۇرسىز، پىلانسىز ۋە ئاڭسىز تۈردە ئەگىشىشتىن كېلىپ چىققان.

بىزنىڭ بىلىشىمىزچە ئىنسان ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچكە ۋە ئاڭلىق كونتروللۇققا ئىگە اللەنىڭ مەخلۇقلىرىدىن بىرى بولۇپ ، بۇ خىل خۇسۇسىيەت ئۇنىڭ بىر چاڭگال لاي ۋە پۈۋلەنگەن روھنىڭ بىرىكىشىدىن ئىبارەت ئارىلاشما تەبىئىتىدىن كەلگەن نورمال ھالەتتە ئۇنىڭ تەبىئىتى بىلەن ماس قەدەمدە ماڭىدىغان ئەخلاق ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشىدۇ. [181] بىراق، ئۇنىڭ تەبىئىتىدىكى ئاڭلىق، ئىرادىلىك تەبىئىي كونتروللۇق بەلگىلىك ئۆلچەم بىلەن ئۇنى كونترول قىلىدۇ... روھنىڭ نۇرلاندۇرۇشى بىلەن ئارىلىشىپ كەتكەن تەننىڭ ھەرىكىتىگە ئاۋاز قوشىدۇ.

شۇ سەۋەبتىن ئۇنىڭ ئىشلىرى ھەرگىز كونترولسىز بولمايدۇ. پائالىيەتلىرى مەقسەت نىشانسىز بولمايدۇ، ھەرىكىتى ھايۋاندەك قوپال جىسمانىي ھەرىكەت بولمايدۇ.

«ئەخلاق» ئىنسانغا نىسبەتەن ئۇنىڭ بارلىق ئىشلىرىدا – شۇ قاتاردا جىنسىيەتمۇ بار – كونترولىنىڭ مەۋجۇتلۇقى ؛ ئاڭلىق، ئىدراكلىق نىشانىنىڭ

---

(180) سورة الأنبياء [20] .

(181) انظر فصل " طبيعة مزدوجة " من كتاب " دراسات في النفس الإنسانية " .

مەۋجۇتلۇقى، ۋە لايىنىڭ ھەرىكىتى بىلەن ئارىلىشىپ كەتكەن روھى پارلاقلىقىنىڭ مەۋجۇتلۇقى بىلەن تەبىئىي ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچكە ئەگىشىدۇ.

شۇ سەۋەبتىن جىنسىي ئەخلاق ئىنسانغا نىسبەتەن ئۇنىڭ ھاياتىدىكى سىياسەت، ئىقتىساد ۋە ئىجتىمائىيەت، قاتارلىق باشقا ساھەلەرنىڭ ئەخلاقىغا ئوخشاش - «شەھۋەت» دەرىجىسىدە ئەمەس، بەلكى، «تۇيغۇ» دەرىجىسىدە جىنسىي چاقىرىقلارغا ئاۋاز قوشىدۇ. جىنسىيەت ئۆز ئالدىغا ئىنسان كۈچىنى، ئىشغال قىلىۋالىدىغان نىشان بولماستىن، بەلكى، نىشانىنىڭ ۋاستىسى بولىدۇ . ھەمدە ئۆلچەمسىز، تاشلىنىپ قالماستىن، بەلكى، شەخسنى ھالاكەتكە، جەمئىيەتنى ۋەيرانچىلىققا ئېلىپ بارمايدىغان توغرا قانۇن ئۇنىڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇ ئەخلاق ئىنسان ھاياتىدىكى باشقا بىر تەرەپنىڭ ئەخلاقى يېمەك -ئىچمەك، كىيىم-كېچەك، تۇرالغۇ ۋە ئىگىدارچىلىق ئەخلاقىدۇر.[182]

مۇشۇ ئەخلاق بىلەن ئىنسان – ئىنسانغا ئايلىنىدۇ... ئۇنىڭسىز ھايۋاندىنمۇ خار ۋە بەتتەر ھالغا چۈشۈپ قالىدۇ.

" لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ "[183] .

«شەك ـ شۈبھىسىزكى، جىن ۋە ئىنسانلاردىن نۇرغۇنلىرىنى دوزاخقا (يېقىلغۇ بولۇش ئۈچۈن) ياراتتۇق، ئۇلار دىللىرى بولغىنى بىلەنمۇ، ئۇ ئارقىلىق ھەقنى

---

[182] انظر فصل " الدوافع والضوابط " وفصل " القيم العليا " في كتاب " الدراسات " .

[183] سورة الأعراف [179] .

چۈشەنمەيدۇ، ئۇلار كۆزلىرى بولغان بىلەنمۇ، ئۇ ئارقىلىق (ئاللاھنىڭ قۇدرىتىنىڭ دەلىللىرىنى) كۆرمەيدۇ. ئۇلار قۇلاقلىرى بولغىنى بىلەنمۇ، ئۇ ئارقىلىق (ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى ئىبرەت ئېلىپ) تىڭشىمايدۇ. ئۇلار گويا ھايۋانغا ئوخشايدۇ، ھايۋاندىنمۇ بەتتەر گۇمراھتۇر، ئەنە شۇلار غاپىلدۇر»

ئىسلام ئىنساننىڭ بارلىق پائالىيەتلىرىگە قانۇن تۈزۈپ بەرگەندىن باشقا ئۇنىڭ جىنسىيەت ئىشلىرىنىمۇ مۇۋاپىق بىر تەرەپ قىلىدۇ ۋە ئىنساننى شۇ ئاساس بويىچە تەربىيەلەيدۇ .

ئىسلام دەسلەپتىلا جىنسىيەتنى ھارام قىلمايدۇ. شۇنداقلا چېركاۋلار ۋە ئۇنىڭدىن باشقا تەنننى ئازابلاش ۋە ئۇنىڭ ھەرىكىتىدىن يىرگىنىش بىلەن پاكلىق ۋە يۈكسىلىشنى مەقسەت قىلىۋاتقان ئازغۇن چۈشەنچىلەر پەيدا قىلغان كۆرۈنۈشلەردە، ھىندى ۋە خىرىستىيان دىنلىرى شەكىللەندۇرگەندەك جىنسىيەتتىن يىرگىنمەيدۇ. ئىنكار قىلمايدۇ ۋە ئىنسان سەزگۈسىنى ئۇنىڭدىن نەپرەتلەندۇرمەيدۇ. بەلكى، تەبىئىي ھەرىكەتلەندۇرگۈچى كۈچكە ۋە جانلىق ھەرىكەتكە رۇخسەت قىلغاندەك ئۇنىڭغا ئىجازەت بېرىدۇ.

ئىسلام ئۇنى پاكلىققا ئىگە قىلىدۇ.

ئىسلام ئۇنى پاكلىق دائىرىسى ئىچىدە، ئىنتىزاملاشتۇرىدىغان قائىدە-نىزاملارنى ئورۇنلاشتۇرىدۇ. رۇخسەت قىلىش ۋە چەكلەش پەقەت كەڭ دائىرىلىك ئاشكارا يول... ھالاكەتنى چەكلەيدىغان يول... بىراق، ئۇ ئىنسانغا لايىق جىنسىيەت ئەخلاقىنىڭ ھەممىسى ئەمەس.

جىنسىيەت بۇ ساھەدىكى يېگىلىق ئەمەس!

بىز يېمەك -ئىچمەك ئەخلاقىنى جىنسىيەت ئەخلاقى بىلەن بىردەكلىككە ئىگە ئىكەنلىكىنى كۆرىمىز.

قان، ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھايۋان، چوشقا گۆشى ۋە اللەنىڭ غەيرى ئۈچۈن بوغۇزلانغان ھايۋاننىڭ گۆشى... قاتارلىقلار ھارام قىلىندۇ. بىراق، بۇنىڭلىق بىلەن باشقىلىرى، رۇخسەت قىلىنغان بولمايدۇ.

ئۇنىڭدىن باشقا يېمەكلىك ئوغرىلانمىغان، بۇلاڭ-تالاڭ قىلىنمىغان ۋە ئىسراپ قىلىنمىغان بولۇشى كېرەك.

" كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ [184] " .

«بىز سىلەرگە بەرگەن رىزىقنىڭ پاكلىرىدىن يەڭلار»

" وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا [185] " .

«يەڭلار، ئىچىڭلار، ئىسراپ قىلماڭلار»

شۇنىڭدەك تاماق يېيىشنىڭ بىر نەچچە خىل ئەدەبلىرى بولىدۇ ...

" ما أوتي آدمي وعاء شرا من بطنه . بحسب ابن آدم لقيمات يقمن صلبه [186] "

«ئادەم بالىسى قورسىقىدىن يامانراق بىر قاچىنى توشقۇزمىدى، ئادەم بالىسىغا ھاياتىنى ساقلاپ قالغۇدەك بىر نەچچە لوقما كۇپايە»

---

[184] سورة الأعراف [160] .

[185] سورة الأعراف [31] .

[186] رواه أحمد والترمذي وابن ماجة والحاكم .

وعن ابن عباس رضـي الله عنهما أن النبي صـلى الله عليه وسـلم نهى أن يُتنفس في الإناء أو يُنفخ فيه .

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئابدۇللا ئىبنى ئابباسنى قاچىغا تىنىش ياكى پۈۋلەشتىن چەكلىدى.

شۇنىڭدەك كۆڭۈل تارتمىغاندا تاماق يېيەلمەيدۇ.

بۇ ئارقىلىق يېمەكلىك «ئىنسانغا» مۇناسىپ كېلىدىغان، ئىنساننىڭ جىسمى ۋە روھى بىرلا ۋاقىتتا ئورتاقلىشالايدىغان ئاكتىپ بىر جانلىنىشنى مەيدانغا كەلتۈرىدۇ.

جىنسىيەتمۇ شۇنداق... ئىنسان ھاياتىدىكى ھەممە نەرسە شۇنداق! جىنسىيەتتە تۆۋەندىكىدەك چەكلىمە بار...

" حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ ...... وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ .. " [187] .

«سىلەرگە ئانىلىرىڭلارنى، قىزلىرىڭلارنى، ھەمشىرىلىرىڭلارنى، ئاتاڭلارنىڭ ھەمشىرىلىرىنى، ئاناڭلارنىڭ ھەمشىرىلىرىنى، قېرىنداشىڭلارنىڭ قىزلىرىنى، ھەمشىرەڭلارنىڭ قىزلىرىنى، سۈت ئانىلىرىڭلارنى، ئېمىلداش ھەمشىرىڭلارنى، قېيىن ئاناڭلارنى، سىلەر بىر يەردە بولغان ئاياللىرىڭلارنىڭ (باشقا ئەردىن بولغان) ئۆيۈڭلاردا تەربىيەلەنگەن قىزلىرىنى (بۇ شەرت ئەمەس، ئۆيدە تەربىيەلەنمىگەن بولسىمۇ) ئېلىش ھارام قىلىندى. ئەگەر سىلەر ئۇلارنىڭ ئانىلىرى بىلەن بىر تۆشەكتە بولمىغان بولساڭلار، بۇ چاغدا

(187) سورة النساء [23 - 24] .

ئۇلارنى ئالساڭلار ھېچ باك يوقتۇر، يەنە ئۆز پۇشتىڭلاردىن بولغان بالىلىرىڭلارنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىشىڭلار ۋە ئىككى ھەمشىرىنى بىر ۋاقىتتا ئەمرىڭلاردا ساقلىشىڭلار ھارام قىلىندى. لېكىن ئۆتكەنكىلەر (يەنى جاھىلىيەت دەۋرىدە قىلغىنىڭلار) ئەپۇ قىلىندۇ. ئاللاھ ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (بەندىلەرگە) ناھايىتى مېھرىباندۇر. ئەرلىك ئاياللارنى ئېلىشمۇ سىلەرگە ھارام قىلىندى. پەقەت سىلەرنىڭ باشقۇرۇشۇڭلار ئاستىدىكى چۆرىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. بۇ ئاللاھنىڭ سىلەرگە پەرز قىلغان ھۆكۈملىرىدۇر، بۇلاردىن (يەنى يۇقىرىدىكى ئېلىش دۇرۇس بولمايدىغان ئاياللاردىن) باشقىلىرىنى زىنادىن ساقلىنىپ، ئىپپەتلىك بولغىنىڭلار ھالدا، ماللىرىڭلارنى سەرپ قىلىپ (يەنى مەھرىنى بېرىپ) نىكاھلاپ ئېلىشىڭلار ھالال قىلىندى. قايسىكى ئاياللارنى (نىكاھلاپ ئېلىپ) پايدىلانساڭلار، ئۇلارغا (نىكاھ ۋاقتىدا) بېكىتىلگەن مەھرىلىرىنى بېرىڭلار، مەھرى بېكىتىلگەندىن كېيىن، ئۆزئارا پۈتۈشكەن نەرسەڭلار توغرىسىدا (يەنى ئايالنىڭ رازىلىقى بىلەن ساقىت قىلىنغان مەھرى ئۈچۈن) سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر»

ئۇنىڭدىن باشقا بۇ يەردە جىنسىيەتنىڭ پەقەت تەنىنىڭ ھەرىكىتىلا بولۇپ قېلىشتىن ئۇنى پاكلايدىغان، يۈكسەلدۈرىدىغان ۋە ئۇستۇنلۇككە ئىگە قىلىدىغان، يوليۇرۇقلار مەۋجۇت.

" وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ " (188).

(188) سورة البقرة [222] .

«(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سەندىن ھەيز توغرىلىق (يەنى ھەيزدار ئايال بىلەن جىنسىي ئالاقە قىلىشنىڭ دۇرۇسلۇقى ياكى دۇرۇس ئەمەسلىكى توغرۇلۇق) سورايدۇ. ئېيتقىنكى، «ھەيز زىيانلىقتۇر (يەنى ھەيز مەزگىلىدە جىنسىي ئالاقە قىلىش ئەر ـ خوتۇن ھەر ئىككىسىگە زىيانلىقتۇر)، ھەيز مەزگىلىدە ئاياللىرىڭلاردىن نېرى تۇرۇڭلار، (ھەيزدىن) پاك بولغۇچە ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلماڭلار، پاك بولغاندا، ئۇلارغا ئاللاھ بۇيرۇغان جايدىن يېقىنچىلىق قىلىڭلار». ئاللاھ ھەقىقەتەن تەۋبە قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ. (ھارامدىن ۋە نىجاسەتتىن) پاك بولغۇچىلارنى ھەقىقەتەن دوست تۇتىدۇ »

ئۇنىڭدىن باشقا دىلنى يۇمشىتىدىغان سۆز-چاقچاقلار بولۇپ ، ئائىشە خېنىمنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەھۋالى ھەققىدە سۆزلىگەنلىرى بۇ مەنىنى ئىسپاتلايدۇ ۋە كۈچەيتىدۇ.

ئىسلام ئىنسانغا بىر نىشانى بارلىقىنى، ئەمما، جىنسىيەتنىڭ ئۆزى نىشان ئەمەسلىكىنى ئەسلىتىپ ئۆتىدۇ.

" نساؤكم حرث لكم ..." (189) .

«ئاياللىرىڭلار سىلەر ئۈچۈن (خۇددى) ئېكىنزارلىقتۇر (يەنى نەسىل تېرىيدىغان جايدۇر). ئېكىنزارلىقىڭلارغا خالىغان رەۋىشتە كېلىڭلار، ئۆزۈڭلار ئۈچۈن ئالدىنئالا ياخشى ئەمەل تەييارلاڭلار، (گۇناھتىن چەكلىنىش بىلەن) ئاللاھتىن قورقۇڭلار، بىلىڭلاركى، سىلەر ئاللاھقا مۇلاقات بولىسىلەر، مۇمىنلەرگە (جەننەت بىلەن) خۇشخەۋەر بەرگىن»

(189) سورة البقرة [223] .

بۇنىڭدا تېرىش ۋە ئۈندۈرۈش – يەنى ئەۋلاد قالدۇرۇش ناھايىتى ئېنىق كۆرسىتىلگەن.

ئىسلام جىنسىي مۇناسىۋەتنى جىسمانىي ئالاقە بولغاندىن باشقا روھىي ئالاقە دەپ كۆرسىتىدۇ.

" وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجاً لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً " (190) .

«ئاياللار بىلەن ئۇنسى- ئۇلپەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن (ئالللاھنىڭ) ئۇلارنى سىلەرنىڭ ئۆز تىپىڭلاردىن ياراتقانلىقى، ئاراڭلاردا (يەنى ئەر- خوتۇن ئارىسىدا) مېھر ـ مۇھەببەت ئورناتقانلىقى ئالللاھنىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر، پىكىر يۈرگۈزىدىغان قەۋم ئۈچۈن، شەك ـ شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار»

ئىنسانىيەت مۇشۇنداق يۈكسەك دەرىجىسگە كۆتۈرۈلگەن چاغدا بۇزۇقچىلىق ئىنساننىڭ پۈتكۈل قىممىتىنى چۈشۈرىدىغان، سۈرەتتە كۆرۈنىدۇ. ھەمدە ئىنساننىڭ خۇسۇسىيەتلىرىدىن بىرىنمۇ، تولۇقلاپ بېرەلمەيدۇ. تەننىڭ ھەرىكىتى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ كەتكەن روھى پارلاقلىقى، كونترول قىلىش ئىقتىدارىغا ۋە نىشانىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان ئاڭلىق تەپەككۇرغا ئىگە بولالمايدۇ. الله ئىنسانغا تاپشۇرغان توغرا خەلپىلىكنىڭ دائىرىسى ئىچىدە جەمئىيەت مۇناسىۋىتىنى ئىنتىزاملاشتۇرالمايدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن ئىسلام بۇزۇقچىلىقنى چەكلەيدۇ...

---

(190) سورة الروم [21] .

ئىسلامنىڭ بۇزۇقچىلىقنى چەكلىشى ئىنسانلارنى قىينچىلىقتا قالدۇرۇش ئۈچۈن ئەمەس بەلكى، بۇ خىل بۇزۇقچىلىقنىڭ اللەنىڭ خەلىپىسىگە مۇناسىپ كەلمەيدىغان بولغانلىقى ئۈچۈندۇر.

شۇنداقلا ئىسلام بۇزۇقچىلىقنى ئاسانلاشتۇرىدىغان، ئۇنى گۈزەللەشتۈرىدىغان ۋە ئۇنىڭغا ئۈندەيدىغان ئىشلارنى چەكلەيدۇ. زۆرۈرىيەتسىز ساراڭلارچە ئارىلىشىشنى چەكلەيدۇ... ئازغۇنلۇققا ئېلىپ بارىدىغان جاھىلىيەتچە ياسىنىشنى چەكلەيدۇ، يات ئادەملەرگە ئەزالارنى ئاشكارا قىلىشنى چەكلەيدۇ.

ئىسلام بۇزۇق ھەرىكەت تۈگۈل بۇزۇق قاراش ۋە بۇزۇق سۆزلەرنىمۇ چەكلەيدۇ.

بىردىنبىر پاكىزە يول... توي قىلىش يولى... بىلەنلا بۇنىڭغا رۇخسەت قىلىدۇ. مەن باشقا كىتابلىرىمدا 20-ئەسىردىكى ئىنسانلارنىڭ تەرەققىي قىلغان ھاياتىدا «مۇمكىن ئەمەس» دەيدىغان ئەپسانىلىرى ھەققىدە سۆزلەپ ئۆتكەن ئىدىم.

توغرا، 20-ئەسىردىكى ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىدە ئىنسانلار ياشاۋاتقان ھايۋانلار دۇنيايىڭدىلا بۇ مۇمكىن ئەمەس.

بىراق، ئىنسان «ئىنسان» دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلگەن چاغدا، ئىنسانىيەت دۇنياسىدا بۇ تامامەن مۇمكىن.

ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي زۆرۈرىيەتلەر ھەققىدە ئېيتىلىۋاتقان گەپلەرنىڭ ھەممىسى جاھىلىيەت ئۆز ئاھالىسىنىڭ روھى دۇنياسىدا ھەيۋەتلىك قىلىپ كۆرسەتكەن ناتوغرا گۇمانلار بولۇپ ، ئۇلار ئىنسانلارنىڭ بوينىغا مىنىپ ئۇلارنى قۇل قىلىۋاتقان زوراۋانلارنىڭ ماھىيىتىنى – تەنىنىڭ لەززەت ۋە شەھۋەتلىرى بىلەن ئۇنتۇلدۇرماقچى بولىدۇ .

بۇنىڭ ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي زۆرۈرىيەت ئەمەسلىكىنىڭ پاكىتى شۇكى، رۇسىيەدىكى كوللېكتىۋىزملىق دۆلەت شەخسلىرىنىڭ يېمەك -ئىچمەك،

كىيىم-كېچەك، تۇرالغۇ ۋە توي ئىشلىرىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ: بىراق، ئۇلار كىشىلىك تۇرمۇشتىكى ھەممە نەرسىگە ئىگە بولالايدىغان تۇرۇپ ــ شەخسلەرنىڭ توي قىلىشىغا ئالدىرىمايدۇ. بەلكى، ئۇلار شەخسلەرنى بىر مەزگىل جىنسىيەت دۇنياسىنىڭ بۇزۇقچىلىقلىرى ئىچىدە كونتروللىسىز ئىقتىساد زۆرۈرىيەتلىرىدىن، بىرەر زۆرۈرىيەتسىز ياشاپ، يايراپ، كۆڭۈل ئېچىشقا قويۇپ بېرىدۇ.

توغرا، زوراۋان جاھىلىيەت كىشىلەرگە زوراۋانلارنىڭ قۇللۇقىنى ئۇنتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئۇلارنى ھايۋانلارچە شەھۋەتكە تاشلىدى.

ئەمما، ئىسلام – ھەر قانداق تەبىئىي ھەرىكەتنىڭ ئېغىپ كېتىش يولىغا توسۇقلارنى قويغاندەك – جىنسىيەتنىڭ ئېغىش يولىغا توسۇقلارنى ئورۇنلاشتۇرغان چاغدا، تەبىئىي ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچنىڭ پاكلىق ۋە يۈكسىلىشىگە ئەگىشىش ئۈچۈن پاك يولنى ئاسانلاشتۇرىدۇ.

توي قىلىشنى ئاسانلاشتۇرۇپ، ئىقتىسادىي، ئىجتىمائىي، ئىدىيۋىي ۋە روھى جەھەتتە توي قىلىشقا ئىلھاملاندۇرىدۇ، ھەمدە توينى ئىنساننى ئاللاھقا يېقىنلاشتۇرىدىغان ئىبادەت دەپ بېكىتىدۇ.

بۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئىسلام بىر قانچە ئىشلارغا كاپالەتلىك قىلىدۇ.

كىشىلەرنىڭ نېرۋىلىرىنى ئارام ئالدۇرۇش ۋە كۆڭلىنى خۇشاللاندۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىدۇ.

ئىسلام كىشىلەرنىڭ نېرۋىلىرىغا، كۈچلۈك تەبىئىي ھىسياتقا قارشى تۇرۇش بىلەن بېسىم ئىشلەتمەيدۇ. بەلكى، ئۇلارغا تەبىئىي ھېسسىيات يولىنى خۇشاللىق ۋە پاكلىق ئىچىدە ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىدۇ.

شۇنداقلا ئۇلارنىڭ مۇقىملىقىغا كاپالەتلىك قىلىدۇ.

ۋۇل دىيۇرانتىنىڭ ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ھەققىدىكى گۇۋاھلىق سۆزلىرىدىن ئىنسانلار، خىلمۇ-خىل تۈيغۇ ۋە ئىدىيەسىدە جىنسىي شەھۋەت قايىناملىرىغا غەرق بولغان چاغدا، ئۇلارنىڭ روھى-مەنىۋى ۋە نېرۋا جەھەتتىكى تىنچلىقىنى قانداق يوقاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئۆتكەن ئىدۇق. بۇ گۇۋاھلىقتا يەنە ئەر-ئاياللار جىنسىي كونتروللۇقتىن قېچىپ، ھەر ئىككىلىسى خالتا كوچىلاردا چاتاقتا يولۇققان چاغلاردا، ئائىلىۋى مۇناسىۋەتنىڭ قانداق پاچاقلاپ تاشلانغانلىقىنى كۆرۈپ ئۆتتۇق.

ئىسلام بالىلارنىڭ ئائىلە قوينىدا ئۇلارنىڭ روھى دۇنياسىنى ئېغىش ۋە بۇزۇلۇش ھەسرەتلەردىن ساقلاپ قالىدىغان مېھرى -مۇھەببەتلىك مۇھىت ئىچىدە ئۆسۈپ يېتىلىشىگە كاپالەتلىك قىلىدۇ.

ئىنسانىى «ئىنسان»غا لايىق دەرىجىگە يۈكسەلدۈرگەن ۋاقىتتا، ئۇنىڭ بارلىق ئېھتىياجى ئەمەلگە ئاشقان بولىدۇ .

دەل شۇنىڭدەك، سەنئەتمۇ اللەنىڭ پىرىنسىپىغا ئۇيغۇن بولۇشى كېرەك! «ئىسلام سەنئەتلىرىنىڭ پىرىنسىپلىرى» ناملىق كىتابىمدا سەنئەتنىڭ اللەنىڭ پىرىنسىپى بىلەن قانداق ئالاقىسى بارلىقىنى ئىنكار قىلىپ، ھەيرانلىقتىن ئېغىزىنى كاماردەك ئېچىپ قالغان كىشىلەرگە ئۇزۇن ھەم تەپسىلىي رەددىيە بەرگەن ئىدىم.

بۇ بىر نەچچە بەتتە پۈتۈن كىتابنى سۆزلەپ بولالىشىمىز مۇمكىن ئەمەس!

بىراق، بىز بۇنىڭدىن ئىلگىرى بۇ يەردە ھاياتتىكى ئىسلامى پىرىنسىپ توغرىسىدا تەپسىلىي تەتقىقات ئېلىپ بارماستىن، بەلكى، كېتىۋاتقان يولىمىزنى نۇرلاندۇرۇپ بېرىدىغان بەلگىلەرنى ۋە ئاچقۇچ خاراكتېرلىك مەسىلىلەرنى ئوتتۇرىغا قويىدىغانلىقىمىزنى كۆرسىتىپ ئۆتكەن ئىدۇق.

بىز سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت ئەخلاق ۋە جىنسىي تۇرمۇشتا اللەنىڭ پىرىنسىپىنىڭ ھالقىلىق تەرەپلىرىنى سۆزلىگىنىمىزدەك سەنئەتكە

مۇناسىۋەتلىك تەرەپلەردىمۇ، بۇ پىرىنسىپنىڭ ئاچقۇچلۇق تەرەپلىرىنى سۆزلەپ ئۆتىمىز. بىز ئالدى بىلەن بۇ قاراشنى ئىنكار قىلىپ، ھەيرانلىقتىن ئىېغىزىنى ئىېچىپ قالغانلارغا شۇنداق دەيمىزكى، سەنئەت – ئىنسان ھاياتتا ئىېلىپ بارىدىغان ئىنسانىي ھەرىكەت، ئەگەر ئىنساننىڭ سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت، ئەخلاق قاتارلىق... بارلىق ھەرىكىتى اللەنىڭ پىرىنسىپىنىڭ دائىرىسىگە تەۋە بولۇپ ، اللەنىڭ پىرىنسىپىدا ئۇنى ئىنتىزاملاشتۇرىدىغان ۋە ئىنسانغا لايىق دەرىجىگە يۈكسەلدۈرىدىغان ئەھۋال بولسا، ئۇنداقتا دەل شۇنىڭدەك سەنئەتمۇ اللەنىڭ پىرىنسىپى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك بولۇپ ، اللەنىڭ پىرىنسىپىدا سەنئەتنى ئىنتىزاملاشتۇرىدىغان ۋە ئۇنى ئىنسانغا لايىق دەرىجىگە يۈكسەلدۈرىدىغان ئەھۋال چوقۇم بولىدۇ .

ئىنكارچىلىق پوزىتسىيەسى بىلەن ئەجەبلىنىۋاتقان بۇ ئادەملەرگە يەنە بىر قېتىم شۇنداق دېيەلەيمىزكى، سەنئەتتە اللەنىڭ پىرىنسىپىغا ئاساسلىنىش تەبىئىيكى ئۇنى دىنى نەسىھەتكە ۋە مۇنبەردىكى نۇتۇقلارغا ئايلاندۇرۇپ قويمايدۇ. ھەمدە ئۇنى ئىنسانغا ساختا كۆرۈنۈش تەقدىم قىلىدىغان نەرسىگىمۇ ئۆزگەرتىۋەتمەيدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئاپئاق، پاك، سۈزۈك، يۈكسەك ۋە ئالىيدۇر.

توغرا، بۇ سەنئەتنى اللەنىڭ پىرىنسىپى دائىرىسىدە تەسەۋۋۇر قىلغان چاغدا جاھىلىيەتچىلەردىن باشقىسىنىڭ كۆڭلىگە كەچمەيدىغان تەپەككۇردىكى ئاددىيلىقتۇر.

سەنئەتنىڭ ئىسلامى پىرىنسىپى، سەنئەتنى اللەنىڭ پىرىنسىپى «ئىنسانغا» ھاياتنىڭ بارلىق تەرەپلىرىدە رۇخسەت قىلغان بىپايان بىپايان دائىرىدە ئەركىن قويۇۋېتىدۇ... ئاندىن ئۇنىڭغا رېئالىزمنى قوشىدۇ.

سەنئەتنىڭ ئىسلامى پىرىنسىپى، پۈتكۈل مەۋجۇداتنى پەرقسىز ھالدا بىر-بىرلەپ ئاختۇرىدۇ. الله... كائىنات... ھايات... ئىنسان... ئىسلام سەنئىتىنىڭ

بىپايان كەڭرى مەيدانى. ئۇنىڭ ھەممىسى – تەبئىيلا - ئىسلامى كۆزىتىش بۇرجىكىدىن ئىپلىنغان. چۈنكى، سەنئەت خىلمۇ-خىل شەكىلدە ئىنسانىيەتنىڭ ئۆز ئىچىدا ئۇچراتقان مەۋجۇدات ھەقىقىتىنى تەسىرلىك، جانلىق گۈزەل سۈرەتتە تەسۋىرلەشكە ئۇرۇنۇشىدۇر.

ئىنساننىڭ الله، كائىنات، ھايات ئۆزى ۋە باشقىلار بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ئۇنىڭ سەنئەتكە خاس ئىپادىلەشتىكى مەيدانىدۇر... مەيلى ئىسلامى پىرىنسىپىدا بولسۇن ياكى باشقا قانداقتۇر پىرىنسىپلاردا بولسۇن...!

يۇز بېرىۋاتقان ھادىسىلەرنىڭ ھەممىسى سەنئەتتە اللەنىڭ پىرىنسىپىنى ئاساس قىلغان چاغدا، بارلىق مۇناسىۋەتلەر ئىسلامى كۆزىتىش بۇرجىكىدىن ۋە ئىسلامى تۇيغۇ ئارىلىقلىرىدىن كۆرۈنۈشكە باشلايدۇ.

ئەڭ ھەيران قالارلىقى مۇسۇلمان شەخس ئۆزى ھېس قىلغان تۇيغۇ ۋە قانۇنىيەتلەرنى ئىپادىلەيدۇ. ھەرگىزمۇ باشقىلار ھېس قىلغاننى ئەمەس!

مۇسۇلمان ھېس قىلىدىغان تۇيغۇ ۋە مېلودىيە: اللەنى سۆيۈش ۋە اللەدىن قورقۇش مۇناسىۋىتى ، كائىناتنى سۆيۈش ۋە جانلىق كائىناتتىكى ئورتاقلىق مۇناسىۋىتى . ھاياتنىڭ نىشان ۋە مەقسەتلىرىنى ئاڭلىق تۇردە بايقاپ، ھاياتنى سۆيۈش مۇناسىۋىتى . بۇ خىل مۇناسىۋەتنىڭ ھاياتنى مەجرۇھ، ئەگرى، ئاۋارە، زۇلمەتلىك ۋە پاكىتسىز ھالدا نامايان قىلىدىغان ئاشۇ دۇنيا ھاياتى بىلەنلا ئاخىرلاشماستىن بەلكى، دۇنيا ۋە ئاخىرەت ھاياتىنى تولۇق ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان بولۇشى ، ئىنسانلارنىڭ دوستلۇق مۇناسىۋىتى ... ھەتتا تىركىشىش مۇناسىۋىتى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

توغرا، ئىسلام رېئال پىرىنسىپ ئۇ پىرىنسىپ مۇنداق دەيدۇ:

" وَلَوْلا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ " [191]

« ئاللاھ ئىنسانلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسى بىلەن مۇداپىئە قىلىپ تۇرمىسا (يەنى كۈچلۈك تاجاۋۇزچىغا ئۇنىڭدىنمۇ كۈچلۈك بولغان بىرسىنى ئاپىرىدە قىلمىسا) ئىدى، يەر يۈزى ئەلۋەتتە پاساتقا ئايلىناتتى (يەنى خارابىلىققا يۈزلىنەتتى)، لېكىن ئاللاھ (يامانلىقنى ئۈستۈنلۈككە ئىگە قىلماسلىق بىلەن) پۈتۈن جاھان ئەھلىگە مەرھەمەت قىلغۇچىدۇر»

ويقول : " يَا أَيُّهَا الْأِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحاً فَمُلاقِيهِ " [192]

« ئى ئىنسان! سەن ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىڭغا مۇلاقات بولغىنىڭغا قەدەر (ئۆز ئىشىڭدا) سەئيى ـ ئىجتىھات قىلىسەن (يەنى ئەمەلىڭنىڭ نەتىجىسىنى كۆرىسەن)»

ويقول : " لَقَدْ خَلَقْنَا الْأِنْسَانَ فِي كَبَدٍ " [193] ..

« بىز ئىنساننى ھەقىقەتەن جاپا ـ مۇشەققەت ئىچىدە قىلىپ ياراتتۇق »

دېمەك، ئىسلام ئىنساننى يەر شارىدىكى خىيالى جەننەت بىلەن قايمۇقتۇرمايدۇ! ۋە ئۇنىڭغا «سەن دۇنيادا ئىككى قەدىمىڭ ئاستىدا ھۇزۇر ـ ھالاۋەتنى تاپىسەن» دېمەستىن، بەلكى، ئۇنىڭغا «ھايات جاپا ۋە مۇشەققەت، كۈرەش ۋە تىركىشىش» دەيدۇ.

شۇنداقلا ئىسلام ئىنساننىڭ ئۆزىگە نىسبەتەنمۇ رېئال پىرىنسىپتۇر شۇڭا، ئىنسان ھەققىدە «ئۇ توغرا يولنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسىدىكى پەرىشتە» ياكى، «ئىنسانلارنىڭ ھەممىسى بەك كۈچلۈك» دېمەيدۇ. بەلكى، : " وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ

[191] سورة البقرة [251] .

[192] سورة الانشقاق [6] .

[193] سورة البلد [4] .

ضَعِيفاً " [194] «ئىنسان ئاجىز يارىتىلدى»، ويقول : " كل بني آدم خطاء " [195] «ئادەم بالىلىرىنىڭ ھەممىسى خاتالىشىدۇ» دەيدۇ!.

شۇ سەۋەبتىن ئىسلامىي پىرىنسىپنى ئاساس قىلىدىغان سەنئەت ئىنسان ۋە ھاياتقا ھەرگىزمۇ ساختا كۆرۈنۈش تەقدىم قىلمايدۇ. شۇنداقلا گۈزەل، شېرىن چۈشلەرنىڭ سۈرىتىنى ۋە ئاپئاق تەگداشسىز كۆرۈنۈشلەرنى تەقدىم قىلمايدۇ... (ئەمەلىيەتتە بۇلار ئىنسانىنىڭ خىيالىغا تەۋە ئىشلار.)

بەلكى، كىشىلەرنىڭ زېمىندىكى كۆرەشلىرى، ھاياتنىڭ ئازاب-ئوقۇبەتلىرى، ياخشىلىق بىلەن يامانلىق، يۈكسىلىش بىلەن چۈشكۈنلىشىش ئوتتۇرسىدىكى تەۋرىنىشلەرنىڭ رېئال ھەقىقىي سۈرىتىنى تەقدىم قىلىدۇ. ئەگەر ئىشلار مۇشۇنداق بولسا، ئۇنداقتا ئىسلام سەنئىتىنى جاھىلىيەت سەنئىتىدىن پەرقلەندۈرىدىغان تەرەپلەر قايسى؟

ئەمەلىيەتتە پەرقلەر خېلى كۆپ!

بىرىنچى : ئىسلامى رېئاللىق ھازىرقى زامان جاھىلىيەت سەنئەتلىرى ئىنسانىنىڭ ھايۋانىي ئىزاھاتىدىن مەدەت تىلەپ، شۇغۇللىنىۋاتقان، تار رېئاللىق بولماستىن، بەلكى، ئىنسانىنىڭ«ئىنسانىي» ئىزاھاتىنى ئاساس قىلغان چۈشكۈنلۈك ۋە يۈكسەكلىكنى، ياخشىلىق ۋە يامانلىقنى، بىر چاڭگال لاي بىلەن پۈۋلەنگەن روھنى بىرلا ۋاقىتتا ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان كەڭ دائىرىلىك ئىزاھاتتۇر.

ئىككىنچى : ئىسلام تۈپ مەركىزى نۇقتا!

---

[194] سورة النساء [28] .

[195] رواه الترمذي .

ئىسلامى سەنئەت ئىنسانلار ھاياتىغا سىزىپ بېرىدىغان سۈرەت يورۇقلۇق ۋە قاراڭغۇلۇقنى تۇرمۇش رېئاللىقىدىكى چىنلىق سۈپىتىدە ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ... بىراق، ئۇ ئىككىسىنىڭ قايسىسىنى مەركىزى نۇقتا قىلىش كېرەك؟...

ئەمما ھازىرقى زامان جاھىلىيەت سەنئەتلىرى ھايۋانىي ئىزاھاتنى ۋە ئۇنىڭدىن باشقا جاھىلىيەتچى ئىزاھاتنى مەركەز قىلدى... دېمەك ئۇ قاراڭغۇلۇق تەرەپنى ھايات سۈپىتىدە مەركىزى نۇقتا قىلىدۇ.

بىز قاراڭغۇلۇق دېگەندە كىشىلەرنىڭ چۈشەنچىسىدىكىدەك تار «ئەخلاقى» تەرەپنى كۆزدە تۇتمايمىز.

بەلكى، ئىشلارنى يۇقىرىدا بايان قىلغىنىمىزدەك ئىسلامى پىرىنسىپ دائىرىسىدىن قوبۇل قىلىمىز.

ئىنسان بويسۇندۇرغۇچى زۆرۈرىيەتكە مەڭگۈ بويسۇنۇشنى قارار قىلغان چاغدا، ئۇنىڭدىن ئۈستۈن بولالمايدۇ ۋە ئۈستۈن بولۇشىمۇ مۇمكىن ئەمەس. مانا بۇ ئىنساننىڭ قاراڭغۇلۇق تەرىپى.

ئىنسان ئىقتىسادىي ئىجتىمائىي ۋە تارىخىي مۇقەررەرلىككە بويسۇنۇشنى قارار قىلغان چاغدا قۇللۇقتىن ئازاد بولالمايدۇ. مۇقەررەرلىككە يۈزلىنىشتە ئۇنىڭ ئىجابىيلىقى بولمايدۇ. مۇقەررەرلىككە قارشى تۇرۇش، ئۇنى توختىتىش ياكى ئۇنىڭ يۈزلىنىشىنى توغرىلاشتا ئۇنىڭ ئىرادىسى بولمايدۇ. مانا بۇ ئىنساننىڭ قاراڭغۇلۇق تەرىپى!

ئىنسان ھاياتتا تېڭىرقاپ قالغان چاغدا، ھاياتنىڭ مەنىسىنى ۋە غايىسىنى ۋە ھەقىقىتىنى بىلەلمەيدۇ. ئۇ زۇلمەت باياۋاندا مەڭگۈ ئۈزلۈكسىز پىرقىرايدۇ. قەلبى ئارام تاپمايدۇ. نۇرنى كۆرەلمەيدۇ. مانا بۇ ئىنساننىڭ قاراڭغۇلۇق تەرىپى.

شۇنداقلا ئىنسان قاباھەت سىرتمىقى بىلەن ئۇنى قىلچىلىك چامدىغىلى قويمايدىغان ھالاكەتلىك ۋەھىمىلىك شەھۋەت قايىناملىرىغا غەرق بولۇپ ، ھوشىغا كېلەلمىگەن چاغدا، مانا بۇ ئىنساننىڭ قاراڭغۇلۇق تەرىپى.

توغرا، بۇ تەرەپ رېئال ھاياتتا مەۋجۇت، بىراق، ئۇ ئىنسانغا نىسبەتەن ئىنساننىڭ مەۋجۇدىيەت ھەقىقىتى، ئېنېرگىيە ھەقىقىتى ۋە ئىنسان ھەقىقىتىگە نىسبەتەن، مەڭگۈلۈك رېئاللىق ئەمەس. شۇنداقلا ئىنسانغا لايىق تۈپ ماھىيەتمۇ ئەمەس!

شۇ سەۋەبتىن بىز – ئىسلامى پرىنسىپ سايىسىدىكى رېئاللىقىمىزدا ئاشۇ رېئاللىقنى ئۆزىمىز كۆرگەندەك سىزىپ چىقىمىز... لېكىن، بىز - اللەنىڭ پرىنسىپى سايىسىدىكى ئىنسان ھەقىقىتىگە بولغان چۈشەنچىمىزدىن كەلگەن بۇ رېئاللىقىمىز بىلەن ئىنساننىڭ قاراڭغۇلۇق تەرىپىنى مەركەز قىلمايدىغان دەرىجىدە ئۇلارنى تارقىتىمىز!

بىز بۇ قاراڭغۇ رېئاللىقنى ، ئىنساننىڭ رېئاللىقى ئەمەس، بەلكى، ئېغىپ كېتىشنىڭ رېئاللىقى ۋە ئاجىزلىق دەقىقىسىدىكى رېئاللىق دەپ سۈرەتلەيمىز... ئىنسان شۇنىڭدىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ يۈكسىلىشكە قايتىدۇ...

ئۇ ئاجىز دەقىقىلەر خۇشاللىق ۋە ئالقىشلاشنى تەشەببۇس قىلماستىن.... بەلكى، ئىنكار قىلمىغان ئەھۋالدا ئىنساننى ئەپسۇسلاندۇرىدىغان دەقىقىلەردۇر.

" يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ " (196) .

«(ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغۇچى) بەندىلەرگە ئەپسۇسكى، ئۇلارغا بىرەر پەيغەمبەر كەلسىلا ئۇنى مەسخىرە قىلىشتى »

---

(196) سورة يس [30] .

ئىنساننى ئاجىزلىق ھازىرقى زامان جاھىلىيەت سەنئەتلىرى سۈرەتلىگەندەك «قەھرىمانلىق» ئەمەس!

تۆت كوچا ئېغىزى دەل مۇشۇ يەردە!!!

ئەمما، ئىسلام سەنئىتىنىڭ پرىنسىپى باشقا ئېغىشلاردىن پۈتۈنلەي پاكتۇر. دېمەك، بۇ يەردە مۇسۇلماننىڭ ئېڭىدا الله بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسىدىكى ئاشۇنداق نەپرەتلىك تىركىشىشلەر مەۋجۇت ئەمەس... شۇ سەۋەبتىن ئىسلام سەنئىتى ئاشۇ خىل تىركىشىشنى ھەرگىز ئەكس ئەتتۈرمەيدۇ... ئەگەر ئۇ ئازغۇن ئىنساننىڭ روھىدا پەيدا بولغان بولسا – ئىسلام سەنئىتى ئۇنى ئېغىپ كېتىش دەپ سۈرەتلەيدۇ.

بۇ يەردە اللهنىڭ غەيرىنى ئىلاھلاشتۇرۇش مەۋجۇت ئەمەس!

تەبىئەت گۈزەل ۋە سۆيۈملۈك ئۇ تەڭداشسىز سۈرەتلەرنى ئۆزىگە مۇجەسسەملىگەن كارۋان، ئىنسان سەزگۈسى تەبىئەتتىن ئاجايىپ-غارايىپلارنى قوبۇل قىلىدۇ. لېكىن، ئۇ ئۆز ئىبادىتىدە «دىندارلار»دىن يىراق ھالدا ئۆزىنى مۇئەييەنلەشتۈرىدىغان بۇددىزىم ئىلاھنى ئىزدەپ، چېركاۋ ئىلاھىدىن قاچقان رومانتىزم قىلغاندەك تەبىئەتنى ئىلاھلاشتۇرمايدۇ.

شۇنىڭدەك ئىنسان ئىلاھ ئەمەس!... ئۇنىڭ ئىلاھ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس... توغرا، ئۇ ئىنتايىن زور كۈچكە ئىگە! بىراق، ئۇنىڭ ھەممىسى اللهنىڭ قۇدرىتى ۋە سوۋغىسى، بۇنىڭغا قارىتا اللهغا تەشەككۈر بىلدۈرۈش كېرەك! ئەگەر تۇزكورلۇق قىلىپ، تەشەككۈر ئېيتمىسا، مانا بۇ ئازغۇن رېئاللىق.

ئىسلام سەنئىتى بۇنى ئازغۇنلۇق دەپ كۆرسىتىدۇ.

شۇنىڭدەك، مۇقەررەرلىكمۇ ئىلاھ ئەمەس! ئۇنىڭ ئىلاھ بولۇشىمۇ مۇمكىن ئەمەس! ھەمدە ئىجتىمائىي ئېقىملار ۋە تارىخنىڭ جاھىلىيەتچى ئىزاھاتى

ئاساسلانغان ئەدەبىيات ۋە سەنئەتلەر تەسۋىرلىگەندەك ئىنسان ئۇنداق پەسكەش ئەمەس!

ئىسلام سەنئىتى جەرياندا ئىپادىلەشنىڭ ئىنتايىن كەڭرى بىر مەيداننى تاپالايدۇ.

ھايات ئىشلىرىدىن ھېچبىر ئىشنى يوق قىلىۋەتمەيدۇ.

بەلكى، ئۇ – ئىسلام سەنئىتى – سەنئەتنىڭ ئەڭ ئەركىن، ئەڭ بىپايان ساھەسىدۇر... بۇ سەنئەت ئۆزىنىڭ تەسەۋۋۇرىدا اللە، كائىنات، ھايات، ئىنسان ۋە ئاشۇلار ئوتتۇرسىدىكى پۈتكۈل مۇناسىۋەتنى چىڭ تۇتىدۇ. لېكىن، ئۇ اللەنىڭ پىرىنسىپىدىكى بارلىق شەيئىلەرگە ئوخشاش، تەڭپۇڭ، پاكىز، يۈكسەكتۇر، اللەنىڭ خەلىپىسگە لايىق ئەڭ ئالىي دەرىجىدىن ئېلىنغان بۇ ئالىي دەرىجە ئىنساننىڭ ھاياتتىكى توغرا خەلىپىلىكتىن ئىغىپ كېتىش ۋاقتىغا سەل قارىمايدىغان شۇنداقلا ئىنساننى ئىنسانىي دائىرىدىن چىقىرىۋەتمەيدىغان تەبئىي ئاجىزلىقىنمۇ ئۇنتۇپ قالمايدىغان رېئاللىق بىلەن بىرگە بولىدۇ .

اللەنىڭ پىرىنسىپى ئىنسانلار ھاياتىنىڭ سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت، ئەخلاق، جىنسىي تۇرمۇش ۋە سەنئەت قاتارلىق بارلىق تەرەپلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

يەر شارىدا ئىنسان ھەرىكىتىنىڭ ھېچبىرى اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن تاشقىرى ئەمەس!

اللەنىڭ پىرىنسىپى – ھەرقانداق ئىشتا – ئەيىب ، نۇقسان، كەمچىلىك ۋە ئەگرىلىكتىن پۈتۈنلەي پاك بولغان بىردىنبىر پىرىنسىپ.

ئۇنىڭدىن باشقا ھەممىسى جاھىلىيەت... بىز ئالدىنقى بۆلۈملەردە ئاشۇ ئازغۇنلۇقلارنىڭ ھەممىسىنى كۆردۇق... ئىنسانلار ھاياتىدا پەيدا بولغان قانچىلىك رەزىللىك، بۇزۇقچىلىق، بەختسىزلىك ۋە ئازاب-ئوقۇبەتلەرنى كۆردۇق.

ئىنسانلار اللهغا قايتىپ، اللهغا ئىشىنىپ، ھاياتتا اللهنىڭ پرىنسىپىنى ئىجرا قىلمىغۇچە، ئۇلارنىڭ ھاياتى ھەرگىزمۇ توغرا ھايات بولمايدۇ.

" وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ " (197) .

«(پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقتىن ھالاك قىلىنغان) شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى ئىمان ئېيتقان ۋە (كۇفرىدىن، گۇناھلاردىن) ساقلانغان بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە، ئۇلارنى ئاسمان ـ زېمىننىڭ پاراۋانلىقلىرىغا مۇيەسسەر قىلاتتۇق، لېكىن ئۇلار (پەيغەمبەرلەرنى) ئىنكار قىلدى، شۇڭا ئۇلارنى ئۆز قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ھالاك قىلدۇق »

ئىنسانلار ئالدىدا مۇشۇ ئىككى يولدىن باشقا يول يوق!

1-ئۇلار اللهغا ئىشىنىپ، اللهنىڭ يولىنى تۇتۇشى كېرەك! شۇ چاغدا الله ئۇلارنى ئاسمان ۋە زېمىننىڭ ياخشىلىقلىرىغا مۇيەسسەر قىلىدۇ.

2-ياكى ئۇلار اللهنى ئىنكار قىلىدۇ. نەتىجىدە الله ئۇلارنى ئۆز قىلمىشلىرى تۈپەيلى ھالاك قىلىدۇ.

(197) سورة الأعراف [96] .

جاھىلىيەتچىلەر نېمە ئۈچۈن ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ؟

بىز يۇقىرىقى بۆلۈملەردە بايان قىلغىنىمىزدەك – رېئال ھەقىقەتتە بۇ مەسىلە ناھايىتى ئېنىق بولىسمۇ، بىراق، زۇلمەتلەر ئىچىگە غەرق بولۇپ ، ساراڭلىق ئورىبىتىدا تىنىماي چۆرگۈلەۋاتقان بۇ جاھىلىيەت ئىنسانلىرىنى جىددىي ئاڭلىق تۈردە ئەقىل بىلەن مۇلاھىزە قىلىپ، قانچىلىك بۇزۇقچىلىق ۋە ھالاكەتكە گىرىپتار بولغانلىقى ۋە قانچىلىك كەسكىن، تېز تەسىر كۆرسەتكۈچىنىڭ داۋالىشىغا موھتاج ئىكەنلىكىنى ئالدىن مۆلچەرلەش ئۈچۈن بىرەر دەقىقە بولىسمۇ، ھوشىغا كەلمەيۋاتىدۇ.

بەلكى، ئىنسانلار بۇنىڭدىنمۇ خەتەرلىكرەك!

ھەقىقىي ئىسلام اللەنىڭ پىرىنسىپى ئۇ ئىنسانلارنىڭ رېئاللىقىدىن يىراق بولۇپلا قالماستىن، بەلكى، ئىنسانلار... بۇ جاھىلىيەتتە ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ.؟

بۇ مۇكەممەل پىرىنسىپ ھەر قانداق خاتالىقتىن خالىي بولۇپ ، ئۇ ھەرقانداق قىيىنچىلىققا توغرا جاۋاب بېرىدۇ. ھەر قانداق قىيىنچىلىققا ھەق بىلەن ھۆكۈم قىلىدۇ.

بۇ پىرىنسىپ بارلىق چېچىلاڭغۇ كىشىلەرنى توپلاپ، ئۇلارنىڭ يۈزلىنىشى ۋە ۋە نىشانىنى بىرلەشتۈرىدۇ. نەتىجىدە ئۇلار ھەر قايسى تەرەپتىن زىچ ئۇيۇشۇپ كېتىدۇ.

بۇ پىرىنسىپتىن باشقا ھېچنەرسە ئىنسانلارنى بەختسىزلىك ۋە ئازابتىن، گاڭگىراش ۋە ئىزتىراپتىن قۇتقۇزالمايدۇ.

كىشىلەرنىڭ بۇ پىرىنسىپنى ئۆچ كۆرۈپ ئۇنىڭدىن قېچىپ كېتىشى، ئۇنىڭغا دەۋەت قىلغانسېرى ئۇنىڭدىن بەكرەك يىراقلاپ كېتىشى ھەيران قالارلىق ئەمەسمۇ؟

توغرا... بۇ ھەيران قالارلىق ئەمەس!

ھەيران قالارلىق دېگەندىمۇ – بۇ چەكتىن ئاشقان «تەبى» بىر ئىش!

تارىخ ئېقىندىكى بارلىق جاھىلىيەتلەر ئىسلامنى ئۆچ كۆردۇ. ئىسلام پەقەت ئىسلام بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇلار باشتىن-ئاخىرى ئىسلامنى ئۆچ كۆردۇ.

جاھىلىيەت ھاكاۋۇرلۇقتا اللەدىن يىراقلىشىشتا چەكتىن ئاشقانسېرى، ئۇلارنىڭ الله ھاياتقا ھۆكۈمرانلىق قىلىش ئۈچۈن نازىل قىلغان پىرىنسىپقا بولغان ئۆچمەنلىكى شۇنچە كۈچىيىپ باردۇ.

بۈگۈنكى جاھىلىيەت يەر شارى تارىخىدىكى ئەڭ ھارامزادە جاھىلىيەت بولغان ئىكەن، ئۇنداقتا، ئۇنىڭ ئىسلامغا بولغان ئۆچمەنلىكىنىڭ، تارىختىكى ھەر قانداق جاھىلىيەتتىن كۈچلۈك بولۇشى «ئەجەبلىنەرلىك» ئەمەس!

جاھىلىيەتنىڭ چىن قەلبىدىن ئىسلامنى ئۆچ كۆرۈشى ئىسلامدىكى ھەقىقەت ۋە ياخشىلىقنى بىلمىگەنلىكى ئۈچۈن ئەمەس ياكى ئۆز تۇرمۇشىدىكى خاتالىقلارنى ئىسلامغا قارىغاندا، توغرا ۋە راست دەپ قارىغانلىقتىن ئەمەس! توغرا، جاھىلىيەت ئىسلامدىكى ھەقىقەت ۋە ياخشىلىقنى، ئىسلامنىڭ ھاياتنىڭ ئىشلىرىدىكى خاتالىقنى تۈزلەپ قويىدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ ئىسلامنى ئۆچ كۆردۇ.

جاھىلىيەت تۈزلىنىشنى خالىمايدىغان ئەگىرلىككە ئامراق بولغانلىقى ئۈچۈن ئىشلارنى تۈزلىمەي ئەگرى پېتى تاشلىۋېتىشنى ياخشى كۆرگەنلىكى ئۈچۈن ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ.

جاھىلىيەت ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ... چۈنكى، ئۇ دېگەن جاھىلىيەت... بۇ دېگەن ئىسلام!

«سەمۇد خەلقىگە توغرا يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇلار ھىدايەتتىن كورلۇق-ئازغۇنلۇقنى ئارتۇق بىلدى.»

" وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى .. " [198] .

«»

ئەنە ئاشۇ بارلىق مىساللارنى خۇلاسىلەيدىغان بىر مىسال... پۈتكۈل تارىختىكى جاھىلىيەتنىڭ مەيدانى.

" لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحاً إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ، قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ .. ! "

" وَإِلَى عَادٍ أَخَاهُمْ هُوداً قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ ، قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ ... ! "

" وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحاً قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ... قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ... ! "

---

(198) سورة فصلت [17] .

" وَلُوطاً إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ، إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ، وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ .. " !!

" وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْباً قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ .. قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا .. " (199).

«شەك - شۈبھىسىزكى، نۇھنى ئۆز قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، ئۇ: ‹‹ئى قەۋمىم! ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئاللاھتىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ بۈيۈك كۈننىڭ (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىغا قېلىشىڭلاردىن قورقىمەن›› دېدى. قەۋمىنىڭ چوڭلىرى: ‹‹بىز سېنى ھەقىقەتەن روشەن گۇمراھلىقتا كۆرىمىز›› دېدى. نۇھ ئېيتتى: ‹‹ئى قەۋمىم! مەن قىلچىمۇ گۇمراھ ئەمەسمەن، لېكىن مەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن. سىلەرگە پەرۋەردىگارىمنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزىمەن، سىلەرگە نەسىھەت قىلىمەن، مەن ئاللاھنىڭ ۋەھيى قىلىشى بىلەن سىلەر بىلمەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن. سىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن، (كۇفرىدىن) ساقلىنىشىڭلار ۋە ئاللاھنىڭ رەھمىتىگە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن، سىلەرگە ئاراڭلاردىكى بىر كىشى ئارقىلىق پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ۋەھيىسى كېلىشىدىن ئەجەبلەنمەمسىلەر؟››. ئۇلار نۇھنى ئىنكار قىلدى، نۇھنى ئۇنىڭ بىلەن كېمىدە بىللە بولغانلارنى قۇتقۇزدۇق، ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى پۈتۈنلەي (سۇغا) غەرق قىلدۇق.

(199) سورة الأعراف [59 - 88] .

شۈبھىسىزكى، ئۇلار (ھەقنى كۆرۈشتىن دىللىرى) كور قەۋم ئىدى. ئاد (قەۋمى) گە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى ھۇدنى ئەۋەتتۇق، ھۇد: ‹‹ئى قەۋمىم! ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئاللاھتىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. (ئۇنىڭ ئازابىدىن) قورقمامسىلەر؟›› دېدى. ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتمىغان چوڭلىرى: ‹‹بىز سېنى ھەقىقەتەن ئەخمەق ھېسابلايمىز، بىز سېنى، ئەلچىلىكتە، (پەيغەمبەرلىك دەۋايىڭدا) يالغانچىلاردىن دەپ گۇمان قىلىمىز›› دېدى. ھۇد ئېيتتى: ‹‹ئى قەۋمىم! مەن ئەخمەق ئەمەسمەن، لېكىن مەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن. سىلەرگە پەرۋەردىگارىمنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزىمەن، مەن سىلەرگە ئىشەنچلىك نەسىھەتچىمەن. پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ۋەھيىسى سىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن ئۆز ئىچىڭلاردىكى بىر كىشى ئارقىلىق كەلگەنلىكىدىن ئەجەبلىنەمسىلەر؟›› ئۆز ۋاقتىدا نۇھنىڭ قەۋمى ھالاك بولغاندىن كېيىن، ئاللاھنىڭ سىلەرنى ئۇلارنىڭ ئورۇنباسارلىرى قىلغانلىقىنى، ۋۇجۇدۇڭلارنى، قامەتلىك، بەستلىك قىلغانلىقىنى ياد ئېتىڭلار، سىلەر بەختكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىنى ياد ئېتىڭلار. ئۇلار: ‹‹(ئى ھۇد!) ئاتا ـ بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلىپ كېلىۋاتقان مەبۇدلارنى تاشلاپ، يالغۇز بىر ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشىمىزغا دەۋەت قىلغىلى كەلدىڭمۇ؟ ئەگەر راست سۆزلىگۈچىلەردىن بولساڭ، بىزگە ۋەدە قىلغان ئازابىنى كەلتۈرگىن›› دېدى. ھۇد: ‹‹سىلەرگە چوقۇم پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ئازابى ۋە غەزىپى نازىل بولىدۇ، سىلەر ئۆزۈڭلار ۋە ئاتا ـ بوۋاڭلار ئات قويۇۋالغان، بۇ ھەقتە (ئۇلارغا ئىبادەت قىلىشقا) ئاللاھ ھېچقانداق دەلىل نازىل قىلمىغان (بۇتلارنىڭ) ئىسىملىرى ئۈستىدە مەن بىلەن مۇنازىرىلىشەمسىلەر؟ (ئاللاھنىڭ ئازابىنى) كۈتۈڭلار، مەنمۇ ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىرلىكتە (سىلەرگە نازىل بولىدىغان ئازابنى) كۈتىمەن›› دېدى. بىز ھۇدنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغۇچىلارنى (يەنى مۆمىنلەرنى) رەھمىتىمىز بىلەن قۇتقۇزدۇق، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى تەلتۆكۈس ھالاك قىلدۇق، ئۇلار ئىمان ئېيتمىغان ئىدى. سەمۇدقا

ئۇلارنىڭ قېرىندىشى سالىھنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق). ئۇ: «ئى قەۋمىم! ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئاللاھتىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. سىلەرگە ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن (مېنىڭ پەيغەمبەرلىكىمنى ئىسپاتلايدىغان) روشەن مۆجىزە كەلدى، مانا بۇ ـ ئاللاھ (بىۋاستە) ياراتقان چىشى تۆگىمۇ سىلەرگە مېنىڭ مۆجىزەمدۇر، ئۇنى ئاللاھنىڭ زېمىنىغا قويۇۋېتىڭلار، ئىختىيارىي ئوتلىسۇن، ئۇنىڭغا زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزمەڭلار، بولمىسا، سىلەرنى قاتتىق ئازاب ھالاك قىلىدۇ. ياد ئېتىڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا ئاللاھ سىلەرنى ئاد قەۋمىدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئورۇنباسارلىرى قىلدى، سىلەرنى (ھىجر) زېمىنىغا ئورۇنلاشتۇردى، ئۇنىڭ تۈزلەڭلىرىگە ئىمارەتلەر سالدىڭلار، تاغلارنى تېشىپ ئۆيلەر ياسىدىڭلار. ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىنى ياد ئېتىڭلار، زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» دېدى. ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ تەكەببۇر چوڭلىرى بوزەك قىلىنغانلارغا يەنى ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى مۆمىنلەرگە: «سىلەر سالىھنى ئۇنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەر دەپ بىلەمسىلەر؟» دېدى. ئۇلار: «بىز ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە ئەلۋەتتە ئىشىنىمىز» دېدى. ھېلىقى تەكەببۇرلار: «سىلەر ئىشەنگەنگە بىز ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» دېدى. ئۇلار چىشى تۆگىنى بوغۇزلىدى، پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىنى تۇتۇشتىن باش تارتتى ۋە ئى سالىھ: «راستىنلا پەيغەمبەرلەردىن بولساڭ، بىزگە ۋەدە قىلغان ئازابىنى كەلتۈرۈپ باق» دېدى. ئۇلارغا قاتتىق ئازاب يۈزلەندى ـ دە، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان پېتى قېتىپ قالدى ئۇ (ئۇلار ھالاك بولغاندىن كېيىن) ئۇلارغا ئارقىسىنى قىلدى ۋە: «ئى قەۋمىم! سىلەرگە ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىمنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدۈم، سىلەرگە نەسىھەت قىلدىم، لېكىن سىلەر نەسىھەت قىلغۇچىلارنى ياقتۇرمىدىڭلار» دېدى. لۇتنى (ئەھلى سەدومغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئۆز قەۋمىگە (ئۇلارنى ئەيىبلەش يۈزىسىدىن) مۇنداق دېگەن ئىدى: «سىلەر شۇنداق قەبىھ ئىشنى قىلامسىلەر؟ مۇنداق قەبىھ ئىشنى سىلەردىن ئىلگىرى جاھان ئەھلىدىن

ھېچقانداق ئادەم قىلمىغان ئىدى. سىلەر ھەقىقەتەن ئاياللارنى تاشلاپ قويۇپ، ئەرلەر بىلەن جىنسىي تەلپۈنگۈچىلارنى قاندۇرىسىلەر، سىلەر ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمسىلەر» لۇتنىڭ قەۋمىنىڭ بىردىنبىر جاۋابى: «لۇتنى ئۇنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى بىلەن قوشۇپ شەھىرىڭلاردىن چىقىرىۋېتىڭلار، چۈنكى ئۇلار پاك كىشىلەردۇر» دېيىشتىن ئىبارەت بولدى. لۇتنى ئۇنىڭ خوتۇنىدىن باشقا، تەۋە كىشىلىرى بىلەن بىللە (ئۇنىڭ قەۋمىگە نازىل بولغان ئازابتىن) قۇتقۇزدۇق، پەقەت خوتۇنىلا (شەھەردە) قېلىپ ھالاك بولغۇچىلاردىن بولدى. ئۇلارغا بىر تۈرلۈك يامغۇر (يەنى تاش) ياغدۇردۇق، گۇناھلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىغا قارىغىن. مەديەن (خەلقىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئۇ (ئۆز قەۋمىگە) ئېيتتى: « ئى قەۋمىم! ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئاللاھتىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلاردىن ھەقىقەتەن (مېنىڭ راستلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان) مۆجىزە كەلدى، ئۆلچەمنى ۋە تارازىنى توغرىلاڭلار، كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى كەم بەرمەڭلار. (ئاللاھ پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىپ) زېمىننى تۈزىگەندىن كېيىن، زېمىندا (گۇناھلار قىلىپ) بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار، ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، ئەنە شۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر. سىلەر ئاللاھقا ئىمان ئېيتقانلارنى قورقۇتقان، ئاللاھنىڭ يولىدىن توسقان ۋە ئۇ يولنىڭ ئەگرىلىكىنى تىلىگەن ھالدا يوللاردا ئولتۇرماڭلار، ئەسلىدە سىلەر ئاز ئىدىڭلار، ئاللاھنىڭ سىلەرنىڭ سانىڭلارنى كۆپەيتكەنلىكىنى ياد ئېتىڭلار، بۇزۇقچىلىق قىلغۇچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىغا قاراڭلار. ئەگەر سىلەردىن بىر گۇرۇھ ئادەم مېنىڭ پەيغەمبەرلىكىمگە ئىشەنگەن، يەنە بىر گۇرۇھ ئادەم ئىشەنمىگەن بولسا، ئاللاھ بىزنىڭ ئارىمىزدا ھۆكۈم چىقارغۇچە سەۋر قىلىپ تۇرۇڭلار. ئاللاھ ھۆكۈم چىقارغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر». شۇئەيب قەۋمىنىڭ (ئىماندىن باش تارتقان) تەكەببۇر چوڭلىرى: «ئى شۇئەيب! سېنى چوقۇم ئەگەشكۈچىلىرىڭ (يەنى ساڭا ئىمان ئېيتقانلار) بىلەن قوشۇپ شەھىرىمىزدىن ھەيدەپ

چىقىرىمىز، ياكى چوقۇم بىزنىڭ دىنىمىزغا قايتىشىڭلار كېرەك» دېدى. شۇئەيب: «بىز (بۇنىڭ ھەر ئىككىلىسىنى يامان كۆرىدىغان تۇرساق (بىزنى يەنىلا شۇنىڭغا مەجبۇر قىلامسىلەر؟)» دېدى»

ئەنە-ئاشۇ تارىختىكى تەكرارلانغان بىردىنبىر قىسسە... اللەنىڭ تەڭداشسىز دىنى – ئىسلام – بىلەن تەكرارلانغان بىردىنبىر جاھىلىيەت قىسسىسى.

" فهديناهم فاستحبوا العمى على الهدى .. "

«بىز ئۇلارنى توغرا يولغا باشلىدۇق. ئەمما، ئۇلار ھىدايەتتىن زالالەتنى ئارتۇق بىلدى...»

توغرا! ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ ئىسلامغا نىسبەتەن ئۆچمەنلىك مەيدانىدا تۇرۇشى ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس... چۈنكى، تارىخ ئېقىنىدىكى ھەر بىر جاھىلىيەتنىڭ تەكرارلانغان مەيدانىدۇر... جاھىلىيەتچىلەر ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ. ئۇنىڭغا چىدىيالمايدۇ. ئىسلام تەشۇىقاتچىلىرىنى ئۆچ كۆرىدۇ. ئۇلارنى «قوغلاپ» چىقارماقچى ياكى يوقاتماقچى بولىدۇ . «پىكىر ئەركىنلىكى» ياكى «ئېتىقاد ئەركىنلىكى»گە ئەمەل قىلىپ، بولسىمۇ تەشۇىقاتچىلارنى تىنچ شاد-خۇرام دۇنيادا تاشلاپ قويۇشقا چىدىيالمايدۇ.

" وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْباً قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ، وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّهِ مَنْ آمَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجاً وَاذْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلاً فَكَثَّرَكُمْ وَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ، وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِنْكُمْ آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتَّى يَحْكُمَ اللّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ

خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ، قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا .. " ! [200] .

«مەديەن (خەلقىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيىبنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئۇ (ئۆز قەۋمىگە) ئېيتتى: « ئى قەۋمىم! ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئاللاھتىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلاردىن ھەقىقەتەن (مېنىڭ راستلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان) مۆجىزە كەلدى، ئۆلچەمنى ۋە تارازىنى توغرىلاڭلار، كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى كەم بەرمەڭلار. (ئاللاھ پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىپ) زېمىننى تۈزگەندىن كېيىن، زېمىندا (گۇناھلار قىلىپ) بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار، ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، ئەنە شۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر. سىلەر ئاللاھقا ئىمان ئېيتقانلارنى قورقۇتقان، ئاللاھنىڭ يولىدىن توسقان ۋە ئۇ يولنىڭ ئەگرىلىكىنى تىلىگەن ھالدا يوللاردا ئولتۇرماڭلار، ئەسلىدە سىلەر ئاز ئىدىڭلار، ئاللاھنىڭ سىلەرنىڭ سانىڭلارنى كۆپەيتكەنلىكىنى ياد ئېتىڭلار، بۇزۇقچىلىق قىلغۇچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىغا قاراڭلار. ئەگەر سىلەردىن بىر گۇرۇھ ئادەم مېنىڭ پەيغەمبەرلىكىمگە ئىشەنگەن، يەنە بىر گۇرۇھ ئادەم ئىشەنمىگەن بولسا، ئاللاھ بىزنىڭ ئارىمىزدا ھۆكۈم چىقارغۇچە سەۋر قىلىپ تۇرۇڭلار. ئاللاھ ھۆكۈم چىقارغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر». شۇئەيب قەۋمىنىڭ (ئىماندىن باش تارتقان) تەكەببۇر چوڭلىرى: «ئى شۇئەيب! سېنى چوقۇم ئەگەشكۈچىلىرىڭ (يەنى ساڭا ئىمان ئېيتقانلار) بىلەن قوشۇپ شەھىرىمىزدىن ھەيدەپ چىقىرىمىز، ياكى چوقۇم بىزنىڭ دىنىمىزغا

(200) سورة الأعراف [85 - 88] .

قايتىشقىلار كېرەك» دېدى. شۇئەيب: «بىز (بۇنىڭ ھەر ئىككىلىسىنى يامان كۆرىدىغان تۇرساق (بىزنى يەنىلا شۇنىڭغا مەجبۇر قىلامسىلەر؟)» دېدى»

توغرا ئۇلار چىدىيالمايدۇ! ھەتتا «الله بىزنىڭ ئارىمىزدا ھۆكۈم چىقارغانغا قەدەر چىداڭلار. الله ئەڭ ياخشى ھاكىم» دەيدىغان تىنچلىقپەرۋەر، سۈلھىلچىلەرگىمۇ چىدىيالمايدۇ.

بۇ خىل پوزىتسيە ئۆزلۈكىدىن تاسادىپىي پەيدا بولمايدۇ. بەلكى، ئۇنىڭ بىر مۇنچە سەۋەبلىرى بار... كىشىلەر اللهنىڭ پىرىنسىپى ۋە ئەقىدىدىن ئېغىپ كېتىشكە باشلىغان چاغدا، مۆئمىنلەردىن خىجىل بولۇپ ۋە ئەيمىنىپ، دەسلەپكى ئېغىش ئاستا بولغان ئىدى.

چۈنكى، ئاشۇ چاغدا مۆئمىنلەر غالىب كۈچلەر ئىدى. اللهنىڭ دىنى ئىشلارغا ھۆكۈمرانلىق قىلاتتى.

بەزىدە ئېغىپ كېتىش «ياخشى نىيەتلىك» بولىدۇ . مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئىلىش ۋە توغرا يولدا تىك تۇرۇشتىن ئاجىز كېلىش ئاشۇ خىل ئېغىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

ياكى ئېغىش «يامان نىيەتلىك بولىدۇ ...» ئۆزى چىن قەلبىدىن ئىشەنمىگەن ئەقىدىنى يىقىتىش ئۈچۈن، پۇرسەت كۈتۈۋاتقان ئاغمىچى ۋە مۇناپىقلارنىڭ يامان نىيىتىدىن بولىدۇ . گەرچە كۈچلۈك غالىب بويسۇندۇرغۇچى ھۆكۈمران مەۋجۇت بولسىمۇ، بىراق، ئۇلار بۇ ئەقىدىگە خائىنلىق قىلىدۇ.

لېكىن، يا ئۇنداق، يا مۇنداق ئېغىشلار ئاددىي – يۈزەكى ۋە تۆۋەن ئېغىشلار بولۇپ ، ئۆزىنى ئاشكارىلاشقا جۈرئەت قىلالمايدۇ.

ئۇزاق ئۆتمەي يېرىق كېڭىيىدۇ. ئېغىش قەدىمى ئاشىدۇ، ئەقىدىدىن كۆنسېرى يىراقلىشىش روھىيەتنى بېسىۋالىدۇ. پىرىنسىپ سۇزۇكلۇكى بىلەن روھىيەت سۇزۇكلۇكىنى قاراڭغۇلۇق قاپلايدۇ... نەتىجىدە نۇرنى كۆرگىلى بولمايدۇ...

ئەنە شۇ چاغدا بۇزۇقچىلىق باشلىنىدۇ... شەيتانلار تەييارلىقتا كىرىشىدۇ. ئارقىدىنلا يېرىق بارغانسېرى كېڭىيىدۇ... روھىيەتنىڭ بۇزۇقچىلىق ئۇستىدىكى چىدامچانلىقى تېخىمۇ ئاشىدۇ.

ئەمەلىيەتتە كىشىلەرنىڭ ئىشلىرىغا شەيتانلار ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. چۈنكى، اللەنىڭ پىرىنسىپى بۇ ئىشلارغا ھۆكۈمرانلىق قىلمايدىغان بولۇپ قالدى. ئەنە شۇ چاغدا ھىدايەتكە چاقىرغۇچىلارغا جاۋاب بەرمەيدۇ... بەلكى، ئۇنىڭغا قارىتا زوراۋانلىق ۋە دۈشمەنلىك پوزىتسىيەسىدە بولىدۇ ... ھەمدە ئەڭ قەبىھلىك بىلەن ئۇلارغا ئۇرۇش قوزغاپ ئۇلارنى قوغلاپ چىقىرىش، يوقۇتۇش ئۈچۈن ھەرىكەت قوللىنىدۇ... تەشۋىقات كۈچەيگەنسېرى ئۇرۇش ئوتىنى ئۇلغايتىپ، زوراۋانلىقنى بوشاشماي داۋاملاشتۇرىدۇ.

بۇ باسقۇچتا كىشىلەرنى ئەقىدىدىن يىراقلاشتۇرىدىغان «ياخشى نىيەت» بولمايدۇ... شۇنداقلا زوراۋانلىققا تۈرتكە بولىدىغان پىرىنسىپ ھەقىقىتىنى بىلمەسلىكمۇ بولمايدۇ.

بەلكى، جاھىلىيەتنىڭ ئۆز مەۋجۇدىيىتى ۋە مەنپەئەتىنىڭ، شەھۋەت ۋە ئېغىپ كېتىشلىرىنىڭ يېڭى نۇرنىڭ «تەھدىتكە» ئۇچراشتىن ئەنسىرىشى ھەقىقىي سەۋەب بولىدۇ .

جاھىلىيەت ئۆز كۆڭلىدە – ھەقتىن ئېغىپ كېتىش، ئىدىيىۋى خاھىشى بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىش ۋە شەھۋەتلەرگە تەسلىم بولۇشنىڭ ئېغىرلىقىنى ھېس قىلالايدۇ... شۇنداقلا توغرا ئەقىدە زېمىندا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان چاغدا، ئۇ چەكلەيدىغان بايلىق، مەنپەئەت ۋە شەھۋەتلەرنىڭ مىقدارىنى ھېس قىلالايدۇ. شۇ سەۋەبتىن جاھىلىيەت ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ.

ئىسلامغا قارىتا ئۇرۇش ۋە دۈشمەنلىك مەيدانىدا تۇرىدۇ. بۇنىڭدا چوڭ دۈشمەن بىلەن كىچىك دۈشمەن ئوخشاش، ھەر قانداق جاھىلىيەتتە جاھىلىيەتنى ئۆزىگە تارتىدىغان مەنپەئەت بايلىق ۋە شەھۋەتلەر بولۇپ اللەنىڭ پرىنسىپى ھەق بىلەن ھۆكۈم قىلغان چاغدا جاھىلىيەت ئۇنىڭدىن مەھرۇم قېلىشنى خالىمايدۇ... بۇزۇق بايلىق ۋە يولسىز مەنپەئەتلەر يوقۇلۇپ ھەقىقەتنىڭ شەھۋەت يولىدا توسقۇنلۇق قىلىشنى يامان كۆرىدۇ. شۇ جەھەتتىن بىز ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ ئىسلامغا تۇتقان مەيدانىنى ناھايىتى ياخشى چۈشىنەلەيمىز.

ئۇ بولسا ئۆچ كۆرۈش، دۈشمەنلىك ۋە قارشى تۇرۇش مەيداندۇر... بۇنىڭدا شەرق بىلەن غەرب... ھەتتا ئۆزىنى «ئىسلام ئەللىرى» دەپ ئاتىۋالغان دۆلەتلەرمۇ ئوخشاش.

ياۋروپا – ياۋروپانىڭ شەرقىي ۋە غەربى ۋە ئۇنىڭ ئامېرىكىدىن ئىبارەت مەدەتكارىنىڭ مەيدانى بىزگە «چۈشىنىشلىك».

ياۋروپا دەسلەپتىلا پوتكۈل دىننى ئۆچ كۆرىدۇ. الله ھەققىدىكى ئەقىدىدىن نەپرەتلىنىدۇ. ئەقىدىنىڭ رېئال تۇرمۇشقا ھۆكۈمرانلىق قىلىشنى خالىمايدۇ. لېكىن، ئۇ بۇنىڭدىن باشقا خۇسۇسەن ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ. كۆڭۈلگە كەچمىگەن دەرىجىدىكى ئۇرۇش ۋاسىتىلىرى بىلەن ئىسلامنى ماراپ ياتىدۇ.

ئەمما، ئۇنىڭ پۈتكۈل دىنلاردىن نەپرەتلىنىش سەۋەبلىرىنىڭ بىر تەرىپىنى ئالدىنقى بۆلۈملەردە سۆزلەپ ئۆتتۇق.

ئىمپىراتۇر كونستانتىن رىم ئىمپىراتۇرلىقىغا خىرىستىيان دىنىنى، ئىمپىراتور نامىدىن مەجبۇرى بېكىتتى...

بۇددىستلارنىڭ قەلبىنى كۆندۈرۈش ۋە ئۇلارنىڭ دىنىغا كىرىشكە ئىلھام بېرىش ئۈچۈن ئاشۇ چاغدا مەۋجۇت بولغان بۇددىزم ئېلمىنتلىرىنى ساماۋى خىرىستىيان ئەقىدىسىگە ئارلاشتۇرۇۋەتتى...

بۇ ئارىلاشما دىن كىشىلەر ئۈچۈن چۈشىنىكسىز نەرسىگە ئايلانغان چاغدا چېركاۋ باشقىلار بىلمەيدىغان «سىرلارنى» پەقەت ئۆزلىرىلا يالغۇز بىلىدىغانلىقىنى داۋا قىلدى. باشقىلارنى مۇشۇ سىرلارغا مۇنازىرە ۋە پاكىتسىز ھالدا بويسۇندۇرۇش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ اللەغا بولغان ئىشەنچىسىنى ئۆزلىرى كونترول قىلىۋالدى. ھەمدە چېركاۋلارنى ئىنسانلار بىلەن الله ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى تولۇقلاشنىڭ زۆرۈر ۋاستىسىگە ئايلاندۇرۇۋالدى.

چېركاۋ مۇشۇ ئۇسۇللار ئارقىلىق ئۆزىنى قەلب ئىدىيە ۋە تۇيغۇلارنىڭ قاباھەتلىك ھۆكۈمرانى قىلىپ بېكىتتى.

ئۇلارغا تۇرلۇك ئالۋان ـ ياساقلارنى بەلگىلىدى.

ئارقىدىنلا ئۇلارنى ئىنسان تەبىئىتىنى ۋەيران قىلىدىغان رەھبانىيەتكە چاقىردى. كىشىلەر چېركاۋ دائىرىلىرىدە – پاكلىق ئىبادەت ۋە اللەغا ئىخلاسمەن بولىدىغان جايدا – مۇقەددەس پاك «دىندارلار»نىڭ ھارام قىلىنغان پاسكىنا ئىشلارنى قىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدى.

 پۈتكۈل ئىشلارنى ئىنسان قەلبى سىغدۇرالمايدىغان ئەھمىيەتسىز نەرسىگە ئايلاندۇرۇۋېتىش ئۈچۈن مەغپىرەت چەك تاماشىسى مەيدانغا كەلدى. ئەڭ چوڭ بالايىئاپەت چېركاۋلار ئىلىمگە قارشى تۇرغان چاغدا پەيدا بولدى. ئۇلار ئالىملارنى كۆيدۈرۈپ ئۇلارنى ئىلاھ نامى بىلەن قاتتىق جازالىدى. ئاشۇ دەقىقىدىن باشلاپ ياۋروپادا ئىلىم بىلەن دىن، دىن بىلەن ھايات ئوتتۇرىسىدا زىددىيەت ئۇرۇقلىرى چېچىلدى.

ياۋروپا چېركاۋ دىنلىرىنى ئۆچ كۆرۈپ، ئاستا-ئاستا ئۇنىڭدىن چېكىنىپ چىقىشقا باشلىدى.

ياۋروپا ئىسلام مەدەنىيىتى ۋە ئىسلام مائارىپىدىن قوبۇل قىلغان نۇرلار ئاساسىدا گۈللىنىش مەيدانغا كەلگەندىن كېيىنمۇ ئوخشاشلا دىندىن يىراقلىشىش، بەلكى، دىن بىلەن دۈشمەنلىشىش مەيدانىدا تۇردى.

ياۋروپانىڭ «چېركاۋلار» بىلەن تىركىشىشىدە ئۆزىنى ئاقلايدىغان سەۋەبى بولسىمۇ، بىراق، ئۇنىڭ «دىن» بىلەن دۈشمەنلىشىشىدە يەنە قانداق سەۋەبى بار؟

قانداقلا بولمىسۇن ياۋروپالىقلارنىڭ چېركاۋ ۋە ئۇنىڭ دىنىنى ئۆچ كۆرۈشى، ئەمەلىيەتتە بولۇپ ئۆتتى... شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ياۋروپالىقلار ئۇلارغا مەدەنىيەت ۋە مائارىپنى ئۆگەتكەن، قاراڭغۇلۇقتىن نۇرغا قانداق چىقىدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن ئىسلامغا قاتتىق كاپىر بولدى.

ئۇلارنىڭ چېركاۋ مەسىلىسىدە ھەقىقەتەن «سەۋەبى» بولسىمۇ، بىراق، ئۇلار ئىسلام ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان بارلىق ياخشىلىقلارنى، ئۇلارنىڭ مۇشۇ ياخشىلىق ئۈستىگە قۇرۇلغان مەدەنىيىتىنى بىلىپ تۇرۇپ، ئۇلارنى ئىسلامغا قارشى قوپىدىغان، ئۇرۇش قوزغايدىغان ۋە ھەر بىر تەرەپتىن ئىسلامنىڭ سۈرىتىنى سەتلەشتۈرىدىغان قىلىۋەتكەن ئاشۇ يىرگىنىشلىك خىرىستىيان روھى دەل ئۇلارنىڭ جىنايىتىدۇر.

يەھۇدىيلار سانسىز يىللاردىن بىرى – ھەرقانداق يېڭى دەۋەت ئۆزىنىڭ الله بىلەن بولغان ۋەدىسىنى ئىشقا ئاشۇرمىغان ۋە اللەنىڭ كۆرسەتمىسىگە ئەگەشمىگەن چاغدا، ئۇلارغا دۈشمەنلىك ئوقلىرىنى ياغدۇرۇش ئۈچۈن، ئۇلارنى ماراپ ياتاتتى.

ياۋروپا گۈللىنىشى چېركاۋلار بىلەن بولغان دۈشمەنلىك ئاساسىغا قۇرۇلغاندىن كېيىن ئەقىللىك يەھۇدىيلار بۇنى خىرىستىيان دىنىنى پاچاقلاپ تاشلاشنىڭ ئەڭ ياخشى پۇرسىتى دەپ بىلدى – دە، كۈچىنىڭ يېتىشىچە«ھاڭ»نى كېڭەيتىش ئۈچۈن ھەرىكەتكە ئاتلاندى.

دارۋىن مەيدانغا كېلىپ، ئۆزىنىڭ نەزەرىيەلىرى بىلەن چېركاۋلارنى يىقىتىپ تاشلىدى. دۇنيا يەھۇدىيلىرى ئۇنى كېڭەيتىش ئۈچۈن كۈرەشكە ئاتلاندى. يەھۇدىيلارنىڭ ماركس ، فروئىد ۋە دوركايىم قاتارلىق ئۈچ كاتتىبېشى

ساقلىنىپ قالغان دىنى چۈشەنچىلەرنى يوقىتىۋەتتى.[201] ئۇلار خىرىستىيان دىنىنى ئەقىدە سۈپىتىدە يوقىتىۋېتىپ، تارىختا مىسلى كۆرۈلمىگەن دەرىجىدە ھەر تۈرلۈك قەبىھ ئەخلاقى بۇزۇقچىلىقلارنى كەڭرى تارقىتىپ، ھاكىنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇردى. مىللەتلەر ۋە شەخسلەرنىڭ بىرلىكىنى ۋەيران قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىغا يىمىرىلىشنى تاراتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا شەرق ۋە غەربتىكى دۇنيا «سىياستى»غا دۇنياۋى يەھۇدىيلار خوجايىنلىق قىلدى. ھەمدە بىرلا ۋاقىتتا دۇنيا كاپىتالىزمى ۋە ماركسىزم ئېقىمىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى قولغا كىرگۈزۈۋالدى.

خىرىستىيانلار بىلەن يەھۇدىيلاردىن تەركىب تاپقان بۇ ئورتاق دۈشمەنلەر ئۆزىنىڭ رەھىمسىز ۋە باغرىتاشلىقى بىلەن ھۇجۇمنى ئىسلام تەرەپكە قاراتتى.

يەھۇدىيلارنىڭ ئىقتىسادىغا تايىنىپ جان بېقىۋاتقان، ئۆزىنى سەمرىتىپ، كۈچ تېپىۋاتقان ياۋروپا خىرىستىئانلىرى ئىسلام دۇنياسىنى مۇستەملىكە قىلىپ، ئۇلارنىڭ نوپۇزىنى ئۆزىگە بويسۇندۇردى. خىرىستىئانلار مىسسىئونىرلىق قىلىش، مۇسۇلمانلارنىڭ روھى دۇنياسىدا ئىسلامنىڭ سۈرىتىنى سەتلەشتۈرۈش، ئەخلاقىنى بۇزۇۋېتىش، ئاخىردا ئىسلامدىن نەپرەتلىنىدىغان بىر تۈركۈم قۇل – جىسمى ئەركىن روھى قۇل – ئەۋلادلارنى تەربىيەلەش ئارقىلىق ئىسلامنى تۈپ يىلتىزدىن قۇرۇتۇپ تاشلاشقا ئۇرۇنۇۋاتىدۇ... دۈشمەنلەر ھەر قايسى شەھەرلەردە ھوقۇقنى بۇ ئەۋلادلارنىڭ قولىغا تاپشۇرغان بولۇپ ، بۇلار ئاشۇ جايلاردا خوجايىنىغا ۋاكالىتەن ئىسلامنى يوقۇتۇش خىزمىتىنى ئۆتەيدۇ.

بۇ جايدا يەھۇدىي ۋە خىرىستىيانلارنىڭ ئىسلام دۇنياسىغا قوزغىغان ئۇرۇشلىرى، ئاشۇ يولغا بېغىشلىغان تىرىشچانلىقلىرى ۋە شۇ يولدا قوللىنىلغان رەزىل سۇيىقەستلەرنى تەپسىلىي سۆزلەپ ئولتۇرۇشىمىزغا ئىمكان يوق.

---

(201) انظر فصل " اليهود الثلاثة " في كتاب " التطور والثبات في حياة البشرية " .

ئەمما، ھازىرقى زامان شەرقشۇناس «ۋوللفرد كانتول سمىرت» ئۆزىنىڭ «ھازىرقى زامان تارىخىدىكى ئىسلام»«**Islam in Modern History** » ناملىق كىتابىدا ئېتىراپ قىلغان بەزى تەرەپلەرنى بۇ جايدا كۆرسىتىپ ئۆتسەك بولىدۇ . مەزكۇر كىتابنىڭ 113 ۋە 114 – بەتلىرىدە مۇنداق دېيىلىدۇ .

«غەربلىكلەر ئىسلامغا ئۇرۇش قوزغاش ئۈچۈن ھەربىي، ئىلمىي، ئىدىيۋي، ئىجتىمائىي، ۋە ئىقتىسادىي ئەسلىھەلىرىنىڭ ھەممىنى ئىشقا سالدى. ھەمدە سىزىپ بېرىلگەن پىلانلانغان مۇشۇ پىروگراممىنىڭ بىر قىسمى سۈپىتىدە ئىسرائىلىيەنى ئىسلام دۇنياسىنىڭ يۈرىكىگە دەسسەتتى...»

بۇ يەردە بىزنىڭ كۆڭۈل بۆلىدىغىنىمىز ياۋروپالىقلارنىڭ ئىسلامغا قاراتقان دۈشمەنلىكىنى ئىسپاتلاش!

ئەمما، «ئىسلام دۇنياسى» دەپ ئاتالغان جايلارنىڭ ئەھۋالى ياۋروپانىڭ ئەھۋالىدىن ئانچە پەرقلىنىپ كەتمەيدۇ. لېكىن يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا تارىخنىڭ ھەر بىر باسقۇچىدا جاھىلىيەت جاھىلىيەت بىلەن ئۇچراشقاندەك – گەرچە بۇ جاھىلىيەتنى ئۇ جاھىلىيەتتىن، ئۇ شارائىتنى بۇ شارائىتتىن پەرقلەندۈرۈپ تۇرىدىغان بەلگىلەر قىسمەن ئوخشىمىسىمۇ – ئاخىرقى ھېسابتا ئىسلام ئىسلام بىلەن ئۇچرىشىدۇ.

بۇ «ئىسلام دۇنياسى»دىكى ئىسلام كىشىلەرگە گويا ئەرەب يېرىم ئارىلىنىڭ جاھىلىيىتىدە ئاشكارا بولغان كۆندە ناتونۇش بولغاندەك، ناتونۇشتۇر... ئۇنىڭدىن باشقا تالاي كىشىلەر ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ.

بىز بۇ بۆلۈمدە ئاشۇ بىر بۆلۈك ئادەملەر بىلەن قەدەممۇ-قەدەم بىللە مېڭىپ، ئۇلارنىڭ نېمە ئۈچۈن، ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدىغانلىقىنى بايان قىلىمىز.

«ئىسلام دۇنياسى»نىڭ ئىچكى قىسمىدىكى قايسى بىر زوراۋان ئۆزىنىڭ ئىسلامغا بولغان ئۆچمەنلىكىنى ئاشكارا ئېلان قىلسۇن ياكى ئىسلامغا

خەيرى-خالىق قىلىپ ئۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلدىغانلىقىنى ئاشكارا ئىپادىلىسۇن، ئۇلار چىن يۈرىكىدىن ئىسلامنىڭ دۈشمىنى بۇ دۈشمەنلەرنىڭ ئىسلامغا چىدىيالىشى مۇمكىن ئەمەس، سەۋەبى ئاددىي ھەم بىرلا، ئۇ بولسىمۇ، ئىسلام ئىنسانلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى اللهغا مەنسۇپ قىلىدۇ. ئۇلار بولسا اللهنى قويۇپ ھۆكۈمرانلىقنى ئۆزى ئىگىلىۋالماقچى بولىدۇ . مانا بۇ تارىختىكى ھەر بىر زوراۋاننىڭ ئەقىدە ۋە مۇئمىنلەر بىلەن بولغان مەسىلىسى.

ئىسلام دۇنياسىدىكى ئاشۇ ئاسىيلار ئۆزلۈكىدىن مەۋجۇت بولۇپ قالغان ئەمەس، بەلكى، يەھۇدىي ۋە خىرىستىيان مۇستەملىكچىلىرى ئۇلارنى ئىسلامغا زەربە بېرىش ۋە مۇئمىنلەرنى ۋەيران قىلىشتىن ئىبارەت مۇھىم ۋەزىپىنى ئۆزلىرىگە ۋاكالىتەن ئورۇندىشى ئۈچۈن شۇ جايدا تۇرغۇزغان .

«ئىنسانلار» ئۆزىنىڭ ئىسلامغا بولغان دۈشمەنلىكىدە بىر نەچچە تۈركۈمگە بۆلۈنىدۇ .

«زىيالىيلار»! — ئۇلار يەھۇدىي ۋە خىرىستىئانلار ئىسلامغا زەربە بېرىش ئۈچۈن پەيدا قىلغان نىجىس سۈيىقەستنىڭ يەكۈنى.

ئاشۇ زىيالىيلارنى مۇستەملىكچىلەر «ھۆكۈمەت» مەكتەپلىرىدە تەربىيەلىگەن بولۇپ ھۆكۈمەت مەلۇم سىياسەتنى ئىجرا قىلىش ئۈچۈن ئۇلاردىن «كۆز» «قۇلاق» ئورنىدا پايدىلىنىدۇ، ھۆكۈمەت مەكتىپىنى پۈتتۈرگەن بۇ مۇسۇلمان ئەۋلادلار ئىسلامنىڭ ماھىيىتى ھەققىدە ھېچنەرسە بىلمەيدۇ. ئەكسىچە ئىسلام دىن توغرىلىق ئۇلارنىڭ كۆڭلىدە پەيدا بولغان بىر مۇنچە گۇمانلارنى بىلىدۇ.

بۇ ئەۋلادلارغا دىن دېمەك كېيىن قېلىش، ئارقىدا قېلىش، بىر ئىزدا توختاپ قېلىش ۋە قالاقلىق دېمەكتۇر... مەدەنىيلىشش، ئىلگىرىلەش ۋە تەرەققىي قىلىشنىڭ بىردىنبىر چارىسى دىندىن چېكىنىپ چىقىش، دىننى ھاياتنىڭ پۈتكۈل ساھەلىرىدىن يىراق قىلىش؛ ھاياتنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي،

ئىجتىمائىي... ھەتتا ئەخلاقى چۈشەنچىلىرىدىن قايسى بىر چۈشەنچىگە دىنىنىڭ ھۆكۈمرانلىق قىلىشىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش، ھەمدە بارلىق چۈشەنچىلەرنى غەربتىن... ئاخىرقى ھېسابتا يەھۇدىي ۋە خىرىستىيان چۈشەنچىلىرىدىن قوبۇل قىلىش كېرەك... دېگەن قاراشلار ئېزىپ ئىچۈرىدۇ. بۇ ئەۋلادلارغا يەنە دىن ئەركىنلىكنى بوغىدۇ. ئەركىنلىككە ئېرىشىشنىڭ بىردىنبىر يولى - «كۆچ» «مەدەنىيەت» «ئىلىم» ۋە «ئىمكانىيەت» ئارقىلىق مۇشۇ دىنىنى يوقىتىشتىن ئىبارەت... دېگەنلەر تەلىم بېرىلىدۇ.

ئاشۇ ئاتالمىش «زىيالىيلار» تەجرىبىسىز دۆتلۈك ئىچىدە غەرب جاھىلىيىتىنىڭ زەھەرلىك بۇلاقلىرىدىن قېنىپ ئىچىشكە باشلايدۇ ئۇلار كېرەكلىك نەرسە بىلەن كېرەكسىز نەرسىلەرنى پەرق ئېتەلمەيدۇ... ھەقىقىي كېرەكلىك ئىلىم بىلەن اللەنىڭ پىرىنسىپىدىن ئېغىپ كەتكەن ئىدىيەۋى، سىياسىي، ئىقتىسادىي ئىجتىمائىي ۋە ئەخلاقى چۈشەنچىلەر ئوتتۇرىسىنى ئايرىيالمايدۇ. ئۇلار ئۆزىنىڭ ئەسلى ۋەتەنلىرىدە بىنانىڭ ئۇلىنى كولاپ، ئاستا-ئاستا ئۇنى يىقىتىدىغان مىتە قۇرتقا ئايلىنىدۇ. ئاشۇ ئاتالمىش «زىيالىيلار» تەجرىبىسىز گالۋاڭلىق ئىچىدە ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ. ھەمدە يەھۇدىي ۋە خىرىستىئانلار ئىسلامنى پاچاقلاپ تاشلاش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ قولىغا تۇتقۇزغان قوراللار بىلەن ئىسلامغا ئۇرۇش قوزغايدۇ.

ئەمما، «يازغۇچىلار» «سەنئەتكارلار» «تارىخچىلار» «رادىيو » «كىنو» ۋە «تېلېۋىزىيە» ئىستانسىسلىرى شەك-شۈبھىسىز ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ، ئۇلارنىڭ ئىسلامنى ئۆچ كۆرۈشى شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار قىلىۋاتقان ۋە شۇ يولدىن پۇل تېپىۋاتقان تىجارەت ئەخلاقىنى بۇزىدىغان جەمئىيەتتە پاھىشەنى يامرىتىدىغان، ئوغۇل-قىزلارنى قانۇنسىز ھالدا ئەركىنلەشتۈرىدىغان تىجارەت بولۇپ ، ئۇلار بىر-بىرىنى قوللايدۇ ھەمدە بۇ تىجارەتنىڭ ھارام قىلىنغان چەكلەنگەن تىجارەت ئىكەنلىكىنى ئۇلار ياخشى بىلىدۇ.

ئىسلام مەيدانغا كەلگەن كۈنى ئۇلارنىڭ مەينەت پاتقاق زېمىنىنىڭ كىر-قاسماقلىرى ئىچىدە ياشاشقا ۋە كۆپىيىشكە يول قويمايدۇ. بۇ تىجارەت خۇددى يۈز-ئابرۇيىنى سېتىش ۋە ئەتكەسچىلىك قىلىش ھارام بولغاندەكلا ھارام تىجارەت. ئۇلار كۆڭلىدە بۇنى ياخشى بىلىدۇ. ئۇلار يەنە شۇنى بىلىدۇكى، پەقەت يالغۇز جاھىلىيەتلا ئاشۇ خىل بۇزۇقچىلىقلارنىڭ مەۋجۇت بولۇشىغا، كۆپىيىشىگە كۆپ پايدىغا ۋە راھەتبەخش تۇرمۇشقا رۇخسەت قىلىدۇ.

ئىسلام ئۆزىنىڭ پاكلىقى، سۈزۈكلۈكى ۋە ئەۋلادلارنى شۇ بويىچە تەربىيەلەيدىغان يۈكسەك ئەخلاقى بىلەن بۇ خىل بۇزۇقچىلىقنىڭ مەۋجۇت بولۇشىغا، كۆپىيىشىگە ۋە راۋاجلىنىشىغا يول قويمايدۇ... شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ.

ئەمما، ئوغۇل-قىز ئەۋلادلارغا بۇزۇقچىلىق دەرۋازىسىنىڭ ئىككى قانىتى كەڭرى ئېچىۋېتىلدى. ئۇلار ئەخلاقى چۈشكۈنلۈك دولقۇنلىرىغا ئۆزىنى ئاتتى.

ئۇلارنىڭ ھاياتى ناخشا-ئۇسۇل، شەھۋانىي ھېكايە، بۇزۇق تانسا، شاللاق جىنسىي دەقىقىلەر بىلەن تولۇپ تاشتى. ئۇلار يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ھالدا ئۇنىڭ بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. ئۇلار شەك-شۈبھىسىز ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ.

ئۇلارنىڭ ئىسلامنى ئۆچ كۆرۈشى شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار بىر-بىرىنىڭ يۈز-ئابرۇيىنى تۆكىدۇ. بۇ شەھۋەتلەرنىڭ كەينىدىن تىنماي يۈگۈرەيدۇ.

اللەنىڭ دىنى پاكلىقى، ساپلىقى ۋە يۈكسەكلىكى بىلەن ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىدىكى بۇنداق پاسكىنا نىجاسەتلەرگە يول قويالمايدۇ. ۋەھالەنكى ، ئۇلار بۇنى خالايدۇ. مۇشۇنداق پاسكىنا نىجاسەتلەرگە ئۇلار ئامراق. ئۇنىڭ ئۇزاق داۋاملىششىنى ئۇلار ياخشى كۆرىدۇ. بۇنىڭدىن ئىلگىرى ياشاپ ئۆتكەن قانچىلىغان مىللەتلەرنى بۇزۇقچىلىقنىڭ قانداق ۋەيران قىلغانلىقى ئۇلارنى ئەندىشىگە سالمايدۇ! چۈنكى، ئۇلارنىڭ بۇزۇلۇشىنى ئالدىدىن پىلانلاپ، ئۇلارغا يوليورۇق بېرىپ، يەھۇدىي ۋە خىرىستىيانلارنىڭ ، سىزىقى بويىچە ئۇلارغا خەرىتە

سىزىپ بېرىۋاتقان دۇنياۋى ھالاكەتلىك كۈچ ئۇلارنى ھوشىغا كېلەلمىگۈدەك دەرىجىدە شەھۋەتلەر بىلەن كۆمۈپ تاشلىدى... شۇنداق ئىكەن ئۇلار بىخۇدلۇق ئۇيقۇسىدىن ئۇلارنى ئويغاتقان، يۈكسىلىش تەرەپكە قاراپ مېڭىشنى تەشەببۇس قىلغان كىشىنى ئەلۋەتتە ئۆچ كۆرىدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ.

بولۇپمۇ «ئازاد قىلىنغان» ئاياللار ئىسلامنى ئۆچ كۆرىدۇ.

مۇسۇلمان ئاياللارنىڭ «ئازادلىق» مەسىلىسى يۈز يىلدىن بىرى يەھۇدىي ۋە خرىستىئانلار ئالاھىدە كۈچ چىقارغان ئەڭ خەتەرلىك مەسىلىلەردىن بىرى.

بۇنىڭدىن 50يىل ئىلگىرى[202] مەيدانغا كەلگەن ئىسلام دۇنياسىدىكى خرىستىيان دىن تارقىتىش خىزمىتىگە يېتەكچىلىك قىلىش ئۈچۈن فرانسىيەدە نەشر قىلىنىۋاتقان «ئىسلام دۇنياسى ژۇرنىلى »نىڭ بىر قانچە مەخسۇس ساندىن تۈزۈلگەن «ئىسلام دۇنياسىغا ھۇجۇم» « **La Conquete du Monde Musulman**"[203] » ناملىق كىتابىنىڭ ئەرەبچە تەرجىمىسىنىڭ 48-بېتىدە مۇنداق دېيىلىدۇ: «ئاشۇ مىسسىئونېرلارنىڭ تىرىشچانلىقىنىڭ تۇنجى نەتىجىسى ئازغىنە ئوغۇل-قىز ياشلارنى خرىستىئانلاشتۇرۇش، ئىككىنچى نەتىجىسى ھەر قايسى تەبىقىدىكى مۇسۇلمانلارنى ئاستا-ئاستا خرىستىيان ئىدىيەلىرىنى قوبۇل قىلىشقا ئادەتلەندۈرۈش!»

47-بېتىدە مۇنداق دېيىلىدۇ : «مىسسىئونېرلار ئۆزلىرىنىڭ مۇسۇلمانلارنى خرىستىئانلاشتۇرۇش نەتىجىسىنىڭ ئاجىزلىقىنى كۆرۈپ، ئۈمىدسىزلەنمەسلىكى كېرەك. چۈنكى، مۇسۇلمانلارنىڭ قەلبىدە ياۋروپا

---

[202] **بۇ كىتاب يېزىلغان ۋاقىت تەخمىنەن 1970ـ يىللىرى بولۇپ، ئاپتور بۇنىڭدىن 80 يىل بۇرۇنقى 1920ـ يىللارنى دېمەكچى. ـ تەرجىماندىن**

[203] ترجمة السيدين مساعد اليافي ومحب الدين الخطيب . القاهرة سنة 1350 هـ .

بىلىملىرى ۋە ئاياللار ئازادلىقىغا نىسبەتەن كۈچلۈك مايىللىقىنىڭ پەيدا بولۇشى بۇ بىزنىڭ نەتىجىمىز»

مەزكۇر كىتابنىڭ 88-89- بەتلىرىدە مۇنداق دېيىلىدۇ: «قاھىرە لىكنۇئىدا ئۆتكۈزۈلگەن «مىسسىئونىرلار قۇرۇلتىيى»نىڭ خىزمەت دوكلاتى ۋە قارارى ھەمدە 1911-يىلى لىكنۇئىدا ئۆتكۈزۈلگەن «مىسسىئونىرلار قۇرۇلتىيى» ئۆزىنىڭ پىروگراممىسىدا تۆۋەندىكىدەك بىر نەچچە ئىشنى ماقۇللىدى:

بىرىنچى: ھازىرقى ئەھۋالنى تەتقىق قىلىش.

ئىككىنچى : مىسسىئونىرلار تەربىيەسى ۋە ئاياللار تەربىيەسىنىڭ دائىرىسىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن قەتئىي بىر نىيەتكە كېلىش.

ئەمما، 1906- يىلى ئۆتكۈزۈلگەن قاھىرە قۇرۇلتىيىنىڭ ئىش بېجىرىش كومىتېتى يەنە بىر پىروگراممىسىنى ئوتتۇرىغا قويغان بولۇپ ، تۆۋەندىكى بىر نەچچە ماددىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ: «يەتتىنچى ماددا: مۇسۇلمان ئاياللار ئوتتۇرىسىدا ئىجتىمائىيەت ۋە روھىيەتنى تەرەققىي قىلدۇرۇش»

شۇنداق قىلىپ مىسسىئونىرلار قۇرۇلتىيىدا «مۇسۇلمان ئاياللارنىڭ ئازادلىقى باشلاندى.

ئەزىبرايى خۇدا! خىرىستىيان مىسسىئونىرلىرى مۇسۇلمان ئاياللارنى ئازاد قىلىش ئۈچۈن تىنماي ھەرىكەت قىلىپ، شۇنى تەشەببۇس قىلماقتا، نېمە ئۈچۈن دەپ سوراۋاتامسىز؟

قۇلاق سېلىڭ!

ھازىرقى زامان ئامېرىكىلىق يەھۇدىي مىروبىرگىر ئۆزىنىڭ «بۈگۈنكى ئەرەب دۇنياسى» « **The Arab World Yoday** » ناملىق كىتابىدا [204]– بۇ

---

[204] صدر في نهاية سنة 1962 .

كىتاب ئاخىرقى دەۋرلەردە ئەرەب دۇنياسى ھەققىدە يېزىلغان ئەڭ نازۇك ۋە ئەڭ خەتەرلىك كىتاب – مۇنداق دەيدۇ: «بىلىملىك مۇسۇلمان ئايال جەمئىيەت شەخسلىرى ئىچىدە دىنىي تەلىماتلاردىن ئەڭ يىراق ۋە پۈتكۈل جەمئىيەتنى دىندىن يىراقلاشتۇرۇشتا جەمئىيەتتىكى ئەڭ ئىقتىدارلىق شەخس »

ئەگەر يەھۇدىي يازغۇچى «ئۇلۇغلاۋاتقان» ئەڭ ئاخىرقى نىشان «پۈتكۈل جەمئىيەتنى دىندىن يىراقلاشتۇرۇش» بولسا، ئۇنداقتا مىسسئونېرلار ۋە خىرىستىئانلار قۇرۇلتىيىنىڭ «ئايال تەربىيەسىنىڭ دائىرىسىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن قەتئىي بىر نىيەتكە كېلىش» ناھايىتى تەبىئىي بىر ئىش بولىدۇ .

ئايال مەيلى بىلىملىك ياكى بىلىمسىز بولسۇن ئەگەر ئۇلار مۇسۇلمان ھالىتىنى ساقلاپ قالسا، ئۇنداقتا مۇشۇ ئەقىدىنى ۋەيران قىلىش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلغان ھەر قانداق ھەرىكەت نەتىجىگە ئېرىشەلمەيدۇ. چۈنكى، ئانا ئۆسمۈرنىڭ تۇنجى يېتىلىشىنى شەكىللەندۈرىدۇ.

«مۇسۇلمان» ئانا گەرچە بىلىمسىز بولسىمۇ، بىراق ئۆسمۈر ھاياتىنىڭ تۇنجى مەزگىللىرىدىكى بىۋاستە ئۈچرىشىشتا باللارنىڭ قەلبىدە ئەقىدە ئۇرۇقلىرىنى بىخلاندۇرىدۇ. ئاشۇ باللار سىرتقى بۇزۇقچىلىق ئامىللىرىنىڭ تەسىرى بىلەن بۇزۇلسۇن ياكى جەمئىيەت ۋە سىياسەتچىلەر ئۇلارنى بۇزۇش ئۈچۈن ھەرىكەت قوللانسۇن تۇنجى تاشلانغان بۇ ئۇرۇق ئۇلارنى بىر پۈتۈن بۇزۇلۇشتىن توسۇپ قالىدۇ. ھەممە ئۇلارنى بىر مەزگىلدىن كېيىن توغرا يولغا قايتۇرۇپ كېلىدۇ.

ئۇنداقتا، ئانا بۇزۇلمايدىكەن يەھۇدىي ۋە خىرىستىيان مۇستەملىكىچىلىكنىڭ بارلىق ۋاستىلار بىلەن بۇ ئەقىدىنى ۋەيران قىلىش تىرىشچانلىقى مەڭگۇ ئەمەلگە ئاشمايدۇ.

ئەقىدىنى كەڭ دائىرىلىك يوقۇتۇش ئۈچۈن، چوقۇم ئانىلارنىڭ قەلبىدىن ئەقىدىنى چىقىرىپ تاشلاش كېرەك!

ئىسلامنى تونۇمايدىغان بىر تۈركۈم ئايال ئەۋلادلارنى يېتىشتۈرۈش كېرەك! بۇنىڭ بىردىنبىر يولى «ئوقۇتۇش»! بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئەرلەردە تەجرىبە قىلىپ نەتىجىگە ئېرىشكەن مۇستەملىكچىلىك يولى ئاساسىدا ئوقۇتۇش كېرەك! لېكىن، بۇ ئىشلار بەلگىلىك دائىرىدە بولۇشى كېرەك! چۈنكى، ئانا – گەرچە نادان بولسىمۇ – بىراق، بالىلارنىڭ روھى دۇنياسىدا بۇزۇقچىلىق ئالدىدا بىر توسۇقنى پەيدا قىلىدۇ.

يەھۇدىي خىرىستىيان مۇستەملىكچىلىرى تۈركىيە، مىسىر ئەرەبىستان «پاكىستان قۇرۇلۇشتىن بۇرۇنقى) ھىندىستان، ھىندىئۇزىيە ۋە ئافرىقىدا ھېس-تۇيغۇسى ئىسلامدىن يىراقلىشىپلا قالماستىن، بەلكى، دىنىدىن پۈتۈنلەي نەپرەتلىنىدىغان ۋە دىننى قەتئىي ئۆچ كۆرىدىغان مۇسۇلمان قىزلارنى يېتىشتۈرۈپ چىقىش ئۈچۈن، ھۆكۈمەت مەكتەپلىرىدە ياكى چەتئەل مىسسىئونىرلىرىنىڭ مەكتەپلىرىدە ئوخشاشلا مۇستەملىكىچىلەرنىڭ رىياسەتچىلىكى بىلەن تۈزۈپ چىقىلغان پىروگراممىلار بويىچە ئاياللارنىڭ تەلىم-تەربىيە دائىرىسىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن قەتئىي بىر نىيەتكە كېلىش ئاساسىدا، «ئازادلىق» ھەرىكەتلىرىنى كۈچەيتتى.

شۇنى بايان قىلىش بىھاجەتكى، ھەر بىر مۇسۇلمان ئەر ۋە ئايالغا ئۆگىنىشنى پەرز قىلىپ بېكىتكەن ئىسلام يەر-يۈزىدە ھۆكۈمرانلىق قىلغان تەقدىردىمۇ ئاياللارنىڭ تەلىم-تەربىيە يۈنىلىشىنى توسۇپ قالالمايدۇ. لېكىن، تەبىئىيلا ئايال ۋە ئەرلەرنى تەربىيەلەش ئارقىلىق ئۇلارنى ئاللەدىن ۋە ئاللەنىڭ پىرىنسىپىدىن نەپرەتلەندۈرىدىغان «تەلىم»گە رۇخسەت قىلمايدۇ.

يەھۇدىي ۋە خرىستىيان مۇستەملىكچىلىرى مۇسۇلمان ئاياللارنى ئۇلارنىڭ مۇسۇلمان بولۇشى ئۈچۈن تەربىيەلىمەستىن، بەلكى، ئۆزلىرى ئېتىقاندەك «ئازاد» قىلىش، ئىسلامدىن ئازاد قىلىش... ئۈچۈن تەربىيەلىدى.

بۇ رەزىل قەدەم بېسىلغاندىن كېيىن ئاياللارنى ئىسلامى بولمىغان ئاساسلار بويىچە تەربىيەلەش قەدىمىنى بېسىش... يەنى ئىسلام دۇنياسىدا ئىسلامى بولمىغان ئاساسلار بويىچە تەربىيەلەنگەن – ئاياللارنىڭ بۇزۇقچىلىق رولىنى جارى قىلدۇرۇش ئۈچۈن سىرتقا چىقىشقا ئىجازەت بېرىدىغان ئىجتىمائىي، ئىدىيۋىي ۋە ئەخلاقىي ۋەزىيەتلەرنى پەيدا قىلىش كېرەك.

ئاياللار بۇزۇقچىلىقنى تارقىتالايدىغان بولۇشى ئۈچۈن، ئالدى بىلەن ئۆزى بۇزۇلۇش كېرەك! ئەمەلىيەتتە شۇنداق بولدى!

بىر تۈركۈم ئوغۇل-قىزلار مەكتەپ ۋە ئۇنىۋېرسىتېتلاردا بۇزۇقچىلىق قىلىش ئۈچۈن زەھەرلىك قوراللار بىلەن تەييارلاندى... بۇ قورال «يازغۇچىلار» «ئاخباراتچىلار» «سەنئەتكارلار» «مۇخبىرلار» «كىنو ۋە رادىيو » ساھەسىدىكىلەرنىڭ، شۇنداقلا ساياھەت، لاگېر، زاۋۇت، ماگىزىن، يىغىلىش ۋە كوچىلاردىن ئىبارەت خىلمۇ-خىل تۇرمۇشتىكىلەرنىڭ قورالى بولۇپ ، مەخسۇس ئاياللارنى بۇزۇشنى ئاساسى مەركەز قىلغان.

بۈگۈن«ئىسلام دۇنياسى»دا ياشاۋاتقان بۇ ئەۋلادلار يەھۇدىي ۋە خرىستىيان مۇستەملىكچىلىرىنىڭ ئاخىرقى ئۈمىدىدۇر. چۈنكى، ئۇلار ئىسلام ئەقىدىسىنىڭ ساقلىنىپ قالغان ئەڭ ئاخىرقى بىخلىرىنى قۇرۇتۇپ تاشلىماقچى بولۇۋاتىدۇ . يەھۇدىي يازغۇچى ئېيتقاندەك «ئايال جەمئىيەت ئەزالىرى ئىچىدە پۈتكۈل جەمئىيەتنى دىندىن يىراقلاشتۇرۇشتا ئەڭ ئىقتىدارلىق شەخس » بولۇپ قالدى.

توغرا، ھەقىقەتەن شۇنداق!

«تەربىيەلەنگەن » ۋە «ئازاد قىلىنغان» ئايال، ئەگەر ئۇ مۇشۇ ئەقىدىگە ئىشەنمىسە، ئۇنىڭ ھاياتىدا ئەقىدىنىڭ ھېچقانداق ئېتىبارى بولمىسا، بەلكى، بۇ ئەقىدىدىن نەپرەتلىنىپ، بۇ دىنىنى يامان كۆرۈپ ياشىسا، ئۇنداقتا ئۇ بالىلارنىڭ روھى دۇنياسىدا ئەقىدە ئۇرۇقلىرىنى ھەرگىز بىخلاندۇرالمايدۇ.

ئەنە شۇ چاغدا دۇنيا يەھۇدىي ۋە خىرىستىئانلىرى ئىككى ئەسىردىن بىرى كۆرسەتكەن جاپالىق تىرىشچانلىقلىرىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى نەتىجىسىدىن ھۇزۇرلىنىدۇ . مۇسۇلمانلار، تەشۋىقاتچىلار ۋە مۆئمىنلەرگە ئۇرۇش قوزغاش ئۈچۈن زاپاس كۈچكە موھتاج بولمايدۇ... چۈنكى، دۈشمەنىنىڭ تەلىم-تەربىيەسى ۋە ئازادلىق چاقىرىقىنى قوبۇل قىلغان ئاياللار ئەمدىلىكتە مۆئمىن پەرزەنتلەرنى مەڭگۈ تۇغمايدۇ.

شۇنداق بولسىمۇ، يەنىلا ئاياللارنىڭ سىزىپ بېرىلگەن سىزىقتىن چىقىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن، ئۇلارنى تولۇق قورشاپ تۇرۇش كېرەك! ھەر قايسى تەرەپتىن ئۇلارنىڭ روھى دۇنياسىدا ئىسلامغا بولغان ئۆچمەنلىكنى پەيدا قىلىش كېرەك.

شۇنىڭ ئۈچۈن «ئازاد قىلىنغان» ئاياللارنىڭ ئىسلامغا قارشى چىقىدىغان بىر باھانىسى بولۇشى كېرەك!

ئۇ بولسا «ھوقۇق»قا ئىگە بولۇش ئۈچۈن كۈرەش قىلىش باھانىسى، ئىسلام شەرىئىتىگە ئاشكارا قارشى چىقمىغاندا ياكى قارىماققا ئۇنىڭدىن ئاددىيراق بولغان باشقا ئۇسۇللارنى قوللانمىغاندا، بۇ مەسىلە ھەرگىزمۇ ھەل بولمايدۇ. بۇ ماھىيەتتە ئەڭ خەتەرلىك، ئىسلامنى يوقۇتۇشتا ئەڭ تەسىرچانلىقتا ئىگە مەسىلىدۇر... ئەنە ئاشۇ دىنى چۈشەنچىلەرنىڭ «تەرەققىياتى»!!!

ئۇنىڭدىن باشقا بىر بۆلۈك ئادەملەر بولۇپ ، ئۇلار ئىسلامنىڭ ئەقىدىسىنى ئۆچ كۆرمەيدۇ. بىراق، ئىسلامنى رېئال تۇرمۇشقا تەتبىقلاشنىمۇ ياخشى كۆرمەيدۇ. بۇ خىلدىكى كىشىلەر ئىسلامنىڭ قەلبتىكى يوشۇرۇن ئەقىدە بولۇشىنى

خالايدۇ. ياكى سەل ياخشىراق بولغاندا ئاشۇ ئەقىدە ئۈچۈن ناماز ئوقۇپ، روزا تۇتىدۇ! ئەمما ئۇنىڭدىن باشقىسى كۆڭۈلگە ياقمايدىغان ئىشلار بولۇپ ، ئۇلارغا ئۇنىڭ قىلچە كېرىكى يوق!

ئۇلار رامىكىسىز ئەركىن — ئازادە ياشاشنى خالايدۇ.

ئۇلار — گەرچە خاتا بولسىمۇ — كىنولار بىلەن. تېلېۋىزوردىكى تانسىلار بىلەن ۋە رەسۋا ناخشىلار بىلەن كۆڭۈل ئېچىشنى خالايدۇ... چۈنكى، ئۇ پەقەت كۆڭۈل ئېچىش خالاس!

ئۇلار يالغان سۆزلەش، غەيۋەت قىلىش ۋە جاسۇسلۇق قىلىشنى خالايدۇ. چۈنكى، بۇ «ئەركىنلىك». ھېچكىم ئۇنىڭغا «بۇ ھالال ياكى ھارام» دېمەيدۇ.

ئۇلارنىڭ ئىچىدە بىر تۈركۈم ئەرلەر بار. ئۇلار ئاياللار كوچىلاردا كۆرگەزمە قىلغان يالىڭاچ بەدەنلەر بىلەن ھۇزۇرلىنىدۇ .

ئۇلارنىڭ ئىچىدە بىر تۈركۈم ئاياللار بار. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئەرلەرنى ئازدۇرۇش ئىقتىدارىدىن؛ كىيىم-كېچەك ۋە ياسىنىشتىكى چەكلىمىسىز يالىڭاچلىقتىن ھۇزۇرلىنىدۇ . ئەنە ئاشۇ ئادەملەر «نىيىتى ياخشى» بولسىلا ئۆزلىرىنىڭ خاتا قىلىۋاتقانلىقىنى ھەرگىزمۇ ھېس قىلالمايدۇ.

شۇ سەۋەبتىن، ئىسلام قەلبتىكى يوشۇرۇن ئەقىدە ياكى ئىنسان ئۇنىڭ ئۈچۈن ناماز ئوقۇپ، روزا تۇتىدىغان — ئەقىدە بولۇپ قالدى ئەمما، ئۇ ئەقىدىنىڭ كىشىلەرنىڭ رېئال تۇرمۇشىغا ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان، شەرىئەتكە ئۇيغۇن كىيىم-كىيىش، شەرىئەتكە ئۇيغۇن يەپ-ئىچىش، «شەرىئەت بىلەن ھۆكۈم قىلىش» قاتارلىق چوڭ-كىچىك ئىشلاردا ئىسلامنىڭ تەكلىپلىرىنى ئۆزىگە كېرەك قىلىدىغان ھەقىقىي ھايات بولۇپ قېلىشنى ئەسلا خالىمايدۇ.

ئەنە ئاشۇ ئادەملەر گەرچە زىيالىيلارغا ئوخشاش ئىسلامنى ھەقىقىي ئۆچ كۆرمىسىمۇ — بىراق، ئۇلار ماھىيەتتە ئىسلامنىڭ ھەقىقىتىنى ئۆچ كۆرىدۇ.

مانا بۇلار ئوخشىمىغان گۇرۇھلارنىڭ ئىسلامغا تۇتقان مەيدانى . ئاخىرقى ھېسابتا بايلىق مەنپەئەت بىلەن، خاھىش شەھۋەت بىلەن ئىسلامنى ئۈچ كۆرۈش ئاساسىدا ئۇچرىشىدۇ.

ئۇ خىل ئۈچمەنلىكتە چوڭ كىچىك دۈشمەنلەر ئوخشاش! ئۇلارنىڭ ھەر بىرىنى ئۆزىگە قىزىقتۇرىدىغان بايلىق، مەنپەئەت ۋە شەھۋەتلەر بار. ئۇلارنىڭ خىيالىچە ئىسلام دىنى ئۇلارنى بۇنىڭدىن مەھرۇم قالدۇرماسلىق كېرەك! «ئىسلام دۇنياسى»نىڭ ئىچكى قىسمىدىكى جاھىلىيەت يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا كەڭرى تارالغان جاھىلىيەت بىلەن ئۇچرىشىدۇ.

ئۇنداقتا «مۇسۇلمان»لاردىن نېمە قالدۇ؟!

ئىسلام دۇنياسىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا چېچىلىپ كەتكەن بىر تۈركۈم شەخسلەر قالىدۇ. ئۇلار بۇ دىنىنىڭ ھەقىقىتىنى بىلىدۇ. بۇ دىننى سۆيىدۇ، ئۇنى ھەقىقىي قەدىرلەيدۇ. ئۇلار بۇ دىنىنىڭ ھەقىقىي دىن، ھەقىقىي پىرىنسىپ ئىكەنلىكىنى، ئىنسانىيەتنىڭ ئازاب-ئوقۇبەتلىرىنىڭ ھەقىقىي داۋاسى ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ.

ئۇلار ئىسلام يولىنىڭ تىكەنلەر بىلەن،... قان، يەر، كۆز ياشلار بىلەن تولۇپ تاشقانلىقىنى بىلىدۇ. ئۇلار الله يولىدا تىكەنلەرگە ئۆزىنى ئۇرىدۇ. ئۇلار يەر شارىدا مۇكاپاتنى كۈتمەيدۇ. اللەدىن باشقا ھېچكىمدىن مۇكاپات تەلەپ قىلمايدۇ. لېكىن، ھەر قايسى تەرەپلەرگە چېچىلىپ كەتكەن بۇ شەخسلەر مۇشۇ ئەۋلادلار ئىچىدە مەلۇم مەزگىل غەلىبىلەرنى قولغا كەلتۈرەلمەسلىكى مۇمكىن! چۈنكى، زوراۋان ئۇرۇش ئۇلارنى كۈتمەكتە... ئۇلار ئىسلام ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان جەمئىيەت قۇرۇپ بولغىچە، ئۇلارنى بىر-بىرلەپ يوقۇتۇشنى نىشان قىلماقتا!

لېكىن، ئىنسانلار اللەنىڭ دىنىدىكى ھۆكۈمرانلار ئەمەس.

بۈگۈن ھايات ياشاۋاتقان؛ اللەنىڭ دىنىنى ئۈچ كۆرۈپ، ئۇنى ھاياتتىن يىراقلاشتۇرۇش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىۋاتقان تۇرۇپ، ئۆزىنى مۇسۇلمان ئاتاۋاتقان ساختىپەز ئاتالمىش«مۇسۇلمانلار» بولسۇن ياكى ئۇلاردىن باشقا كىشىلەر بولسۇن – اللەنىڭ دىنى ئۇلارغا قاراشلىق ئەمەس.

" وَلِلّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيّاكُمْ أَنِ اتّقُوا اللّهَ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنّ لِلّهِ مَا فِي السّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللّهُ غَنِيّاً حَمِيداً ، وَلِلّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللّهِ وَكِيلاً ، إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ وَكَانَ اللّهُ عَلَى ذَلِكَ قَدِيراً " [205] .

« ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيئىلەر ئاللاھنىڭدۇر (يەنى ئاللاھنىڭ مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەرگە (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا) ۋە سىلەرگە ئاللاھقا تەقۋادارلىق قىلىشنى تەۋسىيە قىلدۇق، ئەگەر كاپىر بولساڭلار (كۇفرىڭلار ئاللاھقا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ)، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيئىلەر ئاللاھنىڭ (مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). ئاللاھ (مەخلۇقاتتىن) بىھاجەتتۇر، مەدھىيەگە لايىقتۇر. ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيئىلەر ئاللاھنىڭدۇر (يەنى ئاللاھنىڭ مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). ھەممە ئىشنى باشقۇرۇشقا ئاللاھ يېتەرلىكتۇر. ئى ئىنسانلار! ئەگەر ئاللاھ خالىسا، سىلەرنى يوق قىلىپ ئورنۇڭلارغا باشقىلارنى كەلتۈرىدۇ، ئاللاھ بۇنىڭغا قادىردۇر»

توغرا، بۇ جايدا يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن كەلگەن بىر تۈركۈم ئەۋلادلار بار... ئۇلار كەلگۈسىدە چوقۇم الله تەرەپكە قايتىدۇ!

---

[205] سورة النساء [131 ـ 133] .

ئىنسانلار اللە تەرەپكە قايتىش كېرەك

ھازىرقى زامان جاھىلىيتى ئۆزىنىڭ بارلىق شەيتانلىرى بىلەن اللەنىڭ دىنىنى يوقىتىمىز – ياكى ئەمەلىيەتتە يوقاتتۇق دەپ ئويلاپ قالدى.

ئۇلارنىڭ شۇنداق ئويلىغىنى توغرا! چۈنكى، تۇنجى بولۇپ دۇنيا خەرىتىسگە قارىغان ئادەم يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا لەپىلدەۋاتقان جاھىلىيەت بايراقلىرىنى كۆرۈپ، ئىسلام ئۈچۈن لەپىلدەۋاتقان بىرەر بايراقنىڭمۇ يوقلۇقىنى كۆرگىنىدە ئۇنى ۋەھىمە باسماي قالمايدۇ. لېكىن، بىز يۇقىرىقى بۆلۈمدە ئېيتقىنىمىزدەك – ئىنسانلار اللەنىڭ دىنىدىكى ھۆكۈمرانلار ئەمەس!

" وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لا يَعْلَمُونَ " [206] .

« ئاللاھ (خالىغان) ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا قادىردۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى) ئۇقمايدۇ»

جاھىلىيەتنىڭ ئىسلامغا تۇتقان دۇشمەنلىك، ئۆچمەنلىك، ئۇرۇش ۋە جاھىللىق پوزىتسيەسى ئۇنىڭ تۇنجى قېتىملىق مەيدانى ئەمەس. بەلكى، تارىختىن بۇيانقى ئىزچىل داۋاملىشىپ كەلگەن مەيدانى.

ئاندىنچۇ؟

ئىنسانلار اللەنىڭ دىنىغا ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى بولمايدۇ!

[206] سورة يوسف [21] .

بەلكى، الله ئۆز ئىشىغا ئۆزى ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. دەۋەت يولىدا توسقۇنلۇق قىلىدىغان جاھىلىيەتچە سۈيقەستىنىڭ كۆپۈكچىلىرىنى نەزەردىن ساقىت قىلىۋەتكەندە، بۈيۈك الله ئۆزىنىڭ قارارىنى ئۆزى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ.

الله ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ! ئاندىن يولنى توسۇۋالغان جاھىلىيەتنى ئۆزى پاچاقلاپ تاشلايدۇ... ياكى ئۇلارنى ئىسلامغا مۇيەسسەر قىلىدۇ.

" لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ إِنِّيَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ، قَالَ الْمَلأُ مِن قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلاَلٍ مُّبِينٍ ، قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلاَلَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ، أُبَلِّغُكُمْ رِسَالاَتِ رَبِّي وَأَنصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللّهِ مَا لاَ تَعْلَمُونَ ، أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَاءكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُواْ وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ، فَكَذَّبُوهُ فَأَنجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُواْ قَوْماً عَمِينَ " .

" وَإِلَى عَادٍ أَخَاهُمْ هُوداً قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ أَفَلاَ تَتَّقُونَ ، قَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ وِإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ، قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ، أُبَلِّغُكُمْ رِسَالاتِ رَبِّي وَأَنَاْ لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ، أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَاءكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَاذكُرُواْ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاء مِن بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَسْطَةً فَاذْكُرُواْ آلاء اللّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ، قَالُواْ أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ، قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ أَتُجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاء سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَآبَآؤُكُم مَّا نَزَّلَ اللّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ فَانتَظِرُواْ إِنِّي

مَعكُم مِّنَ الْمُنتَظِرِينَ ، فَأَنجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ معَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَقَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا وَمَا كَانُواْ مُؤْمِنِينَ .

" وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ هَـذِهِ نَاقَةُ اللّهِ لَكُمْ آيَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللّهِ وَلاَ تَمَسُّوهَا بِسُوَءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ، وَاذْكُرُواْ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاء مِن بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِن سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا فَاذْكُرُواْ آلاء اللّهِ وَلاَ تَعْثَوْا فِي الأَرْضِ مُفْسِدِينَ ، قَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُواْ مِن قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُواْ لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِ قَالُواْ إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ ، قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُواْ إِنَّا بِالَّذِيَ آمَنتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ، فَعَقَرُواْ النَّاقَةَ وَعَتَوْاْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُواْ يَا صَالِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ، فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُواْ فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ، فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَكِن لاَّ تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ " .

" وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّن الْعَالَمِينَ ، إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ النِّسَاء بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ، وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلاَّ أَن قَالُواْ أَخْرِجُوهُم مِّن قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ، فَأَنجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلاَّ امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ، وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ " .

" وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَوْفُواْ الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلاَ تَبْخَسُواْ النَّاسَ أَشْيَاءهُمْ وَلاَ تُفْسِدُواْ فِي الأَرْضِ بَعْدَ إِصْلاَحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ، وَلاَ تَقْعُدُواْ بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللّهِ مَنْ آمَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا وَاذْكُرُواْ إِذْ كُنتُمْ قَلِيلاً فَكَثَّرَكُمْ وَانظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ، وَإِن كَانَ طَآئِفَةٌ مِّنكُمْ آمَنُواْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَآئِفَةٌ لَّمْ يْؤْمِنُواْ فَاصْبِرُواْ حَتَّى يَحْكُمَ اللّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ، قَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُواْ مِن قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُواْ مَعَكَ مِن قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ ، قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُم بَعْدَ إِذْ نَجَّانَا اللّهُ مِنْهَا وَمَا يَكُونُ لَنَا أَن نَّعُودَ فِيهَا إِلاَّ أَن يَشَاء اللّهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ ، وَقَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوْمِهِ لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذاً لَّخَاسِرُونَ ، فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُواْ فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ، الَّذِينَ كَذَّبُواْ شُعَيْبًا كَأَن لَّمْ يَغْنَوْاْ فِيهَا الَّذِينَ كَذَّبُواْ شُعَيْبًا كَانُواْ هُمُ الْخَاسِرِينَ ، فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالاَتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ فَكَيْفَ آسَى عَلَى قَوْمٍ كَافِرِينَ "

" وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّبِيٍّ إِلاَّ أَخَذْنَا أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاء وَالضَّرَّاء لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ، ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّى عَفَواْ وَّقَالُواْ قَدْ مَسَّ آبَاءنَا الضَّرَّاء وَالسَّرَّاء فَأَخَذْنَاهُم بَغْتَةً وَهُمْ لاَ يَشْعُرُونَ .

" وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُواْ وَاتَّقَواْ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ وَلَكِن كَذَّبُواْ فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُواْ يَكْسِبُونَ .

" أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَى أَن يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتاً وَهُمْ نَآئِمُونَ ، أَوَ أَمِنَ أَهْلُ الْقُرَى أَن يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ، أَفَأَمِنُواْ مَكْرَ اللّهِ فَلاَ يَأْمَنُ مَكْرَ اللّهِ إِلاَّ الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ " [207] .

«شەك ـ شۈبھىسىزكى، نۇھنى ئۆز قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، ئۇ: ‹‹ئى قەۋمىم! ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئاللاھتىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ بۈيۈك كۈنىنىڭ (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىغا قېلىشىڭلاردىن قورقىمەن›› دېدى[59]. قەۋمىنىڭ چوڭلىرى: ‹‹بىز سېنى ھەقىقەتەن روشەن گۇمراھلىقتا كۆرىمىز›› دېدى[60]. نۇھ ئېيتتى: ‹‹ئى قەۋمىم! مەن قىلچىمۇ گۇمراھ ئەمەسمەن، لېكىن مەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن[61]. سىلەرگە پەرۋەردىگارىمنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزىمەن، سىلەرگە نەسىھەت قىلىمەن، مەن ئاللاھنىڭ ۋەھيي قىلىشى بىلەن سىلەر بىلمەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن[62]. سىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن، (كۇفرىدىن) ساقلىنىشىڭلار ۋە ئاللاھنىڭ رەھمىتىگە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن، سىلەرگە ئاراڭلاردىكى بىر كىشى ئارقىلىق پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ۋەھيىسى كېلىشىدىن ئەجەبلەنەمسىلەر؟››[63] ئۇلار نۇھنى ئىنكار قىلدى، نۇھنى ئۇنىڭ بىلەن كېمىدە بىللە بولغانلارنى قۇتقۇزدۇق، ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى پۈتۈنلەي (سۇغا) غەرق قىلدۇق. شۈبھىسىزكى، ئۇلار (ھەقنى كۆرۈشتىن دىللىرى) كور قەۋم ئىدى[64]. ئاد (قەۋمى) گە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى ھۇدنى ئەۋەتتۇق، ھۇد: ‹‹ئى قەۋمىم! ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئاللاھتىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. (ئۇنىڭ ئازابىدىن) قورقامسىلەر؟››

[207] سورة الأعراف [59 ـ 99] .

دېدى[65]. ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتمىغان چوڭلىرى: ‹‹بىز سېنى ھەقىقەتەن ئەخمەق ھېسابلايمىز، بىز سېنى، ئەلۋەتتە، (پەيغەمبەرلىك دەۋايىڭدا) يالغانچىلاردىن دەپ گۇمان قىلىمىز›› دېدى[66]. ھۇد ئېيتتى: ‹‹ئى قەۋمىم! مەن ئەخمەق ئەمەسمەن، لېكىن مەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن[67]. سىلەرگە پەرۋەردىگارىمنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزىمەن، مەن سىلەرگە ئىشەنچلىك نەسىھەتچىمەن[68]. پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ۋەھيىسى سىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن ئۆز ئىچىڭلاردىكى بىر كىشى ئارقىلىق كەلگەنلىكىدىن ئەجەبلىنەمسىلەر؟›› ئۆز ۋاقتىدا نۇھنىڭ قەۋمى ھالاك بولغاندىن كېيىن، ئاللاھنىڭ سىلەرنى ئۇلارنىڭ ئورۇنباسارلىرى قىلغانلىقىنى، ۋۇجۇدۇڭلارنى، قامەتلىك، بەستلىك قىلغانلىقىنى ياد ئېتىڭلار، سىلەر بەختكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىنى ياد ئېتىڭلار[69]. ئۇلار: ‹‹(ئى ھۇد!) ئاتا ـ بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلىپ كېلىۋاتقان مەبۇدلارنى تاشلاپ، يالغۇز بىر ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشىمىزغا دەۋەت قىلغىلى كەلدىڭمۇ؟ ئەگەر راست سۆزلىگۈچىلەردىن بولساڭ، بىزگە ۋەدە قىلغان ئازابنى كەلتۈرگىن›› دېدى[70]. ھۇد: ‹‹سىلەرگە چوقۇم پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ئازابى ۋە غەزىپى نازىل بولىدۇ، سىلەر ئۆزۈڭلار ۋە ئاتا ـ بوۋاڭلار ئات قويۇۋالغان، بۇ ھەقتە (ئۇلارغا ئىبادەت قىلىشقا) ئاللاھ ھېچقانداق دەلىل نازىل قىلمىغان (بۇتلارنىڭ) ئىسىملىرى ئۈستىدە مەن بىلەن مۇنازىرىلىشەمسىلەر؟ (ئاللاھنىڭ ئازابىنى) كۈتۈڭلار، مەنمۇ ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىرلىكتە (سىلەرگە نازىل بولىدىغان ئازابنى) كۈتىمەن›› دېدى[71]. بىز ھۇدنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغۇچىلارنى (يەنى مۆمىنلەرنى) رەھمىتىمىز بىلەن قۇتقۇزدۇق، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى تەلتۆكۈس ھالاك قىلدۇق، ئۇلار ئىمان ئېيتمىغان ئىدى[72]. سەمۇدقا ئۇلارنىڭ قېرىندىشى سالىھنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق). ئۇ: «ئى قەۋمىم! ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئاللاھتىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. سىلەرگە

ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن (مېنىڭ پەيغەمبەرلىكىمنى ئىسپاتلايدىغان) روشەن مۆجىزە كەلدى، مانا بۇ ـ ئاللاھ (بىۋاستە) ياراتقان چىشى تۆگىمۇ سىلەرگە مېنىڭ مۆجىزەمدۇر، ئۇنى ئاللاھنىڭ زېمىنىدا قويۇۋېتىڭلار، ئىختىيارىي ئوتلىسۇن، ئۇنىڭغا زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزمەڭلار، بولمىسا، سىلەرنى قاتتىق ئازاب ھالاك قىلىدۇ[73]. ياد ئېتىڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا ئاللاھ سىلەرنى ئاد قەۋمىدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئورۇنباسارلىرى قىلدى، سىلەرنى (ھىجر) زېمىنىدا ئورۇنلاشتۇردى، ئۇنىڭ تۈزلەڭلىرىگە ئىمارەتلەر سالدىڭلار، تاغلارنى تېشىپ ئۆيلەر ياسىدىڭلار. ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىنى ياد ئېتىڭلار، زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» دېدى[74]. ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ تەكەببۇر چوڭلىرى بوزەك قىلىنغانلارغا يەنى ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى مۆمىنلەرگە: «سىلەر سالىھنى ئۇنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەر دەپ بىلەمسىلەر؟» دېدى. ئۇلار: «بىز ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە ئەلۋەتتە ئىشىنىمىز» دېدى[75]. ھېلىقى تەكەببۇرلار: «سىلەر ئىشەنگەنگە بىز ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» دېدى[76]. ئۇلار چىشى تۆگىنى بوغۇزلىدى، پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىنى تۇتۇشتىن باش تارتتى ۋە ئى سالىھ: «راستىنلا پەيغەمبەرلەردىن بولساڭ، بىزگە ۋەدە قىلغان ئازابىنى كەلتۈرۈپ باق» دېدى[77]. ئۇلارغا قاتتىق ئازاب يۈزلەندى ـ دە، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئۆلتۈرغان پېتى قېتىپ قالدى[78]. ئۇ (ئۇلار ھالاك بولغاندىن كېيىن) ئۇلارغا ئارقىسىنى قىلدى ۋە: «ئى قەۋمىم! سىلەرگە ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىمنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدۇم، سىلەرگە نەسىھەت قىلدىم، لېكىن سىلەر نەسىھەت قىلغۇچىلارنى ياقتۇرمىدىڭلار» دېدى[79]. لۇتنى (ئەھلى سەدومغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئۆز قەۋمىگە (ئۇلارنى ئەيىبلەش يۈزىسىدىن) مۇنداق دېگەن ئىدى: «سىلەر شۇنداق قەبىھ ئىشنى قىلامسىلەر؟ مۇنداق قەبىھ ئىشنى سىلەردىن ئىلگىرى جاھان ئەھلىدىن ھېچقانداق ئادەم قىلمىغان ئىدى[80]. سىلەر ھەقىقەتەن ئاياللارنى تاشلاپ قويۇپ، ئەرلەر بىلەن جىنسىي تەلىپىڭلارنى قاندۇرىسىلەر، سىلەر ھەقىقەتەن

ھەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمسىلەر»[81]. لۇتنىڭ قەۋمىنىڭ بىردىنبىر جاۋابى: «لۇتنى ئۇنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى بىلەن قوشۇپ شەھرىڭلاردىن چىقىرىۋېتىڭلار، چۈنكى ئۇلار پاك كىشىلەردۇر» دېيىشتىن ئىبارەت بولدى[82]. لۇتنى ئۇنىڭ خوتۇنىدىن باشقا، تەۋە كىشىلىرى بىلەن بىللە (ئۇنىڭ قەۋمىگە نازىل بولغان ئازابتىن) قۇتقۇزدۇق، پەقەت خوتۇنىلا (شەھەردە) قېلىپ ھالاك بولغۇچىلاردىن بولدى[83]. ئۇلارغا بىر تۈرلۈك يامغۇر (يەنى تاش) ياغدۇردۇق، گۇناھلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىغا قارىغىن[84]. مەديەن (خەلقىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئۇ (ئۆز قەۋمىگە) ئېيتتى: « ئى قەۋمىم! ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئاللاھتىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلاردىن ھەقىقەتەن (مېنىڭ راستلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان) مۆجىزە كەلدى، ئۆلچەمنى ۋە تارازىنى توغرىلاڭلار، كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى كەم بەرمەڭلار. (ئاللاھ پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىپ) زېمىننى تۈزىگەندىن كېيىن، زېمىندا (گۇناھلار قىلىپ) بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار، ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، ئەنە شۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر[85]. سىلەر ئاللاھقا ئىمان ئېيتقانلارنى قورقۇتقان، ئاللاھنىڭ يولىدىن توسقان ۋە ئۇ يولنىڭ ئەگرىلىكىنى تىلىگەن ھالدا يوللاردا ئولتۇرماڭلار، ئەسلىدە سىلەر ئاز ئىدىڭلار، ئاللاھنىڭ سىلەرنىڭ سانىڭلارنى كۆپەيتكەنلىكىنى ياد ئېتىڭلار، بۇزۇقچىلىق قىلغۇچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىغا قاراڭلار[86]. ئەگەر سىلەردىن بىر گۇرۇھ ئادەم مېنىڭ پەيغەمبەرلىكىمگە ئىشەنگەن، يەنە بىر گۇرۇھ ئادەم ئىشەنمىگەن بولسا، ئاللاھ بىزنىڭ ئارىمىزدا ھۆكۈم چىقارغۇچە سەۋر قىلىپ تۇرۇڭلار. ئاللاھ ھۆكۈم چىقارغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر»[87]. شۇئەيب قەۋمىنىڭ (ئىماندىن باش تارتقان) تەكەببۇر چوڭلىرى: «ئى شۇئەيب! سېنى چوقۇم ئەگەشكۈچىلىرىڭ (يەنى ساڭا ئىمان ئېيتقانلار) بىلەن قوشۇپ شەھرىمىزدىن ھەيدەپ چىقىرىمىز، ياكى چوقۇم بىزنىڭ دىنىمىزغا قايتىشىڭلار كېرەك»

دېدى. شۇئەيب: «بىز (بۇنىڭ ھەر ئىككىلىسىنى يامان كۆرىدىغان تۇرساق (بىزنى يەنىلا شۇنىڭغا مەجبۇر قىلامسىلەر؟)» دېدى[88]. (شۇئەيب يەنى ئېيتتى) «ئالالاھ بىزنى سىلەرنىڭ دىنىڭلاردىن قۇتۇلدۇرغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا قايتساق، ئەلۋەتتە، ئالالاھقا يالغان چاپلىغان بولىمىز. پەرۋەردىگارىمىز ئالالاھ خالىسىلا، بىز سىلەرنىڭ دىنىڭلارغا قايتمايمىز. پەرۋەردىگارىمىزنىڭ ئىلمى ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، ئالالاھقا تەۋەككۇل قىلدۇق (يەنى ھەممە ئىشىمىزنى ئالالاھقا تاپشۇرىمىز). پەرۋەردىگارىمىز! بىز بىلەن قەۋمىمىزنىڭ ئارىسىدا ھەق ھۆكۈم چىقارغىن، سەن ھۆكۈم چىقارغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇرسەن»[89]. ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ ئىمانسىز چوڭلىرى: «ئەگەر سىلەر شۇئەيبكە ئەگەشسەڭلار، شۈبھىسىزكى، چوقۇم زىيان تارتىسىلەر» دېدى[90]. ئۇلارغا قاتتىق زىلزىلە يۈزلەندى، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئۆلتۈرغان پېتى قېتىپ قالدى[91]. شۇئەيبنى ئىنكار قىلغانلار (ئالالاھنىڭ ھالاك قىلىشى بىلەن) گويا بۇ يەردە تۇرمىغاندەك (يەنى ياشىمىغاندەك) بولۇپ قالدى. شۇئەيبنى ئىنكار قىلغانلار زىيان تارتقۇچىلاردىن بولدى[92]. شۇئەيب ئۇلارغا ئارقىسىنى قىلىپ: «ئى قەۋمىم! سىلەرگە مەن ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىمنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدۈم ۋە نەسىھەت قىلدىم، مەن قانداقمۇ كاپىر قەۋمگە قايغۇراي!» دېدى[93]. بىز مەيلى قايسى شەھەرگە بولسۇن، بىرەر پەيغەمبەر ئەۋەتكەن بولساق (شەھەر ئەھلى ئۇنى ئىنكار قىلغان بولسا)، ئۇلارنىڭ ئالالاھقا يالۋۇرۇشلىرى (تەۋبە قىلىشلىرى) ئۈچۈن، ئۇلارنى نامراتلىققا، كېسەللىككە گىرىپتار قىلدۇق[94]. ئاندىن (ئۇلارنىڭ بېشىغا كەلگەن) كۈلپەتنى نېمەتكە ئايلاندۇردۇق، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار كۆپەيدى، ئۇلار: «بىزنىڭ ئاتا ـ بوۋىلىرىمىزنىڭ بېشىغا ھەقىقەتەن كۈلپەتلەر، نېمەتلەر كەلگەن ئىدى (بۇ ـ زاماننىڭ ئادىتى؛ ئالالاھ تەرىپىدىن كەلگەن ئوقۇبەت ئەمەس)» دېدى. ئۇلار خەۋەرسىز تۇرغاندا، ئۇلارنى ئۇشتۇمتۇت ھالاك قىلدۇق[95]. (پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقتىن ھالاك قىلىنغان) شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى ئىمان ئېيتقان ۋە (كۇفرىدىن، گۇناھلاردىن)

ساقلانغان بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە، ئۇلارنى ئاسمان ـ زېمىننىڭ پاراۋانلىقلىرىغا مۇيەسسەر قىلاتتۇق، لېكىن ئۇلار (پەيغەمبەرلەرنى) ئىنكار قىلدى، شۇڭا ئۇلارنى ئۆز قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ھالاك قىلدۇق[96]. (پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدىغان) شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى بىزنىڭ ئازابىمىزنىڭ ئۆزلىرىگە كېچىسى (غەپلەتتە) ئۇخلاۋاتقانلىرىدا كېلىشىدىن قورقامدۇ[97]. شەھەرلەر ئاھالىسى بىزنىڭ ئازابىمىزنىڭ چۈش ۋاقتىدا ـ ئۇلار ئويناپ تۇرغانلىرىدا كېلىشىدىن قورقامدۇ[98]. ئۇلار ئاللاھنىڭ مىكرىدىن (يەنى ئۇلار تۇيۇقسىز تۇرغاندا ئاللاھنىڭ ئازاب نازىل قىلىشىدىن) قورقامدۇ؟ پەقەت زىيان تارتقۇچى قەۋملا ئاللاھنىڭ مىكرىدىن قورقمايدۇ»

مانا بۇ پۈتكۈل ئىنسانىيەتنىڭ الله بىلەن بولغان قىسسىسى...

" لا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ .. " (208)

« كاپىرلارنى زېمىندا ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قېچىپ قۇتۇلالايدۇ دەپ ئويلىمىغىن، ئۇلارنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ، دوزاخ نېمىدېگەن يامان جاي!»

" وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لا يَعْلَمُونَ " (209) .

« ئاللاھ (خالىغان) ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا قادىردۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى) ئۇقمايدۇ»

---

(208) سورة النور [57] .

(209) سورة يوسف [21] .

جاھىلىيەت ھەر قانچە چەكتىن ئاشسىمۇ، زېمىندا ھەرگىز اللەنى بويسۇندۇرالمايدۇ. اللەنىڭ قانۇنىيىتى يەر شارىدا چوقۇم ئىجرا بولىدۇ . اللەنىڭ قانۇنىيىتى شۇكى، اللە ئىنسانلارنىڭ ھەقىقەتكە قايتىشى ئۈچۈن ئۇلارنى جاپا-مۇشەققەتلەرگە گىرىپتار قىلىدۇ. ئەگەر ئۇلار شۇنىڭدىن كېيىنمۇ جىنايەتتە چىڭ تۇرۇۋالسا اللە ئۇلارغا بېرىدىغان جەننەتنىڭ ئورنىنى دوزاخقا ئالماشتۇرۇۋېتىدۇ. ئۇلارغا زېمىننىڭ بايلىقلىرىنى ھېسابسىز بېرىۋېتىدۇ... ئۇلار اللەنى ئۇنتۇپ جىنايەتلەرنى ئاددىي سانايدۇ. ئۇلار«ئاتا-بوۋىلىرىمىزغا خاپىلىق ھەم خۇشاللىق يەتكەن. بىزمۇ ئۇلارغا ئوخشاش بىر چاغلاردا بىزگە خاپىلىق كەلگەن ئىدى. مانا ئەمدى خۇشاللىق نېسىپ بولدى»دېيىشىدۇ. ئەنە شۇ چاغدا اللە ئۇلارنى تۇيۇقسىز جازالايدۇ. ئۇلار ئۇقماي قالىدۇ.

بىز بۈگۈن اللەنىڭ كەسكىن ئىرادىسى بىلەن ئېچىلىدىغان دەرۋازا ئالدىدا تۇرۇۋاتىمىز!

يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىنى ئۆز جاھىلىيتى بىلەن توشقۇزۇۋەتكەن كاپىرلارنى ... اللە ھالاك قىلىدۇ...

ياكى اللە ئۇلارنى ئۆز تەرىپىگە يېتەكلەيدۇ... ياكى... اللەنىڭ ئىرادىسى بىلەن مۇشۇ بۇزۇقچىلىق ئىچىدىن ئۇرغۇپ چىقىدىغان ئىنسانىيەتتىن يېڭى بىر ئەۋلاد كىشىلەر توغرا يولغا قاراپ ماڭىدۇ... اللە خالىغان ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا قادىردۇر. لېكىن، كىشىلەرنىڭ تولىسى بۇنى ئۇقمايدۇ»

بىز ئىنسانىيەتنىڭ خەرىتىسىگە يەنە بىر قېتىم نەزەر سالغان ۋاقتىمىزدا، ئۇ ھەرگىزمۇ دەسلەپكى قېتىمدىكىدەك، پۈتكۈل ئىنسانىيەت جاھىلىيەت قاراڭغۇلۇقىغا غەرق بولۇپ كەتكەن ھالەتتە ئاشكارا بولمايدۇ. ھەر قايسى دەۋرلەردە پارلاپ تۇرۇۋاتقان ئۇنىڭ بېشارەتلىرى بولىدۇ . ئەتىنى يورۇتقۇچى... بۇ پارلاق نۇرنىڭ يورۇقىدا.. مەن بۇ كىتابنى يازدىم. قاپقاراڭغۇ زۇلمەتلەر قوينىدىن ئېتىلىپ چىققان بۇ نۇرنى مەن كۆزۈم بىلەن كۆرۈۋاتىمەن!

ئاسمان ۋە زېمىندا اللەدىن باشقا ھېچكىم غايىبنى بىلمەيدۇ... بىراق، بىز شۇنى ئېتىراپ قىلىمىزكى، اللەنىڭ قانۇنىيىتى ئۆزگىرىش ۋە ئالمىشىشنى قوبۇل قىلمايدۇ. اللەنىڭ قانۇنىيىتى شۇنداق جاكارلايدۇكى، ئالدىمىزدا ئىككى يول بار، توغرا يولدا مېڭىش ياكى ھالاك بولۇش.

اللەنىڭ تەقدىرىدە ئىنسانىيەتنى ئومۇميۈزلۈك ھالاك قىلىش بولمايدىكەن، ئۇنداقتا ئۆز تەرىپىگە ھىدايەت قىلىش چوقۇم بولىدۇ . بىز ئىنسانىيەتنىڭ اللە تەرەپكە قاراپ مېڭىشىنى كۈتۈۋاتىمىز! بىز قاپقاراڭغۇ زۇلمەت قوينىدا چاقناۋاتقان نۇرلارنى كۆرۈۋاتىمىز!

يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىكى ھۆكۈمران جاھىلىيەتنىڭ تۆمۈر تاپىنى ئاستىدا ئىنسانىيەت چېكىۋاتقان قاباھەتلىك بەختسىزلىك ... ئىنسانلارنىڭ رېئاللىقىنى ياساپ بېرىۋاتقان قاقشاتقۇچ ئازاب... نېرۋىلارنى ۋەيران قىلغۇچى تەۋرىنىش...

سىياسەت، ئىقتىساد، ئىجتىمائىيەت، ئەخلاق، جىنسىي تۇرمۇش ۋە سەنئەت قاتارلىقلاردا ئىنسانغا زۇلۇمنىڭ تەمىنى تېتىتىۋاتقان بۇ بۇزۇقچىلىق...

مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى ئىنسانىيەتنى كەلگۈسىدە اللەغا قايتۇرىدىغان ئامىللارنىڭ بىرى...

ئۇ بەرداشلىق بېرىش دائىرىسىدىن ھالقىپ كەتكەن بەختسىزلىك ۋە ئۆلتۈرگۈچى ئازاب...

جاھىلىيەت بۈگۈن اللە بىلەن قارشىلىشىپ ئاشۇ ئازابنى ئۈستىگە ئېلىۋالدى! ياكى ئۇلار ئېرىشكەن قىسمەن مەنپەئەت ۋە شەھۋەتلەر يولىدا ئۇنى ئۆشنىسىگە ئارتىۋالدى.

لېكىن، مەسىلە ھەرگىزمۇ ئۈستىگە ئېلىۋېلىش مەسىلىسى ئەمەس! ھالاكەت ئىنسان مەۋجۇدىيىتىنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىغا يەتتى... ئۇ يىمىرىلىشكە باشلىدى.

الله بىلەن قارشىلاشقان بۇ بىر ئەۋلاد كىشىلەر پات ئارىدا يىمىرىلىدۇ... لېكىن، زېمىننىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن كېلىۋاتقان بىر ئەۋلاد كىشىلەر ئالدىنقى يىمىرىلگەن ئەۋلاتلاردىن ساۋاق ئېلىپ، كەلگۈسىدە الله تەرەپكە قايتىدۇ!

ھەقىقەتەن مۇشۇ ئەۋلادلار ئىچىدىكى ئىنسانلار «ئىلىم» نۇرىدا كاپىر بولدى! زېمىن شەيتانلىرى ئۇلارغا ئىلىم اللهغا ئىشىنىشكە قارشى كېلىدۇ، ئىلىم ئوتتۇرا ئەسىرلەردە ئىنسانلارنىڭ قەلبىنى توشقۇزۇۋەتكەن خۇراپاتلىقنى... «الله»نىڭ خۇراپاتلىقنى... ئالىقاچان تۈگەتتى، دەپ چۈشەندۈردى.

شۇ سەۋەبتىن ئىلىمنىڭ تەرەققىياتى شەيتانلارنىڭ قولىدىكى ئەڭ نىجىس ۋاستە بولۇپ قالدى! ئىلىمنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، ئۇلار ئىنسانىيەتنى اللهدىن يىراقلاشتۇرۇشقا ئىنتايىن چوڭقۇرلاپ كەتتى. لېكىن، ئالىملار — ئىنسانىيەتنى كۇفرىغا ئۈندەۋاتقان بىر ئەۋلاد كىشىلەرنىڭ «زىيالىيلىرى» الله تەرەپكە قايتىشقا باشلىدى.

بىز بۇ يەردە ئۈنىڭدىن ئىلگىرى كەلتۈرگەن ئالىملارنىڭ بىر قىسىم گۇۋاھلىق سۆزلىرىنى تەكرارلايمىز ھەمدە مەلۇم تەرەپلەرنى قوشۇمچە قىلىمىز.

تەبىئەت ۋە ماتېماتىكا ئالىمى«جىمىس جىنز» مۇنداق دەيدۇ: «قەدىمكى ئىلىم تەبىئەتنىڭ «بىر يول»دىن باشقا يوللاردا ماڭالمايدىغانلىقىنى ئوچۇقتىن ئوچۇق قارار قىلغان ئىدى. ئۇ يول زامان باشلانغاندىن تارتىپ ئاخىرلاشقانغا قەدەر ئۈنىڭ مېڭىشى ئۈچۈن بۇنىڭدىن ئىلگىرى سىزىپ بېرىلگەن يول ئىدى. تەسىر بىلەن تەسىر كۆرسەتكۈچى ئوتتۇرىسىدا ئىزچىل داۋاملاشقان بىر زەنجىرسىمان مۇناسىۋەت بار. ئۇ بولسىمۇ «A»نىڭ ھالىتى چوقۇم«B»نىڭ

ھالىتىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ دېگەندىن ئىبارەت قانۇنىيەتتىن چىقىپ كەتكىلى بولمايدۇ.

ئەمما، ھازىرقى ئىلىمنىڭ بۇگۈنگىچە ئېيتقانلىرى «A»نىڭ ھالىتى چوقۇم«B» ياكى«S»ياكى«D»نىڭ ھالىتىگە تەسىر كۆرسىتىشى ياكى ساناپ تۈگەتكىلى بولمايدىغان باشقا ھالەتلەرگە تەسىر كۆرسىتىشى مۇمكىن دېگەندىن ئىبارەت بولدى. ئۇ ئارانلا «S»ھالەتنىڭ كېلىپ چىقىشى«D»ھالەتنىڭ كېلىپ چىقىشىغا قارىغاندا كۆپرەك ئېھتىماللىقتا ئىگە. «D»ھالەتنىڭ كېلىپ چىقىشى بولسا«S»ھالەتنىڭ كېلىپ چىقىشىغا قارىغاندا تېخىمۇ كۆپرەك ئېھتىماللىققا ئىگە دېيەلەيدۇ . شۇنداق قىلىپ«B» «S», «D» ھالەتلەرنىڭ بىر-بىرىگە نىسبەتەن ئېھتىماللىق دەرىجىسىنى بەلگىلەپ بېرەلەيدۇ. ئەمما، ئىشەنچ بىلەن بىر ھالەت ئىككىنچى بىر ھالەتنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ دەپ ئېيتالمايدۇ. چۈنكى، دائىم پەيدا بولىدىغىنى يەنىلا ئېھتىماللىق، ئەمما، چوقۇم يۈز بېرىشكە تېگىشلىك بولغىنى تەقدىرگە تاپشۇرۇلغان!»

گېرمانىيە پرانكپورت ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ بىيولوگىيە ۋە فىلولوگىيە پەنلىرى فرافىسورى رسل تشارلزئرنست» مۇنداق دەيدۇ: «ھاياتلىقنىڭ پەيدا بولۇشىنى جانسىز شەيئىلەر دۇنياسى ئارقىلىق چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن تالاي نەزەرىيەلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى. بەزى تەتقىقاتچىلار ھاياتلىق پروتۇگىن ياكى پروس ياكى ئۇششاق ئاقسىل ماددىلىرىنىڭ ئۆز-ئارا بىرىكىشىدىن پەيدا بولغان دەپ قارىدى. بىر قىسىم كىشىلەرگە بۇ نەزەرىيەلەر جانلىقلار دۇنياسى بىلەن جانسىزلار دۇنياسىنى ئايرىپ تۇرىدىغان كاۋاكنى ئېتىۋەتكەندەك تۇيۇلۇپ قالىدۇ. لېكىن، تەسلىم بولۇشقا تېگىشلىك رېئال ئەمەلىيەت شۇكى، جانسىز ماددىدىن جانلىق ماددىغا ئېرىشىش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلغان تىرىشچانلىقلارنىڭ ھەممىسى نەتىجىدە مەغلۇپ بۇلۇش ۋە ئوڭۇشسىزلىق ئاقىۋىتىدىن قۇتۇلالمىدى. كىمكى مالىكۇلا ۋە ئۇششاق جىسىملار تاسادىپىي

بىرىككەن دېگەنلىكىگە ئاساسەن اللەنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئىنكار قىلسا، كۆز ئالدىدىكى دۇنياغا نىسبەتەن بىۋاستە دەلىل تۇرغۇزالمايدۇ.

بۇ دېگەنلىك ھاياتلىق ئاشكارا نەرسە ئۇنى جانلىق ھۈجەيرىلەردە كۆرگەن سۈرەتتە ساقلاپ قېلىش ۋە ئىدارە قىلىشى مۇمكىن دېگەن نەتىجىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ ؛ ھاياتلىقنىڭ مەنبەسى ھەققىدىكى بۇ چۈشەندۈرۈشنى قوبۇل قىلىش شەخسىنىڭ ئەركىنلىكى، لېكىن، شەخس ئاشۇ قاراشنى قوبۇل قىلغاندا ئەقلىگە نىسبەتەن شەيئىلەرنى يارىتىپ ئۇنى ئىدارە قىلغان اللەنىڭ مەۋجۇتلۇقىغا ئېتىقاد قىلىشنىمۇ قىيىن ۋە مۇشەققەتلىكرەك قاراشقا تەسلىم بولغان بولىدۇ . مېنىڭ قارىشىمچە جانلىق ھۈجەيرىلەردىن ھەر بىر ھۈجەيرە بىزگە نىسبەتەن ئۇنى چۈشىنىش تولىمۇ قىيىن بولغان مۇرەككەپلىك دەرىجىسىگە يەتتى. زېمىن يۈزىدىكى مىليونلىغان جانلىق ھۈجەيرىلەر اللەنىڭ قۇدرىتىنى ئەقىل ۋە مەنتىقىگە ئۇيغۇن دەلىللەر بىلەن ئىسپاتلايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن اللەغا چوڭقۇر ئىشىنىمەن»

ئىدىۋى ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ دوكتورى، ئۆسۈملۈك گىن تەتقىقات مۇتەخەسسىسى مىتىشجان ئۇنىرۋېستىتىنىڭ تەبىئي پەنلەر فرافىسورى «ئىرپەنىج ۋىليام» مۇنداق دەيدۇ: «ئىلىم-پەن سان-ساناقسىز ئۇششاق ھۈجەيرىلەرنىڭ كىچىكلىدە قانداق پەيدا بولغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدۇ. ۋەھالەنكى ، بارلىق ماددىلار ئاشۇ ھۈجەيرىلەردىن شەكىللەنگەن. شۇنداقلا ئىلىم-پەن يالغۇز تاسادىپىيلىق ئىدىيەسىگە تايىنىپلا ھاياتنىڭ شەكىللىنىش ئۈچۈن بۇ ئۇششاق ھۈجەيرىلەرنىڭ قانداق توپلانغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىشكە ئامالسىز!»

«مەن بىيولوگىيە ئىلىم تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللاندىم. ئۇ ھاياتلىقنى تەتقىق قىلىشتا ئەھمىيەت بېرىدىغان كەڭرى ئىلىم مەيدانى. اللەنىڭ مەخلۇقلىرى ئارىسىدا مۇشۇ كائىناتتا ئولتۇراقلاشقان جانلىقلاردىن گۈزەلرەك بىر نەرسە يوق. سىز يول بويىدا ئۆسكەن ئىنتايىن ئاجىز بىر ئۆسۈملۈككە قاراڭ. ئىنسان

ياسىغان تالاي كۆركەم ئۇسكۇنىلەر ئارىسىدا ئاشۇ ئۆسۈملۈككە ئوخشاش گۈزەل بىر تەڭداشىنى تاپالامسىز؟ ئۇ ئۆسۈملۈك كېچە-كۈندۈزنىڭ ھەر قايسى تەرەپلىرىدە توختاپ قالمايىغان ئىزچىل داۋاملىشىپ بارىدىغان سۈرەتكە ئىگە جانلىق ئەزادۇر.

مىگلىغان خىمىۋىيەلىك ۋە تەبىئىي تەسىر كۆرسەتكۈچىلەر پىروتوپلازما - بارلىق جانلىق كائىناتنى شەكىللەندۈرۈشتە كەم بولسا بولمايدىغان بىر خىل ماددىنىڭ كونتروللۇقى ئاستىدا تاماملىنىدۇ.»

«بۇ چۈشىنىكسىز جانلىق ئۇسكۇنىلەر قەيەردىن كەلدى؟... الله ئۇنى بۇنداق يالغۇز ياراتمىدى. لېكىن ھاياتلىقنى ياراتتى. ئۆسۈملۈكلەر بىلەن باشقا نەرسىلەرنىڭ ئوتتۇرىسىنى پەرقلەندۈرۈشكە ياردەمچى بولىدىغان پۈتكۈل خۇسۇسىيەت ۋە ئالاھىدىلىكلەرنى ساقلاپ قېلىش بىلەن بىزگە ئەۋلادمۇ-ئەۋلاد داۋاملىشىش ئاساسىدا ھاياتنى ۋە ئۆزىنى ساقلاپ قېلىش ئىقتىدارىغا ئىگە قىلدى... جانلىقلاردىكى كۆپىيىشنى تەتقىق قىلىش بىيولوگىيە ئىلمىنىڭ ئەڭ گۈزەل تەتقىقاتى ۋە اللهنىڭ قۇدرىتىنى ئەڭ كۆپ نامايان قىلىدۇ. دەپ قارىلىدۇ»

بىز پۈتۈنلەي اللهغا يۈزلەنگەن پىكىرلەرنىڭ يىغىندىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىرلا كىتابتىن ئېلىنغان بۇ مىساللارنى كەلتۈرۈش بىلەن بولدى قىلىمىز. گەرچە (ئىلمى) جاھىلىيەت لاتقىلىرى كۆپلىگەن تەسەۋۋۇر ۋە كۆپلىگەن ئىپادىلەشتە ھېلىھەم مەۋجۇت بولسىمۇ! [210] .

ئالىملار بۇنىڭدىن ئىلگىرى بىر ئەۋلاد كىشىلەرنى كۇفرىغا يېتەكلىگەن ئالىيجانابلار – نىڭ گۇۋاھلىق سۆزلىرى، ئۇلارنى الله تەرەپكە قايتىشقا چاقىرماقتا!

---

[210] كتاب " الله يتجلى في عصر العلم " ترجمة الدكتور الدمرداش عبد المجيد سرحان .

بۈگۈنكى كۈندە مەۋجۇت بولۇۋاتقان تۈزۈملەرنىڭ يىمىرىلىشى... ئىنسانىيەتنى اللە تەرەپكە قايتۇرىدۇ.

كاپىتالىزم يەر شارىنىڭ خېلى كۆپ جايلىرىدا ئېتىقاد ۋە تۈزۈم سۈپىتىدە قوبۇل قىلىندى... گەرچە كاپىتالىزم ئامېرىكىدا ھېلىھەم داۋاملىشىۋاتقان بولسىمۇ؛ بىراق، ئۇنىڭ ئاقىۋىتى باشقا دۆلەتلەر يولۇققان مۇقەررەر ئاقىۋەت بىلەن ئوخشاش بولىدۇ . لېكىن، بۇ ئىشلار ئىقتىسادىي، ماددىي ياكى تارىخى مۇقەررەرلىك ئاساسىدا يۈز بەرمەستىن، بەلكى، اللەنىڭ قانۇنىيىتى ئاساسىدا يۈز بېرىدۇ. چۈنكى، ئۇ – ئامېرىكا – رەزىللىكتە چەكتىن ئېشىپ كەتتى (شۇڭلاشقا ئۇ جەزمەن يىمىرىلىشى كېرەك!)

ئەمما، كوممۇنىزم – ھېلىھەم «بۈگۈننىڭ قىزى» ۋە جاھىلىيەتنىڭ ئەڭ يېڭى ھادىسىسى دەپ قارالغان يېڭىلىق – ئوخشاشلا يىمىرىلىشكە باشلىدى.

1964-يىلى مارتتا خورشوپ ئىش ھەققىدە پۈتۈنلەي باراۋەر بولۇش ئىدىيەسىنى تۈگىتىش كېرەك. ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن شەخسى تۈرتكىنى ۋە مەھسۇلات مىقدارىنى تۆۋەن بولغان كوللېكتىپ دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنى كونترول قىلىش كېرەك دەپ جاكارلىدى.

بۇ مەزمۇنى ئېنىق گەپ.[211] .

بۇ دېگەنلىك كوممۇنىستىك «ئېقىم»نىڭ ئاساسچىلىرىدىن بولغان ماركسىزم – لېنىنىزمنى «ئىنكار قىلىش» اللەنىڭ قانۇنىدىن پايدىلىنىپ باشقا بىر تۈزۈمگە قايتىش دېگەن گەپ... مۇشۇ ئىككى خىل تۈزۈم ھازىرقى زامان جاھىلىيتىگە ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ ھازىرقى سىياسىي كۈچىنى نەزەردىن ساقىت قىلغاندا، ئەگەر ئۇ ئىككىسى ئېقىم ۋە ئېتىقاد سۈپىتىدە يىمىرىلسە، ئۇنداقتا بوشلۇقنى توشقۇزىدىغان باشقا بىر تۈزۈم بولۇشى كېرەك!...

---

(211) لم يعدل الانقلاب الأخير الذي حدث في روسيا شيئاً من سياسة خروشوف في هذا الباب !

ئېتىبارغا ئېلىنىدىغىنى سىياسىي كۈچ بولماستىن، بەلكى، سىياسىي كۈچكە ھۆكۈمرانلىق قىلىپ ھايات كۆرسىتىدە ئۇنى رەھبىرى يېتەكلەيدىغان ئەقىدە بولۇشى كېرەك!

باشقا بىر تۈزۈم دەل ئىسلام!

ئۇيغۇرلىق ۋە سولچىلىقتا چېكىدىن ئاشقان كاپىتالىزم ۋە كوممۇنىزىمدىن كېيىن ئىنسانىيەت تەجرىبە قىلغان، الله «ئىسلام» دەپ ئاتىغان ئوتتۇرا ھال تۈزۈمنىڭ ئاھالىسىنى الله «مۇسۇلمانلار» دەپ ئاتىدى.

" هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيداً عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ "[212].

« ئاللاھنىڭ يولىدا (پۇل ـ مېلىڭلار بىلەن، جېنىڭلار بىلەن) تاقىتىڭلارنىڭ يېتىشىچە جىھاد قىلىڭلار، ئاللاھ (دىنغا ياردەم بېرىشكە ئۈممەتلەر ئارىسىدىن) سىلەرنى تاللىدى. (ئەڭ مۆكەممەل شەرىئەت ۋە ئۇلۇغ پەيغەمبەرنى سىلەرگە خاس قىلدى). سىلەرگە دىندا ھېچقانداق مۇشكۇللۇكنى قىلمىدى (سىلەرنى سىلەر تاقەت قىلالمايدىغان ئىشلارنى قىلىشقا تەكلىپ قىلمىدى). (بۇ) ئاتاڭلار ئىبراھىمنىڭ دىنىدۇر (بۇ توغرا دىن بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنى مەھكەم ئۇچلاڭلار)، ئاللاھ سىلەرنى ئىلگىرى (يەنى قۇرئاندىن ئىلگىرىكى كىتابلاردا) مۇسۇلمان دەپ ئاتىغان ئىدى. قۇرئاندىمۇ شۇنداق ئاتىدى. (ئاللاھ) پەيغەمبەرنى سىلەرگە گۇۋاھ بولۇشقا ۋە سىلەرنى كىشىلەرگە گۇۋاھ بولۇشقا (تاللىدى)، ناماز ئوقۇڭلار، زاكات بېرىڭلار، ئاللاھقا يېپىشىڭلار، ئاللاھ سىلەرنىڭ ئىگەڭلاردۇر، ئاللاھ نېمىدېگەن ياخشى ئىگە! نېمىدېگەن ياخشى مەدەتكار!»

---

[212] سورة الحج [78] .

" وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّـةً وَسَطاً لِتَكُونُـوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُـونَ الرَّسُـولُ عَلَيْكُمْ شَهِيداً " (213) .

« شۇنىڭدەك (يەنى سىلەرنى ئىسلامغا ھىدايەت قىلغاندەك) كىشىلەرگە (يەنى ئۆتكەنكى ئۈممەتلەرگە) شاھىت بولۇشۇڭلار ئۈچۈن ۋە پەيغەمبەرنىڭ سىلەرگە شاھىت بولۇشى ئۈچۈن، بىز سىلەرنى ياخشى ئۈممەت قىلدۇق. »

ئەنە ئاشۇ ئىنسانىيەتنىڭ الله تەرەپكە قايتىدىغانلىقىنىڭ بېشارىتى ۋە دەلىلى، لېكىن، بۇ يەردە مۇشۇ دەلىللەردىنمۇ نەچچە ھەسسە ئۈستۈن تۇرىدىغان نەخ«تارىخى»كۆرۈنۈشلەر بار.

يەر شارىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا اللەنىڭ دىنىغا سۆيقەست قىلىۋاتقان بۇ جاھىلىيەت اللەنىڭ مەسخىرىسىگە ئۇچرىدى.

ئاسىيا ۋە ئافرىقىدىكى ئىسلامغا تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن پۈتۈن كۈچىنى ئىشقا سېلىپ، تارىختىن بېرى جاھىلىيەت قوللانغان ئەڭ رەزىل ۋاستىلەرنى قوللىنىپ، ئىسلامنى يوقىتىش ئۈچۈن قاتتىق تىرىشچانلىق كۆرسىتىش مەقسىتىدە يەھۇدىي خىرىستىيانلارنىڭ سۆيقەستىنى بىرلەشتۈرگەن ھازىرقى زامان جاھىلىيىتىنىڭ كاتتىبېشى ئامېرىكىدا – ئامېرىكىنىڭ دەل ئۆزىدە ۋە ئۇنىڭ كۈچلۈك ئاھالىسى ئوتتۇرىسىدا – ئىسلام ھاكىمىيىتىنى بەرپا قىلىشقا دەۋەت قىلىدىغان ياش ھالەتتىكى ئىسلام ھەرىكىتىنىڭ مەيدانغا كېلىشى بۇ نۇقتىنى تولۇق دەلىللەيدۇ.

(213) سورة البقرة [143] .

اللەنىڭ دىنىغا سۇيىقەست قىلغۇچى بۇ دۈشمەنلەرنى اللە ئەنە شۇنداق مەسخىرە قىلىدۇ.

«ئىسلام دۇنياسى»نىڭ ئىچكى قىسمىدا ئىسلامغا قارشى تۇرۇش ۋە اللەنىڭ دىنىغا دەۋەت قىلىدىغان ھەر قانداق ھەرىكەتنى يوقۇتۇش ئۈچۈن يەھۇدىي خرىستىئانلار قاتتىق تىرىشچانلىق كۆرسەتتى!

ئۇلار ئەگەر ئىسلامنى ئۆزىنىڭ ئەنئەنىۋىي ۋەتەنلىرىدە يوقاتساق، قاچان بولمىسۇن بىر كۈن ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ، كىشىنى قورقىتىدىغان قورقۇنۇچلۇق دۈشمەندىن قۇتۇلىمىز. ئۇلارنىڭ تەختىدە اللە ۋە دىننى مەسخىرە قىلىپ ئولتۇرىمىز... خۇشاللىقتىن چاۋاك-چالىمىز دەپ ئويلىغان ئىدى.

بىراق، ئۇلارنى ھاڭ-تاڭ قالدۇرىدىغان تاسادىپىيلىق دەل ئۇلارنىڭ ھويلىسىدا يۈز بەردى... بۇ ئۇلارنىڭ ھالاكىتى گەرچە ئۇلار مۇسۇلمانلارنى ئۆلتۈرۈش، ئازابلاش، تۈرمىگە قاماش، ۋە سۈرگۈن قىلىش بىلەن جازالاپ؛ ئۆزلىرى ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان تۈرلۈك تەشۋىقات ۋاستىلىرى بىلەن ھەقىقەتنى بۇرمىلاش ۋە ئۇنىڭدىن نەپرەتلەندۈرۈش؛ شاللاقلىقنى كەڭرى تارقىتىش ياكى ئاتالمىش ئىسلام ئەللىرىدە ئۇلار پەيدا قىلغان ۋەزىيەت بىلەن بىللە تەشۋىقاتنى بىرلەشتۈرۈشكە قاتتىق ئۇرۇنۇۋاتقان بولسىمۇ، بىراق، ئۇلار كۈنسېرى ئېشىۋاتقان بۇ خىل ھەرىكەتتىن قانداق قۇتۇلۇشنى بىلمەيدۇ.

مانا بۇلارنىڭ ئۆزىلا اللەنىڭ سۇيىقەستچىلەرنى ئاگاھلاندۇرغان جازانىڭ نەمۇنىسى.

" وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ " (214) .

(214) سورة آل عمران [54] .

«ئۇلار مىكىر ئىشلەتتى (يەنى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرمەكچى بولدى)، ئاللاھ ئۇلارنىڭ مىكرىنى بەربات قىلدى (ئىسا ئەلەيھىسسالامنى قۇتقۇزۇپ ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كەتتى). ئاللاھ مىكىر قىلغۇچىلارنىڭ جازاسىنى ئوبدان بەرگۈچىدۇر»

" أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ " (215) .

« ئۇلار ئاللاھنىڭ مىكرىدىن (يەنى ئۇلار تۇيۇقسىز تۇرغاندا ئاللاھنىڭ ئازاب نازىل قىلىشىدىن) قورقامدۇ؟ پەقەت زىيان تارتقۇچى قەۋملا ئاللاھنىڭ مىكرىدىن قورقمايدۇ »

مانا بۇ ئىنسانىيەت ئىچىدە ئەتە يۈز بېرىش مۇمكىن بولغان نەمۇنە. جاھىلىيەت يەر شارىدا اللەنىڭ دىنىنىڭ ھەر بىر سايىسىنى يىراقلاشتۇرۇۋەتتۇق، رەزىل ئۇسۇللار بىلەن دىن ھەققىدىكى تەپەككۇرنى ئىنسانىيەتنىڭ ئېڭىدىن پۈتۈنلەي كۆتۈرۇۋەتتۇق دەپ ئويلىدى.

لېكىن ئىنسانلار اللەنىڭ دىنىدىكى ھۆكۈمرانلار ئەمەس!

بۇ بولسا جاھىلىيەتنىڭ يۈرىكىدە ياشاپ ئۇلارنىڭ بارلىق زەھەرلىرىنى يۇتۇۋاتقان بىر بۆلۈك كىشىلەر ئۈچۈن ئىلاھى كۆرسەتمىنىڭ مىساللىرىدىن بىر مىسال... ئۇلار تۇيۇقسىز بۇ زەھەرلەرنى چۆرۈپ تاشلاپ، اللەنى ئىزدەيدۇ... الله تەرەپكە مۇسۇلمان بولۇپ يۈزلىنىدۇ.

ئىنسانىيەت ئەتە خىلمۇ-خىل سەۋەبلەر ۋە اللەغا ئېلىپ بارغۇچى تۈرلۈك ئۇسۇللار بىلەن ئۇز يولىدا بۇرۇلۇش ھاسىل قىلىدۇ.

بىز ھەر كۈنى گېزىت-ژۇرناللاردا ئۇنىڭ خەۋەرلىرىنى كۆرۈۋاتقان بۇگۈنگە ئوخشاشلا ... ئىشلار اللەغا تولىمۇ ئاسان!

---

(215) سورة الأعراف [99] .

جاھىلىيەتنىڭ ھەر تۈرلۈك سۈيىقەستىنى بىتچىت قىلىش ئاللاھقا ئاسان! ئاللاھ يەر شارىدا ئۆز دىنى ئۈچۈن پىلان تۈزگەن چاغدا، بۇ سۈيىقەستلەرنىڭ ھەممىسى ئاللاھنىڭ نەزىرىدە قىلچە ۋەزنى يوق قۇرۇق كۆپۈكچىلەرگە ئايلىنىدۇ. «ئاللاھ خالىغان ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا قادىردۇر... لېكىن، كىشىلەرنىڭ تولىسى بۇنى بىلمەيدۇ»

«ئىسلام دۇنياسى»دىكى ئەنئەنىۋى «مۇسۇلمانلار» ئاللاھ ئالدىدىكى جازانىڭ ئاقىۋىتىنى ئۈستىگە ئالىدۇ.

ئۆزىنىڭ دىنى خىزمىتىدە بوشاڭلىق قىلىش... ئاللاھ بۇيرۇغان توغرا جەمئىيەت بەرپا قىلىشتىن جىم تۇرۇۋېلىش...نىڭ ئاقىۋىتىنى بەلكى، جاھىلىيەتنىڭ كەينىدىن «يۈگۈرۈش » ئاللاھنىڭ دۈشمەنلىرى بىلەن ئېغىز-بۇرۇن يالىشىش، ھايات چۈشەنچىلىرىنى ئۇلاردىن قوبۇل قىلىپ، ھەتتا دىنى ئىشلاردا شۇلاردىن نەسىھەت ئېلىش...نىڭ ئاقىۋىتىنى ... مەغلۇبىيەت ئاقىۋىتىنى ئۈستىگە ئالىدۇ... ھېچنەرسە ئۇلارنى ئاللاھنىڭ ئازابىدىن قۇتقۇزۇپ قالالمايدۇ!

«مۇسۇلمانلار» ئار-نومۇس ، خارلىق، نادانلىق، ئاجىزلىق ۋە بوشاڭلىق ئىچىدە پەرۋاسىز ئۆتۈپ كەتكەن چاغدا، بۇ خەتەرلىك مەسئۇلىيەت كۈچىيىدۇ... بىراق، ئىنسانىيەت — ئەتە — ئاللاھنىڭ دىنىنى كۈتۈۋېلىش ئۈچۈن تەييارلىق قىلىدۇ.

بۇ دىن ئەتە ئورنىدىن دەس تۇرىدۇ... ۋەھالەنكى ، ئىنسانلار ئار-نومۇس ، خارلىق، نادانلىق، ئاجىزلىق ۋە بوشاڭلىق ئىچىدە... ! « بىر مىللەت ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزلىرى ئۆزگەرتمىگۈچە ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمەيدۇ». ئاللاھ خارلىق ۋە ھاقارەتكە رازى بولىدىغان ئاجىز پەسەندىلەرنىڭ قولىدا ھەرگىز دىنغا ياردەم بەرمەيدۇ.

بەلكى، ئۆز دىنى ئۈچۈن – ئىرادە قىلغان چاغدا – مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالالايدىغان ئۇنى ئۆز ماھىيىتى بىلەن ئىجرا قىلىدىغان باشقا بىر قەۋمنى مەيدانغا كەلتۈرىدۇ.

" إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ " (216) .

«ھەربىر ئادەمنىڭ ئالدى ـ كەينىدە ئاللاھنىڭ ئەمرى بويىچە ئۇنى قوغدايدىغان نۆۋەتچى پەرىشتىلەر بار. ھەر قانداق بىر قەۋم ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمىگۈچە (يەنى ئاللاھنىڭ بەرگەن نېمەتلىرىگە تۇزكورلۇق قىلىپ گۇناھلارغا چۆممىگىچە) ئاللاھ ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتمەيدۇ (يەنى ئاللاھ ئۇلارغا بەرگەن نېمەت، خاتىرجەملىك ۋە ئىززەت ـ ھۆرمەتنى ئېلىپ تاشلىمايدۇ)، ئاللاھ بىرەر قەۋمنى ھالاك قىلماقچى (ياكى ئازابلىماقچى) بولسا، ئۇنىڭغا قارشى تۇرغىلى بولمايدۇ، ئۇلارغا ئازابنى دەپئى قىلىدىغان ئاللاھتىن باشقا ئىگىمۇ بولمايدۇ»

ئاشۇ ئەنئەنىۋى مۇسۇلمانلار ئەتە نومۇسقا قالىدۇ... ئۇلار باشقا بىر مىللەتنىڭ اللەنىڭ بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ مېڭىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن چاغدا، ئار-نومۇس ئىچىدە سۈكۈت قىلىشقا مەجبۇر بولىدۇ .

بۇ «مۇسۇلمانلار» ئۇيقۇسىدىن ئويغانسۇن ياكى ئويغانمىسۇن بەرىبىر ئوخشاش!

ساراڭلارچە سۈيىقەست قىلىش اللەنىڭ دىنىغا ھۇجۇم قىلىشنى توختاتسۇن ياكى ساراڭلىق ۋە رەھىمسىزلىكنى كۈچەيتسۇن بەرىبىر ئوخشاش!

ئىنسان كەلگۈسىدە اللەغا قايتىدۇ.

ئىنسان كەلگۈسىدە ئىمانغا قايتىدۇ.

(216) سورة الرعد [11] .

نۇۋەتتىكى كۇفرى... ئىنسانلارنىڭ ئازاب-ئوقۇبەتلىرى... شەيتانلارنىڭ زۇلۇم-كۈلپەتلىرى... نىڭ كۈچىيىشى بىلەن نۇر مەيدانغا كېلىدۇ...! بۇ نۇرنىڭ يورۇقى زۇلمەتلەر ئىچىدە چاقنايدۇ! اللەنىڭ دىنى كەلگۈسىدە پۈتكۈل دۇنيانى يورۇتىدۇ!

بىز بۇ چەكلىك ئۆمرىمىزدە... نۇرنى كۆزىمىز بىلەن كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولالىلى... ياكى كەلگۈسىدە... يەنە بىر ئەۋلاد كىشىلەر ئۇ نۇرنى كۆرۈشكە مۇۋەپپەق بولسۇن... ھەر ئىككىلىسى بىز ئۈچۈن ئوخشاش!

ئىنسان كەلگۈسىدە الله تەرەپكە قايتىدۇ!

ئىنسان كەلگۈسىدە كۈچلۈك ئىمانغا قايتىدۇ!

" إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ قَدِيراً " (217) .

« ئى ئىنسانلار! ئەگەر ئاللاھ خالىسا، سىلەرنى يوق قىلىپ ئورنۇڭلارغا باشقىلارنى كەلتۈرىدۇ، ئاللاھ بۇنىڭغا قادىردۇر »

ئۇلۇغ الله ھەقىقەتەن راست ئېيتتى!

(أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْماً لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ)

«ئۇلار ئىسلامنى قويۇپ – جاھىلىيەتنىڭ ھۆكۈمنى ئىزدەۋاتامدۇ؟ ھۆكۈمدە اللەدىنمۇ ياخشىراق كىم بار»

" وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ " (218) .

---

(217) سورة النساء [133] .

(218) سورة الصف [8] .

« مۇشرىكلار يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ، ئاللاھ ھەق دىننى بارلىق دىنلار ئۈستىدىن غالىب قىلىش ئۈچۈن پەيغەمبىرىنى ھىدايەت بىلەن ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى »

(**وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ**) [التوبة : 72]
(اﷲ مۆمىن ئەرلەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرنى ۋەدە قىلدى. ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، ھەمىشە تۇرىدىغان جەننەتلەردە گۈزەل جايلارنى ۋەدە قىلدى. (ئۇلار ئېرىشىدىغان) اﷲ نىڭ رازىلىقى (جەننەت نېمەتلىرىنىڭ ھەممىسىدىن) كاتتىدۇر، بۇ چوڭ بەختتۇر)

(وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ)
(اﷲ (خالىغان) ئىشىنى ئاشۇرۇشقا قادىردۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى) ئۇقمايدۇ)

تَمَّتْ بِعَوْنِ اللهِ تَعَالَى

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين..